

VI MOŽETE RAZUMJETI BIBLIJU!

***Starozavjetne Apokalipse:
Daniel i Zaharija***

BOB UTLEY
PROFESOR HERMENEUTIKE
(TUMAČENJE BIBLIJE)

*VODIČ ZA PROUČAVANJE NIZOM KOMENTARA
STAROGA ZAVJETA, TOM 14*

BIBLE LESSONS INTERNATIONAL
MARSHALL, TEXAS
2005.

www.BibleLessonsIntl.com
www.freebiblecommentary.org

SADRŽAJ

Kratka Objašnjenja Tehničkih Izvora Korištenih U Ovome Nizu Komentara Staroga Zavjeta	i
Kratke odredbe hebrejskih glagolskih oblika koji utječu na egzegezu	ii
Skraćenice korištene u ovome komentaru.....	vii
Riječ autora: Kako Vam ovo tumačenje može pomoći?	ix
Vodič dobrog biblijskog čitanja: Osobno traganje za dokazljivom istinom.....	xi

Komentari

Uvod u Knjigu proroka Daniela	18
Daniel 1	31
Daniel 2	48
Daniel 3	62
Daniel 4	77
Daniel 5	107
Daniel 6	117
Daniel 7	128
Daniel 8	148
Daniel 9	162
Daniel 10:1 – 11:1	188
Daniel 11	199
Daniel 12	214
Uvod u Knjigu proroka Zaharije	225
Zaharija 1	228
Zaharija 2	244
Zaharija 3	253
Zaharija 4	261
Zaharija 5	268
Zaharija 6	275
Zaharija 7	285
Zaharija 8	291
Zaharija 9	301
Zaharija 10	313
Zaharija 11	325
Zaharija 12	333
Zaharija 13	340
Zaharija 14	346

STAROZAVJETNE APOKALIPSE

DANIEL I ZAHARIJA

POPIS SADRŽAJA POSEBNIH TEMA

Knjiga proroka Daniela

Tajna u Evandeljima, Uvod u Knjigu proroka Daniela, E	21
Imena za Božanstvo, 1:2.....	33
Izvjješća o Stvaranju i Potopu na Drevnome Bliskom Istoku, 1:2	36
Apokaliptička književnost, 1:9.....	41
Ljubaznost /blagost /dobrota (<i>hesed</i>), 1:9	42
Simbolički brojevi u Pismu, 1:20	43
Magija, 1:20.....	45
Ovo i dolazeće doba, 2:28	55
Ugaoni kamen, 2:34	57
Lakat, 3:1	64
Kaldejci, 3:8	66
Kratki povijesni pregled sila Mezopotamije, 3:8	66
Hebrejska poezija, 4:3	80
Mudrosna književnost, 4:3	82
Duh u Bibliji, 4:8	86
Svet, 4:8.....	87
Sjena kao metafora za zaštitu i skrb, 4:11	89
Nebo, 4:13	90
Nebo i Treće nebo, 4:13	91
Isus Nazarećanin, 4:15.....	91
Mladica GOSPODINOVA, 4:15.....	92
Milosrdno davanje, 4:27	95
Osobine Boga Izraelova (SZ), 4:28	96
Osobine Boga Izraelova (NZ) - iz 1. Timoteju poslanice 1:17, 4:28	97
Monoteizam, 4:28.....	98
Trojstvo, 4:28	99
Slava (<i>kabod</i>) (SZ), 4:28	100
Zauvijek (<i>olam</i>), 4:28.....	101
Biblijski stavovi prema alkoholu i zloporabi alkohola, 5:2.....	109
Pojmovi za Božje otkrivenje (korišteni u Ponovljenome zakonu i Psalmima), 6:5.....	119
Povjerenje, pouzdanje, vjera, i vjernost u Starome zavjetu (1Kor, 6:23	123
Sin Čovječji (iz Knjige proroka Daniela 7:13), Okvirni uvodi: G, 7	130
Lavovi u SZ-u, 7:4.....	132
Mesija, 7:9	135
Vatra, 7:10	136
Stupnjevi nagrada i kazne, 7:10.....	137
Hvastanje, 7:11	138
SZ-ni naslovi za Posebnoga dolazećeg, 7:13	140
Kraljevstvo Božje, 7:27	145
Antikrist, 8:19.....	156
Obredi žalovanja, 9:3.....	164

Pravednost, 9:7	166
Pokajanje u Starome zavjetu, 9:13	169
YHWH-in vječni iskupiteljski naum, 9:15	171
Zašto obećanja prema SZ-nome Savezu izgledaju tako različito od obećanja prema NZ-nome Savezu, 9:15.....	172
Tajna, 9:15	175
Oprost u Starome zavjetu, 9:19	177
Grozota pustoši, 9:26.....	184
Anđeli i demoni, 10:13	193
Dvije Knjige Božje, 12:1	217
Gdje su mrtvi (<i>Šeol /Hades, Gehena, Tartarus</i>), 12:1	218

Knjiga proroka Zaharije

Evandjelje po Mateju 27:9, Uvod – Autor	226
Predestinacija (kalvinizam) nasuprot ljudske slobodne volje (arminijanizam), 1:3.....	231
Kalendari Drevnoga Bliskog Istoka, 1:7	235
Anđeo Gospodnji, 1:11	238
Ljudski govor, 1:17	240
Gospodin nebeskih Vojska, 2:8	247
Taj dan, 2:11	250
Moj Sluga, 3:1	254
Sotona, 3:1	255
Znati /poznati (korišteno uglavnom u Ponovljenom zakonu kao obrazac), 4:9	264
Kopno, država, Zemlja, 5:3	269
Drevne blisko-istočne težine i zapremnine (metrologija), 5:6	271
Kočije, 6:1	276
Napetost između starozavjetnih proročkih modela i novozavjetnih apostolskih modela, 6:12	280
Savez, 6:15	282
Srce, 7:10.....	288
Ostatak, tri značenja, 8:6	293
Spasenje (SZ-ni pojam), 8:7	294
Ruka (slikovito prikazano iz Knjige proroka Ezekijela), 8:9	294
Bog opisan kao čovjek (jezik antropomorfizama), 8:17	296
Štovanje plodnosti u Drevnome Bliskom Istoku, Okvirni uvodi – C, 10.....	314
<i>Terafini</i> , 10:2	316
Isprazno, uzaludno, lažno, ništavnost, 10:2.....	317
Otkupnina /iskupljenje, 10:8	320
Tisuću (<i>eleph</i>), 12:6.....	336
Demonsko u Starome zavjetu, 13:2.....	341

DODACI

Dodatak 1.....	353
Bobova doktrinarna izjava.....	367
Dodatak 2.....	381
Kratke odredbe hebrejskih glagolskih oblika koji utječu na egzegezu	381
Rječnik.....	386

Dodatak 1: Posebne teme

Uvod u proročanstvo Staroga zavjeta.....	353
Kraljevi i događaji babilonskih, perzijskih i grčkih dinastija.....	357
Karta čitavoga Starog zavjeta.....	364

Bobova doktrinarna izjava: Posebne teme

Nadahnuće (inspiracija).....	368
Osobno zlo.....	368
Što znači “Primiti”, “Vjerovati”, “Ispovjediti se /Priznati”, i “Pozvati se”?.....	369
Vjera, povjerenje, ili pouzdanje (<i>pistis</i> [imenica], <i>pisteuō</i> , [glagol], <i>pistos</i> [pridjev]) u NZ-u	371
Pokajanje u Novome zavjetu	373
Isus i Duh.....	373
Kanon	374
Lucifer	375
Pad Sotone i njegovih anđela	376
Grčka glagolska vremena upotrijebljena za opis spasenja	376
Ustrajnost.....	377
Ispovijed /priznanje	378
Dan (yom).....	379

Kratka objašnjenja tehničkih izvora korištenih u ovome nizu komentara staroga zavjeta

I. Leksički

Za drevni hebrejski dostupno je nekoliko izvrsnih leksikona:

- A. *Hebrew and English Lexicon of the Old Testament* od Francisa Browna, S. R. Drivera, i Charlesa A. Briggsa. Temeljen je na Njemačkome leksikonu od Williama Geseniusa. **Poznat je pod skraćenicom BDB.**
- B. *The Hebrew and Aramaic Lexicon of the Old Testament* od Ludwiga Koehlera i Waltera Baumgartnera, prevedenog od M. E. J. Richardsona. **Poznat je pod skraćenicom KB.**
- C. *A Concise Hebrew and Aramaic Lexicon of the Old Testament* od Williama L. Holladaya i temeljen je na gore navedenome Njemačkom leksikonu.
- D. Novi studij teoloških riječi u pet tomova naslovljen *The New International Dictionary of Old Testament Theology and Exegesis*, izdao Willem A. Van Gemeren. **Poznat je pod skraćenicom NIDOTTE.**
Tamo gdje postoji znakovita leksička različnost, naveo sam nekoliko engleskih prijevoda (NASB, NKJV, NRSV, TEV, NJB) od oba prijevoda i od “riječ-za-riječ” i “dinamički ekvivalent” (usp. Gordon Fee i Douglas Stuart, *How to Read the Bible For All Its Worth*, str. 28-44).

II. Gramatički

Gramatičko prepoznavanje uobičajeno je temeljeno na *Analytical Key to the Old Testament* u četiri toma od Johna Josepha Owensa. Ovo je uspoređeno s *Analytical Hebrew and Chaldee Lexicon of the Old Testament* od Davidsona.

Još jedan koristan izvor za gramatičke i sintaktičke osobitosti koji je korišten u većini tomova SZ-a od niza “You Can Understand the Bible” [“Vi možete razumjeti Bibliju”] je “The Helps for Translators Series” [“Niz pomoći za prevoditelje”] od United Bible Societies. Naslovljeni su “A Handbook on _____” [“Priručnik za _____”].

III. Tekstualno

Opredijeljen sam nadahnutosti hebrejskoga teksta sa suglasnicima (ne masoretskim samoglasničkim mjestima i komentarima). Kao i u svima rukom prepisivanima, drevnim tekstovima, postoje neki upitni odlomci. To se događa uobičajeno zbog sljedećega:

- A. *hapax legomenon* (riječi korištenih samo jednom u hebrejskome SZ-u)
- B. idiomskih pojmova (riječi i izričaji čija se doslovna značenja izgubljena)
- C. povijesnih neizvjesnosti (naš nedostatak obavijesti o drevnome svijetu)
- D. više-semitskoga semantičkog polja hebrejskoga ograničenog rječnika
- E. poteškoća povezanih s kasnijim pisarima koji su ručno prepisivali drevne hebrejske tekstove
- F. hebrejskih pisara obučavanih u Egiptu koji su se osjećali slobodnima osuvremeniti tekstove što su prepisivali kako bi ih učinili potpunima i razumljivijima njihovom vremenu (NIDOTTE, vol 1, str. 52-54).

Postoji nekoliko izvora hebrejskih riječi i tekstova izvan masoretskoga pisanog nasljeđa:

1. samarijsko Petoknjižje
2. svici s Mrtvoga mora
3. neki kasniji kovani novci, pisma, i ostraka (razlomljeni komadi nepečene keramike [glinene pločice – op.prev.] korištenih za zapise). Ali za najveći dio, ne postoje rukopisni skupovi u SZ-u kao oni u grčkim rukopisima NZ-a. Za dobar kratki [obavijesni – op.prev.] članak o tekstualnoj pouzdanosti Masoretskoga teksta (900.-ih godina) vidi “The Reliability of the Old Testament Text” od Bruca K. Waltkea u NIDOTTE, tom 1, str. 51-67.

Korišten hebrejski tekst je *Biblia Hebraica Stuttgartensia* (BHS) od German Bible Society [Njemačko biblijsko društvo], 1997., temeljen na Lenjingradskome kodeksu (1009. godine). Po potrebi, bile su savjetovane drevne verzije (grčka Septuaginta, aramejski Targum, sirijska Pešita, i latinska Vulgata) ako je hebrejski višeznačan ili očito zbunjujući.

Kratke odredbe hebrejskih glagolskih oblika koji utječu na egzegezu

I. Kratak povijesni razvitak hebrejskoga

Hebrejski je dio semitske (Semiti) obitelji jezika jugozapadne Azije. Ime (dato od suvremenih znanstvenika) dolazi od Noinog sina, Šema (usp. Post 5:32; 6:10). Šemovi potomci popisani su u Knjizi Postanka 10:21-31 kao Arapi, Hebreji, Sirijci, Aramejci, i Asirci. U stvarnosti, neki su semitski jezici bili korišteni od naroda popisanih u Hamovoj lozi (usp. Post 10:6-14), Kanaan, Fenicija, i Etiopija.

Hebrejski je dio sjeverozapadne skupine ovih semitskih jezika. Suvremeni znanstvenici imaju uzorke ove drevne skupine jezika od:

- A. Amorejaca (*Mari pločice* iz XVIII. st.pr.Kr. na akadskome)
- B. Kanaanaca (*Ras Šamra pločice* iz XV. st. na ugaritskome)
- C. Kanaanaca (*Pisma iz Amarne* iz XIV. st. na kanaanskome akadskome)
- D. Feničana (hebrejski koristi fenički alfabet)
- E. Moabaca (Mešin kamen, 840. g.pr.Kr.)
- F. Aramejaca (službeni jezik Perzijskoga Carstva korišten u Post 31:47 [2 riječi]; Jer 10:11; Dn 2:4-6; 7:28; Ezra 4:8-6:18; 7:12-26 i govoren od Židova u prvome stoljeću naše ere u Palestini).

Hebrejski je jezik nazvan “usna [jezik] Kanaana” u Knjizi proroka Izaije 19:18. Prvi je puta nazvan “hebrejski” u prologu Knjige Propovjednika (Mudrost Ben Siraha) oko 180. g.pr.Kr. (i nekim drugim ranijim mjestima, usp. *Anchor Bible Dictionary*, tom 4, str. 205 i dalje). To je najbliže povezano s Moapcima i jezikom korištenim u Ugaritu. Primjeri drevnoga hebrejskoga nađeni izvan Biblije su:

- 1. Gezerski kalendar, 925. g.pr.Kr. (škola pisanja za mladiće)
- 2. Siloamski natpisi, 705. g.pr.Kr. (zapisi u tunelu)
- 3. Samarijska ostraka, 770. g.pr.Kr. (porezna izvješća na razlomljenoj lončariji)
- 4. Lakiška pisma, 587. g.pr.Kr. (ratna prijepiska)
- 5. Makabejske kovanice i pečati
- 6. neki tekstovi svitaka s Mrtvoga mora
- 7. brojni natpisi (usp. “Jezici [hebrejski]”, ABD 4:203 i dalje).

On je, kao svi semitski jezici, obilježen riječima sastavljenima od tri suglasnika (tro-suglasnički korijen). To je krut jezik. Tro-korijenski suglasnici nose osnovno značenje riječi, dok prefiksni, sufiksni, ili unutarnji dodaci pokazuju sintaktičku djelatnost (samoglasnici dodani kasnije, usp. Sue Groom, *Linguistic Analysis of Biblical Hebrew*, str. 46-49).

Hebrejski rječnik pokazuje razliku između proze i poezije. Značenja riječi povezana su s narodnim etimologijama (ne jezičnim podrijetlima). Igre riječi i igre zvukova posve su uobičajeni (*paronomasia*).

II. Vidovi iskaza

A. GLAGOLI

Prirodan očekivani red riječi je GLAGOL, ZAMJENICA, SUBJEKT (s parametrima [riječima koje pobliže označuju – op.prev.]), OBJEKT (s parametrima). Temeljni ne-jak oblik GLAGOLA je *Qal*, PERFEKT, MUŠKI ROD, JEDNINA. Tako su uređeni hebrejski i aramejski leksikoni.

GLAGOLI su sprežani kako bi pokazali:

- 1. broj – jednina, množina, dvojina
- 2. rod – muški ili ženski (ne srednji)
- 3. način – indikativ, konjunktiv, imperativ (odnos djelovanja prema stvarnosti)
- 4. vrijeme (vid):
  - a. PERFEKT, koji označava završeno, u smislu početnoga, nastavljajućega, i zaključnoga nekog djelovanja. Uobičajeno je ovaj oblik bio korišten za prošlo djelovanje, stvari koje su se dogodile.

J. Wash Watts, u *A Survey of Syntax in the Hebrew Old Testament*, kaže:

“Pojedinačna cjelina opisivana perfektom isto je tako bila smatrana kao izvjesna. Imperfekt može oslikavati stanje kao moguće ili željeno ili očekivano, ali perfekt ga vidi kao istinsko, stvarno, i sigurno” (str. 36).

S. R. Driver, u *A Treatise on the Use of the Tenses in Hebrew*, opisuje to kao:

“Perfekt je uporabljen kako bi naznačio djelovanja ostvarenja koja zapravo leže u budućnosti, ali odnosi se kao ovisan o takvoj nepromjenjivoj odlučnosti volje da može biti izrečen kao da se to uistinu dogodilo: tako je rješenje, obećanje, ili proglas, posebice Božanskoga, učestalo obznanjeno u perfekt glagolskome vremenu” (str. 17, npr. proročki perfekt)

Robert B. Chisholm, Jr. u *From Exegesis to Exposition*, određuje taj glagolski oblik kao:

“... gledišta stanja izvana, kao cjeline. Kao takav izražava jednostavnu činjenicu, ili neko djelovanje ili stanje (uključujući stanje bivanja ili uma). Kad je upotrijebljen za djelovanja, često vidi djelovanje kao dovršeno s retoričke točke gledišta govornika ili pripovjedača (ili to jeste ili nije stvarno dovršeno ili stvarnost nije prijeporna). Perfekt se može odnositi na neko djelovanje/stanje u prošlosti, sadašnjosti ili budućnosti. Kao što je navedeno gore, vremenski okvir, koji utječe na to kako će netko prevesti perfekt u glagolsko vrijeme smjerenog jezika poput engleskoga, mora biti određen iz okvira” (str. 86)

- b. IMPERFEKT, koji označava neko djelovanje u napretku (nedovršeno, ponavljajuće, neprekidno, ili moguće), često kretanje prema cilju. Uobičajeno ovaj je oblik bio korišten za sadašnje i buduće djelovanje.

J. Wash Watts, u *A Survey of Syntax in the Hebrew Old Testament*, kaže:

“Svi IMPERFEKTI predstavljaju nedovršena stanja. Oni su ili ponavljani ili razvijajući ili mogući. Drugim riječima, ili djelomice razvijeni, ili djelomice sigurni. U svim slučajevima oni su djelomični u nekom smislu, tj. nedovršeni” (str. 55).

Robert B. Chisholm, Jr., u *From Exegesis to Exposition*, kaže:

“Teško je svesti srž imperfekta na jednostavnu zamisao, jer obuhvaća oboje i vid i način. Ponekad je imperfekt upotrijebljen u indikativnome [izričnome – op.prev.] načinu i čini objektivni iskaz. Drugi put on gleda na neko djelovanje više subjektivno, kao hipotetski, slučajno, moguće, i tako dalje” (str. 89)

- c. dodani *waw*, koji povezuje GLAGOLE s djelovanjem prethodnog (prethodnih)
GLAGOLA

- d. IMPERATIV, koji je temeljen na htijenju govornika i mogućega djelovanja slušatelja
e. u drevnome hebrejskom jedino širi okvir može odrediti autorova-namjeravana vremenska smjerenja.

B. Sedam glavnih sprežućih oblika i njihova osnovna značenja. U stvarnosti ovi oblici djeluju u povezanosti jedan s drugim u okviru i ne moraju biti odvojeni.

1. *Qal (Kal)*, najuobičajeniji i osnova svih oblika. Obilježava jednostavno djelovanje ili stanje bivanja. Ne postoji podrazumijevana uzročnost ili pojedinost.
2. *Niphal*, drugi najuobičajeniji oblik. Uobičajeno je PASIV, ali taj oblik djeluje isto tako kao recipročan [uzajamni – op.prev.] i refleksivan [povratan – op.prev.]. Isto tako nema podrazumijevane uzročnosti ili pojedinost.
3. *Piel*, ovaj je oblik djelatan i izražava prouzročnost dovođenja nekog djelovanja u stanje bivanja. Osnovno značenje *Qal* osnove razvijeno je ili prošireno u stanje bivanja.
4. *Pual*, to je PASIVNI dvojnjak *Pielu*. Često je izražen PARTICIPOM.
5. *Hithpael*, koji je refleksivna ili recipročna osnova. Izražava učestalo ili trajno djelovanje *Piel* osnovi. Rijedak PASIVNI oblik nazvan je *Hothpael*.
6. *Hiphil*, aktivni oblik uzročne osnove u suprotivnosti s *Piel(om)*. Može imati odobravajući vid, ali uobičajeno upućuje na uzrok događaja. Ernst Jenni, njemački hebrejski gramatičar, vjerovao je da *Piel* obilježava nešto dolazeće u stanje bivanja, dok je *Hiphil* pokazivao kako se to dogodilo.
7. *Hophal*, PASIVNI dvojnjak *Hiphil(u)*. Ove zadnje dvije osnove najmanje su bile korištene od sedam osnova.

Veći dio ovog izvješća dolazi iz *An Introduction to Biblical Hebrew Syntax*, od Bruca K. Waltkea i M. O’Connora, str. 343-452.

Karta posrednika i uzročnosti. Jedan ključ razumijevanja sustava hebrejskoga GLAGOLA je vidjeti ga kao uzorak STANJA međusobnih odnosa. Neke su osnove u oprečju s drugim osnovama (tj. *Qal - Niphal; Piel - Hiphil*).

Karta dolje pokušava predočiti osnovnu djelatnost GLAGOLSKIH osnova glede uzročnosti.

stanje ili subjekt	bez drugotnoga posrednika	djelatan drugotni posrednik	pasivni drugotni posrednik
AKTIV	<i>Qal</i>	<i>Hiphil</i>	<i>Piel</i>
SREDNJI PASIV	<i>Niphal</i>	<i>Hophal</i>	<i>Pual</i>
REFLEKSIVNI/ RECIPROČNI	<i>Niphal</i>	<i>Hiphil</i>	<i>Hithpael</i>

Ova je karta uzeta iz izvrsne raspre o GLAGOLSKOME sustavu u svjetlu novoga istraživanja Akađana (usp. Bruce K. Waltke, M. O'Connor, *An Introduction to Biblical Hebrew Syntax*, str.354-359).

R. H. Kennett, u *A Short Account of the Hebrew Tenses*, dao je potrebno upozorenje:

“U učenjima često sam našao, da je glavna poteškoća učenika hebrejskih glagola doseći značenje koje su glagoli prenijeli u umove samih Hebreja; to će reći, postoji sklonost pripisivanja ekvivalenata svakome hebrejskome glagolskom vremenu određenog broja latinskih ili engleskih oblika kojima to određeno glagolsko vrijeme može biti uobičajeno prevedeno. Ishod je grješka u uočavanju mnogih od ovih finih nijansi značenja, koje daju takav život i snagu jeziku Staroga zavjeta.

Poteškoća u uporabi hebrejskih glagola leži isključivo u točki gledišta, tako potpuno različitoj od naše vlastite, iz koje su Hebreji promatrali djelovanje; *vrijeme*, što je nama prvo promišljanje, kao posebna riječ, ‘glagolsko vrijeme’ pokazuje, postaje za njih pitanje drugotne važnosti. To je, dakle, srž koju studenti moraju jasno shvatiti, ne toliko latinske ili engleske oblike koji su mogli biti upotrijebljeni u prevođenju svakoga hebrejskoga glagolskog vremena, nego radije vid svakoga djelovanja, kao što je ono samo bilo predstavljeno hebrejskome umu.

Ime ‘glagolska vremena’ kao primijenjeno na hebrejske glagole navodi na pogrješno razmišljanje. Takozvana hebrejska ‘glagolska vremena’ ne izražavaju *vrijeme* nego tek *stanje* djelovanja. Doduše ono nije postojalo zbog zbrke koja bi mogla uskrsnuti izravnom primjenom pojma ‘stanje’ i na imenice i na glagole, zato bi ‘stanja’ bila daleko bolja oznaka negoli ‘glagolska vremena’. Uvijek se mora imati na umu kako je nemoguće prevesti hebrejski glagol na engleski bez korištenja ograničenja (predočavanje vremena) kojeg uopće nema u hebrejskome. Drevni Hebreji nikad nisu mislili na djelovanje kao prošlost, sadašnjost, ili budućnost, nego jednostavno kao *perfekt*, tj. dovršeno, ili *imperfekt*, tj. u smjeru razvoja. Kad mi kažemo da određeno hebrejsko glagolsko vrijeme odgovara perfektu, pluskvamperfektu, ili futuru u engleskome, ne mislimo da su Hebreji o njemu razmišljali kao o perfektu, pluskvamperfektu, ili futuru, nego samo da to tako mora biti prevedeno u engleskome. *Vrijeme* nekog djelovanja Hebreji nisu namjeravali izraziti ikojim glagolskim oblikom” (predgovori i str. 1).

Za drugo dobro upozorenje, Sue Groom, u *Linguistic Analysis of Biblical Hebrew*, podsjeća nas:

“Ne postoji način spoznaje je li suvremena znanstvena rekonstrukcija semantičkih polja i značenja povezala u drevnome mrtvom jeziku samo odraz njihove vlastite intuicije, ili njihova vlastitoga materinjeg jezika, ili jesu li ta polja postojala u klasičnome hebrejskom” (str. 128).

C. Načini (koji su samo analogije izvučene iz suvremenih zapadnjačkih jezika)

1. Dogodilo se, događa se (INDIKATIV), uobičajeno koristi PERKEKT glagolsko vrijeme ili PARTICIPE (svi PARTICIPI su INDIKATIVI).

2. Dogodit će se, može se dogoditi (KONJUNKTIV):
- a. koristi označeno IMPERFEKT glagolsko vrijeme:
    - (1) KOHORTATIV (dodano h), prvo lice IMPERFEKT oblika koje obično izražava želju, molbu, ili samo-ohrabrenje (tj. djelovanja željena od govornika)
    - (2) ZAPOVJEDNI NAČIN (unutarnje promjene), treće lice IMPERFEKTA (može biti drugo lice u niječnim rečenicama) koji obično izražava molbu, dozvolu, ukor, ili pouku
  - b. koristi PERFEKT glagolsko vrijeme s *lu* ili *lule*
Ove rečenične građe slične su DRUGOME RAZREDU KONDITIONALA rečenica u koine grčkom. Kriva izjava (protaza) ishodi u krivome zaključku (apodoza)
  - c. koristi IMPERFEKT glagolsko vrijeme i *lu*
Okvir i *lu*, kao i buduće usmjerenje, označava ovu uporabu KONJUNKTIVA.
Neki primjeri od J. Wash Watta, u *A Survey of Syntax in the Hebrew Old Testament* su Knjiga Postanka 13:16; Ponovljeni zakon 1:12; I. Kraljevima 13:8; Psalam 24:3; Izaija 1:18 (usp. str. 76-77).

D. *Waw* – suprotno/uzastopno/odnosno. Ova jedinstvena hebrejska (kanaanska) sintaktička osobina prouzročila je veliku pomutnju tijekom godina. Bila je upotrebljavana na različite načine često temeljene na književnoj vrsti. Razlog pomutnje je taj što su rani znanstvenici bili Europljani i pokušavali su tumačiti u svjetlu svojih vlastitih materinjih jezika. Kad se ovo dokazalo teškim oni su okrivili poteškoću postojanja hebrejskoga “tobožnjega” drevnoga, arhaičkoga jezika. Europski su jezici GLAGOLSKO VRIJEME (vrijeme) temeljeno GLAGOLIMA. Neki od podvrsta i gramatičkih suzvučja bili su poblizje označeni slovima WAW dodanima osnovama PERFEKT ili IMPERFEKT GLAGOLA. Ovo je promijenilo način na koji je djelovanje bilo viđeno.

1. U povijesnoj pripovijetki GLAGOLI su bili povezani zajedno u lanac sa standardnim uzorkom.
2. Prefiks *waw* pokazivao je poseban odnos s prethodnim GLAGOLOM (GLAGOLIMA).
3. Širi okvir uvijek je ključ za razumijevanje lanca GLAGOLA. Semitski GLAGOLI ne mogu biti raščlanjeni odvojeno.

J. Wash Watts, u *A Survey of Syntax in the Hebrew Old Testament*, bilježi izrazitost hebrejskoga u njegovoj uporabi *waw* ispred PERFEKTA i IMPERFEKTA (str. 52-53). Osnovna zamisao PERFEKTA je prošlost, dodatak *waw(a)* često ga prenosi u vid budućega vremena. To je isto tako i za IMPERFEKT čija je osnovna zamisao sadašnjost ili budućnost; dodatak *waw(a)* smješta ga u prošlost. To je taj neobičajeni vremenski pomak koji objašnjava dodavanje *waw(a)*, ne promjenu u osnovnome značenju samoga glagolskoga vremena. *Waw* PERFEKTI dobro djeluju s proročanstvom, dok *waw* IMPERFEKTI dobro djeluju s pripovijetkama (str. 54, 68).

Watts nastavlja svoju odredbu:

“Za temeljnu razliku između *waw* poveznika i *waw* posljedičnog, bila su ponuđena sljedeća tumačenja:

1. *waw* poveznik pojavljuje se uvijek kako bi naznačio usporednicu
2. *waw* posljedični pojavljuje se uvijek kako bi naznačio slijed događaja. To je jedini oblik *waw(a)* korištenog s posljedičnim imperfektima. Odnos između imperfekta povezanog njime može biti privremeni slijed, logička posljedica, logički uzrok, ili logička suprotivost. U svim slučajevima postoji slijed događaja” (str. 103).

E. INFINITIV – Postoje dvije vrste INFINITIVA:

1. INFINITIVNI APSOLUTI, koji su “jaki, neovisni, upadljivi izričaji korišteni za dramatični učinak... kao subjekt, obično nema pisanog glagola, glagol ‘biti’ postaje razumljiv, naravno, ali riječ stoji dramatično sama”, (J. Wash Watts, *A Survey of Syntax in the Hebrew Old Testament*, str. 92)
2. INFINITIVNA GRAĐA, koja je “povezana gramatički na rečenicu prijedlozima, posvojnim zamjenicama, i gradbenim odnosom” (str. 91).
J. Weingreen, *A Practical Grammar for Classical Hebrew*, opisuje gradbeno stanje rečenice kao: “Kad su dvije (ili više) riječi tako usko spojene da zajedno tvore jednu složenu zamisao, zavisna riječ (ili riječi) je (su) rečena da bude u gradbenom stanju” (str. 44).

F. UPITNE ČESTICE

1. One se uvijek pojavljuju prve u rečenici.
2. Značenje tumačenja:
  - a. *ha* – ne očekuje odaziv
  - b. *halo'* – autor očekuje “da” odgovor.

NIJEČNE

1. One se uvijek pojavljuju ispred riječi koje niječu.
2. Najuobičajenija niječnost je *lo'*.
3. Pojam *'al* ima suzvuk zavisnosti i korišten je s KOHORTATIVIMA i ZAPOVJEDNIM NAČINIMA.
4. Pojam *lebhilti*, u značenju “zato da ...ne”, korišten je s INFINITIVIMA.
5. Pojam *'en* korišten je s PARTICIPIMA.

G. ZAVISNE REČENICE

1. Postoje četiri vrste zavisnih rečenica koje su u osnovi usporedne u koine grčkom:
  - a. nešto se pretpostavlja da će se dogoditi ili se misli kao da je ispunjeno (PRVI RAZRED u grčkome)
  - b. nešto se suproti činjenici čije je ispunjenje nemoguće (DRUGI RAZRED)
  - c. nešto što je moguće ili čak vjerojatno (TREĆI RAZRED)
  - d. nešto što je manje vjerojatno, prema tome, ispunjenje je dvojbeno (ČETVRTI RAZRED).
2. GRAMATIČKE OZNAKE
  - a. pretpostavljeno da bude istinito ili stvarno uvjetovano uvijek koristi INDIKATIVNI PERFEKT ili PARTICIP i obično je uvedena protaza pomoću:
    - (1) *'im*
    - (2) *ki* (ili *'asher*)
    - (3) *hin* ili *hinneh*
  - b. suprotno činjenici stanje uvijek koristi PERFEKT vid GLAGOLA ili PARTICIP s uvodnim PARTICIPOM *lu* ili *lule*
  - c. vjerojatnije stanje uvijek koristi IMPERFEKT GLAGOLA ili PARTICIPE u protazi, uobičajeno su *'im* ili *ki* bili korišteni kao uvodni PARTICIPI
  - d. manje vjerojatno stanje koristi IMPERFEKT KONJUNKTIVA u protazi i uvijek koristi *'im* kao uvodni PARTICIP.

SKRAĆENICE KORIŠTENE U OVOME KOMENTARU

- AB *Anchor Bible Commentaries*, izdao William Foxwell Albright i David Noel Freedman
- ABD *Anchor Bible Dictionary* (6 tomova), izdao David Noel Freedman
- AKOT *Analytical Key to the Old Testament*, John Joseph Owens
- ANE Drevni Bliski Istok
- ANET Drevni blisko-istočni tekstovi, James B. Pritchard
- ASV Američka standardna verzija
- AV Standardizirana verzija
- BAGD Grško-engleski leksikon Novoga zavjeta i rana kršćanska književnost, Walter Bauer, II. izdanje od F. W. Gingricha i Fredricka Dankera
- BDB Hebrejski i engleski leksikon Staroga zavjeta, F. Brown, S. R. Driver i C. A. Briggs
- BHS *Biblia Hebraica Stuttgartensia*, GBS, 1997.
- DSS Svitci s Mrtvoga mora
- EJ *Encyclopedia Judaica*
- IDB Rječnik za tumačenje Biblije, (4 toma), izdao George A. Buttrick
- ISBE Internacionalna standardna biblijska enciklopedija, (5 tomova), izdao James Orr
- JB Jeruzalemska Biblija
- JPSOA Sveta Pisma prema Masoretskome tekstu: Novi prijedvod (Židovsko izdavačko društvo Amerike)
- KB Hebrejski i aramejski leksikon Staroga zavjeta, Ludwig Koehler i Walter Baumgartner
- KJV *King James Version*
- LAM *The Holy Bible From Ancient Eastern Manuscripts* (Pešita), George M. Lamsa
- LXX Septuaginta (grčko-engleska) od Zondervana, 1970.
- MOF Novi prijevod Biblije od Jamesa Moffatta

MT Masoretski hebrejski tekst

NAB Novi Američki biblijski tekst

NASB Nova Američka standardna Biblija

NEB Nova Engleska Biblija

NET NET Biblija: Novi engleski prijevod, drugo Beta izdanje

NIDNTT Novi internacionalni rječnik teologije Novoga zavjeta (4 toma), od Colina Browna

NIDOTTE Novi internacionalni rječnik Staroga zavjeta i egzegeze (5 tomova), izdao Willem A. VanGemeren

NIV Nova Internacionalna verzija

NJB Nova Jeruzalemska Biblija

NKJV *New King James Version*

NRSV Nova revidirana Standardna Biblija

OTPG *Old Testament Passing Guide*, Todd S. Beall, William A. Banks i Colin Smith

REB Revidirana Engleska Biblija

RSV Revidirana Standardna verzija

SEPT Septuaginta (grčko-engleska), Zondervan, 1970.

TCNT Novi zavjet dvadesetoga stoljeća

TEV Današnja Engleska verzija od *United Bible Societies*

YLT *Young's Literal Translation of the Holy Bible*, Robert Young

ZPBE *Zondervan Pictorial Bible Encyclopedia* (5 tomova), izdao Merrill C. Tenney

Riječ autora:

Kako Vam ovo tumačenje može pomoći?

Biblijsko tumačenje jeste razumski (umni) i duhovni postupak koji nastoji shvatiti drevnoga nadahnutog pisca na takav način da Božja poruka može biti razumljiva i primjenjiva u našoj današnjici.

Duhovni postupak od presudne je važnosti ali teško ga je odrediti. On obuhvaća našu podatljivost i otvorenost prema Bogu. Mora postojati glad: (1) za Njim, (2) za spoznajom Njega, i (3) za služenje Njemu. Takav postupak uključuje molitvu, ispovijed i voljnost za promjenom načina života. U postupku tumačenja od presudne je važnosti Duh, ali tajna je zašto iskreni i bogobojažni kršćani različito shvaćaju Bibliju.

Razumski postupak lakše je opisati. Moramo biti dosljedni i nepristrani prema tekstu i ne biti pod utjecajem osobnih, kulturoloških, ili denominacijskih predrasuda. Svi smo mi povijesno uvjetovani. Nitko od nas nije objektivan, neutralan tumač. Ovo tumačenje nudi pomni razumski postupak obuhvaćajući tri načela tumačenja ustrojena tako da nam pomognu nadvladati naše predrasude.

Prvo načelo

Prvo načelo jeste ustanoviti povijesnu pozadinu u kojoj je biblijska Knjiga napisana i posebno povijesne prilike za njeno autorstvo (ili kad je uređena). Izvorni je pisac morao navijestiti svrhu i poruku. Tekst ne može značiti nešto nama što nije nikad značio izvornome, drevnome, nadahnutom piscu. Njegova nakana – ne naša povijesna, emocionalna, kulturološka, osobna ili denominacijska potreba – jeste ključ. Primjena je sastavni sudionik tumačenja, ali primjeni uvijek mora prethoditi ispravno tumačenje. Nепrestano mora biti ponavljano da svaki biblijski tekst ima jedno i samo jedno značenje. To značenje je ono što je izvorni biblijski pisac namjeravao kroz vodstvo Duha navijestiti svome vremenu. To jedno značenje može imati više mogućih primjena na različite kulture i okolnosti. Sve te primjene moraju biti povezane sa središnjom istinom izvornoga pisca. Zbog toga razloga, ovaj vodič za tumačenje osmišljen je tako da omogućiti kratak uvod u svaku Knjigu Biblije.

Drugo načelo

Drugo načelo jeste odrediti književne jedinice. Svaka biblijska Knjiga je jedinstveni spis. Tumači nemaju pravo izdvojiti jedan vid istine isključujući druge. Stoga, prije negoli tumačimo pojedinačne književne jedinice moramo stremiti razumjeti svrhu čitave biblijske Knjige. Pojedinačni dijelovi – poglavlja, odlomci, ili stihovi – ne mogu značiti ono što čitava jedinica ne znači. Tumačenje se mora pomaknuti s deduktivnoga pristupa cjelini na induktivni pristup pojedinim dijelovima. Stoga, ovaj vodič za tumačenje napravljen je da pomogne svakome učeniku raščlaniti građu svake književne jedinice podjelom na odlomke. Odlomak, kao i poglavlje, to jest podjele nisu nadahnuti, ali oni nam pomažu u prepoznavanju kroz jedinice.

Tumačenje na razini poglavlja – ne na razini rečenice, članova, izričaja ili riječi – jeste ključ za slijeđenje nakane biblijskoga pisca. Odlomci su temeljeni na jedinstvenome predmetu, često nazvanome tema ili tematska rečenica. Svaka riječ, izričaj, član i rečenica u odlomku povezani su nekako s tom jedinstvenom temom. Oni je ograničavaju, proširuju je, objašnjavaju, i/ili preispituju. Stvarni ključ za pravilno tumačenje je slijeđenje izvorne piščeve misli od-odlomka-do-odlomka temeljeno na pojedinačnim književnim jedinicama koje čine biblijsku Knjigu. Ovaj vodič za tumačenje osmišljen je da pomogne učeniku to napraviti usporedbom suvremenih engleskih prijevoda. Ovi su prijevodi izabrani jer koriste različite teorije prevođenja:

- A. *The New King James Version* (NKJV) je riječ-po-riječ doslovno prevođenje temeljeno na tradicionalnome grčkom rukopisu (manuskriptu) poznatome kao Textus Receptus. Njihove podjele na odlomke su dulje nego kod drugih prijevoda. Takve dulje jedinice pomažu učenicima uočiti jedinstvenost glavnih tema.
- B. *The New Revised Standard Version* (NRSV) izmijenjeni je prijevod riječ-za-riječ. On oblikuje središnju misao između narednih dviju suvremenih verzija. Njegove podjele na odlomke od velike su pomoći u utvrđivanju subjekata.
- C. *The Today's English Version* (TEV) dinamički je ekvivalent prijevodu izdanome od United Bible Society. On nastoji prevesti Bibliju na takav način da suvremeni engleski čitatelj ili govornik može razumjeti značenje izvornoga teksta.

- D. *The Jerusalem Bible* (JB) - dinamički je ekvivalent prijevoda temeljenog na Francuskome katoličkom prijevodu. S europskoga gledišta on je velika pomoć kod usporedbe podjele na odlomke.
- E. Tiskani tekst ažuriran 1995. je *New American Standard Bible* (NASB), koji je prijevod riječ-za-riječ. Stih po stih komentari slijede ovu podjelu na odlomke.

Treće načelo

Treće načelo jeste čitanje Biblije u različitim prijevodima kako bi se dohvatio najširi mogući smisao (semantičko polje) kojeg mogu imati biblijske riječi ili izričaji. Često se izričaj ili riječ može razumjeti na nekoliko načina. Takvi različiti prijevodi iznose ove mogućnosti te pomažu ustanoviti i objasniti rukopisne razlike. Oni ne utječu na doktrinu, ali pomažu nam da se pokušamo vratiti na izvorni tekst zapisan od nadahnutoga drevnog pisca.

Četvrto načelo

Četvrto načelo mora zabilježiti književni žanr. Izvorno nadahnuti autori odabiru objavu svoje poruke u različitim oblicima (tj. povijesna pripovijetka, povijesna drama, pjesma, proročanstvo, Evanđelje [parabola - usporedba], pisma, apokaliptički). Ovi različiti oblici imaju posebne ključeve za tumačenje (vidi Gordon Fee i Doug Stuart, *How to Read the Bible for All Its Worth*, D. Brent Sandy i Ronald L. Giese, Jr., *Cracking Old Testament Codes*, ili Robert Stein, *Playing by the Rules*).

Ovaj komentar nudi učenicima brz način provjere njihovih tumačenja. On nije osmišljen kao konačan, nego prije kao obavijestan i onaj koji navodi na razmišljanje. Često, druga moguća tumačenja pomažu nam da ne budemo tako ograničeni, dogmatski, i denominacijski nastrojani. Tumači trebaju imati širi raspon mogućnosti tumačenja da prepoznaju kako drevni tekst može biti višeznačan. Zapanjujuće je kako ima malo suglasja među kršćanima koji Bibliju proglašavaju svojim izvorom istine.

Ova načela pomogla su mi nadvladati mnoge moje povijesne uvjetovanosti tjerajući me boriti se s drevnim tekstom. Nadam se da će i vama to biti blagoslov.

Bob Utley
27. lipanj 1996. god.

Vodič dobroga biblijskog čitanja: Osobno traganje za dokazljivom istinom

Možemo li znati istinu? Gdje je pronaći? Možemo li je logički dokazati? Postoji li konačan autoritet? Postoje li apsoluti [bezuvjetnosti] koji mogu voditi naše živote, naš svijet? Je li tamo smisao života? Zašto smo ovdje? Kuda idemo? Ta pitanja – pitanja o kojima svi razumni ljudi promišljaju – proganjala su ljudski um od početka vremena (Prop 1:13-18; 3:9-11). Mogu se sjetiti vlastite potrage za središnjom poveznicom moga života. Vjernikom u Krista postao sam u mladoj dobi, prvenstveno temeljem svjedoka istaknutih članova obitelji. Kako sam rastao do zrele dobi, tako su rasla i pitanja o meni samome i mome svijetu. Jednostavni kulturološki i religijski obrasci nisu me doveli do iskustava o kojima sam čitao ili bio suočen. Bilo je to vrijeme zbunjenosti, traganja, čežnje, i često osjećaja beznađa u dodiru s bezosjećajnošću, tvrdim svijetom u kojem sam živio.

Mnogi su tvrdili da imaju odgovore na ova konačna pitanja, ali nakon proučavanja i razmatranja otkrio sam da su njihovi odgovori temeljeni na: (1) osobnim filozofijama, (2) drevnim mitovima, (3) osobnim iskustvima, ili (4) psihološkim projekcijama. Trebao sam neki stupanj potvrde, neki dokaz, neku razumnost na kojoj ću temeljiti svoj pogled na svijet, moju središnju poveznicu, moj razlog za život.

To sam pronašao u svome proučavanju Biblije. Započeo sam tražiti dokaz za njenu pouzdanost, što sam pronašao u: (1) povijesnoj oslonjivosti Biblije kao potvrđene arheologijom, (2) u točnosti proročanstava Starog zavjeta, (3) jedinstvenosti biblijske poruke pisane više od tisuću šesto godina, i (4) osobnih svjedočanstava ljudi čiji su životi bili trajno promijenjeni kroz dodir s Biblijom. Kršćanstvo, kao jedinstven sustav vjere i vjerovanja, ima sposobnost baviti se sa složenim pitanjima ljudskoga života. Ne samo da mi je ono dalo razumsku okosnicu, nego mi je iskustveni vid biblijske vjere donio emocionalnu radost i stabilnosti.

Mislio sam da sam pronašao središnju poveznicu za svoj život – Krista, kao što sam razumio kroz Pismo. To je bilo opojno iskustvo, jedno emocionalno oslobođenje. Međutim, još se uvijek mogu prisjetiti zapanjenosti i bola kad mi je počelo svitati kako je zagovarano mnogo različitih tumačenja te Knjige, ponekad čak i unutar istih crkava i škola za proučavanje. Utvrđivanje nadahnutosti i pouzdanosti Biblije nije bio kraj, već samo početak. Kako da dokažem ili osporim raznovrsna i sukobljena tumačenja mnogih teških odlomaka u Pismu od onih koji su svojatali njegov autoritet i pouzdanost?

Taj je zadatak postao moj životni cilj i put kroz život vjere. Znao sam da mi je moja vjera u Krista: (1) donijela velik mir i radost. Moj je um čežnuo za nekim apsolutima u okružju relativnosti moje kulture (postmodernizam); (2) dogmatizam sukobljenih religijskih sustava (svjetske religije); i (3) denominacijsku oholost. U mome traganju za ispravnim pristupima tumačenja drevne književnosti, bio sam iznenađen otkrićem vlastitih povijesnih, kulturoloških, denominacijskih i iskustvenih predrasuda. Često sam čitao Bibliju jednostavno zato da učvrstim svoja vlastita gledišta. Koristio sam je kao izvor dogme da napadnem druge u vrijeme potvrđivanja svoje vlastite nesigurnosti i nedoraslosti. Kako je bolna za mene bila ta spoznaja!

Iako ne mogu nikada biti potpuno nepristran, mogu postati boljim čitateljem Biblije. Svoje predrasude mogu ograničiti prepoznajući ih i spoznajući njihovu prisutnost. Još nisam slobodan od njih, ali sukobio sam se s vlastitim slabostima. Tumač je često najgori neprijatelj dobroga čitanja Biblije!

Dozvolite mi dati vam popis pretpostavki koje sam unio u svoje proučavanje Biblije kako biste ih vi, čitatelji, mogli preispitati zajedno sa mnom.

I. Pretpostavke

- A. Vjerujem da je Biblija nadahnutu isključivo samo-otkrivenjem jednoga istinskog Boga. Prema tome, ona mora biti tumačena u svjetlu nakane izvornoga Božanskog Autora (Duha) posredstvom ljudskoga pisca u osobitoj povijesnoj pozadini.
- B. Vjerujem da je Biblija pisana za običnu osobu – za sve ljude! Bog je prilagodio Sâm Sebe kako bi nama jasno govorio unutar povijesnoga i kulturološkog okvira. Bog nije skrio istinu – On želi da je mi razumijemo! Stoga, ona mora biti tumačena u svjetlu toga vremena, a ne našega. Biblija nam ne bi smjela značiti ono što nikad nije značila onima koji su je prvi čitali ili čuli. Ona je razumljiva prosječnome ljudskome umu i koristi uobičajene ljudske komunikacijske oblike i tehnike.

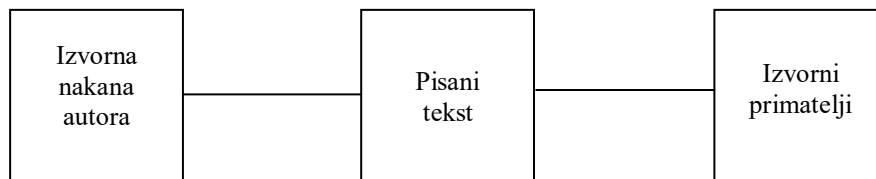

- C. Vjerujem da Biblija ima jedinstvenu poruku i svrhu. Ne proturječi sama sebi, iako sadržava teške i paradoksalne odlomke. Tako, najbolji tumač Biblije jeste Biblija sama sebi.
- D. Vjerujem da svako poglavlje (isključujući proročanstva) ima jedno i samo jedno značenje, temeljeno na nakani izvornoga, nadahnutog autora. Premda ne možemo nikad biti potpuno sigurni, mi znamo izvornu piščevu nakanu, mnogi pokazatelji ukazuju u njenome smjeru:
1. žanr (književna vrsta) odabran kako bi izrazio poruku
  2. povijesna pozadina i/ili određena okolnost objelodanjena spisom
  3. književni okvir čitave Knjige kao i svake književne jedinice
  4. tekstualni dizajn (u osnovnim crtama) književnih jedinica kao što se one odnose prema čitavoj poruci
  5. posebne gramatičke značajke uporabljene za naviještanje poruke
  6. riječi odabrane za predstavljanje poruke
  7. usporedni odlomci.

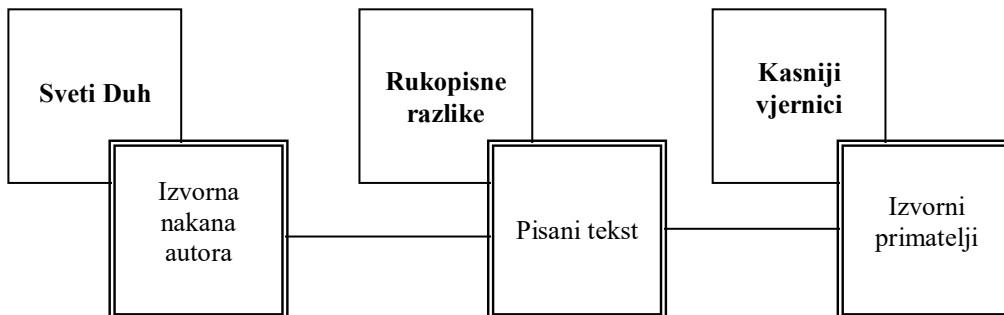
Proučavanje svakoga tog područja postaje predmetom našeg proučavanja poglavlja. Prije negoli objasnim svoju metodologiju dobrog čitanja Biblije, dopustite mi u glavnim crtama opisati neke od neprimjerenih metoda korištenih danas koje uzrokuju tako mnogo različitosti u tumačenju, i čijih se posljedica valja kloniti:

II. Neprimjerene metode

- A. Zanemarivanje književnoga okvira biblijske Knjige i uporaba svake rečenice, rečeničnoga dijela, ili čak pojedinačne riječi kao izjave istine koje se ne odnose na piščevu nakanu ili širi okvir. To se često naziva “proof-texting” [dokaz – od riječi do riječi – op.prev].
- B. Zanemarivanje povijesne pozadine Knjige zamjenjivanjem pretpostavljene povijesne pozadine koja ima malo ili nema potporu od samoga teksta.
- C. Zanemarivanje povijesne pozadine Knjige i njeno čitanje kao jutarnjih gradskih novina pisane prvenstveno za suvremenoga pojedinačnog kršćanina.
- D. Zanemarivanje povijesne pozadine Knjige alegoriziranjem teksta pretvarajući ga u filozofijsko/teološku poruku u potpunosti nepovezanu s prvim slušateljima i s izvornom autorovom nakanom.
- E. Zanemarivanje izvorne poruke zamjenjivanjem jednim vlastitim teološkim sustavom, omiljenom doktrinom, ili suvremenim rješenjem koje nema veze s izvornom autorovom nakanom i iznesenom porukom. Ova pojava često prati početno čitanje Biblije kao sredstvo uspostavljanja govornikovog autoriteta. To je često određeno kao “odaziv čitatelja” (“što-tekst-znači-meni” tumačenje). Najmanje tri pripadajuće komponente mogu biti nađene u svakome ljudskom pisanom priopćenju:

U prošlosti, različite tehnike čitanja bile su usredotočene na jednu od tri komponente, ali za istinsku potvrdu jedinstvene nadahnutosti Biblije, prikladniji je promijenjeni dijagram:

U postupak tumačenja zapravo moraju biti uključene sve tri komponente. U svrhu potvrde, moje se tumačenje usredotočuje na prve dvije komponente: izvorni autor i tekst. Ja vjerojatno reagiram na zlorabe koje sam opazio: (1) alegoriziranje ili produhovljavanje teksta i (2) “odaziv čitatelja” tumačenja (što-to-znači-meni). Zloraba se može dogoditi na svakoj razini. Uvijek moramo provjeriti naše pobude, predrasude, tehnike, i primjene. Ali kako ih provjeriti kad ne postoje granice tumačenja, nema ograničenja, nema mjerila? Tu mi autorova nakana i tekstualna građa osigurava neko mjerilo za ograničavanje dosega mogućih valjanih tumačenja.

U svjetlu tih neprimjerenih tehnika čitanja, koji su neki mogući pristupi dobrog čitanja i tumačenja Biblije što nude stupanj potvrde i dosljednosti?

III. Mogući pristupi dobrom čitanju Biblije

Na ovoj točki ne raspravljam o jedinstvenim tehnikama tumačenja posebne književne vrste nego o općim načelima hermeneutike koja vrijede za sve vrste biblijskih tekstova. Dobra knjiga za posebne pristupe književnoj vrsti je *How to read The Bible For All Its Worth*, autora Gordona Feeja i Douglasa Stuarta, izdavač Zondervan te *Cracking Old Testament Codes* od D. Brenta Sandyja i Ronalda L. Gieseja, Jr., izdavač Broadman i Holman.

Moja metodologija usredotočuje se početno na čitatelja dopuštajući Svetome Duhu osvijetliti Bibliju kroz četiri kruga osobnoga čitanja. To čini Duh, tekst i čitatelj prvenstveno, ne drugotno. Ovo također štiti čitatelja da bude neopravdano pod utjecajem tumača. Čuo sam da je rečeno: “Biblija baca mnogo svjetla na komentare.” To ne znači prijezirno davati opaske o pomoćnim sredstvima za proučavanje, nego radije isprika za primjereno vrijeme njihove uporabe.

Moramo biti sposobni podržati naša tumačenja sâmim tekstom. Najmanje ograničenu provjeru osigurava tri područja:

1. autorova izvorna:
  - a. povijesna pozadina
  - b. književni okvir
2. izvorni autorov odabir:
  - a. gramatičke građe (sintaksa)
  - b. suvremene uporabe riječi
  - c. žanra
3. naše razumijevanje primjerenih:
  - a. odgovarajućih usporednih odlomaka
  - b. odnosa između doktrina (paradoks).

Iza naših tumačenja moramo biti sposobni osigurati razloge i logiku. Biblija je naš jedini izvor vjere i primjene. Žalosno, kršćani se često ne slažu s onim što ona uči ili tvrdi. Samo-poražavajuće je tvrditi nadahnutost za Bibliju i potom za vjernike ne biti sposobnim složiti se o tome što ona uči i zahtijeva!

Četiri kruga čitanja osmišljena su kako bi osigurali sljedeće uvide u tumačenje:

A. Prvi krug čitanja:

1. čitajte Knjigu jednostavno odjednom. Pročitajte je ponovno u drukčijem prijevodu, po mogućnosti rađenom prema drukčijoj teoriji prevođenja:
  - a. riječ-za-riječ (NKJV, NASB, NRSV)
  - b. dinamički ekvivalent (TEB, JB)
  - c. parafrazirani (Suvremena Biblija, Proširena Biblija)
2. tražite središnju svrhu cjelokupnoga pisanja. Odredite njegovu temu
3. izdvojite (ako je moguće) književnu jedinicu, poglavlje, odlomak ili rečenicu koja jasno izražava središnju svrhu teme
4. odredite prevladavajuću književnu vrstu:
  - a. Starog zavjeta
    - (1) hebrejska pripovijetka
    - (2) hebrejska poezija (mudrosna književnost, psalmi)
    - (3) hebrejsko proročanstvo (proza, poezija)
    - (4) kôdeks Zakona
  - b. Novoga zavjeta:
    - (1) pripovijesti (Evangelja, Djela apostolska)
    - (2) parabole (Evangelja)
    - (3) pisma/poslanice
    - (4) apokaliptička književnost.

B. Drugi krug čitanja:

1. čitajte ponovno čitavu Knjigu, tražeći odredbu glavnih tema ili subjekata
2. skicirajte glavne teme i u jednostavnome obrazloženju kratko objasnite njihove sadržaje
3. provjerite vaše obrazloženje i proširite skicu s pomagalima za proučavanje.

C. Treći krug čitanja:

1. čitajte ponovno čitavu Knjigu, iz sâme biblijske Knjige tražite odredbu povijesne pozadine i posebne okolnosti za pisanje
2. popišite povijesne pojedinosti spomenute u biblijskoj Knjizi:
  - a. autora
  - b. nadnevak (vrijeme pisanja)
  - c. primatelje
  - d. posebne razloge za pisanje
  - e. vidovi kulturološke pozadine povezani sa svrhom pisanja
  - f. pozivanje na povijesne ljude i događaje
3. proširite vašu skicu na razinu odlomka za onaj dio biblijske Knjige kojeg tumačite. Uvijek odredite i skicirajte književnu jedinicu. To može biti nekoliko poglavlja ili odlomaka. To vam omogućava slijeđenje izvorne autorove logike i tekstualne osmišljenosti
4. provjerite vašu povijesnu pozadinu uporabom pomagala za proučavanje.

D. Četvrti krug čitanja:

1. čitajte ponovno određenu književnu jedinicu u nekoliko prijevoda:
  - a. riječ-za-riječ (NKJV, NASB, NRSV)
  - b. dinamički ekvivalent (TEB, JB)
  - c. parafrazirani (Suvremena Biblija, Proširena Biblija)
2. tražite književnu ili gramatičku građu:
  - a. ponovljeni izričaji, Poslanica Efežanima 1:6.12.13
  - b. ponovljena gramatička građa, Poslanica Rimljanima 8:31
  - c. oprečne zamisli

3. popišite sljedeće pojedinosti:
  - a. značajni pojmovi
  - b. neuobičajeni pojmovi
  - c. važne gramatičke građe
  - d. posebno teške riječi, rečenični dijelovi, i rečenice
4. tražite odgovarajuća usporedna poglavlja:
  - a. potražite najjasniji odlomak za proučavanje vašega subjekta kojeg koristite:
    - (1) knjige “sustavne teologije”
    - (2) biblijske reference
    - (3) konkordance
  - b. tražite moguće paradoksalni par između vaših subjekata. Mnoge biblijske istine predstavljene su u dijalektičkim parovima; mnogi denominacijski sukobi dolaze iz polovičnoga dokazivanja “proof-textinga” biblijske napetosti. Sve je u Bibliji nadahnuto, i mi moramo potražiti njenu potpunu poruku radi osiguravanja ravnoteže Svetoga pisma za naše tumačenje
  - c. tražite usporednice unutar iste Knjige, istoga autora, ili iste književne vrste; Biblija je svoj najbolji tumač zato jer ima jednoga Autora, Duha
5. koristite pomagala za proučavanje kako biste provjerili vaša zapažanja o povijesnoj pozadini ili okolnosti:
  - a. proučavajte Biblije
  - b. biblijske enciklopedije, priručnike i rječnike
  - c. biblijske uvode
  - d. biblijske komentare (na ovoj točki vašega proučavanja, dopustite vjerujućoj zajednici, prošloj i sadašnjoj, da pomogne i ispravi vaše osobno proučavanje).

IV. Primjena tumačenja Biblije

Na toj se točki okrećemo primjeni. Morate uzeti vremena kako biste razumjeli tekst u njegovoj izvornoj pozadini; sad ga morate primijeniti na vaš život, vašu kulturu. Ja biblijski autoritet određujem kao “razumijevanje što je izvorni biblijski autor rekao u svoje vrijeme i primjenjivanje te istine na naše vrijeme.”

Primjena mora slijediti tumačenje izvorne autorove nakane i u vremenu i u logici. Ne možemo primijeniti poglavlje Biblije na naše vrijeme dok ne znamo što je bilo rečeno za ondašnje vrijeme! Biblijsko poglavlje ne može značiti ono što nikad nije značilo!

Vaša podrobna skica, na razini odlomka (treći krug čitanja #3), bit će vaš vodič. Primjena bi morala biti napravljena na razini odlomka, ne na razini riječi. Riječi imaju značenje samo u okviru; kratke rečenice imaju značenje samo u okviru; rečenice imaju značenje samo u okviru. Jedina nadahnuta osoba uključena u postupak tumačenja jeste izvorni autor. Mi samo slijedimo njegovo vodstvo prosvjetljenjem Svetoga Duha. Ali prosvjetljenje nije nadahnuće. Za reći “tako je rekao Gospodin”, moramo ostati u izvornoj autorovoj nakani. Primjena se mora odnositi posebno na opću nakanu čitavoga pisanja, na posebnu književnu jedinicu i razinu odlomka misaonog razvoja.

Nemojte dozvoliti da današnje prilike tumače Bibliju; dozvolite Bibliji neka govori! To od nas može zahtijevati izvlačenje načela iz teksta. To je valjano ako tekst podupire načelo. Nažalost, često su naša načela samo to, “naša” načela – ne načela teksta.

U primjenjivanju Biblije, važno je podsjetiti se da je (osim u proročanstvu) valjano jedno i samo jedno značenje za određeni biblijski tekst. To je značenje vezano na nakanu izvornoga autora kako je on naslovio krizu ili potrebu njegovog vremena. Iz toga jednoga značenja mogu biti izvedene mnoge moguće primjene. Primjena će biti temeljena na potrebama primatelja, ali ona mora biti povezana s izvornim autorovim značenjem.

V. Duhovni vid tumačenja

Dosad sam razmatrao logički postupak uključen u tumačenje i primjenu. Sad mi dozvolite kratko razmotriti duhovni vid tumačenja. Od pomoći bio mi je sljedeći popis provjere:

- A. Molitva za pomoć Duha (usp. I. Kor 1:26 - 2:16).
- B. Molitva za osobno oprostjenje i očišćenje od znanoga grijeha (usp. I. Iv 1:9).

- C. Molitva za većom čežnjom za spoznajom Boga (usp. Ps 19:7-14; 42:1 nadalje; 119:1 nadalje).
- D. Trenutačna primjena na vaš vlastiti život svake nove spoznaje.
- E. Ostati ponizan i poučljiv.

Tako je teško održati ravnotežu između logičkoga postupka i duhovnoga vodstva Svetoga Duha. Uravnotežiti to dvoje pomogli su mi sljedeći navodi:

- A. od Jamesa W. Sireja, *Scripture Twisting*, str. 17-18:

“Prosvjetljenje dolazi do umova ljudi Božjih – ne samo do duhovne elite. U biblijskome kršćanstvu ne postoji razred gurua, niti prosvjetljeni, ni ljudi preko kojih mora doći svo mjerodavno tumačenje. I tako, dok Sveti Duh daje posebne darove mudrosti, znanja i sposobnosti duhovnoga razumijevanja, On neće dati tim darovitim kršćanima da budu jedini autoritativni tumači Njegove Riječi. Do svakoga je pojedinoga Njegovog čovjeka da uči, sudi i raspoznaje pozivajući se na Bibliju koja stoji kao autoritet čak i onima kojima je Bog dao posebne sposobnosti. Sažeto, drskost što činim kroz cijelu knjigu je ta da je Biblija Božje istinsko otkrivenje čitavome čovječanstvu, da je ona naš konačan autoritet o svim stvarima o kojima govori, i nije potpuna tajna nego može biti dovoljno razumljiva običnim ljudima u svakoj kulturi.”

- B. od Kierkegaarda, nađeno u *Protestant Biblical Interpretation*, str. 75, od Bernarda Ramma:

Prema Kierkegaardu gramatičko, leksičko, povijesno proučavanje Biblije bilo je neophodno ali i pripremno za istinsko čitanje Biblije. “Onaj tko čita Bibliju *kao Božju riječ* mora ju čitati sa srcem u svojim ustima, od korice do korice, s gorljivim očekivanjem, u razgovoru s Bogom. Čitanje Biblije bezbrižno ili nemarno ili akademski ili profesionalno nije čitanje Biblije kao Riječi Božje. Kad ju netko čita kao što se čita ljubavno pismo, onda ju taj čita kao Riječ Božju.”

- C. H. H. Rowley u *The Relevance of the Bible*, str. 19:

“Ne tek umno razumijevanje Biblije, koliko god ono bilo potpuno, može posjedovati sva njena bogatstva. Ne prezire se takvo razumijevanje, jer je ono bitno za potpuno razumijevanje. Ali ono mora biti vođeno duhovnim razumijevanjem duhovnih bogatstava te Knjige ako želi biti potpuno. A za takvo duhovno razumijevanje potrebno je nešto više od umnoga opreza. Duhovne stvari duhovno su raspoznatljive, i učenici Biblije trebaju stav duhovnoga shvaćanja, gorljivost za pronalaženje Boga koju će potpuno pokoriti Njemu, ako je prešao iznad svoje znanstvene studije prema bogatijoj baštini te najveće od svih Knjiga.”

VI. Metoda ovog komentara

Vodič *Study Guide Commentary* osmišljen je kao pomoć vašem načinu tumačenja na sljedeće načine:

- A. Kratki povijesni pregled uvodi svaku Knjigu. Nakon što ste proveli “treći krug čitanja #3” provjerite tu zabilješku.
- B. Na početku svakoga poglavlja napravljeni su tekstualni uvodi. Oni vam pomažu vidjeti postavljenu građu književne jedinice.
- C. Na početku svakoga poglavlja ili glavne književne jedinice podijeljenoga odlomka i njihovih opisnih naslova dato je nekoliko suvremenih prijevoda:
  1. *The New American Standard Bible*, ažurirano 1995. (NASB)
  2. *The New King James Version* (NKJV)
  3. *The New Revised Standard Version* (NRSV)
  4. *Today's English Version* (TEV)
  5. *The New Jerusalem Bible* (NJB).

Podjele na odlomke nisu nadahnute. One moraju biti utvrđene iz okvira. Usporedbom nekoliko suvremenih prijevoda iz različitih teorija prevođenja i teološkoga stajališta, sposobni smo raščlaniti pretpostavljenu građu izvorne autorove misli. Svaki odlomak ima jednu glavnu istinu. To je nazvano “glavna rečenica” ili “središnja zamisao teksta”. Ta jedinstvena misao je ključ valjanoga povijesnog, gramatičkog tumačenja. Nitko ne bi smio nikad tumačiti, propovijedati ili učiti na manje od odlomka! Također nemojte zaboraviti da je svaki odlomak vezan na okolne odlomke. Zbog toga je pregled čitave

Knjige na razini odlomka tako važan. Moramo biti sposobni slijediti logički tijek subjekta kojeg je odredio izvorni nadahnuti autor.

- D. Bobove bilješke slijede stih-po-stih pristup tumačenju. To nas prisiljava slijediti izvornu autorovu misao. Zabilješke osiguravaju izvješća iz nekoliko područja:
1. književni okvir
  2. povijesni, kulturološki uvidi
  3. gramatičke obavijesti
  4. proučavanja riječi
  5. odgovarajućih usporednih odlomaka.
- E. U određenim točkama komentara, tiskani tekst *New American Standard Version* (ažuriran 1995.) bit će dopunjen prijevodima nekoliko drugih suvremenih verzija:
1. *The New King James Version* (NKJV), koja slijedi rukopise “Textus Receptus” teksta
  2. *The New Revised Standard Version* (NRSV), što je riječ-za-riječ revizija od *National Council of Churches of the Revised Standard Version*
  3. *The Today’s English Version* (TEV), što je dinamički ekvivalent prijevoda od *American Bible Society*
  4. *The New Jerusalem Bible* (NJB), koja je engleski prijevod temeljen na Francuskome katoličkome dinamičkom ekvivalentnome prijevodu.
- F. Za one koji ne čitaju izvorne jezike, može pomoći uspoređivanje engleskih prijevoda kako bi se utvrdile poteškoće u tekstu:
1. rukopisne razlike
  2. moguća značenja riječi
  3. gramatički teški tekstovi i građa
  4. višeznačni tekstovi.
- Iako engleski prijevodi ne mogu riješiti te poteškoće, oni ih označuju kao na mjesta za dublje i temeljitije proučavanje.
- G. Na završetku svakoga poglavlja postavljena su odgovarajuća pitanja za raspravu koja nastoje ciljati na glavnu problematiku tumačenja toga poglavlja.

UVOD U KNJIGU PROROKA DANIELA

I. UVODNA IZJAVA

Pitao sam se iznova i iznova: “Zašto pisati još jedan komentar Knjige proroka Daniela?” Postoji ih mnogo dobrih iz različitih dostupnih stajališta. Moje proučavanje Knjige Otkrivenja izazvalo je moje zanimanje o Danielu i Zahariji (SZ-ne apokalipse). One su Duhovni izvor za različite teorije o tome kako tumačiti mnoge dijelove Novoga zavjeta. Mnogi vrlo iskreni i razumni vjernici izrazili su svoja razmišljanja o ovim otkrivajućim tekstovima, ali s toliko različnosti.

U pokušavanju razvrstavanja svoga vlastita stajališta mora biti istraženo nekoliko temeljnih pitanja:

1. Kako su SZ-ne apokalipse povezane sa SZ-nim proročanstvima?
2. Što je izvor apokaliptičke smisli i oblika?
3. Je li Novo doba (1) zemaljsko i fizičko ili (2) duhovno i multi-dimenzijско?
4. Odnose li se ovi vrlo osobiti tekstovi na događaje što su samo prošlost (npr. razdoblje Perzije, razdoblje Makabejaca, razdoblje Rima, Utjelovljenje) ili na buduće događaje (npr. Drugi dolazak, Tisućljeće, vječno Kraljevstvo), ili na oboje, uporabom mnogostrukih ispunjenja proročanstva (npr. Iz 7: 14)?
5. Zašto su neki tekstovi toliko naizgled povijesno osobiti (Dn 11) a drugi višeznačni (Dn 8)?
6. Je li glavno pitanje obrana povijesne okolnosti autora ili povijesna ispravnost budućih predviđanja?

Ova hermeneutička pitanja što se tumače moraju uzeti prednost nad egzegezom. Ta vrsta književnosti zahtijeva procjenu nečijih pretpostavki o Bibliji i vrlo osobitoj apokaliptičkoj književnosti.

Dakle ovdje je nakana da se postave moje pretpostavke povezane s ovim pitanjima zato da ti, čitatelju, jasno razumiješ moj “tumačiteljski stav”. Ti također imaš “tumačiteljski stav”! Apokaliptička književnost zahtijeva procjenu čitateljevih pretpostavki. Ova je književnost toliko višeznačna da su mogući i obranjivi mnogi tumačiteljski stavovi.

A. Kako su SZ-ne apokalipse povezane sa SZ-nim proročanstvima?

<u>Prorok</u>	<u>Apokaliptički pisac</u>
1. govorio poruka	1. pisana i visoko ustrojena poruka
2. govorio da donese pokajanje i vjeru	2. govorio da donese odvažnost i ustrajnost
3. povijest je središte Božje djelatnosti (proces)	3. Bog posreduje i preinačuje povijest (kriza)
4. poruka je morala promijeniti sadašnjost	4. poruka je morala pretkazati budućnost
5. “Bog reče” otkrivenje	5. slikovna viđenja i snovi što moraju biti protumačeni od anđela

Dvije vrlo korisne i pronicave knjige su od D. Brent Sandyja *Plowshares and Pruning Hooks: Rethinking the Language of Biblical Prophecy and Apocalyptic*, str. 107 i John J. Collinsa, *The Apocalyptic Imagination*, str. 7.

B. Što je podrijetlo apokaliptičke misli i oblika? Koja SZ-na Knjiga sadrži najranije apokaliptičke odlomke? Je li uopće pošteno govoriti o apokaliptičkome žanru? Iako slična na mnogo načina proročanstvu, postoje izgleda jedinstveni i spojivi elementi što označavaju i određuju apokaliptičko kao književnu vrstu. (Vidjeti Uvod u Knjigu proroka Daniela III., C).

Ako uzmemo tradicionalno autorstvo SZ-nih Knjiga (što je zasigurno pretpostavka) onda prorok osmoga stoljeća, Izaija, mora biti prvi biblijski primjer ove vrste književnosti (usp. 13 - 14; 24 - 27; 56 - 66) slijeden prorocima sedmoga stoljeća, Ezekielom (1; 26 - 28; 35 - 40), Danielom (7 - 12), i također prorokom ranoga razdoblja nakon izgnanstva, Zaharijom (520. g.pr.Kr.).

Iako postoji suprotivost između SZ-nih znanstvenika kao ona o nadnevku ovih Knjiga i što znači apokaliptički odlomak, izgleda kako dio Izaije mora imati postavljen uzorak za razvijanje književne kreativnosti što će, vremenom, ishoditi u onome što mi sada nazivamo “apokaliptička književnost”.

Postoji porast shvaćanja o postojanju nekih stvorenja apokalipse zbog kultura Drevnoga Bliskog Istoka:

1. egipatske – “Uvodna zapažanja o apokalipsi u Egiptu” od Bergmana u *Apocalypticism in the Mediterranean World and the Near East*, izd. David Helbohn, str. 51-60
2. akadiske i perzijske – ista knjiga kao gore, str. 77-156, 379-411.

C. Je li Novo doba (1) zemaljsko i fizički ili (2) duhovno, i multi-dimenzijско? I proročka i apokaliptička književnost ukazuje prema zemaljskoj, fizičkoj budućnosti. Ja osobno držim da je obnovljeni Vrt Eden model za razumijevanje biblijskih obećanja, ali uvijek postoji nagrizajuća sumnja što imam nad doslovnim tumačenjem Pisma.

Čitavo pitanje o uskrsnuću bilo je dohvaćeno u ovoj raspravi. Što vjernici moraju očekivati? Čak Knjiga proroka Daniela 7:18.22 može pretpostaviti zemaljsku okolnost, ali 12:2 podrazumijeva nešto iza fizičkoga. Dva su NZ-na teksta izgleda mjerodavna u ovome trenutku: (1) Isusove riječi Pilatu u Evanđelju po Ivanu 18:33-38a (posebno Iv 18:36) i (2) Pavlova raspra o uskrsnuću u 1. Poslanici Korinćanima 15 (posebno 1. Kor 15:35-53). Oba ova teksta otvaraju vrata duhovnome razumijevanju budućnosti. Nama kao ljudima teško je shvatiti: (a) osobno bez fizičkoga tijela i (b) kraljevstvo bez fizičke planete!

Što više razumijem prostranost Stvorenja (teleskop Hubble) to više shvaćam kako je Zemlja bila /jeste posebno pripremljeno i očuvano mjesto, ali to neće biti žarište iskupljene budućnosti čovječanstva. Ja sam predan Pismu kao jedinome izvoru vjere i prakse, ali ono je otkrivenje usredotočeno na Zemlju, otkrivenje usredotočeno na iskupljenje. Mi ne možemo nagađati o onome o čemu samo Pismo šuti, ali postoji pukotina u vratima Isusovih i Pavlovih riječi.

D. Je li proročka i apokaliptička književnost zatvorena u posebno povijesno ispunjenje? Zasigurno posebna proročanstva o Mesiji učvršćuju pretkazujuće proročanstvo kao valjano (npr. Mih 5:2). Međutim, Knjiga proroka Izaije 14:7 (djevičansko rođenje) i Daniela 9:27; 11:31; 12:11; Evanđelja po Mateju 24:15; Marku 13:14 dobri su primjeri mnogostrukoga ispunjenja proročanstva. Proročanstvo i apokaliptički odlomci nisu iscrpljeni u posebnim povijesnim ispunjenjima. Ovdje je dobar navod o ovome predmetu od Joycea G. Baldwina, Daniel, *The Tyndale Old Testament Commentary*:

“Shema četiri-kraljevstva izgleda ima svoju važnost u četiri-carstva između vremena izgnanstva i Kristove smrti, ali to može imati i simboličko značenje, predstavljajući odnos između Božje Crkve i svjetskih sila tijekom vremena” (str. 68).

Kako će tumačiti postupati?:

1. tražiti određivanje povijesnog događaja proročkoga naviještanja
2. tražiti daljnje ispunjenje pri Prvome dolasku Krista
3. tražiti daljnje ispunjenje pri Drugome dolasku Krista.

Očigledno povijest igra važan dio u proročkome /apokaliptičkome tumačenju. Često je sama povijest (a često samo neopreznost) čimbenik prema kojem ovi tekstovi postaju razumljivima. Ja Knjigu Postanka 1 – 2 razumijem bolje u svjetlu suvremenoga znanstvenog istraživanja a proročanstvo /apokalipsu bolje razumijem u svjetlu razvijanja povijesti. Sama povijest nadilazi sve biblijske tumače. Pismo je jamačno istinito, ali točno kako je istinito jeste razvijajuće razumijevanje (vidjeti *Is There a Meaning in This Text?* od Kevina J. Vanhoozera). Ovo razvijajuće razumijevanje zapleten je dio tumačenja proročanstva /apokalipse.

Na ovoj točki dozvolite mi navesti dio iz mog uvodnog komentara Knjige Otkrivenja.

“PETA NAPETOST (Kraljevstvo Božje kao sadašnjost a ipak budućnost)

Kraljevstvo Božje jeste sadašnjost, a ipak budućnost. Ovaj teološki paradoks postaje usredotočen na glavnu točku eshatologije. Ako netko očekuje doslovno ispunjenje svih SZ-nih proročanstava Izraelu onda Kraljevstvo postaje uglavnom obnova Izraela na zemljopisni položaj i teološku nadmoćnost! Ovo bi zahtijevalo da Crkva bude tajno uznesena u poglavlju 5 a preostala poglavlja odnose se na Izrael (ali zabilježite Otk 22:16).

Međutim, ako je žarište na Kraljevstvo koje biva ustoličeno od obećanoga SZ-nog Mesije, onda je to sadašnjost s Kristovim prvim dolaskom, i onda žarište postaje Kristovo utjelovljenje, život, učenja, smrt, i uskrsnuće. Teološki naglasak je na sadašnjem spasenju. Kraljevstvo je došlo, SZ je ispunjen u Kristovoj ponudi spasenja svima, ne u Njegovome tisućgodišnjem kraljevanju nad nekima!

Jamačno je istinito da Biblija govori o oba Kristova dolaska, ali gdje se mora staviti naglasak? Meni izgleda kako se većina SZ-nih proročanstava usredotočuje na Prvi dolazak, ustanovljenje Mesijanskoga kraljevstva (usp. Dn 2). Na mnogo načina ovo je analogno vječnoj Božjoj kraljevini (usp. Dn 7). U SZ-u žarište je na vječnoj Božjoj kraljevini, ipak mehanizam za to očitovanje kraljevine je služba Mesije (usp. 1. Kor 15:26-27). Nije pitanje što je od ovoga istinito; oboje je istinito, ali gdje je naglasak? Mora biti rečeno kako su neki tumači toliko usredotočeni na tisućgodišnju kraljevinu Mesije (usp. Otk 20) da su promašili biblijsko žarište na vječnoj kraljevini Oca. Kristova kraljevina je spremna događaj. Kao što dva Kristova dolaska nisu bila očita u SZ-u, nije niti privremena kraljevina Mesije!

Ključ za Isusovo propovijedanje i učenje jeste Božje kraljevstvo. Oba su sadašnjost (u spasenju i služenju), i budućnost (u širenju i sili). Otkrivenje, ako se usredotočuje na Mesijansko tisućgodišnje kraljevanje (usp. Otk 20), jeste prethodno, ne konačno (usp. Otk 21 – 22). Iz SZ-a nije očito da je privremena kraljevina neophodna; ustvari, Mesijanska kraljevina iz Knjige proroka Daniela 7 je vječna, ne tisućgodišnja.”

- E. Neki suvremeni tumači zahtijevaju doslovno ispunjenje svih SZ-nih proročanstava i apokaliptičkih odlomaka. U stvarnosti ovo sili ne-valjanu teološku rešetku u Pismo. Čak su SZ-na proročanstva bila uvjetovana ljudskim odazivom. Isus je tvrdio kako je On ispunjenje SZ-nih tekstova (usp. Mt 5:17-19). NZ je primjerena leća kroz koju se mora promatrati SZ (usp. Mt 5:21-48). Na ovoj točki dozvolite mi navesti dio iz mog uvodnog komentara Knjige Otkrivenja.

“PRVA NAPETOST (SZ-ne rasne, nacionalne, i zemljopisne skupine nasuprot svim vjericima diljem čitavoga svijeta)

SZ-ni proroci pretkazuju obnovu židovskoga kraljevstva u Palestini sa središtem u Jeruzalemu gdje se skupljaju svi narodi Zemlje kako bi slavili i služili Davidovskome vladaru, ali niti Isus ni NZ-ni apostoli nikad ne stavljaju žarište na ovaj redosljed. Nije li SZ nadahnut (usp. Mt 5:17-19)? Jesu li NZ-ni autori zanemarili ključne događaje na kraju-vremena?

Postoji nekoliko izvora obavijesti o kraju svijeta:

1. SZ-ni proroci (Izaija, Mihej, Malahija)
2. SZ-ni apokaliptički pisci (usp. Ez 37 - 39; Dn 7 - 12; Zah)
3. među-zavjetni, ne-kanonski židovski apokaliptički pisci (kao 1. Henokova, na koju je smjerano u Judi)
4. Sâm Isus (usp. Mt 24; Mk 13; Lk 21)
5. pisanja Pavla (usp. 1. Kor 15; 2. Kor 5; 1. Sol 4 - 5; 2. Sol 2)
6. pisanja Ivana (1. Iv i Otk).

Uči li ovo sve o redosljedu kraja-vremena (događaji, kronologija, osobe)? Ako ne, zašto? Nije li ovo sve nadahnuo (osim židovskih među-zavjetnih pisanja)?

Duh je otkrio istine SZ-nim piscima u pojmovima i skupinama koje su oni mogli razumjeti.

Međutim, kroz napredujuće otkrivenje Duh je proširio ove SZ-ne eshatološke zamisli na sveopći doseg (“tajna Krista”, usp. Ef 2:11 - 3:13. [Vidjeti Posebnu temu dolje: Tajna u Evandjeljima](#)). Ovdje je nekoliko mjerodavnih primjera:

1. grad Jeruzalem u SZ-u korišten je kao metafora Božjeg naroda (Sion), ali prenesen je u NZ kao pojam što izražava Božje prihvaćanje svih pokajanih, vjerujućih ljudi (Novi Jeruzalem iz Otk 21 - 22). Teološko širenje doslovnoga, fizičkog grada u Božji novi narod (vjerujući Židovi i pogani) nagoviješteno je u Božjem obećanju da će iskupiti palo čovječanstvo u Knjizi Postanka 3:15, prije negoli je uopće bilo ikohil Židova ili židovskoga glavnog grada. Čak je poziv Abrahamu (usp. Post 12:1-3) uključivao pogane (usp. Post 12:3; Izl 19:5)
2. u SZ-u neprijatelji Božjega naroda su okolni narodi Drevnoga Bliskog Istoka, ali u NZ-u oni su bili prošireni na sve nevjerujuće, protu-Božje, sotonski-nadahnuće ljude. Bitka se premjestila od zemljopisnoga, područnoga sukoba na bitku širom svijeta, kozmički sukob (usp. Kol)
3. obećanje zemlje što je tako svojstveni dio u SZ-u (patrijarhalna obećanja Knjige Postanka, usp. Post 12:7; 13:15; 15:7.15; 17:8) sad je postalo čitava Zemlja. Novi Jeruzalem silazi da ponovno oblikuje Zemlju, ne Bliski Istok jedino ili isključivo (usp. Otk 21 - 22)

4. neki ostali primjeri SZ-nih proročkih proširenih zamisli su:
  - a. sjeme Abrahama sad je duhovno obrezano (usp. Rim 2:28-29)
  - b. narod Saveza sad uključuje pogane (usp. Hoš 1:10; 2:23, navedeno u Rim 9:24-26; također Lev 26:12; Izl 29:45, navedeno u 2. Kor 6:16-18 i Izl 19:5; Pnz 14:2, navedenu u Titu 2:14)
  - c. Hram je sada Isus (usp. Mt 26:61; 27:40; Iv 2:19-21) te kroz Njega mjesna Crkva (usp. 1. Kor 3:16) i pojedinačni vjernik (usp. 1. Kor 6:19)
  - d. čak Izrael i njegova osobina opisana SZ-nim izričajima sad upućuje na čitav narod Božji (tj. "Izrael", usp. Rim 9:6; Gal 6:16, tj. "kraljevstvo svećeništva", usp. 1. Pt 2:5.9-10; Otk 1:6).

Proročki model (tj. D. Brent Sandy, *Plowshares and Pruning-Hooks*) bio je ispunjen, proširen, i sad je više uključujući. Isus i apostolski pisci ne predstavljaju kraj vremena na isti način kao SZ-ni proroci (usp. Martin Wyngaarden, *The Future of The Kingdom in Prophecy and Fulfillment*). Suvremeni tumači koji pokušavaju načiniti SZ-ni model doslovnim ili mjerodavnim obrću Otkrivenje u posve židovsku knjigu i guraju značenje u raspršene, višeznačne izričaje Isusa i Pavla! NZ-ni pisci ne niječu SZ-ne proroke, nego pokazuju njihov konačan sveopći dublji smisao. Ne postoji uređen, logičan sustav za Isusovu ili Pavlovu eshatologiju. Njihova je svrha prvenstveno iskupiteljska ili pastoralna (usp. 1. Kor 15:58; 1. Sol 4:18).

Međutim, čak unutar NZ-a postoji napetost. Ne postoji jasna sustavnost eshatoloških događaja. Na mnogo načina Otkrivenje iznenađujuće koristi SZ-na smjerenja za opis kraja umjesto Isusovih učenja (usp. Mt 24; Mk 13; ili Pavao!). Ono slijedi književni žanr započet od Ezekielia, Daniela, i Zaharije, ali razvijenog tijekom među-zavjetnoga razdoblja (židovska apokaliptička književnost). To je mogao biti Ivanov način povezivanja Staroga i Novoga zavjeta. Ono pokazuje uzorak staroga-doba ljudske pobune i Božju predanost iskupljenju! Ali mora biti zabilježeno da iako Otkrivenje smjera na SZ-ni jezik, osobe, i događaje, ono ih ponovno tumači u svjetlu prvoga stoljeća Rima (usp. Otk 1:7)."

POSEBNA TEMA: TAJNA U EVANĐELJIMA

- A. U sinoptičkim Evanđeljima "tajna" je korištena o duhovnim uvidima skupljenima iz Isusovih parabola:
  1. Evanđelje po Marku 4:11
  2. Evanđelje po Mateju 13:11
  3. Evanđelje po Luki 8:10.
- B. Pavao je koristi na nekoliko različitih načina:
  1. djelomično otvrdnuće Izraela da se dopusti poganima biti uključenima. Ovaj dotok pogana djelovat će kao mehanizam za Židove da prihvate Isusa kao Krista proročanstva (usp. Rim 11:25-32)
  2. Evanđelje je bilo obznanjeno narodima, kazujući im da su oni svi uključeni u Krista i kroz Krista (usp. Rim 16:25-27; Kol 2:2)
  3. nova tijela vjernika pri Drugome dolasku (usp. 1. Kor 15:5-57; 1. Sol 4:13-18)
  4. sažimanje svega u Kristu (usp. Ef 1:8-11).
  5. pogani i Židovi kao su-nasljednici (usp. Ef 2:11 - 3:13)
  6. prisnost odnosa između Krista i Crkve opisana u pojmovima braka (usp. Ef 5:22-33)
  7. pogani uključeni u narod Saveza i ispunjeni Duhom Kristovim kako bi se stvorila Kristo-slična zrelost, to jest, obnovila iskvarena slika Božja u čovjeku (usp. Post 1:26-27; 5:1; 6:5.11-13; 8:21; 9:6; Kol 1:26-28)
  8. kraj vremena Antikrista (usp. 2. Sol 2:1-11)
  9. himna rane Crkve o tajni Evanđelja nađena je u 1. Timoteju poslanici 3:16.
- C. U Ivanovoj Knjizi Otkrivenja ona je korištena u značenju Ivanovih apokaliptičkih simbola:
  1. 1:20
  2. 10:7
  3. 17:5.6.
- D. Ovo su istine koje ljudi ne mogu otkriti; one moraju biti otkrivene od Boga. Ovi su uvidi ključni za istinsko razumijevanje Božjega vječnog nauma iskupljenja za sve ljude (usp. Post 3:15).

“TREĆA NAPETOST (uvjetovani Savezi nasuprot neuvjetovanih Saveza)

Postoji teološka napetost ili paradoks između uvjetovanih i neuvjetovanih Saveza. Jamačno je istinito kako je Božja iskupiteljska svrha/naum neuvjetovano (usp. Post 15:12-21 i dolazak Mesije). Međutim, naređeni odaziv ljudi uvijek je uvjetovan!

Ovaj “ako... onda” uzorak pojavljuje se u oba i SZ-u i NZ-u. Bog je vjeran; čovječanstvo je nevjerno. Ova je napetost prouzročila mnogo pomutnje. Tumači su bili usmjereni žarištu na samo jedan “rog dvojbe”, Božju vjernost ili ljudski napor, Božju suverenost ili slobodna volja čovječanstva. Oboje je biblijsko i neophodno.

Ovo uspostavlja odnos s eshatologijom, s Božjim SZ-nim obećanjima Izraelu. Ako Bog obeća, to i rješava! Bog je vezan na Svoja obećanja; Njegov je ugled uključen (usp. Ez 36:22-38). Neuvjetovani i uvjetovani Savezi sreću se u Kristu (usp. Iz 53), ne Izraelu! Božja konačna vjernost leži u iskupljenju svih koji će se pokajati i uzvjerovati, a ne u kome je bio vaš otac/majka! Krist, ne Izrael, jeste ključ svih Božjih Saveza i obećanja. Ako postoji teološka parenteza u Bibliji, to nije Crkva, nego Izrael (usp. Djela 7 i Gal 3).

Poslanje naviještanja Evandjelja svijetu prešlo je na Crkvu (usp. Mt 28:19-20; Lk 24:47; Djela 1:8). To je ipak uvjetovani Savez! Ovo ne podrazumijeva kako je Bog posve odbacio Židove (usp. Rim 9 - 11). Mora postojati mjesto i svrha za kraj-vremena, vjerujući Izrael (usp. Zah 12:10).”

- F. Je li glavna svrha komentara: (1) braniti autora biblijske Knjige i povijesnu okolnost (Daniela kao pisca u Babilonu šestoga stoljeća pr.Kr.); (2) tražiti povijesnu potvrdu posebnih pojedinosti pretkazujućih elemenata; ili (3) učvrstiti glavne teološke teme i jasno izraziti istine?

Kao vjernik kako ja mogu pomoći drugim vjernicima kroz komentar? Je li vjerodostojnost sâmog Pisma predmet, ili je predmet poruka autora? Bi li žarište moralo biti: (1) povijest Danielova vremena, (2) povijest moga vremena, ili (3) posebna naviještanja budućega vremena? Budući sam ja predan nadahnutosti Pisma, sva su tri žarišta u smislu važna. Tumačenje se kreće od: (1) određenoga vremena nadahnutoga autora; (2) na izravne primatelje otkrivenja (budući je ovo proročanstvo moralo biti zapečaćeno ostaje sumnja tko su bili prvi čitatelji ili slušatelji); i (3) otada na buduće čitatelje svakoga naraštaja. Primjereni hermeneutički postupak zahtijeva prvotno žarište na povijesnoj okolnosti i žanru izvornoga nadahnutog autora. Njegova /njena svrha (svrhe) postale su žarište tumačenja. Ja nisam nadahnut, izvorni autor je bio nadahnut! Ja se moram usredotočiti na njegovo /njeno namjeravano značenje (međutim, Daniel nije u potpunosti razumio sve ono što je pisao). Ovo je postalo zaglavno kamenje učinkovite procjene tumačenja. To ne može značiti nešto posve odvojeno od autorova razumijevanja.

Ovo je zašto su pitanje autorstva, nadnevka, svrhe, i primatelja tako ključna pitanja. To su prava pitanja o kojima se SZ-ni znanstvenici ne slažu!

Sljedeći hermeneutički postupak uključuje žanr i okvir. Okvirom upućujem na tri odvojena pitanja:

1. književni okvir sâme Knjige (književne jedinice)
2. književni okvir drugih SZ-nih apokaliptičkih Knjiga i drugih ne-kanonskih židovskih apokaliptičkih pisanja (žanr)
3. širi okvir Pisma (sustavna teologija).
Nakon što su sva tri pitanja bila proučena dolazi egzegetski rad na odlomcima:
  1. suvremeno značenje riječi
  2. gramatičke osobine
  3. sintaktičke osobine
  4. usporedni odlomci.

- G. Jedno od tumačiteljskih pitanja što nastavlja izazivati moje razmišljanje jeste kako su ovi apokaliptički odlomci građeni /osmišljeni. Dolazi li otkrivenje u posebnim viđenjima ili autor gradi Božju poruku u viđenjima? Tko daje građu?

Na ovoj točki moga proučavanja ja ostajem uvjeren da Bog otkriva istine a ljudski autori grade tu istinu na način da njihov naraštaj (i svaki naraštaj) može razumjeti. Apokalipsa nije kako Bog govori, nego kako ljudi pišu! Slika je iz autorova uma. Građa je iz autorova vremena (naravno, vođeno Duhom).

II. IME KNJIGE

- A. Imenovana je prema svome glavnom govorniku i proroku.
- B. Njegovo ime znači “Bog je moj sudac”, “Bog je sudac”, ili “Bog je dao presudu /odluku”.

III. KANONIZACIJA

- A. Daniel je dio treće i zadnje podjele Hebrejskoga kanona, "Spisi" (*kethu'bim*).
- B. Ovo je zato jer:
1. on je bio smatran političkim vođom, ne prorokom, od Židova
  2. odražava kasniji nadnevak sastavljanja (uređivanje, tj. *Baba Bathra* 15a)
  3. sadržava diplomatske aramejske dijelove (Dn 2:4b - 7:28), kao Knjiga Ezre.

IV. ŽANR

- A. Kao mnogi hebrejski proroci to je složenica žanrova:
1. Daniel 1 - 6 sadrži povijesne pripovijetke pisane u trećem licu jednine što odražavaju Danielov život i vrijeme
  2. Daniel 7 - 12 prvenstveno su budući događaji često izraženi u apokaliptičkoj slici u prvome licu jednine (usp. Dn 7:1.9; 8:1; 9:2)
  3. Knjiga je proročka jedinica (usp. Autorstvo E i F). Daniel 2 i 7 osiguravaju uzorak pet-kraljevstva, što je održan kroz Knjigu. Daniel 8 bavi se s drugim i trećim kraljevstvom, dok se poglavlje 9 bavi s četvrtim i petim kraljevstvom. Povijest se kreće prema Božanskome lancu!
- B. Ovaj isti gradbeni uzorak povijesti (vremensko) onda budućnosti (eshatološko) također je nađen u:
1. Knjizi proroka Izaije 1 - 39 i 40-66
  2. Knjizi proroka Ezekiel 1 - 32; 33 - 48
  3. Knjizi proroka Zaharije 1 - 8 i 9 - 14.
- C. Apokaliptička književnost jedinstven je židovski književni žanr. Često je bio korišten u vremenima ispunjenima napetošću kako bi izrazio uvjerenje da je Bog u nadzoru povijesti i donijet će oslobođenje Svome narodu. Ova vrsta književnosti okarakterizirana je:
1. jakim osjećajem Božje sveopće suverenosti (monoteizam i determinizam)
  2. borbom između dobra i zla, ovoga Doba zla i Doba pravednosti što mora doći (ograničen dualizam)
  3. uporabom standardiziranih tajnih kôdnih riječi (uobičajeno iz SZ-nih proročkih tekstova ili međuzavjetne židovske apokaliptičke književnosti)
  4. uporabom boja, brojeva, životinja, ponekad životinja /ljudi
  5. uporabom anđeoskog uplitanja putem viđenja i snova, koji su obično tumačeni od anđela
  6. prvenstveno usredotočenjem na skoro-dolazeće, nezaustavljive događaje na kraju vremena (Novo doba)
  7. uporabom jasno određenih skupova simbola, ne stvarnosti, kako bi se navijestila poruka od Boga o kraju-vremena
  8. neki primjeri ove vrste žanra su:
    - a. Stari zavjet:
      - (1) Knjiga proroka Izaije 13 - 14; 24 - 27; 56 - 66
      - (2) Knjiga proroka Ezekiel 37 - 48
      - (3) Knjiga proroka Daniela 7 - 12
      - (4) Knjiga proroka Joela 2:28 - 3:21
      - (5) Knjiga proroka Zaharije 1 - 6; 12 - 14
    - b. Novi zavjet:
      - (1) Evanđelje po Mateju 24; Marku 13; Luki 21
      - (2) 1. Poslanica Korinćanima 15 (na neke načine)
      - (3) 2. Poslanica Solunjanima 2 (u većini načina)
      - (4) Knjiga Otkrivenja (poglavlja 4 - 22)
  9. ne-kanonski (uzeto iz knjige D. S. Russella, *The Method and Message of Jewish Apocalyptic*, str. 37-38):
    - a. 1. Henokova knjiga, 2. Henokova (Tajne Henoka)
    - b. Knjiga Jubileja
    - c. Sibilina proročanstva III, IV, V

- d. Zavjet Dvanaestorice patrijarha
  - e. Psalmi Salamona
  - f. Uzašašće Mojsija
  - g. Mučeništvo Izaije
  - h. Apokalipsa Mojsija (Život Adama i Eve)
  - i. Apokalipsa Abrahama
  - j. Zavjet Abrahama
  - k. 2. Ezdrina knjiga (4. Ezdre)
  - l. 2. i 3. Baruhova knjiga
10. postoji namjeravana građa dualnosti u ovome žanru. On predstavlja stvarnost kao nizove dualizama, suprotivosti, ili napetosti (toliko uobičajeno u Svicima s Mrtvoga mora i Ivanovim pisanjima) između:
- a. Neba - Zemlje
  - b. Doba zla (zli ljudi i zli anđeli) – Novoga doba pravednosti (pobožni ljudi i pobožni anđeli)
  - c. trenutačno postojanje – buduće postojanje.

Sve ovo kreće se prema dovršetku kojeg će dovesti Bog. Ovo nije svijet kakav je Bog nakanio da bude, ali On nastavlja naum, djelo, i zamisao Svoje volje za obnovu prisnoga zajedništva započetoga u Vrtu Eden. Događaj Krista je razvođe Božjega nauma, ali Njegova dva Dolaska dovela su do sadašnjega dualizma. Na ovoj točki dozvolite mi navod iz moga uvodnog komentara Knjige Otkrivenja:

“ČETVRTA NAPETOST (blisko-istočni književni modeli nasuprot zapadnjačkim modelima)

Žanr je kritički dio u ispravnome tumačenju Biblije. Crkva se razvila u zapadnjačkoj (Grčka) kulturalnoj okolnosti. Istočnjačka književnost daleko je više slikovita, metaforička, i simbolička negoli suvremeni, zapadnjački kulturalni književni modeli. Usredotočuje se na ljude, susrete, i događaje više negoli jezgrovite propozicijske istine. Kršćani su bili krivi zbog uporabe svojih povijesnih i književnih modela kako bi tumačili biblijsko proročanstvo (oba i SZ-no i NZ-no). Svaki je naraštaj i zemljopisni entitet koristio svoju kulturu, povijest, i književnost za tumačenje Knjige Otkrivenja. Svaki od njih bio je u krivu! Oholo je misliti kako je suvremena zapadnjačka kultura žarište biblijskoga proročanstva!

Žanr u kojem je izvorni, nadahnuti autor odabrao pisati jeste književni ugovor s čitateljem. Knjiga Otkrivenja nije povijesna pripovijetka. Ona je složenica pisma (poglavlja 1 - 3), proročanstva, i uglavnom apokaliptičke književnosti. Krivo je učiniti Bibliju onom koja kaže više negoli je bila nakana izvornoga autora kao što je i učiniti je onom koja kaže manje od onoga što je bilo namjeravano! Oholost tumača i dogmatizam čak su neprimjereniji u knjizi kao što je Otkrivenje.

Crkva se nikad nije usuglasila o primjerenome tumačenju Knjige Otkrivenja. Moja briga je čuti i baviti se s čitavom Biblijom, ne samo s nekim odvojenim dijelom(dijelovima). Biblijski istočnjački misaoni-sklop predstavlja istinu u napetoću- ispunjenim parovima. Naša zapadnjačka težnja prema propozicijskoj istini nije neispravna, nego neuravnotežena! Ja mislim kako je moguće pomaknuti barem nešto s mrtve točke u tumačenju Knjige Otkrivenja bilježenjem njene mijenjajuće svrhe za naraštaje vjernika koji dolaze. Svim tumačima očito je kako Knjiga Otkrivenja mora biti tumačena u svjetlu njenih vlastitih dana i njenog žanra (Fee i Stuart, *How To Read the Bible For All Its worth*, str. 249-264). Povijesni pristup Knjizi Otkrivenja mora se baviti time što su prvi čitatelji mogli, i jesu, razumjeli (tj. John L. Bray, *Matthew 24 Fulfilled*). Na mnogo načina suvremeni su tumači izgubili značenje mnogih simbola Knjige. Početna glavna istina Knjige Otkrivenja bila je ohrabriti prognane vjernike. Ona je pokazivala Božji nadzor povijesti (kao što su činili SZ-ni proroci); ona je potvrdila da se povijest kreće prema određenome završetku, osudi ili blagoslovu (kao što su činili SZ-ni proroci). Ona je potvrdila u prvome stoljeću židovskim apokaliptičkim pojmovima Božju ljubav, prisutnost, silu, i suverenost!

Ona djeluje na ove iste teološke načine prema svakome naraštaju vjernika. Ona prikazuje kozmičku borbu dobra i zla. Pojednosti prvoga stoljeća mogu biti izgubljene za nas, ali ne snažna, tješiteljska istina. Kad suvremeni, zapadnjački tumači pokušavaju siliti pojednosti Otkrivenja u svoju današnju povijest, uzorak krivih tumačenja nastavlja se!

Posve je moguće da pojednosti Knjige postaju ponovno upadljivo doslovne (kao što je bilo sa SZ-om u vezi s rođenjem, životom, i smrću Krista) za zadnji naraštaj vjernika kad se suoče s navalom protu-Božjega vođe (usp. II. Sol 2) i kulturom. Nitko ne može znati ova doslovna ispunjenja Knjige Otkrivenja sve dok riječi Isusa (usp. Mt 24; Mk13; i Lk 21) i Pavla (usp. 1. Kor 15; 1. Sol 4 - 5; i 2. Sol 2) također ne postanu povijesni dokaz. Pogađanje, nagađanje, i dogmatizam svi su neprimjereni. Apokaliptička književnost dozvoljava ovu gipkost. Hvala Bogu za slike i simbole koji nadmašuju povijesnu pripovijetku! Bog je u nadzoru; On kraljuje; On dolazi!

Većina suvremenih komentatora promašuju glavnu točku žanra! Suvremeni zapadnjački tumači često traže jasan, logičan sustav teologije radije negoli da postanu poštenu prema višeznačnim, simboličkim, dramatskim žanrom židovske apokaliptičke književnosti. Ova je istina dobro izražena od Ralpa P. Martina u njegovu članku, 'Pristupi egzegezi Novoga zavjeta', u knjizi *New Testament Interpretation*, izdanj od I. Howarda Marshalla:

'Osim ako ne shvaćamo dramatsku kakvoću ovoga pisanja i ne poričemo način na koji jezik biva korišten kao prenositelj za izražavanje religijske istine, mi ćemo strašno zalutati u našem razumijevanju Apokalipse, i pogrješno pokušati tumačiti njena viđenja kao misao koja je mogla biti knjiga doslovne proze i biti zabrinuti da opišemo događaje empirijske i datirane povijesti. Pokušati kasniji pravac jeste trčati u sve vrste poteškoća tumačenja. Mnogo ozbiljnije to vodi izobličavanju sržnoga značenja apokaliptičkoga i tako se promašuje velika vrijednost ovoga dijela Novoga zavjeta kao dramske tvrdnje u mitološkome jeziku Božje suverenosti u Kristu i paradoks njegove uloge koja spaja silu i ljubav (usp. 5:5.6; Lav je Janje' (str. 235).

W. Randolph Tate je u svojoj knjizi *Biblical Interpretations* rekao:

'Nijedan drugi žanr Biblije nije bio tako vatreno čitan s toliko deprimirajućih ishoda kao apokalipse, posebice knjige Daniela i Otkrivenje. Ovaj je žanr trpio od kobne povijesti pogrješnoga tumačenja zbog temeljnoga nerazumijevanja njegovih književnih oblika, građe, i svrhe. Zbog njegove jasne tvrdnje kako će otkriti što se uskoro mora dogoditi, apokalipse su bile viđene kao karta ceste u budućnost i nacrt budućnosti. Tragična mana u ovome gledištu jeste pretpostavka kako je okosnica upućivanja knjige čitateljevo sadašnje doba radije negoli autorovo. Ovaj pogrješni pristup apokalipsama (poglavito Otkrivenju) određuje djelo kao da je ono bilo kriptogram kojim sadašnji događaji mogu biti korišteni za tumačenje tekstualnih simbola. ... Prvo, tumač mora shvatiti kako apokaliptičko navješćuje svoje poruke kroz simbolizam. Tumačiti simbol doslovno kad je on metaforički jednostavno je pogrješno tumačenje. Pitanje nije jesu li događaji u apokaliptičkome povijesni. Događaji mogu biti povijesni; oni su se stvarno mogli dogoditi, ili se mogu dogoditi, ali autor predstavlja događaje i navješćuje značenje kroz slike i pralikove' (str. 137).

Iz *Dictionary of Biblical Imagery*, izdanj od Rykena, Wilhosta i Longmana III:

'Današnji čitatelji često su smeteni i zbunjeni ovim žanrom. Neočekivana slika i iskustva van-ovoga-svijeta izgledaju čudno i neusklađeno s većinom Pisma. Uzimanje ove književnosti pred lice vrijednosti stavlja mnoge čitatelje da se koprcaju kako bi odredili 'što će se dogoditi kada', i tako promašuju nakanu apokaliptičke poruke' (str. 35)."

- D. Apokaliptička književnost procvata je tijekom Izraelova zatočeništva od stranih Carstava.
- E. Apokaliptički autori grade na proročkim modelima. Oni nisu bili inovatori, nego su stavljali tradicionalna proročanstva u visoko simboličke građe, što su se usredotočile na buduće, izvjesno, Božansko kraljevstvo.

V. AUTORSTVO

- A. Knjiga izjavljuje svoga autora u Knjizi proroka Daniela 12:4. Daniel 1 - 6 pisan je u trećem licu jednine, dok su poglavlja 7 - 12 pisana u prvome licu jednine, Daniel 7:2.15.28; 8:1.15.27; 9:2; 10:2.7.11; 12:5. Uporaba trećega lica jednine uobičajena je u drevnome svijetu. U Deset zapovijedi Bog se kreće od prvoga lica jednine (usp. Izl 20:2) do trećega lica jednine (usp. Izl 20:7.8-11). Isus ovjerava tradicionalno autorstvo Daniela u Evanđelju po Mateju 24:15.
- B. Predaja židovskoga Talmuda, *Baba Bathra* 15a, kazala je: "čovjek Velike Sinagoge napisao je (Knjigu proroka) Daniela." Ovo znači da su je oni uredili ili preslikali. To je mogao biti razlog za njene kasne hebrejske osobine.
- C. Sljedeći razlozi dati su kao bi ili poduprli rani ili kasni nadnevak:
  - 1. rani nadnevak, Danielovo vlastito vrijeme (VII.-VI. st.pr.Kr.):
    - a. Knjiga tvrdi da su viđenja Daniela, 7:2.4.6 i dalje.28; 8:1.15; 9:1-2; 10:2 i dalje; 12:4-8
    - b. prisutnost perzijskih i grčkih riječi ne pokazuje kasni nadnevak jer su bila povučena oprečja između ovih zemalja prije Danielova vremena

- c. teologija o životu nakon smrti također se može vidjeti u Knjizi o Jobu i nekim Psalmima (usp. Ps 16; 49; 118)
- d. Daniel odgovara našem današnjem arheološkom razumijevanju neo-babilonskoga i perzijskoga kraljevskoga dvora
2. kasni nadnevak, razdoblje Makabejaca (II. st.pr.Kr.):
- a. stavljanje u Hebrejski kanon (Spisi)
- b. prisutnost perzijskih i grčkih posuđenih pojmova
- c. visoko razvijena teologija o životu nakon smrti i anđelima
- d. posebnost proricanja, posebno Daniela 11, povezanih s borbom Seleukovića i Ptolemejevića za nadzor Palestine, ali prema Danielu 11:40 proricanja ne odgovaraju Antiohu IV. Epifanu
- e. sličnost između Knjige proroka Daniela i drugih apokaliptičkih knjiga razdoblja Makabejaca
- f. nekoliko pretpostavljenih "grješaka" u Knjizi:
- (1) uporaba pojma "kaldejski /babilonski" u nekoliko značenja
- (2) Daniel kao kaldejski /babilonski (mudar čovjek, poganski svećenik)
- (3) Baltazar nazvan "kralj Babilona"
- (4) Nebukodonozor nazvan Baltazarov otac
- (5) spominjanje "Darija Medijca"
- (6) uporaba perzijskoga upravnoga pojma, *satrap* [namjesnik]
- g. Daniel nije spomenut u Knjizi Propovjednika (200. g.pr.Kr.), što opisuje druge biblijske heroje tijekom toga razdoblja (usp. Dn 44 - 50). Međutim, mora biti spomenuto da je i Ben Sirah promašio spomenuti ikojeg Suca osim Samuela i iako spominje Nehemiju, ne spominje Ezru.
- D. Prva osoba za nijekanje tradicionalnoga datiranja i Danielova autorstva bio je neo-platonski filozof imenom Porfiri iz trećeg stoljeća, koji je odbacio kršćanstvo i posebno javno optužio pretkazujuće proročanstvo (što je snažan dokaz za jedinstvenost i nadahnutost Biblije).
- E. Jedinstvo Knjige proroka Daniela može se vidjeti u:
1. usporednome odnosu između poglavlja 2, 7 i 8 (vidjeti pun pregled u Okvirnim uvidima kod poglavlja 8):
<u>poglavlje 2</u>	<u>poglavlje 7</u>	<u>poglavlje 8</u>
zlato (Nabukodonozor, Babilon)		
srebro	lav	
bronca	medvjed	ovan (Perzija)
željezo /glinena zvijer	leopard	jarac (Grčka)
2. aramejski odjeljak kreće se od Knjige proroka Daniela 2:4b - 7:28, što preklapa tradicionalnu književnu podjelu poglavlja 1 – 6 (povijesno) i 7 – 12 (eshatološko).
- F. Biblija poistovjećuje kraljeve ovih Carstava:
1. zlato (prvo kraljevstvo) iz Daniela 2 kao Babilon, 2:38
2. ovan (drugo kraljevstvo) iz Daniela 8 kao Medo-Perzija, 8:20
3. jarac (treće kraljevstvo) iz Daniela 8 kao Grčka, 8:21
4. dakle, četvrto kraljevstvo mora biti Rim. Ovo je kraljevstvo u koje će Mesija (peto kraljevstvo) doći (Dn 2:34-35.44; 9:25).
- G. Što znamo o čovjeku Danielu:
1. uzet u izgnanstvo godine 606. pr.Kr. od Neo-Babilona, Knjiga proroka Daniela 1:1 (treća godina Jojakima, kralja Judeje)
2. iz važne i bogate obitelji u Jeruzalemu, Knjiga proroka Daniela 1:3

3. izuzetno inteligentan, Knjiga proroka Daniela 1:4
4. poseban dar tumačenja snova i znanja, Knjiga proroka Daniela 1:17; 2:25-30; 4:7-9; 5:12.14
5. odan sluga i:
  - a. i Bogu
  - b. i Nabukodonozoru.

H. Postoji neslaganje među SZ-nim znanstvenicima povezano s Knjigom Daniela i Knjigom Ezekiela 14:14.20; 28:3, koji je također spomenut u "Aqhat Epic" [drevna semitska legenda – op.prev.] u tekstovima Raš Šamre (Ugarit).

Temeljni problemi povezani su s:

1. redoslijedom imena popisanih od Ezekiela (Noa, Daniel, i Job)
2. slovanja imena su različita
3. pitanje Danielove slave širila se vrlo brzo unutar privremeno izgnane Jude.

Za dobru raspru usporediti E. J. Young, *The Prophecy of Daniel*, str. 274-275, koji vjeruje da ona upućuje na Daniela Biblije i R. K. Harrisona, *Introduction to the Old Testament*, Tyndale Commentaries, str. 1105, koji vjeruje da ona upućuje na mudroga čovjeka kanaanske nauke.

VI. NADNEVAK

- A. Daniel je uzet u izgnanstvo od Nabukodonozora II. godine 606. pr.Kr. (usp. Dn 1:1).
- B. Daniel je tumač snova i savjetnik kraljeva Neo-Babilona i Perzije sve do vremena Kira II., "Velikog" (538. g.pr.Kr., usp. Dn 1:21; 6:28; 10:1). W. F. Albright, *Journal of Biblical Literature*, str. 40, 1921., tvrdi da je okus Babilona od poglavlja 1 do sedam. On vjeruje kako su ta poglavlja bila pisana u Babiloniji.
- C. Neki znanstvenici odbacuju da je pretkazujuće proroštvo zapleteno: (1) točnošću povijesnih pojedinosti Knjige proroka Daniela 11:2-35; (2) djelomičnom točnošću Daniela 11:36-39; i (3) netočnošću 11:40-45. Oni datiraju Knjigu odmah nakon njena zadnjega posebnog proroštva u Danielu 11:35, o Antiohu IV. Epifanu (175.-164. g.pr.Kr.).
- D. IMENICA PRVOGA LICE JEDNINE često je korištena u Knjizi (usp. Dn 7:1.9; 8:1-2; 9:1 - 10:2). Ovo pretpostavlja da je Daniel bio autor Knjige što nosi njegovo ime. To bi datiralo Knjigu unutar njegova životna vremena (sedmo stoljeće pr.Kr.).
- E. Književne jedinice nisu prema kronološkome redu:
  1. Knjiga proroka Daniela 1 – treće godine Jojakima, 606./605.g.pr.Kr.
  2. Knjiga proroka Daniela 2 – druge godine Nabukodonozora, 605./604. g.pr.Kr.
  3. Knjiga proroka Daniela 3 i 4 datirana je u Septuaginti u osamnaestoj godini Nabukodonozorove kraljevine, što bi bilo 587. g.pr.Kr. (godinu dana prije pada Hrama)
  4. Knjiga proroka Daniela 5 – Baltazarova gozba, netom prije pada grada Babilona pod Kirovu vojsku, 539. g.pr.Kr.
  5. Knjiga proroka Daniela 6 – Darije:
    - a. ako je isto kao Daniel 5:31, onda oko 539. g.pr.Kr.
    - b. ako je kasniji perzijski vladar Darije I. (Histaps), onda 522. g.pr.Kr.
  6. Knjiga proroka Daniela 7 – prva godina Baltazara, koji je bio okrunjeni knežević. Nabonid je bio kralj od 556.-539. g.pr.Kr., ali on se sklonio u Temu i ostavio svoga sina kao su-namjesnika, moguće 554. g.pr.Kr. (LaSor, Hubbard, Bush, *Old Testament Survey*, str. 665)
  7. Knjiga proroka Daniela 8 – u trećoj godini Baltazara, moguće 552. g.pr.Kr.
  8. Knjiga proroka Daniela 9 – prve godine Darija, sina Artakserksa, podrijetlom iz Medije. Ako je Darije iz 5:31, onda 538. g.pr.Kr.
  9. Knjiga proroka Daniela 10 – u trećoj godini Kira, kralja Perzije, 536. g.pr.Kr. (neizvjestan nadnevak krunidbe, ali obično se datira od 538.-530. g.pr.Kr., iako je bio kralj Medije ranije [559. g.pr.Kr.]

10. Knjiga proroka Daniela 11 – u prvoj godini Darija Medijca (usp. Dn 5:31)
11. Knjiga proroka Daniela 12 – srodno s poglavljem 11.
 Budući su Danielova viđenja započela ranije negoli su događaji iz Daniela 1 - 6 završeni, R. K. Harrison vjeruje:

“ovaj opći raspored predlagao bi da ako rad nije zapravo bio napisan od sâmoga Daniela u šestome stoljeću prije Krista, kratko nakon toga bio je sastavljen, i prema stajalištu sadašnjega pisca rad je postojao ne kasnije od sredine petoga stoljeća prije Krista.” (*Introduction to the Old Testament*, str. 1127).

- F. Hebrejski iz Knjige proroka Daniela bliži je u obliku Knjigama Ljetopisa i Knjizi Ezre iz razdoblja nakon izgnanstva negoli Svicima s Mrtvoga mora i to je isto tako za aramejski (LaSor, Hubbard, Bush, *Old Testament Survey*, str. 666). Ovo potkrepljuje očevica Baba Batru kako je “čovjek Velike Sinagoge” bio uključen u uređivanje ili sastavljanje Knjige Daniela u četvrtome ili trećem stoljeću prije Krista.
- G. Sadašnja znanstvena teorija o datiranju Knjige o Makabejcima kaže da je Knjiga Daniela bila prvo postavljena od poganskoga filozofa iz Tira, Porfira, koji je napisao nekoliko knjiga rušeći ugled kršćanstva (što je Jeronim pobio).
- H. Postoji nekoliko dobrih izvora čiji uvodi daju učinkovitu podršku tradicionalnome stajalištu (nadnevak sedmo stoljeće prije Krista):
  1. *Daniel* u *The Expositor's Bible Commentary*, tom 7, pisan od Gleasona L. Archera, Jr.
  2. *Exposition of Daniel* od H. C. Leopolda
  3. *Introduction to the Old Testament* od R. K. Harrisona
  4. *Daniel* od Joyce G. Baldwin.

VII. KNJIŽEVNE JEDINICE

- A. Danielovo vrijeme:
  1. Daniel na dvoru Nabukodonozora, Knjiga proroka Daniela 1
  2. Nabukodonozorov san (slika čovjeka) i tumačenja, Knjiga proroka Daniela 2
  3. Nabukodonozorov zlatni kip i Danielova tri prijatelja, Knjiga proroka Daniela 3
  4. Nabukodonozorov drugi san (veliko stablo) i njegovo tumačenje, Knjiga proroka Daniela 4
  5. Baltazarova gozba (pisanje rukom po zidu) i pad grada Babilona, Knjiga proroka Daniela 5
  6. Darije Medijac i Daniel u lavljoj jami, Knjiga proroka Daniela 6.
- B. Budućnost:
  1. viđenje četiri zvijeri, Knjiga proroka Daniela 7
  2. viđenje iz poglavlja 7 objašnjeno i prošireno, Knjiga proroka Daniela 8
  3. Danielova briga i molitva za obnovu Jeruzalema i Hrama, ali on pokazuje buduće poteškoće za Židove u Palestini, Knjiga proroka Daniela 9
  4. uvod u poruku Knjige Daniela 11 - 12, Knjiga proroka Daniela 10
  5. buduća borgia između Seleukovića i Ptolemejevića nad Palestinom, Knjiga proroka Daniela 11 - 12.

VIII. SVRHA

- A. Knjiga premošćuje razdoblje judejskoga izgnanstva (od Nabukodonozora II. do Kira II.). To donosi teološko promatranje stvari i nadu usred tragedije bivanja Jude uzete iz Obećane zemlje. YHWH-ina obećanja izgleda kako su opozvana. YHWH-ina zavjetna ljubav izgleda kako je došla kraju. Daniel je zakoračio u ovu prazninu.
 Događaji Knjige proroka Daniela 1 - 6 na dvorovima poganskih vladara, koji dolaze do spoznaje YHWH i daju čast Njegovu govorniku /Njegovim govornicima, teološka je svrha za bilježenje ovih događaja! Bog se brine za pogane, ali protu-Božja Carstva bit će suđena za njihovu oholost i njihov napad na Božji narod. Izgleda kao da je svijet pobijedio, ali čekajte, Bog je pobjednik! Monoteizam je obranjen i učvršćen.

- B. Daniel pokazuje samo Božju ljubav i vodstvo za Judu, ali i za Izrael i isto tako za “narode”. Bog radi na većoj iskupiteljskoj shemi negoli je to samo jedna skupina Židova. Na ovoj točki dopustite mi navesti dio iz ključnoga uvoda u moj komentar Knjige Otkrivenja.

“DRUGA NAPETOST (monoteizam nasuprot izabranog naroda)

Biblijski naglasak je na jednome osobnom, duhovnom, stvoritelju-iskupitelju, Bogu (usp. Izl 8:10; Iz 44:24; 45:5-7.14.18.21-22; 46:9; Jer 10:6-7). SZ-na jednoznačnost u njegovim vlastitim danima bila je njegov monoteizam. Svi od okolnih naroda bili su politeisti. Božja jedinstvenost srce je SZ-noga otkrivenja (usp. Pnz 6:4). Stvaranje je pozornica za svrhu zajedništva između Boga i čovječanstva, stvorenog na Njegovu sliku i sličnost (usp. Post 1:26-27). Međutim, čovječanstvo se pobunilo, griješeći protiv Božje ljubavi, vodstva, i svrhe (usp. Post 3). Božja ljubav i svrha bili su tako jaki i sigurni da je Bog obećao iskupiti palo ljudstvo (usp. Post 3:15)!

Napetost uskrsava kad Bog odabire koristiti jednoga čovjeka, jednu obitelj, jedan narod kako bi dohvatio ostatak čovječanstva. Božji izbor Abrahama i Židova kao kraljevstvo svećeništva (usp. Izl 19:4-6) prouzročilo je ponos umjesto služenja, isključivost umjesto uključivosti. Božji poziv Abrahama uključio je hotimičan blagoslov čitavoga čovječanstva (usp. Post 12:3). Mora biti zapamćeno i naglašeno kako je SZ-ni izbor bio za služenje, ne spasenje. Sav Izrael nikad nije bio u pravilnome odnosu s Bogom (tj. Rim 9:6), nikad vječno spašen temeljem isključivo njegova prvorodstva (usp. Iv 8:31-59; Mt 3:9), nego temeljem osobne vjere i poslušnosti (usp. Post 15:6, navedeno u Rim 4:3.9.22; Gal 3:6). Izrael je izgubio svoje poslanje (Crkva je sad kraljevstvo svećeništva, usp. 1:6; 2. Pt 2:5.9), okrenuo je nalog u povlasticu, služenje u posebni položaj! Bog je odabrao jednoga kako bi odabrao sve!”

IX. PRILIKE

- A. Židovima je izgledalo kako je izgnanstvo od strane Asirije što je utjecalo na sjeverni Izrael protjerivanjem (722. g.pr.Kr., pad Samarije) i izgnanstvo od strane Neo-Babilona što je utjecalo na Judu (586. g.pr.Kr., pad Jeruzalema) nijekalo Božja obećanja Abrahamu i njegovu sjemenu u Knjizi Postanka 12; 15; 18 i 2. Knjizi o Samuelu 7. Kako mogu Božja vječna zavjetna obećanja biti stavljena po strani od tuđinskoga Carstva (usp. Hab)? Proroci su odgovorili na ovu dvojbu tvrdeći sljedeće: (1) grješnost židovskoga naroda, ne YHWH-in nedostatak moći, uzrok je tome i (2) Bog će okupiti Svoj narod i ponovno ih učvrstiti u Obećanoj zemlji. Zabilježite nacionalistički i zemljopisni ograničen doseg u ovome odgovoru. Što sa sveopcim vidovima Božjih obećanja (usp. Post 3:15; 12:3; 18:18; Izl 19:5-6)?
- B. To je apokaliptički vid Knjige proroka Daniela i Zaharije, što proširuje židovsku obnovu u sveopće skupine. Čak je i praznjenje židovske države bilo dio većega Božjeg nauma (usp. Rim 9 - 11) o uključivanju čitavog čovječanstva u Njegov Savez (usp. Mt 24:14.15).
- C. Daniel kao sluga tuđinskoga vladara otvara nova vrata razumijevanja da Bog otkriva Sâm Sebe ne-Židovu, čak osvajačkim vladarima Izraela. Poglavlja 1 – 6 bilježe viđenja dana poganskim vladarima, ali objašnjena od YHWH-ina govornika. Bog je u nadzoru povijesti za Svoje iskupiteljske svrhe. Izrael je bio sredstvo dohvaćanja čitavoga svijeta, a ne kraj u sâmom sebi.

X. GLAVNE ISTINE

- A. Knjiga naslovljava Božji narod kroz povijesne događaje i buduća proročanstva.
- B. Bog je bio /jeste u nadzoru događaja i povijesti kao što su ovi poganski kraljevi spoznali (povijesni kraljevi, usp. Dn 2:46-49; 3:28-30; 4:34-37; 5:17-29; 6:25-27 i budućí kraljevi, usp. Dn 7:27; 8:25e; 9:24a.26b.27b; 11:35.45). Božji narod mora se pouzdati u Njega i ostati vjeran u teškim vremenima. Božji narod primit će Kraljevstvo zauvijek (usp. Dn 7:17)!
- C. Božji narod trpjet će i biti izložen zlostavljanju i smrti od poganskih vladara. Joyce G. Baldwin, Daniel, *The Tyndale Old Testament Commentaries*, kaže to dobro:
“Narod Božji kao cjelina morali su naći sami sebe u milosrđu vladara koji će sustavno nametnuti na njih divljačke zadatke i istovremeno im zabraniti štovanje Boga njihovih očeva” (str. 66).

Zabilježite napredujući protu-Božji stav:

1. Nabukodonozor (poglavlja 1 - 4)
2. Baltazar (poglavlje 5)
3. dvorjani Darija Medijca (poglavlje 6)
4. Antioh IV. Epifan (poglavlja 8,11)
5. rimski vladini vođe (NZ)
6. Antikrist (usp. 2. Sol 2 i Otk).

- D. Bog će uspostaviti vječno Kraljevstvo kroz Svoga Mesiju (usp. Dn 7:13-14). Bog će osloboditi Svoj narod i sve ljude.
- E. Postojat će uskrsnuće i pravednika i grješnika, koji će biti suđeni od Boga, koji Sâm određuje vječni status.

DANIEL 1

PODJELA NA ODLOMKE U SUVREMENIM PRIJEVODIMA*

NKJV	NRSV	TEV	NJB
Daniel i njegovi prijatelji poslušni Bogu	Daniel i njegovi prijatelji	mladić na dvoru Nabukodonozora	uvod
1:1-7	1:1-2	1:1-2	1:1-2
			mladi Hebreji na dvoru Nabukodonozora
	1:3-7	1:3-7	1:3-7
1:8-13	1:8-17	1:8-10	1:8-17
		1:11-13	
1:14-16		1:14-16	
1:17-21		1:17-21	
	1:18-21		1:18-21

*Premda nije nadahnuta, podjela odlomaka ključ je za razumijevanje i praćenje izvorne autorove nakane. Svaki suvremeni prijevod podijelio je i sažeo podjele na odlomke kako ih je razumio. Svaki odlomak ima jednu glavnu temu, istinu ili misao. Svaka izvedba izdvaja određenu temu na svoj vlastiti način. Dok čitate tekst, upitajte se koji prijevod bolje odgovara vašem razumijevanju teme i podjeli stihova.

U svakom poglavlju prvo moramo čitati Bibliju i probati utvrditi njegovu temu (odlomci), zatim usporediti svoje razumijevanje sa suvremenim izvedbama. Tek kada razumijemo izvornu autorovu nakanu slijedeći njegovu logiku i predstavljanje na stupnju odlomka uistinu možemo razumjeti Bibliju. Samo je izvorni autor bio nadahnut — čitatelji nemaju pravo mijenjati ili preinačiti poruku. Čitatelji Biblije imaju odgovornost primjenjivanja nadahnute istine u svome vremenu i svojim životima.

Zabilježite da su svi tehnički izrazi i kratice posve objašnjeni u Dodatku 2: Kratke odredbe hebrejskih glagolskih oblika koji utječu na egzegezu i Rječnik.

ČITANJE KRUG TRI (vidjeti Vodič dobrog biblijskoga čitanja) SLIJEĐENJE IZVORNE AUTOROVE NAKANE NA RAZINI ODLOMKA

Ovaj komentar je vodič za proučavanje, što znači da ste odgovorni za vaše vlastito tumačenje Biblije. Svaki od nas mora hodati u svjetlu kojeg imamo. Prvenstvo u tumačenju imate vi, Biblija, i Sveti Duh. Sad to ne morate prepustiti komentatoru.

Pročitajte odlomak odjednom. Odredite subjekte (čitanje kruga #3, str. xiv.). Usporedite vašu podjelu subjekta s pet suvremenih prijevoda navedenih gore. Podjela na odlomke nije nadahnuta, ali ona je ključ za slijeđenje izvorne autorove nakane, što je srce tumačenja. Svaki odlomak ima jedan i samo jedan subjekt.

1. Prvi odlomak
2. Drugi odlomak
3. Treći odlomak
4. I tako dalje.

OKVIRNI UVIDI U KNJIGU PROROKA DANIELA 1

- A. Ovo poglavlje postavlja povijesnu okolnost čitave Knjige. Daniel i njegovi prijatelji zarobljene su sluge poganske svjetske sile Plodnoga Polumjeseca. [Vidjeti Posebnu temu u Knjizi proroka Daniela 3:8: Kratki povijesni pregled sila Mezopotamije.](#)
- B. Božja je ruka providnošću s ovima mladim židovskim momcima. On je dopustio poganskim silama imati prevlast nad Njegovim narodom zbog grijeha Njegova naroda. Kroz njih On će pokazati Svoju silu nad svim narodima i ukazati na vrhunac Svoga iskupiteljskoga nauma (usp. Ef 2:11 - 3:13).
- C. Ovo poglavlje otkriva primjeren odaziv vjere na kulturu. Daniel i njegovi prijatelji djeluju puni poštovanja, ali posve vjerni svojoj židovskoj vjeri, u okviru poganskoga dvora. Njihov primjer daje kršćanima uvid u to kako se baviti s post-kršćanskim, post-modernim društvom.
- D. Ovo poglavlje otkriva leksičke poteškoće uključene u:
  - 1. perzijske posuđene riječi
  - 2. babilonske idiome
  - 3. naš manjak znanja povezanog s Drevnim Bliskim Istokom (i jezičnoga i povijesnoga).
- E. Knjiga proroka Daniela 1:1 - 2:4a i poglavlja 8 - 12 su hebrejska, ali među-tekst, što se bavi s Danielovim porukama tuđinskim kraljevima, aramejski je (kao što su Jer 10:11; Ezra 4:8-6:18; 7:12-26).

PROUČAVANJE RIJEČI I IZRIČAJA

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 1:1-2

¹U trećoj godini kraljevanja Jojakima kralja Jude, Nabukodonozor kralj Babilona dođe u Jeruzalem i opsjede ga. ²Gospodin dade Jojakima kralja Jude u njegovu ruku, zajedno s nekim posudama Božje kuće; i on ih donese u zemlju Šinear, kući svoga boga, i unese posude u riznicu svoga boga.

1:1 “U trećoj godini kraljevanja Jojakima” Ovo je babilonsko datiranje (također korišteno od sjevernih plemena, Izraela), dok je Knjiga proroka Jeremije 25:1.9; 46:2 egipatsko datiranje (također korišteno od judejskih pisara). Očito je Daniel bio u Babilonu a Jeremija se vratio u Judu. Jojakim (609-598.g.pr.Kr.) je bio jedan od sinova Jošije kojeg na prijestolje postavio faraon Neko II. nakon što je izgnao Joahaza, drugoga Jošijeva sina, koji je vladao samo tri mjeseca. Njegovo ime (BDB 220) znači “YHWH podiže” ili “YHWH učvršćuje”, ali on je bio zli kralj (usp. 2. Kr 23:37; 2. Ljet 36:5; Jer 36).

▣ **“Nabukodonozor kralj Babilona”** Ime (BDB 613) u babilonskome ima nekoliko značenja:

- 1. “Nebo, zaštititi među (ili granicu)”
- 2. “Nebo, zaštititi (moju) mladu”
- 3. “Nebo, zaštititi (moju) baštinu”
- 4. “Nebo, zaštititi (ovu) krunu”
- 5. “Nebo, zaštititi (svoga) slugu”.

U Knjizi proroka Daniela, kao u Jeremiji, ono je slovkano na dva načina, Nabukodonozor (točnije slovkanje) i Nebukadnezar (nađeno u SZ-u 27 puta). Razlika je uslijed transliteracije /prepisivanja od babilonskoga na aramejski /hebrejski. Ali zašto su oba slovkanja u Knjizi neizvjesno je, moguće su bila korištena dva pisara. Izvorno ime u akadskome bilo bi Nabu-kudurri-usur [ili: Nab-kudur-usur – op.prev.].

On nije bio stvarni kralj sve dok njegov otac Nabopolasar (626-605.g.pr.Kr.) nije umro ljeti godine 605. pr.Kr. On je bio okrunjeni knez zadužen za vojni pohod. O ovome napadu nemamo drugih zapisa. Međutim, 2. Knjiga o Kraljevima 24:1-7 i 2. Ljetopisa 36:1-7 jamačno podrazumijevaju sukob između Nabukodonozora i Jojakima prije 597. g.pr.Kr. Jeruzalem je izgleda pao u babilonske ruke 605. g.pr.Kr. (Daniel i njegovi prijatelji odvedeni), 597. g.pr.Kr. (Jojakim i plemenitaši i obrtnici odvedeni), 586. g.pr.Kr. (opće progonoštvo) i 582. g.pr.Kr. (svi koji su bili nađeni odvedeni su).

1:2 “Gospodin dade ... Bog dodijeli ... Bog dade” Ovi su izričaji nađeni su u Knjizi proroka Daniela 2:2.9 (oba *Qal* IMPERFEKT), i 17 (*Qal* PERFEKT). Čitava složenica mora pokazati Božji nadzor povijesti! To je ponavljana tema u Danielu. U drevnome svijetu svaka se vojska borila pod zastavom /imenom svoga boga. Uspjeh u bitci pokazivao je nadmoć jednoga

boga nad drugim. Međutim, Biblija jasno tvrdi kako je zbog Izraelovih i Judinih grijeha i pobune protiv YHWH bilo to što je YHWH dopustio, čak i upravljao, opsadom Obećane zemlje.

▣ **“Gospodin”** Ovo je hebrejski pojam *Adon* (BDB 10), što se uobičajeno koristio u smislu “suprug /muž”, “vlasnik”, “gospodar” (usp. Dn 1:10 o Nabukodonozoru). Također je usporediv s: (1) *Baal* u SZ-u i (2) NZ-nim pojmom *kurios*. Kad je upotrijebljen o YHWH-i on označava Njegovu vladavinu i kraljevinu.

U engleskom je “Gospodin” korišten: (1) za prijevod *Adon* i (2) zato jer su Židovi postali uznemireni izgovaranjem zavjetnoga Imena za Boga - YHWH, sva velika slova za GOSPODIN postala su način označavanja toga. Za izgovaranje Židovi su koristili samoglasnike za *Adon* sa suglasnicima za YHWH. [Vidjeti Posebnu temu dolje: Imena za Božanstvo.](#)

POSEBNA TEMA: IMENA ZA BOŽANSTVO

A. *El* (BDB 42, KB 48)

1. Izvorno značenje općenitoga drevnog pojma za božanstvo je neizvjesno, iako mnogi znanstvenici vjeruju da dolazi od akadskog korijena, “biti jak” ili “biti moćan” (usp. Post 17:1; Br 23:19; Pnz 7:21; Ps 50:1).
2. U kanaanskome panteonu najviši bog je *El* (tekstovi iz Ras Šamre).
3. U Bibliji *El* je uobičajeno složenica s drugim pojmovima. Ove su složenice postale način davanja osobina za Boga:
  - a. *El-Elyon* (“Bog Previšnji”, BDB 42 i 751 II), Knjiga Postanka 14:18-22; Ponovljeni zakon 32:8; Knjiga proroka Izaije 14:14
  - b. *El-Roi* (“Bog koji vidi” ili “Bog koji otkriva Sâm Sebe”, BDB 42 i 909), Knjiga Postanka 16:13
  - c. *El-Shaddai* (*El Šadaj*) (“Bog Svemoguć” ili “Bog svakoga milosrđa” ili “Bog planine”, BDB 42 i 994), Knjiga Postanka 17:1; 35:11; 43:14; 49:25; Izlazak 6:3
  - d. *El-Olam* (“Vječan Bog”, BDB 42 i 761), Knjiga Postanka 21:33. Ovaj je pojam teološki povezan na Božje obećanje Davidu, 2. Knjiga o Samuelu 7:13.16
  - e. *El-Berit* (“Bog Saveza”, BDB 42 i 136), Knjiga o Sucima 9:46.
4. *El* je istovjetno s:
  - a. YHWH u Psalmu 85:8; Knjizi proroka Izaije 42:5
  - b. *Elohim* u Knjizi Postanka 46:3; Jobu 5:8, “Ja Jesam *El, Elohim* vašeg Oca”
  - c. *Shaddai* (*Šadaj*) u Knjizi Postanka 49:25
  - d. “ljubomoran” u Knjizi Izlaska 34:14; Ponovljenome zakonu 4:24; 5:9; 6:15
  - e. “milosrdan” u Ponovljenome zakonu 4:31; Knjizi Nehemije 9:31
  - f. “velik i strašan” u Ponovljenome zakonu 7:21; 10:17; Knjizi Nehemije 1:5; 9:32; Knjizi proroka Daniela 9:4
  - g. “spoznaja /znanje” u 1. Knjizi o Samuelu 2:3
  - h. “moje jako utočište” u 2. Knjizi o Samuelu 22:33
  - i. “moj osvetnik” u 2. Knjizi o Samuelu 22:48
  - j. “svet” u Knjizi proroka Izaije 5:16
  - k. “moćan” u Knjizi proroka Izaije 10:21
  - l. “moje spasenje” u Knjizi proroka Izaije 12:2
  - m. “velik i silan” u Knjizi proroka Jeremije 32:18
  - n. “odmazda” u Knjizi proroka Jeremije 51:56.
5. Složenice svih glavnih SZ-nih imena za Boga nađene su u Knjizi o Jošui 22:22 (*El, Elohim, YHWH*, ponavljano).

B. *Elyon* (BDB 751, KB 832)

1. Osnovno značenje je “visok”, “uzvišen” ili “uzdignut” (usp. Post 40:17; 1. Kr 9:8; 2. Kr 18:17; Neh 3:25; Jer 20:2; 36:10; Ps 18:13).
2. Korišteno je u usporednome smislu za nekoliko drugih imena /naslova Božjih:
  - a. *Elohim* – Psalm 47:1-2; 73:11; 107:11
  - b. *YHWH* – Knjiga Postanka 14:22; 2. Knjiga o Samuelu 22:14

- c. *El-Shaddai (El Šadaj)* – Psalam 91:1.9
  - d. *El* – Knjiga Brojeva 24:16
  - e. *Elah* – korišteno često u Knjizi proroka Daniela 2 - 6 i Knjizi Ezre 4 - 7, povezano s *illair* (aramijski za “Previšnji Bog”) u Knjizi proroka Daniela 3:26; 4:2; 5:18.21.
3. Često je korišten od ne-Izraelaca:
- a. Melkisedek, Knjiga Postanka 14:18-22
  - b. Balaam, Knjiga Brojeva 24:16
  - c. Mojsije, govoreći o narodima u Ponovljenome zakonu 32:8
  - d. Evanđelje po Luki u NZ-u, pisano za pogane, također koristi grčku istoznačnicu *Hupsistos* (usp. 1:32.35.76; 6:35; 8:28; Djela 7:48; 16:17).
- C. *Elohim* (MNOŽINA), *Eloah* (JEDNINA), prvenstveno korišten u poeziji (BDB 43, KB 52)
1. Ovaj pojam nije nađen izvan Staroga zavjeta.
  2. Ova riječ može označavati Boga Izraelovog ili bogove naroda (usp. Izl 3:6; 20:3). Abrahamova obitelj bila je mnogobožička (usp. Jš 24:2).
  3. Može upućivati na izraelske suce (usp. Izl 21:6; Ps 82:6).
  4. Pojam *elohim* korišten je i za druga duhovna bića (anđele, demone) kao u Ponovljenome zakonu 32:8 (LXX); Psalmu 8:5; Knjizi o Jobu 1:6; 38:7.
  5. U Bibliji to je prvi naslov /ime za Božanstvo (usp. Post 1:1). Isključivo je korišten do Knjige Postanka 2:4, gdje je složenica s YHWH-om. U osnovi (teološki) upućuje na Boga kao Stvoritelja, Održavatelja, i Davatelja svega života na ovoj planeti (usp. Ps 104).
To je istoznačnica s *El* (usp. Pnz 32:15-19). Može se također usporediti YHWH kao što je Psalam 14 (*Elohim*, stihovi 1.2.5; *YHWH*, stihovi 2.6; čak *Adon*, stih 4).
  6. Iako je MNOŽINA i korištena je za druge bogove, ovaj pojam često označava Boga Izraela, ali uobičajeno ima SINGULARNI GLAGOL za označavanje jednobožičke uporabe.
  7. Neobično je da je uobičajeno ime za monoteističkoga Boga Izraela MNOŽINA! Premda ne postoji izvjesnost, evo teorija:
    - a. hebrejski ima mnogo MNOŽINA, često korištenih za naglašavanje. Usko vezano na ovo je kasniji hebrejski gramatički član nazvan “množina Veličanstva”, gdje je MNOŽINA korištena za veličanje poimanja
    - b. ovo može upućivati na anđeosko Vijeće, s kojim se Bog susreće u Nebu i koje vrši Njegove zapovijedi (usp. 1. Kr 22:19-23; Job 1:6; Ps 82:1; 89:5.7)
    - c. čak je i moguće da ono odražava NZ-no otkrivenje jednoga Boga u tri Osobe. U Knjizi Postanka 1:1 Bog stvara; u Postanku 1:2 Duh lebdi, a iz NZ-a Isus je posrednik Boga Oca u stvaranju (usp. Iv 1:3.10; Rim 11:36; 1. Kor 8:6; Kol 1:15; Heb 1:2; 2:10).
- D. YHWH (BDB 217, KB 394)
1. Ovo je Ime koje odražava Božanstvo kao Boga koji sklapa Savez; Bog kao Spasitelj, Iskupitelj! Ljudi su prekršili Saveze, ali Bog je vjeran Svojoj riječi, obećanju, Savezu (usp. Ps 103).
Ovo je Ime prvi puta spomenuto u složenici s *Elohim* u Postanku 2:4. U Knjizi Postanka 1 – 2, ne postoje dva izvješća, nego dva naglasaka: (1) Bog kao Stvoritelj svemira (fizički) i (2) Bog kao poseban Stvoritelj čovječanstva. Postanak 2:4 – 3:24 počinje posebnim otkrivenjem o povlaštenome položaju i svrsi čovječanstva, kao i s poteškoćom grijeha te pobunom povezanom s jedinstvenim položajem.
  2. U Knjizi Postanka 4:26 rečeno je “*čovjek* je počeo zazivati ime GOSPODINOVO” (YHWH). Međutim, Knjiga Izlaska 6:3 daje naslutiti da su rani zavjetni ljudi (patrijarsi i njihove obitelji) poznali Boga jedino kao *El Šadaj*. Ime YHWH objašnjeno je samo jednom u Izlasku 3:13-16, posebice u stihu 14. Međutim, Mojsijeva pisanja često tumače riječi narodnom igrom riječi, ne etimološki (usp. Post 17:5; 27:36; 29:13-35). Postoji nekoliko teorija o značenju toga imena (uzeto iz IDB, tom 2, str. 409-411):
    - a. iz arapskog korijena, “pokazati vatrenu ljubav”
    - b. iz arapskog korijena “puhati” (YHWH kao olujni Bog)
    - c. iz ugaritskoga (kanaanskoga) korijena “govoriti”
    - d. slijedeći fenički natpis, UZROČNI PARTICIP znači “Onaj koji održava” ili “Onaj koji uspostavlja”

- e. iz hebrejskoga *Qal*-oblika “Onaj koji jeste”, ili “Onaj koji je prisutan” (u budućem smislu, “Onaj koji će biti”)
  - f. iz hebrejskoga *Hiphil*-oblika “Onaj koji uzrokuje biti”
  - g. iz hebrejskoga korijena “živjeti” (npr. Post 3:21), što znači “uvijek živi, jedini živi Bog”
  - h. iz okvira Izlaska 3:13-16 igra s oblikom IMPERFEKTA korištenim u smislu PERFEKTA, “Ja ću nastaviti biti što Ja moram biti” ili “Ja ću nastaviti biti što sam uvijek bio” (usp. J. Wash Watts, *A Survey of Syntax in the Old Testament*, str. 67). Puno ime YHWH često je izraženo u kraticama ili moguće u izvornome obliku:
    - (1) *Yah* (npr. Hallelu – yah, BDB 219, usp. Izl 15:2; 17:16; Ps 89:8; 104:35)
    - (2) *Yahu* (“iah” završetak imena, npr. Isaiah [Izaija – op.prev.]
    - (3) *Yo* (“Jo” početak imena, npr. Jošua ili Joel).
3. U kasnijem je judaizmu ovo zavjetno Ime postalo tako sveto (četveroslovno) da su ga se Židovi bojali izreći kako ne bi prekršili zapovijed iz Izlaska 20:7; Ponovljenoga zakona 5:11; 6:13. Tako su zamijenili hebrejski oblik za “vlasnik”, “gospodar”, “suprug /muž”, “gospodin” – *adon* ili *adonaj* (moj gospodin). Kad su u svojim čitanjima SZ-nih tekstova došli na YHWH oni su izgovarali “gospodin”. Zato se YHWH u engleskim prijevodima piše GOSPODIN.
4. Kao s *El*, YHWH je često složen s drugim pojmovima kako bi se naglasile određene osobine Izraelovog Boga Saveza. Budući postoji mnogo mogućih složenih pojmova, evo nekih:
- a. *YHWH – Yireh* (YHWH će providjeti, BDB 217 i 906), Knjiga Postanka 22:14
  - b. *YHWH – Rophekha* (YHWH je tvoj iscjelitelj, BDB 217 i 950, *Qal* PARTICIP), Knjiga Izlaska 15:26
  - c. *YHWH – Nissi* (YHWH je moj stijeg, BDB 217 i 651), Knjiga Izlaska 17:15
  - d. *YHWH – Meqaddishkem* (YHWH Onaj koji te posvećuje, BDB 217 i 872, *Piel* PARTICIP), Knjiga Izlaska 31:13
  - e. *YHWH – Shalom [Šalom]* (YHWH je Mir, BDB 217 i 1022), Knjiga o Sucima 6:24
  - f. *YHWH – Sabbaoth [Sabaot]* (YHWH Nebeskih vojska, BDB 217 i 878), 1. Knjiga o Samuelu 1:3.11; 4:4; 15:2; često u Prorocima
  - g. *YHWH – Ro‘I* (YHWH je moj pastir, BDB 217 i 944, *Qal* PARTICIP), Psalam 23:1
  - h. *YHWH – Sidqenu* (YHWH je naša pravednost, BDB 217 i 841), Knjiga proroka Jeremije 23:6
  - i. *YHWH – Shammah* (YHWH je tamo, BDB 217 i 1027), Knjiga proroka Ezekiel 48:35.

▣ (1:2) “**Jude**” Židovski narod koji se razvijao od Abrahama, Izaka, i Jakova bio je uređen oko trinaest plemena (Josipova dva sina postala su plemena). Ova su plemena bila ujedinjena pod Šaulom, Davidom, i Salamonom (Ujedinjena monarhija), ali razdijelili su se zbog Salamonova grijeha (usp. 1. Kr 11) i Roboamove bahatosti (usp. 1. Kr 12) godine 922. pr.Kr. Sjeverna plemena pod Jeroboamom I. postala su Izrael a južna plemena (Šimun, Benjamin, Juda, i većina levita) postala su Juda.

▣ “**posudama Božje kuće**” Ovo upućuje na posuđe i namještaj Hrama (usp. Jer 27:19-20; 2. Ljet 36:7). Isto je ponovno spomenuto u Knjizi proroka Daniela 5:2 i Knjizi Ezre 1:5-11.

▣ “**Šinear**” Ovo je drugo ime za Babilon (usp. Post 10:10; 11:2; 14:1.9; Iz 11:11; Zah 5:11). Značenje imena *Šinear* neizvjesno je (BDB 1042). Ono je nekako povezano sa sumerskom uljudbom južnoga Iraka (usp. Post 10:10), koja je najranije poznata civilizacija koja je koristila pismo (kuneiformo pismo na glinenim pločicama). To je strana gdje je bila građena Babilonska kula (usp. Post 11:1-9). Ona je postala idiom za zlo i pobunu (usp. Zah 5:11).

▣ “**kući svoga boga**” Ovo je doslovno “bogova” - *Elohim* (BDB 43). Marduk je bio najviši bog Neo-Babilona. Taj je bog poznat i kao Bel (“Gospodar”, usp. Jer 51:44) i u hebrejskome kao Marduk (usp. Jer 50:2). On je preuzeo djelatnosti *En-lila*

(boga oluje i stvoritelja, [vidjeti Posebnu temu dolje: Izvješća o Stvaranju i Potopu na Drevnome Bliskom Istoku](#)) otprilike u vrijeme Hamurabija u drugome tisućljeću pr.Kr. Stavlanje YHWH-inih posuda u njegov hram bilo je: (1) znak poštovanja, tako da se ne uvrijede bogovi, ali uglavnom (2) znak YHWH-ina poraza od Marduka.

POSEBNA TEMA: IZVJEŠĆA O STVARANJU I POTOPU NA DREVNOME BLISKOM ISTOKU

- I. Biblijska izvješća o Stvaranju:
- A. Knjiga Postanka 1:1 - 2:3
  - B. Psalmi 8; 19; 33; 50; 104; 148
  - C. NZ (usp. Iv 1:3; 1. Kor 8:6; Kol 1:16; Heb 1:2).
- II. Drevna blisko-istočna izvješća o Stvaranju (arheološki izvori)
- A. najranije poznata književna usporednica o kulturološkoj okolnosti Knjige Postanka 1 – 11 su kuneiformne pločice iz Eble iz sjeverne Sirije datirane oko 2500.g.pr.Kr., pisane akademskim.
  - B. Izvješća o Stvaranju
    1. Najbliže mezopotamijsko izvješće što se bavi sa Stvaranjem, *Enuma Eliš*, datiran: (1) NIV *Study Bible*, oko 1900.-1700.g.pr.Kr. ili (2) John H. Walton's *Ancient Israelite Literature in Its Cultural Context*, str. 21, oko 1000.g.pr.Kr. Bilo je nađeno u Asurbanipalovoj knjižnici u Ninivi a ostale su prijepisne bile nađene na nekoliko drugih mjesta. Postoji sedam kuneiformnih pločica pisanih na akademskom što opisuju stvaranje od Marduka:
      - a. bogovi, *Apsu* (slatka voda — muško) i *Tiamat* (slana voda — žensko) imali su jogunastu, bučnu djecu. Ova su dva boga pokušala utišati mlađe bogove
      - b. jedno od djece *Ea* i *Damkina*, *Marduk* (glavni bog grada u nastajanju Babilona), poražava *Tiamat*. On je oblikovao Zemlju i nebeski svod od njenog tijela
      - c. *Ea* je oblikovao ljudstvo od drugog poraženog boga, *Kingua*, koji je bio muški ortak *Tiamat* nakon smrti *Apsua*. Ljudstvo je nastalo od krvi *Kingua*
      - d. *Marduk* je bio učinjen poglavarom babilonskoga panteona
    2. "Pečat o Stvaranju" je na kuneiformnoj pločici što je slika gologa čovjeka i žene pokraj voćke sa zmijom omotanom oko debla stabla i položenom na ženina ramena kao da joj govori.

Konzervativni profesor arheologije na *Wheaton College*, Alfred J. Hoerth, kaže kako je pečat sad tumačen kao upućivanje na prostituciju. To je dobar primjer kako su artefakti iz prošlosti tumačeni različito od pojedinaca i kroz vrijeme. Ovaj određeni komad dokaza mora biti ponovno procijenjen.
- III. Izvješća o Potopu iz Drevnoga Bliskog Istoka (arheološki izvori)
- A. *Ep o Atrahazisu* bilježi pobunu nižih bogova zbog preopterećenosti i stvaranja sedam ljudskih parova (od gline, krvi, i pljuvačke) da izvrše dužnosti ovih nižih bogova. Ljudi su bili uništeni zbog: (1) prevelikoga napućivanja i (2) buke. Ljudska bića bila su smanjena u broju pošastima, s dva pojavka gladi, i konačno potopom, isplanirano od *Enlila*. *Atrahazis* gradi čamac i dovodi životinje na čamac zato da ih spasi od voda. Ovi su glavni događaji viđeni u istome redu kao u Knjizi Postanka 1 - 8. Ta kuneiformna kompozicija datira iz otprilike istoga vremena kao *Enuma Eliš* i *Ep o Gilgamešu*, oko 1900.-1700.g.pr.Kr. Svi su na akademskom.
  - B. Noin Potop
    1. Sumerska pločica iz Nipura, nazvana *Eridu Genesis*, datirana iz otprilike 1600.g.pr.Kr., govori o *Ziusudri* i dolazećem Potopu:
      - a. *Enka*, bog vode, upozorava *Ziusudru* o dolazećem Potopu
      - b. *Ziusudra*, kralj-svećenik, vjeruje ovome otkrivenju i gradi ogroman kvadratni čamac i opskrbljuje ga sa svim vrstama sjemena
      - c. Potop je trajao sedam dana
      - d. *Ziusudra* je otvorio prozor na čamcu i oslobodio nekoliko ptica da vide ako se pojavilo kopno
      - e. on je također prinio žrtvu od vola i ovce kad je napustio čamac

2. kompozicija babilonskoga izvješća o Potopu iz četiri sumerske pločice, poznate kao *Ep o Gilgamešu*, izvorno datiraju iz otprilike 2500.-2400.g.pr.Kr., iako je pisani oblik kompozicije u kuneiform akadskome, mnogo bolji (oko 1900.-1700.g.pr.Kr.). Govori o preživjelome iz Potopa, *Utnapištimu*, koji govori *Gilgamešu*, kralju *Uruka*, kako je on proživio veliki Potop i bio darovan vječnim životom:
    - a. *Ea*, bog vode, upozorava o nadolazećem Potopu i kazuje *Utnapištimu* babilonski oblik *Ziusudre*) neka izgradi čama
    - b. *Utnapištim* i njegova obitelj, zajedno s odabranim ljekovitim biljkama, proživio je Potop
    - c. Potop je trajao sedam dana
    - d. čamac je došao na odmorište u sjevernu Perziju na planinu Nisir
    - e. on je otposlao 3 različite ptice da vide ako se već pojavilo kopno.
  - C. Mezopotamijska književnost što opisuje drevni Potop sva je uzeta iz istoga izvora. Imena se često razlikuju, ali radnja je ista. Jedan primjer je taj da *Ziusudra*, *Atrahazis*, i *Utnapištim* svi predstavljaju istoga ljudskog kralja.
  - D. Povijesne usporednice s ranim događajima Knjige Postanka mogu biti objašnjene u svjetlu znanja prije-raštrkanosti čovječanstva (Post 1 – 11) i doživljaja Boga (ili vidjeti VI.). Ova istinska, povijesna ključna sjećanja bila su obrađena i mitologizirana u sadašnja izvješća o Potopu općenitome diljem svijeta. Isto također može biti rečeno ne samo za Stvaranje (Post 1:1 - 2:3) i Potop (Post 6 - 9), nego i za ljudska i andeoska sjedinjenja (Post 6).
- IV. Ostala arheološka informacija – dani patrijarha (srednje brončano doba)
- A. Pločice iz Mare – kuneiform zakonski (kultura Amonita) i osobni tekstovi na akadskome iz otprilike 1700.g.pr.Kr.
  - B. Pločice iz Nuze – kuneiformne pismohrane određenih obitelji (Horiti ili Hurijska kultura) pisane na akadskome iz otprilike 100 milja svevero-istočno od Ninive oko 1500.-1300.g.pr.Kr. One zapisuju obitelj i poslovne procedure. Za daljnje specifične primjere, vidjeti od Johna H. Waltona *Ancient Israelite Literature in its Cultural Context*, str. 52-58.
  - C. Pločice iz Alalaka – kuneiformni tekstovi iz Sjeverne Sirije iz otprilike 2000.g.pr.Kr.
  - D. Neka su imena nađena u Knjizi Postanka zapisana kao imena mjesta u Pločicama iz Mare: Serug, Peleg, Terah, i Nahor. Druga biblijska imena bila su također uobičajena: Abraham, Izak, Jakov, Laban, i Josip. Ovo pokazuje kako biblijska imena odgovaraju tome vremenu i mjestu.
  - E. “Komparativne historiografske studije pokazale su da, zajedno s Hetitima, drevni su Hebreji bili najprecizniji, objektivni i odgovorni zapisnici blisko istočne povijesti”, R. K Harrison, *Biblical Criticism*, str. 5.
  - F. Arheologija je dokazala da je toliko korisna u učvršćivanju povijesnosti Biblije. Međutim, riječ opomene je neophodna. Arheologija nije apsolutni vjerodostojan vodič zbog:
    1. siromašnih tehnika u ranim iskapanjima
    2. različitih, vrlo subjektivnih tumačenja artefakata što su bili otkriveni
    3. ne slaganja oko kronologije Drevnoga Bliskog Istoka (iako je jedna bila razvijena iz tri pojasa i poezije).
- V. Egipatska izvješća o Stvaranju mogu biti nađena u knjizi John H. Waltona, *Ancient Israelite Literature in Its Cultural Context* (Grand Rapids, MI: Zondervan, 1990.) str. 23-24, 32-34.
- A. U egipatskoj književnosti, stvaranje je započelo s neizgrađenom, kaotičnom, iskonskom vodom. Stvaranje je bilo viđeno kao razvijanje građe (brdo) iz vodenoga kaosa.
  - B. U egipatskoj književnosti iz Memfisa, Stvaranje se dogodilo izgovorenim riječi Ptaha.
  - C. Svaki od glavnih gradova Egipta imao je odvojene predaje naglašavajući svoja zagovornička božanstva.
- VI. Nova knjiga od Johna H. Waltona, *The Lost World of Genesis One*, IVP, 2009., pokazuje odnos između drevno blisko-istočnih vjerovanja o božanskome i kozmosu u novome svjetlu. On tvrdi (i ja se slažem) kako nije toliko stvar u tome tko je prepisao koga, nego opće kulturološko slaganje čitavoga Drevnoga Bliskog Istoka o jedinstvu

“prirodnoga” i “nadnaravnome”. Sve kulture dijele ovo isto opće stajalište. Izrael je bio jedinstveno monoteistički ali također je dijelio kulturološka stajališta.

Nova knjiga od Johna H. Waltona, *Genesis 1 As Ancient Cosmology* (2011.), također će biti vrlo korisna u pomoći da se učvrsti ono što su prvi čitatelji /slušatelji mislili o Knjizi Postanka 1 – 11. Zapamtite, ona ne može značiti ono što nikad nije značila!

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 1:3-7

³Onda kralj naredi Ašfenazu, upravitelju svojih dužnosnika, neka dovede neke od sinova Izraela, uključujući neke od kraljevske obitelji i plemenitaša, ⁴mladiće u kojima ne bijaše mane, koji dobro izgledahu, pokazujući razboritost u svakoj *grani* mudrosti, obdarenih s razboritim i pronicljivim znanjem, i koji imahu sposobnost za služenje na kraljevu dvoru; i *on mu naredi* da ih uči književnosti i jeziku Kaldejaca. ⁵Kralj propisa za njih dnevni obrok od kraljeve odabrane hrane i od vina što on pije, i *propisa* da oni moraju biti školovani tri godine, na čijem će kraju biti uvedeni u kraljevu osobnu službu. ⁶Sad među njima od sinova Jude bijahu Daniel, Hananija, Mišael i Azarja. ⁷Onda im zapovjednik dužnosnika dodijeli nova imena; i Danielu on dodijeli *ime* Baltazar, Hananiji Šadrak, Mišaelu Mešak i Azarji Abed Nego.

1:3 “Ašfenazu”[Ašfenaz] Značenje njegova imena je neizvjesno (BDB 80), ali: (1) moguće perzijsko podrijetlo predlagalo bi “uzvanik” ili “glavni eunuh” ili (2) prema armenijskome podrijetlu, “uzvanik”, “prijatelj”, ili “stranac”.

NASB	“upravitelju svojih dužnosnika”
NKJV	“gospodaru svojih eunuha”
NRSV	“svome gospodaru palače”
TEV	“svome glavnome dužnosniku”
NJB	“svome glavnome eunuhu”

Ovaj naslov odražava akadski izričaj: “on tko je od kraljeve glave”, prema tome, on ne sadrži suzvuk kastracije. U Knjizi proroka Izaije 56:3; Jeremije 38:7, i Knjizi o Esteri 2:3 hebrejski pojam (BDB 710) odražava kastraciju. U Knjizi Postanka 37:36; 39:1 upotrijebljen je o Potifaru, koji je bio oženjen (usp. Post 39:7). Pojam se počeo koristiti općenito o dvoru dužnosnika. Neki su bili kastrirani, posebice oni koji su radili s haremom, ali ne svi. Josip Flavije kaže da su mladi bili mučeni (tj. kastrirani, usp. *Antiq.* 10.10.1).

▣ “neka dovede neke od sinova Izraela” GLAGOL je INFINITIVNA GRAĐA. Postoje i dva u Knjizi proroka Daniela 1:4 i jedan u 1:5.

Ovo ispunjava Knjigu proroka Izaije 39:5-7 i 2. Kraljevima 20:16-18. Izrael ovdje upućuje na Jakova, sjevernih deset plemena. Nabukodonozor je uzimao mladiće iz svih narodnih skupina koje je osvojio i koristio ih u palači i sudnici kao način pokazivanja svojih vojnih osvajanja (usp. Dn 1:10 i H.C. Leupold, *Exposition of Daniel*, str. 58).

NASB	“neke od kraljevske obitelji i plemenitaša”
NKJV	“neke od kraljevih potomaka i neke od plemenitaša”
NRSV, TEV	“neke ... od kraljevske obitelji i od plemenitaške”
NJB	“određen broj mladića od kraljevskoga i plemenitaškoga potomstva”

Pojam “kraljevske” (BDB 574) je od hebrejskoga korijena *mlk* - kralj (BDB 572). Činjenica da je Nabukodonozor mogao činiti to pokazivala je njegov potpun nadzor Palestine. Dodana riječ “plemenitaša” još je jedna perzijska posuđena riječ (BDB 832).

1:4 “mladiće” Ova riječ ima široku uporabu (BDB 409) od novorođenih (usp. Izl 1:17.18; 3:6.7.8.9.10; 2. Sam 12:5) do mladih ljudi sposobnih da budu vježbani za službu na dvoru (usp. Dn 1:4.10.15.17). Prema tome, starost ovih mladića ne može biti određena riječju, nego jedino okvirom.

▣ “ne (bijaše) mane” Ova riječ (BDB 548) upotrijebljena je u Levitskome zakoniku u vezi s: (1) prihvatljivim svećenicima (usp. Lev 21:16-24) i (2) prihvatljivim žrtvama za potpuno uništenje (usp. Lev 22:17-25). Njeno temeljno značenje je “savršenstvo” ili “potpunost”. Ovi mladići morali su biti najbolji od osvojenih mladića Jude.

NASB	“pokazujući razboritost u svakoj grani mudrosti, obdarenih s razboritim i pronicljivim znanjem”
NKJV	“nadarenih u svoj mudrosti, posjedujući znanje i brzi u shvaćanju”
NRSV	“upućene u svaku granu mudrosti, obdareni sa znanjem i pronicljivošću”
TEV	“razborite, dobro obučene, brze za učenje”
NJB	“razborite u svakoj grani mudrosti, dobro obaviještene, pronicljive”

Morala je postojati neka vrsta kušnji i ispitivanja uključenih u odabir. Ove su se vještine razvijale u obuci, ali prisutne prije njihova osvajanja. To su bili sjajni, pronicavi, i poučljivi mladi ljudi.

U osnovi riječ “mudrost(i)” (BDB 315) ima praktičko usmjerenje, kao Izreke. Mudrosna književnost u SZ-u bila je vodič za pojedinca da nauči kako imati sretan i uspješan život. Izrael je razvio skupinu “mudrih ljudi” ili “mudraca” (usp. Jer 18:18) koji su savjetovali svoje kraljeve.

▣ **“književnosti i jeziku Kaldejaca”** Ovo upućuje na kuneiformni jezik. U sjevernome Babilonu on je bio poznat kao akadski (semitski); u južnome Babilonu kao sumerski (ne-semitski). Ovi mladići morali su biti obučavani na nekoliko srodnih jezika, ali svih pisanih na kuneiformnome pismu.

Okvir izgleda podrazumijeva poznavanje kaldejske književnosti (etnički smisao, usp. Post 11:28.31; 2. Kr 24 - 25; često u Iz i Jer; Dn 1:4; 5:30; 9:1; Ezr 5:12) radije nego samo magične, astrološke, i religijske tekstove (magični smisao, usp. Dn 2:2-5.10; 4:4; 5:7.11, korišteno od Herodota, Diodorusa, i Straba).

▣ **“Kaldejaca”** Herodot (450. g.pr.Kr.), *Hist.* Ja koristim ovaj pojam kako bih uputio na etničku skupinu (usp. 2. Kr 24:1-4; Dn 5:30) kao i na svećenički red (usp. Dn 2:2; 3:8; 4:7; 5:7.11) čija uporaba ide unatrag na Kira II. Čak su prije od ovih asirijskih zapisa koristili pojam (BDB 505) u etničkome smislu (usp. R. K. Harrison, *Introduction to the Old Testament*, str. 1113). Također pročitati dobru raspru o mogućnostima zbrke dva slična pojma (tj. Kal-du nasuprot Kasdu) u *The Expositors' Bible Commentary*, tom 7, str. 14-15 ili od Roberta Dicka Wilsona, *Studies in the Book of Daniel*, serija 1.

Zato jer Knjiga Postanka 11:28 izjavljuje da je Ur Kaldejski bio dom Teraha i njegove obitelji, Kaldejci su mogli biti etnički semitski (tj. ista rasna skupina kao Hebreji).

1:5

NASB	“kraljeve odabrane hrane”
NKJV	“kraljeve delicije”
NRSV	“kraljevske obroke”
TEV	“kao članovi kraljevskoga dvora”
NJB	“iz kraljevskoga stola”

Ovi mladići, kao svi mladići, i oni u obučavanju i oni koji su služili Nabukodonozora, imali su udjela u kraljevoj hrani i piću (doslovno u perzijskome, “kraljeve delicije”, ili “poštovani darovi”, ili “kraljevski obroci sa stola”, usp. BDB 834 i Dn 1:5.8.13.15.16; 11:26). Ove kraljevske odredbe bile su istinska čast i razmetanje. To je bila najbolja kakvoća i najbolja raznolikost hrane dostupne bilo gdje. Ona je bilo također osigurana Jojakimu u izgnanstvu (usp. 2. Kr 25:30; Jer 52:34). Međutim, ona nije bila levitski “čista” (usp. Lev 11; Pnz 14). Nije bilo košer.

NASB	“vedeni u kraljevu osobnu službu”
NKJV	“služiti pred kraljem”
NRSV	“mogu biti postavljeni u kraljev dvor”
TEV	“pojavit se pred kraljem”
NJB	“ušli u kraljevsku službu”

Ovo je doslovno “stajati pred kraljem” (BDB 763, KB, *Qal* IMPERFEKT), što je idiom za službu (usp. Pnz 10:8; 17:12; 18:5.7). NRSV razumije povijesnu okolnost Nabukodonozora kao smještanje mladih ljudi iz svih osvojenih zemalja oko njegove sobe na dvoru da se pokaže kako je obimno bilo njegovo Carstvo.

1:6 **“Daniel”** Njegovo ime znači “Bog (*El*) je moj Sudac” (BDB 193).

▣ **“Hananija”** Njegovo ime znači “YHWH (*iah*) je bio milostiv” (BDB 337).

▣ **“Mišael”** Njegovo ime znači “Tko je što Bog (*El*) jeste” (BDB 567).

▣ **“Azarja”** Njegovo ime znači “YHWH (*iah*) je pomogao” (BDB 741).

1:7 Imena su bila promijenjena da: (1) slome veze s prošlošću ili (2) povežu s babilonskim božanstvima.

▣ **“Baltazar”** Ovo je babilonsko ime, *balatsu-usur*, što znači “zaštiti njegov život” (BDB 117). Mnogi pretpostavljaju da je ime babilonskoga boga *Nabu (Nebo)* bio pretpostavljeni prefix.

Također je moguće da je drugo podrijetlo *Belet-sar-usur*, u značenju “gospođa (žena Marduka ili Bela) štiti kralja” (usp. A. R. Millard, “Daniel 1-6 and History”, EQ, XLIX, 2, 1977., spomenuto u *Tyndale Commentary*, str. 81 fusnota #1).

▣ **“Šadrak”** Znanstvenici pretpostavljaju da su kasniji židovski pisari lagano promijenili babilonska imena kako bi se ismijavali iz njihovih bogova. Izvorna akadaska imena mogla su značiti “Zapovijed Akua” (sumerski bog Mjeseca, BDB 995). Joyce G. Baldwin, *Daniel*, *Tyndale Commentaries*, str. 81, kaže da Šadrak dolazi od Saduraku, što znači “ja sam u velikome stragu (od Boga)”. Očito ova su babilonska imena izgubljena za nas zato jer su kasniji židovski pisari nadomjestili samoglasnike kako bi se igrali s riječima imena da ih izruguju.

▣ **“Mešak”** Izvorno ovo bi bilo “Tko je ono što Aku jeste” (BDB 568). Ponovno Joyce G. Baldwin, u *Tyndale Commentaries on Daniel*, kaže da je to od *Mesaku*, u značenju “ja sam od male vrijednosti”, str. 81.

▣ **“Abed Nego”** Izvorno ovo bi bilo “Sluga *Nabua*” (BDB 715, babilonski bog mudrosti, također zvan *Nebo*).

Joyce G. Baldwin, u *Tyndale Commentaries on Daniel*, kaže da je to od aramejske igre riječi “sluga od sjajnoga (*Nabua*)”, str. 81.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 1:8-13

⁸Ali Daniel odluči da se on neće okaljati s kraljevom odabranom hranom ili s vinom koje je on pio; tako on zatraži dozvolu od zapovjednika dužnosnika da se on ne bi okaljao. ⁹Sad Bog dodijeli Danielu blagonaklonost i suosjećanje u očima zapovjednika dužnosnika, ¹⁰i zapovjednik dužnosnika reče Danielu: “Ja se bojim svoga gospodara kralja, koji je propisao tvoju hranu i tvoje piće; jer zašto bi on vidio vaša lica kako izgledaju mršavija od mladića koji su vaše vlastite dobi? Onda ti bi učinio da izgubim svoju glavu pred kraljem.” ¹¹Ali Daniel reče nadzorniku kojeg je zapovjednik dužnosnika odredio nad Danielom, Hananijom, Mišaelom i Azarjom: ¹²“Molim ispitaj svoje sluge za deset dana, i pusti da nam se da neko povrće za jesti i voda za piti. ¹³Onda neka naš izgled bude promotren u tvojoj prisutnosti i izgled mladića koji jedu kraljevu odabranu hranu; i čini sa svojim slugama prema onome što vidiš.”

1:8 **“se on neće okaljati”** Dvije su mogućnosti: (1) zbog hrane što je bila prinesena babilonskim idolima ili (2) zbog ograničenja židovske hrane zakonima (usp. Lev 11; Pnz 14). Iznenađujuće je da Daniel nije prigovorio: (1) promjeni svoga imena, koje odražava poganskoga boga ili (2) svoje proučavanje magičnih tekstova, nego je izrazio svoju židovsku tradiciju vezanu na njegovu prehranu. Zanimljivo je da su se i Josip i Mojsije suočili sa sličnim protuslovnim kulturološkim iskustvom u Egiptu. To su bili presedani!

▣ **“tako on zatraži dozvolu od zapovjednika dužnosnika”** Zabilježite da je Daniel nakanio u svome srcu i potom taktički i uglađeno molio eunuhovu dozvolu. Knjiga proroka Daniela 1 - 6 pokazuje kako se ova četvorica židovskih mladića taktički i s dostojanstvom bave sa svojim osvajačima. Oni su se pouzdali u Boga, ali nisu se razmetali svojom vjerom!

1:9 **“Bog dodijeli”** Ovaj stih, kao Knjiga proroka Daniela 1:17, pokazuje Božju prisutnost i svrhu u ovoj situaciji. Bog je bio s njima i koristit će ih za Svoje svrhe.

Knjiga Daniela jedinstvena je u SZ-u u tome da kad Bog otkriva istine i očituje Svoju snagu poganskim kraljevima, YHWH pokazuje Svoju ljubav, skrb, i iskupiteljski naum za “narode”. Izaija je vidio uključivanje “naroda”, ali Daniel pokazuje kako je Bog bio u nadzoru povijesti svih naroda za Svoje iskupiteljske svrhe (usp. Ef 2:11 - 3:13).

Apokaliptička književnost (vidjeti [Posebnu temu dolje: Apokaliptička književnost](#)), od koje je Daniel sigurno klasičan primjer, karakterizirana je osjećajem o Božanskoj suverenosti, čak determinizmom. Jedan Bog je u nadzoru svih događaja, osoba, i naroda. Ovo teološko stajalište o monoteizmu jedinstveno je u Drevnome Bliskom Istoku, čije su religije bile politeističke i cikličke (tj. umiranje i uskrsavanje bogova).

POSEBNA TEMA: APOKALIPTIČKA KNJIŽEVNOST

(ova Posebna tema uzeta je iz mojih komentara Knjige Otkrivenja)

Otkrivenje je jedinstveni židovski književni žanr, apokaliptički. Često je korišten u vremenima punima-napetosti kako bi izrazio uvjerenje da je Bog bio u nadzoru povijesti i da će donijeti oslobođenje Svome narodu. Ova vrsta književnosti obilježena je:

1. jakim osjećajem sveopće Božje suverenosti (monoteizam i determinizam)
2. borbom između dobra i zla, ovoga Doba i Doba koje mora doći (dualizam)
3. uporabom tajnih kodiranih riječi (uobičajeno iz SZ-a ili među-zavjetne židovske apokaliptičke književnosti)
4. uporabom boja, brojeva, životinja, ponekad životinja /ljudi
5. uporabom anđeoskoga posredovanja putem viđenja i snova, ali uobičajeno kroz anđeosko posredovanje
6. prvenstvenim žarištima na kraj-vremena (Novo doba)
7. uporabom određenog skupa simbola, ne stvarnosti, za naviještanje poruke o kraju-vremena
8. neki primjeri ove vrste žanra su:
  - a. Stari zavjet:
    - (1) Knjiga proroka Izaije 24 – 27; 56 - 66
    - (2) Knjiga proroka Ezekijela 37 - 48
    - (3) Knjiga proroka Daniela 7 - 12
    - (4) Knjiga proroka Joela 2:28 - 3:21
    - (5) Knjiga proroka Zaharije 1 – 6; 12 - 14
  - b. Novi zavjet
    - (1) Evanđelje po Mateju 24; Marku 13; Luki 21; i 1. Poslanica Korinćanima 15 (na neke načine)
    - (2) 2. Poslanica Solunjanima 2 (uglavnom)
    - (3) Knjiga Otkrivenja (poglavlja 4 - 22)
  - c. ne-kanonska (uzeto iz D. S. Russell, *The Method and Message of Jewish Apocalyptic*, str. 37-38):
    - (1) 1. Henokova knjiga, 2. Henokova (Henokove tajne)
    - (2) Knjiga svečanosti
    - (3) Sibilina proroštva III., IV., V.
    - (4) Zavjet dvanaest patrijarha
    - (5) Salomonovi psalmi
    - (6) Mojsijeva pretpostavka
    - (7) Izajjino mučeništvo
    - (8) Mojsijeva apokalipsa (Život Adama i Eve)
    - (9) Abrahamova apokalipsa
    - (10) Abrahamov zavjet
    - (11) 2. Ezdrina knjiga (4. Ezdrina)
    - (12) Baruh 2., 3.
9. postoji osjećaj dvojnosti u ovome žanru. On vidi stvarnost kao nizove dualizama, suprotivosti, ili napetosti (tako uobičajene u Ivanovim pisanjima) između:
  - a. Neba - Zemlje
  - b. Doba zla (zao čovjek i zli anđeli) – Novo doba pravednosti (pobožan čovjek i pobožni anđeli)
  - c. sadašnje postojanje – buduće postojanje.

Sve od ovoga kreće se prema dovršenju prouzročenome Bogom. Ovo nije svijet kakvim je Bog namjeravao da bude, ali On nastavlja igrati, raditi, i prenositi Svoju volju za obnovom prsnoga zajedništva započetog u Vrtu Eden. Kristov događaj je razvođe Božjega nauma, ali dva Dolaska prouzročili su sadašnji dualizam.

▣ (1:9) “blagonaklonost” Ovo je ne-zavjetna uporaba hebrejske riječi *hesed* (BDB 338), što je došla kako bi označila YHWH-inu posebnu zavjetnu ljubav i odanost Izraelu.

[Vidjeti Posebnu temu dolje: Ljubaznost /blagost /dobrota \(*hesed*\).](#)

POSEBNA TEMA: LJUBAZNOST /BLAGOST /DOBROTA (*hesed*)

Ovaj pojam ima široko semantičko polje. BDB ga označava na ovaj način (338-339):

- A. Korišten u vezi s ljudskim bićima:
  - 1. dobrota prema prijateljima (npr. 1. Sam 20:14; 2. Ljet 24:22)
  - 2. dobrota prema siromašnome i potrebitome (npr. Mih 6:8)
  - 3. naklonost (usp. Jer 2:2; Hoš 6:4)
  - 4. izgled (usp. Iz 40:6).
- B. Korišten u vezi s Bogom:
  - 1. odanost i ljubav prema Savezu:
    - a. “u iskupljenju od neprijatelja i nevolja” (npr. Jer 31:3; Ezr 7:28; 9:9)
    - b. “u čuvanju života od smrti” (npr. Job 10:12; Ps 86:13)
    - c. “u oživljavanju duhovnoga života” (npr. Ps 119:41.76.88.124.149.159)
    - d. “u iskupljenju od grijeha” (usp. Ps 25:7; 51:1)
    - e. “u održavanju Saveza [množina – op.prev.]” (npr. 2. Ljet 6:14; Neh 1:5; 9:32)
  - 2. opisuje Božansku odliku (npr. Izl 34:6; Mih 7:20)
  - 3. Božja dobrota:
    - a. “obilna” (npr. Neh 9:17; Ps 103:8)
    - b. “u velikoj mjeri” (npr. Izl 20:6; Pnz 5:10; 7:9)
    - c. “vječita” (npr. 1. Ljet 16:34.41; 2. Ljet 5:13; 7:3.6; 20:21; Ezr 3:11)
  - 4. djela ljubavi /dobrote (npr. 2. Ljet 6:42; Ps 89:2; Iz 55:3; 63:7; Tuž 3:22).

▣ (1:9) “i suosjećanje” Ova dva pojma “blagonaklonost” i “suosjećanje” (BDB 933) često su korištena za opis Božjih djelovanja prema Izraelu (usp. Ps 25:6; 40:11; 69:16; 103:4).

1:10-13 Daniel zna eunuhov strah i brige. Daniel predlaže razdoblje testiranja da odredi ako hebrejski mladići mogu rasti i napredovati na bilju (tj. “sijane stvari”) jedino! On se podložio eunuhovoj ovlasti (usp. Dn 1:13). Danielova vjera je ovjerena u Knjizi proroka Daniela 1:14-16.

1:10 “izgubim svoju glavu pred kraljem” Ovo pokazuje moć kralja i strah njegovih slugu čak nad neznatnim poteškoćama.

1:11

NASB	“nadzorniku”
NKJV	“upravitelju”
NRSV, TEV, NJB	“straži”

Ova je babilonska riječ (BDB 576) upotrijebljena jedino ovdje u Bibliji. Njeno je značenje osporavano, ali ona očito upućuje na slugu pod Ašfenazom, koji je izravno bio uključen u dnevna posluživanja hrane. KJV daje ovome primjereno ime, *Melzar*, ali naslov ovdje i u Knjizi proroka Daniela 1:16 ima određeni član, što označava rang sluge, ne ime.

1:12 “neko povrće” Ovaj pojam upućuje na posijano bilje ili bilje što je izraslo iz sjemena (BDB 283). Nije izvjesno je li ova vrsta hrane bila dio kraljevske prehrane ili posebno naređena. Ovi su mladići željeli izbjeći kraljevsko jelo i vino moguće zato jer je: (1) bila posvećena poganskim perzijskim bogovima ili (2) također nije bila usklađena s levitskim pravilima (Lev 11; Pnz 14).

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 1:14-16

¹⁴Tako on ih poslušava u ovoj stvari i ispita ih za deset dana. ¹⁵Na kraju deset dana njihov se izgled činio boljim i oni bijahu deblji od mladića koji su jeli kraljevu odabranu hranu. ¹⁶Tako nadzornik nastavi uskraćivati odabranu hranu za njih i vino što su oni morali piti, i održi davanje povrća za njih.

1:14-16 Ovo je sažetak ishoda testa.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 1:17

¹⁷A što se tiče ova četiri mladića, Bog im dade znanje i razboritost u svakoj *grani* književnosti i mudrosti; Daniel čak razumješe sve *vrste* viđenja i snova.

1:17 “Bog ... dade” Ponovno, kao Knjiga proroka Daniela 1:9, to nisu bili prirodni talenti ili inteligencija ovih mladih ljudi, nego Božja snaga. Bog je imao svrhu za njihove živote.

Ovo je dobra riječ za one koji se osjećaju pozvanima od Boga, ali osjećaju se nedoraslima za zadatak. Kad Bog zove, Bog oprema i On oprema na takav način da On dobije slavu, ne ljudski posrednik.

Kad su ovi mladići častili Boga u onome što su znali (zakoni o hrani), Bog ih je obdario u područjima koje nisu znali. Njihov jedan korak vjere otvorio je druge mogućnosti. Vjernici moraju djelovati u onome što razumiju, onda će više znanja i mogućnosti biti osigurano (usp. Rim 1:17).

▣ **“Daniel čak razumješe sve vrste viđenja i snova”** Ovo je bio poseban dar od Boga kojeg je posjedovao samo Daniel od četiri židovska mladića (usp. Dn 2:19; 7:1; 8:1). To je bilo slično Josipovoj sposobnosti tumačenja faraonova sna (usp. Post 37; 40 - 41). Bog će koristiti taj dar da opremi Daniela za primanje Njegovog otkrivenja: (1) za poganske kraljeve; (2) za samog Daniela; i (3) od anđela. Ostatak Knjige temeljen je na tim otkrivenjima i njihovu tumačenju.

Bog je opremio Daniela za služenje u kulturi gdje su snovi bili prvenstveni način primanja obavijesti iz duhovne kraljevine.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 1:18-21

¹⁸Onda na kraju dana što je kralj naznačio za njihovo predstavljanje, zapovjednik dužnosnika predstavi ih pred Nabukodonozorom. ¹⁹Kralj govoraše s njima, i među njima svima niti jedan ne bijaše naden kao Daniel, Hananija, Mišael i Azarja; tako oni uđu u kraljevu osobnu službu. ²⁰A što se tiče bilo koje stvari glede mudrosti i razboritosti o kojima je kralj tražio savjet od njih, on nađe njih deset puta boljima od svih čarobnjaka i opsjenara koji *bijahu* u njegovoj kraljevini. ²¹I Daniel nastavi sve do prve godine Kira kralja.

1:18 “na kraju dana” Ovo upućuje na Knjigu proroka Daniela 1:5.

1:20 Hebrejski mladići u svojim razgovorima s Nabukodonozorom, dokazali su kako su mnogo (idiomska uporaba broja deset) bolji od: (1) drugih mladića iz osvojenih zemalja koji su učili s njima i (2) čak od svih uhodanih savjetnika (magičara i opsjenara).

▣ **“deset puta boljima”** Istočnjačka književnost koristi mnoge govorne slike, metafore, i hiperbole. Ona također koristi brojeve na simboličke načine (vidjeti *Biblical Numerology: A Basic Study of the Use of Numbers in the Bible*, od Johna J. Davisa). Deset je broj potpunosti (usp. Post 31:7.41; Izl 34:28; Lev 26:26; Br 14:22; 1. Sam 1:8; 25:38; 2. Sam 19:43; 1. Kr 6 - 7; 11:31.35; 2. Kr 20:9-11; 25:25; 2. Ljet 4; Neh 4:12; Job 19:3; Prop 7:19; Jer 41; Ez 45; 48; Dn 1:12.14.15.20; Zah 8:23, aramejski oblik hebrejske riječi u Dn 7:7.20.24. Također zabilježite Otk 2:10; 12:3; 13:1; 17:3.7.12.16). Promašiti simboličku narav Knjige proroka Daniel 1:1.4.6.7.10 i 12 znači promašiti osnovnu književnu tehniku istočnjačke književnosti.

Ovo shvaćanje superiornosti hebrejskih mladića (usp. Dn 1; 2; 4; 5) nad drugima kaldejskim mudracima prouzročit će veliku ljubomoru (usp. poglavlja 3 i 6).

[Vidjeti Posebnu temu dolje: Simbolički brojevi u Pismu.](#)

POSEBNA TEMA: SIMBOLIČKI BROJEVI U PISMU

A. Određeni brojevi djelovali su i kao brojevi i kao simboli:

1. jedan - Bog (npr. Pnz 6:4; Ef 4:4-6)
2. četiri - čitava Zemlja (tj. četiri ugla [kraja Zemlje – op.prev.], četiri vjetra)
3. šest - ljudska nesavršenost (jedan manje od 7, npr. Otk 13:18)
4. sedam - Božansko savršenstvo (sedam dana stvaranja). Zabilježite simboličke uporabe u Knjizi Otkrivenja:
  - a. sedam svijećnjaka, Otkrivenje 1:12.20; 2:1
  - b. sedam zvijezda, Otkrivenje 1:16.20; 2:1

- c. sedam crkava, Otkrivenje 1:20
  - d. sedam Božjih duhova, Otkrivenje 3:1; 4:5; 5:6
  - e. sedam svjetiljka, Otkrivenje 4:5
  - f. sedam pečata, Otkrivenje 5:1.5
  - g. sedam rogova i sedam očiju, Otkrivenje 5:6
  - h. sedam anđela, Otkrivenje 8:2.6; 15:1.6.7.8; 16:1; 17:1
  - i. sedam truba, Otkrivenje 8:2.6
  - j. sedam gromova, Otkrivenje 10:3.4
  - k. sedam tisuća, Otkrivenje 11:13
  - l. sedam glava, Otkrivenje 13:1; 17:3.7.9
  - m. sedam zala [ili: pošasti – op.prev.], Otkrivenje 15:1.6.8; 21:9
  - n. sedam čaša /kaleža, Otkrivenje 15:7; 21:9
  - o. sedam kraljeva, Otkrivenje 17:10
5. deset – potpunost:
- a. uporaba u Evanđeljima:
    - (1) Evanđelje po Mateju 20:24; 25:1.28
    - (2) Evanđelje po Marku 10:41
    - (3) Evanđelje po Luki 14:31; 15:8; 17:12.17; 19:13.16.17.24.25
  - b. uporaba u Knjizi Otkrivenja:
    - (1) 2:10: deset dana nevolje
    - (2) 12:3; 17:3.7.12.16: deset rogova
    - (3) 13:1: deset kruna
  - c. umnožak od 10 u Knjizi Otkrivenja:
    - (1) $144.000 = 12 \times 12 \times 1000$, usp. 7:4; 14:1.3
    - (2) $1.000 = 10 \times 10 \times 10$, usp. 20:2.3.6
6. dvanaest – ljudska uredba:
- a. dvanaest sinova Jakova (tj. dvanaest plemena Izraela, Post 35:22; 49:28)
  - b. dvanaest stupova, Knjiga Izlaska 24:4
  - c. dvanaest kamenova napravnika velikoga svećenika, Knjiga Izlaska 28:21; 39:14
  - d. dvanaest hljebova, za stol u Svetome mjestu (simbolička Božja opskrba za dvanaest plemena), Levitski zakonik 24:5; Knjiga Izlaska 25:30
  - e. dvanaest uhoda, Ponovljeni zakon 1:23; Knjiga o Jošui 3:22; 4:2.3.4.8.9.20
  - f. dvanaest apostola, Evanđelje po Mateju 10:1
  - g. uporaba u Knjizi Otkrivenja:
    - (1) dvanaest tisuća opečaćenih, 7:5-8
    - (2) dvanaest zvijezda, 12:1
    - (3) dvanaest vrata, dvanaest anđela, dvanaest plemena, 21:12
    - (4) dvanaest temeljnih kamenova, imena dvanaest apostola, 21:14
    - (5) Novi Jeruzalem bio je pravokutnik od dvanaest tisuća stadija, 21:16
    - (6) dvanaest vrata napravljenih od dvanaest bisera, 21:12
    - (7) drvo života s dvanaest vrsta plodova, 22:2
7. četrdeset - broj za vrijeme:
- a. ponekad doslovno (Izlazak i lutanje pustinjom, npr. Izl 16:35); Ponovljeni zakon 2:7; 8:2
  - b. može biti doslovno ili simbolički:
    - (1) Potop, Knjiga Postanka 7:4.17; 8:6
    - (2) Mojsije na brdu Sinaj, Knjiga Izlaska 24:18; 34:28; Ponovljeni zakon 9:9.11.18.25
    - (3) podjele Mojsijeva života:
      - (a) četrdeset godina u Egiptu
      - (b) četrdeset godina u pustinji
      - (c) četrdeset godina vodi Izraela

- (4) Isus je postio četrdeset dana, Evanđelje po Mateju 4:2; Marko 1:13; Luka 4:2
- c. zabilježite (pomoću konkordance) koliko se puta taj broj pojavljuje u označavanju vremena u Bibliji!
8. sedamdeset - okrugli broj za ljude:
- a. Izrael, Knjiga Izlaska 1:5
- b. sedamdeset starješina, Knjiga Izlaska 24:1.9
- c. eshatološki, Knjiga proroka Daniela 9:2.24
- d. misijska grupa, Evanđelje po Luki 10:1.17
- e. oprost (70x7), Evanđelje po Mateju 18:22.
- B. Dobre preporuke
1. John J. Davis, *Biblical Numerology*
2. D. Brent Sandy, *Plowshares and Pruning Hooks*.

▣ (1:20)

NASB, NKJV, NRSV, NJB, JPS, NIV
TEV

“čarobnjaka”
“vračara”

Ova vrsta savjetnika, čarobnjaka, koristila se: (1) u Egiptu (usp. Post 41:8.24; Izl 7:11.22; 8:15; 9:11; Iz 19:11-12); (2) u Babilonu (usp. 1:20; 2:2; Iz 44:25; Jer 50:35; 51:57); i također (3) u perziji (usp. Est 1:13; 6:13).

Hebrejski pojam (BDB 355) je *chartummim*, što je od *charath*, rezbaren pribor od posuđene egipatske riječi (usp. Post 41:8.24; Izl 7:11.22; 8:7.18-19; 9:11). Ovo vjerojatno upućuje na magične tekstove i čarolije nađene na kuneiformnim pločicama.

Za Izraela su ove stvari i oni koji ih provode zabranjeni (usp. Pnz 18:9-11). To je jedan od razloga zašto Knjiga proroka Daniela nije bila popularna kod rabina jer je Daniel bio uključen u i bio je poistovjećen s ovom vrstom djelatnosti. [Vidjeti Posebnu temu dolje: Magija.](#)

POSEBNA TEMA: MAGIJA

U drevnim vremenima pojavilo se nekoliko vrsta pojedinaca i skupina uključenih u različite vrste magije. Magija je oblik religijske prakse.

1. Prvi pojavak magije nađen je u prvoj pisanoj kulturi (tj. Sumeru) u njegovim izvješćima o stvaranju:
  - a. vrhovno božanstvo, *Ea-enki*, nazvano “Gospodar čaranja” zbog toga jer je ubio *Apsua* uz pomoć čarolije
  - b. njegov sin, *Marduk*, poražava *Tiamat* zbog magijskih čaranja i sposobnosti svoga oca
  - c. vidjeti Erica Reiner, *Surpu: A Collection of Sumerian and Akkadian Incantations*.
2. Magija je bila vrlo značajna u Egiptu, uključujući *Thota* i *Isis*. Nije se pravila razlika između dobre i zle magije, kao u #1 i #3. Uobičajeno ona je bila povezana s:
  - a. iscjeljenjima
  - b. tumačenjem snova
  - c. političkim djelatnostima
  - d. prelaskom u kraljevinu mrtvih.
3. Magija u Anatoliji (hetitska kultura) bila je slična #1. Postojala je dobra magija i zla magija [bijela magija i crna magija – op. prev.]. Prva je bila podupirana a druga zabranjena. Često su je koristile starije žene zajedno sa svećenicima. To je, kao svi narodi Drevnoga Bliskog Istoka, magiju vidjelo kao valjani dio ikojega vojnog pohoda.
4. Postojao je svećenički red iz Medeje uključen u astrologiju nazvanu “Kaldejci” (usp. Dn 1:20; 2:2.10.27; 4:7.9; 5:11; Mt 2:1.7.16). Herodot ih naziva “Medejski svećenici”. Oni su bili uključeni u pretkazivanje i nadziranje budućih događaja temeljno na kretanju i konfiguraciji astralnih bogova (tj. planeta, zvijezda, konstelacija, kometa).
5. Postoji vrlo malo preživjelih pripovijedaka o magiji Kanaana (tj. Ugarita). Očito *El* je imao veću moć i iscjelio je ugaritskoga kralja magijom (vidjeti “*The Legend of King Keret*”, ANET. 148b).

6. Većina magijskih skupina bila je sastavljena od osoba koje su tvrdile kako su sposobne manipulirati nadnaravnim ili prirodnim silama prirode (usp. Post 41:8.24; Izl 7:11.22; 8:7.19; 9:11). Često su te sile (ili bogovi) bile viđene kao da su u sukobu s ljudstvom i uzimanjem strane ove sile ili te sile posjednik znanja mogao je nadzirati sile za osobnu korist (usp. magični papirus trećega i četvrtoga stoljeća pr.Kr.). Ovi bi pojedinci:
  - a. pretkazivali buduće događaje
  - b. nadzirali buduće događaje
  - c. tumačili buduće događaje i snove
  - d. prokleli ili štitili druge pojedince, gradove, narode, vojske, itd.
7. Magičari su , kao u Djelima apostolskim 8:9.11, tvrdili da su sposobni manipulirati neosobnim prirodnim silama ili osobnim (demonskim) silama da izvrše njihovu volju. To je često uključivalo magične obrede i vračanje. “Pravi” magičari često su napadali druge magičare koji nisu provodili obrede i liturgije ispravno. Takvi su bili nazivani šarlatanima ili varalicama (usp. Djela 13:6.8; 19:13).
8. Snaga Evandjelja što je viđena u Pavlovoj službi u Efezu bila je preobratiti magičare k vjeri u Krista, i javno spaliti njihove skupe knjige o magiji (tj. kako primjereno izvođenje čaranja, obreda, i liturgije, usp. Djela 19:19) umjesto prodavati ih.
9. Za daljnja čitanja:
  - a. Susan Garrett, *The Demise of the Devil*, Fortress Press, 1989.
  - b. Merrill Unger, *Biblical Demonology*, Scripture Press, 1967.
  - c. Hendrik Berkhof, *Christ and the Powers*, Herald Press, 1977.
  - d. Waller Wink, *Naming the Powers*, Fortress Press, 1984.
  - e. Clinton Arnold, *Three Crucial Questions About Spiritual Warfare*, Baker, 1997.
10. Sve od ovih magičnih, okultnih praksa odvratnost su YHWH-i i zabranjene su Njegovu narodu (vidjeti bilješke u Pnz 18:10-14, online na www.freebiblecommentaries.org).

▣ (1:20)

NASB
NKJV
NRSV
TEV
NJB

“opsjenara”
“astrologa”
“čarobnjaka”
“magičara”
“vračara”

Brown, Driver, i Briggs (BDB 80) nazivaju ovo babilonskom posuđenom riječi, što označava čaranje ili nekromaniju. U *New International Dictionary of Old Testament Theology and Exegesis*, tom 1, str. 556, popisuje se moguća etimologija:

1. babilonski i aramejski - opsjenar
2. akadski – egzorcist.

Ova vrsta osobe nastojala je primiti obavijest od mrtvih.

1:21 “prve godine Kira” Ovo izgleda suprotivost Knjizi proroka Daniela 10:1, ali značenje je da je Daniel živio tijekom čitavoga izgnaničkog razdoblja i pod vladavinom Kira II., “Velikog” (usp. Dn 6:28). Daniel je u potpunosti preživio Jeremijino proročanstvo (usp. Dn 25:11.12; 29:10).

PITANJA ZA RASPRAVU

Ovaj komentar je vodič za proučavanje, što znači da ste odgovorni za vaše vlastito tumačenje Biblije. Svaki od nas mora hodati u svjetlu kojeg imamo. Prvenstvo u tumačenju imate vi, Biblija, i Sveti Duh. Sad to ne morate prepustiti komentatoru.

Ova pitanja za raspravu predviđena su da vam pomognu promišljati kroz glavne teme ovoga odjeljka Knjige. Ona su napravljena da budu misaono-nametljiva, ne konačna.

1. Zašto bi Bog dopustio takvu strašnu stvar da se dogodi Njegovu narodu?
2. Popišite teološke pritiske kojima su bili izložena četiri hebrejska mladića.
3. Popišite taktičke načine kako se Daniel bavi s poteškoćom hrane.
4. Zašto je Bog želio otkriti proročanstva poganskim kraljevima?
5. Na koji način poglavlje 1 postavlja teološku pozornicu za razumijevanje ostatka Knjige?

DANIEL 2

PODJELA NA ODLOMKE U SUVREMENIM PRIJEVODIMA

NKJV	NRSV	TEV	NJB
Nabukodonozorov san 2:1-13	Nabukodonozorov san 2:1-11	Nabukodonozorov san 2:1-3 2:4 2:5-6 2:7 2:8-9 2:10-11 2:12-13	kralj pita svoje vračeve 2:1-4a 2:4b-13
Bog otkriva Nabukodonozorov san 2:14-23	2:12-16 2:17-23	Bog pokazuje Danielu što san znači 2:14-15 2:16-23	Daniel posreduje 2:14-23
Daniel objašnjava san 2:24-35	2:24 2:25-30	Daniel govori kralju san i objašnjava ga 2:24 2:25 2:26 2:27-28 2:29-30	2:24-28 2:29-30
2:36-45	2:31-35 2:36-45	2:31-35 2:36-45	2:31-36 2:37-45
Daniel i njegovi prijatelji unaprijeđeni 2:46-49	2:46-49	kralj nagrađuje Daniela 2:46-49	kraljevo zanimanje za vjeru 2:46-49

ČITANJE KRUG TRI (vidjeti Vodič dobrog biblijskoga čitanja) SLIJEĐENJE IZVORNE AUTOROVE NAKANE NA RAZINI ODLOMKA

Ovaj komentar je vodič za proučavanje, što znači da ste odgovorni za vaše vlastito tumačenje Biblije. Svaki od nas mora hodati u svjetlu kojeg imamo. Prvenstvo u tumačenju imate vi, Biblija, i Sveti Duh. Sad to ne morate prepustiti komentatoru.

Pročitajte odlomak odjednom. Odredite subjekte (čitanje kruga #3, str. xiv.). Usporedite vašu podjelu subjekta s pet suvremenih prijevoda navedenih gore. Podjela na odlomke nije nadahnuta, ali ona je ključ za slijeđenje izvorne autorove nakane, što je srce tumačenja. Svaki odlomak ima jedan i samo jedan subjekt.

1. Prvi odlomak
2. Drugi odlomak
3. Treći odlomak
4. I tako dalje.

OKVIRNI UVIDI

- A. Knjiga proroka Daniela dva postavlja pozornicu za tumačenje drugoga sna u poglavlju četiri i viđenja Daniela 7 – 12 proročanstvom o četiri nadolazeća svjetska Carstva:
  1. Knjiga proroka Daniela 2 otkriva da će Mesijansko kraljevstvo doći u vremenu četvrtoga svjetskoga Carstva (Rim)
  2. Knjiga proroka Daniela 7:2-8 opisuje sva četiri nadolazeća kraljevstva, ali naglasak poglavlja je na četvrtome kraljevstvu (“mali rog” = Antikrist, usp. 2. Sol 2)
  3. Knjiga proroka Daniela 8 usredotočuje se na drugo (Perzija) i treće (Grčka) kraljevstvo, ali naglasak je na trećem kraljevstvu (“mali rog” = Antioh IV. Epifan, 175-163. g.pr.Kr.)
  4. Knjiga proroka Daniela 9:24-27 usredotočuje se do pojedinosti na četvrto kraljevstvo, Rimsko Carstvo (također moguće 11:36-45)
  5. Knjiga proroka Daniela 10 uvodi poruku poglavlja 11 - 12, što upućuje na treće kraljevstvo, određeno sukob između Babilona /Sirije (Seleukovići) i Egipta (Ptolemejevići).
- B. Međuodnos ovih poglavlja pokazuje jedinicu Knjige proroka Daniela 1 – 6 i 7 – 12.
- C. Danielov dar tumačenja snova i viđenja uspoređan je s Josipovim darom u Knjizi Postanka 41. Mnogi od upotrijebljenih pojmova slični su osim što je Knjige Postanka 41 na hebrejskome a Knjiga proroka Daniela 2:4 - 7:28 na aramejskome.

PROUČAVANJE RIJEČI I IZRIČAJA

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 2:1-3

¹Sad u drugoj godini kraljevanja Nabukodonozora, Nabukodonozor imaše snove; i njegov duh bijaše uznemiren i njegovo spavanje ga ostavi. ²Onda kralj izda naredbe da se pozovu čarobnjaci, opsjenari, vračari i Kaldejci da kažu kralju njegove snove. Tako oni udoše i stadoše pred kralja. ³Kralj im reče: “Ja sam imao san i moj duh željan je razumjeti san.”

2:1 “u drugoj godini kraljevanja Nabukodonozora” Nabukodonozor je započeo kraljevati godine 605. pr.Kr., tako da bi ovo bilo godine 604. pr.Kr. Očito Daniel je još uvijek bio u svome trogodišnjem početnome poučavanju (usp. Dn 1:4-5), možda je to zašto on nije bio sa skupinom mudraca koje kralj prvotno naslovljava (usp. Dn 2:2).

▣ “**Nabukodonozor**” Vidjeti bilješku u Knjizi proroka Daniela 1:1.

▣ “**imaše snove**” Zabilježite da je ovo MNOŽINA i SRODNOST, “on sanjaše snove”. Neki su tvrdili da je on imao nekoliko snova, ali zadnji je bio strašan i zastrašujući. Međutim, meni izgleda kako MNOŽINA može značiti da je imao isti san u više navrata. Bog otkriva Sebe neznabožačkome poganskome vladaru! Zašto? Bog je u nadzoru svih naroda! Bog ljubi sve narode! Bog ima naum iskusiti sve naroda (usp. Post 3:15).

▣ “**i njegov duh bijaše uznemiren i njegovo spavanje ga ostavi**” Iz babilonskih tekstova o proricanju nalazimo ovaj navod: “ako čovjek ne može upamtiti san što je vidio, njegov bog je ljutit na njega.” Ovo je isto tumačenje uzeto o Knjizi proroka Daniela 1:5 i 8 u *King James* prijevodu, što podrazumijeva da je Nabukodonozor zaboravio svoj san, ali mora ostati mogućnost da ih je on iskušavao (usp. Dn 1:9).

GLAGOL “bijaše uznemiren” (BDB 821, KB 952, *Hithpaal* IMPERFEKT) također je upotrijebljen o faraonu (također zabilježite Iz 19:3) u Knjizi Postanka 41:8 (*Niphal*). Postoje mnoge sličnosti između Josipovih i Danielovih darova i službi.

Izričaj “njegovo spavanje ga ostavi” neizvjesno je. Tiskani Masoretski hebrejski tekst podrazumijeva da je spavanje došlo na njega, a nije ga ostavilo. Poteškoće leži u tome kako prevesti mogući aramejski idiom.

2:2 “kralj izda naredbe da se pozovu” Ovo su nizovi mudraca što podrazumijeva kako je Nabukodonozor pozvao čitavu skupinu onih koji su tvrdili da znaju volju bogova.

▣ “**čarobnjaci**” Ovo je iz hebrejske riječi “izrezbareni pribor”. Vidjeti bilješku u Knjizi proroka Daniela 1:20. Dobra raspra ovih različitih vrsta mudraca nađena je u Knjizi Roberta B. Girdlestonea, *Synonyms of the Old Testament*, str. 296-302.

▣ “**opsjenari**” Vidjeti bilješku u Knjizi proroka Daniela 1:20.

▣ “**vračari**” Opći pojam za “magiju” u hebrejskome je *kšp* (BDB 506):

1. vještac, vrač - *kaššāp*
2. opsjenar - *kešep*
3. čarobnjaštvo /vračanje – *kešāpīm*.

Ovi su ljudi pokušavali spoznati i manipulirati događaje uporabom prirodnih i natprirodnih sila kroz fizička sredstva, čaranje, magične talismane, i okultne napitke.

Za dobru opću raspru o svima ovim pojmovima vidjeti *New International Dictionary of Old Testament Theology and Exegesis*, tom 3, str. 945-951.

▣ “**Kaldejci**” Ovo izgleda upućuje na astrologe /zvjezdoznance. Međutim, pojam u Knjizi Postanka 11:28 ima rasni suzvuk (usp. 1:4; 2. Kr 24:2; Jer 35:11; i također u asirijskim spisima povezanim s Nabopalarom). Neki su se bavili s mijenjanjem značenja tvrdeći kako je krivo razumijevanje u sumerskome korijenu, “glavni-graditelji”, umjesto rasne loze. Peto stoljeće prije Krista, Herodot, u svome *Persian Wars*, spominje red svećenika čija se podrijetla vraćaju unatrag do Kirovih dana.

Ovdje i u Knjizi proroka Daniela 2:10 to se pojavljuje zadnje na popisu mudraca, ali u Danielu 4:7; 5:7.11 pojavljuje se u popisu. Očito je ovaj pojam imao nekoliko suzvučja (BDB 505). Izgleda kako je on skupni pojam za mudrace (usp. Dn 2:4).

2:3

NASB, NKJV

“moj duh željan je”

NRSV

“moj duh je uznemiren”

TEV

“ja sam zabrinut”

NJB

“moj um je uznemiren”

Hebrejski pojam “željan” (BDB 821, KB 952) izvorno je značio udarac ili pogodak. Također je upotrijebljen o faraonu u Knjizi Postanka 41:8, koji je bio uznemiren svojim snovima (oba u *Niphalu*).

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 2:4-11

⁴Onda Kaldejci rekoše kralju na aramejskome: “O kralju, živ bio zauvijek! Reci san svojim slugama, i mi ćemo obznaniti tumačenje.” ⁵Onda kralj odgovori Kaldejcima: “Zapovijed od mene je nepromjenjiva: ako mi ne obznanite san i njegovo značenje, vi ćete biti raskomadani na komade i vaše kuće bit će učinjene smetištem. ⁶Ali ako obznanite san i njegovo tumačenje, vi ćete primiti od mene darove, i nagradu i veliku čast; dakle obznanite mi san i

njegovo tumačenje.”⁷ Oni odgovoriše drugi put i rekoše: “Neka kralj kaže san svojim slugama, i mi ćemo obznaniti tumačenje.”⁸ Kralj odgovori: “Ja znam zasigurno da se vi cjenkate za vrijeme, jer ste vidjeti da je zapovijed od mene nepromjenjiva, tako da ako mi ne učinite san znanim, postoji samo jedan proglas za vas. Jer vi ste se složili zajedno da govorite lažljive i potkupljive riječi preda mnom sve dok stanje ne bude promijenjeno; stoga recite mi san, tako da ja mogu znati da mi vi možete obznaniti njegovo tumačenje.”¹⁰ Onda Kaldejci rekoše kralju i odgovoriše: “Ne postoji čovjek na zemlji koji može obznaniti stvar za kralja, obzirom da nijedan veliki kralj ili vladar *nikad* nije tražio nešto takvo kao ovo ni od jednoga čarobnjaka, opsjenara ili Kaldejca.”¹¹ Štoviše, stvar što kralj zahtijeva je teška, i ne postoji nitko igdje tko može obznaniti to kralju osim bogova, čije obitavalište nije sa *smrtnim* mesom.”

2:4-6 Može biti da je Nabukodonozor ispitivao tumačenje svojih mudraca zahtijevajući neka oni otkriju i sadržaje njegova sna prvo.

2:4 “na aramejskome” U ovome trenutku Danielov tekst mijenja se od hebrejskoga na aramejski i nastavit će se kroz poglavlje 7. Aramejski je bio službeni i trgovački jezik od Asirskoga do Perzijskoga Carstva. U ovome trenutku u Danielovu tekstu započinje navod Nabukodonozorove užasne zapovijedi o osudi kaldejskih mudraca. Prema tome, promjena na aramejski odgovara.

Poteškoća je zašto se to nastavlja kroz poglavlje sedam. H. C. Leupold čak čini poglavlje 7 dijelom književne jedinice započevši u poglavlju jedan. Istina je da nitko ne zna zašto se započinje s hebrejskim, aramejskim nastavlja, i hebrejskim završava Knjiga proroka Daniela. Neki uspoređuju uzorak građe Knjige o Jobu (proza, poezija, proza) ili Hamurabijev zakonski kôd slijedeći isti uzorak, ali ovi nisu na dva jezika, radije su načini pisanja. Aramejski je srodan semitskome jeziku na hebrejskome. Oba su pisana istim znacima. To je bilo poznato ranije u Bibliji njegovom uporabom u Knjizi Postanka 31:47 (dvije riječi) i on se pojavljuje kao jezik diplomatskoga razgovora u 2. Knjizi o Kraljevima 18:26. Državni aramejski bio je korišten od 600. do 330. g.pr.Kr.

Za dobru raspru o drevnoj uporabi aramejskoga vidjeti od R. K. Harrisona, *Introduction to the Old Testament*, str. 201-210,1125.

▣ “O kralju, živ bio zauvijek” Ovo je bio uobičajeni idiom poštujućeg naslovljavanja blisko-istočnih vlastodržaca (usp. Dn 3:9; 5:10; 6:6.21; 1. Kr 1:31; Neh 2:3).

2:5

NASB	“Zapovijed od mene je nepromjenjiva”
KJV	“Stvar je proizašla od mene”
NKJV	“Moja odluka je nepromjenljiva”
NRSV	“Ovo je javni proglas”
TEV	“Ja sam se odlučio”
NJB	“Ovo je moja nepromjenjiva namisao”

Nabukodonozor je u potpunosti odlučio o ovome problemu i obznanio je svoju odluku.

KJV prijevod često je temeljen na: (1) tekstualnoj promjeni u aramejskome ili (2) mišljenju Josipa Flavija (usp. *Antiq.* 10.10.3).

▣ “raskomadani na komade” Ovo je bila uobičajena metoda smrtne kazne u Drevnome Bliskom Istoku. Ili su oni bili razrezani: (1) s nožem; (2) rastrgani pomoću svijenih stabala; ili (3) bivali su vezani između dvije ili više životinja neizvjesno je.

▣

NASB	“vaše kuće bit će učinjene smetištem”
NKJV	“vaše kuće bit će napravljene hrpom pepela”
NRSV	“i vaše kuće bit će položene u ruševine”
TEV	“i učiniti vaše kuće hrpom ruševina”
NJB	“i vaše kuće okrenute u gnojište”

Neki prijevodi slijede rabinsko tumačenje Targuma, čineći ovo “gnojištem” (NJB, usp. 2. Kr 10:27). Dovodjenje domova kriminalaca i posjeda da budu učinjeni smećem (usp. Ezra 6:11) bila je uobičajena praksa u Carstvima Plodnoga Polumjeseca. Daljnje poniženje ovih ljudi, ovih smetišta bilo je često okrenuto u javne zahode (razvijena metaforička uporaba iz Targuma).

2:9 Ovaj stih podrazumijeva da Nabukodonozor nije imao pouzdanja u svoje vlastite mudrace. To može biti zbog toga jer je: (1) njihovo tumačenje bilo krivo u prošlosti ili (2) on je vidio istinski uvid posredstvom četvorice židovskih mladića (usp. Dn 1:19-20, ali to izgleda nevjerovatno zbog Dn 2:13b). Koji god razlog bio ovoga kralja on je odlučio u potpunosti ukloniti čitavu skupinu mudraca nasilnim sredstvima (usp. Dn 2:12-13).

2:10 “Kaldejci ... odgovoriše” Postoje nizovi od tri alibija: (1) niti jedan čovjek na Zemlji ne može učiniti to; (2) niti jedan kralj nije nikad čak ni tražio to od mudraca prije; i (3) samo bogovi mogu odgovoriti ovo pitanje (usp. Dn 2:11). Ovo uvećava važnost Danielova tumačenja.

2:11 “teška” Ovaj hebrejski pojam (BDB 1096) obično znači “dragocjeno”, “skupo”, “cijenjeno”. Može značiti “rijetko” (usp. KJV i bilješka na margini u NASB).

Međutim, u ovome tekstu on ima neuobičajeno idiomsko značenje. Riječ može imati kraljevski ili suzvučnik dostojanstva što odgovara okviru, ali “teška” je u većini uobičajen prijevod. *The Bible: An American Translation* od Smitha i Goodspeeda, ima “teška stvar”, dok *The Living Bible* od Taylora, ima “nemoguća stvar”.

▣ **“mesom”** Ovaj je pojam (BDB 1088) metafora za prolaznost i krhkost ljudskih bića. Ovdje ne označava grješnost, nego slabost.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 2:12-13

¹²Zbog ovoga kralj postade ozlojeđen i vrlo bijesan i dade naredbe da se unište svi mudraci Babilona. ¹³Tako proglas bijaše izdan da svi mudraci budu poklani; i oni potražiše Daniela i njegove prijatelje da ih ubiju.

2:12 “kralj postade ozlojeđen i vrlo bijesan” Kraljev odgovor na njihov alibi bio je krajnje veliki bijes (BDB 1084). Drugi pojam, “vrlo bijesan” (BDB 1111) korišten je o YHWH-inu gnjevu. On je naredio da svi mudraci Babilona budu pobijeni. Pojam “Babilon” može upućivati na: (1) grad; (2) pokrajinu; ili (3) na čitavo Carstvo.

Znajući kako je praznovjeran i pun straha bio drevni svijet, začuđujuće je da će kralj uništiti sve svoje gatare, zvjezdoznance, vračare, i mudrace. U stanovitome smislu on je odvojio sebe od duhovne kraljevine. Iz nekoga je razloga Nabukodonozor izgubio sve poštovanje i povjerenje u svoje mudrace.

Često u Knjizi proroka Daniela autor koristi *hendijadys*, gdje su date dvije riječi, ali izražavaju istu zamisao:

1. Knjiga proroka Daniela 2:6, “darove, i nagradu”
2. Knjiga proroka Daniela 2:12, “ozlojeđen i vrlo bijesan”
3. Knjiga proroka Daniela 2:14, “s uljudnošću i oštroumljem”
4. Knjiga proroka Daniela 2:23, “mudrost i snagu”
5. Knjiga proroka Daniela 3:13, “jarost i bijes”
6. Knjiga proroka Daniela 4:2, “znamenja i čuda”
7. Knjiga proroka Daniela 5:11, “prosvjetljenje, uvid, i mudrost”
8. Knjiga proroka Daniela 5:18, “suverenost, uzvišenost, slava”, i veličanstvo”
9. Knjiga proroka Daniela 5:19, “prestrašen i uznemiren”
10. također zadnja četiri usporedna izričaja u Knjizi proroka Daniela 2:19.

2:13 “proglas bijaše izdan” Izgleda kako su mudraci bili okruženi i ubijeni na jednome javnom smaknuću. Ovo bi dalo Danielu vremena da traži Boga.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 2:14-16

¹⁴Onda Daniel odgovori s uljudnošću i oštroumljem Arjoku, zapovjedniku kraljeve tjelesne straže, koji je izašao kako bi poklao mudrace Babilona; ¹⁵on reče Arjoku, kraljevu zapovjedniku: “Iz kojeg razloga je taj proglas od kralj *toliko* žuran?” Onda Arjok obavijesti Daniela o stvari. ¹⁶Tako Daniel uđe i zatraži od kralja da mu da vrijeme, zato da može obznani tumačenje kralju.

2:14

NASB
NKJV
NRSV

“uljudnošću i oštroumljem”
“savjetom i mudrošću”
“razboritošću i uljudnošću”

TEV “odabirući svoje riječi pomno”
NJB “pronjavim i pozornim riječima”

Ova vrsta pristupa (BDB 1096, 1094) karakterizira način ove četvorice hebrejskih mladića da se bave s intrigama i političkim pritiskom babilonskoga dvora. Božja mudrost omogućila im je da se ukllope, ali isto tako da ne sudjeluju!

▣ “Arjoku” [Arjok] Ovo vlastito ime (BDB 1082) također je nađeno u Knjizi Postanka 14:9 kao ime jednoga od kralja koji su zarobili Lota.

▣ “zapovjedniku kraljeve tjelesne straže” Pojam “tjelesne straže” (BDB 1094) doslovno je “glavni koljač” (KB 368, moguće od mesar) ili “krvnik”. U Knjizi proroka Daniela 2:15 on je nazvan “kraljev zapovjednik” (usp. 2. Kr 25:8.11).

2:15

NASB, NKJV, NRSV “žuran”
TEV, NJB “grub”

Ova aramejska riječ upotrijebljena je jedino ovdje i u Knjizi proroka Daniela 3:22. Njeno temeljno značenje je “grubost” (BDB 1093), ali može značiti iznenadno ili žurno (Davidson, *Analytical Hebrew and Chaldee Lexicon*, str. 272).

2:16 Kralj je strpljiviji s Danielovim zahtjevom za davanje vremena nego je on bio sa zahtjevom skupine mudraca (usp. Dn 2:8).

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 2:17-23

¹⁷Onda Daniel ode svojoj kući i obavijesti svoje prijatelje, Hananiju, Mišaela i Azarju, o stvari, ¹⁸tako da oni mogu tražiti milosrđe od Boga nebeskoga glede ove tajne, kako Daniel i njegovi prijatelji ne bi bili uništeni s ostatkom mudraca Babilona. ¹⁹Onda tajna bijaše otkrivena Danielu u noćnome viđenju. Potom Daniel blagoslovi Boga nebeskoga;

²⁰Daniel reče:

Neka ime Božje bude blagoslovljeni zauvijek i uvijek,
Jer mudrost i sila pripadaju Njemu.

²¹To je On koji mijenja vremena i doba;
On uklanja kraljeve i učvršćuje kraljeve;
On daje mudrost mudrim ljudima
I spoznaju ljudima od razumijevanja.

²²To je On koji otkriva dubokoumne i skrivene stvari;
On zna što je u tami,
I svjetlo obitava s Njim.

²³Tebi, o Bože mojih očeva, ja dajem hvale i slavu,
Jer Ti si mi dao mudrost i snagu;
Čak sad Ti si mi obznanio što smo mi tražili od Tebe,
Jer Ti si nam obznanio kraljevu stvar.”

2:17 Zabilježite da su ovdje upotrijebljena hebrejska imena za ove mlade ljude (tj. među njima sâmima), dok su u Knjizi proroka Daniela 2:49 na dvoru upotrijebljena nova babilonska imena.

2:18

NASB “oni mogu tražiti milosrđe”
NKJV “oni mogu tražiti milosti”
NRSV “tražiti milosrđe”
TEV “moliti ... za milosrđe”
NJB “moliti... da se pokaže milosrđe”

Zabilježite ponovno kako je YHWH u nadzoru! Ovi hebrejski mladići nisu imali snage odvojeni od Njega.

Aramejski pojam (BDB 1113) “milosrđe /sućut” upotrijebljen je jedino ovdje. Njegova hebrejska usporednica također znači “sućut” ili “milosrđe”. Oba dolaze od pojma “maternica” označavajući majčinu skrb, ljubav, i zaštitu. YHWH-ina ljubav često se opisuje kao ženski rod (usp. Izl 19:4; Pnz 32:11; Iz 31:5; 40:31; 49:15; 66:9-13, također zabilježite Mt 23:37; Lk 13:34).

▣ **“Boga nebeskoga”** Neki vide ovo kao uobičajen naslov za visokoga boga i u Babilonu i Perziji. Međutim, moguće je da je ovo bilo upotrijebljeno od Židova da pokažu YHWH-inu vrhovnu vlast (usp. Post 24:7; Ezra 1:2; 6:10; 7:12.21; Neh 1:5; 2:4). Izgnani Židovi često su uzimali uobičajen naslov za visokoga boga svojih osvajača i primijenili ga na YHWH-u. [Vidjeti Posebnu temu u Knjizi proroka Daniela 1:2: Imena za Božanstvo.](#)

▣ **“tajne”** Ova aramejska riječ (BDB 1112), *raz*, znači “skriveni”, “čuvati tajnu”. Upotrijebljena je nekoliko puta u Knjizi proroka Daniela (usp. Dn 2:18.19.27.28.29.30.47; 4:9). Ona postaje središnjom temom u apokaliptičkoj književnosti i spomenuta je često u Svicima s Mrtvoga mora. Bog otkriva Svoj skriveni savjet Svojim prorocima (usp. Post 18:17; Jer 23:18; Dn 9:22; Am 3:7).

U zajednici Svitaka s Mrtvoga mora Božje otkrivenje bilo je posredovano kroz: (1) poruku SZ-nih proroka (*raz*), ali i (2) tumačenje (*peshet*) “učitelja pravednosti”. Ovaj dvostruki uzorak otkrivenja i tumačenja osobina je apokaliptičke književnosti.

2:19 “noćnome viđenju” Postoji razlika između “viđenja” i “sna” (usp. Dn 1:17) u SZ-u, ali ne u Knjizi proroka Daniela. Ovo otkrivenje bilo je noću (usp. Dn 7:2.7.13), ali Daniel je bio svjestan i otkrivenje je bilo vidljivo i čujno. U okviru Nabukodonozor je imao san, ali Daniel je primio viđenje što je bilo potrebno protumačiti. Oboje je bilo od Boga.

Ovaj isti pojam (BDB 1092) često je povezan s Božjim govorenjem prorocima. Njegov korijen je “vidi /gle” i on je postao najranija oznaka za proroke (tj. vidio, usp. 2. Sam 24:11; 2. Kr 17:13; Am 7:12; Mih 3:7; za usporedni pojam vidjeti 1. Sam 9:9; Iz 30:10).

Ponovno naglasak je na Božjem nadzoru, Božjem otkrivenju, odredbi i zaštiti (usp. Dn 2:20-23).

2:20 “ime Božje” Ovaj izričaj stoji za Božju narav. Knjiga proroka Daniela 2:20-23 bila je nazvana Danielovom molitvom hvale ili Pjesmom Danielovom.

2:20-23 Daniel izgleda zahvaljuje Bogu za četiri glavne stvari:

1. Božji nadzor povijesti
2. Božje besplatno davanje mudrosti hebrejskim izgnanicima
3. Božjem znanju uspoređenome sa znanjem babilonskih božanstava i mudraca
4. Božjoj dosljednosti u Njegovoj svrsi sa Židovima.

Ovo su ključna teološka Danielova pitanja, što su bila potrebna izgnanome, poraženome, i poniženome zavjetnom narodu.

Mora biti zapamćeno da su se ljudi drevnoga svijeta borili pod zaštitom i snagom svoga boga. Ako je jedan narod pobijedio drugog smatralo se da je jedan bog trijumfirao nad drugim. Međutim, u Bibliji se ponovno i opetovano izjavljuje da je osuda Izraela i Jude bila glede njihova grijeha, a ne YHWH-ine nesposobnosti. Ovdje u ovome odlomku Daniel potvrđuje YHWH-inu snagu i nadzor naroda i povijesti, kao i Njegovu mudrost.

2:21 “On daje mudrost mudrim ljudima

I spoznaju ljudima od razumijevanja” U ovome okviru to upućuje na četiri židovska mladića, posebice Daniela (usp. Dn 2:23) a ne na čitav ceh babilonskih mudraca.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 2:24

²⁴Stoga, Daniel ode Arjoku, kojeg je kralj odredio da uništi mudrace Babilona; on ode i reče mu kako slijedi: “Nemoj uništiti mudrace Babilona! Uvedi me u kraljevu prisutnost, i ja ću obznaniti tumačenje kralju.”

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 2:25-30

²⁵Onda Arjok žurno uvede Daniela u kraljevu prisutnost i reče mu kako slijedi: “Ja sam našao čovjeka među izgnanicima iz Jude koji može obznaniti tumačenje kralju!” ²⁶Kralj reče Danielu, čije ime bijaše Baltazar: “Jesi li ti sposoban obznaniti mi san što sam vidio i njegovo tumačenje?” ²⁷Daniel odgovori pred kraljem i reče: “Što se tajne tiče o kojoj se kralj raspitivao, niti mudraci, opsjenari, čarobnjaci *niti* gatari nisu kadri obznaniti *to* kralju. ²⁸Međutim, postoji Bog u nebu koji otkriva tajne, i On je obznanio kralju Nabukodonozoru što će se dogoditi u kasnijim danima. Ovo je bio tvoj san i viđenja u tvome umu *dok* si bio u krevetu. ²⁹Što se tebe tiče, o kralju, *dok* si bio u krevetu tvoje misli okrenuše se na ono što će se dogoditi u budućnosti; i On koji otkriva tajne obznanio ti je što će se

dogoditi.³⁰ Ali što se mene tiče, ova tajna nije bila otkrivena meni zbog ikoje mudrosti što se nalazi u meni više nego u ikojemu drugom živom čovjeku, nego za svrhu obznanjivanja tumačenja kralju, i da ti možeš razumjeti misli svoga uma.”

2:25 “Arjok ... Ja sam našao” Kao svi političari, Arjok je uzeo zaslugu za nalaženje Daniela kad je, zapravo, Daniel pristupio njemu (usp. Dn 2:24).

▣ **“među izgnanicima iz Jude”** Svi babilonski mudraci nisu mogli pomoći, ali mogao je čovjek Božji iz izgnanoga naroda! Ovo je način veličanja YHWH. Njegovi ljudi znaju jer oni poznaju Njega. Juda može izgledati mala i nevažna, ali njeni su ljudi Božji narod. On je otkrio Sebe njima i kroz njih Nabukodonozoru.

2:27-30 Daniel ne priznaje ikoju osobnu zaslugu nego daje Bogu svojih očeva zaslugu za otkrivenje.

2:28 “On je obznanio kralju Nabukodonozoru što će se dogoditi u kasnijim danima” Nabukodonozor je upotrijebljen kao simbolički način predstavljanja ljudske vlade (usp. Dn 2:36-38). Ova ista vrsta metafore nađena je u Otkrivenju 18 u izričaju “Bludnica Babilon”. Knjiga proroka Daniela, od poglavlja 1 do poglavlja 6, opisuje ljudske vlasti, dok poglavlja od 7 do 12 raspravljaju o dolazećemu Božjem kraljevstvu.

Često su proroci govorili o narodima (npr. Iz 12 - 24; 46 - 47; Jer 44 - 51; Ez 25 - 32), ali ne u prisutnosti vođa naroda (s mogućnošću iznimke Amosa koji je govorio vođama Izraela). U stanovitome smislu Daniel je onaj koji se izravno poziva na Božju prednost pred poganskim Carstvima Drevnoga Bliskog Istoka. Ovaj svjetski poredak i Božja svrha za Stvorenje u oprečju su. Bog će suditi narode i ispuniti Svoj naum za Stvorenje. Daniel ima jedinstveno mjesto u YHWH-nom bavljenju s poganskim vladarima i njihovim kraljevstvima.

▣

NASB, NKJV

”u kasnijim danima”

NRSV

“na kraju vremena”

TEV

“u budućnosti”

NJB

“u zadnjim danima”

SZ je samo vidio jedan dolazak Mesije. Taj vrhunski povijesni događaj bio je prethođen glavnim događajima poznatima kao kasni dani /zadnja vremena.

Međutim, s daljnjim otkrivenjem (tj. NZ), mi razumijemo da pojam “kasni dani /zadnja vremena” često upućuju na razdoblje između utjelovljenja Mesije u Betlehemu i Njegova ponovnog dolaska u sili i slavi Njegova drugog dolaska (usp. Djela 2:17 što navode Joela 2:28-32). Ovo je u osnovi preklapanje dva židovska doba.

[Vidjeti Posebnu temu dolje: Ovo i dolazeće doba.](#)

POSEBNA TEMA: OVO DOBA I DOLAZEĆE DOBA

SZ-ni proroci vidjeli su budućnost kao proširenje sadašnjosti. Za njih će budućnost biti obnova zemljopisnog Izraela. Međutim, čak su i oni to vidjeli kao Novi dan (usp. Iz 65:17; 66:22). Neprestanim voljnim odbijanjem YHWH od Abrahamovih potomaka (čak nakon progonstva) u židovskoj se međuzavjetnoj apokaliptičkoj književnosti razvio nov obrazac (tj. 1. Henokova, 4. Ezrina, 2. Baruhova). Ova su pisanja počela činiti razliku između dva Doba: sadašnje Zlo doba pod vlašću Sotone te dolazeće Doba pravednosti pod vlašću Duha i ustoličeno od strane Mesije (često energičan ratnik).

U ovome području teologije (eshatologija) postoji očit razvoj. Teolozi to nazivaju “napredujuće otkrivenje”. NZ potvrđuje ovu novu kozmičku stvarnost dva Doba (tj. vremenski dualizam).

<u>Isus</u>	<u>Pavao</u>	<u>Hebrejima</u>
Matej 12:32	Rimljanima 12:2	1:2
Matej 13:22 i 29	1. Korinćanima 1:20; 2:6.8; 3:18	6:5
Marko 10:30	2. Korinćanima 4:4	11:3
Luka 16:8	Galaćanima 1:4	
Luka 18:30	Efežanima 1:21; 2:1.7; 6:12	
Luka 20:34-35	1. Timoteju 6:17	
	2. Timoteju 4:10	
	Titu 2:12	

U NZ-noj teologiji ova su se dva židovska doba preklapala zbog neočekivanoga i previđenog pretkazanja dva Dolaska Mesije. Isusovo utjelovljenje ispunilo je SZ-na proročanstva o ustoličenju Novoga doba (Dn 2:44-45). Doduše, SZ također je vidio Njegov Dolazak kao Suca i Osvajača [Pobjednika], ipak On je prvo došao kao Pateći Sluga (usp. Iz 53; Zah 12:10), ponizan i krotak (usp. Zah 9:9). On će se vratiti u sili kao što je SZ predskazao (usp. Otk 19). Ovo dvo-stupanjsko ispunjenje uzrokovalo je da Kraljevstvo bude sadašnje (ustoličeno), ali buduće (ne dovršeno u potpunosti). To je NZ-na napetost gotovo, ali ne još!

2:29 Pretkazujuće proročanstvo jedan je od najvećih dokaza da je Biblija uistinu jedino nadahnuto samo-otkrivenje jednoga istinskoga Boga (usp. Dn 2:45.47). Biblija je jedina sveta Knjiga u svijetu koja ima pretkazujuće proročanstvo.

Bog je iznad vremena. Sva povijest prisutna je pred Njim. On nije ograničen prošlim, sadašnjim, i budućim vremenskim slijedom. Ovo predznanje ne uklanja ljudsku slobodnu volju. Mi smo odgovorni za naše odabire. Biblija ne uči determinizam (islam), nego Savez!

2:30

NASB, NRSV

“misli svoga uma”

NKJV

“misli svoga srca”

TEV

“misli što su došle k tebi”

NJB

“tvoje najskrovitije misli”

Pojam “srce” SZ-ni je način upućivanja na čitavu osobu.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 2:31-35

³¹“Ti si, o kralju, promatrao i gle, tamo bijaše veliki kip; taj kip, što bijaše velik i izuzetno blistav, bijaše stajao ispred tebe, i njegova pojava bijaše strašna. ³²Glava toga kipa *bijaše načinjena* od čistoga zlata, njegova prsa i njegove ruke od srebra, njegov trbuh i njegova bedra od bronce, ³³njegove noge od željeza, njegova stopala dijelom od željeza a dijelom od gline. ³⁴Ti si nastavio promatrati sve dok kamen ne bijaše isječen bez ruku, i on udari kip po njegovim nogama od željeza i gline i zdrobi ga. ³⁵Onda željezo, glina, bronca, srebro i zlato bijahu zdrobljeni svi u isto vrijeme i postadoše kao pljeva od ljetnih gumna; i vjetar ih odnese tako da nijedan trag od njih ne bijaše naden. Ali kamen što udari kip postade velika planina i ispuni čitavu zemlju.”

2:31-35 “kip” Ovaj ljudski muški kip od različitih kovina predstavlja vlade paloga ljudskog svijeta. Svaka je podređena onoj prije nje (usp. stih 39).

2:31 Kip je opisan kao:

1. “veliki” (BDB 1112) – upotrijebljeno o kipu (Dn 2:31) i o stablu (Dn 4:7), čak i o časti (Dn 2:6) i darovima (Dn 2:48)
2. “izuzetno blistav” (BDB 1096) – moguće upućuje na blistavost /sjajnost različitih kovina.

▣

NASB, NKJV

“strašna”

NRSV

“zastrašujuća”

TEV

“užasna”

NJB

“strašna za vidjeti”

Isti pojam (BDB 1087) opisuje četvrtu zvijer u Knjizi proroka Daniela 7:7.

2:33 “gline” Ovo upućuje na pečenu glinu (“lončarska glina” ili terakota), kao što čini Knjiga proroka Daniela 2:34.35, prva uporaba u 2:41.42, ali 2:41 i 43 izgleda znači vlažna glina (“močvarna /blatna glina”).

2:34 “kamen” Ovo je metafora za Mesiju. O Njemu se često govori u proročanstvima kao o stijeni ili kamenu.

[Vidjeti Posebnu temu dolje: Ugaoni kamen.](#)

POSEBNA TEMA: UGAONI KAMEN (“KAMEN” [BDB 6, KB 7] i “UGAONI KAMEN” [BDB 819, KB 944])

I. SZ-ne uporabe

- A. Zamisao kamena kao čvrstoga trajnog predmeta koji čini dobar temelj korišten je za opis YHWH (usp. Job 38:6; Ps 18:2 koristi riječi za “stijenu”, BDB 700, 849).
- B. Potom se razvila u Mesijanski naslov (usp. Post 49:24; Ps 118:22; Iz 28:16).
- C. Postala je onom koja predstavlja osudu od YHWH putem Mesije (usp. Iz 8:16 [BDB 6 GRAĐA BDB 103]; Dn 2:34-35.44-45 [BDB 1078]).
- D. Ovo se razvilo u metaforu građenja (posebice Iz 28:16):
  - 1. temeljni kamen, prvi stavljen, koji je bio siguran i postavio uglove za ostatak građevine, nazvan “ugaoni kamen”
  - 2. može također upućivati na završni kamen stavljen na mjesto, koji drži zidove zajedno (usp. Zah 4:7; Ef 2:20.21), nazvan “zaglavni kamen”, iz hebrejskoga *ruš* (tj. glava)
  - 3. može upućivati na “glavni kamen”, koji je u središtu glavnoga ulaza s lukovima i drži težinu čitavoga zida.

II. NZ-ne uporabe

- A. Isus je nekoliko puta naveo Psalam 118 kako bi uputio na Sebe (usp. Mt 21:41-46; Mk 12:10-11; Lk 20:17).
- B. Pavao koristi Psalam 118 u vezi s YHWH-inim odbacivanjem nevjernoga, pobunjeničkog Izraela (usp. Rim 9:33).
- C. Pavao koristi zamisao “zaglavnoga kamena” u Poslanici Efežanima 2:20-22 u upućivanju na Krista.
- D. Petar koristi ovu zamisao za Isusa u 1. Petrovoj poslanici 2:1-10. Isus je ugaoni kamen i vjernici su živo kamenje (tj. vjernici kao hramovi, usp. 1. Kor 6:19), izgrađeni na Njemu (tj. Isus je novi Hram, usp. Mk 14:58; Mt 12:6; Iv 2:19-20). Židovi su odbacili glavni temelj svoje nade kad su odbacili Isusa kao Mesiju.

III. Teološke izjave

- A. YHWH je dozvolio Davidu /Salomonu gradnju Hrama. Rekao im je da ako će držati Savez On će ih blagosloviti i biti s njima, ali ako neće Hram će biti razrušen (usp. 1. Kr 9:1-9)!
- B. Rabinski je judaizam bio usredotočen na oblik i obred a zanemario je osobni vid vjere (usp. Jer 31:31-34; Ez 36:22-38). Bog traži dnevni, osobni, bogobojazan odnos s onima stvorenima na Njegovu sliku (usp. Post 1:26-27). Evanđelje po Luki 20:17-18 sadržava zastrašujuće riječi o Sudu, kao što čini Evanđelje po Mateju 5:20, usmjereno na judaizam.
- C. Isus je koristio zamisao hrama za prikaz Njegova fizičkog tijela (usp. Iv 2:19-22). Ova zamisao osobne vjere u Isusa kao Mesiju što se nastavlja i širi jeste ključ za međusobni odnos s YHWH-om (tj. Iv 14:6; 1. Iv 5:10-12).
- D. Spasenje je značilo obnovu oštećene Božje slike u ljudskim bićima (Post 1:26-27 i poglavlje 3) tako da zajedništvo s Bogom bude moguće. Cilj kršćanstva je Kristo-sličnost sada. Vjernici postaju živo kamenje (tj. mali hramovi građeni na /prema uzorku po Kristu).

E. Isus je temelj naše vjere i zaglavni kamen naše vjere (tj. Alfa i Omega). Ipak je i kamen spoticanja i Stijena Sablazni (Iz 28:16). Promašiti Njega jeste promašiti sve. Ovdje ne može postojati neodređenost [srednji temelj]!

2:35 “bijahu zdrobljeni” Iako odvaljen kamen od planine bez ruku udara samo četvrto kraljevstvo, sva ostala zdrobljena su do fine prašine (BDB 1089 *Peal* PERFEKT, usp. Dn 2:45). Ovo izgleda simbolizira propast ljudske vlade i učvršćivanje Božje sveopće kraljevine.

▣ **“postade velika planina i ispuni čitavu zemlju”** Ovo može biti: (1) igra na drevno babilonsko vjerovanje da je Zemlja bila planina ili (2) biblijska metafora za Božje kraljevstvo (usp. Iz 2:2; Mih 4:1). To zasigurno pokazuje kraljevstvo rasprostranjeno širom svijeta.

“Kamen” u Knjizi proroka Daniela 2:34 očito je upućivanje na Mesiju, ali uporaba pojma u 2:35 upućuje na Njegovo kraljevstvo (Crkva iskupljenih, usp. Rim 9 - 11; Ef 2:11 - 3:13). U Danielu postoji često tečnost između vođa i njihovih kraljevstava. Stvarno pitanje za tumačenje jeste odnosi li se to na: (1) ustoličenje Božjega kraljevstva Isusovim utjelovljenjem, životom, smrću, i uskrsnućem, ili (2) dovršetak Božjega kraljevstva pri Isusovu drugome dolasku. Ova neočekivana dva stupnja zamršuju SZ-no proročanstvo.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 2:36-45

³⁶“Ovo bijaše san; sad mi ćemo reći tumačenje kralju. ³⁷Ti si, o kralju, kralj kraljeva, kome je Bog nebeski dao kraljevstvo, silu, jakost i slavu; ³⁸i bilo gdje sinovi ljudski obitavaju, *ili* zvižeri poljske, ili ptice nebeske, On je *njih* dao u tvoju ruku i prouzročio je tebi da vladáš nad svima. Ti si glava od zlata. ³⁹Nakon tebe ustat će drugo kraljevstvo podređeno tebi, onda još jedno treće kraljevstvo od bronce, što će vladati nad čitavom zemljom. ⁴⁰Onda postojat će četvrto kraljevstvo jako kao željezo; obzirom da željezo drobi i smrska sve stvari, tako, kao željezo što lomi u komade, ono će zdrobiti i skrhati sve ovo na komade. ⁴¹Zato što ti vidje stopala i prste, dijelom od lončarske gline a dijelom od željeza, ono će biti podijeljeno kraljevstvo; ali ono će imati čvrstoću željeza, obzirom da si vidio željezo pomiješano s običnom glinom. ⁴²Kao što nožni prsti dijelom bijahu od željeza a dijelom od lončarije, tako će neko od kraljevstva biti jako a dio od njega bit će krhko. ⁴³I zato što si vidio željezo pomiješano s običnom glinom, ona će se usložiti jedno s drugim u sjemenu ljudskom; ali ona neće ostati jedno uz drugo, upravo u trenutku kad se željezo usloži s lončarijom. ⁴⁴U dane tih kraljeva Bog nebeski postaviti će kraljevstvo što nikad neće biti uništeno, i *to* kraljevstvo neće biti ostavljeno za drugi narod; ono će zdrobiti i dokrajčiti sva ova kraljevstva, ali ono sâmo trajat će zauvijek. ⁴⁵Budući si vidio da je kamen bio odsječen od planine bez ruku i da je on zdrobio željezu, broncu, glinu, srebro i zlato, veliki Bog obznanio je kralju što će se dogoditi u budućnosti; tako san je istinit i njegovo je tumačenje vjerodostojno.”

2:37 “kome je Bog nebeski dao” GLAGOL (BDB 1095) je *Peal* PERFEKT. Zabilježite nastavljanje naglaska na Božjoj suverenosti (usp. Dn 1:2.9.17). On dopušta da se kraljevi podignu i uspiju (tj. “kraljevstvo, silu, jakost i slavu”).

2:38 Ovaj opis Nabukodonozore kraljevine izgleda kako oponaša Knjigu Postanka 1:28 (usp. Jer 27:6; 28:14).

Taj me stih podsjeća na Božju skrb za životinje (usp. Jona 4:11; Ps 36:6c). Životinje mogu biti dio Novoga stvorenja (usp. Iz 11:6-9; 65:25 i moguće Rim 8:18-22).

▣ **“Ti si glava od zlata”** Kip od četiri nadolazeća ljudska Carstva oponašaju poglavlje sedam. Ovdje je prvo kraljevstvo posebno poistovjećeno (Neo-Babilonsko, 626-539. g.pr.Kr.). U Knjizi proroka Daniela 8:20-21 drugo (Medo-Perzijsko, 539-333. g.pr.Kr.) i treće (Grčko, 333-63. g.pr.Kr.) posebno su poistovjećena. Ovo čini četvrto kraljevstvo (usp. Dn 2:40) Rima, što je bilo Mediteranska vlast u nadzoru Palestine u vrijeme Isusova rođenja.

2:39 “Nakon tebe ustat će drugo kraljevstvo” Očito ovo je bilo olakšanje Nabukodonozorovu strahu da će mu možda njegovo kraljevstvo biti uzeto brzo.

▣ **“što će vladati nad čitavom zemljom”** Ovo je ili metafora za poznati svijet ili posebna mjesna uporaba riječi “Zemlja” (kao što je u Post 6 - 9, usp. Bernard Ramm, *The Christian View of Science and Scripture*, str. 158-169).

2:40 “četvrto kraljevstvo” Ovo je kraljevstvo opisano u Knjizi proroka Daniela 2:40-43; 7:7-8. Ono nikad nije imenovano kao što su prva tri. Na neke načine to upućuje na Rim, ali isto tako na vrstu ljudske vlade rasprostranjene širom svijeta, što je

oprečno Bogu. To je povijesna referenca (Rim) i buduća referenca (kraj-vremena protu-Božjega svjetskoga Carstva, usp. 9:25-27; 11:36-45).

Ovo drugo poglavlje postavlja književnu pozornicu za čitavu Knjigu.

2:41 “ono će biti podijeljeno kraljevstvo” Ovo upućuje na četvrto kraljevstvo i izgleda podrazumijeva kako će ova biti uspješna kraljevstva. Postojala je velika raspra o značenju bivanja podijeljenim (BDB 1108, *Peal* PASIVNI PARTICIP): (1) Rimsko Carstvo podijelit će se na Istočno i Zapadno; (2) to upućuje na namjeravane političke brakove s germanskim plemenima (usp. 2:43 i TEV); ili (3) to moguće upućuje na razliku između republike i kasnije diktature.

Prsti od željeza i gline spomenuti u Knjizi proroka Daniela 2:42 mogu ići prema književnome značenju “podijeljeno”. Ovo će Carstvo: (1) biti jako u ljudskoj snazi, ali slabo u duhovnoj snazi ili će (2) imati i jak narod (obitelji) i slab narod (obitelji). Ova napuklina u sâmom temelju prouzročit će njegovo uništenje.

2:43

NASB

“ona će se usložiti jedno s drugim u sjemenu ljudskom”

NKJV

“ono će se izmiješati sa sjemenom ljudskim”

NRSV

“kao što će ona pomiješati jedno s drugim u braku”

TEV

“vladari toga carstva pokušat će ujediniti njihove obitelji međusobnim brakovima”

NJB

“dvoje će biti izmiješano zajedno u ljudskome sjemenu”

Ovo kraljevstvo nastojat će spasiti sebe ljudskim sredstvima (ovdje moguće političkim brakovima, usp. 11:6).

2:44 “U dane tih kraljeva” Vrlo je važno shvatiti da će Dolazak Mesije biti tijekom četvrtoga kraljevstva. To je zašto vjerujem kako to upućuje na utjelovljenje Isusa u Betlehemu tijekom rimskoga zauzimanja Palestine; prema tome, “tih kraljeva” moglo bi upućivati na rimske cezare prvoga stoljeća a ne buduće kraljeve.

▣ **“postaviti će kraljevstvo što nikad neće biti uništeno”** Ovaj izričaj nije povezan s Tisućljećem što je posebno vremensko razdoblje (usp. Otk 20:1-6). To je izgleda daleko širi povijesni doseg u kome će biti učvršćeno Božje kraljevstvo kad će Mesija postaviti trajno, vječno Kraljevstvo (usp. 2. Sam 7:13.16; Ps 45:6; 89:36-37; Iz 9:7; Dn 4:3; 6:26; 7:14.18; Mih 5:2-5a; Lk 1:33; 2. Pt 1:11; Otk 11:15).

Zabilježite kako je okarakterizirano ovo kraljevstvo:

1. postavljeno od Boga (BDB 1110)
2. nikad neće biti uništeno (BDB 1091)
3. neće biti ostavljeno za drugi narod
4. smrskat će (BDB 1089) i dokrajčiti (BDB 1104) sva prijašnja kraljevstva
5. trajat će zauvijek (BDB 1104).

Ista snažna slika opisuje ovo Kraljevstvo u Knjizi proroka Daniela 7:14.27.

2:45 “kamen (je) bio odsječen od planine bez ruku” Ovo može biti prikriveno smjernje na djevičansko rođenje Mesije (usp. Post 3:15; Iz 7:14) i utjelovljenje u Betlehemu. Čak židovski komentatori Rashi i Eben-Ezra vide to kao Mesijanski odlomak.

▣ **“bez ruku”** Ovo je metafora o Božjem posredniku (usp. Dn 8:25; Zah 4:6). To je još jedan način kako Božji nadzor djeluje odvojeno od ljudi ili je naglašeno posredništvo (usp. Heb 11:10.16).

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 2:46-49

⁴⁶Onda kralj Nabukodonozor pade na svoje lice i pokloni se Danielu, i dade naredbe da mu se daruje prinos i miomirisni tamjan. ⁴⁷Kralj odgovori Danielu i reče: “Zasigurno tvoj Bog je Bog bogova i Gospodar gospodara i otkrivaatelj tajni, budući si ti bio kadar otkriti ovu tajnu.” ⁴⁸Onda kralj unaprijedi Daniela i dade mi mnogo velikih darova, i učini ga vladarom nad čitavim područjem Babilona i glavnim upraviteljem nad svim mudracima Babilona. ⁴⁹I Daniel zamoli kralja, i on postavi Šadraka, Mešaka i Abed Nega nad upravom područja Babilona, dok Daniel *bijaše* na kraljevu dvoru.

2:46 Kralj Nabukodonozor iskazuje poštovanje Danielu kao predstavniku Boga koji je otkrio ovu istinu. Ovo ne upućuje na štovanje Daniela ili on to ne bi dopustio.

2:47 Ove vrlo zvučne riječi (usp. Dn 3:28-29; 4:1-3.34-37) ne znače da je Nabukodonozor II. postao vjernik u YHWH-u. On je bio mnogobožac koji nije imao problema s dodavanjem drugih bogova svome panteonu. On je još uvijek bio štovatelj Marduka i Neba. Začuđujuće je da je on dopustio YHWH-i, narodnome Božanstvu Hebreja da bude okarakteriziran kao otkrivaatelj tajni, jer to je bila djelatnost Neba u babilonskome panteonu.

▣ **“Bog je Bog bogova i Gospodar gospodara”** Kao što je Daniel opisao Nabukodonozora kao “kralja kraljeva” (usp. Dn 2:37), sad on shvaća da je Bog Danielov (Jude) vrhovno Božanstvo!

2:48 “unaprijedi Daniela” On je postao upravitelj pokrajine Babilon i čelnik mudraca.

▣

NASB, NRSV	“glavnim upraviteljem”
NKJV	“glavni upravnik”
TEV	“glava”
NJB	“vrhovni”

Ova dva aramejska pojma (BDB 1112, 1104) uobičajeno označavaju upravno vodstvo (usp. Dn 3:2.3.27; 6:8), ali ovdje označavaju vodstvo nad cehom mudraca.

2:49 “I Daniel zamoli kralja” Daniel nije zaboravio molitvu svojih drugova i oni su, također, bili postavljeni na mjesta vlasti. Ova razlika između Danielova zadatka i druge trojice Hebrejskih mladića postavlja pozornicu Knjige proroka Daniela 3 gdje Daniel očito nije prisutan.

PITANJA ZA RASPRAVU

Ovaj komentar je vodič za proučavanje, što znači da ste odgovorni za vaše vlastito tumačenje Biblije. Svaki od nas mora hodati u svjetlu kojeg imamo. Prvenstvo u tumačenju imate vi, Biblija, i Sveti Duh. Sad to ne morate prepustiti komentatoru.

Ova pitanja za raspravu predviđena su da vam pomognu promišljati kroz glavne teme ovoga odjeljka Knjige. Ona su napravljena da budu misaono-nametljiva, ne konačna.

1. Je li Daniel kršio svoje židovsko nasljedstvo bivajući odvojenim od ove skupine mudraca?
2. Za koje određene stvari Daniel veliča Boga u Knjizi proroka Daniela 2:20-23?
3. Zašto je Bog otkrio ovaj san o četiri uzastopna Carstva Nabukodonozoru?
4. Koliko kraljevstava spominje Daniel i koja su ona?
5. Zašto je Knjiga proroka Daniela 2:44 toliko važna u tumačenju Daniela?
6. Koga ili što simbolizira kamen?

DANIEL 3

PODJELA NA ODLOMKE U SUVREMENIM PRIJEVODIMA

NKJV	NRSV	TEV	NJB
slika Božja	tri mladića u ognjenoj peći	Nabukodonozor zapovijeda svakome da štuje zlatni kip	Nabukodonozor postavlja zlatni kip
3:1-7	3:1-7	3:1-7	3:1-7
Danielovi prijatelji neposlušni kralju		Danielova tri prijatelja optužena za neposlušnost	optužba i osuda Židova
3:8-15	3:8-12	3:8-12	3:8-23
	3:13-15	3:13-15	
3:16-18	3:16-18	3:16-18	
spašeni u ognjenome iskušenju		Danielova tri prijatelja osuđena su na smrt	
3:19-23	3:19-23	3:19-23	kralj spoznaje čudo
3:24-25	3:24-30	3:24a	3:24-29
		3:24b	
		3:25	
Nabukodonozor veliča Boga		tri čovjeka su oslobođena i unaprijeđena	
3:26-30		3:26-27	
		3:28	
		3:29	
		3:30	3:30
			Nabukodonozorova objava
			3:31-30 (u drugim prijevodima, 4:1-3)

ČITANJE KRUG TRI (vidjeti Vodič dobrog biblijskoga čitanja)

SLIJEĐENJE IZVORNE AUTOROVE NAKANE NA RAZINI ODLOMKA

Ovaj komentar je vodič za proučavanje, što znači da ste odgovorni za vaše vlastito tumačenje Biblije. Svaki od nas mora hodati u svjetlu kojeg imamo. Prvenstvo u tumačenju imate vi, Biblija, i Sveti Duh. Sad to ne morate prepustiti komentatoru.

Pročitajte odlomak odjednom. Odredite subjekte (čitanje kruga #3, str. xiv.). Usporedite vašu podjelu subjekta s pet suvremenih prijevoda navedenih gore. Podjela na odlomke nije nadahnuta, ali ona je ključ za slijeđenje izvorne autorove nakane, što je srce tumačenja. Svaki odlomak ima jedan i samo jedan subjekt.

1. Prvi odlomak
2. Drugi odlomak

3. Treći odlomak
4. I tako dalje.

OKVIRNI UVIDI

- A. Ovo poglavlje pokazuje da je Danielova vjera bila jednako dodijeljena njegovoj trojici izgnanih prijatelja.
- B. Ovo je poglavlje okarakterizirano:
  1. nabranjem
  2. ponavljanjem ovih nabranja:
    - a. imena vladinih dužnosnika (usp. Dn 3:2.3.27)
    - b. imena glazbenih instrumenata (usp. Dn 3:5.7.10.15)
    - c. imena skupina ljudi (usp. Dn 3:4.7; 4:1; 6:25)
    - d. trojice hebrejskih mladića (usp. Dn 3:12.13.14.16.19.20.22.23.26 [dva puta].28.29.30).
- C. Teološko pitanje o suverenosti Boga nastavlja se. On je Bog i On nagrađuje one koji se pouzdaju (usp. Dn 3:28) u Njega.

PROUČAVANJE RIJEČI I IZRIČAJA

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 3:1-7

¹Nabukodonozor kralj napravi kip od zlata, čija visina bijaše šezdeset lakata i njegova širina šest lakata; on ga podiže u ravnicu Duri u pokrajini Babilona. ²Onda Nabukodonozor kralj pošalje riječ neka se skupe namjesnici, starješine i upravitelji, savjetnici, rizničari, suci, mirovni suci i svi vladari pokrajina da dođu kako bi posvetili kip što Nabukodonozor kralj podigne. ³Potom namjesnici, starješine, upravitelji, savjetnici, rizničari, suci, mirovni suci i svi vladari pokrajina bijahu skupljeni za posvećenje kipa što ga podiže Nabukodonozor kralj; i oni stupe pred kip što Nabukodonozor podiže. ⁴Zatim glasnik proglaši: “Vama je dana zapovijed, o ljudi, narodi i ljudi svakoga jezika, ⁵da u trenutku kad čujete zvuk roga, frule, lire, sambuke, psaltira, gajda i svih vrsta glazbe, vi morate pasti dolje i štovati zlatni kip što je Nabukodonozor podigao. ⁶Ali tko god ne padne dolje i ne štuje bit će odmah bačen usred peći plamenoga ognja.” ⁷Zato u to vrijeme, kad svi ljudi čuše zvuk roga, frule, lire, sambuke, psaltira, gajda i svih vrsta glazbe, svi ljudi, narodi i ljudi svakoga jezika padnu dolje i štovahu zlatni kip što je Nabukodonozor kralj podigao.

3:1 “kip” Kip (BDB 1109 - statua, oblik) može biti slično s viđenjem ljudske osobe napravljene od četiri kovine iz poglavlja 2. To je ili: (1) produljeni ljudski oblik ili (2) visok obelisk neizvjesnoga oblika. Aramejski pojam može značiti “obelisk”. Uobičajen fizički omjer ljudskoga tijela je pet naprama jedan, ali omjer visine i širine kipa bio bi deset naprama jedan. Veliko podište našlo se šest milja od ruševina drevnoga grada Babilona, čije su mjere četrdeset i pet stopa puta četrdeset pet stopa puta osamnaest stopa. Ono bi moglo biti temelj toga kipa.

▣ **“od zlata”** Ovo čini se znači obloženo sa zlatom i mi imamo biblijske primjere za to, kao što su: (1) Aronovo zlatno teme (Izl 32); (2) Knjiga proroka Izaije 40:19; 41:7; 44:10; (3) Knjiga proroka Jeremije 10:4.14; i također (4) Herodot 1.183.

▣ **“šezdeset lakata i njegova širina šest lakata”** Ovo bi kip činilo visokim oko devedeset stopa puta deset stopa širine ako to temeljimo na našim mjerama lakta (BDB 1081) kao bivanje mjera u inčima, što označava udaljenost od najduljega prsta do lakta normalne veličine ljudskoga bića toga razdoblja. Kolos na otoku Rodosu bio je visok sedamnaest lakata (tj. 105 stopa), tako da ovo nije bilo van područja drevne tehnologije. [Vidjeti Posebnu temu dolje: Lakat.](#)

POSEBNA TEMA: LAKAT

Postoje dva lakta (BDB 52, KB 61) u Bibliji. Običan lakat je razmak između prosječno ljudskoga najduljeg prsta i njegova pregiba lakta, uobičajeno oko 18 inča ([palac – 25,401 mm – op.prev.], npr. Post 6:15; Izl 25:10.17.23; 26:2.8.13.16; 27:1.9.12.13.14.16.18; Br 35:4.5; Pnz 3:11). Postoji i dulji lakat (kraljevski lakat) korišten u gradnji (tj. Salamonov hram), koji je bio uobičajen u Egiptu (tj. 21 palca), Palestini (tj. 24 palca), i ponekad u Babilonu (tj. 30 palca). Bio je dug oko 21 inč (usp. Ez 40:5; 43:13).

Drevni su ljudi koristili ljudsko tijelo kao mjerne jedinice. Narod drevnoga Bliskog Istoka koristio je:

1. duljinu od pregiba lakta do srednjega prsta (lakat)
2. širinu od ispruženoga palca do maloga prsta (pedalj, usp. Izl 28:16; 39:9; 1. Sam 17:4)
3. duljinu između sva četiri prsta zatvorene ruke (širina ruke, usp. Izl 25:25; 37:12; 1. Kr 7:26; 2. Ljet 4:5)
4. duljina od srednjeg članka prsta (širina prsta, Jer 52:21).

Lakat (BDB 52, KB 61) nije bio u potpunosti ujednačen, ali postojale su osnovne dvije duljine:

- a. pregib lakta prosječnoga muškarca do srednjega prsta (oko 18 inča, usp. Pnz 3:11)
- b. kraljevski lakat bio je nešto dulji (oko 20 inča, usp. 2. Ljet 3:3; Ez 40:5; 43:13).

▣ **“ravnici Duri”** Pojam (BDB 1087) čini se dolazi od “duru” što znači “obzidavanje zida” ili “utvrda” (akadski). Mi smo našli nekoliko dokumenata iz Babilona što spominju Ravan Dure. Međutim, njena je točna lokacija neizvjesna. Nalaženjem velikoga temelja nekoliko milja od Babilona, ovo čini to mogućim.

3:2 “kralj pošalje riječ neka se skupe” Mi imamo, iz zapisa Sargona II., primjere ove iste vrste kraljevskoga skupljanja.

3:3 Ponavljajuća narav ovoga poglavlja, i u popisivanju vladinih dužnosnika i glazbenih instrumenata, osobitost je: (1) hebrejskoga pisanja; i (2) pisanja na obelisku.

▣ **“namjesnici”** Ovaj aramejski pojam o vladinoj upravi (BDB 1080) odražava medijsku riječ što znači “zaštitnik zemlje”. U kasnijemu Perzijskome Carstvu to upućuje na dvadeset namjesnika (Herodot) pokrajina (usp. Ezra 8:36; Ester 3:12; 8:9; 9:3), ali njegovo točno značenje u ranome carstvu Neo-Babilona neizvjesno je, moguće “knez” (usp. TEV).

▣ **“starješine”** Značenje ovoga aramejskog pojma o vladinoj upravi (BDB 1104) neizvjesno je, moguće je to akadski pojam za one koji izravno izvješćuju namjesnike. Daniel je bio postavljen na ovaj položaj iznad svih mudrih ljudi Babilona u 2:48.

▣ **“upravitelji”** Značenje ovoga aramejskog pojma o vladinoj upravi (BDB 1108) također je neizvjesno. Srodan hebrejski pojam označava “upravitelje” (usp. 1. Kr 10:15; 20:24; 2. Kr 18:24; često u Ezr, Neh, i Ester; Iz 36:9; Jer 51:23.28.57; i nekoliko puta u prorocima nakon izgnanstva).

▣ **“savjetnici”** Ovo je još jedan aramejski pojam o vladinoj upravi (BDB 1078) neizvjesnoga značenja. Tipičan prijevod je “savjetnik”, ali neki znanstvenici misle kako on upućuje na: (1) vojni položaj (BDB 1078) ili (2) “rizničare” (usp. Ezra 7:21).

▣ **“mirovni suci”** Ovaj aramejski pojam o vladinoj upravi (BDB 1118) također je neizvjestan. William Holladay, *A Concise Hebrew and Aramaic Lexicon of the Old Testament*, kaže da to upućuje na policijskoga dužnosnika (str. 425) od perzijske posuđene riječi.

▣ **“vladari pokrajina”** Ovo upućuje na niže vladine dužnosnike (BDB 1097). Ovaj je događaj bio skupljanje svih vladinih djelatnika svih razina (usp. Dn 3:4.7).

3:5.7.10 “u trenutku kad čujete zvuk” Ovaj popis glazbenih instrumenata upućuje na babilonski narodni orkestar. To može biti babilonska himna (usp. 3:10). Mi imamo zapis iz babilonskih dokumenata o sličnoj zabavi na kojoj je sviralo 150 glazbenika. Očito je da su neo-Babilonci uživali u glazbi i uključivali su je u sve svoje blagdanske prigode.

3:5

NASB, NKJV, NRSV, NJB, JPS, NIV, NEB “roga”

U Knjizi proroka Daniela 7:7-8.11.20.21.24 ova aramejska riječ (BDB 1111) upućuje na životinjski rog. Ovdje ona upućuje na glazbeni instrument, moguće napravljen od životinjskoga roga.

NASB, NKJV, NIV “frule”
 NRSV, NJB, JPS, NEB “pištaljke”

Aramejski pojam (BDB 1117) upućuje na neku vrstu puhačkoga instrumenta.

NASB, NRSV, NJB “lire”
 NKJV “harfe”
 JPS, NIV, NEB “citre”

Ovo je grčka posuđena riječ (*kitharis*), što označava žičani instrument (harfu).

NASB, NRSV “sambuke”
 NJB “citre”
 JPS, NIV, NEB “sambuke”

Ovo odražava još jednu grčku posuđenu riječ (*sambukē*), što označava žičani instrument s četiri žice.

NASB, JPS “psaltira”
 NRSV, NJB, NIV “harfe”
 NEB “cimbala”

Ovo (BDB 1108) označava trobridan oblik žičanoga instrumenta sa zvučnom drvenom pločom (William Holladay, *A Concise Hebrew and Aramaic Lexicon of the Old Testament*, str. 418).

NASB, NJB “gajda”
 NRSV “bubnja”
 NEB “glazbe”

Postoji zbrka u engleskome prijevodu o tome koliko je glazbenih instrumenata popisano. Masoretski tekst i Septuaginta imaju samo pet njih u Knjizi proroka Daniela 3:7, ali ovaj šesti popisani je u 3:5 i 10. On može upućivati na dvostruku frulu sličnu Panovoj fruli.

Također je moguće da ovaj pojam znači “u jednoglasju” (usp. NKJV, TEV).

▣ **“pasti dolje i štovati”** Oba GLAGOLA su *Peal* IMPERFEKT (BDB 1103 i 1104). Ovo pokazuje religijsku i političku važnost toga objekta (usp. Dn 3:12). To je razlog zbog kojeg su ova trojica hebrejskih mladića odbili sudjelovati. Neizvjesno je jesu li vladari Neo-Babilona tvrdili da su božanstvo (kip kao predstavnik Nabukodonozora, usp. Dn 2:38), kao što su to činili egipatski faraoni i neki kasniji rimski cezari.

3:6.15 “odmah” Doslovno ovo je “istoga sata” (BDB 1116). Ovo je prva uporaba pojma “sat” u SZ-u. Postoji neka raspra ako pojam i zamisao počinje s Babiloncima ili Grcima. Mi moramo upamtiti kako ovo ne upućuje na naših točno šezdeset minuta jer su oni koristili više neobrađenih instrumenata za određivanje vremena.

▣ **“bačen usred užarene peći plamenoga ognja”** Zbog opisa nađenog u Knjizi proroka Daniela 3 i također zbog arheoloških istraživanja, ovo je izgleda bila velika, kupolasta sušara s otvorom na vrhu i glinenom kosinom što je vodila u nju. Imala je i vrata na dnu za ubacivanje ugljena te vađenje pepela. To je bila uobičajena smrtna kazna tijekom ovoga razdoblja (usp. Hamurabijev zakonik 110,157 i Jer 29:22).

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 3:8-12

⁸Iz toga razloga u to vrijeme izvjesni Kaldejci stupe naprijed i iznesu optužbe protiv Židova. ⁹Oni se odazvaše i rekoše Nabukodonozoru kralju: “O kralju, živi zauvijek! ¹⁰Ti si, o kralju, dao proglas da svaki čovjek koji čuje zvuk roga, frule, lire, sambuke, psaltira, i gajda i svaku vrstu glazbe, mora pasti dolje i štovati zlatni kip. ¹¹Ali tko god ne padne dolje i ne štuje bit će bačen usred užarene peći plamenoga ognja. ¹²Postoje izvjesni Židovi koje si ti postavio nad upravom pokrajine Babilona, imenom Šadrak, Mešak i Abed Nego. Ovi su ljudi, o kralju, omalovažili tebe; oni ne služe tvojim bogovima niti ne štuju zlatni kip što si ti podigao.”

3:8 “izvjesci Kaldejci” Mora biti zapamćeno da Kaldejci mogu biti: (1) rasna skupina sjeverne doline rijeka Tigris-Eufrat (usp. 5:30) ili (2) skupina mudraca i svećenika (usp. Dn 2:2). [Vidjeti Posebnu temu dolje: Kaldejci; i Posebnu temu: Kratki povijesni pregled sila Mezopotamije.](#)

POSEBNA TEMA: KALDEJCI (BDB 505, KB 501)

- I. Prvo su spomenuti kao semitska skupina koja nadzire “Ur” u drugome tisućljeću prije Krista (usp. Post 11:28.31; 15:7; Djela 7:4). Postojalo je mnogo semitskih skupina koje su se selile prema jugu ili jugozapadu kroz Drevni Bliski Istok tijekom ovoga vremenskog okvira.
- II. Knjiga proroka Izaije 23:13 upućuje na uništenje naroda Babilona (ne Neo-Babilona) od Asirije (usp. Iz 13 - 14). U hebrejskim su prorocima spomenuta dva “Babilona”:
- A. mala semitska autonomna regija blizu ušća rijeka Tigris i Eufrat koja se pobunila protiv Asirije i bila je napadnuta a njihov glavni grad “Babilon” bio je uništen od Sargona II. (722-705. g.pr.Kr.), koji je uzeo babilonsko ime prijestolnika “kralj Babilona”. Onda bi to moglo upućivati na babilonske kraljeve:
1. Merodak-Baladan, kraljevao od 721-710., i ponovno od 703-702. g.pr.Kr. (on je poslao glasnike Ezekiji godine 712. pr.Kr., usp. 2. Kr 20:12-21; Iz 39)
  2. Samas-sum-ukin [Šamaš-Shum-ukin], sin Asar-Hadona, 681-669. g.pr.Kr. i brat suparnik Asurbanipala [669-633. g.pr.Kr.] koji je bio učinjen kraljem Asirije.
- B. Novi (tj. “Neo”) Babilon pojavljuje se na pozornici godine 626. pr.Kr. s usponom Nabopalsara (626-605. g.pr.Kr.), ocem Nebukadnezara II. (605-562. g.pr.Kr.). Nabopalsar je pripomogao u padu Ašura (jedan asirijski glavni grad) godine 614.pr.Kr. i Ninive (glavni grad Asirije) godine 612. pr.Kr. ([vidjeti Posebnu temu dolje: Kratki povijesni pregled sila Mezopotamije](#)).
- II. Klasa savjetnika Knjige proroka Daniela 9 Herodot (450. g.pr.Kr.), *Hist. I:181*, koristi ovaj pojam kao upućivanje na etničku skupinu (usp. 2. Kr 24:1-4; Dn 5:30) kao i na svećeničku klasu (usp. Dn 2:2; 3:8; 4:7; 5:7.11) čija se uporaba vraća na Kira II. Čak prije ovih asirijskih zapisa bio je korišten ovaj pojam (BDB 505) u etničkome smislu (usp. R. K. Harrison, *Introduction to the Old Testament*, str. 1113). Također pročitati dobru raspru o mogućnosti brkanja dva slična pojma (tj. Kal-du nasuprot Kasdu) u *The Expositors Bible Commentary*, tom 7, str. 14-15 ili od Roberta Dick Wilsona, *Studies in the Book of Daniel*, serija 1).

POSEBNA TEMA: KRATKI POVIJESNI PREGLED SILA MEZOPOTAMIJE

(korištenje nadnevaka prvenstveno temeljeno na *A History of Israel*, str. 462 i dalje, od Johna Brighta)

I. Asirsko Carstvo (Post 10:11)

A. Religija i kultura bile su pod velikim utjecajem Sumersko/Babilonskoga Carstva.

B. Provizorni popis vladara i približni nadnevc:

	[g.pr.Kr.]		
1.	1354.-1318.	-	Asshur-Uballit I. [Aššur-uballit I.]: (a) osvojio hetitske gradove Karkemiša (b) započeo je odstranjivati utjecaj Hetita i dozvolio razvitak Asirije
2.	1297.-1266.	-	Adad-Nirari I. (moćni kralj)
3.	1265.-1235.	-	Salmanasar I. (moćni kralj)
4.	1234.-1197.	-	Tukulti-Ninurta I. - prvi osvajač Babilonskoga Carstva na jugu
5.	1118.-1078.	-	Tiglat-Pileser I. - Asirija postaje najveća sila u Mezopotamiji
6.	1012.- 972.	-	Ashur-Rabi II.
7.	972.- 967.	-	Ashur-Resh-Isui II. [Ashur-Reš-Isui II.]
8.	966.- 934.	-	Tiglat-Pileser II.
9.	934.- 912.	-	Ashur-Dan II.

10.	912.- 890.	-	Adad-Nirari II.
11.	890.- 884.	-	Tukulti-Ninurta II.
12.	883.- 859.	-	Ashur-Nasir-Apal II. [Ašur-Nasir II.-Apal]
13.	859.- 824.	-	Salmanasar III. - bitka kod Karkara 853. g.pr.Kr.
14.	824.-811.	-	Shamashi-Adad V.
15.	811.-783.	-	Adad-Nirari III.
16.	781.-772.	-	Salmanasar IV.
17.	772.-754.	-	Ashur-Dan III.
18.	754.-745.	-	Ashur-Nirari V.
19.	745.-727.	-	Tiglat-Pileser III.:
		a.	u 2. Knjizi o Kraljevima 15:19 nazvan njegovim babilonskim kraljevskim imenom Pul
		b.	vrlo moćan kralj
		c.	započeo politiku izgnanstva osvojenog naroda
		d.	735. g.pr.Kr. postojala je postrojba “siro-efrajimske legije” čija je nakana bila ujediniti sve dostupne vojne izvore transjordanjskih naroda od gornjih voda Eufrata do Egipta u svrhu neutraliziranja rastuće vojne sile Asirije. Kralj Ahaz Judejski odbio je pridružiti se te bio napadnut od Izraela i Sirije. Pisao je Tiglat-Pileseru III. za pomoć protivno savjetu Izaije (usp. 2. Kr 16; Iz 7-12)
		e.	732. g.pr.Kr. Tiglat-Pileser III. napada i osvaja Siriju i Izrael te postavlja vazalnog kralja na prijestolje Izraela, Hošeu (732.-722.). Tisuće Židova iz Sjevernoga Kraljevstva bilo je prognano u Mediju (usp. 2. Kr 15).
20.	727.-722.	-	Salmanasar V.
		a.	Hošea sklapa savez s Egiptom i biva napadnut od Asirije (usp. 2. Kr 17)
		b.	opsjeda Samariju 724. g.pr.Kr.
21.	722.-705.	-	Sargon II.:
		a.	nakon tri godine opsade započete od Salmanasara V., njegov nasljednik Sargon II. osvaja glavni grad Izraela, Samariju. Više od 27.000 bilo je prognano u Mediju
		b.	Hetitsko Carstvo također je bilo osvojeno
		c.	714.-711. g.pr.Kr. pobunilo se drugo združenje transjordanjskih naroda i Egipta protiv Asirije. To je združenje poznato kao “Asdadska pobuna”. Čak je Ezekija Judejski prvotno bio uključen. Asirija je napala i uništila nekoliko filistejskih gradova.
22.	705.-681.	-	Senherib:
		a.	705. g.pr.Kr. pobunilo se još jedno združenje transjordanjskih naroda i Egipta nakon smrti Sargona II. Ezekije je u potpunosti podupro ovu pobunu. Sanherib je 701. g.pr.Kr. napao. Pobuna je bila ugušena ali Jeruzalem je bio pošteđen Božjim djelovanjem (usp. Iz 36-39 i 2. Kr 1819)
		b.	Sanherib je isto tako ugušio pobunu u Elamu i Babilonu.
23.	681.-669.	-	Asar-Hadon:
		a.	prvi vladar Asirije napao je i zauzeo Egipat
		b.	imao je veliku podršku od Babilona i ponovo izgradio njegov glavni grad.
24.	669.-633.	-	Asurbanipal:
		a.	bio je zvan i Osnapar u Knjizi Ezre 4:10
		b.	njegov brat Samas-sum-ukin [Šamaš-Shum-ukin] bio je postavljen za kralja Babilona (kasnije smijenjen i postavljen na mjesto potkralja). Ovo je donijelo nekoliko godina mira između Asirije i Babilona, ali postojala

- je tajna struja za neovisnošću koja je buknila 652. g.pr.Kr. vođena njegovim bratom (koji je bio smijenjen i postavljen za potkralja)
- c. pad Tebe, 663. g.pr.Kr.
  - d. poražen Elam, 653., 645. g.pr.Kr.
25. 633.-629. - Asur-Etil-Ilani [Ashur-etil-ilani]
26. 629.-612. - Sin-Sar-Iskun [Sin-shar-ishkun]
27. 612.-609. - Asshur-Uballit II. [Aššur-uballit II.]:
- a. ustoličeni kralj u izgnanstvu u Haranu
  - b. pad Ašura 614. g.pr.Kr. i Ninive 612. g.pr.Kr.

II. Neo-Babilonsko Carstvo:

- [g.pr.Kr.]
- A. 703. - ? Merodak-Baladan
- započeo nekoliko ustanaka protiv asirijske vladavine.
- B. 652. Samas-sum-ukin [Šamaš-Shum-ukin]:
1. sin Asar-Hadona i brat Asurbanipala
  2. započeo je ustanak protiv Asirije ali bio je poražen.
- C. 626.-605. Nabopolasar:
1. bio je prvi monarh Neo-Babilonskoga Carstva
  2. napao je Asiriju s juga dok je Kijaksar Medijski napao sa sjeveroistoka
  3. stari asirijski glavni grad Ašura pao je 614. g.pr.Kr. a snažan novi glavni grad Niniva pao je 612. g.pr.Kr.
  4. ostatak asirijske vojske povukao se u Haran. Oni su čak postavili kralja
  5. 608. g.pr.Kr. faraon Neko II. (usp. 2. Kr 23:29) prodro je sjeverno kako bi pomogao ostatku asirijske vojske sa svrhom uspostave tampon zone protiv jačajuće sile Babilona. Jošija, bogobojažni kralj Jude (usp. 2. Kr 23), suprotstavio se pokretu egipatske vojske kroz Palestinu. Tamo se dogodio neznatan okršaj kod Megida. Jošija je bio ranjen i podlegao ranama (2. Kr 23:29-30). Njegov je sin, Joahaz, bio postavljen za kralja. Faraon Neko II. došao je prekasno kako bi zaustavio uništenje asirijskih vojnih snaga u Haranu. On je uključio babilonske vojne snage pod vodstvom prijestolonasljednika Nebukadnezara II. i bio teško poražen 605. g.pr.Kr. kod Karkemiša na rijeci Eufratu. Na njegovu povratku u Egipat faraon Neko zaustavio se kod Jeruzalema i opljačkao grad. On je smijenio i prognao Joahaza nakon samo tri mjeseca. Postavio je drugoga Jošijina sina, Jojakima, na prijestolje (usp. 2. Kr 23:31-35).
  6. Nebukadnezar II. progonio je egipatsku vojsku južno kroz Palestinu ali primio je obavijest o smrti svoga oca te se vratio u Babilon da bude okrunjen. Poslije, iste godine, vratio se u Palestinu. Ostavio je Jojakima na prijestolju Jude ali je izgnao nekoliko tisuća vodećih građana i nekoliko članova kraljevske obitelji. Daniel i njegovi prijatelji bili su dio toga izgnanstva.
- D. 605.-562. Nebukadnezar II.:
1. od 597.-538. g.pr.Kr. Babilon je bio u potpunome nadzoru Palestine
  2. 597. g.pr.Kr. dogodilo se još jedno izgnanstvo iz Jeruzalema zbog Jojakimova saveza s Egiptom (2. Kr 24). On je umro prije dolaska Nebukadnezara II. Njegov sin Jojakin bio je kralj samo tri mjeseca kad je bio prognan u Babilon. Deset tisuća žitelja, uključujući Ezekiela, bili su ponovno naseljeni blizu grada Babilona kod prokopa Kebara
  3. 586. g.pr.Kr., nakon nastavljenog koketiranja s Egiptom, grad Jeruzalem bio je potpuno uništen od Nebukadnezara II. (2. Kr 25) i dogodilo se masovno izgnanstvo. Sidkija, koji je zamijenio Jojakina, bio je izgnan te postavljen Gedalija za vladara.
  4. Gedalija je bio ubijen od židovskih odmetnutih vojnih snaga. Te su snage pobjegle u Egipat i prisilile Jeremiju da ide s njima. Nebukadnezar je upadao četiri puta (605., 596., 586., 582. g.pr.Kr.) te prognao sav ostatak Židova koje je mogao naći.

- E. 562.-560. - Evil-merodak, Nebukadnezarov sin, također poznat kao Amel-Marduk (akadski, "Čovjek [ili: sluga – op.prev.] od Marduka") ["Amil-Marduk" ili "Avel-Marduk" – op.prev.]
- on je oslobodio Jojakima iz zatvora ali morao je ostati u Babilonu (usp. 2. Kr 25:27-30; Jer 52:31).
- F. 560.-556. – Neriglissar [Nergal-sharezer ili Neriglissar; u akadskome: Nergal-šar-ušur – op.prev.]
- on je ubio Evil-merodaka, koji je bio njegov djever
- on je prethodno bio Nebukadnezarov vojskovođa koji je razorio Jeruzalem (usp. Jer 39:3.13).
- G. 556. - Labaski-Marduk
- on je bio Neriglissarov sin koji je preuzeo kraljevstvo kao dječak, ali bio je ubijen nakon samo devet mjeseci (Berossos).
- H. 556.-539. - Nabonid (u akadskome: "Nabu je uzvišen"):
1. Nabonid nije povezan s kraljevskom kućom pa se oženio s Nebukadnezarovom kćerkom
2. većinu vremena potrošio je na gradnju hrama bogu Mjeseca "Sinu" u Temi. On je bio sin velike svećenice ove boginje. To mu je donijelo neprijateljstvo svećenika Marduka, glavnoga boga Babilona
3. većinu svoga vremena pokušavao je suzbiti pobune (u Siriji i sjevernoj Africi) te ustaliti kraljevstvo
4. povukao se u Temu te ostavio državne poslove svome sinu, Baltazaru, u glavnome gradu, Babilonu (usp. Dn 5).
- I. ? – 539. - Baltazar (suvladar)
- grad Babilon bio je vrlo brzo zauzet od perzijske vojske pod Gobriasom od Gutiuma [Gobryas (Gaubaruva) Arstibarus (upravitelj Gutioma) – op.prev.] preusmjerenjem voda Eufrata i nesmetanim ulaskom u grad. Svećenici i žitelji grada vidjeli su Perzijance kao Mardukove osloboditelje i obnovitelje. Gobryas je bio postavljen vladarom Babilona od Kira II. Gobryas bi mogao biti Darije Medijac iz Knjige Daniela 6:1.2. "Darije" znači "kraljevski" [dinastički naziv sa značenjem: Krotitelj – op.prev.].

III. **Medo-Perzijsko Carstvo:** pregled napredovanja Kira II. (Iz 41:2.25; 44:28-45:7; 46:11; 48:15):

- [g.pr.Kr.]
- A. 625.-585. – Kijaksar je bio kralj Medije koji je pomogao Babilonu poraziti Asiriju.
- B. 585.-550. – Astijag je bio kralj Medije (glavni grad bio je Ekbatana). Kir II. bio je unuk Kambiza I. (600.559. g.pr.Kr., Perzijac) i Mandane (Astijagove kćeri, Medijke).
- C. 550.-530. – Kir II. od Anašana (istočni Elam) bio je kralj vazal koji je pobunio:
1. Nabonida, babilonskoga kralja, koji je podupirao Kira
2. Astijagova vojskovođu, Harpagusa, pustivši njegovu vojsku neka se pridruži Kirovoj pobuni
3. Kir II. svrgnuo je s prijestolja Astijaga 4. Nabonid, kako bi obnovio ravnotežu moći, sklopio je savez s:
a. Egiptom
b. Kresom, kraljem Lidije (Mala Azija).
5. 547. Kir II. išao je protiv Sarda (glavnoga grada Lidije) i grad je pao 546. g.pr.Kr.
6. 539. sredinom listopada vojskovođa Ugbar i Gobryas, obojica iz Gutiuma, s Kirovom vojskom, zauzeli su Babilon bez otpora. Ugbar je postavljen za vladara, ali umro je od ratnih rana unutar tjedan dana, i potom je za vladara Babilona bio postavljen Gobryas
7. 539. Kasno u listopadu Kir II. "Veliki" osobno je ušao kao osloboditelj. Njegova politika dobrostivosti prema narodnim skupinama preokrenula je godine izgnanstva kao narodnu politiku
8. 538. Židovima i ostalima (usp. Kirov valjak) bio je dozvoljen povratak doma i ponovna gradnja njihovih hramova u domovini (usp. 2. Ljet 36:22,23; Ezer 1:1-4). On je obnovio i posude iz

YHWH-ina Hrama koje je uzeo Nebukadnezar za Mardukov hram u Babilonu (usp. Ezer 1:7-11; 6:5)

9. 530. Kirov sin, Kambiz II., kratko ga je naslijedio kao suvladar, ali kasnije iste godine Kir je umro za vrijeme vojnog pohoda.

D. 530.-522. Kraljevanje Kambiza II.

1. Egipatsko Carstvo pripojio je 525. g.pr.Kr. Medo-Perzijskome Carstvu
2. vladao je kratko:
  - a. neki kažu da je počinio samoubojstvo;
  - b. Herod je rekao da je porezao sam sebe svojim vlastitim mačem dok se penjao na svoga konja i umro od posljedica infekcije;
  - c. kratko prisvajanje prijestolja od Pseudo-Smerdisa (Gaumata [tvrdio je da je on Bardija Smerdis – op.prev.]) – 522. g.pr.Kr.

E. 522.-486. Darije I. (Histasp) došao je na vlast:

1. on nije bio iz kraljevske loze nego vojni general
2. uredio je Perzijsko Carstvo koristeći Kirove naume za satrape (usp. Ezer 5 – 6; također za vrijeme Hagaja i Zaharije)
3. osnovao je kovanje novca kao Lidija
4. namjeravao je zauzeti Grčku, ali bio je pobijen.

F. 486.-465. Kraljevanje Kserksa I.:

1. suzbio je egipatski ustanak
2. namjeravao je zauzeti Grčku i ispuniti perzijski san ali bio je poražen u bitci kod Termopila 480. g.pr.Kr. i Salamine 479. g.pr.Kr.
3. Esterin suprug, u Bibliji nazvan Ahasver, bio je ubijen 465. g.pr.Kr.

G. 465.-424. Kraljevao je Artakserkso I. (Dugoruki) (usp. Ezer 7 – 10; Neh; Mal):

1. Grci su nastavili napredovati sve do suočavanja s građanskim ratovima na Peloponezu
2. Grčka se dijeli (atenska – peloponeska)
3. grčki građanski ratovi trajali su oko 20 godina
4. tijekom toga razdoblja židovska je zajednica ojačala
5. kratka vladavina Kserksa II. i Sekydanosa – 423. g.pr.Kr.

H. 423.-404. Kraljevao je Darije II. (Notos [Perzijanac – op.prev.]

I. 404.-358. Kraljevao je Artakserkso II. (Mnemon)

J. 358.-338. Kraljevao je Artakserkso III. (Ohos)

K. 338.-336. Kraljevao je Arso

L. 336.-331. Kraljevao je Darije III. (Kodoman) sve do bitke kod Isa 331. g.pr.Kr. i bio poražen od Grčke

IV. **Pregled Egipta:** [g.pr.Kr.]

A. Hiksos (vodeći kraljevi – semitski vladari) – 1720./1710. – 1550.

B. XVIII. dinastija (1570.-1310.):

1. 1570.-1546. Amasis [Ahmes, ili Ahmose I. – op.prev.]:
  - a. Tebu učinio glavnim gradom
  - b. upao u južni Kanaan

2. 1546.-1525. Amenofis I. (Amenhotep I.)
3. 1525.-1494. Tutmosis I.
4. 1494.-1490. Tutmosis II. - oženio kćer Tutmosisa I., Hatšepsut
5. 1490.-1435. Tutmosis III. (Hatšepsutin nećak)
6. 1435.-1414. Amenofis II. (Amenhotep II.)
7. 1414.-1406. Tutmosis IV.
8. 1406.-1370. Amenofis III. (Amenhotep III.)
9. 1370.-1353. Amenofis IV. (Ahnaton [ili Ehnaton – op.prev.]):
  - a. štovao Sunce, [boga] Atona
  - b. ustrojio oblik štovanja glavnoga-boga (monoteizam)
  - c. pisma iz Tell el-Amarna iz toga su razdoblja
10. ? Smenkar
11. ? Tutankamun (Tutankaten)
12. ? Ay (Aye-Eye)
13. 1340.-1310. Haremhab [ili: Horemhab – op.prev.]

C. XIX. dinastija (1310.-1200.):

1. ? Ramezes I. (Ramzes I.)
2. 1309.-1290. Seti I. (Set)
3. 1290.-1224. Ramezes II. (Ramzes II.):
  - a. prema arheološkome dokazu najvjerojatnije faraon Izlaska
  - b. izgradio gradove Avaris, Pitom i Ramzes s robovima Habiru (moguće semitski ili hebrejski robovi [Habiru ili apiru – etničke skupine koje se od početka II. tisućljeća spominju u Egiptu, Maloj Aziji, Siriji i Palestini kao potlačeni sloj, tj. kao robovi ili plaćenici; prijeporno je kakva je veza između Habiru s imenom Ibrim, tj. Hebrej – op.prev.]
4. 1224.-1216. Marniptah (Merenptah [Merneptah ili Meneptah – op.prev.]
5. ? Amenmesses
6. ? Seti II.
7. ? Siptah
8. ? Tewosret

D. XX. dinastija (1180.-1065.):

1. 1175.-1144. Ramzes III.
2. 1144.-1065. Ramzes IV. – XI.

E. XXI. dinastija (1065.-935.):

1. ? Smendes
2. ? Herihor

F. XXII. dinastija (935.-725. libijska):

1. 935.-914. Šišak (Šošek I. ili Šešong I. [Šešonik I. – op.prev.])
  - a. zaštitio Jeroboama I. sve do Salomonove smrti
  - b. osvojio Palestinu oko 925. (usp. 1. Kr 14 - 25; 2. Ljet 12)
2. 914.-874. Osorkon I.
3. ? Osorkon II.
4. ? Šošnek II.

G. XXIII. dinastija (759.-715. - libijska)

H. XXIV. dinastija (725.-709.)

- I. XXV. dinastija (716./715-663. - etiopska/nubijska):
1. 710./709.-696./695. Šabako (Šabaku) [Shabaka: kraljevsko ime: Nefer-ka-re: Lijepa je duša Raa – op.prev.]
  2. 696./695.-685./684. Šebteko (Šebitku) [Shebitku: kraljevsko ime: Djed-ka-re: Vječna je duša Raa – op.prev.]
  3. 690./689., 685./684.-664. Tirhaka (Taharka)
  4. ? Tantamun
- J. XXVI. dinastija (663.-525. – egipatska):
1. 663.-609. Psametik I. (Psamtik)
  2. 609.-593. Neko II. (Nekao)
  3. 593.-588. Psametik II. (Psamtik)
  4. 588.-569. Apries (Hofra)
  5. 569.-525. Amasis
  6. ? Psametik III. (Psamtik)
- K. XXVII. dinastija (525.-401. - perzijska):
1. 530.-522. Kambiz II. (sina Kira II.)
  2. 522.-486. Darije I.
  3. 486.-465. Kserkso I.
  4. 465.-424. Artakserkso I.
  5. 423.-404. Darije II.
- L. Nekoliko kratkih dinastija (404.-332.):
1. 404.-359. Artakserkso II.
  2. 359./538. – 338./337. Artakserkso III.
  3. 338./337. – 336./337. Arses
  4. 336./335. – 331. Darije III. * za drukčiju kronologiju vidjeti *Pictorial Bible Encyclopedia*, tom 2, str. 231., Zondervan

V. **Pregled Grčke:** [g.pr.Kr.]

- A. 359.-336. Filip II. Makedonski:
1. izradio Grčku
  2. ubijen 336. g.pr.Kr.
- B. 336.-323. Aleksandar II. "Veliki" (Filipov sin):
1. potpuno uništio Darija III., perzijskoga kralja, u bitci kod Isa
  2. umro 323. g.pr.Kr. u Babilonu od vrućice u starosti od 32/33 godine
  3. Aleksandrovi generali podijelili su Carstvo nakon njegove smrti:
    - a. Kasandar - Makedonija i Grčka
    - b. Lizimah - Trakija
    - c. Seleuković I. - Sirija i Babilon
    - d. Ptolemej - Egipat i Palestina
    - e. Antigon - Mala Azija (nije dugo trajao).
- C. Seleukovići nasuprot Ptolemejevića borili su se za nadzor nad Palestinom:
1. Sirija (vladari Seleukovići):
    - a. 312.-280. Seleuković I.
    - b. 280.-261. Antioh I. Soter
    - c. 261.-146. Antioh II. Theos [Božanstveni – op.prev.]
    - d. 246.-226. Seleuković II. Kalinik
    - e. 226.-223. Seleuković III. Keraun

	f.	223.-187.	Antioh III. Veliki
	e.	187.-175.	Seleuković IV. Filopator
	f.	175.-163.	Antioh IV. Epifan
	i.	163.-162.	Antioh V. [Eupator – op.prev.]
	j.	162.-150.	Demetrije I.
2.	Egipćani (vladari Ptolemejevići):		
	a.	327.-285.	Ptolemej I. Soter
	b.	285.-246.	Ptolemej II. Filadelf
	c.	246.-221.	Ptolemej III. Evergeta
	d.	221.-203.	Ptolemej IV. Filopator
	e.	203.-181.	Ptolemej V. Epifan
	f.	181.-146.	Ptolemej VI. Filometor
3.	Kratki pregled:		
	a.	301.	Palestina pod vladavinom Ptolemejevića 181 godinu
	b.	175.-163.	Antioh IV. Epifan, osmi vladar Seleukovića, želio je helenizirati Židove silom, ako je potrebno: (1) izgradio je vježbaonice (2) izgradio je poganske oltare Zeusu s Olimpa u [jeruzalemskome – op.prev.] Hramu
	c.	168.	13. prosinca – Antioh IV. Epifan zaklao svinju na oltaru u Jeruzalemu. Neki smatraju da je to bila “grozota pustoši” iz Knjige Daniela 8
	d.	167.	Matatija, svećenik u Modinu, i sinovi pobunjenici. Najbolje poznat od njegovih sinova bio je Juda Makabejac, “Juda Hamer”
	e.	165.	25. prosinca – Hram ponovo posvećen. To je nazvano Hanuka ili “Blagdan svjetla”.

Za dobru raspravu o poteškoćama oko nadnevaka, postupcima te pretpostavkama vidjeti *The Expositors Bible Commentary*, tom 4, str. 10-17.

▣ **“iznesu optužbe protiv Židova”** Ovo je doslovno “prožvakano na komade” (usp. Dn 6:25). To je vrlo jak izričaj (BDB 1080, *Peal* PERFEKT i BDB 1111) što pokazuje obimnost optužbe. Iz teksta je očigledno kako je postojala ljubomora zbog ovih židovskih mladih ljudi koji su imali vodeće mjesto (usp. Dn 3:12; 6:4). Isto tako, postojala je rasna predrasuda zbog spominjanja njihova podrijetla (usp. Dn 3:12).

3:9 “O kralju, živi zauvijek” Vidjeti bilješku u Knjizi proroka Daniela 2:4.

3:12 “imenom Šadrak, Mešak i Abed Nego” Neizvjesno je gdje je bio Daniel u ovo vrijeme. Može biti da je bio bolestan ili na vladinom zadatku. Ovo bi bilo vrlo neobično jer su svi ostali vladini dužnosnici bili prisutni.

Za sažetak mogućnosti povezanih s Danielovom odsutnošću vidjeti *The Expositors' Bible Commentary*, tom 7, str. 55-56.

▣ **“omalovažili (su) tebe; oni ne služe tvojim bogovima niti ne štiju zlatni kip što si ti podigao”** Zamislite koji je to morao biti pritisak na ove mlade ljude koji su bili toliko daleko od doma i bili postavljeni na tako važna vodeća mjesta.

Nabukodonozor je zaboravio svoju hvalu YHWH iz Knjige proroka Daniela 2:46-47.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 3:13-15

¹³Onda Nabukodonozor u jarosti i bijesu izda naredbe neka se dovedu Šadrak, Mešak i Abed Nego; tada ovi ljudi bijahu dovedeni pred kralja. ¹⁴Nabukodonozor se odazva i reče im: “Je li istina, Šadrače, Mešače i Abed Nego, da vi ne služite mojim bogovima niti ne štujete zlatni kip što sam podigao? ¹⁵Sad ako ste voljni, u trenutku kad čujete zvuk roga, frule, lire, sambuke, psaltira i gajda i sve vrste glazbe, pasti dolje i štovati kip što sam ja napravio, *onda dobro*. Ali ako nećete štovati, vi ćete odmah biti bačeni usred užarene peći plamenoga ognja; i koji je bog tamo koji vas može izbaviti iz mojih ruku?”

3:13 “u jarosti i bijesu” Nabukodonozor je bio sklon bijesu (usp. Dn 2:12; 3:19). Istočnjački kraljevi nisu bili naviknuti da ljudi ne slušaju njihove naredbe!

Ovaj izričaj (BDB 1112 i 1095) nazvan je *hendiadys*, što je osobitost načina Danielova pisanja. Vidjeti bilješku u Knjizi proroka Daniela 2:12.

3:14 Nabukodonozor II. pokušava im dati drugu priliku (usp. Dn 3:15, oni su bili izvrsni upravitelji), ali njihovo odbijanje samo je iskušalo pojačavanje njegova bijesa. On je njihovo odbijanje njegovih bogova uzео kao osobno odbijanje.

3:15 “koji je bog tamo koji vas može izbaviti iz mojih ruku” Ovo je teološki slično 2. Knjizi o Kraljevima 18:33 i 19:12. YHWH je otvoreno izazivao očitovanje Svoga postojanja, sile, i sućuti prema onima koji se pouzdaju u Njega (usp. Dn 3:28). YHWH otkriva Sebe narodima pokazivanjem Svoje suverenosti i ljubavi za Svoj zavjetni narod.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 3:16-18

¹⁶Šadrak, Mešak i Abed Nego odgovoriše kralju: “O Nabukodonozoru, mi nemamo potrebu dati tebi odgovor o ovoj stvari. ¹⁷Ako bude tako, naš Bog kome služimo kadar je izbaviti nas iz užarene peći plamenoga ognja; i On će nas izbaviti iz tvoje ruke, o kralju. ¹⁸Ali čak ako On ne učini to, neka ti bude znano, o kralju, da mi nećemo služiti tvoje bogove niti štovati zlatni kip što si ti podigao.”

3:17 “Ako bude tako, naš Bog kome služimo kadar je izbaviti nas iz užarene peći plamenoga ognja” Nabukodonozor II. učinio je natjecanje između bogova Babilona i Boga Jude tvrdeći da ih niti jedan bog ne može izbaviti iz njegove ruke (usp. Dn 3:15). Opisni naslov, “(ovaj) Bog kadar je”, također je u 3:29 i u NZ-u u Poslanici Rimljanima 16:5; Efežanima 3:20; Judinoj poslanici 24.

NET Biblija prevodi ovaj izričaj kao: “Ako postoji naš Bog kome služimo, on je kadar izbaviti nas iz užarene peći plamenoga ognja”. *Anchor Bible*, tom 23, također ima prijevod što pokušava primijeniti aramejsku riječ “postojati” – “Ako postoji Bog kadar spasiti nas, kao što je naš Bog, on će nas spasiti iz bijelo-užarene peći” (str. 155).

3:18 “Ali čak ako On ne učini to, neka ti bude znano, o kralju, da mi nećemo služiti tvoje bogove niti štovati zlatni kip što si ti podigao” Oni su bili uvjerenja kako je Bog bio kadar, ali nisu bili drski zahtijevajući čudo. Oni su imali vjeru u Boga, ne u okolnosti.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 3:19-23

¹⁹Onda Nabukodonozor bijaše ispunjen gnjevom, i njegov izričaj lica bijaše promijenjen prema Šadraku, Mešaku i Abed Negu. On odgovori davanjem naredbi neka zagriju peć sedam puta više nego što bijaše obično zagrijana. ²⁰On zapovjedi izvjesnima hrabrim ratnicima koji *bijahu* u njegovoj vojsci da svežu Šadraka, Mešaka i Abed Nega zato da ih bace u užarenu peć plamene vatre. ²¹Potom ovi ljudi bijahu svezani u svojim hlačama, svojim ogrtačima, svojim kapama i svojim *drugim* haljama, i bijahu bačeni usred užarene peći plamenoga ognja. ²²Iz ovog razloga, jer kraljeva zapovijed *bijaše* hitna i užarena peć bila je vruća do krajnjih granica, plamen vatre ubi one ljude koji dovedoše Šadraka, Mešaka i Abed Nega. ²³Ali ova tri čovjeka, Šadrak, Mešak i Abed Nego, padoše usred užarene peći plamenoga ognja *još uvijek* svezani.

3:19 “sedam puta više nego što bijaše obično zagrijana” Ovo je očita uporaba slikovitog jezika (usp. stih 22). To jednostavno znači da je peć od opeka bila zagrijana toliko jako koliko je bilo moguće da bude zagrijana. [Vidjeti Posebnu temu u Knjizi proroka Daniela 1:20: Simbolički brojevi u Pismu.](#)

3:20

NASB

“hrabrim ratnicima”

NKJV

“moćnim ljudima od junaštva”

NRSV

“nekima od najjačih stražara”

TEV

“najjačim ljudima”

NJB

“izvjesnima odlučnicima iz njegove vojske”

Ova GRAĐA (BDB 1086 i 1093) podrazumijeva njegove najjače vojne stražare. Nabukodonozorov bijes ishodiće u smrti ovih slugu (usp. Dn 3:22).

3:21 “svojim hlačama, svojim ogrtačima, svojim kapama i svojim drugim haljama” Ovo je bila njihova službena odora što pokazuje upravljački stupanj na koji su dospjeli u Neo-Babilonskome Carstvu.

3:22 “peć bila je vruća do krajnjih granica, plamen vatre ubi one ljude” Ovo je slikovita pojedinost o krajnjoj vrućini u koju su bila bačena trojica hebrejskih momaka. Pad bi ih sam po sebi ubio, mnogo prije nego bi ih ubila temperatura.

3:23 Nakon ovoga stiha mjesto je gdje Pismo umeće dva apokrifna pisanja, “Pjesma trojice mladića” i “Molitva Asirca”. Ova dva apokrifna pisanja tvrde kako je rosa nebeska dovedena od Anđela Gospodinova očuvala hebrejske mladiće od smrti.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 3:24-27

²⁴Onda Nabukodonozor kralj bijaše zaprepašten i ustade u žurbi; on reče svojim visokim dužnosnicima: “Ne bijahu li tri čovjeka koje smo bacili svezane usred vatre?” Oni odgovoriše kralju: “Dakako, o kralju.” ²⁵On reče: “Gledajte! Ja vidim četiri čovjeka odriješena i kako hodaju uokolo usred užarene peći bez ozljede, a ukazanje četvrtoga je kao sin ovih bogova!” ²⁶Onda Nabukodonozor priđe blizu vratima užarene peći plamenoga ognja; on se odazva i reče: “Šadrače, Mešače i Abed Nego, izidite, vi sluge Previšnjega Boga, i dodite ovamo!” Onda Šadrak, Mešak i Abed Nego izađu usred vatre. ²⁷Kad se namjesnici, starješine, upravitelji i kraljevi visoki dužnosnici okupiše uokolo i vidješe glede ovih ljudi kako vatra nije djelovala na tijela ovih ljudi niti bijaše kosa njihove glave oprljena, niti bijahu njihove hlače oštećene, niti su imali miris vatre čak što je pao na njih.

3:24 Zabilježite da Nabukodonozor, govoreći svojim savjetnicima, kaže: “nismo li mi bacili?” On je želio proširiti krivicu.

3:25 “Ja vidim četiri čovjeka odriješena i kako hodaju uokolo usred užarene peći” Postojalo je mnogo raspre o tome kako je Nabukodonozor mogao vidjeti. Čini se da je peć od opeka bila kupolaste građe s mjestom na dnu za uklanjanje pepela. Očito, on je gledao kroz rupu na dnu i vidio mlade ljude kako hodaju uokolo.

▣ **“četvrtoga je kao sin ovih bogova”** Popriličan broj nagađanja postojao je što se tiče ovih četiriju osoba. On je Anđeo GOSPODINOV (usp. Dn 3:28, i 6:22). Zgodno je zabilježiti kako Nabukodonozor kad doziva mladiće imenom, ne spominje ovu četvrtu osobu!

3:27 U prisutnosti svih ovih građanskih, vojnih, i policijskih dužnosnika Nabukodonozor je bio prisiljen priznati Boga Jude (usp. Dn 3:28-29) drugi put.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 3:28-30

²⁸Nabukodonozor odgovori i reče: “Blagoslovljen neka je Bog Šadraka, Mešaka i Abed Nega, koji je poslao Svoga anđela i izbavio Svoje sluge koji stavljaju svoje pouzdanje u Njega, kršeći kraljevu zapovijed, i predaše svoja tijela tako da ne služe niti štiju ikojega boga osim svoga vlastitog Boga. ²⁹Zato ja dajem proglaš da svaki čovjek, narod ili jezik koji govori išta uvredljivo protiv Boga Šadraka, Mešaka i Abed Nega bude raskomadani dio po dio a njihove kuće pretvorene u smetište, jer ne postoji drugi bog koji je kadar izbaviti u ovim danima.” ³⁰Potom kralj prouzroči Šadraku, Mešaku i Abed Negu da napreduju u pokrajini Babilona.

3:28-29 Ova je izjava vrlo slična onoj iz Knjige proroka Daniela 2:46-48. To je provala straha politeiste u lice sile Boga. To nije Nabukodonozorovo ispovijedanje vjere.

3:28 “koji stavljaju svoje pouzdanje u Njega” Ne samo da je naglašen Jedan Istinski Bog, nego isto tako postoji potreba za osobnim, djelatnim stavljanjem pouzdanja u Njega (usp. Iz 26:3-4)!

3:29 “bude raskomadani dio po dio” Ovo je bio drevni oblik pogubljenja, kao što je bilo bivanje spaljenim (usp. Dn 2:5; 1. Sam 15:33).

▣ **“njihove kuće pretvorene u smetište”** Ovo je također bio drevni oblik kazne i sramote (usp. Dn 6:11).

PITANJA ZA RASPRAVU

Ovaj komentar je vodič za proučavanje, što znači da ste odgovorni za vaše vlastito tumačenje Biblije. Svaki od nas mora hodati u svjetlu kojeg imamo. Prvenstvo u tumačenju imate vi, Biblija, i Sveti Duh. Sad to ne morate prepustiti komentatoru.

Ova pitanja za raspravu predviđena su da vam pomognu promišljati kroz glavne teme ovoga odjeljka Knjige. Ona su napravljena da budu misaono-nametljiva, ne konačna.

1. Zašto su Kaldejci iz Knjige proroka Daniela postigli da se optuže hebrejski mladići?
2. Je li kip bio politički ili religijski?
3. Što su implikacije Knjige proroka Daniela 3:17 i 18 za naše živote?
4. Tko je bila četvrta osoba u plamenu?

DANIEL 4

PODJELA NA ODLOMKE U SUVREMENIM PRIJEVODIMA

NKJV	NRSV	TEV	NJB
Nabukodonozorov drugi san	Nabukodonozorovo ludilo	Nabukodonozorov drugi san	(broj stihova različit) Nabukodonozora objava
4:1-3	4:1-3	4:1-3	3:31-33 Nabukodonozor opisuje svoj san
4:4-12	4:4-12	4:4-9	4:1-5 (4-8)
		4:10-12	4:6 (9)
4:13-18	4:13-18	4:13-15a	4:7-9 (10-12)
		4:15b-17	4:10-14 (13-17)
4:19-22	4:19-27	4:18	4:15 (18)
		Daniel objašnjava san	Daniel tumači san
4:23-25		4:19a	4:16a (19a)
		4:19b-21	4:16b-19 (19b-22)
		4:22-23	4:20-22 (23-25)
4:26-27		4:24-27	4:23-24 (26-27)
			san se obistinjuje
			4:25-29 (28-32)

Nabukodonozorovo poniženje 4:28-30	4:28-33	4:28-30	4:30 (33)
4:31-33		4:31-32	4:31-32 (34-35)
Nabukodonozorove hvale Bogu		4:33	4:33-34 (36-37)
4:34-35	4:34-37	Nabukodonozorove hvale Bogu	
4:36-37		4:34-35	
		4:36	
		4:37	

ČITANJE KRUG TRI (vidjeti Vodič dobrog biblijskoga čitanja)
SLIJEĐENJE IZVORNE AUTOROVE NAKANE NA RAZINI ODLOMKA

Ovaj komentar je vodič za proučavanje, što znači da ste odgovorni za vaše vlastito tumačenje Biblije. Svaki od nas mora hodati u svjetlu kojeg imamo. Prvenstvo u tumačenju imate vi, Biblija, i Sveti Duh. Sad to ne morate prepustiti komentatoru.

Pročitajte odlomak odjednom. Odredite subjekte (čitanje kruga #3, str. xiv.). Usporedite vašu podjelu subjekta s pet suvremenih prijevoda navedenih gore. Podjela na odlomke nije nadahnuta, ali ona je ključ za slijeđenje izvorne autorove nakane, što je srce tumačenja. Svaki odlomak ima jedan i samo jedan subjekt.

1. Prvi odlomak
2. Drugi odlomak
3. Treći odlomak
4. I tako dalje.

OKVIRNI UVIDI

- A. Brojevi stihova razlikuju se od prijevoda do prijevoda jer Knjiga proroka Daniela 4:1-3 je 3:31-33 u izvorniku aramejski tekst.
- B. Postoji nekoliko ponavljanih tema:
  1. hvala YHWH
  2. YHWH-ino tumačenje sna
  3. suverenost YHWH.
- C. Postoji mnogo razlika između MT (Masoretski tekst) i LXX (Septuaginta) u Knjizi proroka Daniela, poglavlja 4 - 6.
- D. Ovo je poglavlje izgleda čisti židovski teološki spis. Dugo je bilo osporavano kako poganski politeist kao Nabukodonozor II. može sastaviti sâm poglavlje kao ovo (ovo je poglavlje PRVO LICE JEDNINE osim za razdoblje Nabukodonozorova ludila). Iz Knjige o Esteri očito je kako je kralj Ahasver (Kserkso I.)

dopustio i Hamanu i Mordokaju sastaviti spise o njima sâmima u njegovo ime. Iza ovoga poglavlja Knjige proroka Daniela stoji židovski teološki utjecaj.

- E. Neki osobiti razlozi zašto Nabukodonozor II. nije mogao napisati ovo poglavlje su:
1. teološki sadržaj, Knjiga proroka Daniela 4:3
  2. način pisanja je usporedan s ostatkom Knjige proroka Daniela
  3. o Nabukodonozoru govori se u trećem licu, Knjiga proroka Daniela 4:25-30
  4. Knjiga proroka Daniela 4:29 čini se kako je pisana za ljude Neo-Babilona.
- F. W.A. Criswell i E. J. Young tvrde da je Nabukodonozor II. bio obraćen na štovanje YHWH zbog ovoga konačnog, velikog znamenja Knjige proroka Daniela 4. Međutim, zbog Daniela 4:8, meni je očito da iako je on bio uvelike začuđen, on nije bio voljan obratiti se na monoteizam Izraela. Svi poznati babilonski spisi toga razdoblja upućuju na njega kao na štovatelja Marduka.

PROUČAVANJE RIJEČI I IZRIČAJA

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 4:1-3

¹Nabukodonozor kralj svim ljudima, narodima, i ljudima svakoga jezika koji žive u čitavoj ovoj zemlji: “Neka vaš mir obiluje! ²Činilo mi se dobro obznaniti znamenja i čudesa što je Previšnji Bog učinio za mene.

³Kako velika su Njegova znamenja

I kako silna su Njegova čudesa!

Njegovo kraljevstvo je vječito kraljevstvo

I Njegova vlast je od naraštaja do naraštaja.”

4:1 “Nabukodonozor” [ili Nebukadnezar] Knjiga proroka Daniela 4:1-3 je poglavlje 3 u Hebrejskoj Bibliji, ali ovaj okvir očito započinje novi odjeljak. Njegovo ime znači “neka Nebo čuva granicu” (usp. Dn 4:8).

▣ **“svim ljudima, narodima, i ljudima svakoga jezika”** Moramo zapamtiti kako je Kraljevstvo Neo-Babilona uključivalo mnoge jezične skupine (usp. Dn 3:4.7.29; 6:25). Ovo je poglavlje čini se kraljevski proglas upotrijebljen za hvaljenje Boga Jude za Nabukodonozorovu obnovu.

▣ **“u čitavoj ovoj zemlji”** Ovo, naravno, upućuje na poznati svijet toga vremena i primjer je ne-književnoga pretjerivanja (hiperbola).

▣ **“Neka vaš mir obiluje”** Ovo je usporedno s Knjigom proroka Daniela 6:25 (usp. Ezra 4:17). To je bio uobičajeni idiom za početne pozdrave, u značenju “sreća /dobro”, “napredak /uspjeh” (BDB 1116). Nabukodonozor proglašava, u kraljevskome proglasu, hvale Boga Jude, kojeg on naziva “Previšnji Bog”.

4:2 “znamenja i čudesa što je Previšnji Bog učinio za mene” Nabukodonozor II. sad je bio suočen s YHWH-om u poglavljima 2; 3; i 4. Prevladavajući je nagomilan dokaz o postojanju, suverenitetu, i zavjetnoj odanosti židovskoga Boga.

Knjiga proroka Daniela okarakterizirana je popisima i *hendiadysom*. Vidjeti treći odlomak Daniela 2:12. Sukladni hebrejski pojmovi za “znamenja” i “čudesa” često su korišteni zajedno (usp. Izl 7:3; 8:23; Pnz 4:34; 6:22; 7:19; 13:1.2; 26:8; 28:46; 29:3; 34:11; Neh 9:10; Ps 105:27; 135:9; Jer 32:20). Ono što je Bog učinio za Izraela u Izlasku (usp. Djela 7:36) On sada iznosi poganskim kraljevima (Nabukodonozoru, Baltazaru, i Dariju). To se otkrivenje nastavlja u životu Isusa (usp. Djela 2:22) i objavi Evanđelja (usp. Djela 2:43; 4:30; 5:12; 8:13; 14:3). Međutim, u NZ-u ova su dva pojma uobičajeno povezana s lažnim mesijama (usp. Mt 24:24; Mk 13:22) ili židovskim narodom koji je zahtijevao dokaz Isusova Mesijanstva (usp. Mt 12:39; 16:1; Iv 4:48). Bog želi da svijet poznaje Njega!

▣ **“Previšnji Bog”** [Vidjeti Posebnu temu u Knjizi proroka Daniela 1:2: Imena za Božanstvo.](#)

4:3 “Njegovo kraljevstvo je vječito kraljevstvo” Ovaj je stih lirsko /himni tekst što veliča Boga:

1. “Njegova znamenja ...i čudesa” (usp. Dn 6:27). Bog je djelatno uključen u živote ovih bliskoistočnih kraljeva (usp. poglavlja 2; 3; 4; 5; 6) kako bi očitovao Svoju snagu i prisutnost

2. “vječito kraljevstvo” (usp. Dn 4:34; 2:44; 6:26; 7:14.26). Ovo je u oprečju s promijenjenim kraljevstvom predstavljenim u viđenju poglavlja 2. Ova dva zadnja retka poezije vrlo su slična hebrejskima u Psalmu 145:13; također vidjeti Psalm 45:6; Tužaljke 5:19
3. “vlast je od naraštaja do naraštaja” Božji ljudi sigurni su i osigurani u Njemu u pojedinome i svakome naraštaju, čak usred rata i izgnanstva. Fizičke okolnosti (uništenje Jeruzalema i Hrama) ne utječu na Božji mir i prisutnost u životima Njegovih sljedbenika. Ove riječi i izričaji u usporednome su odnosu u Knjizi proroka Daniela 4:3. Semitska poezija mora biti tumačena u svjetlu namjeravanih usporednica, a ne rime.

[Vidjeti Posebnu temu dolje: Hebrejska poezija i Posebnu temu: Mudrosna književnost.](#)

POSEBNA TEMA: HEBREJSKA POEZIJA

I. UVOD

- A. Ova vrsta književnosti čini 1/3 Staroga zavjeta. Ona je posebice uobičajena u “Prorocima” (svi osim Hagaja i Malahije sadrže poeziju) i “Spisima” što su dijelovi Hebrejskoga kanona.
- B. Ona je vrlo različita od engleske poezije. Engleska se poezija razvila iz grčke i latinske poezije, koja je prvenstveno temeljena na zvuku. Hebrejska poezija ima mnogo zajedničkoga s kanaanskom poezijom. U osnovi to je misao temeljena u uravnoteženim, usporednim redcima.
- C. Arheološko otkriće sjevernoga Izraela kod Ugarita (Raš Šamra) pomoglo je znanstvenicima razumjeti SZ-nu poeziju. Ova poezija iz XV. stoljeća prije Krista očito ima književne veze s biblijskom poezijom.

II. OPĆE ZNAČAJKE POEZIJE

- A. Vrlo je zbijena.
- B. Pokušava izraziti istinu, osjećaje ili iskustva u slikama.
- C. Ona je prvenstveno pisana, ne usmena. Visoko je ustrojena. Ovaj je ustroj izražen u:
  1. uravnoteženim nizovima (paralelizam)
  2. igrama riječi
  3. igrama zvukova.

III. USTROJ (R. K. Harrison, *Introduction To The Old Testament*, str. 965-975)

- A. Bishop Robert Lowth u svojoj knjizi, *Lectures on the Sacred Poetry of the Hebrews* (1753.) prvi je obilježio biblijsku poeziju kao uravnoteženi nizovi misli. Većina suvremenih engleskih prijevoda formatirano je kako bi pokazali nizove /redove poezije:
  1. istoznačni – redovi izražavaju istu misao različitim riječima:
    - a. Psalm 3:1; 49:1; 83:14; 103:13
    - b. Izreke 19:5; 20:1
    - c. Knjiga proroka Izaije 1:3.10
    - d. Knjiga proroka Amosa 5:24; 8:10
  2. oprečni – redovi izražavaju oprečne misli putem suprotivosti ili izjavljivanja pozitivnoga i negativnoga:
    - a. Psalm 1:6; 90:6
    - b. Izreke 10:1.12; 15:1; 19:4
  3. umjetni /sintetički – naredna dva ili tri retka razvijaju misao: Psalm 19:7-9
  4. *chiasm* – obrazac poezije što izražava poruku u silaznome i uzlaznome redu. Glavna točka nađena je u sredini obrasca.

- B. A. Briggs u svojoj knjizi, *General Introduction to the Study of Holy Scripture* (1899.) razvio je naredni stupanj raščlambe hebrejske poezije:
1. simbolički – jedna kratka rečenica doslovna a druga metaforička: Psalam 42:1; 103:3
  2. klimakteričan ili stubičast – kratke rečenice otkrivaju istinu u uzlaznome načinu: Psalam 19:7-14; 29:1-2; 103:20-22
  3. introvertan – nizovi kratkih rečenica, obično najmanje četiri, povezano je nutarnjom građom retka 1 do 4 i 2 do 3: Psalam 30:8-10a.
- C. G. B. Gray u svojoj knjizi, *The Forms of Hebrew Poetry* (1915.) razvio je zamisao uravnoteženih kratkih rečenica povrh toga:
1. potpuna ravnoteža – gdje je svaka riječ u retku jedan ponovljena ili uravnotežena riječju u retku dva: Psalam 83:14; Knjiga proroka Izaije 1:3
  2. nepotpuna ravnoteža – gdje kratke rečenice nisu iste duljine: Psalam 59:16; 75:6.
- D. Danas je u rastu shvaćanje književnoga ustroja obrasca u hebrejskome nazvanog *chiasm*, što uobičajeno označava broj usporednih redova (a,b,b,a; a,b,c,b,a) oblikujući lik pješčanoga sata, često je/su naglaš(e)ni središnji redak /redci.
- E. Vrste zvučnih obrazaca općenito nađenih u poeziji, ali ne često u istočnjačkoj poeziji:
1. igra alfabeta (akrostih, usp. Ps 9; 34; 37; 119; Izr 31:10 i dalje; Tuž 1 - 4)
  2. igra suglasnika (aliteracija, usp. Ps 6:8; 27:7; 122:6; Iz 1:18-26)
  3. igra samoglasnika (asonancija, usp. Post 49:17; Izl 14:14; Ez 27:27)
  4. igra ponavljanja slično-zvučnih riječi s različitim značenjima (paronomasija)
  5. igra riječi koje, kad su jasno izražene, zvuče kao biće /stvar koje(u) imenuju (onomatopeja)
  6. posebni uvod i završetak (zaključno).
- F. U Starome zavjetu postoji nekoliko vrsta poezije. Neke su povezane temom a neke oblikom:
1. pjesme posvete – Knjiga Brojeva 21:17-18
  2. radne pjesme – (smjeraju na njih ali nisu zapisane u Sucima 9:27); Knjiga proroka Izaije 16:10; Jeremija 25:30; 48:33
  3. balade – Knjiga Brojeva 21:27-30; Knjiga proroka Izaije 23:16
  4. pjesme pijenja – negativne, Knjiga proroka Izaije 5:11-13; Amos 6:4-7; i pozitivne, Izaija 22:13
  5. ljubavni spjevovi – Pjesma nad pjesmama, svadbena zagonetka – Knjiga o Sucima 14:10-18, svadbena pjesma – Psalam 45
  6. tužaljke /naricaljke – (smjeraju na njih ali nisu zapisane u 2. Sam 1:17 i 2. Ljet 35:25) 2. Knjiga o Samuelu 3:33; Psalam 27; 28; Knjiga proroka Jeremije 9:17-22; Tužaljke; Knjiga proroka Ezekiel 19:1-14; 26:17-18; Nahum 3:15-19
  7. ratne pjesme – Knjiga Postanka 4:23-24; Izlazak 15:1-18.20; Brojevi 10:35-36; 21:14-15; Jošua 10:13; Suci 5:1-31; 11:34; 1. Samuelova 18:6; 2. Samuelova 1:18; Knjiga proroka Izaije 47:1-15; 37:21
  8. posebno blagoslivljanje ili blagoslov vođe – Knjiga Postanka 49; Brojevi 6:24-26; Ponovljeni zakon 32; 2. Samuelova 23:1-7
  9. magični tekstovi – Balaam, Knjiga Brojeva 24:3-9
  10. sveti spjevovi – Psalmi
  11. spjevovi u akrostihu – Psalam 9; 34; 37; 119; Izreke 31:10 i dalje; Tužaljke 1 - 4
  12. prokletstva – Knjiga Brojeva 21:22-30
  13. spjevovi ruganja – Knjiga proroka Izaije 14:1-22; 47:1-15; Ezekiel 28:1-23
  14. Knjiga ratnih spjevova (Jašar) – Knjiga Brojeva 21:14-15; Jošua 10:12-13; 2. Samuelova 1:18.

IV. VODIČ ZA TUMAČENJE HEBREJSKE POEZIJE

- A. Potražiti središnju istinu kitice ili strofe (to je slično odlomku u prozi). RSV je bio prvi suvremeni prijevod za poistovjećivanje poezije kiticama. Usporedite suvremene prijevode zbog korisnih uvida.
- B. Odredite slikovit jezik i izrazite ga u prozi. Upamtite, ova vrsta književnosti vrlo je zbijena, više je ostavljeno čitatelju da je popuni ([vidjeti Posebnu temu dolje: Mudrosna književnost](#)).
- C. Budite sigurni da ste povezali dulje namjensko-usmjerene spjevove s njihovim književnim okvirom (često s čitavom Knjigom) i povijesnom pozadinom. Pokušajte izraziti središnju istinu svojim vlastitim riječima.
- D. Knjige o Sucima 4 i 5 vrlo su korisne u viđenju kako poezija izražava povijest. Knjige o Sucima 4 i 5 su poezija o istome događaju (također usporediti Izl 14 i 15).
- E. Nastojte poistovjetiti uključenu vrstu paralelizma, ili istoznačnoga, proturječnoga, ili umjetnoga. To je veoma važno.

POSEBNA TEMA: MUDROSNA KNJIŽEVNOST

I. ŽANR

- A. Zajednička književna vrsta u Drevnome Bliskom Istoku (R. J. Williams, Mudrost na Bliskome Istoku, Interpreter Dictionary of the Bible, Dopuna):
  - 1. Mezopotamija (1. Kr 4:30-31; Iz 47:10; Dn 1:20; 2:2):
    - a. Sumer je razvio mudrosnu tradiciju i poslovičnu i epsku (tekstovi iz Nipura)
    - b. babilonska poslovična mudrost bila je povezana sa svećenikom /magom. Ona nije bila moralno usredotočena (W. G. Lambert, *Babylonian Wisdom Literature*). To nije bio razvijeni žanr kao u Izraelu
    - c. Asirija je također imala mudrosnu tradiciju; jedan primjer mogla bi biti učenja Ahiqara. On je bio Sanheribov savjetodavac (704. – 681. g.pr.Kr.)
  - 2. Egipat (1. Kr 4:30; Post 41:8; Iz 19:11-12):
    - a. Učenje za vezira Ptah-hotepa, pisana oko 2450. g.pr.Kr. Njegova učenja bila su u obliku odlomaka, ne u poslovičnome obliku. Ona su bila građena kao otac svome sinu, isto tako, Učenja za kralja Meri-ka-re, oko 2200. g.pr.Kr. (LaSor, Hubbard, Bush, *Old Testament Survey*, str. 533)
    - b. Mudrost Amen-em-opeta, pisana oko 1200. g.pr.Kr., vrlo je slična Izrekama 22:17-24:12
  - 3. Fenicija (Ez 27:8-9; 28:3-5):
    - a. otkrića u Ugaritu pokazala su blisku vezu između feničke i hebrejske mudrosti, posebice stope. Mnogi od neuobičajenih oblika i rijetkih riječi u biblijskoj Mudrosnoj književnosti sad su razumljivi iz arheoloških otkrića iz Raš Šamre (Ugarit)
    - b. Pjesma nad pjesmama vrlo je nalik feničkima svadbenim pjesmama nazvanima *wasps* što su pisane oko 600. g.pr.Kr.
  - 4. Kanaan (tj. Edom, usp. Jer 49:7; Obad 8) – Albright je otkrio sličnost između hebrejske i kanaanske mudrosne književnosti, posebice ugaritski tekstovi iz Raš Šamre, pisani oko XV. st.pr.Kr.:
    - a. često se iste riječi pojavljuju kao parovi
    - b. prisutnost *chiazma*
    - c. imaju natpise
    - d. imaju glazbena označavanja

5. biblijska Mudrosna književnost uključuje pisanja nekoliko ne-Izraelaca:
  - a. Job iz Edoma
  - b. Agur iz Mase (Izraelsko kraljevstvo u Saudijskoj Arabiji, usp. Post 25:14 i 1. Ljet 1:30)
  - c. Lemuel iz Mase
6. postoje dvije židovske ne-kanonske Knjige što dijele ovaj oblik žanra:
  - a. Propovjednik (Mudrost Ben Siraha)
  - b. Mudrost Salamona (mudrost).

B. Književne osobine:

1. prvenstveno dvije različite vrste:
  - a. poslovične smjernice za sretan, uspješan život (prvotno usmeno, usp. Izr 1:8; 4:1):
    - (1) kratke
    - (2) lako razumljive kulturološki (zajedničko iskustvo)
    - (3) kroz izazovne – privlačne izjave istine
    - (4) uobičajeno koristi suprotivost
    - (5) općenito istinito ali ne uvijek posebno primjenjivo
  - b. dulje razvijena posebna tema, književni radovi (obično pisani) kao što je Knjiga o Jobu, Propovjednik, i Knjiga proroka Jone:
    - (1) monolozi
    - (2) dijalozi
    - (3) eseji
    - (4) oni se bave životnima glavnim pitanjima i tajnovitostima
    - (5) mudraci su bili skloni promijeniti teološki *status quo!*
  - c. personifikacija mudrosti (uvijek ženskoga spola). Pojam mudrost bio je ŽENSKOGA RODA:
    - (1) često je u Izrekama mudrost opisana kao žena (usp. Izr 1:8 - 9:18):
      - (a) pozitivno:
        - i. Izreke 1:20-33
        - ii. Izreke 4:6-9
        - iii. Izreke 8:1-36
        - iv. Izreke 9:1-6
      - (b) negativno:
        - i. Izreke 7:1-27
        - ii. Izreke 9:13-18
    - (2) u Izrekama 8:22-31 Mudrost je personificirana kao prvorođena od Stvorenja kojom je Bog stvorio sve ostalo (Izr 3:19-20; Ps 104:24; Jer 10:12). Ovo može biti pozadina Ivanove uporabe pojam *Logos* u Evanđelju po Ivanu 1:1 kao upućivanje na Isusa Mesiju
    - (3) ovo je isto tako vidljivo u Propovjedniku 24
2. ova književnost jedinstvena je iz Zakona i Proroka (usp. Jer 18:18) u tome što naslovljava pojedinca, a ne narod. Nisu postojali povijesni ili kulturni nagovještaji. Prvenstveno se usredotočila na dnevno, uspješno, radosno, moralno življenje
3. biblijska Mudrosna književnost u svojoj je građi ali ne i u sastavu slična onoj od okolnih susjeda. Jedini istinski Bog temelj je na kojem je biblijska Mudrosna književnost temeljena (npr. Post 41:38-39; Job 12:13; 28:28; Izr 1:7; 9:10; Ps 111:10). U Babilonu to je bio *Apsu*, *Ea*, ili *Marduk*. U Egiptu to je bio *Tot*
4. hebrejska mudrost bila je vrlo praktična. Bila je temeljena na iskustvu, ne na posebnome otkrivenju. Ona se usredotočila na uspješnost u životu pojedinca (svega živoga: svetoga i svjetovnoga). To je božanski “zajednički smisao”
5. zbog toga što je Mudrosna književnost koristila ljudski razlog, iskustvo, i promatranje ona je bila međunarodna, transkulturalna. To je bio monoteistički religijski svjetonazor koji često nije izrečen, što je Izraelovu mudrost učinilo otkrivajućom.

II. MOGUĆE PODRIJETLO

- A. Mudrosna književnost razvila se u Izraelu kao alternativa ili ravnoteža za druge oblike otkrivenja (Jer 18:18; Ez 7:26):
1. svećenik - zakon – oblik (skupno)
  2. prorok - usmeno – motiv (skupno)
  3. mudrac - mudrost – praktičan, uspješan dnevni život (pojedinač)
  4. kao što su u Izraelu postojale proročice (Mirjam, Hulda), tako su isto, postojale žene - mudraci (usp. 2. Sam 14:1-21; 20:14-22).
- B. Ova vrsta književnosti izgleda kako se razvila:
1. kao narodne pripovijetke oko taborskih vatri
  2. kao obiteljske predaje što su bile predavane mladoj djeci
  3. pisane i podržavane od strane kraljevske palače:
    - a. David je povezan s Psalmima
    - b. Salomon je povezan s Izrekama (1. Kr 4:29-34; Ps 72; 127; Izr 1:1; 10:1; 25:1)
    - c. Ezekija je povezan s izdavanjem Mudrosne književnosti (Izr 25:1).

III. SVRHA

- A. U osnovi je to “kako se” usredotočiti na sreću i uspjeh. Prvenstveno je ona pojedinačna u svome žarištu. Temeljena je na:
1. iskustvu prethodnih naraštaja
  2. uzroku i učinku odnosa u životu
  3. pouzdanje u Boga ima nagrada (usp. Pnz 27 - 29).
- B. To je bio društveni način prenošenja istine i obuke narednome naraštaju vođa i građana.
- C. SZ-na mudrost, iako ne uvijek izrečena, vidi Boga Saveza iza svega života. Za Hebreje nije postojala oštra podjela između svetoga i svjetovnoga. Sve od života bilo je sveto.
- D. To je bio način promjene i ravnoteže tradicionalne teologije. Mudraci su bili slobodni mislioci koji nisu bili vezani istinama priručnika. Oni su se usudili pitati: “Zašto”, “Kako”, “Što ako”?

IV. KLJUČEVI ZA TUMAČENJE

- A. Kratke poslovične izjave:
1. tražiti uobičajene dijelove života korištenih za izražavanje istine
  2. izraziti središnju istinu u jednostavnoj izjavnoj rečenici
  3. ako okvir neće pomoći onda tražiti odlomke istoga subjekta.
- B. Duži književni dijelovi:
1. biti siguran da se izrazila središnja istina cjeline
  2. ne vaditi stihove iz okvira
  3. provjeriti povijesnu prigodu ili razlog pisanja.
- C. Neka uobičajena pogrešna tumačenja (Fee & Stuart, *How to Read the Bible for All Its Worth*, str. 207):
1. ljudi ne čitaju čitavu Mudrosnu knjigu (kao Knjiga o Jobu i Propovjednik) i traže njenu središnju istinu, ali izvlače dijelove Knjige iz njenoga okvira i primjenjuju je doslovno na suvremeni život
  2. ljudi ne razumiju jedinstvenost književnoga žanra. On je vrlo zgusnuta i slikovita književnost Drevnoga Bliskog Istoka
  3. Izreke su izjave općenite istine. One su široki dosezi pera ne posebne istine, u svakome slučaju – svakoga vremena, izjave istine.

V. BIBLIJSKI PRIMJERI

- A. Stari zavjet:
1. Knjiga o Jobu
  2. Psalmi 1; 19; 32; 34; 37 (akrostih); 49; 78; 104; 107; 110; 112 - 119 (akrostih); 127 - 128; 133; 147; 148
  3. Izreke
  4. Propovjednik
  5. Pjesma nad pjesmama
  6. Tužaljke (akrostih)
  7. Knjiga proroka Jone.
- B. Dodatne kanonske:
1. Knjiga Tobije
  2. Mudrost Ben Siraha (Propovjednik)
  3. Mudrost Salamona (Knjiga mudrosti)
  4. IV. Knjiga o Makabejcima.
- C. Novi zavjet:
1. Isusova blaženstva (Mt 5)
  2. Isusove izreke i parabole
  3. Jakovljeva knjiga.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 4:4-9

⁴“Ja, Nabukodonozor, udobno sam živio u svojoj kući i napredovao u svojoj palači. ⁵Ja vidjeh san što me učini prestrašenim; i *ove* maštarije *dok ležah* na svojoj postelji i viđenja u mom umu prestrašišu me. ⁶Tako ja dadoh naredbe da se dovedu u moju prisutnost svi mudri ljudi Babilona, tako da mi mogu obznani tumačenje toga sna. ⁷Onda čarobnjaci, opsjenari, Kaldejci i gatari udoše i ja im isripovjedih taj san, ali oni mi ga ne mogoše protumačiti. ⁸Ali konačno Daniel ude pred mene, čije je ime Baltazar prema imenu moga boga, i u kome je duh svetih bogova; i ja isripovjedih san njemu, *govoreći*: ⁹“O Baltazare, starješino čarobnjaka, budući ja znam da je duh svetih bogova u tebi i nikakva te tajnovitost ne zbunjuje, reci mi viđenja moga sna što sam vidio, zajedno s njegovim tumačenjem.”

4:4

NASB	“udobno sam živio u svojoj kući i napredovao u svojoj palači”
NKJV	“odmarao sam u svojoj kući, i napredovao u svojoj palači”
NRSV	“živio sam udobno u svome domu i uspijevao u svojoj palači”
TEV	“živio sam udobno u svojoj palači”
NJB	“živio sam lagodno u svojoj kući, uspješno u svojoj palači”

Ovo je još jedan primjer semitskoga paralelizma (kao u Dn 4:5). Nabukodonozor je iskusio vrstu napretka što je želio svojim slušateljima u 4:1.

Ovo bi čini se moralo biti smjerenje na dolazeći san o veličanstvenome stablu. Ova vrsta ljudske bahatosti prorokovana je u Knjizi proroka Izaije 47:7.8. Izaija 13 - 14 i 46 - 47 proročanstva su o osudi protiv Babilona, što postaje biblijskim simbolom o ljudskoj bahatosti i oholosti.

4:5-7 Opetovano nemoć Babilona i njegovih mudraca suprotstavljena je s mudrom snagom i nadzorom Boga Jude i njenim narodom.

4:6 “Tako ja dadoh naredbe” Nabukodonozor je mogao napraviti proglose (usp. Dn 2:9.15; 3:10.29), ali on nije mogao proizvesti željeni ishod (niti su to mogli njegovi mudraci). Ovo je jaka suprotivost Božjoj volji koja biva izvršena.

4:7 Za značenje ovih pojmova vidjeti Knjigu proroka Daniela 1:20 ili 2:2.

▣ “oni mi ga ne mogoše protumačiti” Neobično je da oni nisu pokušali dati tumačenje, danom činjenicom da im je Nabukodonozor otkrio svoj san. Moguće su ga oni bili kadri protumačiti, ali su se bojali.

Iznenadujuće je kako se Nabukodonozor poziva na istu skupinu mudraca u koje prethodno nije imao povjerenje (usp. Dn 2:4-13), i također što je zaboravio svoje vlastite proglose (2:4-49; 3:29) koji se odnose na YHWH-u.

4:8 “Daniel” znači “Bog je moj sudac” (BDB 1088).

▣ **“Baltazar”** Danielovo ime podrazumijeva babilonsko božanstvo, “neka zaštiti njegov život” (BDB 1084). Babilonski panteon razvio se iz sumerskoga panteona. Prvotna božanstva bila su zaštitnici određenih gradova. Bog, *Marduk*, bio je poznat kao “gospodar”. *Bel* je prvotno bio zaštitnik grada Nipura, ali bio je poistovjećen s *Mardukom*, poganskim bogom grada Babilona (tj. *Bel*, usp. Iz 46:1; Jer 50:2; 51:44). Neizvjesno je koji se točno bog podrazumijeva u Danielovu imenu, ali *Marduk* je postao glavni bog Babilona. Iako izgleda kako je *Bel* dio Danielova babilonskog imena, to nije tako. Knjiga proroka Daniela 4:8 djeluje kao parenteza [umetnuta riječ, dio rečenice, ili rečenica – op.prev.] što objašnjava to ime, Baltazar (usp. NKJV, NRSV, TEV).

NASB, NRSV

“duh svetih bogova”

NKJV

“Duh Svetoga Boga”

TEV, NJB, JPS, NEB

“duh svetih bogova”

Ako je ovaj izričaj iz politeizma (usp. Dn 4:8a; 5:11.14) onda ovo zasigurno nije upućivanje na YHWH-u ili Njegov Duh (tekstualni dokaz je da je označen PRIDJEV “svetih” MNOŽINA, međutim, postoji hebrejski MNOŽINSKI ekvivalent u Jš 24:19). Okvir (Dn 4:9) podrazumijeva da se Nabukodonozor sjetio Danielove prijašnje pomoći u tumačenju sna u poglavlju 2; ako je tako, onda ovo može biti prevedeno kao što prevodi NKJV (usp. Dn 4:9.18). Zapamtite dosljedan teološki naglasak je YHWH-ina snaga i nadzor nasuprot babilonskome panteonu i vladi (usp. Dn 2:20-23). Ovaj “duh” može biti razumjet kao YHWH-in utjecaj u Danielovoj nadarenosti (usp. Dn 2:27-28.30.47).

Ovaj aramejski izričaj sličan je hebrejskome izričaju upotrijebljenome o Josipu u Knjizi Postanka 41:38. I Josip i Daniel služili su poganskim kraljevima i tumačili njihove snove.

[Vidjeti Posebnu temu dolje: Duh u Bibliji i Posebnu temu: Svet.](#)

POSEBNA TEMA: DUH U BIBLIJI

I. GRČKI POJMOVI

- A. *pneō*, puhati
- B. *pnoē*, vjetar, dah
- C. *pneuma*, duh, vjetar
- D. *pneumatikos*, pripadati duhu
- E. *pneumatikōs*, duhovno.

II. GRČKA FILOZOFIJSKA POZADINA (*pneuma*)

- A. Aristotel je koristio ovaj pojam kao životnu snagu što se razvija od rođenja pod samo-stegom.
- B. Stoici su koristili pojam kao istoznačnicu za *psuchē*, (duša) čak *nous* (um) u smislu pet fizičkih osjetila i ljudskoga uma.
- C. Grčka misao – pojam je postao ekvivalent božanskome djelovanju (tj. proricanje, magija, okultno, proročanstvo, itd.).

III. STARI ZAVJET (*ruah*)

- A. Djelovanja monoteističkoga Boga (tj. Duh, korišteno oko 90 puta u SZ-u):
  - 1. pozitivno, Knjiga Postanka 1:2:
  - 2. negativno, 1. Knjiga o Samuelu 16:14-16.23; 1. Kraljevima 22:21-22; Knjiga proroka Izaije 29:10.
- B. Bogom-dana životna sila u ljudstvu (tj. Božji dah, usp. Post 2:7).
- C. Septuaginta prevodi *ruah* s *pneuma* (upotrijebljeno oko 100 puta u LXX-i).
- D. U kasnijima rabinskim pisanjima, apokaliptičkim pisanjima i Svicima s Mrtvoga mora, pod utjecajem Zoroastrijanizma, *pneuma* je korištena o anđelima i demonima.

IV. NOVI ZAVJET (*pneuma*)

- A. Božja posebna prisutnost, snaga, i opremanje.
- B. Duh je bio povezan s Božjom djelatnošću u Crkvi:
  - 1. proročanstvo
  - 2. čuda
  - 3. hrabrost za naviještanje Evanđelja
  - 4. mudrost (tj. Evanđelje)
  - 5. radost
  - 6. dovođenje u Novo doba
  - 7. preobrazba (tj. vabljenje i obitavanje)
  - 8. Kristo-sličnost
  - 9. posebni darovi za službu
  - 10. molitve za vjernike.

Duh budi čežnju čovječanstva za zajedništvo s Bogom, za koje su bili stvoreni. Ovo zajedništvo moguće je zbog Osobe i djela Isusa, Božjega Mesije. Novo duhovno buđenje vodi do Kristo-sličnoga življenja, služenja, i pouzdanja.

- C. Najbolje razumljivo kao duhovni kontinuum sa Svetim Duhom na jednome kraju i čovječanstvom kao fizičkim Stvorenjem ove planete, ali isto tako duhovnim Stvorenjem na Božju sliku, na drugome kraju.
- D. Pavao je NZ-ni autor koji razvija teologiju Duha /duha:
  - 1. Pavao koristi Duh kako bi suprotstavio tijelo (tj. grješna narav)
  - 2. Pavao koristi duh kako bi suprotstavio fizičko
  - 3. Pavao koristi Duh /duh kako bi suprotstavio ljudsko razmišljanje, znanje, i postojanje.
- E. Neki primjeri iz 1. Poslanice Korinćanima:
  - 1. Sveti Duh, 12:3
  - 2. snaga i mudrost Božja preneseni su kroz Svetoga Duha, 2:4-5
  - 3. Božja djelovanja u vjerniku:
    - a. novi umni sklop, 2:12; 14:14.32
    - b. novi hram, 3:16; 6:19-20
    - c. novi život (tj. moralnost), 6:9-11
    - d. novi život simboliziran u krštenju, 12:13
    - e. jedno s Bogom (tj. preobraćenje), 6:17
    - f. Božja mudrost, ne svjetovna mudrost, 2:12-15; 14:14.32.37
    - g. duhovna darovitost svakoga vjernika za službu, poglavlja 12 i 14
  - 4. duhovno u suprotnosti s fizičkim, 9:11; 10:3; 15:44
  - 5. duhovna kraljevina u suprotnosti s fizičkom kraljevinom, 2:11; 5:5; 7:34; 15:45; 16:18
  - 6. način upućivanja na ljudski duhovni /unutarnji život kao razlika od nečijega fizičkog tijela, 7:34.
- F. Ljudi žive u dvije kraljevine stvaranjem (tj. fizička i duhovna). Čovječanstvo je otpalo od prisnosti s Bogom (Post 3). Kroz Kristov život, učenja, smrt, uskrsnuće, i obećani povratak, Duh snubi pale ljude da iskuse vjeru u Evanđelje, u kojem su trenutku obnovljeni za zajedništvo s Bogom. Duh je taj osobni dio Trojstva koji obilježava Novo doba pravednosti. Duh je posrednik Boga Oca i Sinov zagovornik u ovome “dobu”. Poteškoća postoji jer se Novo doba pojavilo u vremenu, dok Staro doba grješne pobune još uvijek postoji. Duh pretvara staro u novo, čak premda postoje oba.

POSEBNA TEMA: SVET

- I. Uporaba u Starome zavjetu
  - A. Etimologija pojma (*kadosh*, BDB 872) je neizvjesna, moguće kanaanska. Moguće da dio korijena (tj. *kds*) znači “podijeliti”. Ovo je izvor popularne odredbe “odvojen (iz kanaanske kulture, usp. Pnz 7:6; 14:2.21; 26:19) za Božju uporabu”.
  - B. Odnosi se na kulturne stvari, mjesta, vremena, i osobe. Uobičajen u Knjizi Izlaska, Levitskome zakoniku, i Brojevima.
  - C. U proročkoj književnosti (posebice Izaija i Hošea) osobni dio prethodno prisutan, ali nenaglašen, dolazi naprijed. To postaje načinom označavanja Božje biti (usp. Iz 6:3). Bog je svet; Njegovo Ime koje

predstavlja Njegovu narav je Svet; Njegov narod koji je otkrio Njegovu narav jadnome svijetu je svet (ako su poslušni Savezu u vjeri).

- D. Božje milosrđe i ljubav neodvojivi su od teoloških zamisli zavjetne, pravedne, i sržne naravi. U tome je napetost u Bogu prema nesvetome, palome, pobunjenom čovječanstvu. U *Synonyms of the Old Testament*, str. 112-113 od Roberta B. Girdlestone, postoji zanimljiv članak o odnosu između Boga kao “milosrdnoga” i Boga kao “svetoga”.

II. Novi zavjet

- A. Pisci NZ-a (osim Luke) su hebrejski mislioci, ali bili su pod utjecajem koine grčkog (tj. Septuaginte). To je grčki prijevod SZ-a, ne klasična grčka književnost, umovanje, ili religija koja nadzire njihov rječnik.
- B. Isus je svet zato jer je došao od Boga i On je kao Bog i On je Bog (usp. Lk 1:35; 4:34; Djela 3:14; 4:27.30). On je Svetac i Pravednik (usp. Djela 3:14; 22:14). Isus je svet jer je On bezgrješan (usp. Iv 8:46; 2. Kor 5:21; Heb 4:15; 7:26; 1. Pt 1:19; 2:22; 1. Iv 3:5).
- C. Zato jer je Bog svet, Njegova djeca postaju sveta (usp. Lev 11:44-45; 19:2; 20:7.26; Mt 5:48; 1. Pt 1:16). Zato jer je Isus svet, Njegovi sljedbenici postaju sveti (usp. Rim 8:28-29; 2 Kor 3:18; Gal 4:19; Ef 1:4; 1. Sol 3:13; 4:3; 1. Pt 1:15). Kršćani su spašeni kako bi služili u Kristo-sličnosti.

4:9 “starješino čarobnjaka” Daniel je bio obučavan u jeziku i tradicijama Kaldejaca (usp. Dn 1:4). On je bio postavljen vođom babilonskih mudraca (usp. Dn 1:20; 2:48). Danielove sposobnosti bile su od YHWH, ne od babilonske magije. Ovi su babilonski mudraci promašivali ponovno i opetovani (usp. Dn 2:1-13; 4:7.18). Danielov položaj prouzročio je kasnijim židovskim rabinima kritiziranje njegove suradnje s poganskom kulturom i vladama.

NASB	“reci mi videnja”
NKJV	“objasni mi videnje”
NRSV	“čuj san”
TEV	“ovo je moj san”
NJB	“ovo je taj san”

Iz ovih engleskih prijevoda očigledno je kako postoje barem dva načina tumačenja aramejskoga teksta: (1) Nabukodonozor je želio da Daniel otkrije san i njegovo tumačenje, kao poglavlje 2 (NASB, NKJV) ili (2) Nabukodonozor je rekao Danielu san (kao što je učinio drugim mudracima, usp. Dn 4:7 i NRSV, TEV, NJB) i želio je od njega da mu ga protumači. Drugi čini smisao kontekstualno, ali zahtijeva revokalizaciju Masoretskoga suglasničkog teksta.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 4:10-12

¹⁰“Sad *ovo bijaše* videnja u mome umu *dok ležah* na svojoj postelji: Ja bijah gledao, i gle, *tamo bijaše* stablo usred zemlje i njegova visina *bijaše* velika.

¹¹Stablo naraste veliko i postade jako

I njegova visina dosegnu nebo,
I ono *bijaše* vidljivo do kraja čitave zemlje.

¹²Njegovo lišće *bijaše* prekrasno a njegov rod obilan,

I u njemu *bijaše* hrane za sve.
Zvijeri poljske nadoše hlad pod njim,
I ptice nebeskoga svoda obitavahu u njegovim granama,
I sva živa stvorenja hranila se od njega.”

4:10 “gle” *A Handbook on the Book of Daniel*, od UBS, str. 106-107, bilježi ovaj aramejski usklik (BDB 1080) i njegovi hebrejski ekvivalenti (BDB 243) korišteni su često u Knjizi proroka Daniela, ali obično nisu prevedeni:

1. aramejski - Knjiga proroka Daniela 2:31; 4:10.13; 7:2.5.7.8 (dva put).¹³
2. hebrejski - Knjiga proroka Daniela 8:3.5.15.19; 9:18; 10:5.10.16; 11:2; 12:5.

Njegova književna funkcija je učiniti pripovijetku snažnom.

▣ **“stablo”** Ovo je očito bio uobičajen simbol snage i izopačenosti važnih ljudi u drevnome Bliskome Istoku (usp. Ez 31 i Herodot 1.108; 7.19).

NASB, NKJV
NRSV
TEV
NJB

“usred zemlje”
“u središtu zemlje”
“u sredini zemlje”
“u sredini svijeta”

Ovo je idiomski način pokazivanja širine i snage Neo-Babilonskoga Carstva (usp. Dn 2:38-39; 4:20-22). Kao i uvijek tumači moraju uzeti ovaj slikovit (hiperbolički) jezik u smislu što je bio korišten od kralja u drevnome Bliskome Istoku. Nabukodonozor je nadzirao poznati svijet.

4:11 Ovaj stih ima sve PARTICIPE, pokazujući neprekinuto djelovanje. Ovo stablo (kraljevstvo) još uvijek se širilo.

▣ “njegova visina dosegnu nebo” Ovaj izričaj podsjeća na Babilonsku kulu u Knjizi Postanka 11:4, što također označava ljudsku bahatost i oholost (usp. Iz 14:14).

▣ “ono bijaše vidljivo do kraja čitave zemlje” Ovo je očigledno lirska hiperbola.

4:12 Neo-Babilonsko Carstvo osiguravalo je sigurnost i rast ekonomske klime.

[Vidjeti Posebnu temu dolje: Sjena kao metafora za zaštitu i skrb.](#)

POSEBNA TEMA: SJENA KAO METAFORA ZA ZAŠTITU I SKRB (uporaba nekoliko srodnih izričaja)

Ovo je hebrejski idiom za:

1. “sjena” kao zaštita:
  - a) od YHWH - Knjiga proroka Izaije 16:3-4;
  - b) od Egipta - Knjiga proroka Izaije 30:2-3;
  - c) od YHWH-inog Mesije - Tužaljke 4:20
2. “sjena od ruke”, također o YHWH-inoj zaštiti - Psalam 121:5; Knjiga proroka Izaije 49:2; 51:16 (također zabilježiti Izlazak 33:22)
3. “sjena moga krova”, drugi idiom za zaštitu - Knjiga Postanka 19:8
4. “sjena YHWH-inoga posebnog oblaka tijekom razdoblja lutanja pustinjom” (tj. sjena danju, svjetlo noću vodilo ih je) - Knjiga Izlaska 13:21-22; 14:19.20.24; Knjiga proroka Izaije 4:6; 25:4-5; 32:1-2
5. “sjena krila” – hebrejski idiom o Bogu kao o majci ptici - Psalam 17:8; 36:7; 57:1; 61:4; 91:1.4; Knjiga proroka Izaije 31:5 (ista slika u Pnz 32:10-11; Ruta 2:12; Mt 23:37; Lk 13:34)
6. “sjena stabla”:
  - a. parabola u vezi s Abimelekom - Knjiga o Sucima 9:15
  - b. parabola o orlu i trsu - Knjiga proroka Ezekielu 17:23
  - c. parabola o Egiptu – Knjiga Ezre 31:6.17
  - d. san Nabukodonozora – Knjiga proroka Daniela 4:12
  - e. slika Izraelova zarobljeništva – Knjiga proroka Hošee 14:7.

Sjena je bila snažna, životno-spasavajuća metafora za pustinjski narod.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 4:13-18

¹³“Ja bijah gledao u videnjima u momu umu *kad ležah* na svojoj postelji, i gle, *andeoski* stražar, svetac, silazi s neba.

¹⁴On kliknu i govoraše kako slijedi:

‘Oborite stablo i posijecite njegove grane,
Ogulite njegovo lišće i pobacajte njegov rod;

Neka zvijeri odlete s njega

I ptice s njegovih grana.

¹⁵Ipak ostavite panj s njegovim korijenjem u tlu,

Ali s obručem od željeza i tuča *oko njega*

U mladoj travi poljskoj;

I neka bude kupan s rosom nebeskom,

I pustite mu neka dijeli sa zvijerima u travi zemaljskoj.

¹⁶Neka njegov um bude promijenjen od *onoga od čovjeka*

I neka um zvijeri bude dat njemu,

I neka sedam razdoblja vremena prođe nad njim.

¹⁷Ova osuda je proglas od *anđeoskih stražara*

I odluka je zapovijed od sveca,

Zato da živući mogu znati

Da je Previšnji vladar nad kraljevinom ljudskoga roda,

I da je daruje kome On želi

I postavlja nad njom najnižeg od ljudi.'

¹⁸To je san *što* sam ja, kralj Nabukodonozor, vidio. Sad ti, Baltazare, reci *mi* njegovo značenje, obzirom da nijedan od mudrih ljudi moga kraljevstva nije kadar obznaniti mi tumačenje; ali ti si kadar, jer duh svetih bogova je u tebi."

4:13 "anđeoski stražar" Ovo znači "onaj koji ostaje budan" (BDB 1105, hebrejski međusobno zamjenjiv dio upotrijebljen je o Bogu u Ps 121:4). Ta aramejska riječ i zamisao korištena je jedino u ovome poglavlju u Bibliji. To je JEDNINA u Knjizi proroka Daniela 4:13 ali MNOŽINA u 4:17. Hebrejski međusobno zamjenjiv dio upotrijebljen je o anđelima u među-zavjetnim knjigama *Jubileji* (4:15) i *I. Henokovoj* (1:5) te za pale anđele (usp. 1. Hen 10-16). Nađena je u Pećini 1 u Kumranskome tekstu u "Apokrifna Knjiga Postanka" i upotrijebljena za pale anđele. Također je poznata kao naslov za glasnika bogova u kanaanskome panteonu (tekstovi iz Raš Šamre iz Ugarita). Nismo sigurni je li ovo smjerenje na babilonsku mitologiju ili jednostavno jedinstven način upućivanja na posebnu vrstu anđela.

▣ **"silazi s neba"** Budući je riječ "neb(o)" također upotrijebljena u Knjizi proroka Daniela 4:11b, međutim u drukčijemu smislu, ovo je dobra prilika za naglasiti ključni vid okvira u tumačenju. Leksikoni i rječnici ne daju značenje, samo književni (ili verbalni) okviri daju značenje. U 4:11 pojam upućuje na nebeski svod (usp. Dn 4:15d, [vidjeti Posebnu temu dolje: Nebo](#)), ali u Danielu 4:13 (usp. 4:26-31, [vidjeti Posebnu temu dolje: Nebo i Treće nebo](#)) to upućuje na obitavajuće mjesto Boga ili bogova.

POSEBNA TEMA: NEBO

Hebrejski pojam (BDB 1029, preveden kao "nebo", "podneblje", "nebeski svod", "zrak", može uputiti na nekoliko stvari (tj. nizove svodova ili sfera Stvorenja):

1. u Knjizi Postanka 1:8-20 upućuje na atmosferu iznad Zemlje gdje su se kretali oblaci i letjele ptice
2. ovaj svod (usp. Post 1:6.20; Iz 40:22; 42:5) iznad Zemlje jeste onaj iz kojega Bog šalje kišu (tj. "prozori neba", usp. Ps 78:23-29; Mal 3:10 ili "nebeski vodeni mjehovi /posude", usp. Job 38:37)
3. ovaj svod je onaj gdje obitavaju zvijezde i kreću se planete (dvodimenzionalan). To može upućivati na čitav stvoreni svemir (desetke milijardi galaksija)
4. iznad toga svoda prebivalište je Božje (tj. treće ili sedmo Nebo). To je najviše Nebo (npr. Pnz 10:14; 1. Kr 8:27.30.32; Ps 2:4; 148:4; Iz 66:1)
5. teološki naglasci:
  - a. Bog je Stvoritelj svega
  - b. On nadzire Stvorenje (tj. svjetlo i tamu, kišu i sušu)
  - c. On stvara i smješta nebeska svjetlila (Sunce, Mjesec, zvijezde, planete, komete)
  - d. postoje sfere ili kraljevine stvarnosti:
    - 1) Zemlja
    - 2) iznad Zemlje

- 3) nevidljive /anđeoske (usp. Kol 1:16)
- 4) Božja prisutnost i prebivalište
- e. oni su svi povezani i nadzirani Njegovom voljom.

POSEBNA TEMA: NEBO I TREĆE NEBO

U SZ-u izričaj “nebesa” uobičajeno je MNOŽINA (tj. *shamayim*, BDB 1029). Hebrejski pojam znači “visina”. Bog prebiva u visini. Ovo shvaćanje odražava svetost i transcendentnost Božju.

U Knjizi Postanka 1:1 na MNOŽINU “nebesa i zemlja” gledalo se kao na Božje stvaranje: (1) atmosfere iznad ove planete ili (2) način upućivanja na svu stvarnost (tj. duhovnu i fizičku). Iz toga temeljnog razumijevanja navođeni su drugi tekstovi kao upućivanje na stupnjeve Neba: “nebesa nad nebesima” (usp. Ps 68:33) ili “nebo i nebesa nad nebesima” (usp. Pnz 10:14; 1. Kr 8:27; Neh 9:6; Ps 148:4). Rabini su nagađali da bi to moglo biti:

1. dva neba (tj. R. Judah, Hagigah 12b)
2. tri neba (svjedočanstva u Lev 2 - 3; uzdizanje u Iz 6 - 7; *Midrash Tehillim* u Ps 114:1)
3. pet neba (III. Baruh)
4. sedam neba (R. Simonb. *Lakish*; 2. Henokova 8; uzdizanje iz Iz 9:7)
5. deset neba (2. Henokova 20:3b; 22:1).

Sve ovo trebalo je prikazati Božje odvojenje od fizičkog Stvorenja i/ili Njegovu transcendentnost. Najčešći broj nebesa u rabinskom judaizmu bio je sedam. A. Cohen, u *Everyman's Talmud* (str. 30), kaže da je ovo bilo povezano s astronomskim sferama, ali ja mislim da to upućuje na sedam kao broj savršenstva (tj. dani stvaranja u Post 1, sedmi dan predstavlja odmor).

Pavao, u 2. Poslanici Korinćanima 12:2, spominje “treće” nebo (grčki *ouranos*) kao način poistovjećivanja Božje osobne, veličanstvene prisutnosti. Pavao je doživio poseban susret s Bogom!

4:14 “On kliknu” Očito je čitatelj morao razumjeti da jedan od svetih stražara kliče drugima anđeoskim bićima (usp. Dn 4:17). Zapamtite, međutim, ovo je visoko simbolički i slikovit san, ne vremensko-prostorna stvarnost.

4:15 “obručem od željeza” Postojalo je mnogo raspre o obruču. Većina komentatora pretpostavlja da je to bilo za zaštitu panja, iako neki to vide kao bivanje povezanim na ograničenja što su vezala Nabukodonozora tijekom vremena kad je on bio lud.

Stablo stoji za kraljevanje Nabukodonozora. Bog siječe /obara njegovo kraljevstvo (usp. Iz 10:33-34; Ez 17:22-24). Međutim, panj ostaje i obnovit će se. Ova metafora također je upotrijebljena o panju Jišaja (tj. Mesije, usp. Iz 11:1; 53:2; Jer 23:5; 33:15). To je podrijetlo mesijanskoga pojma “Mladica /Izdanak” (tj. *netzer*, usp. Iz 4:2; Zah 3:8; 6:12).

[Vidjeti Posebnu temu dolje: Isus Nazarećanin, i Posebnu temu: Mladica GOSPODINOVA.](#)

POSEBNA TEMA: ISUS NAZAREĆANIN

Postoji nekoliko različitih grčkih pojmova što koristi NZ kad govori o Isusu.

- A. NZ-ni pojmovi
  1. Nazaret – grad u Galileji (usp. Lk 1:26; 2:4.39.51; 4:16; Djela 10:38). Taj grad nije spomenut u suvremenim izvorima, ali nađen je u kasnijim natpisima. To što je Isus bio iz Nazareta nije bio kompliment (usp. Iv 1:46). Znak nad Isusovim križem što je uključivao ime ovoga mjesta bio je znak židovskoga prijezira.
  2. *Nazarēnos* – izgleda kako također upućuje na zemljopisni položaj (usp. Lk 4:34; 24:19).
  3. *Nazōraios* – može upućivati na grad, ali isto tako može biti igra hebrejskoga mesijanskoga pojma “Mladica /Izdanak” (*netzer*, BDB 666, KB 718 II, usp. Iz 11:1; SINONIM, BDB 855, Jer 23:5; 33:15; Zah 3:8; 6:12; na to se smjera u Otk 22:16). Luka koristi ovo o Isusu u 18:37 i Djelima apostolskim 2:22; 3:6; 4:10; 6:14; 22:8; 24:5; 26:9.
  4. Vezano na #3 *nāzir* (BDB 634, KB 684), što znači “posvećen sredstvom svećane prisege”.

- B. Povijesna uporaba pojma van NZ-a
1. On označava židovsku (pred-kršćansku) heretičku skupinu (aramejski *nāsōrayyā*).
  2. Bio je korišten u židovskim krugovima za opis vjernika u Krista (usp. Djela 24:5.14; 28:22, *nosri*).
  3. Postao je uobičajen pojam za obilježavanje vjernika u sirijskim (aramejskim) crkvama. "Kršćanin" se koristilo u grčkim crkvama za označavanje vjernika.
  4. U neko vrijeme nakon pada Jeruzalema, farizeji su se reorganizirali u Jamniji i poticali formalno odvojenje između sinagoge i Crkve. Primjer vrste pravila prokletstva protiv kršćana nađen je u "Osamnaest blagoslova" iz Berakota 28b-29a, što vjernike naziva "Nazarenima":
"Neka Nazareni i heretici nestanu u trenutku; oni će biti izbrisani iz knjige života i neće biti upisani s vjernima."
  5. Bio je korišten od Justina Mučenika, *Dial.* 126:1, koji je koristio Izaijin *netzer* (Iz 11:1) o Isusu.
- C. Mišljenje autora
- Ja sam iznenađen s toliko mnogo slovanja pojma, iako znam kako nije nepoznato da u SZ-u "Jošua" ima nekoliko različitih slovanja u hebrejskome. Sljedeće stavke uzrokovale su mi ostati u neizvjesnosti o njegovu točnome značenju:
1. bliska povezanost s mesijanskim pojmom "Mladica /Izdanak" (*netzer*) ili sličan pojam *nāzir* (netko posvećen sredstvom prisege)
  2. negativan suzvuk regije Galileje poganske
  3. malo ili ništa suvremenoga književnoga dokaza za grad Nazaret u Galileji
  4. to dolazi iz usta demona u eshatološkome smislu (tj. "Jesi li došao uništiti nas?").

Za punu bibliografiju o proučavanjima ove skupine riječi, vidjeti Colin Brown (urednik), *New International Dictionary of New Testament Theology*, tom 2, str. 346 ili Raymond E. Brown, *Birth of the Messiah*, str. 209-213, 223-225.

POSEBNA TEMA: MLADICA GOSPODINOVA (Mesijanski naslov)

Za opisati ovaj naslov, "Mladica" (BDB 855, Targumi su to tumačili kao Mesija), dopustite mi navesti iz mojih komentara Knjige proroka Zaharije, gdje je pojam također upotrijebljen (ali samo bilješka opomene, moramo biti pozorni o dodjeljivanju tehničkoga značenja bilo gdje da je riječ ili izričaj upotrijebljen – okvir, okvir, okvir je ključan). Ovaj se pojam mogao razvijati vremenom od reference na savršeno obilje što će Božji poseban Sluga obnoviti (tj. izdanak, mladica).

Dozvolite mi podijeliti bilješke iz mojih komentara Knjige proroka Zaharije.

Zaharija 3:8 "Mladica" Ovo može biti "izdanak" (BDB 855). To je još jedan Mesijanski naslov (usp. Zah 6:12; Iz 4:2; 11:1; 53:2; Jer 23:5; 33:15). Vidjeti punu raspru i [Posebnu temu gore: Isus Nazarećanin](#).

Ovaj je naslov upotrijebljen o Zerubabelu u Zahariji 6:12 kao simbol kraljevske Davidovske loze. Iznenađujuće je što je upotrijebljen u ovome okviru, koji naglašava svećenički vid Mesije. Dvojni vidovi iskupitelja (svećenički, usp. Ps 110; Iz 53) i upravnoga vođe (kraljevski, usp. Iz 9:6-7) stopljeni su u Knjizi Zaharije (usp. Zah 4).

Zaharija 6:12 "Mladica" Ova riječ (BDB 855) znači "izdanak" (usp. Zah 3:8; 6:12; Iz 4:2; 11:1; 53:2; Jer 23:5; 33:15). Ovo je naslov za Mesiju. U Knjizi proroka Zaharije to upućuje na Zerubabela kao vrstu Mesije (usp. Ibn Ezra i Rashi). Ime, Zerubabel, u akadskome, znači "izdanak Babilona". To je moguće bila igra na njegovo ime budući je on ponovno izgradio Hram godine 516.pr.Kr., ali to je zapravo konačna referenca na Isusa. Ovo se naslov i odgovarajući GLAGOL ("razgranat /proširit će se", *Qal* IMPERFEKT) pojavljuju zajedno u Knjizi proroka Izaije 4:2.

Opis YHWH-ine "Mladice" (NKJV, NRSV, JB):

1. prekrasna, BDB 840, usp. Knjiga proroka Jeremija 3:19 (često upotrijebljeno o Obećanoj zemlji u Dn 8:9; 11:16.41)
  2. slavna, BDB 458 znači "obilje", "čast", i "slava" ("slava", BDB 802, također u ovome stihu).
- Ova dva pojma često su korištena zajedno (usp. Iz 13:19; 28:1.4.5).

Neke verzije uzimaju ovaj stih kao referencu na biljku uzraslu u razdoblju obnove (LXX, Pešita, TEV, NJB, REB, NET Biblija). U smislu Mesija i Doba obnove leksički su povezani (prvi dio Iz 4:2; drugi dio plodne Obećane zemlje).

▣ (4:15)

NASB	“pustite mu neka dijeli sa zvijerima u travi zemaljskoj”
NKJV	“pustite mu pasti sa zvijerima na travi zemaljskoj”
NRSV	“neka njegov dio bude sa životinjama poljskim u travi zemaljskoj”
TEV	“pustite mu živjeti sa životinjama i biljkama”
NJB	“ima dio sa životinjama, jedući travu”

Kao što možete reći temeljem ovih engleskih prijevoda, postoje dva načina razumijevanja ovoga višeznačnog izričaja:

1. kralj će živjeti vani u prirodi na zemlji s domaćim životinjama (NASB, NRSV, TEV)
2. kralj će jesti travu kao domaće životinje (NKJV, NJB).

4:16 “Neka njegov um” Ova riječ je doslovno “srce”, što je u hebrejskome bila metafora za mentalne procese i odabire osobe.

▣

NASB	“I neka sedam razdoblja vremena prođe nad njim”
NKJV, NRSV	“neka sedam vremena prođe nad njim”
TEV	“za sedam godina”
NJB	“sedam vremena proći će nad njim”

Ovaj izričaj postaje teološki važan jer:

1. pojam “sedam” korišten je doslovno i slikovito u Bibliji ([vidjeti Posebnu temu u Dn 1:20: Simbolički brojevi u Pismu](#)). U hebrejskoj misli to je savršen broj što se vraća unatrag na sedmicu stvaranja u Knjizi Postanka 1
2. pojam “vremena” upotrijebljen je u nekoliko Danielovih proroštava. Je li to upućivanje na određeno vremensko razdoblje ili puno vremensko razdoblje ili savršeno razdoblje vremena? Ova pitanja moraju biti odgovorena iz okvira, ne filološki ili leksikološki.

LXX ima “sedam godina”, ali pojam podrazumijeva “doba”, “godišnja doba”. Vremenski element je Božanski postavljen i poznat ali objavljen za nas na namjeravano višeznačan način.

4:17 “Ova osuda je proglas od *andeoskih* stražara

I odluka je zapovijed od sveca” Ovo izgleda podrazumijeva da sâmi anđeli odlučuju, ali Knjiga proroka Daniela 4:24 pokazuje da je konačan izvor ove odluke bio Bog. Ponovno, važno je shvatiti da su Židovi bili nesigurni u ovo vrijeme o svome zavjetnom odnosu s Bogom zbog Hrama i Jeruzalema (usp. Pnz 12:10) koji su bili uništeni i Davidovskoga kralja koji je bio odveden u izgnanstvo (usp. 2. Sam 7). Oni su trebali Njega da im pokaže da je On bio u nadzoru čitave svjetske povijesti.

Zaključni dio ovoga stiha vrlo je sličan u teološkome naglasku s Danielom 2:20. Čitava Danielova knjiga tvrdi ovo ponovno i ponovno. Povijesno stanje drevnoga Bliskoga Istoka izgledalo je kao da je YHWH bio poražen od babilonskih bogova, ali u stvarnosti YHWH je koristio Carstva Plodnoga Polumjeseca (Asirija, Babilon, Perzija) da provede Svoju volju vezanu na Njegov narod (usp. Iz 10:5; Jer 51:20). Božji su ljudi želi posljedice idolopoklonstva i pobune (usp. Pnz 27 - 29). Bog je trebao umiriti Svoj narod i izvijestiti poganska Carstva (Dn 4:25) o izvoru njihove trenutačne političke i vojne hrabrosti.

4:18 “obzirom da nijedan od mudrih ljudi moga kraljevstva nije kadar” Ovo je ponavljana tema (usp. Dn 1:20; 2:4-13; 4:7; 5:7-8).

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 4:19-27

¹⁹Onda Daniel, čije ime bijaše Baltazar, bijaše preplašen neko vrijeme dok su ga njegove misli zbunjivale. Kralj se odazva i reče: “Baltazare, neka te san ili njegovo tumačenje ne zbunjuje.” Baltazar odgovori: “Moj gospodar, samo da je ovaj san upravljen onima koji te mrze i njegovo tumačenje tvojim dušmanima! ²⁰Stablo koje ti vidje, koje postade veliko i naraslo je jakim, čija visina dosegnu do nebeskoga svoda i bijaše vidljivo svima na zemlji ²¹i čije lišće bijaše prekrasno i njegov rod obilan, i u kojemu bijaše hrane za sve, pod kojim zvijeri poljske obitavahu i u čijim granama ptice nebeske stanovahu – ²²to si ti, o kralju; jer ti si postao velik i narastao jakim, i tvoje je veličanstvo postalo veliko i doseglo je do neba i tvoja vlast do kraja zemlje. ²³Zato što kralj vidje *andeoskoga* stražara, sveca, kako silazi s neba i govori: ‘Oborite stablo i uništite ga; ipak ostavite panj s njegovim korijenjem u

tlu, ali s obručem od željeza i tuča *oko njega* u mladoj travi poljskoj, i neka bude kupan s rosom nebeskom, i pustite mu neka dijeli sa zvijerima poljskim sve dok sedam razdoblja vremena prođu nad njim’, ²⁴ovo je tumačenje, o kralju, i ovo je proglas Previšnjega, što je došao na moga gospodara kralja: ²⁵da ćeš ti biti odveden od ljudskoga roda i tvoje obitavalište bit će sa zvijerima poljskim, i tebi će biti dana trava za jesti kao stoci i bit ćeš kupan s rosom nebeskom; a sedam razdoblja vremena proći će nad tobom, sve dok ne shvatiš da je Previšnji vladar nad kraljevinom ljudskoga roda i daruje je kome god On želi. ²⁶I zato što bijaše zapovjedbena da se ostavi panj s korijenjem stabla, tvoje kraljevstvo bit će osigurano tebi nakon što shvatiš da *to je Nebo koje vlada*. ²⁷Stoga, o kralju, neka ti moj savjet bude ugodan: otrgni se sad od svojih grijeha *čineći* pravednost i od svojih nepravdi pokazivanjem milosrđa *onima siromašnima*, u slučaju da će moguće biti produljenje tvoga napretka.“

4:19 “Daniel ... bijaše preplašen neko vrijeme” Daniel je očito bio vrlo odan Nabukodonozoru II. i žalio je što mora otkriti ovu osudu. Nekoliko puta u Knjizi proroka Daniela, Daniel je duhovno i fizički pogođen otkrivenjima što prima (usp. Dn 7:15.28; 8:27; 10:16.17).

Izgleda da su “preplašen” i “zbušnjivale” gramatičke građe toliko osobite za Danielovu knjigu.

▣ **“neka te san ili njegovo tumačenje ne zbunjuje”** Sâm Nabukodonozor bio je zbunjen ovim snom (usp. Dn 4:5).

▣ **“onima koji te mrze ... tvojim dušmanima”** Ovo je još jedan od mnogih usporednih izričaja. Taj književni način pisanja osobitost je čitave Knjige (usp. Dn 4:21c.d, i e.f; 22a.b; 23c.d).

4:22 “to si ti, o kralju” Sâm kralj kao predstavnik svoga Carstva žarište je sna, kao u Knjizi proroka Daniela 2 (2:38b, “ti si glava od zlata”).

4:25 “sve dok ne shvatiš da je Previšnji vladar nad kraljevinom ljudskoga roda i daruje je kome god On želi” Vidjeti punu bilješku u Knjizi proroka Daniela 4:17. Ovo je Danielova središnja i ponavljana tema (usp. Ps 83:18; 97:9; Jer 27:5; Rim 9 - 11).

LXX dodaje vremensku bilješku na početku ovoga poglavlja i poglavlja 3 (“u osamnaestoj godini”). To može označiti godinu kad su Jeruzalem i Hram bili uništeni. Nabukodonozor je trebao prepoznati YHWH-ino dopuštenje za svoju očiglednu pobjedu.

4:26

NASB

“to je Nebo koje vlada”

NKJV

“Nebo vlada”

NRSV

“Nebo je vrhovna vlast”

TEV

“Bog vlada čitavim svijetom”

NJB

“Previšnji vlada nad ljudskom vrhovnom vlašću”

Ovo je opširno razlaganje, način upućivanja na Božanstvo bez uporabe naslova /imena (usp. Mt 3:2, “kraljevstvo nebesko”; i Lk 15:18.21, “zgriješih protiv neba”).

4:27 Danielov savjet Nabukodonozoru priznaje biblijski pogled na svijet (SZ) da postoji sveti Bog koji zahtijeva pravednost. Ove riječi ponosnome istočnjačkom monarhu pokazuju temeljnu etičku narav stvarnosti. To odražava Savez Ponovljenoga zakona 27 - 29. Grijeh i pobuna su problem, ali Bog je Bog milosrđa (usp. Iz 55:6-7; Ez 18:21-22). Ove riječi Nabukodonozoru pokazuju Danielovo razumijevanje da su pogani ljubljivi od Boga i mogu Mu se odazvati vjerom i životom.

Paralelizam “grijeha” i “nepravdi” je očevidan, ali isto su tako “pravednost” i “milosrđa onima siromašnima” usporedni. Ovo odražava židovsko shvaćanje milosrdnoga davanja (u prijevodu LXX kao i uporaba u Targumima i Talmudu, usp. Ps 112:3.9; Iz 33:15; Mt 6:1; 2. Kor 9:6-11) kao izričaj “pravednosti” (tj. Božja narav, usp. Iz 58:6-11).

[Vidjeti Posebnu temu dolje: Milosrdno davanje.](#)

POSEBNA TEMA: MILOSRDNO DAVANJE

- I. Sârn pojam
- A. Ovaj se pojam razvio unutar judaizma.
  - B. Upućuje na davanje siromašnima i/ili onima u oskudici.
  - C. Engleska riječ, milosrdno davanje, dokazi od skraćivanja grčkoga pojma *eleēmosunē*.
- II. Zamisao Staroga zavjeta
- A. Zamisao pomaganja siromašnih bila je rano izražena u Tori:
    1. primjeran okvir, Ponovljeni zakon 15:7-11
    2. “pabirčiti”, ostaviti dio žetve za siromašne, Levitski zakonik 19:9; 23:22; Ponovljeni zakon 24:20
    3. “subotnja godina”, dozvoljavanje siromašnima da jedu proizvode od sedmine, preorane ali ne zasijane godine, Knjiga Izlaska 23:10-11; Levitski zakonik 25:2-7.
  - B. Zamisao je bila razvijena u Mudrosnoj književnosti (izdvojeni primjeri):
    1. Knjiga o Jobu 5:8-16; 29:12-17 (slabi su opisani u 24:1-12)
    2. Psalmi, 11:7
    3. Izreke 11:4; 14:21.31; 16:6; 21:3.13.
- III. Razvoj u judaizmu
- A. Prva podjela Mišne bavi se s time kako se odnositi prema siromašnima, onima u oskudici, i mjesnim levitima.
  - B. Izdvojeni navodi:
    1. Propovjednik (također poznat kao Mudrost Ben Siraha) 3:30: “kao što voda gasi bukteću vatru, tako milosrdno davanje okajava grijeh” (NRSV)
    2. Tobija 4:6-11: “⁶Za one koji djeluju u skladu s istinom uspjjet će u svima svojim djelatnostima. Za sve one koji vrše pravednost ⁷daj milosrdno od svojih imutaka, i nemoj dopustiti da tvoje oko bude zavidno daru kad si ga dao. Ne okreći svoje lice od nikoga tko je siromašan, i lice Božje neće biti okrenuto od tebe. ⁸Ako imaš mnogo imetaka, napravi svoj dar razmjerno; ako ih je malo, nemoj se bojati dati prema malome što imaš. ⁹Tako ćeš nakupiti dobro blago za sebe za dan bijede. ¹⁰Jer milosrdno davanje oslobađa od smrti i čuva te od odlaska u Tamu. ¹¹Uistinu, milosrdno davanje, za sve što ga vrše, izvrstan je prinos u prisutnost Previšnjega.” (NRSV)
    3. Tobija 12:8-9: “⁸Molitva i post je dobro, ali bolje od obojeg je milosrdno davanje s pravednošću. Malo s pravednošću bolje je nego bogato sa zlodjelom. Bolje je dati milosrdno nego nakupiti zlato. ⁹Jer milosrdno davanje spašava od smrti i odstranjuje svaki grijeh. Oni koji daju milosrdno uživat će puni život.” (NRSV)
  - C. Zadnji navod iz Knjige Tobije 12:8-9 pokazuje problem razvijanja. Ljudska djelovanja /ljudske zasluge bile su viđene kao mehanizam i za oprost i za obilje.

Ova je zamisao bila dalje razvijena u Pismu gdje grčki pojam za “milosrdno davanje” (*eleēmosunē*) postaje sinonim za “pravednost” (*dikaïosunē*). Oni mogu biti zamijenjeni jedan s drugim u prevođenju hebrejskoga pojma za “pravednost” (BDB 842, Božja zavjetna ljubav i odanost, usp. Pnz 6:25; 24:13; Iz 1:27; 28:17; 59:16; Dn 4:27).
  - D. Ljudska djela milosrđa postaju cilj u samima sebi kako bi postigla nečije osobno obilje ovdje i spasenje kod smrti. Sâmo djelovanje, umjesto pobude iza toga djelovanja, postalo je teološki vodeće. Bog gleda na srce, onda sudi djelo ruku. To je bilo učenje rabina, ali ono se nekako izgubilo u pojedinačnoj samo-pravednosti (usp. Mih 6:8).

- IV. Reakcija Novoga zavjeta
- A. Pojam je nađen u:
1. Evanđelju po Mateju 6:1-4
  2. Evanđelju po Luki 11:41; 12:33
  3. Djelima apostolskim 3:2-3.10; 10:2.4.31; 24:17.
- B. Isus naslovljava tradicionalno razumijevanje pravednosti kao (usp. 2. Klementova 16:4):
1. milosrdno davanje
  2. post
  3. molitva.
- C. U Isusovoj propovijedi na Gori (usp. Mt 5 - 7), On temeljito ponovno usmjerava tradicionalno viđenje pravednosti (tj. pouzdanje u nečija djelovanja). “Novi savez” Knjige proroka Jeremije 31:31-34 postaje novo mjerilo o bivanju pravednim s Bogom (usp. Rim 3:19-31). Bog daje novo srce, novi um, novi duh. Žarište nije na ljudskome vršenju nego na Božanskom vršenju (tj. Ez 36:26-27).

▣ (4:27)

NASB	“otrgni se”
NKJV	“prestani”
NRSV	“okaj”
TEV	----
NJB	“raskini”
LXX	“iskupi”

Ovo je doslovno “otrgni se” ili “prestani” (BDB 1108, *Peal* IMPERATIV, usp. Post 27:40). Ljudima je bila dana slobodna volja. Oni je moraju primijeniti za pravednost, ne za sebičnost. Postoje ovisni trenuci primjerenih odabira i popratnih djelovanja. Zgrabite moralni trenutak! Tekući odabiri određuju buduće uvjete.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 4:28-33

²⁸Sve *ovo* dogodi se Nabukodonozoru kralju. ²⁹Dvanaest mjeseci on bijaše šetao po *krovu od* kraljeve palače Babilona. ³⁰Kralj razmisli i reče: “Nije li to Babilon veliki, što sam ja sâm izgradio kao kraljevo boravište pomoću moći svoje snage i za slavu svoga veličanstva?” ³¹Dok riječ bijaše u kraljevim ustima, dođe glas s neba, *govoreći*: “Kralju Nabukodonozoru, tebi je proglašeno: vrhovna vlast uklonjena je od tebe, ³²i ti ćeš biti odveden od ljudskoga roda, i tvoje obitavalište *bit će* sa zvijerima poljskim. Tebi će biti dana trava za jesti kao stoci, i sedam razdoblja vremena proći će nad tobom dok ne shvatiš da je Previšnji vladar nad kraljevinom ljudskoga roda i dijeli je kome god On želi.” ³³Odmah riječ glede Nabukodonozora bijaše ispunjena; i on bijaše odveden od ljudskoga roda i započe jesti travu kao stoka, i njegovo tijelo bijaše kupano s rosom nebeskom sve dok njegova kosa ne naraste kao orlovska *perje* i njegovi nokti kao *ptičje pandže*.

4:28 Ovaj sažeti stih stavljen je prvi, slično Knjizi proroka Daniela 4:1-3. Taj stih tvrdi veliku biblijsku istinu – što Bog kaže bit će (usp. Br 23:19c; Iz 40:8; 45:23; 55:11). Kad je sve rečeno i učinjeno jedina ljudska nada je u nepromjenjivoj milosrdnoj naravi Božjoj (usp. Mal 3:6, [vidjeti Posebnu temu dolje: Osobine Boga Izraelova \[SZ\] i Posebnu temu: Osobine Boga Izraelova \[NZ\] - iz 1. Timoteju poslanice 1:17](#)). Njegova su obećanja proširenje /nastavak Njegove naravi.

POSEBNA TEMA: OSOBINE IZRAELOVA BOGA (SZ)

1. Milosrdan (BDB 933) - Knjiga Izlaska 34:6; Ponovljeni zakon 4:31; 2. Ljetopisa 30:9; Psalam 86:15; 103:8; Nehemija 9:17.31; Knjiga proroka Joela 2:13; Jona 4:2
2. Veličanstven (BDB 337) - Knjiga Izlaska 34:6; 2. Ljetopisa 30:9; Psalam 86:15; 103:8; 111:4; Nehemija 9:17.31; Knjiga proroka Joel 2:13; Jona 4:2
3. Spor na gnjev (BDB74 REČENIČNI SASTAV BDB 60):
- Knjiga Izlaska 34:6; Psalam 86:15; 103:8; Nehemija 9:17; Knjiga proroka Joela 2:13; Jona 4:2
4. Obilan u postojanoj ljubavi (BDB 912 I. REČENIČNI SASTAV BDB 338):

- Knjiga Izlaska 34:6-7; Psalam 86:15; 103:8; Nehemija 9:17; Knjiga proroka Joela 2:13; Jona 4:2
- 5. Vjeran (BDB 54) - Knjiga Izlaska 34:6; Psalam 86:15
- 6. Bogat opraštanjem (BDB 699):
- Knjiga Nehemije 9:17
- 7. Nije ih napustio (BDB 736 I):
- Knjiga Nehemije 9:17.31
- 8. Tuguje zbog zla (BDB 636, KB 688, *Niphal* PARTICIP + BDB 948):
- Knjiga proroka Joela 2:13; Jona 4:2
- 9. Veliki Bog (BDB 42, 152): Knjiga Nehemije 1:5; 9:32
- 10. Velik i strašan (BDB 152, 431):
- Knjiga Nehemije 1:5; 4:14; 9:32
- 11. Drži Savez (BDB 1036, 136):
- Knjiga Nehemije 1:5; 9:32
- 12. Postojana ljubav (BDB 338):
- Knjiga Nehemije 1:5; 9:32.

POSEBNA TEMA: OSOBINE BOGA IZRAELOVA (NZ) - iz 1. Timoteju poslanice 1:17

- A. “Kralj” – ova doksologija slična je 1. Timoteju poslanici 6:15-16, što može odražavati Ponovljeni zakon 10:17. Ona odražava jezik kasnije sinagoge (“Kralj svemira”, usp. Otk 15:3) i Židova u dijaspori.
Vrlo je moguće da Pavao navodi kredo ili himnu rane Crkve kao što čini u 1. Timoteju poslanici 3:16; 6:15-16 i 2. Timoteju poslanici 2:11-13.
- B. “Vječni” – ovo je prvi od četiri snažna PRIDJEVA, što je isti kao onaj uporabljen u izričaju “vječni život” u 1. Timoteju poslanici 1:16 ali ovdje za opis Boga. To je doslovno “doba” (*aiōnion*), što može biti metafora vječnosti ili referenca na židovsku zamisao o dva Doba:
  - 1. sadašnje Doba zla okarakterizirano neovisnošću i pobunom (anđela i ljudi)
  - 2. dolazeće obećano Doba pravednosti uvedeno Duhom i provedeno Mesijom ([vidjeti Posebnu temu u Knjizi proroka Daneila 2:20: Ovo doba i dolazeće doba](#)).
- C. “besmrtn” – ovo je doslovno “neuništiv”. To upućuje metaforički na uvijek živućega, jedino živućega Boga (YHWH iz hebrejskoga GLAGOLA “biti”, usp. Izl 3:14, [vidjeti Posebnu temu u Dn 1:2: Imena za Božanstvo](#)). Jedino Bog ima život u Sebi Sâmome (usp. Rim 1:23; 1. Tim 1:17; 6:16). Sav ostali život izveden je i dan na upravljanje. On dolazi jedino kroz milost Oca, djelo Krista (usp. 2. Tim 1:10), i službu Duha.
- D. “nevidljiv” – ovo je upotrijebljeno u smislu duhovne kraljevine (usp. Kol 1:15) ili moguće YHWH kao nevidljivoga Boga (tj. nema slika, usp. Izl 33:20; Pnz 4:15; 1. Tim 6:16). Bog je taj vječni Duh prisutan u svemu Stvorenju!
- E. “jedini Bog” – ovo upućuje na židovski monoteizam ([vidjeti Posebnu temu u dolje: Monoteizam](#)). Taj okvir odražava Izraelovo jedinstveno stajalište. Biblija predstavlja čovječanstvo sa stajališta vjere van pet osjetila:
  - 1. postoji jedan i samo jedan Bog (usp. Post 1:1; Izl 8:10; 9:14; Pnz 4:35-39; 1. Sam 2:2; 2. Sam 7:22; 22:32; 1. Kr 8:23; Ps 86:8.10; Iz 43:11; 44:6.8; 45:6-7.14.18.21-22; 46:5.9; Jer. 2:11; 5:7; 10:6; 16:20)
  - 2. On je osobni (osoba), Stvoritelj, Iskupitelj Bog (usp. Post 1 - 2; 3:15; Ps 103 - 104)
  - 3. On daje obećanja nade i obnove putem Mesije (usp. Iz 53)
  - 4. vjera u Mesiju popravlja lom prouzročen pobunom (Evangelje)
  - 5. tko god vjeruje u Mesiju može imati vječni život (Evangelje).

Textus Receptus, slijedeći grčke uncijalne rukopise α^c , D^c , K, L, i P, dodaje “mudar” (NKJV, “Bogu koji je jedini mudar”). Ovaj dodatak nedostaje u grčkim rukopisima α^* , A, D^* , F, G, i H^* . To može biti pisarski dodatak iz Poslanice Rimljanima 16:27. UBS⁴ daje kraćem tekstu ocjenu “A” (izvjesno).

- F. “*pripada* čast i slava” – ovo je u osnovi značenje SZ-noga pojma *kabod* (usp. 1. Tim 1:11). Upotrijebljen je nekoliko puta u Knjizi Otkrivenja zajedno s drugima hvalama (usp. Otk 4:9.11; 5:12.13; 7:12).

U SZ-u najčešća hebrejska riječ za “slavu” (*kabod*, [vidjeti Posebnu temu u dolje: Slava \[kabod\]](#) [SZ]) bila je prvotno trgovački pojam što je upućivao na par mjera što znači “biti težak”. To što je bilo teško bilo je vrijedno ili je imalo pravu vrijednost. Često je zamisao sjajnosti bila dodana riječi kako bi izrazila Božje veličanstvo (usp. Izl 15:16; 24:17; Iz 60:1-2). On je jedini dostojan i častan. On je presjajan da bi Ga palo čovječanstvo moglo vidjeti (usp. Izl 33:17-23; Iz 6:5). Bog može biti jedino istinski spoznat kroz Krista (usp. Jer 1:14; Mt 17:2; Heb 1:3; Jak 2:1).

Pojam “slava” je nekako višeznačan:

1. može biti uspoređan s “pravednost Božja”
2. može odražavati “svetost” ili “savršenost” Božju
3. može upućivati na Božju sliku na koju je stvoreno čovječanstvo (usp. Post 1:26-27; 5:1; 9:6), ali koja je kasnije bila pokvarena kroz pobunu (usp. Post 3:1-22; Rim 3:9-18).
Prvi puta je upotrijebljena o YHWH-inoj prisutnosti s Njegovim narodom (usp. Izl 16:7.10; Lev 9:23; Br 14:10).

- G. “zauvijek i uvijek” – ovo je doslovno “vijeke vjekova”, idiom za vječnost (usp. Gal 1:5; Fil 4:20; 2. Tim 4:18). Ovaj isti pojam upotrijebljen je u 1. Timoteju poslanici 4:16 za “vječni život” i u 2. Timoteju poslanici 4:18 za “vječnoga Kralja”. [Vidjeti Posebnu temu dolje: Zauvijek \(olam\)](#) (grčki idiom).

POSEBNA TEMA: MONOTEIZAM

Zamisao “monoteizma” (jedan i samo jedan Bog), ne samo “visoki bog” politeizma ili dobar bog iranskoga dualizma (zoroastrijanizam), jedinstven je Izraelu (Abraham, 2000. g.pr.Kr.). Samo je jedna rijetka iznimka nakratko u Egiptu (Amenofis IV., također poznat kao Ehnaton, 1367.-1350. ili 1386.-1361. g.pr.Kr.).

Ova je zamisao izražena u SZ-u u nekoliko izričaja:

1. “nitko kao YHWH naš *Elohim*”, Knjiga Izlaska 8:10; 9:14; Ponovljeni zakon 33:26; 1. Knjiga o Kraljevima 8:23
2. “nitko drugi osim Njega”, Ponovljeni zakon 4:35.39; 32:39; 1. Knjiga o Samuelu 2:2; 2. Samuelova 22:32; Knjiga proroka Izaije 45:21; 44:6.8; 45:6.21
3. “YHWH je jedan”, Ponovljeni zakon 6:4; Poslanica Rimljanima 3:30; 1. Korinćanima 8:4.6; 1. Timoteju 2:5; Jakovljeva 2:19
4. “nitko sličan Tebi”, 2. Knjiga o Samuelu 7:22; Knjiga proroka Jeremije 10:6
5. “Ti si jedini Bog”, Psalam 86:10; Knjiga proroka Izaije 37:16
6. “Prije Mene nijedan Bog nije bio načinjen, i neće biti nijedan poslije Mene”, Knjiga proroka Izaije 43:10
7. “nema drugoga; osim Mene... nema drugoga”, Knjiga proroka Izaije 45:5.6.22
8. “nema drugoga, nema drugoga Boga”, Knjiga proroka Izaije 45:14.18
9. “nema drugoga osim Mene”, Knjiga proroka Izaije 45:21
10. “nema drugoga; ...nitko nije kao Ja”, Knjiga proroka Izaije 46:9.

Mora biti priznato da se ova ključna doktrina otkrivala na postupne načine. Rane izjave mogu biti razumjete kao “henoteizam” ili primjenjiv monoteizam (postoje drugi bogovi, ali samo je jedan Bog za nas, usp. Izl 15:11; 20:2-5; Pnz 3:28; 5:7; 6:4.14; 10:17; 32:12; 1. Kr 8:23; Ps 83:18; 86:8; 136:1-2).

Prvi tekstovi što su počeli naznačavati singularitet (filozofijski monoteizam) su rani (usp. Izl 8:10; 9:14; Pnz 4:35.39; 33:26). Pune i potpune tvrdnje nađene su u Knjizi proroka Izaije 43 – 46 (usp. 43:11; 44:6.8; 45:7.14.18.22; 46:5.9).

NZ usmjerava na Ponovljeni zakon 6:4 u Poslanici Rimljanima 3:30; 1. Korinćanima 8:4.6; Efežanima 4:6; 1. Timoteju 2:5; i Jakovljevoj 2:19. Isus ga navodi kao prvu zapovijed u Evanđelju po Mateju 22:36-37; Marku 12:29-30; Luki 10:27. SZ, kao i NZ, potvrđuju stvarnost drugih duhovnih bića (demoni, anđela), ali samo jednog stvoritelja /iskupitelja Boga (YHWH, Post 1:1).

Biblijski monoteizam obilježen je:

1. Bog je jedan i jedinstven (ontologija je pretpostavljena, ne određena)
2. Bog je osoban (usp. Post 1:26-27; 3:8)
3. Bog je moralan (usp. Izl 34:6; Neh 9:17; Ps 103:8-10)
4. Bog je stvorio ljude na Svoju sliku (Post 1:26-27) za zajedništvo (tj. #2). On je ljubomoran Bog (usp. Izl 20:2-3).

Iz NZ-a:

1. Bog ima tri vječna, osobna očitovanja ([vidjeti Posebnu temu dolje: Trojstvo](#))
2. Bog je savršeno i potpuno otkriven u Isusu (usp. Iv 1:1-14; Kol 1:15-19; Heb 1:2-3)
3. Božji vječni naum za iskupljenje paloga čovječanstva jeste žrtvena ponuda Njegova jedinog Sina (Iz 53; Mk 10:45; 2. Kor 5:21; Fil 2:6-11; Heb).

POSEBNA TEMA: TROJSTVO

Zabilježite djelatnost sve tri Osobe Trojstva u ujedinenim okvirima. Pojam “trojstvo”, prvo skovana od Tertulijana, nije biblijska riječ, nego opće prihvaćena zamisao.

- A. Evanđelja:
    1. Evanđelje po Mateju 3:16-17; 28:19 (i usporednice)
    2. Evanđelje po Ivanu 14:26.
  - B. Djela apostolska – Djela 2:32-33.38-39.
  - C. Pavao:
    1. Poslanica Rimljanima 1:4-5; 5:1.5; 8:1-4.8-10
    2. 1. Poslanica Korinćanima 2:8-10; 12:4-6
    3. 2. Poslanica Korinćanima 1:21-22; 13:14
    4. Poslanica Galaćanima 4:4-6
    5. Poslanica Efežanima 1:3-14.17; 2:18; 3:14-17; 4:4-6
    6. 1. Poslanica Solunjanima 1:2-5
    7. 2. Poslanica Solunjanima 2:13
    8. Poslanica Titu 3:4-6.
  - D. Petar – 1. Petrova poslanica 1:2.
  - E. Juda – stihovi 20-21.
Množina u Bogu naviještena je u SZ-u.
  - A. Uporaba MNOŽINA za Boga:
    1. Ime *Elohim* je MNOŽINA, ali kad je korištena za Boga uvijek ima JEDNINSKI GLAGOL
    2. “Nas” u Knjizi Postanka 1:26-27; 3:22; 11:7.
  - B. Anđeo Gospodnji bio je vidljiv predstavnik Božanstva:
    1. Knjiga Postanka 16:7-13; 22:11-15; 31:11.13; 48:15-16
    2. Knjiga Izlaska 3:2.4; 13:21; 14:19
    3. Knjiga o Sucima 2:1; 6:22-23; 13:3-22
    4. Knjiga proroka Zaharije 3:1-2.
  - C. Bog i Njegov Duh su odvojeni, Knjiga Postanka 1:1-2; Psalam 104:30; Knjiga proroka Izaije 63:9-11; Ezekiel 37:13-14.
  - D. Bog (YHWH) i Mesija (*Adon*) su odvojeni, Psalam 45:6-7; 110:1; Knjiga proroka Zaharije 2:8-11; 10:9-12.
  - E. Mesija i Duh su odvojeni, Knjiga proroka Zaharije 12:10.
  - F. Svo Troje je spomenuto u Knjizi proroka Izaije 48:16; 61:1.
- Isusovo Božanstvo i osobnost Duha prouzročili su poteškoće za stroge, monoteističke, rane vjernike:
1. Tertulijanu – podređenost Sina Ocu
  2. Origenu – podređenost Božanske biti Sina i Duha
  3. Ariju – poricao je Božanstvo Sinu i Duhu
  4. monarhijanizmu – vjerovalo se u postupno očitovanje jednoga Boga kao Oca, Sina, onda Duha.

Trojstvo je povijesno razvijeno sustavno izlaganje uzeto iz biblijske građe:

1. Isusovo puno Božanstvo, jednakovrijedno Ocu, a bilo je potvrđeno godine 325. na Saboru u Niceji (usp. Iv 1:1; Fil 2:6; Tit 2:13)
2. puna Osobnost i Božanstvo Duha jednakovrijedno Ocu i Sinu bilo je potvrđeno na Saboru u Konstantinopolu godine 381.
3. doktrina o Trojstvu potpuno je iznesena u Augustinovome djelu *De Trinitate*.

Ovdje uistinu postoji tajnovitost. Ali izgleda da NZ potvrđuje jednu Božansku bit s tri vječna očitovanja kao Osobe.

POSEBNA TEMA: SLAVA (*kabod*) (SZ)

I. NJENO TEMELJNO ZNAČENJE

Postoji više od dvadeset hebrejskih riječi prevedenih kao “slava” (*doxa*) od LXX-e, ali najznakovitija je hebrejska riječ *kabod* (BDB 458-459, KB, 455-458). Njeno temeljno značenje je ono što je teško. To je trgovački pojam korišten u obavljanju kupovina (tj. vaganja). Ona je postala pojam što ima široko semantičko polje gdje se zamisao teškoga razvila u vrijednost, štovanje osoba, mjesta, i stvari.

II. KORIŠTENA O YHWH-i

- A. Postalo je načinom opisivanja YHWH-ine osobne prisutnosti. Povezuje Njegovu snagu, veličanstvo (tj. transcendentnost) s Njegovom osobnošću i prisutnošću u fizičkoj stvarnosti (immanentnost).
- B. Obilježava YHWH-u u stvaranju, usp. Psalam 19:1; 29:3.9; 104:31.
- C. Bila je korištena o Njegovim teofanijama povezanim s ustrojem Njegova zavjetnog naroda. On je “slava Izraela”, usp. 1. Knjiga o Samuelu 15:29:
  1. izlazak iz Egipta, usp. Knjiga Brojeva 14:22 (naviješteno u Post 15:12-21)
  2. u posebnome Oblaku Slave koji je vodio i pratio narod, usp. Knjiga Izlaska 16:7.10
  3. davanje Njegova Zakona na gori Sinaj, usp. Knjiga Izlaska 24:16.17
  4. Njegova djela opskrbe i osude tijekom razdoblja lutanja pustinjom:
    - a. početna pobuna povezana s izvješćem dvanaest uhoda, usp. Knjiga Brojeva 14:9-10
    - b. Mojsijevo posredovanje u njihovu korist, usp. Knjiga Brojeva 14:20-21
    - c. Korahova pobuna, usp. Knjiga Brojeva 16:19
    - d. krize kad nije bilo vode, usp. Knjiga Brojeva 26:6.
- D. Mojsijev zahtjev da vidi YHWH-u, usp. Knjiga Izlaska 33:18-23.
- E. Bila je korištena o Sâmome YHWH-i (tj. Njegovoj biti):
  1. 1. Knjiga Ljetopisa 29:11
  2. Psalam 106:20; Knjiga proroka Jeremije 2:11; Hošea 4:7; Poslanica Rimljanima 1:23
  3. Knjiga proroka Izaije 42:8; 45:7; 48:11; 58:8; 60:1-2.19 (Otk 21:23; 22:5)
  4. Knjiga proroka Zaharije 2:5.10.
- F. Bila je korištena u vezi s YHWH-inom prisutnošću kod /u:
  1. Šatoru sastanka, usp. Knjiga Izlaska 16:7.10; 29:43; 40:34-35; Levitski zakonik 9:6.23
  2. Hramu, usp. 1. Knjiga o Kraljevima 81:1; 2. Ljetopisa 5:14; 7:1-3; Knjiga proroka Izaije 6:3; Hagaj 2:3.9
  3. Kovčegu saveza, usp. 1. Knjiga o Samuelu 4:22; Psalam 63:2; 78:61.
- G. Bila je korištena o YHWH-inu kraljevskome dostojanstvu, usp. 1. Knjiga Ljetopisa 29:12-13; Psalam 24:7-10; 45:3.
- H. Bila je korištena o YHWH-inoj etičkoj naravi (tj. pravednost), usp. Psalam 29:3; 97:6; Knjiga proroka Izaije 42:8; 48:11; 58:8; Habakuk 2:14.

III. KORIŠTENA O LJUDIMA I NARODIMA

- A. Ljudi:
1. usporedno s “duša” (tj. *nefeš*), usp. Knjiga Postanka 49:6; Psalam 16:9; 108:1
  2. bogatstvo, usp. Knjiga Postanka 31:1; Psalam 49:16.17; Knjiga proroka Izaije 10:3; 61:6; 66:11-12
  3. čast, usp. Knjiga Postanka 45:13; Psalam 8:6; Knjiga proroka Hagaja 2:7
  4. ugled, usp. Knjiga o Jobu 19:9; 29:20; Psalam 4:2; 49:17
  5. sjaj, usp. 1. Knjiga Ljetopisa 29:12.28; 2. Ljetopisa 17:5; 18:13; 32:27.
- B. Narodi:
1. Egipat
  2. Efrajim, usp. Knjiga proroka Hošee 9:11
  3. Samarija, usp. Knjiga proroka Hošee 10:5.
- C. Kraljevi:
1. Ahasver, usp. Knjiga o Esteri 1:4
  2. Izrael, usp. Psalam 21:6
  3. Antioh IV. [Epifan – op.prev.], usp. Knjiga proroka Daniela 11:39.
- D. Narodne vojske:
1. Asirija, usp. Knjiga proroka Izaije 8:7
  2. Izrael, usp. Knjiga proroka Izaije 17:4
  3. Kedar, usp. Knjiga proroka Izaije 21:16.
- IV. BILA JE KORIŠTENA O OPISU ZADNJIH DANA (eshatologija)
- A. YHWH će se vratiti u Svoj Novi hram, usp. Knjiga proroka Ezekielu 43:2.4.5; 44:4.
  - B. YHWH će dovesti svijet k Sebi, usp. Knjiga proroka Izaije 40:5; 59:19; 60:1-3; 66:18-19.
  - C. YHWH će dovesti “Novi” Jeruzalem”, usp. Knjiga proroka Izaije 66:10; Zaharija 12:7.
- V. SVRHA STVORENJA JE SLAVLJENJE YHWH
- A. Stvoreno za Njegovu slavu, usp. Knjiga proroka Izaije 43:7.
  - B. Slava je dužna Njemu, usp. 1. Knjiga Ljetopisa 16:29.
  - C. Pjevati /hvaliti Njegovu slavu, usp. Psalam 66:2; 96:8; 115:1.
  - D. Sve što činimo mi činimo za Njega, za Njegovu slavu, usp. 1. Poslanica Korinćanima 10:31; 2. Korinćanima 4:15; Efežanima 5:22; 6:5; 1. Petrova 2:12.
  - E. Prva izjava u Westminsterškome kraćemu katekizmu.

POSEBNA TEMA: ZAUVIJEK (*’olam*)

Etimologija hebrejskoga pojma *’olam*, עולם (BDB 761) je neizvjesna (NIDOTTE, tom 3, str. 345). Korišten je u nekoliko značenja (uobičajeno određenih okvirom). Sljedeće su samo izdvojeni primjeri:

1. drevno:
  - a. ljudi, Knjiga Postanka 6:4; 1. Samuelova 27:8; Knjiga proroka Jeremije 5:15; 28:8
  - b. mjesta, Knjiga proroka Izaije 58:12; 61:4
  - c. Bog, Psalam 93:2; Izreke 8:23; Knjiga proroka Izaije 63:16
  - d. stvari, Knjiga Postanka 49:26; Job 22:15; Psalam 24:7.9; Knjiga proroka Izaije 46:9
  - e. vrijeme, Ponovljeni zakon 32:7; Knjiga proroka Izaije 51:9; 63:9.11
2. buduće vrijeme:
  - a. nečiji život, Knjiga Izlaska 21:6; Ponovljeni zakon 15:17; 1. Samuelova 1:22; 27:12
  - b. hiperbola za kralja, 1. Knjiga o Kraljevima 1:31; Psalam 61:7; Knjiga Nehemije 2:3
  - c. neprekidno postojanje:
    - (1) Zemlja, Psalam 78:69; 104:5; Propovjednik 1:4
    - (2) nebesa, Psalam 148:5
  - d. postojanje Boga:
    - (1) Knjiga Postanka 21:33

- (2) Knjiga Izlaska 15:18
  - (3) Ponovljeni zakon 32:40
  - (4) Psalam 93:2
  - (5) Knjiga proroka Izaije 40:28
  - (6) Knjiga proroka Jeremije 10:10
  - (7) Knjiga proroka Daniela 12:7
- e. Savez:
- (1) Knjiga Postanka 9:12.16; 17:7.13.19
  - (2) Knjiga Izlaska 31:16
  - (3) Levitski zakonik 24:8
  - (4) Knjiga Brojeva 18:19
  - (5) 2. Knjiga o Samuelu 23:5
  - (6) Psalam 105:10
  - (7) Knjiga proroka Izaije 24:5; 55:3; 61:8
  - (8) Knjiga proroka Jeremije 32:40; 50:5
- f. poseban Savez s Davidom:
- (1) 2. Knjiga o Samuelu 7:13.16.25.29; 22:51; 23:5
  - (2) 1. Knjiga o Kraljevima 2:33.45; 9:5
  - (3) 2. Knjiga Ljetopisa 13:5
  - (4) Psalam 18:50; 89:4.28.36.37
  - (5) Knjiga proroka Izaije 9:7; 16:5; 37:35; 55:3
- g. Božji Mesija:
- (1) Psalam 45:2; 72:17; 89:35-36; 110:4
  - (2) Knjiga proroka Izaije 9:6
- h. Božji zakoni:
- (1) Knjiga Izlaska 29:28; 30:21
  - (2) Levitski zakonik 6:18.22; 7:34; 10:15; 24:9
  - (3) Knjiga Brojeva 18:8.11.19
  - (4) Psalam 119:89.160
- i. Božja obećanja:
- (1) 2. Knjiga o Samuelu 7:13.16.25; 22:51
  - (2) 1. Knjiga o Kraljevima 9:5
  - (3) Psalam 18:50
  - (4) Knjiga proroka Izaije 40:8
- j. Abrahamovo potomstvo i Obećana zemlja:
- (1) Knjiga Postanka 13:15; 17:19; 48:4
  - (2) Knjiga Izlaska 32:13
  - (3) 1. Knjiga Ljetopisa 16:17
- k. Blagdani prema Savezu:
- (1) Knjiga Izlaska 12:14; 17:24
  - (2) Levitski zakonik 23:14; 21:41
  - (3) Knjiga Brojeva 10:8
- l. vječna vječnost:
- (1) 1. Knjiga o Kraljevima 8:13
  - (2) Psalam 61:7-8; 77:8; 90:2; 103:17; 145:13
  - (3) Knjiga proroka Izaije 26:4; 45:17
  - (4) Knjiga proroka Daniela 9:24
- m. ono što Psalmi kažu vjernici će činiti zauvijek:
- (1) zahvaljivanje, Psalam 30:12; 79:13
  - (2) prebivanje u Njegovoj prisutnosti, Psalam 41:12; 61:4.7
  - (3) pouzdanje u Njegovo milosrđe, Psalam 52:8
  - (4) slavljenje GOSPODINA, Psalam 52:9
  - (5) pjevanje hvala, Psalam 61:8; 89:1

- (6) izricanje Njegove pravde, Psalam 75:9
  - (7) slavljenje Njegovog Imena, Psalam 86:12; 145:2
  - (8) blagoslivljanje Njegovog Imena, Psalam 145:1
3. unatrag i unaprijed u vremenu (“od vječnosti do vječnosti”):
- a. Psalam 41:13 (slavljenje Boga)
  - b. Psalam 90:2 (Sâm Bog)
  - c. Psalam 103:17 (dobrota GOSPODINOVA).

Upamtite, okvir određuje širinu značenja pojma. Vječni Savezi i obećanja su uvjetovani (tj. Jer 7). Kod svake uporabe SZ-a o ovoj veoma tečnoj riječi budite pozorni kod čitanja vaših suvremenih gledišta o vremenu ili vašoj NZ-noj sustavnoj teologiji. NZ su opće primjenjiva SZ-na obećanja.

4:29 “on bijaše šetao po krovu od kraljeve palače Babilona” Drevni ljudi koristili su krov u ljetno vrijeme kao hladno mjesto za odmor i spavanje.

4:30 “Kralj razmisli i reče” Ponos je uvijek bio glavni problem paloga ljudstva (usp. Post 3; Iz 14; Ez 28). Ovaj je kralj imao mnogo toga za bivanje ponosnim, kao primjerice da je iz babilonskih pismohrana poznat kao veliki graditelj. Babilonski viseći vrtovi bili su jedno od Sedam svjetskih čuda. Sâm grad imao je ogromne dvostruke zidove. Unutarnji gradski zid bio je širok 21 stopu [1 stopa = 30,48 cm – op.prev.], 50 lakata ([vidjeti Posebnu temu u Dn 3:1: Lakat](#)) visine s kulama od kojih je svaka bila visoka 60 stopa. Vanjski zid bio je širok 11 stopa, 42 milje opsega, a 6 stopa iza vanjskoga zida bio je jarak što su napravili ljudi, koji je provodio vodu Eufrata okolo grada za zaštitu.

▣ **“pomoću moći svoje snage i za slavu svoga veličanstva”** Nekoliko od ovih riječi upotrijebljeno je u Knjizi proroka Daniela 2:37, gdje je posjedovanje toga izravno pripisano Bogu Jude. Sve što on ima jeste dar od Boga, ali on misli kako je sve to od njega samog (usp. Dn 4:26.31.32; 2:37.44).

4:31 “dođe glas s neba” Rabini su pretpostavljali da je to *Bath-kol* iz među-biblijskoga razdoblja, Božji način potvrđivanja Njegove volje tijekom toga vremena kad nije bilo proroka u Izraelu. Ali, u okviru, to izgleda upućuje na proglas anđeoskih stražara (usp. Dn 4:13.23).

4:32-33 “Odmah riječ glede Nabukodonozora bijaše ispunjena” Njegova je bolest nazvana likantropija ili boantropija (usp. R. K. Harrison's *Introduction to the OT*, str. 1115-1117).

Postoji čak neka povijesna dokumentacija što podupire Nabukodonozorovo razdoblje ludosti:

1. Berossus (svećenik *Bela* koji je napisao tri povijesne knjige o Babilonu na grčkome jeziku u četvrtome i trećemu stoljeću pr.Kr.). Ovu je predao zapisao Josip Flavije (*Against Apion* 1.19-20)
2. Euzebij, *Praep. Evang.* IX.41, očuvao je svjedočenje Abidenusa (drugo stoljeće pr.Kr.) da je Nabukodonozor, u svojim zadnjim danima, bio opsjednut od nekoga boga ili nekog drugog (usp. R. K. Harrison, *Introduction to the Old Testament*, str. 1115).

▣ **“njegovo tijelo bijaše kupano s rosom nebeskom”** Raspon temperature u ovome dijelu Zemlje je od 120 stupnjeva ljeti do niske temperature smrzavanja zimi. Mogu se samo zamisliti fizičke promjene što su se događale u tijelu ovoga čovjeka kad je živio vani kroz godinu.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 4:34-37

³⁴“Ali na kraju toga razdoblja, ja, Nabukodonozor, podigoh svoje oči prema nebu i moj mi se razum vrati, i ja blagoslovih Previšnjega i hvalih i štovah Njega koji živi zauvijek;

Jer Njegova vlast je vječna vlast,

I Njegovo kraljevstvo traje od naraštaja do naraštaja.

³⁵Svi žitelji zemlje su računati kao ništa,

Ali On čini prema Svojoj volji u vojsci nebeskoj

I među žiteljima zemlje;

I nitko se ne može obraniti od Njegove ruke

Ili reći Njemu: ‘Što si Ti napravio?’

³⁶U taj trenutak moj mi se razum vrati. I moje veličanstvo i sjaj bijahu mi vraćeni za slavu moga kraljevstva, i moji savjetnici i moji velikaši počеше me tražiti; tako ja bijah učvršćen u svojoj vrhovnoj vlasti, i nenadmašna veličina bijaše mi dodana. ³⁷Sad ja, Nabukodonozor, hvalim, uzvisujem i štujem Kralja nebeskoga, jer sva Njegova djela su istinita i Njegovi putovi pravi, i On je kadar poniziti one koji hodaju u oholosti.”

4:34 “na kraju toga razdoblja” Ovo upućuje na određeno vrijeme spomenuto u Knjizi proroka Daniela 4:16, “sedam razdoblja vremena”. Većina komentatora misli da to upućuje na godine, ali to je nagađanje. Međutim, osobitost potvrđuje da je Bog u nadzoru Nabukodonozorova stanja i liječenja.

▣ **“ja, Nabukodonozor, podigoh svoje oči prema nebu”** Ovo je simbolički način upućivanja na njegovu spoznaju Boga (usp. Dn 4:36) i Njegove suverenosti (usp. Dn 4:34-35).

▣ **“Previšnjega”** [Vidjeti Posebnu temu u Knjizi proroka Daniela 1:2: Imena za Božanstvo.](#)

▣ **“Njega koji živi zauvijek”** Ovo je čini se igra na ime “YHWH” iz hebrejskoga GLAGOLA “biti” (usp. Izl 3:14). Teološka potvrda napravljena je nekoliko puta u Knjizi proroka Daniela (usp. Dn 4:34; 6:26; 12:7).

▣ **“Njegova vlast”** Ova lirska teološka potvrda usporedna je s Knjigom proroka Daniela 4:3, kao i s 2:44; 6:26-27.

4:35 Ovo poglavlje ima nekoliko lirskih tvrdnji u obliku himne (usp. Dn 4:34-35.37).

▣ **“Svi žitelji zemlje su računati kao ništa”** Ovo nije tvrdnja da Bog ne ljubi ljudstvo, nego da se niti jedan ljudski pojedinac ili narod ne može usporediti s Božjom snagom i vlašću (usp. Iz 40:17; Jer 10:10).

▣ **“vojski nebeskoj”** Ovaj izričaj može imati dva smjera: (1) u tekstovima što se odnose na vjeran Izrael to upućuje na YHWH-u, Zapovjednika nebeske vojske anđela (usp. Jš 5:14-15; 1. Kr 22:19; Ps 103:20-21), ali (2) u tekstovima što se odnose na Carstva Mezopotamije, posebice Babilon, koji je zastupao i koristio astrologiju ili na idolopoklonički Izrael, onda to upućuje na YHWH-u kao Stvoritelja i Onoga koji nadzire sva nebeska tijela (Sunce, Mjesec, zvijezde, itd., npr. Pnz 4:19; 17:3; 2. Kr 17:16; Ps 33:6; Iz 34:4; 40:26; Jer 8:2-3; 19:13).

▣ **“I nitko se ne može obraniti od Njegove ruke”** Ova riječ upućuje na obučavanje ili discipliniranje djeteta. To je jak naglasak na Božjoj suverenosti nad svim ljudima i narodima (usp. Iz 43:13).

▣ **“Ili reći Njemu: ‘Što si Ti napravio’”** Ovo je još jedno moguće smjerenje na Knjigu proroka Izaije (usp. Dn 10:15; 45:9-13). Ovaj je izričaj metafora često povezana na izradbu lončarije (usp. Iz 29:16; Jer 18; Rim 9:19-22). Božja potpuna suverenost je ponavljana tema (usp. 2. Ljet 20:6; Job 9:12).

4:37 “hvalim, uzvisujem i štujem” Kao što je osobitost Knjige proroka Daniela upotrijebljeno je nekoliko istoznačnih pojmova kako bi se napravili jaki naglasci.

▣ **“Kralja nebeskoga”** Ovaj se naslov odnosi na zamisao o YHWH-i kao Kralju (usp. Suci 8:23; 1. Sam 8:7; Ps 5:2; 29:10; 44:4; 47:6-8; 48:2; 68:24; 74:12; 84:3; 95:3; 97:1; 99:4; 146:10; Iz 41:21; 43:15; 44:6; 52:7).

▣ **“sva Njegova djela su istinita i Njegovi putovi pravi”** Istina i pravda dvije su osobine YHWH (usp. Pnz 32:4; Ps 33:4-5). Taj jedan istiniti Bog otkriva spoznaju i djela pravično. On želi da Njegov narod oponaša Njegovu narav.

▣ **“poniziti one koji hodaju u oholosti”** Ovo prvo upućuje na Nabukodonozora (i Baltazara, usp. Dn 5:20), ali i na poganska Carstva predstavljena kipom od četiri kovine u poglavlju 2 (usp. Izl 18:11). Ovo je još jedna uobičajena biblijska tema (usp. Job 40:11-12; Jak 4:6.10; 2. Pt 5:5-6).

PITANJA ZA RASPRAVU

Ovaj komentar je vodič za proučavanje, što znači da ste odgovorni za vaše vlastito tumačenje Biblije. Svaki od nas mora hodati u svjetlu kojeg imamo. Prvenstvo u tumačenju imate vi, Biblija, i Sveti Duh. Sad to ne morate prepustiti komentatoru.

Ova pitanja za raspravu predviđena su da vam pomognu promišljati kroz glavne teme ovoga odjeljka Knjige. Ona su napravljena da budu misaono-nametljiva, ne konačna.

1. Tko je napisao ovaj proglas? Kralj ili Daniel ili obojica?
2. Zašto Nabukodonozor nije prvo pozvao Daniela da protumači njegov san?
3. Čega ili koga je simbol bilo stablo?
4. Što ili tko su stražari?
5. Što je svrha obruča oko stabla (Dn 4:15)?
6. Kako dugo traju sedam vremenskih razdoblja?
7. Ima li ovo proročanstvo ikakvu važnost van života Nabukodonozora?
8. Što je bila Nabukodonozorova bolest i je li to neobičan medicinski problem?
9. Kako biste vi naslovili ovo poglavlje?
10. Je li Nabukodonozor bio preobraćen?

DANIEL 5

PODJELA NA ODLOMKE U SUVREMENIM PRIJEVODIMA

NKJV	NRSV	TEV	NJB
Baltazarova gozba	Baltazarova svetkovina	Baltazarov banquet	Baltazarova gozba
5:1-4	5:1 5:2-4	5:1-4	5:1-12
5:5-9	5:5-9	5:5-9	
5:10-12	5:10-12	5:10-12	
pisanje na zidu objašnjeno		Daniel objašnjava pisanje	
5:13-16	5:13-16	5:13-16	5:13-16
5:17-24	5:17-23	5:17 5:18-21 5:22-24	5:17-28
	5:24-28		
5:25-29		5:25-28	
	5:29	5:29-31	5:29
Baltazarov pad			
5:30-31	5:30-31		5:30 - 6:1

ČITANJE KRUG TRI (vidjeti Vodič dobrog biblijskoga čitanja) SLIJEĐENJE IZVORNE AUTOROVE NAKANE NA RAZINI ODLOMKA

Ovaj komentar je vodič za proučavanje, što znači da ste odgovorni za vaše vlastito tumačenje Biblije. Svaki od nas mora hodati u svjetlu kojeg imamo. Prvenstvo u tumačenju imate vi, Biblija, i Sveti Duh. Sad to ne morate prepustiti komentatoru.

Pročitajte odlomak odjednom. Odredite subjekte (čitanje kruga #3, str. xiv.). Usporedite vašu podjelu subjekta s pet suvremenih prijevoda navedenih gore. Podjela na odlomke nije nadahnuta, ali ona je ključ za slijeđenje izvorne autorove nakane, što je srce tumačenja. Svaki odlomak ima jedan i samo jedan subjekt.

1. Prvi odlomak
2. Drugi odlomak
3. Treći odlomak
4. I tako dalje.

OKVIRNI UVIDI

- A. Čini se kako postoji šire vremensko razdoblje (preko 25 godina) između Knjige proroka Daniela 4 i 5. U ovome razdoblju bilo je nekoliko babilonskih kraljeva koji su kraljevali kratko vrijeme ([vidjeti u Dodatku: Kraljevi i događaji babilonskih, perzijskih i grčkih dinastija](#)).
- B. Baltazar je bio izvorom velike borbe mišljenja zato jer se njegovo ime ne pojavljuje u mnogim kuneiformnim [kuneiform – klinasto pismo – op. prev.] popisima babilonskih kraljeva. Međutim, novi arheološki nalazi pronašli su ga popisanog kao sina Nabonida, zadnjega babilonskog kralja (s Nabonidova valjka, vidjeti J. B. Pritchard, ANET, str. 315-316). Očito je Nabonid postao predano uključen u štovanje boga Mjeseca, *Sina* (sumerski *Nanna*). Njegova majka (*Adadguppi*) bila je uključena u štovanje boga Mjeseca u Haranu, dok je njegova kći bila visoka svećenica u Uru. On je većinu svoga vremena provodio u Temi u sjevernoj Arabiji i bio odsutan iz Babilona dulje razdoblje (tj. oko deset godina). Gradovi Ur, Haran, i Tema bili su središta štovanja Mjeseca. Neki povjesničari tvrde kako je njegova odsutnost bila zbog njegova zapovijedanja vojskom koja se nalazila u proširenoj bitci s vojskom Kira II.
- C. Ovo je poglavlje uključeno kao još jedan primjer oholosti svjetskih vladara i njihova sukoba s YHWH-om koji je nadziratelj povijesti.
- D. Baltazar se pouzdavao u utvrde grada Babilona što ne mogu biti nadvladane. Za dobru raspru o tome gradu vidjeti La Moine F. DeVriesa, *Cities of the Biblical World*, Hendrickson Publishers, 1997., str. 13-21.

Za dobru kratku raspru o Neo-Babilonu vidjeti Jack Finegan, *Archaeological History of the Ancient Middle East*, Westview Press, 1979., str. 123-133.

PROUČAVANJE RIJEČI I IZRIČAJA

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 5:1-4

¹Baltazar kralj održi veliku gozbu za tisuću svojih plemenitaša, i on bijaše pio vino u prisutnosti tih tisuću.
²Kad je Baltazar kušao vino, on naredi da se donesu zlatne i srebrne posude što je Nabukodonozor njegov otac uzeo iz hrama koji *bijaše* u Jeruzalemu, tako da kralj i njegovi plemenitaši, njegove žene i njegove inoče mogu piti iz njih.
³Onda oni donesoše zlatne posude što su bile uzete iz hrama, kuće Božje što bijaše u Jeruzalemu; i kralj i njegovi plemenitaši, i njegove žene i njegove inoče pili su iz njih. ⁴Oni su pili vino i slavili bogove od zlata i srebra, tuča, željeza, drva i kamena.

5:1 “Baltazar” U babilonskome *Bel-shar-usur* znači “Bel, štiti kralja” (BDB 1084). *Bel* znači “gospodar” i to je drugo ime za *Marduka*.

▣ “kralj” Iako njegovo ime nije prvotno bilo nađeno ni na kojemu kuneiformnome popisu babilonskih kraljeva, daljnja arheološka proučavanja pronašla su ga na kuneiformnome popisu što ga naziva “sin kralja” (tj. Nabonidov valjak, vidjeti J. B. Pritchard, ANET, str. 315-316). Zato jer je nazvan sinom Nabukodonozora u stihovima 2.11.18.22, postojala je velika raspra o njegovu pravome pretku. Neke moguće teorije su: (1) on je bio posvojeni sin Nabonida; (2) obiteljski pojmovi imaju široki opseg značenja, kao što je to uobičajeno u semitskim jezicima; (3) Nabonid se moguće oženio s kćeri Nabukodonozora II. (Nitokris) kako bi ozakonio svoje kraljevanje jer moguće on nije bio iz kraljevske loze (usp. R. P. Dougherty, *Nabonidus and Belshazzar*, str. 63-80); ili (4) neki čak tvrde da je on oženio Nabukodonozorovu kraljicu.

▣ “održi veliku gozbu” Moguće je to bio državni ili religijski praznik. Unatoč približavanju vojske Medo-Perzije to je mogao biti način skretanja njihovih misli od približavajuće bitke.

▣ “tisuću svojih plemenitaša” Povijest daje mnoge primjere velikih gozbi što su održavali istočnjački monarsi (usp. Dn 3 [neo-babilonski]; Estera 1 [perzijski]).

5:2 “Kad je Baltazar kušao vino” Ovo upućuje ili na: (1) njegovo započinjanje razdoblja tradicionalnoga pijenja nakon ručka ili (2) činjenicu da je on već bio pod utjecajem alkohola ([vidjeti Posebnu temu dolje: Biblijski stavovi prema alkoholu i zloporabi alkohola](#)).

POSEBNA TEMA: BIBLIJSKI STAVOVI PREMA ALKOHOLU I ZLOPORABI ALKOHOLA

I. BIBLIJSKI POJMOVI

A. Stari zavjet

1. *Yayin* – To je općeniti pojam za vino (BDB 406, KB 409), upotrijebljen 141 puta. Etimologija je neizvjesna jer nije iz hebrejskoga korijena. Uvijek znači fermentirani voćni sok, obično grožđe. Neki posebni odlomci su Knjiga Postanka 9:21; Izlazak 29:40; Brojevi 15:5.10.
2. *Tirosh* – To je “novo vino” (BDB 440, KB 1727). Zbog klimatskih uvjeta na Bliskome Istoku, fermentacija je započinjala najmanje šest sati nakon izlučivanja soka. Taj pojam upućuje na vino u tijeku fermentacije. Vidjeti neke posebne odlomke u Ponovljenome zakonu 12:17; 18:4; Knjizi proroka Izaije 62:8-9; Hošei 4:11.
3. *Asis* – To je očito alkoholno piće (“slatko vino”, BDB 779, KB 860, npr. Joel 1:5; Iz 49:26).
4. *Sekar* – To je pojam “jako piće” (BDB 1016, KB 1500). Hebrejski korijen korišten je u pojmu “pijan” ili “pijanica”. Ima nekakve dodatke da bude više opojno. Usporedno je s *yayin* (usp. Izr 20:1; 31:6; Iz 28:7).

B. Novi zavjet

1. *Oinos* – grčki ekvivalent pojmu *yayin*.
2. *Neos oinos* (novo vino) – grčki ekvivalent pojmu *tirosh* (usp. Mk 2:22).
3. *Gleuchos vinos* (slatko vino, *asis*) – vino u ranim stupnjevima fermentacije (usp. Djela 2:13).

II. BIBLIJSKA UPORABA

A. Stari zavjet

1. Vino je dar od Boga (Post 27:28; Ps 104:14-15; Prop 9:7; Hoš 2:8-9; Joel 2:19.24; Am 9:13; Zah 10:7).
2. Vino je dio žrtvenoga prinosa (Izl 29:40; Lev 23:13; Br 15:7.10; 28:14; Pnz 14:26; Suci 9:13).
3. Vino je upotrebljavano kao lijek (2. Sam 16:2; Izr 31:6-7).
4. Vino može biti stvarna poteškoća (Noa – Post 9:21; Lot – Post 19:33.35; Samson – Suci 16:19; Nabal – 1. Sam 25:36; Urija – 2. Sam 11:13; Amnon – 2. Sam 13:28; Eli – 1. Kr 16:9; Ben Hadad – 1. Kr 20:12; vladara – Amos 6:6; i dame [nemoralne žene – op.prev.] – Am 4).
5. Vino može biti zlorabljeno (Izr 20:1; 23:29-35; 31:4-5; Iz 5:11.22; 19:14; 28:7-8; Hoš 4:11).
6. Vino je bilo zabranjeno određenim skupinama (svećenicima na dužnosti, Lev 10:9; Ez 44:21; nazarenima, Br 6; i vladarima, Izr 31:4-5; Iz 56:11-12; Hoš 7:5).
7. Vino je korišteno u eshatološkoj okolnosti (Am 9:13; Joel 3:18; Zah 9:17).

B. Međubiblijski

1. Umjerenost u vinu od velike je pomoći (Prop 31:27-30).
2. Rabini kažu: “Vino je najveće od svih medicina, a tamo gdje vino nije dovoljno, potrebni su lijekovi.” (BB 58b).

C. Novi zavjet

1. Isus je promijenio veliku količinu vode u vino (Iv 2:1-11).
2. Isus je pio vino (Mt 11:18-19; Lk 7:33-34; 22:1 i dalje).
3. Na dan Pedesetnice Petar je bio okrivljen za pijanstvo zbog “novoga vina” (Djela 2:13).
4. Vino može biti korišteno kao lijek (Mk 15:23; Lk 10:34; 1. Tim 5:23).
5. Vođe ga ne smiju zlorabiti. To ne znači potpuna apstinencija (1. Tim 3:3.8; Tit 1:7; 2:3; 1. Pt 4:3).
6. Vino je korišteno u eshatološkim okolnostima (Mt 22:1 i dalje; Otk 19:9).
7. Pijanstvo je za žaliti (Mt 24:49; Lk 12:45; 21:34; 1. Kor 5:11-13; 6:10; Gal 5:21; 1. Pt 4:3; Rim 13:13-14).

III. TEOLOŠKI UVID

A. Dijalektičke napetosti

1. Vino je dar od Boga.
2. Pijanstvo je velika poteškoća.
3. Vjernici u nekim kulturama moraju ograničiti svoje slobode radi Evanđelja (Mt 15:1-20; Mk 7:1-23; 1. Kor 8 – 10; Rim 14).

B. Stremljenje da se ide preko datih granica

1. Bog je izvor svih dobrih stvari.
  2. Palo čovječanstvo zlorabilo je sve Božje darove uzimajući ih preko Bogom-danih granica.
- C. Zloporaba je u nama, ne u stvarima. Nema ničega zloga u fizičkome stvorenju (usp. Mk 7:18-23; Rim 14:14.20; 1. Kor 10:25-26; 1. Tim 4:4; Tit 1:15).

IV. PRVO STOLJEĆE ŽIDOVSKJE KULTURE I FERMENTACIJA

- A. Fermentacija započinje vrlo brzo, otprilike 6 sati nakon tiskanja grožđa.
- B. Židovska predaja kaže da kad se pojavi neznatna pjena na površini (znak fermentacije), tada se obvezno mora izdvojiti desetina vina (*Maaseroth* 1:7). To se naziva “mlado vino” ili “slatko vino”.
- C. Prvotna burna fermentacija bila je dovršena nakon tjedan dana.
- D. Druga fermentacija traje otprilike 40 dana. Na tome stupnju ono se smatra “zrelim vinom” i moglo bi biti ponuđeno na žrtvenik (*Edhuyyoth* 6:1).
- E. Vino što je odležalo na svome talogu (staro vino) smatralo se dobrim, ali moralo je biti dobro procijeđeno prije uporabe.
- F. Vino se smatralo primjerene starosti obično nakon jedne godine fermentacije. Najdulje vremensko razdoblje u kojem bi se vino moglo sigurno uskladištiti bilo je tri godine. Ono se nazivalo “staro vino” i moralo se razrijediti vodom.
- G. Fermentacija se odgađa samo u zadnjih 100 godina i to sa sterilnom sredinom i kemijskim dodacima. Stari svijet nije mogao zaustaviti tijek fermentacije.

V. ZAVRŠNE IZJAVE

- A. Budite sigurni da vaše iskustvo, teologija, i biblijsko tumačenje ne podcjenjuju Isusa i prvo stoljeće židovsko /kršćanske kulture! Oni očigledno nisu bili potpuni apstinenti.
- B. Ja ne zagovaram društvenu uporabu alkohola. Štoviše, mnogi su pretjerali biblijski stav o tome predmetu i sad zahtijevaju vrhunsku pravednost temeljenu na kulturološko/denominacijskoj zabludi.
- C. Za mene, poslanice Rimljanima 14 i 1. Korinćanima 8 – 10 osigurale su uvid i nit vodilju temeljenu na ljubavi i poštovanju braće vjernika te objavu Evanđelja u našoj kulturi, a ne na osobnoj slobodi ili osuđujućem kriticismu. Ako je Biblija jedini izvor vjere i primjene, onda možda svi moramo ponovno razmisliti o tome pitanju.
- D. Ako proguramo potpunu apstinenciju kao Božju volju, kako ćemo razumjeti ono što se odnosi na Isusa, kao i sve suvremene kulture koje redovito koriste vino (npr. Europa, Izrael, Argentina)?

▣ (5:2) “**on naredi da se donesu zlatne i srebrne posude**” Nabukodonozor II. odnio je posude od kuće YHWH-ine u Jeruzalemu (usp. 2. Kr 24:13; 25:15), kao što je odnio i iz hramova svih naroda. Zašto je Baltazar odabrao posebno oskvrnuti YHWH-ine svete hramske posude neizvjesno je. Po svoj prilici, zato jer je tamo bilo prisutno stotine gostiju plus njegove žene i inoče (usp. Dn 5:3), sve posude iz svih hramova pokorenih naroda bile su napravljene za pijenje, ali vjerojatnije jer je Jeruzalem spomenut posebice u 5:2 i 3. Baltazar je znao koliko je YHWH ponizio Nabukodonozora (usp. Dn 4), i on je jednostavno djelovao iz zlobe (usp. Dn 5:22).

▣ “**njegov otac**” Ovo bi moglo biti doslovno (usp. Post 31:42), ali vjerojatno je upotrijebljeno u smislu “predak”, “potomak” (usp. Ezra 5:12), ili “prethodni kraljevski vođa” (BDB 1078, isto tako crni obelisk Salmanasara III. naziva Jehua “sinom Omrija”). Neki pojmovi pokazuju kako je pojam korišten kao bivanje djedom (usp. Post 28:13; 32:9) i pradjedom (usp. 1. Kr 15:11).

▣ “**hrama**” [Hram] Židovski Hram u Jeruzalemu izgradio je Salomon i opisan je u 1. Knjizi o Kraljevima 6 - 8. To odražava drevni pokretni Šator sastanka opisan u Knjizi Izlaska 25 - 27; 35 - 38.

▣ “**njegove žene i njegove inoče mogu piti iz njih**” Medijci i Perzijanci nisu dozvolili prisutnost žena na državnim banketima (usp. Ester 1), ali očevitno Babilonci jesu, barem u ovoj prigodi (Ksenofon, *Cyropaedia* 5.2.28). U židovskoj misli kasnijih znanstvenika prisutnost žena, i posebno inoča, bila bi dodatna uvreda YHWH. Većinom su muškarci i žene bili odvojeni u Drevnome Bliskom Istoku. Ovo je bila razuzdana i neumjerena zabava (usp. James M. Freeman, *Manners and Customs of the Bible*, str. 203).

U Hebrejskoj Bibliji razlika između “žena” i “inoče” imala je veze s pravima nasljedstva glede djece. I jedne i druge bile su zakonski udane za kralja i živjele su u haremu. Djece “žena” imala su puna prava nasljedstva, dok su djeca “inoča” imala samo ograničena prava nasljedstva.

Ovo je aramejski odjeljak o Danielu i pojam “inoče” (BDB 1099) je od arapskoga korijena za “vrijeme”, “notu”, ili “pjesmu”, prema tome, NJB ga prevodi kao “i žene koje su pjevale za njega”.

5:4 “slavili bogove od zlata i srebra, tuča, željeza, drva i kamena” Ovo su iste kovine što su bile uključene u kip iz Knjige proroka Daniela 2. Iz stiha 23 shvaćamo kako su to bili idoli (usp. Izl 20:23; Pnz 4:28; 28:36.64; 29:17; Ps 115:4-8; 135:15-18; Iz 40:18-20; 44:9-20; 46:1-7). Ovaj izričaj može podrazumijevati kako je ovaj banket imao religijske ili obredne konotacije.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 5:5-9

⁵Iznenada se prsti čovječje ruke pojaviše i započеше pisati nasuprot velikoga svijećnjaka po žbuci zida kraljeve palače, i kralj vidje nadlanicu šake koja je pisala. ⁶Tada kraljevo lice poblijedje i njegove ga misli uznemiriše, i njegovi zglobovi kukova popuštahu i njegova koljena počеше udarati jedno o drugo. ⁷Kralj pozva glasno neka dovedu opsjenare, Kaldejce i gatare. Kralj kaza i reče mudracima Babilona: “Svaki čovjek koji može pročitati ovaj natpis i objasniti mi njegovo značenje bit će odjeven s grimizom i *imati* ogrlicu od zlata oko svoga vrata, i imati vlast kao treći *vladar* u kraljevstvu.” ⁸Onda svi kraljevi mudraci uđu, ali oni ne mogoše pročitati natpis ili obznaniiti njegovo tumačenje kralju. ⁹Onda kralj Baltazar bijaše uvelike uznemiren, njegovo lice postade čak bljedje, a njegovi plemenitaši bijahu zbunjeni.

5:5 “velikoga svijećnjaka” Čitatelji Biblije upoznati se s velikim svijećnjacima i u Šatoru sastanka (sedam krakova, usp. Izl 25:31-40) i u Salamonovu Hramu (deset krakova, usp. 2. Ljet 4:19-22). Neizvjesno je ako je ovaj svijećnjak iz YHWH-ina Hrama (usp. Jer 52:19) bio donesen u dvoranu gdje se održavala zabava zajedno sa zdjelama ili to upućuje na jedan od svijećnjaka, što je obično svijetlio u sobi. Ako je to YHWH-in veliki svijećnjak onda je nadnaravna ruka otkrivenja s Neba pisala svoje tajno pravo nad ovom posebno svetom stvari. Bilo što je istina pisanje je bilo smješteno na upadljivo mjesto gdje je bilo lako vidljivo!

▣ **“žbuci zida kraljeve palače”** Ovo je također aramejska riječ za “vapno”, “živo vapno”, ili “žbuku” (BDB 1086 i 162). Iz sadašnje arheologije naučili smo da je u Babilonu glavna soba s prijestoljem imala bijelu žbuku na dva zida.

▣ **“kralj vidje nadlanicu šake koja je pisala”** Je li netko drugi vidio šaku ili samo kralj neizvjesno je. Riječ “šake” [šaka] (BDB 1094) može značiti “ruka”, “dlan”, ili “prst”. To je bila ljudska ruka sa šakom, moguće do lakta (usp. Peter-Contesse, Ellington, *A Handbook On The Book of Daniel*, str. 134) ili samo do ručnoga zgloba (usp. *The Anchor Bible*, tom 23, str. 184).

5:6 Ovo je izvješće očevica o pogoršavanju kraljevoga fizičkoga stanja u svjetlu njegove pijanosti i nadnaravnoga pojavka ruke (usp. Dn 5:9). To se također dogodilo u Knjizi proroka Daniela 7:28.

▣ **“njegovi zglobovi kukova popuštahu”** Ovo je metaforički izričaj što opisuje strah (usp. Nah 2:10; Ps 69:23; Iz 21:3), kao što je i “njegova koljena počеше udarati jedno o drugo” (usp. Ez 7:17; 21:7; Nah 2:10).

5:7 “dovedu opsjenare, Kaldejce i gatare” Ponovno je naglašena nemoć babilonskih mudraca (usp. Dn 5:8.15). Očito je Daniel bio umirovljen od djelatne službe (usp. 5:11).

▣ **“grimizom”** *The King James Version* ima “skrlet” i moramo zapamtiti da su imena drevnih boja uvelike raznovrsna. Grimiz je bila boja kraljevskoga dostojanstva (usp. Ksenofon, *Anabasis* 1:5,8). Skrlet je bila vrlo skupa odjeća što su nosili samo vrlo bogati.

▣ **“ogrlicu od zlata”**Ogrlice su bile simbol položaja i vlasti i Drevnome Bliskom Istoku (usp. Post 41:42; Pjesma 4:9; Ez 16:11). Međutim, aramejski izričaj (BDB 1090 i 1087) može upućivati na masivni zlatni ovratnik, označavajući položaja, a ne mora uopće upućivati na ogrlicu.

▣ **“treći vladar u kraljevstvu”** Ova riječ (BDB 1118) vrlo je višeznačna. Može značiti: (1) jednostavno visoki dužnosnik; (2) vojni dužnosnik; ili (3) može odgovarati Baltazarovu su-vladanju s Nabonidom. On je jedini mogao dati nekome treće mjesto.

5:8 “oni ne moguše pročitati natpis” Neizvjesno je ako je ovo pisanje bilo na aramejskome ili hebrejskome. Čini se kako su oni bili kadri pročitati riječi, ali moguće nisu razumjeli njihovo značenje. Riječi su mogle biti pisane samo u suglasnicima ili, kao što rabini kažu, ne vodoravno, nego okomito. Očito trebao je Daniel kako bi protumačio ove riječi.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 5:10-12

¹⁰Kraljica uđe u gozbeni dvoranu zbog riječi kralja i njegovih plemenitaša; kraljica kaza i reče: “O kralju, živi zauvijek! Nemoj dopustiti svojim mislima da te uznemire ili da tvoje lice bude blijedo. ¹¹Postoji čovjek u tvome kraljevstvu u kome je duh svetih bogova; i u danima tvoga oca, prosvjećenost, pronicavost i mudrost bogova bijaše nadeno u njemu. Kralj Nabukodonozor, tvoj otac, tvoj otac kralj, postavi ga starješinom čarobnjaka, opsjenara, Kaldejaca i gatara. ¹²To bijaše zbog izuzetnoga duha, znanja i razboritosti, tumačenja snova, objašnjenja zagonetki i rješavanje teških poteškoća bijaše nadeno u tome Danielu, kojeg kralj imenova Baltazar. Neka Daniel sad bude pozvan i on će obznaniti tumačenje.”

5:10 “Kraljica” Septuaginta dodaje izričaj što kaže da je Baltazar pozvao kraljicu. Ovo je zato jer je bilo vrlo neuobičajeno za bilo koga da uđe u kraljevu prisutnost bez bivanja pozvanim (usp. Ester 4:11). Međutim, majka-kraljica imala je jedinstveni položaj u kraljevoj dvorani i vjerojatno je mogla doći i otići kako je željela. Postojalo je mnogo raspre o njenome identitetu: (1) Nabukodonozorova kraljica, (2) Nabukodonozorova kći, ili (3) jedna od Nabonidovih žena. Mogućnosti #1 ili 2 izgledaju najizvjesnije jer je ona znala o Danielu i njegovim darovima.

5:11 “Postoji čovjek u tvome kraljevstvu” Knjiga proroka Daniela 5:8 primjer je ponovnoga propusta babilonskih mudraca da ispravno spoznaju srce i um jedinoga istinskoga Boga. Bog je, međutim, osigurao izvor otkrivenja, čak ovima babilonskim monarsima. Taj je izvor bio Daniel, jedan od zarobljenika iz Jude (usp. 5:13).

▣ **“duh svetih bogova”** Vidjeti bilješku u Knjizi proroka Daniela 4:8.

▣

NASB	“prosvjećenost, pronicavost i mudrost”
NKJV	“svjetlo i razumijevanje i mudrost”
NRSV	“prosvjetljenje i razumijevanje i mudrost”
TEV	“dobra pamet, znanje, i mudrost”
NJB	“spoznaja, pronicljivost i mudrost”

Ove tri osobitosti morale su odraziti Danielove nadnaravne sposobnosti u znanju i tumačenju viđenja, snova, itd. (usp. Dn 5:14). Naredni izričaj, “mudrost bogova” posebno naglašava Danielove Bogom dane darove (usp. Dn 5:12; 1:17.20).

▣ **“postavi ga starješinom čarobnjaka, opsjenara, Kaldejaca i gatara”** Vidjeti bilješku u Knjizi proroka Daniela 1:20; 2:48, i 4:9.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 5:13-16

¹³Onda Daniel bijaše doveden pred kralja. Kralj kaza i reče Danielu: “Jesi li ti taj Daniel koji je jedan od izgnanika iz Jude, kojeg je moj otac kralj doveo iz Jude?” ¹⁴Sad ja sam čuo o tebi da je duh bogova u tebi, i da je prosvjećenost, razbor i izuzetna mudrost bila nadena u tebi. ¹⁵Upravo sad mudraci i opsjenari bijahu dovedeni pred mene tako da mogu pročitati ovaj natpis i učiniti mi njegovo tumačenje znanim, ali oni nisu znali objaviti tumačenje poruke. ¹⁶Ali ja sam osobno čuo o tebi, da si ti kadar dati tumačenja i riješiti teške poteškoće. Sad ako si ti kadar pročitati natpis i učiniti mi njegovo tumačenje znanim, ti ćeš biti odjeven s grimizom i *nositi* ogrlicu od zlata oko svoga vrata, i ti ćeš imati vlast kao treći *vladar* u kraljevstvu.

5:13 “Jesi li ti taj Daniel koji je jedan od izgnanika iz Jude” Zabilježite da ga kralj oslovljava njegovim hebrejskim imenom, a ne njegovim babilonskim imenom. Također zabilježite kako je spomenuto da je on iz Jude, lokacije od sāmoga Boga o koju se Baltazar ogriješio (usp. Dn 5:22).

▣ **“jedan od izgnanika iz Jude”** Ovaj izričaj djeluje na dva načina: (1) Baltazar potvrđuje da je Daniel zarobljena židovska osoba ili (2) Daniel je član i predstavnik YHWH-ina naroda; YHWH koji nadzire povijest i sudbinu kraljeva (usp. Dn 2:20-23; 4:17.32)!

5:14 “Sad ja sam čuo” Ovo upućuje na Knjigu proroka Daniela 5:10-12.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 5:17-24

¹⁷Onda Daniel odgovori i reče pred kraljem: “Zadrži svoje darove za sebe ili daj svoje nagrade nekome drugom; međutim, ja ću pročitati natpis kralju i učiniti mu znanim njegovo tumačenje. ¹⁸O kralju, Previšnji Bog dodijelio je vrhovnu vlast, veličinu, slavu i veličanstvo Nabukodonozoru tvome ocu. ¹⁹Zbog veličine što je On darovao njemu, svi puci, narodi i ljudi svakoga jezika bojali su se i drhtali pred njim; bilo koga je želio on je ubio i bilo koga je želio on je poštediti da bude živ; i bilo koga je želio on je uzvisio i bilo koga je želio on je ponizio. ²⁰Ali kad njegovo srce bijaše uzdignuto i njegov duh postade toliko ponosan da se ponašao oholo, on bijaše svrgnut sa svoga kraljevog prijestolja i njegova slava bijaše oduzeta od njega. ²¹On također bijaše odveden od ljudskoga roda, i njegovo srce bijaše učinjeno kao *ono od zvijeri*, a njegovo obitavalište *bijaše s divljim magarcima*. Njemu bijaše dana trava da jede kao stoka, a njegovo tijelo bijaše kupano s nebeskom rosom sve dok nije shvatio da je Previšnji Bog vladar nad kraljevinom ljudskoga roda i *da On postavlja nad njom koga On želi*. ²²Ipak ti, njegov sin, Baltazar, nisi ponizio svoje srce, čak premda si znao sve to, ²³nego si se uzvisio protiv Gospodina neba; i oni su donijeli posude iz Njegove kuće pred tebe, i ti i tvoji plemenitaši, tvoje žene i tvoje inoče pili su vino iz njih; i ti si slavio bogove od srebra i zlata, od tuča, željeza, drva i kamena, koji ne vide, ne čuju niti ne razumiju. Ali Boga u čijoj je ruci tvoj životni dah i tvoji putovi, ti nisi slavio. ²⁴Onda ruka bijaše poslana od Njega i ovaj je natpis bio ispisan.”

5:17-21 Ovo je sažetak Božje suverenosti što se bavi s Nabukodonozorom II. zapisano u Knjizi proroka Daniela 4.

5:17 Daniel snažno (JUSIV i IMPERATIV), ali pristojno, odbacuje kraljevu ponudu darova, nagrada, i položaja. Daniel može pročitati proročke riječi. On zna da je Babilonsko kraljevstvo na kraju! Daniel je znao da će Baltazar dati sve vrlo brzo Kirovoj vojsci.

5:18 “Nabukodonozoru tvome ocu” Pojam “ocu” može upućivati na potomke u hebrejskom (semitskoj) uporabi. Vidjeti bilješku u Knjizi proroka Daniela 5:2.

5:19 “svi puci, narodi i ljudi svakoga jezika” Ovo je hiperbola upotrijebljena za pokazivanje širine Neo-Babilonskoga Carstva pod Nabukodonozorom II. (usp. Dn 3:4.7; 4:1; 5:19; 6:25).

Nabukodonozor je proveo potpuni nadzor nad velikim dijelom Drevnoga Bliskog Istoka. On je mislio kako je on bio na položaju vlasti sve dok se Bog Jude nije umiješao (usp. 5:20-21)!

5:20 Ovaj stih ne opisuje samo Nabukodonozora, nego sve bliskoistočne vlastodršce kojima je Daniel služio i prorokovao o njima (usp. Dn 2:7.8; 9:24-27; 11:12), uključujući Baltazara (usp. 5:22-23).

5:21 “Previšnji Bog” [Vidjeti Posebnu temu u Knjizi proroka Daniela 1:2: Imena za Božanstvo.](#)

5:22-23 *The NIV Study Bible* (str. 1308) bilježi kako je Baltazar osuđen za tri stvari:

1. on je djelovao bez poštovanja prema YHWH-i, ne sa zanemarivanjem, nego s prkosom (Dn 5:22)
2. on je oskrvnuo YHWH-ino Ime korištenjem svetih posuda iz Hrama u Jeruzalemu za pijanku
3. on je slavio čovječjom rukom napravljene idole umjesto YHWH-u (Dn 5:23b).

5:23 “nego si se uzvisio protiv Gospodina neba” Kao što je Nabukodonozor bio ponižen od YHWH (usp. Dn 4) tako je isto bio, njegov potomak, Baltazar, koji je namjerno povrijedio svetost posuda iz YHWH-ina Hrama.

▣ “ti si slavio bogove od srebra i zlata, od tuča, željeza, drva i kamena, koji ne vide, ne čuju niti ne razumiju” Ovo suprotstavlja jedino živućega, uvijek živoga Boga s mrtvim, nijemim, i idolima koji ne mogu biti u postojanju (vidjeti bilješku u Dn 5:4).

▣ “Boga u čijoj je ruci tvoj životni dah i tvoji putovi” Jedini izvor za život je YHWH (iz hebrejskoga GLAGOLA “biti”, usp. Izl 3:14). On je Nadziratelj događaja, kraljeva, i naroda. Ova je istina spomenuta u Prorocima (npr. Jer 10:23), ali najčešće u Mudrosnoj književnosti (usp. Job 31:4; Ps 139; Izr 20:24).

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 5:25-28

²⁵Sad ovo je natpis što bijaše ispisan: MENE MENE TEKEL UFARSIN. ²⁶“Ovo je tumačenje te poruke: ‘MENE’ – Bog je izbrojio tvoje kraljevstvo i stavio kraj na njega. ²⁷‘TEKEL’ – ti si bio izvagan na vagi i našao se nedovoljnim. ²⁸‘PERES’ – tvoje je kraljevstvo podijeljeno i predano Medijcima i Perzijancima.”

5:25 “MENE MENE TEKEL UFARSIN” Ove IMENICE bile su očito imena za drevne težine i mjere. Daniel ih pretvara u GLAGOLE kako bi protumačio njihovo značenje. Pojam MENE (BDB 1101) riječ je što znači “brojiti”. Doslovno, to je određena težina nazvana “mina” (usp. 1. Kr 10; 17; Ezra 2:69; Neh 7:71.72).

Drugi pojam, TEKEL (BDB 1118), hebrejski je “*shaqal*” [šakal] što znači “vagati” i očigledno je aramejski oblik hebrejske težine “šekel”.

Riječ UFARSIN (BDB 1108) znači “slomiti ili podijeliti”. Ovaj “U” jednostavno je veznik “i”. Iz arheoloških smotra istraživanja našli kako temeljni korijen riječi “*peres*” znači polu-težak. Prema tome, ovi su pojmovi silazne težine. Međutim, Daniel ih tumači kao GLAGOLE, Knjiga proroka Daniela 5:26-28. Ovaj zadnji može biti igra riječi “perzijski” (tj. *paras*, usp. Dn 5:28).

Znanost prošloga stoljeća mislila je kako naslov Darije Medijac (usp. Dn 5:31) zahtijeva odvojeno Medijsko Carstvo te da će zato četiri kraljevstva u Knjizi Daniela biti Babilon, Medija, Perzija, i Grčka (npr. Milton S. Terry, *Biblical Hermeneutics*, str. 418-426). Međutim, pojam “podijeljeno” (usp. Dn 5:28) može upućivati na treće Carstvo kao bivanje složenice Medo-Perzija s Perzijom kao prevladavajućom skupinom (usp. Dn 8:20). Ovo onda može činiti Rim četvrtim Carstvom s dolazećim Mesijom koji će uspostaviti Kraljevstvo tijekom toga razdoblja. Taj scenarij mnogo bolje odgovara povijesti i Pismu.

5:28 “Medijcima i Perzijancima” Ovo pokazuje povijesnost Knjige proroka Daniela. Jednom kad je Kir II. postao monarhom Plodnosti Polumjeseca, redoslijed je bio promijenjen na Perzijance i Medijce umjesto Medijce i Perzijance (usp. J. C. Whitcomb, *Darius the Mede*, str. 127). Taj izričaj također pokazuje kako su ova dva Carstva viđena kao jedan entitet u Knjizi proroka Daniela.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 5:29

²⁹Onda Baltazar dade naredbe, i oni odjenu Daniela s purpurom i stave ogrlicu od zlata oko njegova vrata, i izda proglas glede njega da je on *sad* imao vlast kao treći *vladar* u kraljevstvu.

5:29 “(da) je on *sad* imao vlast kao treći *vladar* u kraljevstvu” Ova trojica (trijumvirat) mogla bi biti: Nabonid (odsutan), Baltazar (su-vladar), i Daniel.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 5:30-31

³⁰Te iste noći Baltazar kaldejski kralj bijaše zaklan. ³¹Tako Darije Medijac primi kraljevstvo u dobi od oko šezdeset i dvije.

5:30 “Te iste noći” Od povjesničara Herodota (1.190-191) i Ksenofona (*Cyropaedia* 7.5) znamo da je nadnevak bio 12. listopada 539. g.pr.Kr.

▣ **“kaldejski kralj”** Pojam “kaldejski” upotrijebljen je u etničkom smislu (usp. Dn 9:1 i Herodota) u ovome tekstu, ali kao razred mudraca ili astrologa u Knjizi proroka Daniela 2:2.4.5.10 (dva puta); 3:8; 4:7; 5:7.11. Sâmi Babilonci nikad nisu koristili taj pojam u etničkom smislu u svojim vlastitim spisima, ali Asirci jesu.

5:31 “Darije Medijac” Ova je osoba nepoznata van-biblijskoj povijesti. Postoje dvije prevladavajuće teorije:

1. Darije znači “kraljevski” (i *Avesta* “*dar*”, što može biti prijestolničko ime kao Hadad za Siriju, faraon za Egipat, i Abimelek za Filisteju) i to je drugo ime za Kira II. (Velikog), koji je također bio u dobi od oko šezdeset godina. U prvoj godini svoje vladavine istočnjački monarsi često su koristili prijestolničko ime (tj. Tiglat Pileser III. bio je poznat kao *Pul* a Salmanasar V. bio je poznat kao *Ululai*, usp. Joyce G. Baldwin, *Daniel*, *The Tyndale Old Testament Commentaries*, str. 127, fusnota #5). Kir je bio polu Medijac po rasi i uzeo je naslov “kralj Medije” kad je porazio Astijaga (Kirova svezra), kralja Medije, godine 549. pr.Kr. (D. J. Wiseman, “Darius” u *The New Bible Dictionary*, str. 293 i *Notes on Some Problems in the Book of Daniel*, str. 12 i dalje). Septuaginta u Knjizi proroka Daniela 11:1 zamjenjuje “Kir” za “Darije Medijac”.

2. Nabonidov ljetopis spominje dvojicu medo-perzijskih vojnih vođa djelatnih u padu grada Babilona—Ugbaru i Gubaru (usp. J. C. Whitcomb, *Darius the Mede*, str. 5 i dalje). Ugbaru je bio vojni vođa Kirovih snaga koje su zarobile grad Babilon (539. g.pr.Kr.), ali u tome pohodu on je bio ranjen i umro je nekoliko tjedana poslije. Druga osoba sa sličnim imenom, Gubaru, također je bio vojni vođa. To je bio on, ne Ugbaru, koji je bio imenovan od Kira upraviteljem grada (možda okružja) Babilona, služba što je držao mnogo godina (*The Zondervan Pictorial Encyclopedia of the Bible*, tom 2, str. 17 i R. K Harrison, *Introduction to the Old Testament*, str. 341-347).

▣ **“primi kraljevstvo”** Neizvjesno je znači li ovo da je on primio (BDB 1110, *Pael* PERFEKT) kraljevstvo od Boga ili od Kira II. (usp. 9:1).

▣ **“u dobi od oko šezdeset i dvije”** Posve je očigledno kako Daniel nastoji identificirati Darija, i s rasnom lozom i njegovom starosnom dobi. Mi znamo više o Dariju negoli što znamo o mnogima drugim osobama spomenutima u Knjizi proroka Daniela. Očito, on je bio povijesna ličnost.

PITANJA ZA RASPRAVU

Ovaj komentar je vodič za proučavanje, što znači da ste odgovorni za vaše vlastito tumačenje Biblije. Svaki od nas mora hodati u svjetlu kojeg imamo. Prvenstvo u tumačenju imate vi, Biblija, i Sveti Duh. Sad to ne morate prepustiti komentatoru.

Ova pitanja za raspravu predviđena su da vam pomognu promišljati kroz glavne teme ovoga odjeljka Knjige. Ona su napravljena da budu misaono-nametljiva, ne konačna.

1. Zašto postoji takav povijesni problem s imenom Baltazar?
2. Kako je Baltazar povezan s Nabukodonozorom II.?
3. Zašto je Baltazar odabrao rugati se YHWH-i?
4. Tko je kraljica spomenuta u Knjizi proroka Daniela 5:10?
5. Zašto mudraci Babilona nisu mogli pročitati rukom pisani natpis na zidu?
6. Objasnite značenje riječi napisanih na zidu iz Knjige proroka Daniela 5:25.
7. Tko je Darije Medijac?

DANIEL 6

PODJELA NA ODLOMKE U SUVREMENIM PRIJEVODIMA

NKJV	NRSV	TEV	NJB
zavjera protiv Daniela	Daniel u jami s lavovima	Daniel u rupi s lavovima	namjesnici se pobunili zbog Danielova promaknuća
6:1-9	6:1-5	6:1-5	6:2-10 (1-9)
Daniel u jami s lavovima	6:6-9	6:6-10	Daniel se nastavlja moliti
6:10-17	6:10-13	6:11-12a	6:11-16 (10-15)
		6:12b	
		6:13	
	6:14-15	6:14-15	
	6:16-18	6:16-18	Daniel je bačen lavovima
Daniel spašen od lavova			6:17-25 (16-24)
6:18-23	6:19-24	6:19-20	
		6:21-22	
Darije ukazuje čast Danielu		6:23-24	
6:24			
6:25-27	6:25-28	6:25a	kraljevo očitovanje vjere
		6:25b-27	6:26-28 (25-27)
		6:28	6:29 (28)

ČITANJE KRUG TRI (vidjeti Vodič dobrog biblijskoga čitanja)
SLIJEĐENJE IZVORNE AUTOROVE NAKANE NA RAZINI ODLOMKA

Ovaj komentar je vodič za proučavanje, što znači da ste odgovorni za vaše vlastito tumačenje Biblije. Svaki od nas mora hodati u svjetlu kojeg imamo. Prvenstvo u tumačenju imate vi, Biblija, i Sveti Duh. Sad to ne morate prepustiti komentatoru.

Pročitajte odlomak odjednom. Odredite subjekte (čitanje kruga #3, str. xiv.). Usporedite vašu podjelu subjekta s pet suvremenih prijevoda navedenih gore. Podjela na odlomke nije nadahnuta, ali ona je ključ za slijeđenje izvorne autorove nakane, što je srce tumačenja. Svaki odlomak ima jedan i samo jedan subjekt.

1. Prvi odlomak
2. Drugi odlomak
3. Treći odlomak
4. I tako dalje.

PROUČAVANJE RIJEČI I IZRIČAJA

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 6:1-5

¹Učini se dobro Dariju postaviti 120 namjesnika nad kraljevstvom, da oni budu zaduženi za čitavo kraljevstvo, ²i nad njima trojicu nadzornika (od kojih Daniel bijaše jedan), da ovi namjesnici budu odgovorni njima, i da kralj ne mora trpjeti štetu. ³Onda se ovaj Daniel započne razlikovati među nadzornicima i namjesnicima jer on posjedovaše izvanredan duh, i kralj naumi postaviti ga nad čitavim kraljevstvom. ⁴Onda nadzornici i namjesnici započеше pokušavati naći temelj za optužbu protiv Daniela što se tiče upravljačkih poslova; ali oni ne mogoše naći temelj za optužbu ili *dokaz o* podmitljivosti, budući on bijaše vjeran, i ne bijaše nemaran niti podmitljivost *ne bijaše* nadena u njega. ⁵Onda ovi ljudi rekoše: “Mi nećemo naći nikakav temelj za optužbu protiv ovoga Daniela osim ako *je* ne nademo protiv njega glede zakona njegovog Boga.”

6:1 “Dariju” [Darije] Vidjeti bilješku u Knjizi proroka Daniela 5:31.

▣ “stotinu i dvadeset namjesnika nad kraljevstvom” Kad se usporedi s kasnijima perzijskim spisima broj ovih namjesnika neprikladno je velik. U Perziji je postojalo uobičajeno samo njih 20 do 30, ali u Knjizi o Esteri postoji također velik broj (usporediti Dn 1:1 s 8:9) vladinih dužnosnika.

Mi znamo tako malo o različitim vrstama ili stupnjevima vladinih dužnosnika u ovo vrijeme da je svaka vrsta dogmatizma nerazborita i neprimjerena.

▣ “namjesnika” Ova je riječ (BDB 1080) često korištena u kasnijim perzijskim spisima i mnogi su je komentatori koristili za podržavanje kasnijega nadnevkva za pisanje Knjige proroka Daniela (tj. razdoblje Makabejaca). Međutim, riječ je stari perzijski pojam, *kshathrapan*, što je postao *satarpanu* u nekima kuneiformnim tekstovima (usp. *The Zondervan Pictorial Encyclopedia of the Bible*, tom 2, str. 18). Prema tome, njena uporaba ne može biti korištena kao dokaz za kasniji nadnevak.

▣ “za čitavo kraljevstvo” Ako Darije (usp. Dn 5:31) upućuje na Kira, onda “čitavo kraljevstvo” upućuje na čitavo Medo-Perzijsko Carstvo a 120 namjesnika nije neobično. Ali ako upućuje na Gubaru (medijski zapovjednik Kirove vojske koji je zarobio grad Babilon), onda bi kraljevstvo upućivalo na pokrajinu Babilona; isto tako, “namjesnika” [namjesnici] bi upućivalo na niže vladine dužnosnike, a ne na kasniju uporabu riječi u perzijskim spisima.

6:2

NASB	“trojicu nadzornika”
NKJV	“trojicu upravnika”
NRSV, NJB	“trojicu nadstojnika”
TEV	-----

Brown, Driver, i Briggs leksikon (BDB 1104) kaže kako je podrijetlo pojma dvojbeno, ali da može upućivati na “nadglednik” ili “poglavar” (od perzijske riječi za “glava”).

Pojam “trojicu” može se okvirno odnositi na Knjigu proroka Daniela 5:7.16.29. U ovome trenutku ova su tri glavna nadzornika nepoznata svjetovnoj povijesti.

▣ **“i da kralj”** Ovo može upućivati na: (1) Kira ili (2) Gubaru kojeg je Kir postavio za upravnika Babilona. Međutim, naslov “kralj” odgovara Kiru mnogo bolje (usp. Joyce G. Baldwin, *Daniel* IVP, str. 127, bilješka #5). Glavna poteškoća ove identifikacije je ta što Kir nije bio sin Astijaga, nego Kambiza, kralja Anšana. Za ovaj predmet znanstvenici moraju čekati na veći arheološki dokaz.

▣ **“ne mora trpjeti štetu”** Ovo je uporaba aramejske riječi za “povredu”, korištenu metaforički za politički interes (usp. Ezra 4:22; Ester 7:4).

6:3 “ovaj (se) Daniel započne razlikovati” Ovaj izričaj započinje s POKAZNOM ZAMJENICOM “ovaj” (usp. Dn 6:5.28), što je osobitost perzijskoga načina pisanja, ali je isto tako način naglašavanja Danielove darovitosti (usp. Dn 1:17.20; 2:21.23). U ovome trenutku on je vjerojatno bio star između osamdeset i devedeset godina.

▣ **“kralj naumi postaviti ga nad čitavim kraljevstvom”** Ovo je usporedno s onim što je faraon učinio Josipu u Knjizi Postanka 41:40. Postoje mnoge sličnosti između Josipa i Daniela.

Ovo predstojeće promaknuće hebrejskoga izgnanika nad svim medijskim i perzijskim upraviteljima uzrokovat će djelovanja Knjige proroka Daniela 6:4.

6:4 “započeše pokušavati naći temelj za optužbu protiv Daniela što se tiče upravljačkih poslova” Iste pobude što su vodile kaldejske dužnosnike da optuže tri hebrejska mladića u Knjizi proroka Daniela 3 očito su iste pobude što su prouzročile da ovi dužnosnici pokušaju i nađu optužbe protiv Daniela (usp. Dn 6:13).

6:5 “osim ako je ne nademo protiv njega glede zakona njegovog Boga” Ovi upravitelji bili su dovoljno mudri da shvate kako je jedino područje u kojem Daniel može biti optužen bilo u njegovoj odanosti vjeri Hebreja. [Vidjeti Posebnu temu dolje: Pojmovi za Božje otkrivenje.](#)

POSEBNA TEMA: POJMOVI ZA BOŽJE OTKRIVENJE (KORIŠTENI U PONOVLJENOME ZAKONU I PSALMIMA)

I.	“Pravila”, BDB 349, “zakonska odredba, naredba, ili propis”	
A.	Muški rod תק -	Ponovljeni zakon 4:1.5.6.8.14.40.45; 5:1; 6:1.24; 7:11; 11:32; 16:12; 17:19; 26:17; 27:10; Psalam 2:7; 50:16; 81:4; 99:7; 105:10.45; 148:6
B.	Ženski rod תקה -	Ponovljeni zakon 6:2; 8:11; 10:13; 11:1; 28:15.45; 30:10.16; Psalam 89:31; 119:5.8.12.16.23.26.33.48.54.64.68.71.80.83.112.124.135.145.155.171
II.	“Zakon” BDB 435, “uputa”	
	-	Ponovljeni zakon 1:5; 4:44; 17:11.18.19; 27:3.8.26; 28:58.61; 29:21.29; 30:10; 31:9; Psalam 1:2; 19:7; 78:10; 94:12; 105:45; 119:1.18.29.34.44.51.53.55.61.70.72.77.85.92.97.109.113.126.136.142.150.153.163.165.174
III.	“Svjedočanstva” BDB 730, “Božanski zakoni”	
A.	MNOŽINA, ערה -	Ponovljeni zakon 4:45; 6:17.20; Psalam 25:10; 78:56; 93:5; 99:7; 119:22.24.46.59.79.95.119.125.138.146.152.167.168
B.	ערה ili ערות -	Psalam 19:7; 78:5; 81:5; 119:2.14.31.36.88.99.111.129.144.157
IV.	“Naredbe” BDB 824, “optužba”	
	-	Psalam 19:8; 103:18; 111:7; 119:4.15.27.40.45.56.63.69.78.87.93.94.100.104.110.128.134.141.159.168.173

V.	“Zapovijedi”, BDB 846	-	Ponovljeni zakon 4:2.40; 5:29; 6:1.2.17.25; 8:1.2.11; 10:13; 11:13; 15:5; 26:13.17; 30:11.16; Psalam 19:8; 119:6.10.19.21.32.35.47.48.60.66.73.86.96. 98.115.127.131.143.151.166.176
VI.	“Osude /presude” BDB 1048, “odluke” ili “pravda”	-	Ponovljeni zakon 1:17; 4:1.5.8.14.45; 7:12; 16:18; 30:16; 33:10.21; Psalam 10:5; 18:22; 19:19; 48:11; 89:30; 97:8; 105:5.7; 119:7.13.20.30.39.43.52.62.75.84.102.106.120.137.149.156.160.164; 147:19; 149:9
VII.	Njegovi načini BDB 202, YHWH-ine smjernice za način života Njegova naroda	-	Ponovljeni zakon 8:6; 10:12; 11:22.28; 19:9; 26:17; 28:9; 30:16; 32:4; Psalam 119:3.5.37.59
VIII.	“Njegove riječi”		
A.	BDB 202	-	Ponovljeni zakon 4:10.12.36; 9:10; 10:4; Psalam 119:9.16.17.25.28.42.43.49.57.65.74.81.89.101.105.107.114.130.139. 147.160.161.169
B.	BDB 57		
	1. “riječ”	-	Ponovljeni zakon 17:19; 18:19; 33:9; Psalam 119:11.67.103.162.170.172
	2. “obećanje”	-	Psalam 119:38.41.50.58.76.82.116.133.140.148.154
	3. “zapovijed”	-	Psalam 119:158.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 6:6-9

⁶Onda ovi nadzornici i namjesnici dođoše sporazumno kralju i kazivaše mu kako slijedi: “Kralju Darije, živi zauvijek! ⁷Svi nadzornici kraljevstva, glavni upravitelji i namjesnici, visoki dužnosnici i ravnatelji savjetovali su se zajedno da bi kralj trebao postaviti odredbu i staviti na snagu izričit nalog da svatko tko upravi molbu bilo kojem bogu ili čovjeku osim tebi, o kralju, u trideset dana, bude bačen u jamu s lavovima. ⁸Sad, o kralju, postavi izričit nalog i potpiši ispravu tako da ne može biti promijenjena, prema zakonu Medijaca i Perzijanaca, koji ne može biti opozvan.” ⁹Stoga kralj Darije potpiše ispravu, to jest, izričit nalog.

6:6 “dođoše sporazumno kralju” GLAGOL (*Haphel* PERFEKT) rijedak je i u aramejskome i u hebrejskome. Može značiti: (1) “u suglasju /u skladu”; (2) “nagurani” (NKJV, JPSOA, BDB 1112); ili (3) u Psalmima (usp. Ps 2:1) hebrejski dopunski dio (BDB 921, *Qal* PERFEKT) korišten je za izdajničku urotu, što je izgleda suzvuk ovdje.

▣ **“živi zauvijek”** Ovo je standardna hiperbola u oslovljavanju kralja (usp. Dn 2:4; 3:9; 5:10; 6:6.21). U Knjizi proroka Daniela 4:34; 6:26; i 12:7 ovaj je izričaj upotrijebljen u teološkome smislu o YHWH-i, “Ja Jesam” (usp. Izl 3:14 od hebrejskoga GLAGOLA “biti”). On je uvijek-živi, jedino-živi Bog (usp. Dn 6:20)!

6:7 Ovi vladini dužnosnici ciljali su na kraljev egoizam i ponos. Vrlo često vođe su podložne toj varci.

▣ **“da svatko tko upravi molbu bilo kojem bogu ili čovjeku osim tebi, o kralju”** Za perzijskoga monarha bilo bi vrlo neobično preuzeti status božanstva zbog toga što je perzijska religija (zoroastrijanizam) vjerovala u dva božanstva, u vječni dualizam što je postojao između dobra i zla, između Ahura Mazde i Angra Mainyu. Tako kako bi ovaj kralj mogao preuzeti božanske osobine povijesno je neizvjesno. Urotnici su moguće koristili Kirovu prvu godinu uzdizanja kao mogućnost nametanja vrste zakletve o odanosti (hiperbola).

▣ **“jamu s lavovima”** Vidjeti bilješku u Knjizi proroka Daniela 6:17.

6:8 “zakonu Medijaca i Perzijanaca” Ova ista obvezujuća zakonska odredba o proglasu kraljeva Medo-Perzije kao bivanje nepromjenjivom nađena je u Knjizi proroka Daniela 6:12.15.17; u Esteri 1:19; 8:8; i Diodorus Siculusu 17:30.

Medijci su spomenuti prvi ovdje kao i u Danielu 8:20. Perzija je bila prevladavajući partner i vrlo brzo nakon što je Kir porazio Babilon on je počeo biti zvan Kralj Perzije. Redosljed ovih pojmova pokazuje povijesnost Knjige proroka Daniela. Redosljed je obrnut u Knjizi o Esteri 1:19.

Proroci su također kombinirali Mediju i Perziju kao jedan entitet kao što paralelizam u Knjizi proroka Izaije 21:2 (Elam i Medija) jasno pokazuje. Neki znanstvenici upućuju na Izaiju 13:17 i Jeremiju 51:11.28 kao pokušaj pokazivanja da su proroci krivo vidjeli Mediju kao odvojeno Carstvo (usp. NAB, str. 1096), grješka za koju tvrde da je slijeđena u Knjizi proroka Daniela.

Također zabilježite da je Darije Medijac subjekt zakona Medijaca i Perzijanaca, što ne mora biti tako ako je Medija bila odvojeno, neovisno Carstvo.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 6:10-13

¹⁰Sad kad Daniel dozna da isprava bijaše potpisana, on uđe u svoju kuću (sad u svojoj tavanskoj sobi on imaše prozore otvorene prema Jeruzalemu); i on nastavi klečati na svojim koljenima tri puta na dan, moleći i dajući zahvale pred svojim Bogom, kao što je činio prije. ¹¹Onda oni ljudi dođu sporazumno i nadu Daniela kako upravlja molbu i poniznu molitvu pred svoga Boga. ¹²Onda oni pristupiše i kazivaše pred kraljem o kraljevu izričitome nalogu: “Nisi li ti potpisao izričit nalog da svaki čovjek koji upravlja molbu ikome bogu ili čovjeku osim tebi, o kralju, u trideset dana, mora biti bačen u jamu s lavovima?” Onda kralj odgovori: “Izjava je istinita, prema zakonu Medijaca i Perzijanaca, što ne može biti opozvana.” ¹³Onda oni odgovoriše i kazivaše pred kraljem: “Daniel, koji je jedan od izgnanika iz Jude, ne iskazuje poštovanje tebi, o kralju, niti izričitome nalogu što ti potpisa, nego održava upravljati svoju molbu tri puta na dan.”

6:10 “Sad kad Daniel dozna da isprava bijaše potpisana” Daniel nije bio neoprezan, ali on je bio više odan svome načinu života vjere (usp. Dn 6:15.20) negoli dolascima i odlascima ovih ljubomornih političkih vođa i njihovim naumima.

▣ **“(sad u svojoj tavanskoj sobi on imaše prozore otvorene prema Jeruzalemu)”** Ove tavanske prostorije bile su korištene kao odaje za spavanje ljeti (usp. James M. Freeman, *Manners and Customs of the Bible*, str. 171-172). Očividno za Daniela to je bilo mjesto gdje se on molio tri puta na dan nasuprot drevnoga, uništenoga grada Jeruzalema (usp. 1. Kr 8:44.48; 2. Ljet 6:34.38; Ps 28:2; 138:2).

▣ **“on nastavi klečati na svojim koljenima”** Normalan položaj židovskoga molitelja je stajanje s rukama i glavom podignutima prema nebu s otvorenim očima (u razgovoru s Bogom). Ponekad je klečanje bilo činjeno zbog žurnosti (usp. 1. Kr 8:54; 2. Ljet 6:13; Ezra 9:5; Ps 95:6; Iz 45:23).

▣ **“tri puta na dan”** Ovaj izričaj odražava dnevno vrijeme molitve u Hramu u Jeruzalemu. Tradicionalno Židovi su se molili u vrijeme jutarnjega (Ps 5) i večernjeg (usp. Dn 9:21; Ps 4) žrtvovanja (nazvana Trajna žrtva, Izl 29:39; Br 28:1-8.10.15.23-24), kao i u podne (usp. Ps 55:17). Daniel je odavao počast u svojoj osobnoj molitvi obrednim trenucima rasporeda uništenoga Hrama.

6:11 “dođu sporazumno” Ovo je ista aramejska riječ upotrijebljena u Knjizi proroka Daniela 6:6 i 15 za njihovo dolaženje pred kralja.

6:13 “koji je jedan od izgnanika iz Jude” Rasne i religijske predrasude korištene su za napad Daniela.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 6:14-15

¹⁴Onda, čim je kralj čuo ovu izjavu, on bijaše duboko ožalošćen i čvrsto *on* odlučio osloboditi Daniela; i čak sve do zalaska sunca on nastojaše izbaviti ga. ¹⁵Onda oni ljudi dodoše sporazumno kralju i rekoše kralju: “Priznaj, o kralju, da je zakon Medijaca i Perijanaca kako nijedan izričit nalog ili odredba što je kralj postavio ne može biti promijenjen.”

6:14 Kralj je shvatio da je on bio iskorišten u spletki za uništavanje Daniela (usp. Dn 6:24), ali nemoćan je (usp. Dn 6:16.18.19) u zakonskim okolnostima spriječiti svoj vlastiti kraljevski proglas (usp. Dn 6:12.15).

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 6:16-18

¹⁶Onda kralj izda naredbe, i Daniel bijaše doveden i bačen u jamu s lavovima. Kralj govoraše i reče Danielu: “Tvoj Bog kome ti neprekidno služiš On Sâm će te osloboditi.” ¹⁷Kamen bijaše donesen i položen na otvor jame; i kralj ga zapečati sa svojim vlastitim pečatnim prstenom i s pečatnim prstenjem svojih odličnika, tako da ništa ne bude promijenjeno glede Daniela. ¹⁸Onda kralj ode u svoju palaču i provede noć uzdržavajući se od jela, i nikakva zabava ne bijaše dovedena pred njega; i njegov san pobježe od njega.

6:16

NASB, NKJV

“Tvoj Bog ... On Sâm će”

NRSV, NASB na margini, NAB “Neka tvoj Bog ... oslobodi tebe”

TEV

“Neka tvoj Bog ... izbavi tebe”

NJB

“Tvoj Bog ... spasit će te”

Aramejska gramatika određuje da je ovaj izričaj INDIKATIV, ne JUSIV (NRSV, NAB), s naglaskom na “tvoj Bog” (usp. *Anchor Bible*, tom 23, str. 195). Ponovno, nemoć zemaljskih monarha suprotstavljena je sa snagom i silom Boga Jude (usp. Dn 3:17.28).

6:17 “Kamen bijaše donesen i položen na otvor jame” Lavovi su bili čuvani za lovačko zadovoljstvo bliskoistočnih kraljevskih dostojanstvenika. Smrt bivanjem bačenim divljim životinjama bio je uobičajen način pogubljenja od kraljevskih sudova Drevnoga Bliskog Istoka i Istoka. Očito je rupa bila jama pod zemljom s dva ulaza, jednim od gore (usp. Dn 6:23) i jednim od dolje. Opetovano, pad bi ga ubio (usp. Dn 3:20), mnogo prije negoli gladni lavovi.

6:18 “kralj ode u svoju palaču i provede noć uzdržavajući se od jela” Ovo nije bilo neophodno religijsko uzdržavanje od jela ili post, nego jednostavno uznemiravajuća zabrinutost o čovjeku za kojeg je znao da je bio naveden učiniti mu zlo bio nedužan (usp. Dn 6:22) vjeran (i vrlo učinkovit) sluga.

▣ **“nikakva zabava ne bijaše dovedena pred njega”** Postojala je velika raspra o ovoj aramejskoj riječi (BDB 1087). Ima nekoliko teorija: (1) Eben-Ezra, John Calvin, i NKJV vjeruje kako to znači “svirati” od korijena “udariti”; (2) hebrejski dopunski dio znači “gurati se”, prema tome, moguće “plesalice”; (3) Pešita ima riječ “hrana” (sa stola iz blagovaonice); (4) Martin Luther i RSV imaju “zabave” ili “ugoda”; i (5) NJB, iz mogućega arapskoga korijena, ima “seksualni užitak” ili “inoče”.

▣ **“njegov san pobježe od njega”** Ovo je aramejski idiom (usp. Ester 6:1).

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 6:19-24

¹⁹Onda kralj ustade u osvit, u svanuće dana, o ode u žurbi k jami s lavovima ²⁰Kad se on približio jami s Danielom, on vikaše s bolnim glasom. Kralj govoraše i reče Danielu: “Daniele, slugo živoga Boga, je li Bog, kome ti neprekidno služiš, bio kadar osloboditi te od lavova?” ²¹Onda Daniel kaza kralju: “O kralju, živi zauvijek! ²²Moj Bog posla Svoga anđela i zatvori usta lavova i oni mi nisu naudili, jer sam bio naden nedužnim pred Njim; i također prema tebi, o kralju, ja nisam počinio nikakav zločin.” ²³Onda kralj bijaše vrlo radostan i izda naredbe za Daniela da bude izvađen iz jame. Tako Daniel bijaše izvađen iz jame i nikakva ozljeda ne bijaše nađena na njemu, jer on se pouzdao u svoga Boga. ²⁴Kralj onda izda naredbu, i oni dovedoše one ljude koji su zlorado optužili Daniela, i oni baciše njih, njihovu djecu i njihove žene u jamu s lavovima; i oni nisu dosegli dno jame prije negoli su ih lavovi svladali i zdrobili sve njihove kosti.

6:19 Ovaj stih pokazuje kraljevu tjeskobu!

6:20 “slugo živoga Boga” Ovo je igra na korijen riječi “YHWH”, što je UZROČNI oblik od hebrejskoga GLAGOLA “biti”, što podrazumijeva “uvijek-živući, jedino-živi Bog” (usp. Izl 3: 14). Vidjeti bilješku u Knjizi proroka Daniela 6:6.

▣ **“bio kadar osloboditi te od lavova”** Ovdje je ta predivna igra o naslovu za Boga, “taj Bog koji je kadar” (usp. Dn 3:17.29; Rim 16:25; Ef 3:20; Juda 24). Ništa nije preteško za YHWH-u (usp. Jer 32:17). Ova je čitava Knjiga o Božjoj suverenosti i voljnosti da se odazove onima koji se pouzdaju u Njega (npr. Dn 3:28). Poglavlja 3 i 6 leksički i teološki su usporedna.

6:22 “Moj Bog posla Svoga anđela” Biblija izgleda uči o postojanju anđela čuvara (naroda, usp. Br 20:16; Iz 63:9; i pojedinca, usp. Post 48:16; Dn 3:28; 6:22; Mt 18:10; Djela 12:15; Heb 1:14), kao i o uvijek prisutnome obitavajućem Svetome Duhu (usp. Jer 31:31-34; Iv 14:23; Rim 8:9.11; 1. Kor 3:16; 6:19; 2. Kor 6:16; 2. Tim 1:14).

▣ **“zatvori usta lavova”** Ovo je i doslovno (usp. Heb 11:33 i 1. Mak 2:59-60), ali i metaforički (usp. Ps 22:21; 2. Tim 4:17).

▣ **“jer sam bio nađen nedužnim pred Njim”** Daniel poznaje SZ-nu zamisao o “zasluži” (usp. Pnz 27 - 29). Daniel je bio vjeran; Bog je bio vjeran. Ipak Juda i Izrael dugo su doživljavali Boga kao vjernog čak onda kad oni to nisu bili. Međutim, Božje dugotrajno podnošenje došlo je kraju u asirskome i babilonskome izgnanstvu. Ipak YHWH će ih vratiti u Obećanu zemlju (Kirov proglas iz 538. g.pr.Kr.). Novi savez Knjige proroka Jeremije 31:31-34 (usp. Ez 36:22-38) poznaje ljudsku nesposobnost da održi Savez. Novi savez bit će temeljen, ne na ljudskoj nedužnosti ili zasluži, nego na YHWH-noj milosrdnoj naravi te nedužnosti i zasluži Njegovog Mesije!

6:23 “nikakva ozljeda ne bijaše nađena na njemu” Ovo je usporedno s Knjigom proroka Daniela 3:27.

▣ **“jer on se pouzdao u svoga Boga”** Nije bila Danielova nedužnost (usp. Dan. 6:22) ona što je dovela do njegova oslobođenja, nego njegova vjera (“pouzdao se”, BDB 1081, *Haphel* PERFEKT) u YHWH-u (usp. Dn 3:28). Ova ista istina ponavljana je kroz SZ (usp. 1. Ljet 5:20; 2. Ljet 20:20; Ps 9:10; Iz 26:3). Ta velika istina postaje ključ Pavlova naglaska na opravdanju po vjeri u Poslanici Rimljanima 4:3 i Galaćanima 3:6, za što on ima sidro u Knjizi Postanka 15:6.

[Vidjeti Posebnu temu dolje: Povjerenje, pouzdanje, vjera, i vjernost u Starome zavjetu \(787\).](#)

POSEBNA TEMA: POVJERENJE, POUZDANJE, VJERA, I VJERNOST U STAROME ZAVJETU (787)

I. UVODNE IZJAVE

Treba biti izjavljeno da uporaba ove teološke zamisli, tako ključne za NZ, nije jasno određena u SZ-u. Ona je zasigurno tamo, ali prikazana u ključu izabranih odlomaka i osoba.

SZ spaja:

- A. pojedinca i zajednicu
- B. osobni susret i poslušnost Savezu.

Vjera je oboje i osobni susret i svakodnevni način života! Lakše ju je opisati u osobi nego u leksičkom obliku (tj. proučavanje riječi). Ovaj osobni vid najbolje je slikovito opisan u:

- A. Abrahamu i njegovu potomstvu
- B. Davidu i Izraelu.

Ovi ljudi susreli su Boga i njihovi životi bili su trajno promijenjeni (ne savršeni životi, već neprekidna vjera). Kušnja je otkrila slabost i snagu njihove vjere u susretu s Bogom, ali prisran, odnos pouzdanja nastavio se kroz vrijeme! Bila je iskušana i pročišćena, ali je nastavljena kao svjedočenje njihove pobožnosti i načina života.

II. UPORABA GLAVNOG KORIJENA

A. 788 (BDB 52)

1. GLAGOL

- a. *Qal* osnova – poduprijeti, ojačati (tj. 2. Kr 10:1.5; Est 2:7, ne teološka uporaba)
- b. *Niphal* osnova – učiniti sigurnim ili čvrstim, ustanoviti, potvrditi, biti vjeran ili pouzdan:
  - (1) o čovjeku, Knjiga proroka Izaije 8:2; 53:1; Jeremija 40:14
  - (2) o stvari, Knjiga proroka Izaije 22:23
  - (3) o Bogu, Ponovljeni zakon 7:9; Knjiga proroka Izaije 49:7; Jeremija 42:5
- c. *Hiphil* osnova – stajati čvrsto, vjerovati, pouzdati se:
  - (1) vjerova Abraham Bogu, Knjiga Postanka 15:6
  - (2) Izraelci u Egiptu su vjerovali, Knjiga Izlaska 4:31; 14:31 (nijekano u Pnz 1:32)
  - (3) Izraelci su vjerovali YHWH-i koji je govorio kroz Mojsija, Knjiga Izlaska 19:9; Psalam 106:12.24

- (4) Ahaz nije vjerovao u Boga, Knjiga proroka Izaije 7:9
  - (5) tkogod vjeruje u to /njega, Knjiga proroka Izaije 28:16
  - (6) vjerovati istine o Bogu, Knjiga proroka Izaije 43:10-12.
2. IMENICA (MUŠKI ROD) – vjernost (tj. Pnz 32:20; Iz 25:1; 26:2).
  3. PRILOG – zaista, uistinu, slažem se, moglo bi biti tako (usp. Pnz 27:15-26; 1. Kr 1:36; 1. Ljet 16:36; Iz 65:16; Jer 11:5; 28:6). Ovo je obredno korištenje “amen” u SZ-u i NZ-u.
- B. אמֵן (BDB 54) IMENICA ŽENSKOG RODA, nepokolebljivost, odanost, istina:
1. o čovjeku, Knjiga proroka Izaije 10:20; 42:3; 48:1
  2. o Bogu, Knjiga Izlaska 34:6; Psalam 117:2; Knjiga proroka Izaije 38:18.19; 61:8
  3. o istini, Ponovljeni zakon 32:4; 1. Knjiga o Kraljevima 22:16; Psalam 33:4; 98:3; 100:5; 119:30; Knjiga proroka Jeremije 9:5; Zaharija 8:16.
- C. אֱמוּנָה (BDB 53), nepokolebljivost, postojanost, čestitost:
1. o rukama, Knjiga Izlaska 17:12
  2. o vremenima, Knjiga proroka Izaije 33:6
  3. o ljudima, Knjiga proroka Jeremije 5:3; 7:28; 9:2
  4. o Bogu, Psalam 40:11; 88:12; 89:1.2.5.8; 119:138.

III. PAVLOVA UPORABA OVE SZ-NE ZAMISLI

- A. Pavao temelji svoje novo razumijevanje YHWH i SZ-a na svome osobnom susretu s Isusom na putu za Damask (usp. Djela 9; 22; 26).
- B. Pronašao je SZ-nu potporu za svoje novo razumijevanje u dva ključna SZ-na odlomka što koriste korijen זֶאֵן:
  1. Knjiga Postanka 15:6 –Abramov osobni susret potaknut od Boga (Post 12) ishodio je u poslušnome životu vjere (Post 12 - 22). Pavao na ovo cilja u Poslanici Rimljanima 4 i Galaćanima 3.
  2. Knjiga proroka Izaije 28:16 – onima koji vjeruju u to (tj. Božji prokušani i čvrsto postavljeni ugaoni kamen) nikad neće biti:
    - a. Poslanica Rimljanima 9:33, “posramljeni” ili “razočarani”
    - b. Poslanica Rimljanima 10:11, isto kao gore.
  3. Knjiga proroka Habakuka 2:4 – oni koji poznaju vjernog Boga trebali bi živjeti vjerne živote (usp. Jer 7:28). Pavao je koristio ovaj tekst u Poslanici Rimljanima 1:17 i Galaćanima 3:11 (također zabilježite Heb 10:38).

IV. PETROVA UPORABA SZ-NE ZAMISLI

- A. Petar usklađuje:
  1. Knjiga proroka Izaije 8:14 – 1. Petrova poslanica 2:8 (kamen spoticanja)
  2. Knjiga proroka Izaije 28:16 – 1. Petrova poslanica 2:6 (ugaoni kamen)
  3. Psalam 118:22 – 1. Petrova poslanica 2:7 (odbačeni kamen).
- B. On okreće jedinstven jezik što opisuje Izraela, “izabrani rod, kraljevstvo svećeništva, sveti narod, narod za Božju vlastitu svojinu” iz:
  1. Ponovljenog zakona 10:15; Knjige proroka Izaije 43:21
  2. Knjige proroka Izaije 61:6; 66:21
  3. Knjige Izlaska 19:6; Ponovljenog zakona 7:6
 i sada to upotrebljava za vjeru Crkve u Krista.

V. IVANOVA UPORABA ZAMISLI

- A. Njena NZ-na uporaba

Pojam “povjerova” dolazi od grčkog pojma (*pisteuō*) koji se može prevesti i “povjerovati”, “vjera”, ili “pouzdanje”. Na primjer, IMENICA se ne pojavljuje u Evanđelju po Ivanu, ali je česta uporaba GLAGOLA. U Ivanu 2:23-25 postoji neizvjesnost o iskrenoj predanosti mnoštva Isusu iz Nazareta kao Mesiji. Ostali primjeri površne uporabe ovog pojma “povjerovati” nalaze se u Ivanu 8:31-59 i Djelima apostolskim 8:13.18-24. Prava biblijska vjera više je od početnoga odaziva. Ona mora biti slijeđena postupkom učenja (usp. Mt 13:20-22.31-32).

B. Njena uporaba s PRIJEDLOZIMA

1. *eis* znači "u". Ova jedinstvena građa naglašava vjernikovo stavljanje njihova pouzdanja /vjere u Isusa:
  - a. u Njegovo Ime (Iv 1:12; 2:23; 3:18; 1. Iv 5:13)
  - b. u Njega (Iv 2:11; 3:15.18; 4:39; 6:40; 7:5.31.39.48; 8:30; 9:36; 10:42; 11:45.48; 12:37.42; Mt 18:6; Djela 10:43; Fil 1:29; 1. Pt 1:8)
  - c. u Mene (Iv 6:35; 7:38; 11:25.26; 12:44.46; 14:1.12; 16:9; 17:20)
  - d. u Sina (Iv 3:36; 9:35; 1. Iv 5:10)
  - e. u Isusa (Iv 12:11; Djela 19:4; Gal 2:16)
  - f. u Svjetlo (Iv 12:36)
  - g. u Boga (Iv 14:1)
2. *ev* znači "u" kao u Evanđelju po Ivanu 3:15; Marku 1:15; Djelima apostolskim 5:14
3. *epi* znači "u" ili "iznad /nad", kao u Evanđelju po Mateju 27:42; Djelima apostolskim 9:42; 11:17; 16:31; 22:19; Poslanici Rimljanima 4:5.24; 9:33; 10:11; 1. Timoteju poslanici 1:16; 1. Petrovoj poslanici 2:6
4. DATIV bez PRIJEDLOGA kao u Poslanici Galaćanima 3:6; Djelima apostolskim 18:8; 27:25; 1. Ivanovoj poslanici 3:23; 5:10
5. *hoti*, što znači "vjerovati da", daje sadržaj kako što vjerovati:
  - a. Isus je Svetac Božji (Iv 6:69)
  - b. Isus je Ja Jesam (Iv 8:24)
  - c. Isus je u Ocu i Otac je u Njemu (Iv 10:38)
  - d. Isus je Mesija (Iv 11:27; 20:31)
  - e. Isus je Sin Božji (Iv 11:27; 20:31)
  - f. Isus je bio poslan od Oca (Iv 11:42; 17:8.21)
  - g. Isus je jedno s Ocem (Iv 14:10-11)
  - h. Isus dolazi od Oca (Iv 16:27.30)
  - i. Isus poistovjećuje Sebe u zavjetnom imenu Oca, "Ja Jesam" (Iv 8:24; 13:19)
  - j. mi ćemo živjeti s Njim (Rim 6:8)
  - k. Isus je umro i ponovo ustao (1. Sol 4:14).

VI. ZAKLJUČAK

Biblijska vjera je čovjekov odaziv na Božansku riječ /obećanje. Bog uvijek započinje (tj. Iv 6:44.65), ali dio ovoga Božanskog naviještanja je potreba čovjekova odaziva:

- A. pouzdanje
- B. zavjetna poslušnost.

Biblijska vjera je:

1. osobni odnos (početna vjera)
2. potvrda biblijske istine (vjera u Božje otkrivenje)
3. prikladan odgovor u poslušnosti (svakodnevna vjera).

Biblijska vjera nije karta za Nebo ili polica osiguranja. To je osobni odnos. To je svrha stvaranja i ljudi stvorenih na sliku i sličnost Boga (usp. Post 1:26-27). Ishod je "prisnost". Bog zahtijeva zajedništvo, a ne određeno teološko stajalište! Ali zajedništvo sa svetim Bogom zahtijeva da djeca pokazuju "obiteljske" osobine (tj. svetost, usp. Lev 19:2; Mt 5:48; 1. Pt 1:15-16). Pad (usp. Post 3) povrijedio je našu sposobnost ispravnoga odaziva. Stoga,

Bog je djelovao za naše dobro (usp. Ez 36:27-38), dajući nam "novo srce" i "novog duha", koji nam kroz vjeru i pokajanje omogućava zajedništvo s Njim i poslušnost Njemu!

Svo troje je ključno. Svo troje mora se držati. Cilj je upoznati Boga (hebrejski i grčki smisao) i odražavati Njegovu narav u svojim životima. Cilj vjere nije Nebo jednoga dana, nego Kristo-sličnost svakoga dana!

Čovjekova vjernost je ishod (NZ), ne temelj (SZ) odnosa s Bogom: čovjekova vjera u Njegovu vjernost; čovjekovo pouzdanje u Njegovu pouzdanost. Srce NZ-nog gledišta na spasenje jeste da se ljudi moraju početno i neprekidno odazivati na početnu Božju milost i milosrđe pokazanu u Kristu. On je ljubio, On je poslao, On je providio; mi moramo odgovoriti u vjeri i vjernosti (usp. Ef 2:8-9 i 10)!

Vjeran Bog želi vjerne ljude kako bi otkrio Sâm Sebe nevjernome svijetu i dovede ga u osobnu vjeru u Njega.

6:24 “i oni baciše njih, njihovu djecu i njihove žene u jamu s lavovima” Ova vrsta kazne čitave obitelji u Perziji poznata je iz Herodota 3.119. To je bila hebrejska zamisao skupnosti: (1) grijeh Adama i Eve utjecao je na čitavo ljudstvo (usp. Post 3); (2) Korahova pobuna u Knjizi Brojeva 16:25-33; (3) Akanov grijeh u Knjizi o Jošui 7 utjecao je na čitavu izraelsku vojsku i smrt njegove obitelji i stoke. Ova ista zamisao o skupnosti može se vidjeti u Knjizi o Esteri 9:10-14. NZ-ni dopunski dio je u Poslanici Rimljanima 5:12-21.

▣ **“lavovi (su ih) svladali”** Danielovo oslobođenje nije se moglo pripisati lavovima koji nisu bili gladni!

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 6:25-27

²⁵Onda Darije kralj napisao svim pucima, narodima i ljudima svakoga jezika koji bijahu živjeli u čitavoj zemlji: “Neka vaš mir bude obilan! ²⁶Ja napravih proglaš da se u cijelome području moga kraljevstva ljudi moraju bojati i drhtati pred Bogom Daniela:

Jer On je živi Bog i traje zauvijek,
I Njegovo kraljevstvo je ono koje neće biti uništeno,
I Njegova vlast *bit će* zauvijek.

²⁷On oslobađa i izbavlja i izvodi znamenja i čudesa
U nebu i na zemlji,
Koji je isto tako oslobodio Daniela od snage lavova.”

6:25-27 Ovo je vrlo slično Nabukodonozorovim riječima u Knjizi proroka Daniela 2:46-48; 3:28.29 i 4:3.34-35. Sve je ove tekstove vjerojatno zapisao jedan od četiri židovska izgnanika. To ne podrazumijeva osobnu vjeru glede Darija, nego prevladavajući osjećaj sile Boga koju su ovi mnogobošci iskusili!

6:25 “svim pucima, narodima i ljudima svakoga jezika” Ovo je usporedno s Nabukodonozorovim proglašima u Knjizi proroka Daniela 3:29; 4:1 i Danielovu osvrtu u 5:19 te njegovu viđenju u 7:14.

Zanimljivo je da je nepromjenjiv proglaš vladara Medo-Perzije očito promijenjen u čast YHWH-ine suverenosti.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 6:28

²⁸Tako ovaj Daniel uživao je za vladavine Darija i za vladavine Kira Perzijanca.

6:28 “za vladavine Darija i za vladavine Kira Perzijanca” Čitanje fusnote u NIV *Study Bible*, “od Darija, to jest, vladavine Kira”, jasno pokazuje da je aramejski tekst (kao i objašnjavajuća *waw* uporaba na jedan egzegetski način) sposoban vidjeti ova dva kralja kao jednu te istu osobu (usp. Joyce G. Baldwin, *Daniel*, IVP, str. 132 i D. Winton Thomas, izd. *Documents From Old Testament Times*, str. 83).

PITANJA ZA RASPRAVU

Ovaj komentar je vodič za proučavanje, što znači da ste odgovorni za vaše vlastito tumačenje Biblije. Svaki od nas mora hodati u svjetlu kojeg imamo. Prvenstvo u tumačenju imate vi, Biblija, i Sveti Duh. Sad to ne morate prepustiti komentatoru.

Ova pitanja za raspravu predviđena su da vam pomognu promišljati kroz glavne teme ovoga odjeljka Knjige. Ona su napravljena da budu misaono-nametljiva, ne konačna.

1. Je li Darije bio vjernik?
2. Koju pouku učimo za naše živote iz Knjige proroka Daniela 6?
3. Raspravite pitanje anđela zaštitnika.
4. Raspravite zamisao o skupnosti.
5. Objasnite teološku važnost Knjige proroka Daniela 6:26.

DANIEL 7

PODJELA NA ODLOMKE U SUVREMENIM PRIJEVODIMA

NKJV	NRSV	TEV	NJB
viđenja o četiri zvijeri	viđenje o četvrtoj zvijeri	Danielovo viđenje četiriju zvijeri	viđenje o zvijerima, Predostojnome i Sinu Čovječjem
7:1-8	7:1-14	7:1-2a 7:2b-4 7:5 7:6 7:7-8	7:1-7
viđenje o Pradavnome		viđenje o Onome Koji živi zauvijek	7:8-10
7:9-12		7:9-10 7:11-12 7:13-14	7:11-14
7:13-14		viđenja su objašnjena	tumačenje viđenja
Danielovo viđenje protumačeno			
7:15-22	7:15-18 7:19-22	7:15-18 7:19-20 7:21-22	7:15-28a
7:23-25	7:23-27	7:23-27	
7:26-28	7:28	7:28	7:28b

ČITANJE KRUG TRI (vidjeti Vodič dobrog biblijskoga čitanja) SLIJEĐENJE IZVORNE AUTOROVE NAKANE NA RAZINI ODLOMKA

Ovaj komentar je vodič za proučavanje, što znači da ste odgovorni za vaše vlastito tumačenje Biblije. Svaki od nas mora hodati u svjetlu kojeg imamo. Prvenstvo u tumačenju imate vi, Biblija, i Sveti Duh. Sad to ne morate prepustiti komentatoru.

Pročitajte odlomak odjednom. Odredite subjekte (čitanje kruga #3, str. xiv.). Usporedite vašu podjelu subjekta s pet suvremenih prijevoda navedenih gore. Podjela na odlomke nije nadahnuta, ali ona je ključ za slijeđenje izvorne autorove nakane, što je srce tumačenja. Svaki odlomak ima jedan i samo jedan subjekt.

1. Prvi odlomak
2. Drugi odlomak

3. Treći odlomak

4. I tako dalje.

OKVIRNI UVIDI

A. Poglavlja Knjige proroka Daniela 2; 7 i 8 povezana su kao ona što otkrivaju poredak dolaska četiriju poganskih kraljevstava i petoga vječnog Kraljevstva. Vidjeti Okvirne uvide u Danielu 8.

B.	DANIEL 2	DANIEL 7	DANIEL 8
1.	zlato, Daniel 2:32	krilati lav, Daniel 7:4	
2.	srebro, Daniel 2:32	medvjed, Daniel 7:5	
3.	tuč, Daniel 2:32	krilati leopard, Daniel 7:6	ovan, Daniel 8:3-4
4.	željezo/glina, Daniel 2:33	razjarena zvijer, Daniel 7:7	jarac, Daniel 8:5-8
5.	kamen (Mesijanski), Daniel 2:34	Sin Čovječji (Mesijanski), Daniel 7:13	

C. Kraljevstva čini se moraju biti:

1. Neo-Babilonsko (Dn 2:37-38)
2. Medo-Perzijsko (Dn 8:20)
3. Grčko (Dn 8:21)
4. Rimsko (implikacija)
5. Božje vječno Kraljevstvo (Dn 2:45).

D. Ova poganska kraljevstva postala su napredujuće protu-Božja. Iznenađujuće je da ta kraljevstva, koja su čini se u kronološkome redu (usp. Dn 7:17), zgažena istovremeno (usp. Dn 2:35.45). To gaženje predstavlja Božju konačnu i sveukupnu pobjedu (usp. Dn 2:44; 7:14.18.27), ne da ova sva Carstva moraju biti na snazi ili u postojanju u istome vremenu (usp. Dn 7:11-12).

Božji sveukupni nadzor i suverenost svih povijesnih događaja, i pojedinačnih i narodnih teološka je tema Knjige proroka Daniela.

E. Ovo poglavlje nastavlja aramejski odjeljak, što ujedinjuje dvije očevidne književne podjele (poglavlja 1 - 6 i 7 - 12) Knjige proroka Daniela. Poglavlja 2 - 7 naslovljavaju poganske vladare i bave se s poganskim narodima pa su tako naslovljena u aramejskome. Ostatak poglavlja naslovljava posebno Božji narod i na hebrejskome je.

F. Ovo započinje Danielovim viđenjima što preklapaju događaje Knjige proroka Daniela 1 – 6. Ta viđenja imaju srodnost u žanru s hebrejskim proročanstvom i s apokaliptičkom književnošću (što započinje u Iz, ali je puno razvijeno u Dn 7 – 12 i Zah).

G. Lirski odjeljci ovoga poglavlja (Dn 7:9-10; 13-14) teološko su srce Knjige. Oni stvaraju čahuru Božje vječne svrhe i nauma za iskupljenje ljudstva – Mesija! Oni govore o pobjedi kroz patnju svetih Višnjega (usp. Dn 7:21-22.25.27).

Ovaj tekst (posebice Dn 7:13-14) podrijetlo je Isusove uporabe izričaja “Sin Čovječji”, što otkriva Njegovu istinsku ljudskost i Božanstvo (usp. Iv 1:1-14; Fil 2:6-11; Kol 1:15-18; Heb 1:1-3; 1. Iv 4:1-3). [Vidjeti Posebnu temu dolje: Sin Čovječji \(iz Knjige proroka Daniela 7:13\).](#)

POSEBNA TEMA: SIN ČOVJEČJI (iz Knjige proroka Daniela 7:13)

Aramejski izričaj (“*ben enosh*”, BDB 1085 GRAĐA i 1081) “sin čovječji” različit je od sličnoga hebrejskoga izričaja (“*ben adam*”) nađenome u Psalmima i Knjizi proroka Ezekijela. Oba su izričaja upotrijebljena usporedno u Knjizi o Jobu 25:6; Psalmu 8:4; 90:3; 144:3; Knjizi proroka Izaije 13:12. To očito upućuje na Mesiju i povezuje s Njegovom ljudskošću (usp. Dn 8:17; Job 25:6; Ps 8:4; Ez 2:1 [i mnogo više u Ez]), što je značenje aramejskoga i hebrejskoga izričaja “sin čovječji”, s njegovim božanstvom zbog oblaka koji su prijevoznik božanstva (usp. Dn 7:13; Mt 24:30; 26:64; Mk 13:26; 14:62; Otk 1:7; 14:14).

Isus koristi izričaj kako bi uputio na Samoga Sebe u NZ-u. U rabinskome judaizmu izričaj nije bio korišten o Mesiji. Izričaj nema isključive, nacionalističke, vojne suzvuke. On jedinstveno opisuje Mesiju kao potpunoga čovjeka i potpunoga Boga (usp. 1. Iv 4:1-3). Danielova uporaba prva je što se usredotočuje na njen Božanski vid!

Isus je koristio izričaj za Sebe u tri smisla:

1. Njegova patnja i smrt (npr. Mk 8:31; 10:45; 14:21; Lk 9:22.44)
2. Njegov dolazak kao Suca (npr. Mt 16:27; 25:31; Iv 5:27)
3. Njegov dolazak u slavi kako bi uspostavio Svoje kraljevstvo (npr. Mt 16:28; 19:28; Mk 13:26-27; 14:62).

Iz *The Jewish Study Bible*, str. 1657 (također vidjeti George E. Ladd, *A Theology of the New Testament*, str. 136-139), popisani su kasniji židovski prijevodi o ovome tekstu u Knjizi proroka Daniela:

1. ovaj okvir je Mesijanski (usp. 1. Hen 46:1; 48:10; 4 Ezra [2 Ezdre] poglavlje 13; b. Sanh. 98a)
2. sva naviještanja u ovome okviru već su ispunjena (usp. b. Sanh. 97b)
3. ovaj okvir ne upućuje na kraj vremena (usp. Post Rab. 98:2)
4. ovaj okvir predstavlja Izraela (usp. Ibn Ezra i Rashi).

PROUČAVANJE RIJEČI I IZRIČAJA

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 7:1-8

¹U prvoj godini Baltazara kralja Babilona Daniel vidje san i videnja u svome umu *dok on ležaše na svojoj postelji; onda on zapisa san i ispriča sljedeći sažetak o njemu.* ²Daniel reče: “Ja bijah gledao u svome videnju noću, i gle, četiri vjetra nebeska bijahu uzburkavala veliko more. ³I četiri velike zvijeri bijahu izašle iz mora, različita jedna od druge. ⁴Prva *bijaše* slična lavu i imaše *svoja* krila kao orao. I gledah sve dok njena krila ne bijahu iščupana, i ona *bijaše* podignuta iz zemlje i učini da stoji na dvije noge kao čovjek; ljudski um *bijaše* joj također dat. ⁵I gle, još jedna zvijer, druga, slična medvjedu. I ona *bijaše* uzdignuta na jednu stranu, i tri rebra *bijahu* u njenim ustima između zuba; i ovako oni rekoše njoj: ‘Ustani, požderi mnogo mesa!’ ⁶Nakon toga ja gledah, i gle, još jedna, slična leopardu, koja imaše na svojim leđima četiri krila ptičja; zvijer imaše i četiri glave, i vlast joj *bijaše* dana. ⁷Nakon toga ja gledah u noćnim videnjima, i gle, četvrta zvijer, strašna i zastrašujuća i izuzetno jaka; i ona imaše velike željezne zube. Ona žderaše i mrvljaše i gazila je ostatak sa svojim nogama; i ona *bijaše* drukčija od svih ostalih zvijeri koje bijahu prije nje, i imaše deset rogova. ⁸Dok ja bijah promišljao o rogovima, gle, još jedan rog, mali, digne se među njima, a tri od prvih rogova bijahu iščupana korijenjem pred njim; i gle, ovaj rog posjedovaše oči kao oči čovječje i usta koja izgovaraju velika *hvastanja*.”

7:1 “U prvoj godini Baltazara” Ovo pokazuje kako Knjiga nije pisana u kronološkome redu (usp. Dn 5, što je pad grada Babilona u listopadu godine 539. pr.Kr.). Nadnevak spomenut u tekstu trebao bi biti oko 552-551. g.pr.Kr., što je četrnaest godina prije poglavlja 5. Aramejski odjeljak Knjige proroka Daniela ide od Daniela 2:4 do 7:28, što ga označava kao književnu jedinicu. Prema tome, moramo povezati poglavlje 7 s onim što se događa prije, kao i s onim što slijedi.

▣ **“Daniel vidje”** Zanimljivo je da su poglavlja 1 – 6 pisana u trećoj osobi, kao što je Knjiga proroka Daniela 7:1, ali prva osoba prevladava u poglavlja 7 - 12 (npr. Dn poglavlje 7: stihovi: 2.6.7.8.9.11[dva put]. 13.15.16.19.21.28).

▣ **“san i videnja”** U poglavlja 1 - 6 snovi su bili dati poganskim vladarima, što je rijetko u SZ-u (usp. faraon i Josip), ali u poglavlja 7 – 12 otkrivenja od YHWH dolaze Danielu.

Očita razlika između snova i videnja nije stupanj nadahnuća, nego je li netko spava ili je budan, nesvjestan ili svjestan. U ovome okviru Daniel je očevidno u krevetu, ali nije točno izjavljeno ako je on spavao. U ovome okviru, dva su pojma istoznačnice Božjih posebnih otkrivenja Danielu o tome kako će ova poganska Carstva djelovati na Božji narod.

☐	
NASB	“sažetak”
NKJV	“glavne činjenice”
NRSV	-----
TEV	“zapis o”
NJB	-----
NIV	“suštinu”

Ovo je idiom od aramejske riječi za “glava” (BDB 1112) upotrijebljen dva puta u ovome stihu, jednom doslovno i jednom idiomski. Fusnota u NKJV ima “doslovno ‘glava’ (ili poglavar) riječi”. Taj je aramejski pojam upotrijebljen u nekoliko značenja u SZ-u:

1. glava:
  - a. glava od čovjeka, Knjiga proroka Daniela 3:27
  - b. glava od kipa, Knjiga proroka Daniela 2:32.38
  - c. glava od zvijeri, Knjiga proroka Daniela 7:6.20
2. mjesto viđenja, Knjiga proroka Daniela 2:28; 4:2.7.10; 7:1.15
3. poglavar, Knjiga Ezre 5:10
4. sažetak, Knjiga proroka Daniela 7:1 (BDB 1112)
5. *The Anchor Bible Commentary*, tom 23, str. 205, nagađa kako bi ovo moglo značiti da je “početak” budući je Knjiga proroka Daniela 7:28 koristi idiom za zaključak (usp. E. J. Young, *The Prophecy of Daniel*, str. 141, koji kaže da je to moguće, ali malo vjerojatno).

Iz Danielova načina pisanja dvaju izričaja u Danielu 7:1b (“zapis” i “ispriča”) usporedna su bez razlike. Zabilježite tekst stiha: “odgovori i reče”, tipičan Danielov način ponavljanja.

7:2 “četiri vjetra nebeska” Četiri je biblijski simbolički broj za ovaj svijet (tj. četiri ugla Zemlje, usp. Dn 8:8; 11:4; Zah. 2:6; 6:5). Ovo je bilo protumačeno kao: (1) sveopća Božanska spoznaja (usp. Zah 1:8-11; 6:1-8); (2) skup anđela (usp. Iz 11:12; Mt 13:41; 24:31; Mk 13:27); ili (3) uništavajući anđeli (usp. Jer 49:36; Zah 2:6; Otk 7:1; 9:14-15). Ovaj i slični izričaji metafora su za Božju djelatnost u svijetu (gdje je “četiri” kombinirano s “vjetrovi”, “uglovi”, “anđeli”). Bog zna i dopušta /nadzire sve djelatnosti na planeti Zemlji (apokaliptička teologija).

☐ **“bijahu uzburkavala”** Bog je bio djelatatan u slanju “četiri vjetra nebeska” kako bi prekinuo zemaljske djelatnosti. Ovo je poglavlje ipak samo još jedan naglasak na Božjemu nadzoru povijesti i naroda.

7:2-3 “veliko more ... (iz) mora” Postojalo je nekoliko teorija o značenju ovog izričaja: (1) on upućuje na Mediteransko more (usp. Br 34:6.7; Jš 9:1); (2) on upućuje metaforički na narode zemlje (usp. Dn 7:17; Ps 65:7; Iz 17:12-13; 57:20; Otk 17:15); ili (3) on upućuje na prvotni vodeni kaos što je bio dio stvaranja (usp. Post 1:2; 7:11; 49:25; Ps 36:6; Iz 51:10; Am 7:4). Kao i uvijek, okvir određuje značenje. Ovdje izričaj upućuje na poznati svijet Drevnoga Bliskog Istoka, taj dio svijeta koji utječe na Božji narod i Obećanu zemlju.

7:3 “I četiri velike zvijeri bijahu izašle iz mora, različita jedna od druge” Ovo čini se podrazumijeva istovremenost kraljevstava (usp. Dn 7:12 i 2:44), ali prošireni okviri poglavlja 2 i 8 zahtijevaju kraljevstva koja dolaze redosljedno.

Postoji nekoliko vidova ovoga opisa što će pojačati negativan židovski odaziv na ovo viđenje:

1. veliko valjanje mora bilo je zastrašujuće onima naviknutima na život u polu-sušnoj Palestini. Židovi nikad nisu bili baš uključeni u morsku trgovinu. Čak je Salomonovo brodovlje bilo opskrbljeno strancima (Feničanima)
2. grabežljive, prema Levitskome zakoniku nečiste životinje napadale su ljudstvo
3. životinje mješovitih obilježja vršile bi nasilje “prema svojoj vrsti” Knjige Postanka 1
4. okrutnost ovih poganskih Carstava (posebice četvrto Carstvo, usp. Dn 7:7.23)
5. blasfemija maloga roga protiv Boga (usp. Dn 7:8.11.20.25).

7:4 “Prva bijaše slična lavu” Zabilježite riječ “slična /kao” upotrijebljena ovdje je od aramejskoga PRIJEDLOGA. Ova ista zamisao ponovno je ponovljena u Knjizi proroka Daniela 7:5, ali s aramejskom riječi *demah* (usp. Dn 3:25). U Danielu 7:6 taj je PRIJEDLOG upotrijebljen ponovno. Glavni naglasak je na tome da ono što je Daniel vidio nisu bile stvarne zemaljske životinje, nego slične poznatim životinjama s različitim fizičkim osobinama (tj. krilati lav, krilati leopard). Ove su apokaliptički simboli vladara i Carstava.

[Vidjeti Posebnu temu dolje: Lavovi u SZ-u.](#)

POSEBNA TEMA: LAVOVI U SZ-u (BDB 71, KB 87)

Često je snaga pojedinca ili naroda opisana kao bivanje sličnom lavu, kralju predatora:

1. Juda, Knjiga Postanka 49:9; Knjiga proroka Miheja 5:8
2. YHWH u Izraelovu korist, Knjiga Brojeva 24:9; Knjiga proroka Izaije 31:4; 35:9; Hošee 11:10
3. Izrael poražen lav, Knjiga proroka Ezekielu 19
4. pleme Dana, Ponovljeni zakon 33:22
5. Davidova snaga nad lavovima, 1. Knjiga o Samuelu 17:34-37
6. Šaul i Jonatan, 2. Knjiga o Samuelu 1:23
7. simbolički zaštitnici Salomonova prijestolja, 1. Knjiga o Kraljevima 10:19-20
8. Bog koristi lavove kao kaznu, 1. Knjiga o Kraljevima 13:20-28; 20:36; 2. Knjiga o Kraljevima 17:25-26; Knjiga proroka Izaije 15:9; metafora u knjizi o Jobu 4:10 i Knjizi proroka Jeremije 2:30; 49:19; 50:44; Tužaljka 3:10; Amosu 3:4.8.12; 5:19; Hošei 5:14; 13:7-8; Nahumu 2:11-12
9. opisuje Davidove neprijatelje od kojih će ga Bog osloboditi, Psalam 7:2; 10:9; 17:12; 22:13.21
10. metafora za nepoznato zlo, Izreke 22:13; 26:13; 28:15
11. korišteno za opis babilonske vojske, Knjiga proroka Jeremije 4:7; 49:19-22; 51:38
12. vojska naroda protiv Božjega naroda, Knjiga proroka Jeremije 5:6; 25:32-38; 50:17; Joel 1:6
13. kako se Božji narod odnosi prema Njemu, Knjiga proroka Jeremija 12:8
14. kako se Božji vođe odnose prema narodu, Knjiga proroka Ezekielu 22:25; Sefanija 3:3
15. metafora za kraljev bijes, Izreke 19:12; 20:2
16. metafora za pobožnost, Izreke 28:1
17. metafora za Mesiju, Knjiga Postanka 49:9; Otkrivenje 5:5
18. u svjetlu uporabe #11 i 12 u Knjiga proroka Jeremije, očita je Daniela metafora o babilonskoj vojsci kao lav koji se brzo kreće. Carstva Plodnoga Polumjeseca često su koristila lavove kao simbol naroda (npr. krilati lavovi na vratima Ištar od grada Babilona).

▣ (7:4) **“imaše svoja krila kao orao”** Babilonska vojska opisana je kao orao koji se obrušava (usp. Jer 49:22; Ez 17:3; Hab 1:8). Ovo je bila metafora za opis brzine njihova približavanja.

▣ **“njena krila ne bijahu iščupana”** Ovo je metafora o vojnome porazu. Ove snažne, narodne vojske izgledale su nepobjedive, ali u stvarnosti one su bile još uvijek samo ljudske vojske.

Zabilježite koliko su često u ovome stihu Božanska djelovanja usmjerena prema poganskim Carstvima: “krila ... bijahu iščupana” (BDB 1101, *Piel* PERFEKT); “ona bijaše podignuta” (BDB 1102, *Piel* PERFEKT); “učini da stoji” (BDB 1110, *Hoph* PERFEKT); i “ljudski um bijaše joj također dat” (*Piel* PREZENT) [ovo je tako i za “ona bijaše uzdignuta na jednu stranu”, Dn 7:5]. Bog je u potpunome nadzoru (usp. Dn 2:20). Neki komentatori vjeruju kako ova djelovanja odražavaju Nabukodonozorovo ludilo u poglavlju 4. Premda je to moguće, opetovano tumači moraju biti pozorni od pokušavanja nalaženja povijesnoga ukazivanja na sve pojedinosti Danielovih viđenja.

▣ **“učini da stoji na dvije noge kao čovjek; ljudski um bijaše joj također dat”** Neki komentatori misle kako ovo upućuje na: (1) Nabukodonozorovo ludilo i obnovu iz poglavlja 4 ili (2) postajanje Kaldejaca više uljudenima i kulturnima nakon njihova prvotnoga osvajanja (tj. pod utjecajem sumerske kulture).

Međutim, izričaj je vrlo višeznačan i može jednostavno biti apokaliptička pojedinost što nikad nije imala nakanu svoga povijesnoga ispunjenja. Ovo je snažno Carstvo postojalo i bilo uništeno, čineći prostor za naredno Carstvo iz Drevnoga Bliskog Istoka.

7:5 “medvjedu” Ovo je još jedan snažan grabežljivac Bliskoga Istoka, što je često u SZ-u korišten usporedno s lavom (usp. 1. Sam 17:34.36.37; Izr 28:15; Am 5:19; Otk 13:2). Nekoliko Pisama opisuje krvoločnost medvjeda s mladuncima (usp. 2. Sam 17:8; Izr 17:12; Hoš 13:8).

Ovo upućuje na Medo-Perzijsko Carstvo (usp. Dn 8:21). Moguće ovaj “uzdignuta na jednu stranu” može upućivati na: (1) nadmoć Perzije (vidjeti bilješku u Dn 5:28) ili (2) pripremu za ponovni napad, čak iako je jeo posljednju žrtvu (metafora o nezadovoljavajućoj snazi i vojnome uništenju).

▣ **“tri rebra”** NRSV i NAB prevode ovaj aramejski pojam kao “(zubi) derači /kljove” (hebrejski BDB 854, aramejski oblik BDB 1106). Ovo vjerojatno dolazi od osnovnoga značenja hebrejskoga dopunskoga dijela, uzetog iz arapskoga “zakrivljen”. Ali i druge su uporabe hebrejskoga korijena igra na riječ “strana” (tj. rebro brda, bočne prostori, rebro stabla ili daske, BDB 854).

Nesuglasje o etimologiji ovoga pojma povezano jer s njegovom uporabom u Knjizi Postanka 2:21-22. *The New International Dictionary of OT Theology and Exegesis*, tom 3, str. 811, daje alternativne mogućnosti pojma “rebro”, kao bivanje pobrkanim sa sumerskim pojmom za “život”. Kako bi to utjecalo na ovaj stih u Danielu neizvjesno je.

Ovo je usporedno s ovnom Daniela 8:4, gdje se rebra mogu odnositi na tri smjera ili područja osvajanja: Babilon prema zapadu, Lidija prema sjeveru, i Egipat prema jugu. Ben Ezra misli kako ona upućuju na tri grada što su bila osvojena. Iz povijesnih zapisa znamo da Medo-perzija nije imala mnogo osvajanja na Istoku sve do vladavine Darija I. Histaspaspa.

▣

NASB, NKJV

“ovako oni rekoše njoj”

NRSV

“i bijaše rečeno”

TEV

“glas joj reče”

NJB

“dođe zapovijed”

Ovo mora upućivati na personificirana “četiri vjetra nebeska” iz Knjige proroka Daniela 7:2 što simboliziraju Božju sveznajući nazočnost diljem Zemlje (usp. Zah 1; 6).

▣ **“Ustani, požderi mnogo mesa”** Prvi GLAGOL (BDB 1110) je *Peal* IMPERATIV. Drugi GLAGOL (BDB 1080) također je *Peal* IMPERATIV. Nastavljanje s metaforom grabežljivca, Bog dopušta (usp. Dn 7:6, “vlast joj bijaše dana”) ovome drugom kraljevstvu osvojiti i proširiti svoj utjecaj kroz poznati svijet drevnoga Plodnoga Polumjeseca.

7:6 “leopardu, koja imaše na svojim ledima četiri krila ptičja” Ovo upućuje na brzinu vojnoga osvajanja Aleksandra Velikog. Grčka je onda treće predatorsko pogansko Carstvo (usp. Dn 8:21). Simbolički broj “četiri” može upućivati na njeno osvajanje čitavoga poznatog svijeta (usp. Dn 7:2).

▣ **“imaše i četiri glave”** Ova posebna pojedinost o broju Aleksandrovih generala koji su ga naslijedili, prouzročila je da mnogo suvremenih znanstvenika odbaci predviđajuću narav Knjige proroka Daniela. Ipak, potvrda o nadnaravnome Bogu koji otkriva vjernome sluzi u svrhu potvrđivanja Svoje suverenosti kasnijim naraštajima izgleda savršeno prikladnom za objašnjenje ovoga iscrpnog opisa povijesti.

Sve od ovih pojedinosti nisu proročke. Komentatori moraju promatrati povijest kako bi im pomogla tumačiti višeznačne apokaliptičke odlomke. Četiri glave mogu upućivati na: (1) široka osvajanja u svim pravcima ili (2) četiri regionalna generala Aleksandra Velikog. Aleksandar je umro od groznice u mladoj dobi od 32 godine dok je bio u Babilonu (neki kažu u Egiptu). Njegovo je Kraljevstvo prvotno bilo podijeljeno između pet generala, ali četvorica od njih postala su nadmoćna: (1) Ptolemej u Egiptu; (2) Kasandar u Makedoniji i Grčkoj; (3) Seleuk u Siriji i Babilonu, i (4) Lizimah u Traciji. Antigona je vladao dijelom Male Azije kratko razdoblje, ali bio je ubijen godine 301.pr.Kr. i imao je vrlo mali utjecaj i važnost.

7:7 “četvrta zvijer” Stavljanjem po redu poglavlja 2, 7, i 8 Knjige proroka Daniela (vidjeti Okvirne uvide A, B, i C.) ovo upućuje na Rimsko Carstvo. To bi bilo u skladu s željeznim i glinenim nogama Daniela 2:33.41-43.

Četvrto Carstvo okarakterizirano je na nekoliko načina:

1. strašna, Knjiga proroka Daniela 7:7.19
2. zastrašujuća, Knjiga proroka Daniela 7:7
3. izuzetno jaka, Knjiga proroka Daniela 7:7
4. željezni zubi, Knjiga proroka Daniela 7:7.19 (DUALIZAM u hebrejskome, moguće dva velika zuba ili dva reda zuba)
5. žderala je, Knjiga proroka Daniela 7:7.19
6. mrvila, Knjiga proroka Daniela 7:7.19
7. gazila je ostatak sa svojim nogama, Knjiga proroka Daniela 7:7.19
8. deset rogova, Knjiga proroka Daniela 7:7.20
9. hvastav mali rog, Knjiga proroka Daniela 7:8.20
10. kandže od željeza, Knjiga proroka Daniela 7:19.

Nekoliko od ovih pojmova upotrijebljeno je u različitim značenjima u Knjizi, što pokazuje kako okvir određuje značenje:

1. “strašna” je korišteno o:
  - a. kipu u Danielu 2:31 i prevedeno je “strašna”
  - b. Danielovi strahovi u Danielu 4:5 i strah ljudi u 5:19
2. “žderaše” je korišteno:
  - a. doslovno u Knjizi proroka Daniela 4:33; 7:5.7.19
  - b. metaforički o kleveti u Knjizi proroka Daniela 3:8; 6:25
3. “mrvljaše” (“razbiti u komade”) upotrijebljeno je doslovno u Knjizi proroka Daniela 7:7.19.23:
  - a. također doslovno o Mesiji koji razbija kip u Knjizi proroka Daniela 2:35.45
  - b. također doslovno o lavovima koji gaze one što su napali Daniela u 6:24.

▣ “deset rogova” Ovo može govoriti o deset kraljeva koji su vladali istodobno (usp. Dn 2:44). Zato jer su tri od njih bila istrgnuta u isto vrijeme (usp. Dn 7:8.24), ovi moraju biti oni koji su vladali istodobno. Međutim, ja vjerujem kako moraju biti simboli potpunosti ili snage (usp. Zah 1:18-21; Otk 13:1), ne doslovno kraljevi koje komentatori pokušavaju staviti u poznatu povijest.

Pojam “rogova” (BDB 1111) često stoji za “kraljeve” (Dn 7 i 8) ili “snagu” (SZ-na metafora, tj. rogovi žrtvenoga oltara).

7:8 “još jedan rog, mali, digne se među njima, a tri od prvih rogova bijahu iščupana korijenjem pred njim” Mali rog Knjige proroka Daniela 7 može biti Antikrist na kraju vremena jer dolazi iz Četvrtoga kraljevstva (usp. H. C. Leupold, *Exposition of Daniel*, str. 322-323 i E. J. Young, *The Prophecy of Daniel*, str. 150). Ovo je nekako zbunjujuće zbog maloga roga u Danielu 8:9-14 koji izgleda upućuje na vladara Seleukovića, Antioha IV. Epifana (175-164. g.pr.Kr.) koji dolazi iz Trećega kraljevstva tijekom razdoblja Makabejaca. On je vrsta antikrista koji je uvijek među nama (usp. 1. Iv 2:18).

Ovi “mali rogovi” su i oholi i hvastavi. Oni odbacuju štovanje YHWH i pokušavaju uništiti Njegov narod. Njima je od Boga bilo dopušteno i da uspiju i da budu uništeni od Boga. Oni dolaze kako bi sažeto prikazali pobunjeno, egocentrično, palo ljudstvo.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 7:9-12

⁹“Ja gledah

Sve dok prijestolja ne bijahu postavljena,

I Pradavni zauzme *Svoje* mjesto;

Njegovo ruho *bijaše* kao bijeli snijeg

A kosa Njegove glave kao čista vuna.

Njegovo prijestolje *bijaše* plamteće od plamena,

Njegovi kotači *bijahu* goruća vatra.

¹⁰Rijeka od vatre *bijaše* tekla

I dolazi ispred Njega;

Tisuće tisuća *bijahu* služile Njega,

I mirijade mirijada *bijahu* stajale pred Njim;

Sud sjede,

I knjige *bijahu* otvorene.

¹¹Onda ja gledah zbog zvuka hvastavih riječi što rog *bijaše* govorio; i gledah sve dok zvijer ne *bijaše* zaklana, i njeno tijelo *bijaše* uništeno i predano gorućoj vatri. ¹²Što se tiče ostatka zvijeri, njihova vlast *bijaše* oduzeta, ali produžetak života *bijaše* im dan za određeno razdoblje vremena.

7:9 Knjiga proroka Daniela 7:9-10 i 13-14 stavljena je u lirski oblik (tj., poetske retke) u NASB, NKJV, NRSV, NJB. To znači da ovi stihovi moraju biti tumačeni u svjetlu semitskoga poetskoga paralelizma.

Istoznačni paralelizma u stihovima:

Knjiga proroka Daniela 7:9b i c

Knjiga proroka Daniela 7:9d i e

Knjiga proroka Daniela 7:9f i g

Knjiga proroka Daniela 7:10a i b

Knjiga proroka Daniela 7:10c i d
Knjiga proroka Daniela 7:14e i f i g.

Počevši u Danielu 7:9 ovo zlo, patnja i kaos pale Zemlje suprotstavljeno je s mirom, spokojnošću, i odrješitim Božjim djelovanjima u Nebu. Ovaj odjeljak poglavlja 7 usporedan je s Božanskim kamenom koji drobi u poglavlju 2 što ukazuje na Vječno kraljevstvo! Božja nepristrana /pravosudna djelovanja ishode u iskupljenju, pomirenju, i trajnome zajedništvu između Trojedinoga Boga, vjernih anđela, i vjernih ljudi! Svrha izvornoga stvaranja je obnovljena kroz Božju milosrdnu narav i iskupiteljsko posredovanje.

Knjiga proroka Daniela 7:13 i 14 jedna je od najvećih Mesijanskih tekstova u SZ-u ([vidjeti Posebnu temu dolje: Mesija](#)). Dolazi Netko kao Sin Čovječji, jašući na oblacima nebeskim i Pradavni Mu daje Svoje Vječno kraljevstvo (usp. Dn 2:44; 4:3.34; 6:26; 7:14.27), ali ovo uključuje razdoblje patnje i progonstva Božjega naroda. Nema pobjede bez patnje (usp. Post 3:15; Ps 22; Iz 53; Zah 12 - 14; Rim 8:17.18-25; Fil 3:10; 2. Tim 2:11-13; 1. Pt 4:13). Zlo donosi bol i patnju, ali Bog ga preobražava u put rasta i zrelosti (usp. Heb. 5:8).

POSEBNA TEMA: MESIJA

Ovo je uzeto iz moje komentarske bilješke o Knjizi proroka Daniela 9:6. Poteškoća u tumačenju ovoga stiha je zbog mogućnosti u značenju povezanosti s Mesijom ili pomazanikom (BDB 603):

1. bilo je korišteno za židovske kraljeve (npr. 1. Sam 2:10; 12:3)
2. bilo je korišteno za židovske svećenike (npr. Lev 4:3.5)
3. bilo je korišteno za Kira (usp. Iz 45:1)
4. #1 i #2 kombinirane su u Psalmu 110 i Knjizi proroka Zaharije 4
5. bilo je korišteno za Božji poseban dolazak, Davidovskog Kralja da u Novo doba donese pravednost:
  - a. plemenu Jude (usp. Post 49:10)
  - b. kući Jišajevoj (usp. 2. Sam 7)
  - c. sveopću kraljevsku vladavinu (usp. Ps 2; Iz 9:6; 11:1-5; Mih 5:1-4 i dalje).

Osobno sam privučen poistovjećivanjem "pomazanika" s Isusom iz Nazareta zbog:

1. uvođenja Vječnoga kraljevstva u Knjizi proroka Daniela 2 tijekom četvrtoga Carstva
2. uvođenja "Sina Čovječjega" u Knjizi proroka Daniela 7:13 kojem je dano Vječno kraljevstvo
3. kratke rečenice o iskupljenju iz Knjige proroka Daniela 9:24, što vode prema vrhuncu povijesti paloga svijeta
4. Isusove uporabe Knjige proroka Daniela u NZ-u (usp. Mt 24:15; Mk 13:14).

▣ (7:9) "(sve dok) prijestolja ne bijahu postavljena" *The King James Version* ima "oborena", ali NKJV ispravlja ovaj krivi prijevod s "prijestolja bijahu stavljena na mjesto" (tj. uređena, BDB 1113, *Peil* PERFEKT). Postojale su tri glavne teorije glede toga tko sjedi na ovim prijestoljima: (1) anđeli (usp. Ps 89:7.8); (2) sveti (usp. LXX Dn 7:22; Mt 19:28; Lk 22:30; 1. Kor 6:2; Otk 20:4); (3) nea vrsta sudaca, identitet nepoznat. Koga god ova prijestolja predstavljala, očito je ovo sudska pozornica u Nebu (usp. Otk 4 - 5; 20:11-15; Mt 25:31-46).

Mogućnost broja jedan je najbolja zbog SZ-noga ponavljajućeg spominjanja zamisli o nebeskome anđeoskome Vijeću (usp. 1. Kr 22:19; Job 1:6; 2:1; Ps 82:1). MNOŽINSKI pojam *Elohim*, preveden kao Bog (usp. Post 1:1) može upućivati na Boga i anđeosko Vijeće. Ova je zamisao bila razvijena u rabinskome judaizmu kao sedam anđela prisutnosti.

▣ "Pradavni zauzme Svoje mjesto" Ne postoji ČLAN s jedinstvenim aramejskim naslovom "pradavni" ovdje, tako to može naglasiti kakvoću bezvremenosti ("jedan koji bijaše od pradavnih vremena"). ČLAN je prisutan u Knjizi proroka Danijela 7:13 i 22. Ovaj se naslov odnosi na karakteriziranje Boga kao "živućeg /živog" u Danielu 4:34; 6:26; 12:7. Zavjetno Ime, YHWH, jeste od UZROČNOGA oblika hebrejskoga GLAGOLA "biti" (usp. Izl 3:14), Uvijek Živi Bog!

▣ "Njegovo ruho bijaše kao bijeli snijeg" Ovo upućuje na odore nebeskih bića:

1. Boga (Dn 7:9)
2. Isusa (usp. Mt 17:2; Mk 9:3; Lk 9:29)
3. anđela:
  - a. SZ (usp. Dn 10:5-6)
  - b. NZ (usp. Mt 28:3; Lk 24:4; Iv 20:12; Djela 1:10; Otk 15:6)
4. svetih (usp. Otk 3:4-5.18; 7:13; 19:8).

▣ **“kosa Njegove glave kao čista vuna”** Ovo upućuje na mudrost vremenih (o Isusu u Otk 1:14). Pojmovi “bijeli” i “čista” ova dva retka poezije govore i o mudrosti i o svetosti (usp. Sudska pozornica u Iz 1:18-20), što daje Bogu pravo i vlast na suđenje (tj. bijelo sudsko prijestolje u Otk 20:11; Isus na bijelome konju kao Sudac u Otk 19:11.14).

Naredni poetski redci govore o vatri, što je još jedna metafora o svetosti, čistoći, i sudu.

▣ **“Njegovi kotači bijahu goruća vatra”** Ovo je vjerojatno Božja prijenosna kočija s prijestoljem, što je Ezekiel vidio u Babilonu u Knjizi proroka Ezekiel 1 i 10. Ako je ovo zaista upućivanje na Ezekielove tekstove onda je Daniel morao znati o Ezekielovim pisanjima jer se ovaj opis YHWH-ine kočije pojavljuje jedino ovdje i u Ezekielu 1 i 10. Daniel je bio u palači u gradu Babilonu; Ezekiel je bio u taboru okupatora na potoku Kebaru, dok je Jeremija bio u gradu Jeruzalemu (ali prisiljen od odmetnutih Židova otići u Egipat). Oni su morali znati o službama, riječima ili pisanjima jedan za drugog.

7:10 “Rijeka od vatre bijaše tekla” Pojmovi “tekla” i “dolazi ispred” usporedni su, moguće *hendiadys*. Ovo je tipično za Danielov književni način pisanja. Metafora vatre što dolazi od Boga biblijski je idiom o Božjemu dolasku Svome Stvorenju zbog osude (usp. Ps 18:7-8; 50:3-6; 97:3; Iz 30:27-28) kao što izričaji u Knjizi proroka Daniela 7:10e, “Sud sjede” (usp. Dn 7:22.26) i 10f, “knjige bijahu otvorene” (usp. Dn 12:1) podrazumijevaju.

[Vidjeti Posebnu temu dolje: Vatra.](#)

POSEBNA TEMA: VATRA (BDB 77)

U Pismu vatra ima i pozitivna i negativna suzvučja.

A. Pozitivna:

1. grije (usp. Iz 44:15; Iv 18:18)
2. svijetli (usp. Iz 50:11; Mt 25:1-13)
3. kuha (usp. Izl 12:8; Iz 44:15-16; Iv 21:9)
4. čisti (usp. Br 31:22-23; Izr 17:3; Iz 1:25; 6:6-8; Jer 6:29; Mal 3:2-3)
5. svetost (usp. Post 15:17; Izl 3:2; 19:18; Ez 1:27; Heb 12:29)
6. Božje vodstvo (usp. Izl 13:21; Br 14:14; 1. Kr 18:24)
7. Božja ovlast (usp. Djela 2:3)
8. zaštita (usp. Zah 2:5).

B. Negativna:

1. spaljuje (usp. Jš 6:24; 8:8; 11:11; Mt 22:7)
2. uništava (usp. Post 19:24; Lev 10:1-2)
3. bijes /gnjev (usp. Br 21:28; Iz 10:16; Zah 12:6)
4. kazna (usp. Post 38:24; Lev 20:14; 21:9; Jš 7:15)
5. lažan eshatološki znak (usp. Otk 13:13).

C. Božji bijes /gnjev protiv grijeha izražen je u metaforama vatre:

1. Njegov gnjev spaljuje (usp. Hoš 8:5; Sef 3:8)
2. On izlijeva vatru (usp. Nah 1:6)
3. vječna vatra (usp. Jer 15:14; 17:4)
4. eshatološki Sud (usp. Mt 3:10; 13:40; Iv 15:6; 2. Sol 1:7; 2. Pt 3:7-10; Otk 8:7; 16:8).

D. Kao toliko mnogo metafora u Bibliji (tj. kvasac, lav) i vatra može biti blagoslov ili prokletstvo ovisno o okviru.

▣ **(7:10) “Tisuće tisuća bijahu služile Njega”** Ako su Knjiga proroka Daniela 7:10, c i d, usporedne (tj. “10.000 x 10.000”), neki su pretpostavljali da su ovo bili anđeli koji služe Bogu (usp. Dn 7:10c) zbog 7:16 i Ponovljenoga zakona 33:2 (usp. Heb 12:22; Otk 5:11). Drugi su pretpostavljali da su to ljudi koji očekuju osudu (usp. Dn 7:10d) ili možda sveti zbog 7:18.22, i 27. Na ovaj se izričaj smjera u Judinoj poslanici 14.

▣ **“knjige bijahu otvorene”** Ne postoji određeni ČLAN. Ovdje i u Otkrivenju 20:11-15 spomenute su dvije nebeske metaforičke Knjige: (1) Knjiga života što objavljuje imena Božjih ljudi (tj. sveti /vjernici, usp. Izl 32:32-33; Ps 3; 69:28; Iz 4:3; Dn 12:1; Lk 10:20; Fil 4:3; Heb 12:23; Otk 3:5; 13:8; 17:8; 20:15; 21:27) i (2) Knjiga sjećanja (ili djela) što objavljuje djela ljudstva, i pozitivna i negativna (usp. Ps 56:8; 139:16; Iz 65:6; Mal 3:16; Otk 20:12-13).

Ove Knjige su metaforičke za sjećanje svetoga Boga. One oblikuju dokumentirani temelj za osudu i nagrade.

[Vidjeti Posebnu temu dolje: Stupnjevi nagrada i kazne.](#)

POSEBNA TEMA: STUPNJEVI NAGRADA I KAZNE

- A. Primjeren i neprimjeren odaziv Bogu temeljen je na nečijemu stupnju znanja. Što manje znanja netko ima, manje je odgovoran. Suprotno je također istinito (usp. Lk 12:45).
- B. Znanje o Bogu dolazi na dva temeljna načina:
1. Stvorenje (usp. Ps 19; Rim 1 - 2)
  2. Pismo (usp. Ps 19; 119; Isus, kao što je otkriveno u NZ-u).
- C. SZ-ni dokaz:
1. nagrade:
    - a. Knjiga Postanka 15:1 (uobičajeno povezano sa zemaljskom nagradom, zemljom i sinovima)
    - b. Levitski zakonik 26:1-13; Ponovljeni zakon 28:1-14.58-68 (poslušnost Savezu donosi blagoslov)
    - c. Knjiga proroka Daniela 12:3
  2. kazne – Levitski zakonik 26:14-39; Ponovljeni zakon 27:15-26; 28:15-37 (neposlušnost Savezu donosi prokletstvo)
  3. SZ-ni uzorak za osobnu, zavjetnu pravednost promijenjen je zbog ljudskoga grijeha. Ova promjena je viđena u Knjizi o Jobu i Psalmu 73 (tj. “dva puta”, usp. Pnz 30:15.19; Ps 1). NZ pojačava žarište od čina /djelovanja na misao (usp. Propovijed na Gori, Mt 5 - 7).
- D. NZ-ni dokaz:
1. nagrade (van spasenja):
    - a. Evanđelje po Marku 9:41
    - b. Evanđelje po Mateju 5:12.46; 6:1-4.5-6.6-18; 10:41-42; 16:27; 25:14-23
    - c. Evanđelje po Luki 6:23.35; 19:11-19.25-26
  2. kazne:
    - a. Evanđelje po Marku 12:38-40
    - b. Evanđelje po Luki 10:12; 12:47-48; 19:20-24; 20:47
    - c. Evanđelje po Mateju 5:22.29.30; 7:19; 10:15.28; 11:22-24; 13:49-50; 18:6; 25:14-30
    - d. Jakovljeva poslanica 3:1.
- E. Za mene jedina analogija što čini smisao je iz opere. Ja ne posjećujem prikazivanja opera tako ja ih ne razumijem. Što više znam o poteškoći i zamršenosti priče, glazbe, i plesa, toliko ću više cijiniti izvedbu. Vjerujem da će Nebo ispuniti naše čaše, ali mislim da naša ovozemaljska služba određuje veličinu naše čaše.
- Prema tome, znanje i odaziv tome znanju ishodi u nagradama i kaznama (usp. Mt 16:7; Lk 12:48; 1. Kor 3:8.14; 9:17.18; Gal 6:7; 2. Tim 4:14). Postoji duhovno načelo - mi žanjemo ono što sijemo ! Neki siju više i žanju više (usp. Mt 13:8.23).
- F. “Kruna pravednosti” je naša u dovršenome djelu Isusa Krista (usp. 2. Tim 4:8), ali zabilježite da je “kruna života” vezana na ustrajnost pod iskušenjem (usp. Jak 1:12; Otk 2:10; 3:10-11). “Kruna slave” za kršćanske vođe vezana je na njihov način života (usp. 1. Pt 5:1-4). Pavao zna da ima neprolaznu krunu, ali on vježba krajnji samo-nadzor (usp. 1. Kor 9:24-27).

Misterija kršćanskoga života jeste ta da je Evanđelje u potpunosti besplatno u dovršenome Kristovu djelu, ali mi se moramo odazvati Božjoj ponudi u Kristu, mi se isto tako moramo odazvati Božjem osnaživanju za kršćansko življenje. Kršćanski život je nadnaravni kao što je i spasenje, ipak mi ga moramo primiti i držati ga se. Paradoks besplatno-ali-košta-sve tajna je nagrada sijanja / žetve.

Mi nismo spašeni dobrim djelima, nego za dobra djela (usp. Ef 2:8-10). Dobra djela dokaz su da smo sreli Njega (usp. Mt 7). Ljudska zasluga u području spasenja vodi do uništenja, ali pobožno je življenje nagrađeno.

▣ (7:10) “bijahu otvorene” *A Handbook on the Book of Daniel*, str. 188, od *The United Bible Societies* spominje zanimljivu mogućnost prijevoda “Sud sjede” i “knjige bijahu otvorene” (oba PASIVI) kao da upućuju na suce koji sjede na prijestoljima Knjige proroka Daniela 7:9b, “suci sjedoše” (“kako bi započeli svoj rad i otvoriše knjige”).

7:11 “(z)bog zvuka hvastavih riječi” Ovo upućuje na “mali rog” Četvrtoga kraljevstva (usp. Dn 7:7-8). Oholost je bila Nabukodonozorova poteškoća u Knjizi proroka Daniela Dn 4:28-31; 5:20 i također od Baltazara u 5:22-23. Ovaj stav oholosti osobina je nevjerujućih poganskih sila (tj. mali rog Trećega kraljevstva u Dn 8:11 i ovdje mali rog Četvrtoga kraljevstva, usp. Dn 7:8).

Pavao raspravlja ovo važno pitanje ljudskoga ponosa.

[Vidjeti Posebnu temu dolje: Hvastanje.](#)

POSEBNA TEMA: HVAŠTANJE

Ovi grčki pojmovi, *kauchaomai*, *kauchēma*, i *kauchēsis*, upotrijebljeni su oko trideset i pet puta od Pavla i samo dva puta u ostatku NZ-a (oba puta u Jak). Njihova prevladavajuća uporaba je u 1. i 2. Poslanici Korinćanima.

Postoje dvije glavne istine povezane s hvastanjem:

- A. ni jedno tijelo neće se slaviti /hvaliti pred Bogom (usp. 1. Kor 1:29; Ef 2:9)
- B. vjernici se moraju slaviti u Gospodinu (usp. 1. Kor 1:31; 2. Kor 10:17, što je smjeranje na Jer 9:23-24).

Prema tome, postoji primjereno i neprimjereno hvastanje /slavljenje sebe (tj. ponos):

- A. primjereno:
  - 1. u nadi slave (usp. Rim 4:2)
  - 2. u Bogu kroz Gospodina Isusa (usp. Rim 5:11)
  - 3. u križu Gospodina Isusa Krista (tj. Pavlova glavna tema, usp. 1. Kor 1:17-18; Gal 6:14)
  - 4. Pavao se hvali u:
    - a. svojoj službi bez naknade (usp. 1. Kor 9:15.16)
    - b. svome autoritetu od Krista (usp. 2. Kor 10:8.12)
    - c. svome ne hvastanju u radu drugih ljudi (kao što su činili neki u Korintu, usp. 2. Kor 10:15)
    - d. svome rasnome nasljeđu (kao što su drugi činili u Korintu, usp. 2. Kor 11:17; 12:1.5.6)
    - e. svojim crkvama:
      - (1) Korint (2. Kor 7:4.14; 8:24; 9:2; 11:10)
      - (2) Solun (usp. 2. Sol 1:4)
      - (3) svome povjerenju u Božju utjehu i oslobođenje (usp. 2. Kor 1:12)
- B. neprimjereno:
  - 1. u odnosu na židovsko nasljeđe (usp. Rim 2:17.23; 3:27; Gal 6:13)
  - 2. neki su se u crkvi u Korintu hvalili:
    - a. u ljudima (usp. 1. Kor 3:21)
    - b. u mudrosti (usp. 1. Kor 4:7)
    - c. u slobodi (usp. 1. Kor 5:6)
  - 3. krivi učitelji pokušali su se hvaliti u crkvi u Korintu (usp. 2. Kor 11:12).

▣ (7:11) “zvijer ... bijaše zaklana” Opetovano Bog je u potpunu nadzoru povijesti (usp. Dn 2:21)! Ovi hvastajući vladaru suđeni su i osuđeni, ali očevidno Kraljevstva predstavljena drugim Zvijerima (usp. Dn 7:3-6) nastavljaju postojati ali bez svoje prijašnje sile i slave (usp. Dn 7:12, “njihova vlast bijaše oduzeta”).

Ovo je dobro mjesto za priznati da tumač nije nikad siguran kad su pojedinosti uzete kao povijesne pojedinosti ili samo kao dio apokaliptičke slike (više kao pojedinosti Isusovih parabola). Pitanje nije jedna istina, nego jedna književna predstava. Autorova nakana, ne doslovnost, tumačiteljski je ključ slikovitoga istočnjačkog jezika i književnosti!

7:12 “Što se tiče ostatka zvijeri ... produžetak života bijaše im dan za određeno razdoblje vremena” Izričaji u aramejskome “za doba” i “i vrijeme” drugi su primjeri *hendiadyssa*. Oni znače istu stvar. Narodi nastavljaju postojati, ali bez svoje prijašnje sile i svjetovnoga utjecaja. Njihov je utjecaj ograničen i bit će uklonjen (usp. Dn 2:21 i 7:18.22.27). Ovo bi stoga upućivalo na Irak (Babilon), Iran (Perzija), Grčku, i Italiju (Rim). Zabilježite da se tema o Božjoj suverenosti nad narodima nastavlja (“za određeno razdoblje vremena”). Biblija je teološka, a ne ciklička. Povijest se kreće prema dovršenju!

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 7:13-14

¹³“Ja gledah u noćnim videnjima,
I gle, s oblacima nebeskim
Jedan kao Sin Čovječji bijaše dolazio,
I On se uspne k Pradavnome
I bijaše predstavljen pred Njim.
¹⁴I Njemu bijaše dana vlast, Slava i kraljevstvo,
Da svi puci, narodi i ljudi svakoga jezika
Mogu služiti Njemu.
Njegova vlast je vječita vlast
Što neće proći;
I Njegovo kraljevstvo je ono
Što neće biti uništeno.”

7:13 “gle, s oblacima nebeskim” Septuaginta ima PRIJEDLOG, “na”, ali aramejski ima PRIJEDLOG “s”. Utječe li to na teološki vid ovog “Jedan kao Sin Čovječji” (kao ljudi) koji biva opisan s Božanskim vrsnoćama (tj. jaše na nebeskim oblacima)? Podsjetimo se:

1. na sudskoj pozornici (usp. Dn 7:9-10) On je neosuđen, čak je nagrađen
2. Njemu je dato vječno Kraljevstvo
3. svi ljudi služe (tj. štuju) Njega
4. usporedni izričaji korišteni su u vezi s Višnjim u Knjizi proroka Daniela 7:27
5. NZ-ni autori koristili su ovaj tekst ponovljeno za Isusa, koji je prema njihovu uvjerenju bio obećani Mesija.

Izričaj “oblacima nebeskim” korišten je na nekoliko načina u SZ-u:

1. Božja fizička, osobna prisutnost s Njegovim narodom posredstvom *Šekina* Oblaka tijekom razdoblja lutanja pustinjom (usp. Izl 13:21; 16:10; Br 11:25)
2. način skrivanja Božje vidljive prisutnosti kako grješni ljudi ne bi vidjeli Njegovu svetost i slavu i umrli (usp. Izl 33:20; 1. Kr 8:10-11.12; Iz 6:5)
3. metaforički način izražavanja Božjih fizičkih prijevoza (usp. Iz 19:1; Jer 4:13; Dn 7:13). Na ovu jedinstvenu Mesijansku uporabu u Knjizi proroka Daniela 7:13 smjera se više od trideset puta u NZ-u:
  - a. Mesija dolazi pred Boga kako bi primio Kraljevstvo s oblacima (Dn 7:13)
  - b. On ostavlja Zemlju na oblacima (usp. Djela 1:9)
  - c. On se vraća na oblacima (usp. Mt 24:30; 26:64; Mk 13:26; 14:62; Lk 21:27; 1. Sol 4:17; Otk 1:7).

▣ **“Jedan kao”** Ovaj aramejski dodatni PRIJEDLOG u značenju “kao” prouzročio je da neki komentatori odbace ovu sliku kao pojedinačnu i Mesijansku. Teološki je “kao” usporedno s Poslanicom Filipljanima 2:6-8, gdje je čak Pavao pozoran o potpunoj i posvemašnjoj identifikaciji Utjelovljenoga Božanstva s palim ljudstvom. On je jamačno Jedan s nama i suočio se s tjelesnim kušnjama (usp. Heb 2:18), ali On nije bio zaražen ljudskom pobunom i njenim prožimajućim posljedicama (usp. Heb 4:15).

▣ **“Sin Čovječji bijaše dolazio”** Aramejski izričaj (“*ben enosh*”, GRADA BDB 1085 i 1081) “sin čovječji” drukčija je od sličnoga hebrejskog izričaja (“*ben adam*”) nađenog u Psalmima i Knjizi proroka Ezekielu. Oba su izričaja upotrijebljena usporedno u Knjizi o Jobu 25:6; Psalmu 8:4; 90:3; 144:3; Knjizi proroka Izaije 13:12. To očito upućuje na Mesiju i spaja Njegovu ljudskost (usp. Dn 8:17; Job 25:6; Ps 8:4; Ez 2:1), što je značenje aramejskih i hebrejskih izričaja, “sin čovječji” s Njegovim Božanstvom jer su oblaci prijevoz Božanstva (usp. Mt 24:30; 26:64; Mk 13:26; 14:62; Otk 1:7; 14:14).

Isus koristi izričaj kako bi uputio na Sebe u NZ-u. To nije bilo korišteno o Mesiji u rabinskome judaizmu. To nije imalo ekskluzivističke, nacionalne, vojne suzvuke. Ovo jedinstveno opisuje Mesiju kao potpunoga čovjeka i potpunoga Boga (usp. 1. Iv 4:1-3). Danielova uporaba prva je što se usredotočuje na taj Božanski vid!

Isus je koristio izričaj za Sebe u tri smisla:

1. Njegova patnja i smrt (npr. Mk 8:31; 10:45; 14:21; Lk 9:22.44)
2. Njegov dolazak kao Suca (npr. Mt 16:27; 25:31; Iv 5:27)
3. Njegov dolazak u slavi kako bi uspostavio Svoje kraljevstvo (npr. Mt 16:28; 19:28; Mk 13:26-27; 14:62).

Iz *The Jewish Study Bible*, str. 1657 (također vidjeti George E. Ladd, *A Theology of the New Testament*, str. 136-139), popisana su kasnije židovske predaje o ovome tekstu:

1. ovaj je okvir Mesijanski (usp. 1. Hen 46:1; 48:10; 4. Ezra [2. Ezdra] poglavlje 13; b. Sanh. 98a)

2. sva su naviještanja u ovome okviru već ispunjena (usp. b. Sanh. 97b)
3. ovaj okvir ne upućuje na kraj vremena (usp. Post Rab. 98:2)
4. ovaj okvir predstavlja Izraela (usp. Ibn Ezra i Rashi).

[Vidjeti Posebnu temu dolje: SZ-ni naslovi za Posebnoga dolazećeg.](#)

POSEBNA TEMA: SZ-ni NASLOVI ZA POSEBNOGA DOLAZEĆEG

- A. Prorok – Ponovljeni zakon 18:15.18.
- B. Kralj:
  1. iz plemena Jude, Knjiga Postanka 49:10; Psalam 60:7; 108:8
  2. iz obitelji Davida, 2. Knjiga o Samuelu 7 (od Jišaja, Iz 11:1)
  3. iz drugih tekstova, 1. Knjiga o Samuelu 2:10; Psalam 89:3-4; Knjiga proroka Izaije 9,11; Jeremija 30:8-9; Ezekiel 37:21-22; Zaharija 9:9-10.
- C. Kralj /Svećenik:
  1. Psalam 110 (kralj, stihovi 1-3; svećenik, stih 4)
  2. Knjiga proroka Zaharije 4:14 (dva maslinova stabla, dva pomazanika, Zerubabel [loza Davida] i Jošua [loza Arona]).
- D. Pomazanik (Mesija):
  1. Božji Kralj, Psalam 2:2; 45:7
  2. prisutnost Duha, Knjiga proroka Izaije 11:2; 61:1
  3. Dolazeći /Onaj koji dolazi, Knjiga proroka Daniela 9:26
  4. trojica SZ-nih vođa bili su pomazani kao znak Božjega poziva i opunomoćenja: kraljevi (usp. Suci 9:8.15; 1. Sam 2:10; 9:16; 24:10; 2. Sam 19:21; 23:1; Ps 18:50), svećenici (usp. Izl 28:41; Lev 4:3; 6:22) i proroci (usp. 1. Kr 19:16).
- E. Kraljev Sin:
  1. Psalam 2:7.12
  2. Izraelov kralj kao simbol Božje kraljevine (usp. 1. Sam 8).
- F. Sin Čovječji (Dn 7:13):
  1. čovjek, Psalam 8:4; Knjiga proroka Ezekiel 2:1
  2. Božanski, Knjiga proroka Daniela 7:13.
- G. Posebni iskupiteljski naslovi:
  1. Pateći Sluga, Knjiga proroka Izaije 52:13 - 53:12
  2. Pateći Pastir, Knjiga proroka Zaharije 12 - 14
  3. Ugaoni kamen, Psalam 118; Knjiga proroka Izaije 8:14-15; 28:16
  4. Posebno Dijete, Knjiga proroka Izaije 7:14; 9:6-7; Mihej 5:2
  5. Mladica, Knjiga proroka Izaije 4:2; 11:5; 53:2; Jeremija 23:5-6; 33:15; Zaharija 3:8; 6:12.

NZ uzima ove razbacane reference o Božjemu posebnome iskupiteljskome posredniku i objašnjava ih i razvija u razumijevanje Isusa kao Božjega Obećanog Dolazećeg (npr. Mt 16:13-20; Iv 11:25-27). Dva dolaska Mesije su sredstvo kojim su ove dvije različite djelatnosti i naslovi ujedinjeni.

Za dobru raspru o raznolikosti u Evanđeljima između Sina Čovječjega kao autoritativne osobe nasuprot Patećega Sluge, vidjeti George E. Ladd, *A Theology of the New Testament*, str. 149-158.

▣ (7:13) “bijaše predstavljen pred Njim” Kao što je Mesija (“Jedan kao Sin Čovječji”) predstavljen (BDB 1111, *Haphel PERFECT*) pred YHWH-om koji čini Savez, tako Isus uvodi vjernike u prisutnost Boga Oca (usp. 2. Kor 4:14; Kol 1:22.28). Zapamtite Mesija prima vječno Kraljevstvo, ali u istome okviru to su “sveti” (sveti) koji primaju vječno Kraljevstvo (usp. Dn 7:13-14 nasuprot Dn 7:18.22.27).

7:14 Sve ono što su poganski vladari tražili u sili, slavi, i širenju svoga kraljevstva, Bog Jude dao je besplatno Mesiji. Suprotivost veliča Božju suverenost, kao i Njegovu milosrdnu narav i vječnu svrhu kroz iskušenje kroz Mesiju:

1. Bog koji čini Savez, YHWH, daje vječno Kraljevstvo Sinu Čovječjem (Dn 7:14; Iz 9:6; 11:1-5; Mih 5:4-5a)
2. Sin Čovječji daje vječno Kraljevstvo svetima Previšnjega, koji dolaze iz svih naroda (Dn 7:18.22.27)
3. moguće da je Veliko poslanje iz Evanđelja po Mateju 28:19-20 usporedno u slici s ovim tekstom.

▣ **“služiti Njemu”** Knjiga proroka Daniela 7:27 dodaje “i slušaju Ga” (i “služiti” i “slušaju” su *Peal* IMPERFEKTI)! SZ koristi metaforu kralja i kraljevstva za opis primjerenoga odnosa između Boga i ljudstva (usp. Zah 6:15), ali NZ uzima rijetke obiteljske metafore Oca (ili roditelja) i djece. Cilj je međusobni i ovisan odnos između Stvoritelja i onih stvorenih u Njegovoj slici i sličnosti (usp. Post 1:26-27).

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 7:15-18

¹⁵“Što se mene tiče, Daniela, moj duh bijaše uznemiren u meni, a viđenja u mome umu uznemiravaše me. ¹⁶Ja pristupih jednome od onih koji bijahu stajali tamo i započeh ga pitati o točnome značenju svega ovoga. Tako on mi reče i obznani mi tumačenje ovih stvari: ¹⁷Ove velike zvijeri, kojih je četiri *u broju*, četiri su kralja *koja će se dići iz zemlje*. ¹⁸Ali sveti Višnjega primit će kraljevstvo i posjedovati kraljevstvo zauvijek, za sva buduća vremena.”

7:15-28 Ovo je andeosko tumačenje Danielova viđenja. Isti književni uzorak je u viđenju Knjige proroka Daniela 8:1-14 i tumačenja u Danielu 8:15-27.

7:15 Ova snažna viđenja Božje sile i ljudskoga zla potresla su Daniela (usp. Dn 4:19; 7:28; 8:27).

▣ **“u meni”** Bilješka na margini u NASB, “usred omotača” (BDB 1102) semitski je idiom što kasniji prevoditelji nisu razumjeli. Daniel je imao i “duh svetih bogova” (usp. Dn 4:8.9.18; 5:11.14), kao i uznemiren ljudski duh.

7:16 Jedna osobina apokaliptičke književnosti je tumačenje anđela (npr. Dn 8:16.17; 9:22; Zah 1:9.19; 2:2.3; 4:4.5.13; 6:4; Otk 5:5; 7:13). Ovo je još jedan način pokazivanja Božje suverenosti. Niti jedan čovjek ne može znati pravo tumačenje bez nebeske pomoći! Ova viđenja i snovi dati su za naviještanje nadahnutih istina od Boga, ali oni su još uvijek pod Božjim nadzorom. Samo neki razumiju (usp. Iz 6:9-10; 43:8; Jer 5:21; Ez 12:2; Mt 11:15; 3:9.43; Mk 4:9.23; Lk 8:8; 14:35; Djela 7:51; 28:27; Otk 2:7.11.29; 3:6.13.22; 13:9). To je otkrivenje za Božji narod!

7:17 “Ove velike zvijeri, kojih je četiri *u broju*, četiri su kralja *koja će se dići iz zemlje*” Ovo je andeosko tumačenje uzastopne prirode kraljevstava spomenutih u viđenju. Prva je već došla (tj. Nabukodonozor).

7:18 “Ali sveti Višnjega primit će kraljevstvo i posjedovati kraljevstvo zauvijek, za sva buduća vremena” Ovo pokazuje tečnost toga poglavlja kao i apokaliptičku književnost između Previšnjega (usp. Dn 7:27), Mesije (usp. 7:13) i Njegova naroda (usp. 7:18.22.27). Zabilježite ponovni naglasak na vječnoj naravi Kraljevstva (usp. Dn 7:27; 12:2-3). Ovo ne može upućivati na Tisućgodišnje kraljevstvo osim ako je to, samo po sebi, metafora vječnoga Kraljevstva!

Poistovjećivanje aramejskoga izričaja “sveci” ili “sveti” (BDB 1110) bilo je osporavano:

1. anđeli:
  - a. hebrejski dopunjujući izričaj gotovo uvijek upućuje na anđele (usp. Dn 4:13.17.23; 8:13; Job 5:1; Ps 89:5.7)
  - b. pojam “narodu” u Knjizi proroka Daniela 7:27 može značiti , “mnoštva od”, što će nekoga podsjećati na uobičajen SZ-ni andeoski opis “YHWH-ine vojske”
2. vjernici:
  - a. u SZ-u oni su rijetko nazivani “svecima” ili “svetima” (usp. Dn 8:24; Ps 16:3; 34:9). Oznaka vjerojatno dolazi iz Knjige Izlaska 19:5-6; Ponovljenoga zakona 14:21; 26:19
  - b. oni primaju vječno Kraljevstvo (usp. Dn 7:18.22.27)
  - c. oni trpe progonstvo i poraz (usp. Dn 7:21.25)
3. stvarna poteškoća je GENITIVNI izričaj upotrijebljen s “narodu” u stihu 27, “ narodu svetih Višnjega”. Ovo izgleda kao da su “narodu” i “sveci” različite skupine.

Također zabilježite da je aramejski PRIDJEV “Previšnji” MNOŽINA u Danielu 7:18.22.25.27, dok je JEDNINA u Danielu 3:26.32; 4:21.22.29.31; 5:18.21. Zabilježite u Danielu 7:25 pojavak oba oblika kao naslov za Boga. Ova ista tečnost nađena je s hebrejskim PRIDJEVOM. Ovo se ne odnosi na politeizma, nego vjerojatno na semitsku gramatičku osobinu nazvanu MNOŽINA VELIČANSTVA.

NASB
TEV

“zauvijek, za sva buduća vremena”
“zauvijek i uvijek”

Ovaj je izričaj trostruka uporaba pojma 'olam (BDB 1106) s PRIJEDLOGOM “sve do” (dva puta) upotrijebljenome o vremenu (BDB 1105, usp. Dn 2:20; 6:15.27; 7:18.26). To je aramejski superlativ! Zamisao o “vječnoj budućnosti” izražena je često u Knjizi proroka Daniela uporabom 'olam (i na druge načine isto tako, usp. Dn 6:26) u njegovim raznolikim oblicima i izričajima (usp. R. B. Girdlestone, *Synonyms of the Old Testament*, str. 316-317):

1. “vječno kraljevstvo”, Knjiga proroka Daniela 4:3; 7:27
2. “zauvijek, za sva buduća vremena”, Knjiga proroka Daniela 7:18
3. “zauvijek i uvijek”, Knjiga proroka Daniela 2:20
4. “živ zauvijek” (Nabukodonozor), Knjiga proroka Daniela 2:4; 3:9 (Baltazar), 5:10; (Darije), 6:6.21, “živi zauvijek” (YHWH), Knjiga proroka Daniela 4:34
5. “koji nikad neće biti uništeni”, Knjiga proroka Daniela 2:44a; 7:18
6. “odoljeti zauvijek”, Knjiga proroka Daniela 2:44c; 6:26
7. “vječna vlast”, Knjiga proroka Daniela 4:34; 7:14.

[Vidjeti Posebnu temu u Knjizi proroka Daniela 4:28: Zauvijek \('olam\).](#)

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 7:19-22

¹⁹“Onda poželjeh znati točno značenje o četvrtoj zvijeri, koja bijaše drukčija od svih drugih, neizmjereno strašna, sa zubima od željeza i kandžama od tuča, i koja žderaše, mrvljaše i gazila je ostatak sa svojim nogama, ²⁰i značenje o onih deset rogova koji bijahu na njenoj glavi i drugome rogu koji je izašao, i pred kojim tri od njih padoše, to jest, tim togom koji imaše oči i usta što izgovarahu velika hvastanja i koji bijaše veći u izgledu negoli njegovi pratioci. ²¹Ja gledah, i ovaj rog bijaše vodio rat sa svetima i nadvladavao ih ²²sve dok Pradavni ne dođe i presuda bijaše pripala u korist svetih Višnjega, i vrijeme dođe kad sveti uzeše u posjed kraljevstvo.”

7:19

NASB
NKJV, NRSV
TEV
NJB

“točno značenje”
“istinu o”
“više o”
“o”

Ovaj PRIJEDLOG i *Pael* INFINITIV (BDB 1096) upotrijebljeni su nekoliko puta u Knjizi proroka Daniela u dva smisla:

1. izvjesno ili sigurno, Knjiga proroka Daniela 2:8.45; 3:24
2. istinito, Knjiga proroka Daniela 6:12; 7:16.19.

Daniel je želio znati pravi i sa sigurnošću identitet četiri Zvijeri i isto tako identitet deset rogova kao i hvastavoga malog roga (usp. Dn 7:20).

7:20

NASB
NKJV
NRSV
TEV
NJB

“koji bijaše veći u izgledu negoli njegovi pratioci”
“čiji pojavak bijaše veći od njegovih drugova”
“što izgledaše veći od drugih”
“On bijaše više zastrašujući od bilo kojeg drugog”
“on izgledaše više dojmljiv od svojih drugova”

Ovaj mali rog iznenada je izgledao veći: (1) njegova hvastajuća oholost (usp. Dn 7:8.11); (2) njegovo uništenje triju drugih rogova (usp. Dn 7:8); (3) on je izrastao dok je Daniel promatrao od malog roga do najvećeg roga, pokazujući njegovo prošireno kraljevstvo (usp. Dn 7:20); ili (4) činjenica da je on napao i prevladao svete Višnjega (usp. Dn 7:21).

7:21-22“Ja gledah” Izgleda da je Knjiga proroka Daniela 7:21-22 dio Danielova viđenja (usp. 7:2) i dio anđeoskoga objašnjenja. Ako je tako onda Danielova pitanja u Danielu 7:19-20 nisu odgovorena sve do 7:23.

Nova obavijest o trpljenju svetaca (“svetih”) naslovljena je u Danielu 7:25.27.

7:21 “i taj rog bijaše vodio rat sa svetima i nadvladavao ih” Ovo pokazuje povijesnu okolnost vremena da će mali rog od Četvrtoga kraljevstva biti žestoki progonitelj Božjega naroda. Bog dopušta da se to dogodi zbog Svojih konačnih svrha (usp. Otk 13:7).

7:22 “sve dok Pradavni ne dođe i presuda bijaše pripala u korist svetih Višnjega” Moramo zapamtiti da je ovo poglavlje imalo riječ za one u babilonskome sužanjstvu kao i za vjernike svakoga doba koji trpe progonoštvu za svoju vjeru u YHWH-u i Njegovog Mesiju i ne razumijemo uvijek zašto! Bog je u nadzoru čak usred patnje i progonoštva (Knjiga Otkrivenja).

Zabilježite da su naslovi “Pradavni” (usp. Dn 7:9.13) i “Višnji” (usp. Dn 7:18.25.27) istoznačnice. Ovo je tako i o “Previšnjemu” i “Višnjemu” Knjige proroka Daniela 7:25.

Danielovi naslovi za Božanstvo više su židovski u poglavlju 9, gdje se on moli za sebe i grijeha svoga naroda (*adon, YHWH, Elohim*).

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 7:23-27

²³Ovako on reče: “Četvrta zvijer bit će četvrto kraljevstvo na zemlji, koje će biti drukčije od svih *drugih* kraljevstava i progutat će čitavu zemlju i zgazit je i zdrobiti. ²⁴Što se tiče deset rogova, izvan ovoga kraljevstva deset kraljeva ustat će; i drugi će ustati poslije njih, i on će biti drukčiji od prethodnih i povrgnut će tri kralja. ²⁵On će govoriti protiv Previšnjega i slomiti otpor svetih Višnjega, i on će nakaniti napraviti promjene u vremenima i u zakonu; i oni će biti dani u njegovu ruku za vrijeme, vremena, i pola vremena. ²⁶Ali sud će sjesti za *presudu*, i njegova vlast bit će oduzeta, dokinuta i uništena zauvijek. ²⁷Onda će neovisnost, vlast i veličina *svih* kraljevstava pod čitavim nebom biti dana narodu svetih Previšnjega; Njegovo kraljevstvo *bit će* vječito kraljevstvo, i sve vlasti služit će i biti poslušne Njemu.”

7:23 NKJV, NRSV, i NJB tiskaju Knjigu proroka Daniela 7:23-27 kao poeziju, ali NASB i TEV obrađuju je kao prozu. Ova ista poteškoća također je nađena u Danielu 7:9-10.13-14. Teško je znati ako su ovi stihovi poetski ili slobodna proza.

▣ **“on reče”** Ovo upućuje na tumačenja anđela iz Knjige proroka Daniela 7:16.

▣ **“koje će biti drukčije od svih *drugih* kraljevstava”** Zabilježite Četvrto kraljevstvo drukčije je po svojoj okrutnosti (usp. Dn 7:19) i širenju (usp. 7:23), ali mali rog je drukčiji bivanjem više oholim nego njegovi prethodnici (usp. Dn 7:8.11) i veće u veličini (usp. 7:20.24), ali najvažnije od svega je njegovo progonoštvo Božjega naroda (usp. 7:21.25).

▣ **“progutat će čitavu zemlju”** GLAGOL (BDB 1080) je *Peal* IMPERFEKT. Vidjeti Knjigu proroka Daniela 4:1 za uporabu ove iste hiperbole, što upućuje na poznati svijet.

7:24 Posebnost ove vrste prouzročila je poteškoće za komentatore koji ga pokušavaju uzeti doslovno. Apokaliptička književnost je opće poznato višeznačna i koristi oblik hiperboličkoga stiliziranog jezika (vidjeti D. Brent Sandy, *Plowshares and Pruning Hooks: Rethinking the Language of Biblical Prophecy and Apocalyptic*, IVP, 2002.).

Posve je moguće da je “deset” upotrijebljeno simbolički za potpuni broj. Zabilježite vrijeme slijeda i napretka:

1. deset kraljeva Četvrtoga kraljevstva
2. onda dolazi jedanaesti, koji je drukčiji od ostalih
3. tri kralja su:
  - a. dio od deset kraljeva (tj. rogova, usp. Dn 7:8)
  - b. “iščupana” iz Knjige proroka Daniela 7:8 i “podvrgnut će” iz Daniela 7:24 upućuje na utjecaj, politiku, ili sjećanja ova tri kralja koja su bila uklonjena. Pitanje za tumačenje je, jesu li deset rogova: (1) naredni kraljevi Četvrtoga kraljevstva (usp. 7:24); (2) nekako istovremeni kraljevi različitih dijelova ili regija Četvrtoga kraljevstva (usp. Dn 7:8); ili (3) apokaliptičke pojedinosti ne znače da su povijesno posebne?
4. jedanaestome kralju (mali rog) dopušteno je progonoštvo narodu Božji (usp. Dn 7:21.25)
5. Bog prolazi i mali je rog uništen (usp. Dn 7:26)
6. suvereno i vječno Kraljevstvo dato je narodu Božjem (usp. Dn 7:18.27).

7:25 Joyce G. Baldwin, *Daniel*, str. 146, naglašava četiri osobine Četvrtoga kraljevstva:

1. bogohulje
2. progonoštvo
3. mijenjanje godišnjih religijskih blagdana
4. primijenjena čudorednost.

Ali sva četiri bave se s utjecajem protiv Boga ovoga Kraljevstva i njegovim vođama. Kao Baltazar oni preziru YHWH-u i Njegov zavjetni narod jer zahtijevaju potpunu osobnu slobodu i neovisnost od svih religijskih pravila.

NASB	“slomiti otpor”
NKJV	“progoniti”
NRSV	“izbrisati /uništiti”
TEV	“tlačiti”
NJB	“mučiti”

Brown, Driver, Briggs (BDB 1084, *Pael* IMPERFEKT) imaju “slikovito za *mučiti neprestano*”. Hebrejski dopunski dio upotrijebljen je u 1. Knjizi Ljetopisa 17:9. On se uobičajeno koristi za habanje odjeće. Ista iznenađujuća dozvola da se progone i nadvladaju sveci (“sveti”) nađena je u Otkrivenju 11:7 (dva svjedoka simbol su za čitav narod Božji) i Otkrivenju 13:7! Bog dozvoljava zlo kako bi posve otkrio Sebe i Svoje nakane tako da Njegova osuda, kazna, i uklanjanje /odstranjivanje bude razumjeto kao pošteno i pravično.

▣ **“napraviti promjene u vremenima i u zakonu”** Ova dva pojma mogu biti *hendiadys* (upućuje na jednu stvar, ne na dvije). Taj izričaj nije ograničen na religijske zakone, nego izgleda da okvir to zahtijeva. Ovaj će vladar pokušati nadvladati štovanje YHWH promjenom religijskoga kalendara (usp. Lev 23).

Ovaj tekst razlog je zašto mnogi suvremeni komentatori nagađaju da Četvrto kraljevstvo upućuje na Grčku te da ovaj izričaj posebice odražava Antioha IV. Epifana (175-164. g.pr.Kr., usp. 1. Mak 1:41-53; 2. Mak 6:2.6.7) pokušavajući prisiliti Židove Palestine da postanu više helenistički korjenitom promjenom i izmjenom njihovih religijskih tradicija i provedbi štovanja.

Ja osobno mislim, zbog Knjige proroka Daniela 2:38 i 8:20-21, da je treće redosljedno Carstvo Grčka. Što je Antioh učinio ima višestruko značenje kao što ima izričaj “grozota pustoši”.

NASB	“vrijeme, vremena, i pola vremena”
NKJV	“vrijeme i vremena i pola vremena”
NRSV, NJB	“vrijeme, dva vremena, i pola vremena”
TEV	“tri i pol godine”

Ovaj je isti izričaj upotrijebljen u Knjizi proroka Daniela 12:7 i Otkrivenju 12:14. Njegovo točno značenje neizvjesno je. Mnogi pretpostavljaju da “vrijeme” upućuje na godine, međutim: ovo se ne iščitava u tekstu. Ali zbog izričaja što se odnose na vrijeme: (1) Daniela 8:14, “2300 noći i jutra”; (2) Daniela 12:11, “1290 dana”; (3) Daniela 12:12, “1335 dana”; i (4) Otkrivenja 11:2; 13:5, “42 mjeseca” ili “1260 dana”, razumijevanje kako su to “godine” izgleda da je najbolje tumačenje.

Još jedan način promatranja ovoga zagonetnog izričaja je vidjeti ga kao poredak: jedan, dva, ali ne tri; prema tome, Božanski ograničena količina vremena u kojoj poganska kraljevstva progone Božji narod. Bog je, u Knjizi Daniela, u potpunome nadzoru (usp. Dn 7:4.6.11.12.18.22.25.26.27)!

7:26

NASB	“Ali”
NRSV, TEV, NJB	“onda”

Ovo pokazuje suprotivost. Poganska Carstva i njihovi oholi vladari su pod Božjim nadzorom i vodstvom (usp. Dn 2:21). Kao što je postojalo potpuno oprečje između Danielova viđenja četiri Zvijeri i njihove uništavajuće sile (usp. Dn 7:1-8) s tišinom i dostojanstvom nebeskoga Suda (usp. Dn 7:9-14), isti je kaos /mir nađen ovdje.

▣ **“sud”** Ovo je Sud opisan u Knjizi proroka Daniela 7:9-12.13-14.18.22.27.

▣ **“njegova vlast bit će oduzeta, dokinuta i uništena zauvijek”** Prvi GLAGOL (BDB 1105) je *Haphel* IMPERFEKT a naredna dva (BDB 1116 i 1078) su *Haphel* INFINITIVI. Ovo se bavi s konačnom osudom i potpunim uništenjem svih sila što su oprečna Bogu! Postoji i privremena osuda i eshatološka osuda. Stihovi kao ovaj oni su što uzrokuju nekima da tvrde poništenje grješnih (usp. Edward Fudge, *The Fire That Consumes: A Biblical and Historical Study of the Doctrine of Final Punishment*), ali Knjiga proroka Daniela 12:2 posebice spominje dvije vječne sudbine (usp. Mt 25:46).

7:27 **“svih kraljevstava pod čitavim nebom”** Ovo zvuči vrlo slično Otkrivenju 11:15b.

NASB
NKJV

**“biti dana narodu svetih Previšnjega”
“bit će dana narodu,
svetima Previšnjega”**

GLAGOL (BDB 1095) je *Piel* PERFEKT. Ovo pokazuje dva načina kako je shvaćen ovaj izričaj (usp. sličan hebrejski izričaj u Dn 8:24). NKJV i TEV prijevodi čine “narod” i “sveti” usporednicom (apozicija). Ako je NASB slijeđen onda izgleda kako anđeli upućuju na “svete” ili “svece” u ovome stihu, što bi se odnosilo na narodne anđele Ponovljenoga zakona 32:8, u ovome slučaju, na Mihaela i Gabriela i druge anđele (usp. Dn 10) što služe Bogu i Njegovu narodu. Neki komentatori čak vide “Sin Čovječji” u Danielu 7:13 kao upućivanje na ove iste anđele. Knjiga proroka Daniela, kao sva apokaliptička književnost, oslikava anđele kao one koji su prisno uključeni u Božje bavljenjem s ljudstvom.

▣ **“Njegovo kraljevstvo”** Zabilježite neprekidnost tečnosti između Kraljevstva kao onog što pripada:

1. Bogu, Knjiga proroka Daniela 7:9-10.27
2. Njegovome Mesiji, “Sin Čovječji”, Knjiga proroka Daniela 7:13
3. Njegovu narodu, Knjiga proroka Daniela 7:18.22.27
4. neki će vidjeti Daniela 7:27 kao upućivanje na vjerne anđele (tj. Mihaela, Gabriela, anđela Danielova, poglavlje 10, itd.).

[Vidjeti Posebnu temu dolje: Kraljevstvo Božje.](#)

POSEBNA TEMA: KRALJEVSTVO BOŽJE

U SZ-u mislilo se o YHWH-i kao o Kralju Izraela (usp. 1. Sam 8:7; Ps 10:16; 24:7-9; 29:10; 44:4; 89:18; 95:3; Iz 43:15; 44:6) i o Mesiji kao o savršenome Kralju (usp. Ps 2:6; Iz 9:6-7; 11:1-5). Rođenjem Isusa u Betlehemu (6.-4. g.pr.Kr.) Kraljevstvo je Božje prodrlo u ljudsku povijest s novom snagom i otkupljenjem (Novi savez, usp. Jer 31:31-34; Ez 36:27-36). Ivan Krstitelj naviještao je blizinu Kraljevstva (usp. Mt 3:2; Mk 1:15). Isus je jasno učio da je Kraljevstvo prisutno u Njemu Sámome i Njegovim učenjima (usp. Mt 4:17.23; 9:35; 10:7; 11:11-12; 12:28; 16:19; Mk 12:34; Lk 10:9.11; 11:20; 12:31-32; 16:16; 17:21). Ipak Kraljevstvo je također budućnost (usp. Mt 16:28; 24:14; 26:29; Mk 9:1; Lk 21:31; 22:16.18).

U sinoptičkim usporednicama u Evanđeljima po Marku i Luki nalazimo izričaj, “Kraljevstvo Božje”. Ta uobičajena tema Isusovih učenja uključuje prisutnost Božje vladavine u ljudskim srcima, koja će jednoga dana biti dovršena nad čitavom Zemljom. To je odraženo u Isusovoj molitvi u Evanđelju po Mateju 6:10. Matej, pišući Židovima, prvenstveno se izražavao izričajem ne koristeći Ime Božje (Kraljevstvo nebesko), dok su Marko i Luka, pišući ne-Židovima, upotrebljavali uobičajenu oznaku, koristeći Božansko Ime.

To je kao ključni izričaj sinoptičkih Evanđelja. Prva i zadnja Isusova propovijed, a najviše Njegove parabole, bave se ovom temom. Izričaj se odnosi na vladavinu Božju u ljudskim srcima sada! Začuđujuće je da Ivan taj izričaj koristi samo dva puta (i nikad u Isusovim parabolama). U Evanđelju po Ivanu ključna metafora je “vječni život”.

Napetosti s ovim izričajem bile su uzrokovane s dva Kristova dolaska. SZ usredotočen je na jedan dolazak Božjega Mesije –vojni, pravosudni, veličanstveni dolazak – ali NZ pokazuje da je On prvi puta došao kao Pateći Sluga iz Knjige proroka Izaije 53 i kao ponizan Kralj iz Knjige proroka Zaharije 9:9. Dva se židovska doba, doba grješnosti i Novo doba pravедnosti, preklapaju. Isus trenutačno vlada u srcima vjernika, ali jednoga će dana vladati nad čitavim Stvorenjem. On će doći kao što je predvidio SZ! Vjernici žive u “već” nasuprot “ali ne još” Kraljevstvu Božjem (usp. Gordon D. Fee i Douglas Stuart u *How to Read The Bible For All Its Worth*, str. 131-134).

▣ **(7:27) “i sve vlasti služiti će i biti poslušne Njemu”** Ovaj pojam “vlast”, “imati silu”, ili “suverenost” (BDB 1115) upotrijebljen je u Knjizi proroka Daniela za: (1) Boga (usp. Dn 4:3.34; 6:26) ili (2) poganska kraljevstva (usp. Dn 4:22; 6:26; 7:6.12.26). Upotrijebljen je o “Sin Čovječji” u Danielu 7:14, što može odražavati Knjigu Postanka 1:26.28-30, gdje je Adamu (i time čovječanstvu) dana ovlast ili vlast nad ovom planetom. Netko se pita ako ovaj izričaj “sve vlasti” upućuje na: (1) MNOŽINU “kraljevstv(a)” u Danielu 7:27; (2) vjernike SZ-a i NZ-a (usp. Iz 45:20-25); ili (3) moguće anđeoske kraljevine (usp. Heb 1:13-14; Dn 7:10). Ta je zamisao o potpunoj kozmičkoj odanosti moguće izražena u Poslanici Filipljanima 2:10-11 i Kološanima 1:16-20 ili čak u 1. Poslanici Korinćanima 15:24-25!

Prvi GLAGOL (BDB 1105) je *Pael* IMPERFEKT a drugi (BDB 1116) je *Hithpael* IMPERFEKT.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 7:28

²⁸“U tome trenutku otkrivenje završi. Što se mene tiče, Daniela, moje misli uvelike me bijahu uznemiravale i moje lice probljedje, ali ja zadržah stvar za sebe.”

7:28 “U tome trenutku otkrivenje završi” Knjiga proroka Daniela 7 književna je jedinica. Povezana je s poglavljem 6, ali viđenje je potpuno samo po sebi i pokriva čitavu povijest čovječanstva od Danielova vremena do eshatološkoga.

▣ “**moje misli uvelike me bijahu uznemiravale i moje lice probljedje**” Vidjeti bilješku u Knjizi proroka Daniela 4:19 (također 7:15.28; 8:27; 10:16-17).

▣ “**ja zadržah stvar za sebe**” Kako će on navijestiti ova viđenja i kome? To je kad i kako apokaliptička književnost postaje toliko korisna!

PITANJA ZA RASPRAVU

Ovaj komentar je vodič za proučavanje, što znači da ste odgovorni za vaše vlastito tumačenje Biblije. Svaki od nas mora hodati u svjetlu kojeg imamo. Prvenstvo u tumačenju imate vi, Biblija, i Sveti Duh. Sad to ne morate prepustiti komentatoru.

Ova pitanja za raspravu predviđena su da vam pomognu promišljati kroz glavne teme ovoga odjeljka Knjige. Ona su napravljena da budu misaono-nametljiva, ne konačna.

1. Kako su poglavlja 2, 7, i 8 povezana?
2. Zašto postoji tolika poteškoća u poistovjećivanju ova četiri naroda?
3. Tko je Pradavni? Sin Čovječji? Mali rog?
4. Što Knjiga proroka Daniela 7:25 govori o elementu vremena ovoga događaja?

DANIEL 8

PODJELA NA ODLOMKE U SUVREMENIM PRIJEVODIMA

NKJV	NRSV	TEV	NJB
viđenje ovna i koze	viđenje ovna i jarca	Danielovo viđenje ovna i koze	Danielovo viđenje: ovan i koza
8:1-8	8:1-4 8:5-8	8:1-4 8:5-7 8:8-12	8:1-4 8:5-8
8:9-12	8:9-14		8:9-12
8:13-14		8:13 8:14	8:13-14
Gabriel tumači viđenje		anđeo Gabriel objašnjava viđenje	anđeo Gabriel tumači viđenje
8:15-22	8:15-17 8:18-26	8:15-17a 8:17b-19 8:20-22	8:15-26
8:23-26		8:23-26	
8:27	8:27	8:27	8:27

ČITANJE KRUG TRI (vidjeti **Vodič dobrog biblijskoga čitanja**) SLIJEĐENJE IZVORNE AUTOROVE NAKANE NA RAZINI ODLOMKA

Ovaj komentar je **vodič** za proučavanje, što znači da ste odgovorni za vaše vlastito tumačenje Biblije. Svaki od nas mora hodati u svjetlu kojeg imamo. Prvenstvo u tumačenju imate vi, Biblija, i Sveti Duh. Sad to ne morate prepustiti komentatoru.

Pročitajte odlomak odjednom. Odredite subjekte (čitanje kruga #3, str. xiv.). Usporedite vašu podjelu subjekta s pet suvremenih prijevoda navedenih gore. Podjela na odlomke nije nadahnuta, ali ona je ključ za slijeđenje izvorne autorove nakane, što je srce tumačenja. Svaki odlomak ima jedan i samo jedan subjekt.

1. Prvi odlomak
2. Drugi odlomak
3. Treći odlomak
4. I tako dalje.

OKVIRNI UVIDI

- A. Poglavlja 2, 7 i 8 Knjiga proroka Daniela povezana su jer otkrivaju slijed četiri nadolazeća kraljevstva i peto vječno Božansko kraljevstvo.

	<u>poglavlje 2</u>	<u>poglavlje 7</u>	<u>poglavlje 8</u>	<u>poglavlje 9</u>	<u>poglavlje 11</u>
1.	zlato	krilati lav	----	----	----
2.	srebro	medvjed	----	----	----
3.	bronca	krilati leopard	ovan jarac (mali rog)	Dn 9:24-27 Makabejci (?)	Dn 11:1-35.40-45 Seleukovići i Ptolemejevići
4.	željezo/glina	okrutna zvijer (mali rog)		Dn 9:24-27 (Antikrist kraja vremena) (?)	Dn 11:36-39 (Antikrist kraja vremena)
5.	kamen (Mesijanski)	Sin Čovječji (Mesijanski)	----	----	----

B. Nekoliko je kraljevstava posebice identificirano:

1. Neo-Babilonsko, Knjiga proroka Daniela 2:38
2. Medo-Perzija, Knjiga proroka Daniela 8:20
3. Grčka, Knjiga proroka Daniela 8:21
4. Rim, Knjiga proroka Daniela 2:44.45
5. vječno Božje kraljevstvo, Knjiga proroka Daniela 2:35.44-45; 7:9-10.13-14.18.22.27.

C. Kao u svome prvom viđenju Daniel je bio primoran usredotočiti se na Četvrto kraljevstvo; dvije godine kasnije (usporediti Dn 7:1 s 8:1) Bog je otkrio obavijest o Drugome i Trećemu kraljevstvu u drugome viđenju.

Na mali rog Trećega kraljevstva usredotočeno je jer će ono udariti na živote i štovanje Izraela više negoli bilo koje prijašnje. Mali rog Četvrtoga kraljevstva također će udariti na Božji narod (tj. Antikrist kraja vremena, usp. 2. Sol 2).

D. Jezik se vraća na hebrejski zato jer su poruke iz Knjige proroka Daniela 8 – 12 za Božji narod. Ovo je viđenje prvenstveno o budućnosti patnje i vlasti prouzročeno malim rogom protiv Izraela. Za njih viđenje je o ograničenome vremenu patnje i oskvrnuću slijeđeno Božanskim uplitanjem. Dvije tisuće i tri stotine večeri i jutra (usp. Dn 8:14) bilo je sigurno obećanje o oslobođenju i obnovi Hrama /Jeruzalema.

E. Knjiga od D. Brenta Sandyja, *Plowshares and Pruning Hooks: Rethinking the Language of Biblical Prophecy and Apocalyptic*, bila je vrlo korisna i ja je preporučam svima koji nastoje razumjeti Knjigu proroka Daniela 7 – 12.

Druga knjiga što je bila od velike pomoći u razumijevanju različitih žanrova Biblije je *How to Read the Bible For All Its Worth* od Gordona Feeja i Douga Stuarta.

Kao tumačima naši najgori neprijatelji su:

1. zapadnjačka kultura i evangelički kršćanski prevelik naglasak na doslovnosti
2. sustavna eshatologija (obično osobno neistražena), što nam je bila dana od iskrenih, pobožnih, dobronamjernih roditelja, pastora, denominacija, i autora.

F. Sotona ne zna Božje naume; dakle, on mora imati protu-Božjeg vođu pripremljenoga i djelatnoga u svakome dobu (usp. 1. Iv 2:18) da provede njegovu zapovijed. Antioh je jedan primjer sebičnog, prema sebi usmjerenog, ateističkog pojedinca koji želi, ne samo političku i vojnu silu, nego i divljenje, čak i štovanje, i postojalo je mnogo drugih kroz ljudsku povijest kao on. Palo ljudstvo redovito proizvodi takvu vrstu pojedinca. Ipak, Bog je i dalje suveren i On čak uzrokuje ove vrste osoba kako bi izvršio Svoju volju, kao što čini sa Sotonom.

G. Kao što je tipična hebrejska književnost, opće izvješće (Dn 7) slijeđeno je s iscrpnim opisom jednoga određenog vida (npr. Post 1:1 - 2:3 nasuprot 2:4-25).

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 8:1-4

¹“U trećoj godini kraljevanja Baltazara kralja ukaza se viđenje meni, Danielu, nakon onoga što mi se ukaza prije. ²Ja gledah u viđenju, i kad gledah ja bijah u tvrđavi Suza, što je u pokrajini Elam; i ja gledah u viđenju i vidjeh sebe kod prokopa Ulaj. ³Onda podigoh svoje oči, i gle, ovan koji imaše dva roga bijaše stajao ispred prokopa. Sad dva roga *bijahu* duga, ali jedan *bijaše* duži od drugog, s duljim koji se dizao zadnji. ⁴Ja vidjeh ovna kako udara glavom prema zapadu, prema sjeveru, i prema jugu, i nijedna *druga* zvijer nije mogla stajati pred njim niti bijaše tamo ikoga da izbavi od njegove sile, nego je on činio kako mu se htjelo i veličao je *sebe*.”

8:1 “U trećoj godini kraljevanja Baltazara” Ovo pokazuje da je viđenje poglavlja 8 došlo nakon vremenskoga razmaka od dvije godine od viđenja poglavlja 7. Mi ne znamo kada ili kako dugo je Baltazar služio kao su-vladar pod svojim ocem, Nabonidom, prije pada Neo-Babilonskoga Carstva od vojske Kira II., Kira Velikog (usp. Dn 5). Poglavlje 8 nanovo započinje hebrejski odjeljak Knjige proroka Daniela (tj. Dn 1:1 - 2:3; 8:1 - 12:13).

NASB	“prije”
NKJV	“(u) prvo vrijeme”
NRSV	“isprva”
TEV	“ja vidjeh drugo viđenje”
NJB	“prvotno”

Ovo je doslovno “prvog” (BDB 321, npr. 9:21; Post 13:3; 2. Sam 21:9.10; 2. Kr 17:25; Neh 11:17), što je idiomski način za Danielovo viđenje primljeno ranije u Baltazarovoj vladavini (tj. Dn 7).

8:2 “ja bijah u tvrđavi Suza” Suza je kasnije postala glavnim gradom Perzijskoga kraljevstva (usp. Neh 1:1); ali u to vrijeme to je bio jednostavno velik, utvrđeni grad u provinciji Elam (tj. istočno od rijeke Tigris, usp. Iz 22:6; Jer 49:34-39). Kasnije je bio nazvan Šušan (usp. Neh 1:1; Ester 1:2.5). Grčko ime bilo je Suza.

Je li Daniel bio u Suzi, ili je bio ovaj dio viđenja? On je mogao biti u Suzi zbog državnoga posla (usp. Dn 8:27). Čini se da ne postoji sastavni dio ovoga viđenja povezanog s ovim mjestom.

Nekoliko viđenja u Bibliji uključuju neku vrstu mentalnoga ili fizičkoga prijenosa:

1. Ezekiel, iz Babilona, u Hram u Jeruzalem, Knjiga proroka Ezekiela 8 (usp. Ez 3:14; 11:1; 43:5)
2. Filip, u Gazi, uzet u Azot, Djela apostolska 8:39-40
3. Ivan, na Patmosu, uzet u Nebo, Otkrivenje 4:2 (usp. Otk 17:3; 21:10).

▣ “ja gledah u viđenju i vidjeh sebe” Daniel vidi sebe u svome viđenju prvi put.

▣ “prokopa Ulaj” [prokop Ulaj] Ovo je bio 900 stopa [1 stopa = 30,48 cm – op.prev.] širok prokop za navodnjavanje sjeverno od grada (BDB 19 I), što je povezivao dvije rijeke. Drevne verzije u grčkome, aramejskome, i latinskome prevode ovu rijetku hebrejsku riječ “prokop” ili “rijeka” (BDB 385) kao “vrata Ulaja”, što bi moglo utjecati na prijevod Knjige proroka Daniela 8:16.

8:3 “ovan koji imaše dva roga” Ovo izgleda upućuje na Medo-Perziju (usp. 8:20) i podudarno je medvjedu s jednom stranom podignutom u Knjizi proroka Daniela 7 te grudima i rukama od srebra u poglavlju 2.

Rogovi su opisani s nekoliko značajki:

1. dva roga
2. jedan dulji od drugog
3. dulji je izašao nakon što je drugi bio na pravome mjestu.

Oni vjerojatno predstavljaju povijesnu činjenicu da je Kir (1/2 Medijac) prvo osvojio Mediju i onda kasnije postao kraljem Perzije nakon pada Babilona. Ova dva roga mogu isto tako biti usporedna s medvjedom poglavlja 7, podignutome na jednoj strani, pokazujući prevlast Perzijskoga kraljevstva u Medo-Perzijskome Carstvu (usp. Dn 8:20).

8:4 “Ja vidjeh ovna kako udara glavom prema zapadu, prema sjeveru, i prema jugu” Mnogi koriste ovo kao usporednicu s tri rebra u ustima medvjeda, Knjiga proroka Daniela 7:5, za opis tri smjera medo-perzijskoga osvajanja.

▣ “**niti bijaše tamo ikoga da izbavi od njegove sile, nego je on činio kako mu se htjelo i veličao je sebe**” Postoji nekoliko vidova za ovaj izričaj što karakteriziraju oholost ovih poganskih kraljeva i kraljevstava (usp. Dn 8:8.11.25):

1. oni su mislili kako nijedan narod, vojska ili bog ne mogu omesti njihova htjenja (usp. Dn 2:21)
2. sržnost ljudske pobune je “to sam učinio na svoj način” (“on je činio kako mu se htjelo”, Dn 8:4)
3. kralj je veličao sebe (kao mali rogovi poglavlja 7 i 8), što privlači Božju pozornost i osudu (ovaj izričaj mogao bi biti shvaćen kao povezivanje na snagu i veličinu njegova kraljevstva kao u Dn 8:9, ali ova hebrejska riječ [BDB 152] ima negativan suzvuk u ovome poglavlju)
4. on je činio kako mu se htjelo, što je ponavljajuća tema (usp. Dn 5:19; 11:3.16.36-37).

Ovo proroštvo dobro je mjesto za podsjetiti sve tumače o zamršenoj prirodi apokaliptičke književnosti. Pojedini su često zbog utiska, ne zbog doslovnoga ispunjenja (usp. D. Brent Sandy, *Plowshares & Pruning Hooks: Rethinking the Language of Biblical Prophecy and Apocalyptic*, str. 117-128). Zapravo, Grčka je potisnula perzijsku prednost nekoliko puta (490. g.pr.Kr. i 480. g.pr.Kr.). Apokaliptička književnost ne može biti tumačena ili procijenjena prema pojedinostima. Često, koja od pojedinosti ima značenje može biti poznato samo nakon ispunjenja u povijesti!

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 8:5-8

⁵“Dok ja bijah promatrao, gle, jarac bijaše dolazio sa zapada preko površine čitave zemlje bez dodirivanja tla; a ovan *imaše* isturen rog između svojih očiju. ⁶On se uspane k ovnu koji imaše dva roga, što ja vidjeh kad stajah ispred prokopa, i nasrnu na njega u svome silnom gnjevu. ⁷Ja vidjeh njega kako dolazi do ovna, i on bijaše razjaren na njega; i on udari ovna i zdrobi njegova dva roga, i ovan ne imaše snage oprijeti mu se. Tako on ga snažno baci na tlo i gaziše po njemu, i tamo ne bijaše nikoga da izbavi ovna od njegove sile. ⁸Onda jarac veličaše *sebe* neizmjerne. Ali prije negoli on bijaše silan, veliki rog bijaše slomljen; i na njegovu mjestu izrastu četiri isturena roga prema četiri nebeska vjetra.”

8:5 “jarac bijaše dolazio sa zapada preko površine čitave zemlje bez dodirivanja tla” Ovo upućuje na Grčku (usp. Dn 8:21; 11:3). Zabilježite brzinu pobjede (334-331. g.pr.Kr.) i smjer od kojeg je Aleksandar III., poznat kao Aleksandar Veliki, došao. Ovo je usporedno s leopardom s četiri krila u Knjizi proroka Daniela 7:6.

▣ “**površine čitave zemlje**” Ovo je hiperbolička izjava što upućuje na poznati svijet toga vremena.

▣ “**isturen rog između svojih očiju**” Ovo upućuje na Aleksandra III., poznatog kao Aleksandar Veliki, koji je osvojio čitavi poznati svijet i umro u dobi od 32 godine (usp. Dn 8:8.21-22; 11:4).

Pojam “isturen” (BDB 303) vrlo je sličan pojmu “viđenje” (BDB 302) u Knjizi proroka Daniela 8:1. U Izaiji upotrijebljen je za viđenje ili proroštvu nekoliko puta (usp. Iz 21:2; 29:11). To znači “isturen” samo u ovome okviru (Dn 8:5.8).

8:6-7 “nasrnu na njega u svome silnom gnjevu ... i on bijaše razjaren na njega” Mi znamo da je Perzija, pod Darijem III., bila napadnuta od Grčke nekoliko puta preko Helesponta (490. i 480. g.pr.Kr.). Ovo čini Grčku toliko bijesnom da kad je Aleksandar konačno prešao ovaj prirodni vodeni klanac godine 334. pr.Kr. s trideset tisuća vojnika i pet tisuća konjice, on je razjario perzijsku vojsku s više od 600.000 vojnika i dobro smišljeno ih porazio nekoliko puta. Aleksandar nije napravio mirovni ugovor s Perzijom!

Ako netko čita samo Knjigu proroka Daniela 8, on očekuje presudnu bitku, ali zapravo, postojale su tri glavne presudne bitke. Proroštvo je istinito, ali zamršeno (kao što su sve apokaliptičke pojedinosti, vidjeti bilješku u Dn 8:4).

8:8 “jarac veličaše sebe neizmjerne” Vidjeti bilješku u Knjizi proroka Daniela 8:4.5.

▣ “**veliki rog bijaše slomljen; i na njegovu mjestu izrastu četiri isturena roga prema četiri nebeska vjetra**” Ovo upućuje na smrt Aleksandra Velikog (323. g.pr.Kr.) u Babilonu u dobi od 32 ili 33 godine uzrokovanu močvarnom groznicom. Neočekivana, iznenadna smrt Aleksandra prouzročila je velik i produljeni sukob diljem njegova Kraljevstva. Guverneri ili generali koji su bili nadmoćni kao odvojeni regionalni namjesnici diljem njegova Kraljevstva nastavili su provoditi svoj nadzor:

1. Antigona u Aziji
2. Demetrije u Grčkoj
3. Ptolemej u Egiptu
4. Kasander u Makedoniji

5. Lizimah u Traciji
6. Zipoetes u Bitiniji
7. Mitridat u Pontu
8. Seleuković u Siriji /Babilonu.

Od ovih osam središta moći, brojevi 1, 3, i 8 postali su nadmoćno.

Ja se slažem s E. J. Youngom da “četiri razjarena roga prema četiri nebeska vjetra” može biti idiom o sveopćoj vladavini što se ne odnosi ni na kojeg posebno od četiri generala. Apokaliptička književnost osmišljena je da donese emocionalni općeniti utisak, a ne povijesne činjenice s pojedinostima.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 8:9-14

⁹“Iz jednoga od njih izade prilično mali rog što izraste izvanredno velik prema jugu, prema istoku, i prema Predivnoj Zemlji. ¹⁰On uzraste do vojske nebeske i uzrokuje nekoj od vojsci i nekim zvijezdama da padnu na zemlju, i on ih zgazi. ¹¹On čak veličaše sebe da bude jednak Zapovjedniku vojske; i on ukloni propisano žrtvovanje od Njega, i mjesto Njegova svetišta bijaše uništeno. ¹²I na račun prijestupa vojska će biti predana rogu zajedno s propisanim žrtvovanjem; i on će oboriti istinu na flo i vršiti svoju volju i napredovati. ¹³Onda ja čuh svetoga govoriti, a jedan drugi sveti reče tome određenome jednom koji bijaše govorio: ‘Kako dugo će se videnje o propisanome žrtvovanju primjenjivati, dok prijestup uzrokuje stravu, tako što dopušta i svetome mjestu i vojsci da budu gaženi?’ ¹⁴On mi reče: ‘Za 2300 večeri i jutra; onda će sveto mjesto biti primjereno obnovljeno.’”

8:9 “prilično mali rog što izraste izvanredno velik prema jugu, prema istoku, i prema Predivnoj Zemlji” Ovo upućuje na četvrtoga vladara Seleukovića poznatog kao Antioh IV. Epifan (175-164. g.pr.Kr.). Iz povijesti učimo da je on stekao, lukavošću (usp. Dn 8:24), prilično obimno Kraljevstvo i bio je posebice poteškoća židovskome narodu Palestine (tj. “Predivnoj Zemlji”, usp. Dn 11:16.41).

Hebrejski pojam *gdł* (BDB 152, *Qal* IMPERFEKT) pojavljuje se u Knjizi proroka Daniela 8:8.9.10-11. U 8:8 to znači “veličati sebe”; u 8:9 to znači “narasti izvanredno velik”, kao što je metaforički u 8:10, “uzraste velikim”. Očito je kako su moguća najmanje dva smisla:

1. oholost, Knjiga proroka Daniela 8:8.10.11
2. veličina, širina, Knjiga proroka Daniela 8:9.10.

Teško je znati što je nakana izvornoga autora.

8:10 “do vojske nebeske” PRIJEDLOG “do” preveden je u poeziji kao “sve do”, “čak do”, ili “do” (usp. Dn 8:11).

Pojam “vojske” često se primjenjuje na YHWH-inu anđeosku vojsku (TEV, usp. Jš 5:14.15; 1. Sam 1:3; Neh 9:6), ali u ovome okviru (usp. Dn 8:12) upućuje na: (1) narod Božji (“sveci”, usp. Dn 7:18.22.27) ili (2) metaforu za težnju maloga roga da se natječe s Bogom (npr. Iz 14:13, kraljevi Babilona), u kojem slučaju bi zvijezde upućivale na anđele ili nebo.

Poteškoću predstavlja to što je u razmaku od četiri stiha ovaj pojam (BDB 838) upotrijebljen u nekoliko smislova:

1. “vojske nebeske”, Knjiga proroka Daniela 8:10 (odani vjernici ili anđeli)
2. “Zapovjedniku vojske”, Knjiga proroka Daniela 8:11 (anđela)
3. “vojska”, Knjiga proroka Daniela 8:12 (vjernici)
4. “vojsci”, Knjiga proroka Daniela 8:13 (vjernici ili hramski štovatelji i hramske sluge).

Ovdje je mjesto gdje je ključan okvir. Hebrejski, bivajući toliko drevni jezik, koristi pojmove na nekoliko načina (semantičko polje). Naša poteškoća kao suvremenih tumača jeste ta da mi zahtijevamo posebne povijesne dokazljive pojedinosti i dosljednost, leksičku uporabu. Žanr i naša udaljenost u vremenu od trenutačnih događaja čine ove zahtjeve nemogućima. Ovo je spis vjere, ne povijesna knjiga!

▣ **“nekim zvijezdama da padnu na zemlju”** Uobičajeno u židovskoj van-biblijskoj apokaliptičkoj književnosti padanje zvijezda upućuje na anđele koji dolaze na Zemlju, ali u ovome okviru “zvijezdama” je usporedno s “vojske” (narod Božji, usp. Dn 8:24a; 12:3); prema tome, ovaj idiom je upućivanje na ranija Božja obećanja da će Izraela biti kao zvijezda nebeskih (u broju, usp. Post 15:5; Jer 33:22; u slavi, usp. Dn 12:3).

Ovaj stih upućuje na mali rog Trećega kraljevstva koji napada Božji narod, kao što je mali rog Četvrtoga kraljevstva činio u Knjizi proroka Daniela 7:21.25. Postoji protu-Božja sila odriješena u Stvorenju. Ona može biti poistovjećena po njenu napadu na Božjega Mesiju i Božji narod!

8:11 “On čak veličaše sebe da bude jednak Zapovjedniku vojske” Jedna osobina ovih poganskih kraljeva bila je njihova oholost. Utjecaj Pada (usp. Post 3) nastavlja se!

Izričaj “da bude jednak” isti je PRIJEDLOG kao “do vojske” u Knjizi proroka Daniela 8:10.

“Zapovjednik” je hebrejska riječ (BDB 978) za “poglavar”, “vladar”, “dužnosnik”, “kapetan”, ili “knez”. Ovo može upućivati na:

1. YHWH-u, Knjiga proroka Daniela 8:25
2. Sina Čovječjega, moguće Knjiga proroka Daniela 8:25; 7:13-14
3. snažnoga anđela, Knjiga proroka Daniela 8:13; 10:1-9; ili Mihaela, Izraelova narodnog anđela, Knjiga proroka Daniela 10:13.31; 12:1.

Narednih nekoliko izričaja izgleda kako podrazumijevaju ili #1 ili #2.

▣ **“on ukloni propisano žrtvovanje od Njega, i mjesto Njegova svetišta bijaše uništeno”** Ovo izgleda upućuje na nešto uključeno u dnevno jutarnje i večernje žrtvovanje u hramskome obredu nazvanome “stalnost” (usp. Izl 29:38-42; Br 28:1-8). Taj je dnevni obred bio prekinut (“ukloni”, BDB 926, KB 1202, *Hophal* PERFECT; drugi GLAGOL BDB 1020, KB 1527, može upućivati na isti događaj) od Antioha IV. Epifana i on je dalje oskrvnjivao Hram redovitim prinošenjem svinje na žrtvenik i stavljanjem kipa Zeusa u Svetište (usp. Dn 11:31; 12:11). Antioh je pokušavao helenizirati Židove (usp. 1 Mak 1:54-61; 2. Mak 4:11 – 6:11) prisiljavajući ih da jedu meso svinje. To je prouzročilo pobunu svećenika Modena, čiji je sin, Juda Makabejac, kroz prošireno gerilsko ratovanje, konačno uspio u poražavanju vojske Seleukovića, godine 165. pr.Kr., očistio je i obnovio Hram. U modernim vremenima, to je poznato kao Blagdan svjetala (Hanuka), i svečano se slavi u prosincu (nadnevak se mijenja svake godine zbog židovske uporabe lunarnoga kalendara).

8:12 “na račun prijestupa” Neki vide ovo kao: (1) grijeh židovskoga naroda (usp. Dn 9:24) zbog kojih je Bog dopustio da budu kažnjeni od tuđinskoga vođe (usp. Iz 10:5; Jer 51:20); (2) grijeh židovskoga vodstva koje je pomoglo Antiohu; ili najvjerojatnije u ovome okviru (3) grijeh Antioha IV. Epifana (usp. Dn 8:13.23).

▣ **“vojska”** Ovo izgleda upućuje na narod Božji. Vidjeti bilješku u Knjizi proroka Daniela 8:10.

▣ **“propisanim žrtvovanjem”** Vidjeti bilješku u Knjizi proroka Daniela 8:11.

▣ **“će oboriti istinu na tlo”** Isti GLAGOL (BDB 1020, KB 1527, *Hiphil* IMPERFECT) pojavljuje se u stihu 11 i u Knjizi proroka Ezekielu 19:12, ali zamisao je izražena u Izaiji 59:14. Općenito to upućuje na štovanje Boga ili Božju riječ.

▣ **“vršiti svoju volju i napredovati”** Ovo upućuje na stav neovisnosti paloga ljudstva, što je ponavljajuća tema u Knjizi proroka Daniela (usp. 5:19; 8:4; 11:3.16.36).

8:13 “ja čuh svetoga” Ovo je prevedeno “svet” u Knjizi proroka Daniela 7:18.21.22.25 i upućuje na odane vjernike. Ovdje to mora upućivati na razgovor između dva anđela (usp. moguće Dn 7:27) za Danielovo dobro. Drugi SZ-ni naslovi za anđele su: (1) “sinovi Božji” (usp. Post 6:2; Job 1:6; 2:1; 38:7; Ps 29:1; 89:6-7); (2) “sveti” (usp. Dn 4:13; Ps 89:5.7; Zah 14:5); (3) “stražari” (usp. Dn 4:13.17.23); (4) ponekad “čovjek” ili “ljudi” (usp. Dn 8:15.16; 9:20; 10:5.16.18; 12:6-7; Zah 1:8.10.19; 2:1.3).

▣ **“Kako dugo”** Ovo ne upućuje na Jeremijino proročanstvo o sedamdeset godina izgnanstva (usp. Dn 9:2; Jer 25:11.12; 29:10; Zah 7:5). To je povezano s “malim rogom” Trećega kraljevstva (tj. Grčka, usp. 8:21), o čemu je raspravljeno u Knjizi proroka Daniela 8:9-14. Prema tome, okvir ovoga vremena odnosi se na grozotu Antioha IV. Epifana (175-164. g.pr.Kr.), koji je oskrvnuo Hram i namjeravao prisiliti pojedince, vjerne Židove da postanu helenisti.

TEV prevodi ovo tako da se ističu tri vida pitanja:

1. koliko dugo će se nastaviti ove stvari što su bile videne u viđenju?
2. koliko dugo će strašan grijeh nadomještati dnevna žrtvovanja?
3. koliko dugo će nebeska vojska i Hram biti gaženi?

H. C. Leupold, *Exposition of Daniel*, str. 352, kaže da hebrejski tekst ima četiri stavke u dodatku za “viđenje”:

1. propisani dnevni prinosi
2. zločin što uzrokuje stravu
3. svetište što mora biti zgaženo na zemlji
4. vojske koje moraju biti zgažene na zemlji.

NASB “dok prijestup uzrokuje stravu”
 NKJV “prijestup opustošenja”
 NRSV “prijestup što čini opustošenje”
 TEV “strašan grijeh”
 NJB “od stravične nepravde”

Ovo vjerojatno upućuje na idol Zeusa s Olimpa, kojeg je Antioh IV. Epifan postavio u Hramu (2. Mak 6:2). Taj GLAGOL, “čini opustošenje” (BDB 1030, KB 1563, *Qal* AKTIV PARTICIPA) može biti igra riječi od kanaanskoga božanstva, *Ba'al Shamem* (“Gospodar Neba”), jer “nebo” ima iste suglasnike kao “činiti opustošenje”. Zeus je bio grčki dvojnik *Baala*.

Ovaj isti izričaj pojavljuje se u Knjizi proroka Daniela 9:27; 11:31; i 12:11. On upućuje na različite grozote, ali sve su povezane s pobunom protiv Boga i Njegova naroda. U Bibliji može upućivati na: (1) Antioha IV. Epifana; (2) Titovo uništenje Jeruzalema godine 70.; i (3) Antikrista na kraju vremena (Otkrivenje). To je očividno mnogostruko ispunjenje proročanstva.

8:14 “Za 2300 večeri i jutra” Ovaj je izričaj bio tumačen na dva načina: (1) 2300 punih dana (E. J. Young, str. 173-175) ili (2) broj jednak za tri i pol godine što izgleda slijedi uporabu u Knjizi Postanka 1 (“večeri i jutra”) i taj se izričaj odnosi na progonstvo u Knjizi proroka Daniela 7:25. Okvir daje prednost #2 zbog uporabe sličnoga vremenskog razdoblja u Knjizi proroka Daniela i Otkrivenju. Vidjeti bilješku u Danielu 7:25.

Različiti komentatori odabiru jedno ili drugo. Ja dajem prednost #2, ali H. C. Leupold, *Exposition of Daniel*, str. 355, navodi njemačkoga komentatora, Meinholda (1889.): “... posve zadovoljavajući izračun niti je nađen ovdje ni za srodna razdoblja u poglavljima devet i dvanaest.” Poteškoća jeste ta što mi zaboravljamo da je ovo apokaliptička /proročka književnost, ne povijest.

NASB “će sveto mjesto biti primjereno obnovljeno”
 NKJV “svetište će biti očišćeno”
 NRSV “svetište će biti obnovljeno do svoga zakonitoga stanja”
 TEV “Hram će biti obnovljen”
 NJB “svetište će imati svoja obnovljena prava”

Ovaj GLAGOL, *Niphal* PASIV (BDB 842) upotrijebljen je u ovome obliku jedino ovdje u SZ-u. Osnovno značenje je “biti učinjen pravičnim i pravednim”, tako ovdje bi to podrazumijevalo, “bit će stavljeno u ispravno ili primjereno čisto stanje”. Studeni 12., godine 165. pr.Kr. bio je nadnevak čišćenja i obnove Hrama u Jeruzalemu od Jude Makabejca. Vidjeti bilješku u Knjizi proroka Daniela 8:11.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 8:15-17

¹⁵“Kad sam ja, Daniel, vidio to videnje, ja tražih da ga razumijem; i gle, onaj što je stajao preda mnom bijaše jedan koji izgledaše kao čovjek. ¹⁶I ja čuh glas čovjeka između *nasipa* Ulaja, i on dozva i reče: ‘Gabriele, daj ovome čovjeku razumijevanje toga videnja.’ ¹⁷Tako on dođe blizu gdje ja bijah stajao, i kad on dođe ja bijah prestrašen i padoh na svoje lice; ali on mi reče: ‘Sine čovječji, razumij da se ovo videnje odnosi na vrijeme kraja.’”

8:15 “ja tražih da ga razumijem” Kao što su poganski kraljevi trebali Danielov Bogom dati dar za razumijevanje svojih snova, tako Daniel treba nebeska bića da mu pomognu. Anđeosko posredovanje i tumačenje jedna je od osobina apokaliptičke književnosti. Ljudi ne mogu razotkriti istinu. Ona mora biti otkrivena!

□ “koji izgledaše kao čovjek” Ovo je hebrejska riječ *gbr*, (BDB 149) što tvori Gabrielovo ime. To nema ništa s Knjigom proroka Daniela 7:13. Anđeli se često pojavljuju u ljudskome obliku (usp. Zah 1:8.10; 2:1.4). Ovo ne opisuje njihovu istinsku sržnost, nego jednostavno pokazuje kako nam se oni ukazuju. Vidjeti bilješku u Knjizi proroka Daniela 8:13.

8:16 “Gabriele” [Gabrijel] Samo su dva anđela u Bibliji imenovana, Gabriel i Mihael. Mihael je nazvan arkandjelom Izraela (usp. Dn 10:13.21; 12:1; Juda 9), dok Gabriel izgleda kako je Božji anđeo glasnik (usp. Dn 9:21; Lk 1:19.26). Njegovo ime znači “čovjek Božji” ili “jak čovjek Božji” (BDB 150).

8:17 “ja bijah prestrašen i padoh na svoje lice” Ljudi su šokirani prisutnošću i strašnošću duhovne kraljevine:

1. Boga, Knjiga Postanka 17:3; Job 13:11.21; Knjiga proroka Ezekielu 1:28; 3:23; 44:4

2. anđela, Knjiga proroka Daniela 8:17; 10:9.10.12.15.19; Otkrivenje 1:17
3. viđenjima, Knjiga o Jobu 7:14 (4:13-14); Daniel 7:28; 8:27.

▣ **“Sine čovječji”** Ovdje “čovječji” jednostavno upućuje na Daniela kao ljudsko biće (*Adam*, usp. Dn 8:16), kao u Knjizi proroka Ezekijela 2:1; 3:1; 4:1; 5:1; 6:2; 7:2; 12:2.8; i Psalmu 8:4. Anđeo Gabriel naslovljava Daniela.

▣ **“razumij”** Ovo je *Hiphil* IMPERATIV (BDB 106, KB 122), kao što je u Knjizi proroka Daniela 8:16 (usp. John Joseph Owens, *Analytical Key to the Old Testament*, tom 4, str. 737). Gabrielu je naređeno od čovjeka iznad Ulaja (tj. anđela) da pomogne Danielu razumjeti razgovor (usp. Dn 8:15), govoren u dijalogu između dva sveca (tj. anđela) u Knjizi proroka Daniela 8:13-14.

▣ **“viđenje odnosi na vrijeme kraja”** Ovo viđenje izgleda upućuje na daleku budućnost, ali razmjerno blisku budućnost (tj. Carstva Perzije i Grčke). To može dati suvremenim tumačima upozorenje o pokušavanju određivanja izričaja “vrijeme kraja” (usp. Dn 8:19) kao uobičajeno eshatološki. U Knjizi proroka Daniela 11:40 “kraj vremena” upotrijebljeno je o razdoblju Grčke vladavine uključujući kraljevstva Ptolemejevića i Seleukovića (323-165. g.pr.Kr.).

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 8:18-26

¹⁸“Sad dok on govoraše sa mnom, ja utonuh u dubok san sa svojim licem na tlu; ali on me dotakne i učini da stojim uspravno. ¹⁹On reče: ‘Gle, ja ću ti dati znati što će se dogoditi u konačnome razdoblju srdžbe, jer *to* pripada imenovanome vremenu kraja. ²⁰Ovan što ti vidje s dva roga predstavlja kraljeve Medije i Perzije. ²¹Dlakav jarac predstavlja kraljevstvo Grčke, a najveći rog što je između njegovih očiju je prvi kralj. ²²Slomljeni rog i četiri roga što se podigoše na njegovu mjestu predstavlja četiri kraljevstva što će se podići iz njegova naroda, iako ne s njegovom silom.

²³U kasnijem razdoblju njihova vladanja,
 Kad će prijestupnici morati pobjeći svojim pravicima,
 Kralj će ustati,
 Drzak i vješt u spletki.

²⁴Njegova snaga bit će silna, ali ne njegovom vlastitom snagom,
 I on će uništiti do izvanrednoga stupnja
 I napredovati i provoditi svoju volju;
 On će uništiti silne ljude i sveti narod.

²⁵I kroz svoju pronicavost
 On će prouzročiti lukavstvom da uspije svojim utjecajem;
 I on će veličati sebe u svome srcu,
 I on će uništiti mnoge dok *su oni* u miru.
 On će se čak oprijeti Knezu knezova,
 Ali on će biti slomljen bez ljudskoga posredovanja.

²⁶Viđenje o večerima i jutrima
 Što ti je bilo rečeno istinito je;
 Ali čuvaj viđenje tajnom,
 Jer ono se odnosi na mnoge dane u budućnosti.”

8:18 “ja utonuh u dubok san” Prisutnost duhovne kraljevine uzrokuje ljudima da budu prestrašeni i da se onesvijeste (BDB 922, KB 1191, usp. Post 15:12; Job 4:13; Dn 10:9). U Otkrivenju 1:17 Ivan je izgledao kao da je umro!

▣ **“on me dotakne”** Anđeoski dodir bio je velika utjeha (usp. Dn 10:10.16.18; 1. Kr 19:7; Otk 1:17).

8:19 “konačnome razdoblju srdžbe” Ovaj pojam (BDB 276) često je korišten u Knjizi proroka Izaije o YHWH-inoj srdžbi protiv Njegova naroda zbog njihove zavjetne nevjere; prema tome, On ih kažnjava putem tuđinskih naroda (usp. Iz 10:5-6.25; 13:2-16 [posebno stih 5]). Međutim, Njegova srdžba će proći (usp. Iz 26:20; 30:27; 66:7-24 [posebno stih 14]). Ova se tema nastavlja u Ezekielu (usp. Ez 21:31; 22:24.31). To je naviješteno u Ponovljenome zakonu 28:49-57.

U okviru Knjige Daniela ova srdžba (BDB 276) bavi se s neovisnošću i ohološću poganskih naroda koje je Bog koristio da osudi Svoj narod. Njihova oholost je prenijeta u daleku budućnost (tj. Grčku za Dn 8:19 i kraj vremena Antikrista za 11:36 [usp. Dn 7:8.20-22.23-26; 2. Sol 2; Otk 12-13]). Sad On će suditi ovima poganskim narodima (usp. Dn 11:36). [Vidjeti Posebnu temu dolje: Antikrist.](#)

POSEBNA TEMA: ANTIKRIST (iz 2. Poslanice Solunjanima 2)

I. OKVIRNI I TEOLOŠKI UVIDI U 2. POSLANICU SOLUNJANIMA 2:1-12

- A. Ovaj odlomak vrlo je težak za tumačiti kao što brojne teorije kroz crkvenu povijest pokazuju.
- B. Biblijska pozadina
1. Kao što se poglavlje 1 iz 2. Poslanice Solunjanima bavi s Drugim dolaskom Krista i osudom nevjernika, poglavlje 2:1-12 bavi se s dolaskom i osudom Anti-Krista. Ovo je opis s najviše pojedinosti o toj osobi u NZ-u. Pavao je koristi Ivanovski pojam “Anti-Krist” (1. Iv 2:18.22; 4:3; 2. Iv 7) nego ga naziva “Čovjekom bezakonja” u 2. Solunjanima 2:3 i “Bezakonik” u 2. Solunjanima 2:8.
  2. Opća pozadina ovoga odlomka leži u SZ-nome vjerovanju u konačno sukobljavanje između naroda Božjeg i naroda đavla (usp. Ps 2; 48:4-8; Ez 38 - 39; Dn 7; Zah 14). Taj sukob postao je poosobljen u vođama kao pojedincima oba tabora: Božjeg Mesije i Anti-Mesije (usp. Post 3:15; Dn 7; 9:23-27).
  3. Povezani odlomci u NZ-u su Evanđelje po Mateju 24; Marku 13; Luki 17; 21; 1. Poslanici Solunjanima 4 - 5; 1. Ivanovoj 2; i Otkrivenju 13.
  4. Postoje tri uključena elementa u 2. Poslanici Solunjanima 2:1-12:
    - a. tekući događaji
    - b. budući događaji ali oni što prethode Drugome dolasku
    - c. budući događaji u vezi s Danom Gospodnjim.
- C. Mora biti zapamćeno kako je čitav subjekt o Kristovu povratku predstavljen u Bibliji u dijalektičkoj napetosti. U jednu ruku, skori povratak Gospodina uravnotežen je s nekoliko događaja što se prvo moraju dogoditi. Jedna od ovih istina ne poništava ili ne suproti se drugoj. Neki primjeri naviještenih događaja što prethode bili bi:
1. apostazija /otpad (usp. Mt 24:1-13; 1. Tim 4:1; 2. Tim 3:1 i dalje, i 2. Sol 2:3 i dalje)
  2. Velika nevolja (usp. Mt 24:21-22.29-31)
  3. Evanđelje propovijedano svim narodima (usp. Mt 24:24)
  4. otkrivenje Anti-Krista (usp. Mt 24; 2. Sol 2; i Otk 13)
  5. spasenje punog broja pogana i Židova (usp. Rim 11:11-36).

- II. NASB “čovjek bezakonja je otkriven”
 NKJV “čovjek grijeha je otkriven”
 NRSV “bezakonik je otkriven”
 TEV “Grješnik se pojavljuje”
 NJB “Buntovnik ... se pojavio”

Postoji poteškoća grčkoga rukopisa u 2. Solunjanima 2:3. Pojam “bezakonik” nađena je u grčkim uncijalnim rukopisima κ , B, Koptskome i Armenijskome prijevodu, i grčkim tekstovima korištenima od Origena i Marciona, sukladno Tertulijanu, dok je “grijeha” nađen u rukopisima A, D, F, G, K, L, P, te Vulgati i Sirijskim prijevodima i bila je poznata od većine očeva Rane crkve. “Bezakonik” (*anomis*) je rijedak u Pavlovim pisanjima (usp. Rim 4:7; 6:19; Tit 2:14) i pisari su vjerojatno nadomjestili više poznati pojam “grijeha” (*hamartias*). Pojam “bezakonik” također je upotrijebljen u 2. Solunjanima 2:7 i 8. UBS⁴ ocjenjuje “bezakonik” kao “gotovo izvjesno” (B).

Sotona nije naznačen kao u 2. Solunjanima 2:9, nego njegov pokoran sluga, njegov osobni predstavnik (parodija Krista, usp. Otk 13:1-8). Pavao nikad nije koristio pojam “anti-Krist”, ali 1. Ivanova poslanica 2:18; 4:3; i 2. Ivanova 7 (pisana nakon Pavlove smrti) upućuje na istu osobu. U 1. Ivanovoj su “grijeh” i “bezakonje” izjednačeni (usp. 1. Iv 3:4).

Moguće da se Pavlov "Čovjek bezakonja" odnosi na židovsku apokaliptičku personalizaciju "nedostojnik" (*belial*) u lažnog Mesiju, sotonistički nadahnutog svjetskog vođu. Može biti da je pojam u tome smislu upotrijebljen u:

- A. Ponovljenome zakonu 13:13, jedan koji vodi druge od YHWH k lažnim bogovima
- B. 1. Knjizi o Samuelu 2:12, jedan koji ne poznaje YHWH-u
- C. Knjizi proroka Nahuma 1:15, poosobljeno zlo
- D. Knjizi Jubileja 1:20, poosobljeni duh
- E. Uznesenju Izaije, 4:18.

GLAGOL je AORIST PASIVNOGA KONJUNKTIVA. PASIVNO STANJE podrazumijeva vanjskoga posrednika. Bog, ne Sotona, u nadzoru je povijesti. U Božje vrijeme (2. Sol 2:6) ovoj parodiji Krista, ovome ljudskome zlome, ovome sluzi Sotone bit će dopušteno očitovati sebe u povijesti (pojam "otkrivati" bio je upotrijebljen za Kristovo otkrivenje u 2. Sol 1:7).

KONJUNKTIVNI NAČIN ne podrazumijeva da se to možda neće dogoditi, nego potvrđuje višeznačnost, ali buduće, vrijeme otkrivenja (usp. 2. Sol 2:6.8).

Zabilježite izričaje što opisuju osobu kraja vremena:

- 1. čovjek bezakonja
- 2. sin uništenja
- 3. koji se suprotstavlja
- 4. koji uzvisuje sebe
- 5. tako da zauzme mjesto u Hramu Božjem
- 6. pokazujući sebe kao Bog.

Ova osoba ne samo da se suproti Bogu, nego Ga pokušava ndomjestiti! PRIJEDLOG "anti /protu" izvorno znači "na mjestu od" a kasnije je dobio značenje "protiv". Oba ova suzvuca odgovaraju čovjeku bezakonja. On želi moć, nadzor, i štovanje. Sržnost Pada, ljudske i anđeoske neovisnosti, poosobljena je (usp. Dn 11:3.16.36).

Na toliko mnogo načina ovi opisi karakteriziraju kraljeve i vladare. Dobar primjer ne Neron!

III. "tako da zauzme mjesto u hramu Božjem"

Ovaj izričaj u 2. Poslanici Solunjanima 2:4 često je korišten od onih koji vjeruju da su svi eshatološki događaji spomenuti od Isusa (usp. Mt 24; Mk 13; Lk 17.21) ili Ivana (usp. 1. Iv 2; Otk) budući događaji. Ako je tako, ovo čini se podrazumijeva ponovnu izgradnju židovskoga Hrama, moguće sukladno Knjizi proroka Ezekielu 40 - 48 (pred-milenij).

Drugi tumači vjeruju da će se ovi otkriveni eshatološki događaji dogoditi "skoro" i, prema tome, moraju upućivati na povijesne događaje prvoga stoljeća mediteranskoga svijeta (prošli, vidjeti John Bray, *Matthew 24 Revisited*):

- A. Kaligulino stavljanje kipa što predstavlja njega samog u Hram u Jeruzalemu
- B. pad Jeruzalema pod Tita godine 70.
- C. Neronova i Dominicijanova vladavina nasilja i progonstva vjernika.

Drugi od nas vide ove eshatološke događaje kao upućivanje i na događaje prvoga stoljeća što je prošlo i na buduće događaje. SZ-ni proroci često su uzimali događaje svoga vremena i prenijeli su ih u buduću okolnost "Dana Gospodnjeg". Na taj način NZ ima poruku za svoje vlastito vrijeme i svako naredno povijesno razdoblje. Mi moramo ozbiljno uzeti povijesnu okolnost izvornoga autora, ali isto tako i iznenađujuću odgodu Drugoga dolaska od 2000 godina.

Ovaj vrlo poseban i osobni odlomak ukazuje na buduće osobno povijesno ispunjenje. Ipak ovaj je tekst i višeznačan. Napose ova vrsta jezika (tj. "grozota pustoši", Danielovo ime za ovo svetogrđe) odgovara Seleukovićevim (Antioh IV. Epifan) i rimskim (Tit) napadima Jeruzalema tijekom kojih su poganski bogovi bili ustoličeni u području Hrama. Ova slika kraja vremena također slični ponosu i oholosti kraljeva Babilona (Iz 14) i Tira (Ez 28), što su moguće vrste sotonskoga otpada.

Ovaj grčki pojam za "hram" (*naos*) bio je korišten za Svetinju nad Svetinjama u židovskome Hramu, iako u njemu nije bilo sjedalo. Pojam je isto tako bio upotrijebljen za poganske hramove gdje su bila ustoličena božanstva. Ovo može podrazumijevati da židovski Hram mora biti fizički ponovno izgrađen (usp. Dn 9:24-27), moguće slijedeći Knjigu proroka Ezekielu 40 - 48, ali ne neophodno. Zapamtite da židovski Hram nema mjesto za sjedenje. Samo su grčki hramovi (tj. Zeusov) imali prijestolje. Ako je doslovno, ovaj izričaj ne može upućivati na židovsko mjesto štovanja.

Krisostom je tumačio "hram" kao uobičajenu Pavlovu metaforu za Crkvu (usp. 1. Kor 3:16-17; 6:19; 2. Kor 6:16; Ef 2:21). Ovo stajalište vidi anti-Krista kao očitovanje sebe u vidljivoj crkvi.

▣ **(8:19) “jer to pripada imenovanome vremenu kraja”** Ovaj izričaj (BDB 417) nađen je ovdje i u Knjizi proroka Daniela 11:27.29.35, od kojih svaki upućuje na događaje povezane s Grčkom, posebice s Antiohom IV. Epifanom, koji nasilnički napada Božji narod.

Zbrka toliko uobičajena u tumačenju Knjige Daniela je nedostatak u:

1. shvaćanju njenog žanra i pokušavanje identifikacije svih povijesnih pojedinosti
2. shvaćanju bliskih budućih simbola i njenih dalekih budućih simbola:
  - a. malih rogova iz Daniela 7:8
  - b. Danielu 9:1-23 nasuprot 9:24-27
  - c. Danielu 11:1-35,40-45 nasuprot 11:31-39
3. shvaćanju njenog povezivanja protu-Božjih kraljevstava. Četvrto kraljevstvo je Rim, ali više od toga, to su sve poganske sile koje su vladale svijetom.

8:20 “Ovan ... Medije i Perzije” Ovan je bio znak Perzije (Aries, zodijački znak), ali ovan je bio i duh zaštitnik Perzije i kralj je nosio oinov amblem u bitku.

8:21 “Dlakav jarac ... Grčke” U Knjizi proroka Daniela 8:5 postoji hebrejska GRAĐA za jarca (BDB 862 i 777). U Danielu 8:21 postoje dvije riječi za koje *Handbook on the Book of Daniel*, od *Untied Bible Societies*, kaže da je složenica od hebrejske riječi za jarca (BDB 972 II) i aramejske riječi za jarca (BDB 862), koje su u oprečju, str. 222. PRIDJEVSKI oblik ovoga pojma znači “dlakav /rutav”, prema tome, dodana riječ je “dlakav” u Danielu 8:21. Ovaj dodani pojam uobičajeno upućuje na koze koje su se prinobile kao žrtva za grijeh (usp. Lev 4:23.24; 9:15; 16:5.7-8; Br 7:16).

Koza je bila zodijački znak Grčke, Kaprikorn, i bila je narodni simbol makedonskoga grba. Ova su dva stiha povijesno vrlo specifična u poistovjećivanju Drugoga i Trećega poganskog kraljevstva u Danielovu viđenju.

▣ **“prvi kralj”** Ovo je očito Aleksandar Veliki.

8:22 “iako ne s njegovom silom” Niti jedan od suparničkih grčkih generala (namjesnika) nije nikad izjednačio silu i širinu Aleksandrova kraljevstva!

8:23-26 Ovi su stihovi u poetskome obliku u NASB, NRSV, NJB, i REB prijevodima.

**8:23 “Kralj će ustati,
Drzak i vješt u spletki”** Ovo izgleda opisuje podizanje sile Antioha IV. Epifana.

▣	
NASB	“Drzak i vješt u spletki”
NKJV	“koji razumije opake zamisli”
NRSV	“vješt u spletki”
TEV	“tvrdoглав, zao i prijevaran”
NJB	“domišljat čovjek”

Ovo je doslovno “oštroga lica” (GRAĐA BDB 738 i 815) i “onaj koji razumije zagonetke” (GRAĐA BDB 106 i 295).

8:24 “Njegova snaga bit će silna, ali ne njegovom vlastitom snagom” Ovdje ponovno, ponavljajuća tema o Božjem nadzoru i usmjerenju ljudske povijesti (usp. Dn 8:25 i dalje; 2:20-23). Bog je koristio Asiriju, Babilon, Perziju, Grčku, Rim, i koristit će bilo koga što je On odabrao kako bi izvršio Svoju volju (usp. Rim 9)! Često ljudi, čak iskupljeni ljudi, ne razumiju (usp. Iz 55:8-11).

▣	
NASB	“on će uništiti do izvanrednoga stupnja”
NKJV	“on će uništiti strahovito”
NRSV	“prouzročit će strašno uništenje”
TEV	“prouzročit će strahovito uništenje”
NJB	“smislit će nevjerovatne naume”

Prvi GLAGOLSKI OBLIK (BDB 810, KB 927) je *Niphal* PARTICIP a drugi GLAGOL (BDB 852 II, KB 1026) je *Hiphil* IMPERFEKT. Ova je riječ često korištena za predivna i čudesna djela Božja (usp. Izl 15:11; Iz 25:1; 29:14; Dn 12:6). Ovdje, međutim, ona govori o strahovitim uništavajućim djelima toga kralja Trećega Carstva (usp. 8:11-13).

▣ **“I napredovati i provoditi svoju volju”** Vidjeti bilješku u Knjizi proroka Daniela 8:12.

▣

NASB	“će uništiti silne ljude”
NKJV	“će uništiti moćnika”
NRSV, NJB	“će uništiti silnika”
TEV	“će donijeti uništenje nad silnim ljudima”

GLAGOL znači “iskvariti” (BDB 1007, KB 1469, *Hiphil* PERFEKT, usp. Post 6:12; Pnz 4:16; 31:29; Ez 16:47), “razoriti” (usp. Mal 3:11), ili “uništiti” (usp. Dn 8:25; Iz 36:10; Jer 51:20).

PRIDJEV “silne” uobičajeno znači brojne (BDB 783, usp. “mnoge” iz Dn 8:25d). Zbog Danielova književnoga načina zasigurno je moguće da su “silne ljude” i “sveti narod” usporedni. Druga mogućnost je vidjeti “silne ljude” kao narodna vojska ili politički suparnici. Pun izričaj označava kraljev (mali rogov) potpun uspjeh.

Ovaj izričaj “sveti narod” doslovno je “narod svetaca”, što je vrlo slično Knjizi proroka Daniela 7:27. Mnogi znanstvenici vjeruju da je izričaj u Danielu 7:27 uspoređan sa “sveti” u Danielu 7:18,22, i 25. U okviru Daniel 8:24 ne može upućivati na anđele.

8:25 Ovo odgovara onome što znamo o Antiohu IV. Epifanu. Također vidjeti 1. Knjigu Makabejaca 1:29-41.44-50; 4:38-39.

▣ **“on će veličati sebe u svome srcu”** GLAGOL (BDB 152, KB 178) je *Hiphil* IMPERFEKT. Ovo je bila ponavljajuća poteškoća paloga ljudstva a posebice okrutnih diktatora i vladara. To djelovanje uvijek privlači Božju pozornost (usp. Iz 9:9; 10:12; Dn 5:20; 8:11; 11:36-37).

▣

NASB	“dok su oni u miru”
NKJV	“u svome napretku”
NRSV, TEV	“bez upozorenja”
NJB	“iznenaditi ih”

Pojam “u miru” (BDB 1017) znači tišina u smislu sigurnosti, ali bez upozorenja u koje će vrijeme i na kojem mjestu (vjerojatno “Predivnoj Zemlji”, tj. Palestini, usp. Dn 8:9.11.16.41), oni biti napadnuti (usp. Dn 11:21.24).

Napadać će biti kralj iz Knjige proroka Daniela 8:23 a oni napadnuti bit će “silne ljude i sveti narod” iz 8:24.

▣ **“On će se čak oprijeti Knezu knezova”** GLAGOL (BDB 763, KB 840) je *Qal* IMPERFEKT. Ova ista riječ, “knez” (BDB 978, usp. Dn 8:11.25; 10:13.21; 12:1) prevedena je “zapovjednik” u Knjizi proroka Daniela 8:11 i čini se kako u okviru upućuje na YHWH-u (usp. Jš 5:12-15). Hebrejska riječ ne podrazumijeva okrunjenog kneza, su-vladara, ili vladara u čekanju kao u engleskome, nego glavnoga vođu. Upotrijebljena je o Mesiji u Knjizi proroka Izaije 9:6.7; o Mihaelu arkandelu (usp. Juda 9); i o Izraelu u Danielu 10:13.21; 12:1.

Obilatost “Knezu knezova” je hebrejski SUPERLATIV, “najveći od svih vladara” (tj. Kralj kraljeva, usp. 2:37.47; Ez 26:7; ili [Bog bogova]; Ezra 7:12).

▣ **“Ali on će biti slomljen bez ljudskoga posredovanja”** GLAGOL (BDB 990, KB 1402) je *Niphal* IMPERFEKT. Ovo je ponavljajuća tema o Božjoj suverenosti i nadzoru (usp. Dn 2:20-23).

8:26 “večerima i jutrima” Ovo upućuje na prinošenje janjeta u Hramu svako jutro i svaku večer (usp. Dn 8:11-14.19).

Židovska kultura započinje novi dan navečer, slijedeći redosljed Knjige Postanka 1:5.8.13.19.23.31.

Viđenje i proročanstvo poglavlja 8 je budućnost za Daniela, ali prošlost za nas. Ovo nam daje veliku priliku za procjenu proročkoga /apokaliptičkog jezika u poznatome događaju (usp. D. Brent Sandy, *Plowshares and Pruning Hooks: Rethinking the Language of Biblical Prophecy and Apocalyptic*, str. 103-128). Možemo čitati 1. Knjigu Makabejaca, Josipa Flavija, i svjetovne povijesti da bismo usporedili kako je događaj bio zapisan u Bibliji i izvan Biblije. Razlike nam pokazuju: (1) stilizirani jezik hebrejskoga proročanstva i (2) najvišu točku emocionalnih hiperbola apokaliptičkoga simbolizma.

▣ “Što ti je bilo rečeno” Vidjeti bilješku u Knjizi proroka Daniela 8:15-25.

▣ “**istinito je**” Ovo (BDB 54) bi možda moralo biti shvaćeno kao izvjesnost da će se dogoditi upravo na način kao što je otkriveno u Knjizi proroka Daniela 8:15-25. Za dobru raspru o značenju i istini u Pismu vidjeti od Kevina J. Vanhoozera, *Is There a Meaning in This Text?*

▣ “**Ali čuvaj viđenje tajnom**” Ova je tajnovitost viđena u Knjizi proroka Daniela 7:28 i 12:4.9. To je doslovno, “zaustaviti nas” ili “ušutkati” (BDB 711, KB 771, *Qal* IMPERATIV, usp. 2. Kr 3:19; 2. Ljet 32:4.30; PASIV u Dn 12:9). To znači da ovaj izričaj može značiti očuvati viđenje, ne čuvati ga tajnim!

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 8:27

²⁷“Onda ja, Daniel, bijah iscrpljen i bolestan danima. Potom ustadoh *ponovno* i obavih kraljevske poslove; ali ja bijah zaprepašten viđenjem, i ne postojашe nitko da *ga* objasni.”

8:27

NASB

“ja ... bijah iscrpljen i bolestan danima”

NKJV

“klonuh i bijah bolestan danima”

NRSV

“bijah prevladan i ležah bolestan nekoliko dana”

TEV

“ja bijah utučen i bolestan nekoliko dana”

NJB

“izgubih svijest; ja bijah bolestan nekoliko dana”

Viđenje i Knjige proroka Daniela 7:28 i 8:27 čini Daniela fizički bolesnim.

▣ “ne postojашe nitko da *ga* objasni” Ovaj je izričaj iznenađujući u svjetlu Knjige proroka Daniela 8:15-19!

PITANJA ZA RASPRAVU

Ovaj komentar je vodič za proučavanje, što znači da ste odgovorni za vaše vlastito tumačenje Biblije. Svaki od nas mora hodati u svjetlu kojeg imamo. Prvenstvo u tumačenju imate vi, Biblija, i Sveti Duh. Sad to ne morate prepustiti komentatoru.

Ova pitanja za raspravu predviđena su da vam pomognu promišljati kroz glavne teme ovoga odjeljka Knjige. Ona su napravljena da budu misaono-nametljiva, ne konačna.

1. Koja su dva kralja spomenuta u poglavlju 8?
2. Smijemo li poistovjetiti mali rog poglavlja 7 s malim rogom poglavlja 8? Zašto ili zašto ne? Tko su ti mali rogovi?
3. Tko su prijestupnici u Knjizi proroka Daniela 8:12.23?
4. Na koga se odnosi proročanstvo: na Danielovo vrijeme; na razdoblje Makabejaca, na Isusovo vrijeme, ili na kraj vremena? Zašto?

DANIEL 9

PODJELA NA ODLOMKE U SUVREMENIM PRIJEVODIMA

NKJV	NRSV	TEV	NJB
Danielova molitva za narod	proročanstvo o sedamdeset sedmica	Daniel moli za svoj narod	Danielova molitva
9:1-15	9:1-2 9:3-4a 9:4b-6 9:7-10 9:11-14 9:15-19	9:1-4a 9:4b 9:5-14 9:15-19	9:1-4a 9:4b-19
9:16-19 proročanstvo o sedamdeset sedmica		Gabriel objašnjava proročanstvo	Anđeo Gabriel objašnjava proročanstvo
9:20-23	9:20-23	9:20-23	9:20-27
9:24-27	9:24-27	9:24-27	

ČITANJE KRUG TRI (vidjeti Vodič dobrog biblijskoga čitanja)
SLIJEĐENJE IZVORNE AUTOROVE NAKANE NA RAZINI ODLOMKA

Ovaj komentar je vodič za proučavanje, što znači da ste odgovorni za vaše vlastito tumačenje Biblije. Svaki od nas mora hodati u svjetlu kojeg imamo. Prvenstvo u tumačenju imate vi, Biblija, i Sveti Duh. Sad to ne morate prepustiti komentatoru.

Pročitajte odlomak odjednom. Odredite subjekte (čitanje kruga #3, str. xiv.). Usporedite vašu podjelu subjekta s pet suvremenih prijevoda navedenih gore. Podjela na odlomke nije nadahnuta, ali ona je ključ za slijeđenje izvorne autorove nakane, što je srce tumačenja. Svaki odlomak ima jedan i samo jedan subjekt.

1. Prvi odlomak
2. Drugi odlomak
3. Treći odlomak
4. I tako dalje.

OKVIRNI UVIDI

- A. Zanimljivo je nagađati koliko mnogo od ranijih pisanja hebrejske poezije je Daniel pročitao. Čini se sigurnim da je čitao Knjigu proroka Ezekijela jer on opisuje YHWH-ino prijestolje na sličan način (tj. “kotači”, usp. Ez 10:2.6.13 i Dn 7:9). Mnoge od riječi i izričaja što Daniel koristi nađeni su u Knjizi proroka Izaije. U ovome poglavlju posebno nam je rečeno da je Daniel bio upoznat s proročanstvom Jeremije (usp. Jer 25:9-13; 29:10).
Ovih “sedamdeset godina” (Dn 9:2) može biti izračunato: (1) od uništenja Hrama (586. g.pr.Kr.) do ponovne izgradnje Hrama (516. g.pr.Kr.) ili (2) od izgnanstva Jojakima (605. g.pr.Kr., usp. Dn 1:1) do Kirova proglasa za čitav izgnani narod da mu bude dopušteno vratiti se doma i ponovno izgraditi svoje narodne hramove (538. g.pr.Kr., usp. Ezra 1:1-4; Iz 44:28 - 45:7).
- B. Druga poglavlja Knjige proroka Daniela imaju naglašenu oholu nevjeru poganskih vladara Drevnoga Bliskog Istoka. Babilonsko izgnanstvo spomenuto je u Danielu 1:1-2, ali ne i razlog za to (npr. Ezra 5:12). U ovome poglavlju Daniel priznaje svoje osobne grijehе i grijehе svoga naroda u obliku podsjećanja o skupnim ispovijedanjima Mojsija (usp. Izl 32:30-32) i Izaije (usp. Iz 6:5).
- C. U ovome trenutku moje je razumijevanje u momе proučavanju da Knjiga proroka Daniela 9:24-27 upućuje na Mesiju, Isusa iz Nazareta, i da ono koristi simboličke brojeve (7 x 10 sedmica) da otkrije neke buduće povijesne, iskupiteljske događaje povezane na Prvi i Drugi Kristov dolazak.
Kao što je grješka u hermeneutičkoj metodologiji tumačiti sve pojedinosti parabola, tako je također, i pojedinosti apokaliptičke književnosti, jer one obje koriste sliku i simbole kako bi navijestile središnju istinu. Zapadnjačka doslovnost pogriješno je vidjela povijesnu referencu u svakoj pojedinosti umjesto sveobuhvatne istine ili značenja.

PROUČAVANJE RIJEČI I IZRIČAJA

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 9:1-6

¹“U prvoj godini Darija sina Ahasvera, od medijskoga roda, koji bijaše učinjen kraljem nad kraljevstvom Kaldejaca – ²u prvoj godini njegove vladavine, ja, Daniel, opazih u knjigama broj godina što bijahu *otkrivene kao riječ Gospodinova Jeremiji proroku za dovršenje opustošenja Jeruzalema, to jest, sedamdeset godina.* ³Tako ja obratih svoju pozornost na Gospodina Boga da tražim *Njega pomoću molitve i zaklinjanja, s postom, kostrijeti i pepelom.* ⁴Ja se molih GOSPODINU momе Bogu i ispovijedah i rekoh: ‘Jao meni, o Gospodine, veliki i strašni Bože, koji čuva Svoj savez i dobrotu za one koji ljube Njega i drži Svoje zapovijedi, ⁵mi smo grijehili, činili nepravdu, djelovali grješno i bunili se, čak se okrenuli od Tvojih zapovijedi i uredaba. ⁶Štoviše, mi nismo slušali Tvoje sluge proroke, koji govoraše u Tvoje ime našim kraljevima, našim knezovima, našim očevima i svim ljudima zemlje.’”

9:1 “U prvoj godini Darija sina Ahasvera, od medijskoga roda, koji bijaše učinjen kraljem nad kraljevstvom Kaldejaca” Vidjeti punu bilješku u Knjizi proroka Daniela 5:31.

Stvarna poteškoća u Danielu 9:1 nasuprot 5:31 jeste dodatak očeva imena, Ahasver. Ovo se ime pojavljuje u SZ-u u Knjizi Ezre 4:6 i Estere 1:1 kao Esterin perzijski suprug, poznat po svome grčkome imenu *Kserkso*. Ime, kao Darije, može biti počasni naslov (tj. “moćni čovjek” ili “moćno oko”, usp. BDB 31). Sve do ovoga vremena znanost ne zna ništa o ovome kaldejskom vladaru medijskoga roda. Kao što se već toliko često događalo, arheologija je osvijetlila druge uočene povijesne poteškoće (tj. Baltazar). Tako, nastavimo tragati!

▣ **“od medijskoga roda”** Ako je Darije, sin Ahasvera, Kir, on je bio kadar tvrditi i medijsko i perzijsko podrijetlo.

▣ **“koji bijaše učinjen kraljem”** Ovo je slično Knjizi proroka Daniela 5:31. Je li on bio učinjen kraljem od Boga ili ljudskom vlašću? Očito od obojih (usp. Iz 44:28 - 45:7). Zapamtite Daniel 2:20-23!

9:2 **“opazih u knjigama broj godina što bijahu otkrivene kao riječ Gospodinova Jeremiji proroku”** Ovo upućuje na Knjigu proroka Jeremije 25:9-13 ili 29:10, premda je drugo proročanstvo dato u 2. Ljetopisa 36:21, gdje su godine ropstva prorokovane kao sedamdeset u broju zbog propusta Židova da održe subotnje godine spomenute u Levitskome zakoniku 26:33-35. Ovaj vremenski slijed (70 godina) važan je jer će biti doznat od anđela u Danielu 9:24 za opis novoga razdoblja od 70 jedinica koje Božji narod mora izdržati.

Moguće je da ovih 70 godina upućuje na potpuni životni vijek. Kao što je Bog osudio Izraela s četrdeset godina razdoblja lutanja pustinjom za njihovu nevjeru (starosno doba onih koji su bili vojnici u vrijeme pobune), On sad sudi Svoj narod s osudom što pokriva životni vijek čitavog naraštaja nevjernih Židova.

Ova građa, “prema riječi YHWH” (BDB 182 i 217), koristila se često u SZ-u za Božje proročko naviještanje. YHWH žudi i potiče odnos s ljudima stvorenima u Njegovoj slici za svrhu zajedništva.

▣ **“za dovršenje opustošenja Jeruzalema”** Jeremija i Daniel koriste dvije različite riječi za “opustošenje” (BDB 352 i 1031). Jedna što je upotrijebljena ovdje u Knjizi proroka Daniela (BDB 352) također je upotrijebljena u vezi s Jeremijinim proročanstvom o izgnanstvu Jeruzalema (usp. Jer 25:9.11.18). Ova dva pojma upotrijebljena su oba u ovome poglavlju za uništen Hram u Jeruzalemu koji je postao svjetovni (usp. Dn 9:2 nasuprot 9:17.18).

9:3

NASB	“ja obratih pozornost”
NKJV	“ja postaviti svoje lice prema”
NRSV	“okrenuh se k”
TEV	“ja moljah iskreno”
NJB	“ja okrenuh svoje lice k”

Ovo je doslovno “ja okrenuh svoje lice Gospodu”. Taj idiom pokazuje: (1) osobnu prisnost molitve. Molitva nije monolog, nego prisan dijalog ili (2) Daniel se suočio s razrušenim Hramom u Jeruzalemu kad je molio kao da je Božja prisutnost ostala tamo (usp. Dn 6:10-11).

Ovo je prvo viđenje što je bilo potaknuto Danielovim postavljanjem pitanja (usp. Joyce G. Baldwin, *Daniel*, str. 162).

▣ **“Gospodina”** NASB (1970) ima “GOSPODIN”, slijedeći neke hebrejske rukopise. Ovdje u Knjizi proroka Daniela 9:3 to je hebrejski pojam *Adon*, što znači “vlasnik”, “gospodar”, “suprug” i uobičajeno je preveden “Gospodin”. Zavjetno Ime YHWH (GOSPODIN) ne pojavljuje se u Danielu 9:4. Pojavljuje se sedam puta u ovome poglavlju i nigdje drugdje u Danielu. NASB (1995. ažuriran) prikladno ima “Gospodin” ovdje u 9:3.

▣ **“Boga”** [Vidjeti Posebnu temu u Knjizi proroka Daniela 1:2: Imena za Božanstvo.](#)

▣ **“zaklinjanja”** Ova hebrejska riječ (BDB 337) upotrijebljena je nekoliko puta u poglavlju 9 (usp. Dn 9:3.17.18.23). Taj pojam karakterizira Danielovu molitvu za YHWH-ino milosrđe.

▣ **“s postom, kostrijeti i pepelom”** Ovo sve su židovski znaci žalovanja (npr. Iz 58:5; Jona 3:5-6; Estera 4:1-3):

1. post – iako se ne spominje posebno u Mojsijevim pisanjima, podrazumijevalo se da je na Dan pomirenja (Lev 16) to žalovanje za grijeh biti simbolizirano danom posta čitavoga naroda. Kroz židovsku povijest narodnim tragedijama odavala se počast godišnjim postom
2. kostrijet – ovo je bila gruba, jednostavna odjeća što se odijevala kao simbol žalovanja
3. pepeo – ovo je izgleda započelo kao znak žalovanja u Knjizi Jošue 7:6 i razvilo se u tradiciju (usp. 1. Sam 4:12; 2. Sam 1:2; 13:19). [Vidjeti Posebnu temu dolje: Obredi žalovanja.](#)

POSEBNA TEMA: OBREDI ŽALOVANJA

Izraelci su žalost za smrt voljene osobe i za osobno pokajanje, kao i za skupne zločine, izražavali na nekoliko načina:

1. trganjem vanjskoga ogrtača, Knjiga Postanka 37:29.34; 44:13; Suci 11:35; 2. Samuelova 1:11; 3:31; 1. Kraljevima 21:27; Job 1:20
2. navlačenjem pokajničke halje [kostrijet – op.prev.], Knjiga Postanka 37:34; 2. Samuelova 3:31; 1. Kraljevima 21:27; Knjiga proroka Jeremije 48:37
3. izuvanjem obuće, 2. Knjiga o Samuelu 15:30; Knjiga proroka Izaije 20:3
4. stavljanjem ruku na glavu, 2. Knjiga o Samuelu 13:9; Knjiga proroka Jeremije 2:37
5. stavljanjem prašine na glavu, Knjiga o Jošui 7:6; 1. Samuelova 4:12; Nehemija 9:1
6. sjedenjem na tlu, Tužaljke 2:10; Knjiga proroka Ezekielia 26:16 (ležanje na tlu, 2. Samuelova 12:16), Izaija 47:1

7. udaranjem po prsima, 1. Knjiga o Samuelu 25:1; 2. Samuelova 11:26; Knjiga proroka Nahuma 2:7
  8. zarezivanjem tijela, Ponovljeni zakon 14:1; Knjiga proroka Jeremije 16:6; 48:37
  9. gladovanjem, 2. Knjiga o Samuelu 12:16.21-23; 1. Kraljevima 21:27; 1. Ljetopisa 10:12; Nehemija 1:4
  10. pjevanjem naricaljki, 2. Knjiga o Samuelu 1:17; 3:31; 2. Ljetopisa 35:25
  11. ćelavošću (čupanjem kose ili brijanjem), Knjiga proroka Jeremije 48:37
  12. rezanjem brade na kratko, Knjiga proroka Jeremije 48:37
  13. pokrivanjem glave ili lica, 2. Knjiga o Samuelu 15:30; 19:4.
- Ovo su bili vanjski znaci unutarnjih osjećaja.

9:4

NASB, TEV

“ispovijedah”

NKJV, NRSV, NJB

“učinih ispovijed”

Ovo je hebrejska riječ za “baciti” (BDB 392, KB 389), upotrijebljena u *Hithpaelu* kao idiom za “ispovijed” (usp. Lev 16:21; 26:40; Br 5:7; Ezra 10:1; Neh 9:3; Dn 9:3.20). Robert Young, *Analytical Concordance*, str. 196, kaže da to znači “baciti iz ruke” kad pojam upućuje na “ispovijedanje u YHWH-ino Ime” (usp. 1. Kr 8:33.35; 2. Ljet 6:24.26). Je li to bila fizička gesta što označava ispovijedanje grijeha neizvjesno je, ali moguće.

▣ “o Gospodine, veliki i strašni Bože, koji čuva Svoj savez i dobrotu za one koji ljube Njega i drži Svoje zapovijedi”

Ovo je prekrasan opis Boga Saveza:

1. Velik – ovo je *El* (God, BDB 42) s PRIDJEVOM “veliki” (BDB 152)
2. Strašan – osnovno značenje ovoga pojma je strah (BDB 431), ali ovdje je upotrijebljen u *Niphalu* za pobožan strah, poštovanje i strahopoštovanje (npr. Pnz 7:21; 10:17; Neh 1:5; 4:8; 9:22)
3. Koji čuva Savez – YHWH je vjeran Svojim obećanjima (usp. Br 23:19; Mal 3:6)
4. dobrotu – ovo je posebna zavjetna IMENICA *hesed* (BDB 338), korištena toliko često o YHWH-inoj zavjetnoj odanosti (npr. Pnz 7:9). [Vidjeti Posebnu temu u Knjizi proroka Daniela 1:9: Ljubaznost /blagost /dobrota \(hesed\)](#)
5. za one koji ljube Njega i drži Svoje zapovijedi – ovo je sržnost Mojsijevskoga Saveza (usp. Pnz 7:10; 27 - 29). Zavjetna ljubav i odanost u Božjem dijelu znači ponovno je ostvariti u Njegovu zavjetnome narodu. NZ naglašava Božju vjernost (usp. 2. Tim 3:13) usred ljudske nevjernosti.

9:5 “mi smo grijehili” Zabilježite ponavljajuću temu, Knjiga proroka Daniela 9:5.6.8.9.10.11.13.14.15.17. Daniel poistovjećuje sebe sa svojim narodom i ispovijeda se, kao što je učinio Mojsije (npr. Izl 32:32; Br 11:2; 21:7) i Izaija (npr. Iz 6:5).

Kakav popis voljne zavjetne neposlušnosti! Izrael je kršio Savez opet i opetovano. Asirijsko i babilonsko izgnanstvo te potpuno uništenje Jeruzalema i Hrama bile su posljedice:

1. “griješili” (BDB 306, KB 305) – temeljno značenje je promašiti znak
2. “činili nepravdu” (BDB 731, KB 796) - temeljno značenje su djela krivnje (“biti iskrivljen” ili “činiti iskrivljenim”)
3. “djelovali grješno” (BDB 957, KB 1294) - temeljno značenje je biti izgubljen ili razdvojen (usp. Dn 9:5)
4. “bunili se” (BDB 597, KB 632) - temeljno značenje je hrabar u djelima poznate neposlušnosti (usp. Dn 9:9)
5. “okrenuli (se)” (BDB 693, KB 747) - temeljno značenje je znajući odvojiti se od jasnoga puta (usp. Dn 9:11).

Ovaj izričaj i Daniel 9:11 koriste INFINITIVNI APSOLUT za “okrenuli (se)” (BDB 693, KB 747) za opis Izraelove pobune i prijestupa.

▣ “od Tvojih zapovijedi i uredaba” Psalam 19:7-9 popisuje nekoliko imena za nekoliko Božjih zavjetnih odredbi. [Vidjeti Posebnu temu u Knjizi proroka Daniela 6:5: Pojmovi za Božje otkrivenje \(korišteni u Ponovljenome zakonu i Psalmima\):](#)

1. “zakon GOSPODINOV”, Knjiga proroka Daniela 9:7
2. “svjedočanstvo GOSPODINOVO”, Knjiga proroka Daniela 9:7
3. “propisi GOSPODINOVI”, Knjiga proroka Daniela 9:8
4. “zapovijedi GOSPODINOVE”, Knjiga proroka Daniela 9:8
5. “strah GOSPODNJI”, Knjiga proroka Daniela 9:9
6. “osude GOSPODINOVE”, Knjiga proroka Daniela 9:9.

Psalam 119 također hvali zakon Gospodinov u obliku akrostiha.

9:6 “mi nismo slušali Tvoje sluge proroke” Židovi (kraljevi, knezovi, pređci, i svi obiĉni ljudi) nisu bili neupućeni ili neobaviješteni o BoŹjoj zavjetnoj volji. Oni su imali Mojsijeva pisanja, ĉudesa Izlaska, pobjede u osvajanju i ispunjenje Abrahamovskoga obećanja o zemlji, ali oni nisu bili vjerni (usp. 2. Kr 17:13-15; Jer 44:4.5.21; Hoš 11:2).

NASB (AŹURIRANI) TEKST: 9:7-14

⁷“Pravednost pripada Tebi, o Gospodine, ali nama otvoreni sram, kao što je do ovoga dana – ljudima Jude, Źiteljima Jeruzalema i ĉitavog Izraela, onima koji su blizu i onima koji su daleko po svim zemljama u koje si ih Ti rastjerao, zbog njihovih nevjerniĉkih djela što su oni poĉinili protiv Tebe. ⁸Otvoreni sram pripada nama, o Gospodine, našim kraljevima, našim knezovima i našim oĉevima, jer smo griješili protiv Tebe. ⁹Gospodinu našem Bogu pripada sućut i oprost, jer mi se bijasmo bunili protiv Tebe; ¹⁰niti smo slušali glas GOSPODINA našega Boga, da hodamo u Njegovim uĉenjima što je On postavio pred nas kroz Svoje sluge proroke. ¹¹Uistinu ĉitav Izrael prestupio je Tvoj zakon i okrenuo se, ne slušajući Tvoj glas; tako prokletstvo se izlilo na nas, zajedno s kletvom što je zapisana u zakonu Mojsija sluge Boga, jer mi smo griješili protiv Njega. ¹²Tako On je potvrdio Svoje rijeĉi što je On govorio protiv nas i protiv naših vladara koji vladaše nama, da donese na nas veliku nesreću; jer pod ĉitavim nebom nije bilo napravljeno *ništa* što bijaše napravljeno Jeruzalemu. ¹³Kao što je pisano u zakonu Mojsija, sva ova nesreća došla je na nas; ipak mi nismo vidjeli naklonost GOSPODINA našega Boga okrećući se od naše nepravde i dajući pozornost Tvojjoj istini. ¹⁴Stoga GOSPODIN je ĉuvao nesreću spremljenu i doveo je na nas; jer GOSPODIN naš Bog je pravedan s poštovanjem prema svima Njegovim djelima što je On uĉinio, ali mi nismo slušali Njegov glas.”

9:7 “Pravednost pripada Tebi” Pojam “pravednost” (usp. Dn 9:14,16) hebrejska je rijeĉ (BDB 841-842) za “mjernu trsku”, “vladara”, ili “mjerilo”. Sâm Bog mjerilo je osude.

Jedina nada paloga ljudstva za susretanje s BoŹjim mjerilom je pripisana pravednost Isusa Krista (usp. Lev 19:2; Mt 5:48; 2. Kor 5:21). To je zašto je SZ jednostavno uĉitelj koji nas vodi Kristu (usp. Jer 31:31-34; Ez 36:22-38; Gal 3:19-26).

[Vidjeti Posebnu temu dolje: Pravednost.](#)

POSEBNA TEMA: PRAVEDNOST

“Pravednost” je tako ključna tema da uĉenik Biblije mora napraviti osobno prošireno prouĉavanje zamisli.

U SZ-u BoŹja je osobina opisana kao “praviĉan” ili “pravedan” (BDB 841). Sâm mezopotamijski pojam dolazi od rijeĉne trstike koja je bila upotrebljavana kao gradbeno oruđe za procjenu vodoravno toĉnih zidova i bedema. Bog odabire pojam da bude korišten metaforiĉki za Njegovu osobnu narav. On je ravna oštrica (ravnalo) kojom su sve stvari procijenjene. Ova zamisao potvrđuje BoŹju pravednost kao i Njegovo pravo na suđenje.

Ĉovjek je bio stvoren na sliku BoŹju (usp. Post 1:26-27; 5:1.3; 9:6). Ĉovjeĉanstvo je bilo stvoreno za zajedništvo s Bogom. Svo Stvorenje je pozornica ili pozadina za uzajamno djelovanje Boga i ĉovjeĉanstva. Bog je Źelio da Ga Njegovo vrhunsko Stvorenje, ĉovjeĉanstvo, poznaje, ljubi Ga, sluŹi Mu, i bude kao On! Odanost ĉovjeĉanstva bila je ispitana (usp. Post 3) i prvotni par pao je na ispitu. To je ishodilo raskolom međusobnoga odnosa Boga i ljudstva (usp. Post 3; Rim 5:12-21).

Bog je obećao da će popraviti i obnoviti zajedništvo (usp. Post 3:15). On to ĉini kroz Svoju vlastitu volju i Svoga vlastitog Sina. Ljudi su bili nesposobni obnavljati prijelom (usp. Rim 1:18 - 3:20).

Nakon Pada, BoŹji prvi korak prema obnovi bila je zamisao Saveza temeljena na Njegovu pozivu te pokajniĉkome, iskrenome, pokornome odazivu ĉovjeĉanstva. Zbog Pada, ljudi su bili nesposobni primjereno djelovati (usp. Rim 3:21-31; Gal 3). Osobno je Bog morao poduzeti poĉetni korak kako bi obnovio ljude koji su prekršili Savez. On je to uĉinio:

1. objavljujući ĉovjeĉanstvu pravednost kroz Kristovo djelo (tj. sudska pravednost)
2. slobodno dajući ĉovjeĉanstvu pravednost kroz Kristovo djelo (tj. pripisana pravednost)
3. osiguravajući obitavajućeg Duha koji proizvodi pravednost (tj. Kristo-sliĉnost, obnova BoŹje slike) u ĉovjeĉanstvu.
4. obnavljanjem zajedništva Vrta Eden.

Međutim, Bog zahtijeva zavjetni odgovor. Bog određuje (tj. besplatno daje) i osigurava, ali ljudi se moraju odazvati i nastavljati se odazivati u:

1. pokajanju
2. vjeri
3. naĉinom Źivota poslušnosti
4. ustrajnosti.

Pravednost je, stoga, ugovoreno, uzajamno djelovanje između Boga i Njegova vrhunskog Stvorenja, temeljena na Božjoj naravi, Kristovom djelu, i ovlaštenju Duha, kome se svaki pojedinac mora osobno i neprestano primjereno odazivati. Zamisao je nazvana “opravdanje po vjeri”. Zamisao je otkrivena u Evanđeljima, ali ne u ovim pojmovima. Prvenstveno ju je odredio Pavao, koji koristi grčki pojam “pravednost” u njegovim raznovrsnim oblicima više od 100 puta.

Pavao, koji je bio školovan rabin, koristi pojam *dikaionē* u njegovu hebrejskome smislu pojma *SDQ* uporabljenog u Septuaginti, a ne iz grčke književnosti. U grčkim pisanjima pojam je povezan s nekim tko se prilagodio očekivanjima božanstva i društva. U hebrejskome smislu uvijek je građen u pojmovima Saveza. YHWH je pravičan, etički, moralan Bog. On želi da Njegovi ljudi odražavaju Njegovu narav. Iskupljeno čovječanstvo postaje novo stvorenje. Ova novina ishodi novim načinom života pobožnosti (rimski katolicizam usredotočuje se na opravdanje). Otkad je Izrael bio teokracija nije bilo jasnog obrisa između svjetovnog (društvena mjerila) i svetog (Božja volja). Ova razlika izražena u hebrejskim i grčkim pojmovima prevodila se u engleskome kao “pravda” (u odnosu na društvo) i “pravednost” (u odnosu na religiju).

Isusovo Evanđelje (Radosna vijest) jeste to da je palo čovječanstvo bilo obnovljeno za zajedništvo s Bogom. To je bilo potpuno dovršeno kroz Očevu ljubav, milosrđe, i milost; Sinov život, smrt, i uskrsnuće; snubljenje te privlačenje Duha ka Evanđelju. Opravdanje je besplatno Božje djelo, ali ono mora biti posljedica pobožnosti (Augustinov stav, koji odražava oboje i naglasak Reformacije na slobodi Evanđelja te naglasak Rimokatoličanstva na promijenjenom životu ljubavi i vjernosti). Za reformatore je pojam “Božja pravednost” padež OBJEKTA GENITIV (tj. djelo činjeno od grješnog čovječanstva prihvatljivo Bogu [položajno posvećenje], dok je za katolike padež SUBJEKTA GENITIV, koji je postupak postajanja sve sličiji Bogu [iskustveno napredujuće posvećenje]. U stvarnosti je to zasigurno oboje!!).

Prema mome stajalištu sve u Bibliji od Knjige Postanka 4 – Otkrivenja 20 jest objava Božjeg obnavljanja edenskoga zajedništva. Biblija započinje s Bogom i čovječanstvom u zajedništvu u zemaljskoj okolnosti (usp. Post 1 – 2) i Biblija završava s istom okolnošću (usp. Otk 21 – 22). Božja slika i svrha bit će obnovljeni!

Za potkrepu gornjih rasprava zabilježite sljedeće odvojene NZ-ne odlomke što slikovito prikazuju grčku skupinu riječi:

1. Bog je pravedan (često povezano s Bogom kao Suceom):
  - a. Poslanica Rimljanima 3:26
  - b. 2. Poslanica Solunjanima 1:5-6
  - c. 2. Timoteju poslanica 4:8
  - d. Otkrivenje 16:5
2. Isus je pravedan:
  - a. Djela apostolska 3:14; 7:52; 22:14 (naslov Mesije)
  - b. Evanđelje po Mateju 27:19
  - c. 1. Ivanova poslanica 2:1.29; 3:7
3. Božja volja za Njegovo Stvorenje je pravednost:
  - a. Levitski zakonik 19:2
  - b. Evanđelje po Mateju 5:48 (usp. Mt 5:17-20)
4. Božja sredstva osiguravanja i stvaranja pravednosti:
  - a. Poslanica Rimljanima 3:21-31
  - b. Poslanica Rimljanima 4
  - c. Poslanica Rimljanima 5:6-11
  - d. Poslanica Galaćanima 3:6-14
  - e. dano od Boga:
    - 1) Poslanica Rimljanima 3:24; 6:23
    - 2) 1. Poslanica Korinćanima 1:30
    - 3) Poslanica Efežanima 2:8-9
  - f. primljeno vjerom:
    - 1) Poslanica Rimljanima 1:17; 3:22.26; 4:3.5.13; 9:30; 10:4.6.10
    - 2) 2. Poslanica Korinćanima 5:21
  - g. kroz Sinova djela:
    - 1) Poslanica Rimljanima 5:21
    - 2) 2. Poslanica Korinćanima 5:21
    - 3) Poslanica Filipljanima 2:6-11
5. Božja volja je da Njegovi sljedbenici budu pravedni:
  - a. Evanđelje po Mateju 5:3-48; 7:24-27
  - b. Poslanica Rimljanima 2:13; 5:1-5; 6:1-23

- c. Poslanica Efežanima 1:4; 2:10
- d. 1. Timoteju poslanica 6:11
- e. 2. Timoteju poslanica 2:22; 3:16
- f. 1. Ivanova poslanica 3:7
- g. 1. Petrova poslanica 2:24
- 6. Bog će suditi svijetu pravednošću:
  - a. Djela apostolska 17:31
  - b. 2. Timoteju poslanica 4:8.

Pravednost je osobina Boga, besplatno dana grješnom čovječanstvu kroz Krista. To je:

- 1. Božja odluka
- 2. Božji dar
- 3. Kristovo djelo
- 4. život koji se mora živjeti.

Ali to je isto tako postupak postajanja pravednim što se mora odlučno i postojano njegovati, i koji će jednog dana biti dovršen pri Drugome dolasku. Zajedništvo s Bogom je obnovljeno spasenjem ali napreduje kroz čitavi život da dođe do susreta licem-u-lice kod smrti ili *Parusije*!

Ovdje je dobar navod za zaključak ove rasprave. Uzet je iz *Dictionary of Paul and His Letters* od IVP:

“Kalvin, toliko više negoli Luther, naglašava odnosni vid Božje pravednosti. Lutherov pogled na Božju pravednost izgleda sadrži vid odrješenja [oslobađanja osude – op.prev]. Kalvin naglašava čudesnu narav navješćivanja ili kazivanja Božje pravednosti nama” (str. 834).

Za mene vjernikov odnos s Bogom ima tri vida:

- 1. Evanđelje je Osoba (naglasak Istočne crkve i Kalvina)
- 2. Evanđelje je istina (naglasak Augustina i Luthera)
- 3. Evanđelje je promijenjen život (katolički naglasak).

Svi su oni istiniti i moraju se držati zajedno za zdravo, ispravno, biblijsko kršćanstvo. Ako je bilo koji od njih prenaplašen ili podcijenjen, nastaju poteškoće.

Moramo dati dobrodošlicu Isusu!

Moramo vjerovati Evanđelju!

Moramo težiti Kristo-sličnosti!

▣ (9:7)

NASB, NRSV

“**otvoreni sram**”

NKJV

“**lice srama**”

TEV

“**sramota na nama samima**”

NJB

“**izgled srama**”

Kao što zavjetna odanost (Dn 9:4) i pravednost pripada vjernome Bogu, tako zavjetna neposlušnost i otvoreni sram pripada Njegovu nevjernome narodu.

Ova je hebrejska GRAĐA (BDB 102 plus 815) prevedena “zbrka lica” ili “lice srama” (usp. Dn 9:8). Ista je GRAĐA nađena u 2. Knjizi Ljetopisa 32:21. Ovaj izričaj upućuje na izgnanstva Izraela koji je bio odveden iz Obećane zemlje. To je kvarilo Božji ugled među narodima. On je želio blagosloviti Izraela i koristiti ga kao svjetlo da dovede svijet Sebi (usp. Post 12:3; Izl 19:5-6), ali njihova neprestana nevjera ishodila je u osudi za njih i krivome razumijevanju YHWH od svijeta (usp. Ez 36:22-38).

▣

NASB

“**kao što je do ovoga dana**”

NKJV

“**kao što je ovoga dana**”

NRSV

“**kao ovoga dana**”

TEV

NJB

“**mi se nosimo danas**”

Najbolja usporednica za pomoć u razumijevanju teologije ovoga izričaja je Knjiga proroka Ezekiel 36:22-38, što je zapravo opis “Novoga saveza” iz Jeremije 31:31-34.

▣ **“ljudima Jude, žiteljima Jeruzalema i čitavog Izraela”** Ovo upućuje na “opustošenja” u Knjizi proroka Daniela 9:2. Bog je dopustio Asiriji (usp. Iz 10:5) i Babilonu (usp. Jer 51:20) izgnati Njegov vlastiti narod.

▣ **“onima koji su blizu i onima koji su daleko po svim zemljama u koje si ih Ti rastjerao”** Božji zavjetni narod, potomstvo Abrahama kojem je Bog obećao zemlju (usp. Post 12:1-3, itd.), bili su izvedeni iz Obećane zemlje i rastrkani među narodima zbog svoje idolatrije i prekršaja Saveza (usp. 1. Kr 8:46).

9:9 “Gospodinu našem Bogu pripada sućut i oprost” Pojam “sućut” (BDB 933) može biti metafora od riječi “maternica”, time je to govorenje o obiteljskoj ljubavi. Bog često opisuje Svoje načine s ljudstvom putem prisnih slika (otac, rođak iskupitelj, roditelj, obitelj, itd.).

Postoji samo nekoliko mjesta u SZ-u gdje je Božja narav ocrtana s takvom jasnoćom (usp. Izl 34:6-7; Ps 103:8-14; Joel 2:13; Neh 9:17-21). Jedina nada grješnoga čovječanstva je nepromjenjiva (usp. Mal 3:6), milosrdna Božja narav (usp. Dn 9:18; Mal 3:6)!

Pojam “oprost” upotrijebljen ovdje rijedak je oblik (MNOŽINA, APSTRAKTAN, KOJI POJAČAVA, “obilan oprost”) riječi (BDB 699); također je upotrijebljen u Knjizi Nehemije 9:17. Nenaglašen oblik nađen je u Knjizi proroka Daniela 9:19.

[Vidjeti Posebnu temu u Danielu 4:28: Osobine Boga Izraelova \(SZ\).](#)

9:10 “kroz Svoje sluge proroke” Kad vidimo englesku riječ “proroci”, mislimo od Izaije do Malahije, ali judaizam je vjerovao da su proroci napisali Pismo, tako:

1. Mojsije je prorok (usp. Pnz 18)
  2. povijesne Knjige SZ-a (Jš - Kr) pisane su od proroka i nazvane “Prijašnji proroci” od rabina.
- Ovaj izričaj uključuje čitav Stari zavjet do Danielova vremena (usp. 2. Kr 17:13-15; 18:12).

9:11 “prestupio je” Riječ se pojavljuje ovdje i u Knjizi proroka Daniela 8:23. Njeno osnovno značenje je ići iza poznate granice (BDB 716, KB 778, *Qal* PERFEKT).

Zabilježite nizove izričaja korištenih u Danielu 9:11 za pokazivanje Izraelova kidanja Saveza:

1. prestupio je
2. okrenuo se
3. nije poslušao (usp. Dn 9:14)
4. mi smo grijeshili (usp. Dn 9:5.15).

Također zabilježite u Danielu 9:11 protiv čega su grijeshili:

1. “Tvoj zakon”
2. “Tvoj glas”
3. “protiv Tebe” (usp. Dn 9:8.9).

Svaki grijeh je konačno protiv Boga kao osobe. Mi nismo samo prekršili pravila, mi smo prekinuli naš odnos s Onim u čijoj smo slici bili oblikovani (usp. Post 1:26-27)! Grijeh uništava sržnost naše stvorene svrhe – zajedništvo s Bogom.

▣ **“prokletstvo”** Pojam “prokletstvo” (BDB 46) može također biti preveden “zakletva” (usp. Neh 10:29). Ova zavjetna terminologija ide unatrag na “prokletstva i blagoslove” Saveza u Ponovljenome zakonu 27 - 29, gdje Izrael obećava da će biti poslušan Božjoj riječi (usp. Pnz 29:11-13). Međutim, ako se oni bune i neposlušni su, Božja zakletva postaje prokletstvo (usp. Pnz 29:18.19.20; 30:7; 2. Ljet 34:24; Jer 29:18-19).

9:12 “On je potvrdio Svoje riječi što je On govorio” Božja obećanja i Njegove osude sve se obistinjuju (usp. Iz 40:8; 45:23; 46:10-11; 55:11). Vjerodostojnost Božje naravi počiva na vjerodostojnosti Njegove riječi!

9:13 “okrećući se od” [Vidjeti Posebnu temu dolje: Pokajanje u Starome zavjetu.](#)

POSEBNA TEMA: POKAJANJE U STAROME ZAVJETU

Ova je zamisao ključna ali teška za odredbu. Većina od nas ima odredbu koja proizlazi iz naše denominacijske pripadnosti. Međutim, uobičajeno je “postavljena” teološka odredba nametnuta od nekoliko hebrejskih (i grčkih) riječi koje ne podrazumijevaju posebno ovu “postavku” odredbe. Mora biti zapamćeno da su NZ-ni autori (osim Luke) bili hebrejski

mislioci koji su koristili pojmove koine grčkog, tako da su mjesto za početak hebrejski pojmovi sami za sebe, od kojih prvenstveno postoje dva:

1. *nhm* (נחם, BDB 636, KB 688)
2. *swb* (שב, BDB 996, KB 1427).

Prvi, *nhm*, koji je izgleda izvorno morao značiti duboko udahnuti, bio je korišten u nekoliko značenja:

- a. “odmor” ili “udobnost” (npr. Post 5:29; 24:67; 27:42; 37:35; 38:12; 50:12; često bilo korišteno u imenima, usp. 2. Kr 15:14; 1. Ljet 4:19; Neh 1:1; 7:7; Nah 1:1)
- b. “žaliti” (npr. Post 6:6.7)
- c. “promijenjeno mišljenje” (npr. Izl 13:17; 32:12.14; Br 23:19)
- d. “sućut” (npr. Pnz 32:36).

Zabilježite da sve od ovoga uključuje dubok osjećaj! Ovo je ključ: duboki osjećaji koji vode djelovanju. Ova promjena djelovanja često je usmjerena na druge osobe, ali i prema Bogu. To je ona promjena stava i djelovanja prema Bogu što natapa ovaj pojam s toliko teološke znakovitosti. Ali ovdje se mora biti pozoran. Bog je rekao da se treba “pokajati” (usp. Post 6:6.7; Izl 32:14; Suci 2:18; 1. Sam 15:11.35; Ps 106:45), ali to ne ishodi iz žalosti nad grijehom ili zabludom, nego je to doslovan način pokazivanja Božje sućuti i brige (usp. Br 23:19; 1. Sam 15:29; Ps 110:4; Jer 4:27-28; Ez 24:14). Dug kazne za grijeh i pobunu je oprosteno ako se grješnik istinski okrene od njegova/njena/njihovih grijeha i okrene se Bogu.

Ovaj pojam ima široko semantičko polje. Okvir je ključan u određivanju njegova namjeravanog značenja.

Drugi pojam, *swb*, znači “okrenuti se” (okrenuti se od, okrenuti se natrag, okrenuti se prema/k). Ako je istinito da su dva zahtjeva Saveza “pokajanje” i “vjera” (npr. Mt 3:2; 4:17; Mk 1:4.15; 2:17; Lk 3:3.8; 5:32; 13:3.5; 15:7; 17:3), onda *nhm* upućuje na jake osjećaje prepoznavanja nečijeg grijeha i okretanje od grijeha, dok bi *swb* mogao upućivati na okretanje od grijeha do okretanja k Bogu (jedan primjer ova dva duhovna djelovanja je Knjiga proroka Amosa 4:6-11: “niste se okrenuli Meni” [pet puta] te Amos 5:4.6.14: “tražite Me ...tražite Gospodina ... tražite dobro a ne zlo”).

Prvi veliki primjer snage pokajanja je Davidov grijeh s Bat-Šebom (usp. 2. Sam 12; Ps 32; 51). Bilo je neprekidnih posljedica za Davida, njegovu obitelj, i Izraela, ali David je bio obnovljen za zajedništvo s Bogom! Čak se grješan Manaše mogao pokajati i bilo mu je oprosteno (usp. 2. Ljet 33:12-13).

Oba od ovih pojmova korištena su usporedno u Psalmu 90:13. Mora biti prepoznavanje grijeha i namjeravano, osobno okretanje od njega, kao i čežnja za traženjem Boga i Njegove pravednosti (usp. Iz 1:16-20). Pokajanje ima spoznajni vid, osobni vid, i moralni vid. Sva su tri zahtijevana, i započeti novi odnos s Bogom i nastaviti novi odnos. Dubok osjećaj žaljenja okreće se u trajnu privrženost Bogu i za Boga!

9:14

NASB

“GOSPODIN je čuvao nesreću spremljenu i doveo je na nas”

NKJV

“GOSPODIN je čuvao veliku nesreću na umu”

NRSV

“GOSPODIN je nastavio stražariti nad ovom nesrećom sve dok je nije doveo na nas”

TEV

“Ti, o GOSPODINE naš Bože, bio si pripremljen da nas kazniš”

NJB

“Jahve je stražario na pravi trenutak da dovede veliku nesreću na nas”

Ovo podrazumijeva da je zavjetni Bog čekao na pravi trenutak da osudi neposluh Svoga zavjetnog naroda. Bog je izvršio Svoju riječ o osudi nad Izraelom (usp. Jer 1:9-19; 31:28a; 44:27). Osuda je bila više čin ljubavi kao što je bio prvotni Savez. Bog se bavi Svojim narodom kao ljubeći roditelj.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 9:15-19

¹⁵“I sad, o Gospodine naš Bože, koji si izveo Svoj narod iz zemlje Egipat s moćnom rukom i stvorio si ime za Sebe, kao što je ovoga dana – mi smo griješili, mi smo bili slabi. ¹⁶O Gospodine, u skladu sa svima Tvojim pravednim djelima, neka se sad Tvoj bijes i Tvoj gnjev okrene od Tvoga grada Jeruzalema, Tvoje svete gore; jer zbog naših grijeha i nepravdi naših očeva, Jeruzalem i Tvoj narod *postali su* sramota za sve one uokolo nas. ¹⁷Tako sad, naš Bože, poslušaj molitvu Svoga sluga i njegove usrdne molbe, i zbog Sebe, o Gospodine, neka Tvoje lice zasja nad Tvojim opustošenim svetištem. ¹⁸O moj Bože, prigni Svoje uho i počuj! Otvori Svoje oči i vidi naše opustošenje i grad što je nazvan Tvojim imenom; jer mi ne iznosimo svoje usrdne molbe pred Tebe na račun ikojih zasluga naših vlastitih, nego na račun Tvoje velike sućuti. ¹⁹O Gospodine, čuj! O Gospodine, oprosti! O Gospodine, čuj i djeluj! Zbog Sebe, o moj Bože, nemoj odgađati, jer Tvoj grad i Tvoj narod nazvani su Tvojim imenom.”

9:15 “koji si izveo Svoj narod iz zemlje Egipat” Izlazak je ispunio Božje obećanje Knjige Postanka 15:12-21. Simbolizam iz Postanka 15 izražava zamisao da Bog i samo Bog može izvršiti taj čin oslobođenja i obećanja. Zapravo SZ je više kao izvešće o YHWH-inoj milosti i milosrđu kao što je NZ. Božja narav nije se promijenila (usp. Mal 3:6), ali zavjetni zahtjevi su se promijenili zbog nesposobnosti čovječanstva (čak iskupljenoga) da održi Savez (usp. Jer 31:31-34; Ez 36:22-38). Savez je još uvijek uvjetovan, ali bio je građen tako da je Mesijino izvršenje nadomjestilo ljudsko izvršenje kao sredstvo i temelj iskupljenja (usp. Iz 53; 2. Kor 5:21).

▣ **“stvorio si ime za Sebe”** Bog je želio upotrijebiti Abrahamovu obitelj da dosegne čitav svijet u pomirenju (usp. Post 12:3; Izl 19:5-6, [vidjeti Posebnu temu dolje: YHWH-in vječni iskupiteljski naum](#)). Izlazak je bio za konačnu svrhu evangelizacije svijeta (usp. Izl 9:16; Neh 9:10) koliko i za narodno obećanje!

POSEBNA TEMA: YHWH-in VJEČNI ISKUPITELJSKI NAUM

Moram priznati tebi čitatelju da sam pristran u ovome trenutku. Moj sustavna teologija nije kalvinizam ili dispencionalizam, nego je to Veliko poslanje evangelizacije (usp. Mt 28:18-20; Lk 24:46-47; Djela 1:8). Vjerujem da Bog ima vječni naum za iskupljenje čitavoga čovječanstva (npr. Post 3:15; 12:3; Izl 19:5-6; Jer 31:31-34; Ez 18; 36:22-39; Djela 2:23; 3:18; 4:28; 13:29; Rim 3:9-18.19-20.21-31), svih onih stvorenih na Njegovu sliku i sličnost (usp. Post 1:26-27). Savezi su ujedinjeni u Kristu (usp. Gal 3:28-29; Kol 3:11). Isus je Božja misterija, skrivena ali sad otkrivena (usp. Ef 2:11 - 3:13)! Evanđelje NZ-a, ne Izrael, ključ je Pisma.

Ovo pred-razumijevanje daje boju svima mojim tumačenjima Pisma. Ja čitam sve tekstove skroz! To je zasigurno pristranost (svi ih tumači imaju!), ali to je Pisamsko-obavještajna pretpostavka.

Žarište Knjige Postanka 1 - 2 je YHWH-ino stvaranje mjesta gdje On i Njegovo najviše stvorenje, čovječanstvo, mogu imati zajedništvo (usp. Post 1:26.27; 3:8). Fizičko Stvorenje je pozornica za ovaj međuljudski Božanski raspored.

1. Sv. Augustin obilježio je to kao Božanski-oblikovanu cjelinu u svakoj osobi koja može biti ispunjena jedino od Sámoga Boga.
2. C. S. Lewis nazvao je ovu planetu “dodirnutu planeta” (tj. pripremljena od Boga za ljude).

SZ ima mnoge nagovještaje ovoga Božanskoga rasporeda:

1. Knjiga Postanka 3:15 prvo je obećanje da YHWH neće ostaviti čovječanstvo u strahovitome neredu grijeha i pobune. To ne upućuje na Izrael zato jer Izraela, niti zavjetnoga naroda nema, sve do poziva upućenog Abrahamu u Postanku 12.
2. Knjiga Postanka 12:1-3 je YHWH-in prvotni poziv i otkrivenje Abrahamu koji će postati zavjetni narod, Izrael. Ali čak i u tome prvotnome pozivu, Bog je imao oči na čitavome svijetu. Zabilježite stih 3!
3. U Knjizi Izlaska 20 (Pnz 5) YHWH daje Svoj Zakon Mojsiju za vođenje Svoga posebnog naroda. Zabilježite da u Izlasku 19:5-6 YHWH otkriva Mojsiju jedinstveni odnos što će Izrael imati. Ali isto tako zabilježite da su oni bili odabrani, kao Abraham, da blagoslove svijet (usp. Izl 19:5, “jer sva je zemlja Moja”). Izrael je morao biti mehanizam za narode da spoznaju YHWH-u i budu privučeni k Njemu. Tragično je to što su oni zakazali (usp. Ez 36:27-38).
4. U Psalmima: 22:27-28; 66:4; 86:9 (Otk 15:4).
5. Kroz proroke YHWH je nastavljao otkrivati Svoje sveopće iskupiteljske naume:
  - a. Izaiju - 2:2-4; 12:4-5; 25:6-9; 42:6.10-12; 45:22; 49:5-6; 51:4-5; 56:6-8; 60:1-3; 66:18.23
  - b. Jeremiju - 3:27; 4:2; 12:15-16; 16:19
  - c. Miheja - 4:1-3
  - d. Malahiju 1:11.

Ovaj je sveopći naglasak omogućen nužnošću “Novoga saveza” (usp. Jer 31:31-34; Ez 36:22-38) što se usredotočuje na YHWH-ino milosrđe, ne na izvedbu palih ljudi. Postoji “novo srce”, “novi um”, i “novi duh”. Poslušnost je ključna ali ona je nutarnji, a ne jedino vječni kôd (usp. Rim 3:21-31).

NZ jasno na nekoliko načina pojačava sveopći iskupiteljski naum:

1. Veliko poslanje - Evanđelje po Mateju 28:18-20; Luka 24:46-47; Djela apostolska 1:8
2. Božji vječni naum (tj. predodređeni) – Evanđelje po Luki 22:22; Djela apostolska 2:23; 3:18; 4:28; 13:29
3. Bog želi da svi ljudi budu spašeni - Evanđelje po Ivanu 3:16; 4:42; Djela apostolska 10:34-35; 1. Timoteju poslanica 2:4-6; Titu 2:11; 2. Petrova 3:9; 1. Ivanova 2:2; 4:14
4. Krist ujedinjuje SZ i NZ - Galaćanima poslanica 3:28-29; Efežanima 2:11 - 3:13; Kološanima 3:11. Sve ljudske prepreke i razlike uklonjene su u Kristu. Isus je “Tajna Božja”, skrivena ali sad otkrivena (Ef 2:11 - 3:13).

NZ usredotočuje se na Krista, ne na Izrael. Evanđelje, a ne nacionalna ili zemljopisna regija, jeste središte. Izrael je bio prvo otkrivenje ali Isus je konačno otkrivenje (usp. Mt 5:17-48).

Nadam se da ćete uzeti vremena za pročitati Posebnu temu dolje: [Zašto obećanja prema SZ-nome Savezu izgledaju tako različito od obećanja prema NZ-nome Savezu.](#)

POSEBNA TEMA: ZAŠTO OBEĆANJA PREMA SZ-nome SAVEZU IZGLEDAJU TAKO RAZLIČITO OD OBEĆANJA PREMA NZ-nome SAVEZU

Kroz godine moga proučavanja eshatologije naučio sam da većina kršćana nemaju ili ne žele razvijenu, sustavnu, kronologiju kraja vremena. Postoje neki kršćani koji se usredotočuju ili većinom na ovo područje kršćanstva iz teoloških, psiholoških, ili denominacijskih razloga. Takvi kršćani izgleda postaju opsjednuti time kako će se sve završiti, i nekako promašuju nužnost Evanđelja! Vjernici ne mogu utjecati na Božji eshatološki (kraj vremena) raspored, ali mogu sudjelovati u opunomoćenju Evanđelja (usp. Mt 28:19-20; Lk 24:47; Djela 1:8). Većina vjernika potvrđuje Drugi Kristov dolazak i dovršetak Božjih obećanja na kraju vremena. Poteškoće tumačenja narastaju iz toga kako razumijeti ovaj vremenski dovršetak što proizlazi iz nekoliko biblijskih paradoksa:

1. napetost između proročkih uzoraka Saveza SZ-a i apostolskih uzoraka Saveza NZ-a
2. napetost između biblijskoga monoteizma (jedan Bog za sve) i izbor Izraela (poseban narod)
3. napetost između uvjetovanoga vida biblijskih Saveza i obećanja (“ako ... onda”) te neuvjetovane Božje vjernosti za iskupljenje paloga čovječanstva
4. napetost između književnih vrsta Bliskoga Istoka i suvremenih zapadnjačkih književnih obrazaca
5. napetost između Kraljevstva Božjega kao sadašnjost, a ipak budućnost
6. napetost između vjerovanja u skorašnji Kristov povratak i vjerovanja da se prvo moraju dogoditi neki događaji.

Raspravimo ove napetosti jednu po jednu.

PRVA NAPETOST (SZ-ne rasne, nacionalne, i zemljopisne grupacije nasuprot svim vjernicima svijeta)

SZ-ni proroci predkazuju obnovu židovskoga kraljevstva u Palestini sa središtem u Jeruzalemu gdje se skupljaju svi narodi Zemlje kako bi slavili i služili Davidovskoga vladara, ali niti Isus ni NZ-ni apostoli nisu se nikad usredotočili na taj raspored. Nije li SZ nadahnut (usp. Mt 5:17-19)? Kako NZ-ni autori izostavljaju ključne događaje na kraju vremena?

Postoji nekoliko izvora obavijesti o kraju svijeta:

1. SZ-ni proroci (Izaija, Mihej, Malahija)
2. SZ-ni apokaliptički pisci (usp. Ez 37 - 39; Dn 7 - 12; Zah)
3. međuzavjetni, nekanonski židovski apokaliptički pisci (kao 1. Henokova, na koju se poziva u Judinoj poslanici)
4. Sâm Isus (usp. Mt 24; Mk 13; Lk 21)
5. Pavlova pisanja (usp. 1. Kor 15; 2. Kor 5; 1. Sol 4 - 5; 2. Sol 2)
6. Ivanova pisanja (1. Ivanova poslanica i Otkrivenje).

Uče li svi ovi jasno o rasporedu kraja vremena (događaji, kronologija, osobe)? Ako ne, zašto? Nisu li svi nadahnuti (osim židovskih međuzavjetnih spisa)?

Duh otkriva istine SZ-nim piscima u pojmovima i grupacijama koje oni mogu razumijeti. Međutim, kroz napredujuće otkrivenje Duh je proširio ove SZ-ne eshatološke zamisli na sveopći opseg (“tajna Krista”, usp. Ef 2:11 - 3:13; [vidjeti Posebnu dolje: Tajna](#)). Evo nekih mjerodavnih primjera:

1. grad Jeruzalem u SZ-u bio je korišten kao metafora naroda Božjega (Sion), ali prenesen je u NZ kao pojam izražavanja Božje prihvaćenosti svih pokajnika, vjerujućih ljudi (novi Jeruzalem u Knjizi Otkrivenja 21 – 22). Teološko proširenje doslovnoga, fizičkog grada u novi Božji narod (vjerujući Židovi i pogani) bilo je predkazano u Božjem obećanju o iskupljenju paloga čovječanstva u Knjizi Postanka 3:15, prije negoli su čak postojali ikoji Židovi ili židovski glavni grad. Čak je poziv Abrahama (usp. Post 12:1-3) uključivao pogane (usp. Post 12:3; Izl 19:5)
2. u SZ-u neprijatelji Božjega naroda su okolni narodi Drevnoga Bliskog Istoka, ali u NZ-u oni su bili prošireni na sve nevjerujuće, protu-Božje, sotonističke ljude. Bitka se pomakla od zemljopisnoga, područnoga sukoba na sukob širom svijeta, kozmički sukob (usp. Kol)
3. obećanje zemlje koja je tako cjelovita u SZ-u (patrijarhalna obećanja Postanka, usp. Post 12:7; 13:15; 15:7,15; 17:8) postalo je sada čitava Zemlja. Novi Jeruzalem silazi kako bi ponovno oblikovao Zemlju, ne samo ili isključivo Bliski Istok (usp. Otk 21 - 22)

4. neki ostali primjeri SZ-nih proročkih zamisli koja su bila proširena su:
  - a. Abrahamovo potomstvo sad je duhovno obrezano (usp. Rim 2:28-29)
  - b. narod po Savezu sad uključuje pogane (usp. Hoš 1:10; 2:23, navedeno u Rim 9:24-26; također Lev 26:12; Izl 29:45, navedeno u 2. Kor 6:16-18 i Izl 19:5; Pnz 14:2, navedeno u Tit 2:14)
  - c. Hram je sad Isus (usp. Mt 26:61; 27:40; Iv 2:19-21) i kroz Njega mjesna crkva (usp. 1. Kor 3:16) ili pojedinačni vjernik (usp. 1. Kor 6:19)
  - d. čak Izrael i njegovi osobiti opisni SZ-ni izričaju sad upućuju na čitav Božji narod (tj. "Izrael", usp. Rim 9:6; Gal 6:16, tj. "kraljevstvo svećeništva", usp. 1. Pt 2:5.9-10; Otk 1:6).

Proročki uzorak bio je ispunjen, proširen, i sad je više uključujući. Isus i pisci apostoli ne predstavljaju kraj vremena na isti način kao SZ-ni proroci (usp. Martin Wyngaarden, *The Future of The Kingdom in Prophecy and Fulfillment*). Suvremeni tumači koji pokušavaju SZ-ni obrazac učiniti doslovnim ili mjerodavnim uvijaju Otkrivenje u čistu židovsku Knjigu te prisiljavaju značenje u atomizirane, višeznačne Isusove i Pavlove izričaje! NZ-ni pisci ne nijeću SZ-ne proroke, nego pokazuju njihov konačan sveopći suzvuk. Nema uređenoga, logičkog sustava za Isusovu ili Pavlovu eshatologiju. Njihova svrha prvenstveno je iskupiteljska ili pastoralna.

Međutim, čak unutar NZ-a postoji napetost. Ne postoji jasna sustavnost eshatoloških događaja. Na mnogo načina Otkrivenje začuđujuće koristi SZ-na smjeranja u opisivanju kraja umjesto Isusovih učenja (usp. Mt 24; Mk 13)! Ono slijedi književnu vrstu započetu Ezekielom, Danielom, i Zaharijom, ali razvijenu tijekom međuzavjetnoga razdoblja (židovska apokaliptička književnost). Ovo je mogao biti Ivanov način povezivanja Staroga i Novoga saveza. To pokazuje stari uzorak ljudske pobune i Božje predanosti iskupljenju! Ali mora biti rečeno da iako Otkrivenje koristi SZ-ni jezik, osobe, i događaje, ono ih ponovno objašnjava u svjetlu prvoga stoljeća Rima (usp. Otk 1:7).

DRUGA NAPETOST (monoteizam nasuprot izabranome narodu)

Biblijski naglasak je na jednome osobnom, duhovnom, stvoritelju-iskupitelju, Bogu (usp. Izl 8:10; Iz 44:24; 45:5-7.14.18.21-22; 46:9; Jer 10:6-7). SZ-na jedinstvenost njegovih vlastitih dana bila je monoteizam. Svi okolni narodi bili su politeisti. Božje jedinstvo je srce SZ-nog otkrivenja (usp. Pnz 6:4). Stvorenje je pozornica sa svrhom zajedništva između Boga i čovječanstva, stvorenog na Njegovu sliku i sličnost (usp. Post 1:26-27). Međutim, čovječanstvo se pobunilo, griješi protiv Božje ljubavi, vodstva, i svrhe (usp. Post 3). Božja ljubav i svrha bili su tako snažni i sigurni da je On obećao iskupiti palo čovječanstvo (usp. Post 3:15)!

Napetost izrasta kad Bog odabire uporabiti jednoga čovjeka, jednu obitelj, jedan narod kako bi dosegnuo ostatak čovječanstva. Božji izbor Abrahama i Židova kao kraljevstvo svećeništva (usp. Izl 19:4-6) prouzročilo je ponos umjesto služenja, isključivost umjesto uključivosti. Božji poziv Abrahama uključio je namjeravan blagoslov čitavoga čovječanstva (usp. Post 12:3). Mora biti zapamćeno i naglašeno da je SZ-ni izbor bio za služenje, ne spasenje. Čitav Izrael nikad nije bio u pravilnome odnosu s Bogom, nikad vječno spašen temeljeno isključivo na njegovu pravu prvorodstva (usp. Iv 8:31-59; Mt 3:9), nego osobnom vjerom i poslušnosti (usp. Post 15:6, navedeno u Rim 4). Izrael je izubio svoje poslanje (sad je Crkva kraljevstvo svećenstva, usp. 1:6; 2. Pt 2:5.9), preokrenuta naredba u povlasticu, služenje u poseban stav! Bog odabire jednog kako bi odabrao sve!

TREĆA NAPETOST (uvjetovani Savezi nasuprot neuvjetovanih Saveza)

Postoji teološka napetost ili paradoks između uvjetovanih i neuvjetovanih Saveza. Zasiurno je istinito da je Božja iskupljujuća svrha/naum neuvjetovana (usp. Post 15:12-21). Međutim, naređeni ljudski odaziv uvijek je uvjetovan!

Ovaj "ako ... onda" uzorak pojavljuje se i u SZ-u i NZ-u. Bog je vjeran; čovječanstvo je nevjerno. Ova je napetost prouzročila mnogo zbrke. Tumači su stremili usredotočiti se na samo jedan "rog dvojbe", Božju potpunu vjernost ili ljudski napor, Božju suverenost ili slobodnu volju čovječanstva. Oboje je biblijski i neophodno.

Ovo se odnosi na eshatologiju, na Božja SZ-na obećanja Izraelu. Ako to Bog obeća, to i odredi! Bog je vezan Svojim obećanjima; uključen je Njegov ugled (usp. Ez 36:22-38). Neuvjetovani i uvjetovani Savezi sreću se u Kristu (usp. Iz 53), ne Izraelu! Božje konačno ispunjenje vjernosti leži u iskupljenju svih koji će se pokajati i uzvjerovati, ne u tome tko je bio njihov otac/majka! Krist, ne Izrael, jeste ključ za sve Božje Saveze i obećanja. Postoji li teološka parenteza u Bibliji, to nije Crkva, nego Izrael (usp. Djela 7 i Gal 3).

Poslanje navješćivanja Evandjelja svijetu prešlo je na Crkvu (usp. Mt 28:19-20; Lk 24:47; Djela 1:8). To je ipak uvjetovani Savez! Ovo ne podrazumijeva da je Bog potpuno odacio Židove (usp. Rim 9 – 11). Mora postojati mjesta i svrhe za kraj vremena, za vjerujući Izrael (usp. Zah 12:10).

ČETVRTA NAPETOST (književni obrasci Bliskoga Istoka nasuprot zapadnjačkim obrascima)

Žanr je kritički dio u ispravnome tumačenju Biblije. Crkva se razvijala u zapadnjačkoj (Grčka) kulturološkoj okolnosti. Istočnjačka književnost više je slikovita, metaforička, i simbolička negoli suvremeni, zapadnjački kulturološki književni obrasci. Usredotočuje se na ljude, sukobe, te događaje više negoli na sažete izrečene istine. Kršćani snose krivnju za uporabu svojih povijesnih i književnih obrazaca u tumačenju biblijskoga proročanstva (i SZ-noga i NZ-noga). Svaki

naraštaj i zemljopisna zasebna jedinica koristila je svoju kulturu, povijest, i književnost za tumačenje Otkrivenja. Svaki od njih bio je u krivu! Osiono je misliti da je suvremena zapadnjačka kultura žarište biblijskoga proročanstva!

Žanr u kojem je izvorni, nadahnuti autor odabrao pisati jeste književni ugovor s čitateljem. Knjiga Otkrivenja nije povijesna pripovijetka. Ona je složenica pisma (poglavlja 1 – 3), proročanstva, i uglavnom apokaliptičke književnosti. Pogrešno je činiti tako da Biblija kaže više negoli je bila nakana izvornoga autora kao i to da kaže manje negoli je on namjeravao! Drskost i dogmatizam tumača čak su još više neprimjereni u knjizi kao što je Otkrivenje.

Crkva se nije nikad složila o primjerenome tumačenju Otkrivenja. Moja briga je slušati i baviti se čitavom Biblijom, ne samo izdvojenim dijelom (dijelovima). Biblijski istočnjački način razmišljanja predstavlja istinu u parovima punima napetosti. Naše zapadnjačko stremljenje prema izrečenoj istini nije neispravno, nego neuravnoteženo! Mislim da je moguće pomaknuti barem neku mrtvu točku u tumačenju Otkrivenja ne mijenjajući ništa u nakani za naredne naraštaje vjernika. Većini je tumača očito da Otkrivenje mora biti tumačeno u svjetlu njegovih vlastitih dana i njegova žanra. Povijesni pristup Otkrivenju mora se baviti onime što su prvi čitatelji mogli, ili morali, razumjeti. Na mnogo su načina suvremeni tumači izgubili značenje mnogih simbola Knjige. Početni glavni potisak Otkrivenja bio je ohrabrivanje progonjenih vjernika. Ono je pokazalo Božji nadzor povijesti (kao što su učinili SZ-ni proroci); ono potvrđuje da se povijest kreće prema imenovanoj krajnjoj točki, osudi ili blagoslovu (kao što su činili SZ-ni proroci). Ono je potvrdilo u prvome stoljeću židovske apokaliptičke pojmove Božje ljubavi, prisutnosti, snage, i suverenosti!

Ono djeluje na ovaj isti teološki način za svaki naraštaj vjernika. Opisuje kozmičku borbu dobra i zla. Pojednosti prvoga stoljeća mogu biti izgubljene za nas, ali ne snažne, ohrabrujuće istine. Kad suvremeni, zapadnjački tumači pokušavaju siliti pojednosti Otkrivenja u njihovu suvremenu povijest, nastavlja se uzorak krivih tumačenja!

Vrlo je moguće da pojednosti Knjige mogu postati doslovno neobične ponovno (kao što je bio SZ u vezi s Kristovim rođenjem, životom, i smrću) za posljednji naraštaj vjernika kad se suoče s napadom protu-Božjega vođe (usp. 2. Sol 2) i kulturom. Nitko ne može znati ovo doslovno ispunjenje Otkrivenja sve dok Kristove riječi (usp. Mt 24; Mk13; i Lk 21) i Pavlove (usp. 1. Kor 15; 1. Sol 4 - 5; i 2. Sol 2) također ne postanu povijesni dokaz. Pretpostavljanje, nagađanje, i dogmatizam svi su neprikladni. Apokaliptička književnost dozvoljava ovu fleksibilnost. Hvala Bogu za slike i simbole koji nadmašuju povijesnu pripovijest! Bog je u nadzoru; On kraljuje; On dolazi!

Većina suvremenih komentatora promašuju svrhu žanra! Suvremeni zapadnjački tumači često traže jasan, logički teološki sustav radije negoli da budu otvoreni s višeznačnim, simboličkim, dramatskim žanrom židovske apokaliptičke književnosti. Ova je istina dobro izražena od Ralpa P. Martina u njegovu članku, "Approaches to New Testament Exegesis" ["Pristupi egzegezi Novoga zavjeta" – slobodan prijevod - op.prev.], u knjizi *New Testament Interpretation*, izdanoj od Howarda Marshalla:

"Ukoliko ne prepoznajemo dramatsku kakvoću ovog pisanja te opozovemo način na koji je korišten jezik kao pomoćno sredstvo za izražavanje religijske istine, strašno ćemo pogriješiti u našem razumijevanju Apokalipse, te pogrešno pokušavati tumačiti njena viđenja kao da je to bila knjiga književne proze i pobrinula se opisati događaje koje je iskusila te odredila vrijeme povijesti. Poduzeti drugi pravac znači uletjeti u sve vrste poteškoća tumačenja. Mnogo ozbiljnije to vodi iskrivljavanju srznoga značenja apokaliptičkoga i tako promašuje ogromnu vrijednost ovoga dijela Novoga zavjeta kao dramatsku tvrdnju u mitsko-poetskome jeziku Božje suverenosti u Kristu i paradoks njegova pravila koji skladno uklapa moć i ljubav (usp. 5:5.6; Lav je Janje)" (str. 235).

W. Randolph Tate u svojoj je knjizi *Biblical Interpretations* rekao:

"Ni jedan drugi žanr Biblije nije bio čitan tako vatreno s toliko ishoda potištenosti kao apokalipsa, posebice knjige Daniela i Otkrivenje. Ovaj je žanr pretrpio od pogubne povijesti pogrešnoga tumačenja zbog temeljnoga nerazumijevanja njegovih književnih oblika, građe, i svrhe. Zbog njegova jasnoga traženja da otkrije što se uskoro mora dogoditi, apokalipsa je bila viđena kao karta ceste u i nacrt budućnosti. Tragična mana u ovome pogledu je pretpostavka da je okvir uputa knjige čitateljevo današnje doba radije negoli autorovo. Ovaj pristup apokalipsi koji je posljedica pogrešnoga upućivanja (naročito Otkrivenju) razmatra djelo kao da je bilo kriptogram [šifrom pisani tekst – op.prev.] kojim današnji događaji mogu biti korišteni za tumačenje simbola teksta ... Prvo, tumač mora prepoznati da apokaliptik navješćuje svoje poruke putem simbolizma. Tumačiti simbol doslovno kad je on metaforički jednostavno je pogrešno tumačenje. Pitanje nije jesu li događaji u apokalipsi povijesni. Događaji mogu biti povijesni; oni su se uistinu dogodili, ili mogli dogoditi, ali autor predstavlja događaje i navješćuje značenje putem slika i prototipova" (str. 137).

Iz *Dictionary of Biblical Imagery*, izdano od Rykena, Wilhosta i Longmana III:

“Današnji čitatelji često su smeteni i zbunjeni ovim žanrom. Neočekivani slikoviti prikaz i iskustva van-ovoga-svijeta izgledaju čudno i van sklada s većinom Pisma. Shvaćanje ove književnosti doslovno ostavlja mnoge čitatelje u koprcanju određivanja ‘što će se dogoditi kad’, čime promašuju nakanu apokaliptičke poruke” (str. 35).

PETA NAPETOST (Kraljevstvo Božje kao sadašnjost a ipak budućnost)

Kraljevstvo Božje je sadašnjost, a ipak budućnost. Ovaj teološki paradoks postaje usmjeren na glavnu točku eshatologije. Očekuje li netko doslovno ispunjenje svih SZ-nih proročanstava za Izraela onda Kraljevstvo postaje uglavnom obnova Izraela na zemljopisno određenoj i teološka nadmoćnost! To bi moglo iziskivati da Crkva bude potajice uznesena u poglavlju 5 i da se preostala poglavlja odnose na Izraela (ali promotrite Otk 22:16).

Međutim, ako je žarište na bivanju Kraljevstva ustoličenim od strane obećanoga SZ-nog Mesije, onda je ono sadašnjost s Kristovim prvim dolaskom, i tada žarište postaje Kristovo utjelovljenje, život, učenja, smrt i uskrsnuće. Teološki naglasak je na trenutačnome spasenju. Kraljevstvo je došlo, SZ se ispunio u Kristovoj ponudi spasenja za sve, ne u Njegovome Tisućgodišnjem kraljevstvu za neke!

Zasigurno je istina da Biblija govori o oba Kristova dolaska, ali gdje mora biti stavljen naglasak? Meni izgleda da se većina SZ-nih proročanstava usredotočuje na Prvi dolazak, ustanovljenje Mesijanskoga kraljevstva (usp. Dn 2). Ovo je na mnogo načina slično Božjoj vječnoj vladavini (usp. Dn 7). U SZ-u žarište je na Božjoj vječnoj vladavini, ali mehanizam za to očitovanje vladavine je služba Mesije (usp. 1. Kor 15:26-27). Nije pitanje što je istinito; oboje je istinito, ali gdje je naglasak? Mora biti rečeno da su neki tumači postali toliko usredotočeni na Tisućgodišnje kraljevstvo Mesije (usp. Otk 20) da su promašili biblijsko žarište na Očevoj vječnoj vladavini. Kristova vladavina je uvodni događaj. Kao što Kristova dva dolaska nisu bila očita u SZ-u, tako nije niti privremena vladavina Mesije!

Ključ Kristova propovijedanja i učenja je Božje kraljevstvo. Oboje je sadašnjost (u spasenju i služenju), i budućnost (u ispunjenju i snazi). Otkrivenje, ako se usredotočuje na tisućljetnu vladavinu Mesije (usp. Otk 20), ona je privremena, ne konačna (usp. Otk 21 – 22). Iz SZ-a nije očito da je privremena vladavina neophodnost; ustvari, Mesijanska vladavina iz Knjige Daniela 7 je vječna, ne tisućgodišnja.

ŠESTA NAPETOST (predstojeći Kristov povratak nasuprot odgođenoj *Parusiji*)

Većina vjernika bila je učena da je Isusov dolazak skori, iznenadan, i neočekivan (usp. Mt 10:23; 24:27.34.44; Mk 9:1; 13:30; Otk 1:1.3; 2:16; 3:11; 22:7.10.12.20). Ali svaki očekujući naraštaj vjernika toliko je bio u krivu! Skorost (neposrednost) Isusova povratka snažno je obećana nada svakoga naraštaja, ali stvarnost za samo jedan (i taj jedan je onaj progonjen). Vjernici moraju živjeti ako bude Njegov dolazak sutra, ali predviđati i vršiti Veliko poslanje (usp. Mt 28:19-20) ako On odugovlači.

Neki odlomci u Evanđeljima (usp. Mk 13:10; Lk 17:2; 18:8) te 1. i 2. Poslanica Solunjanima temeljeni su na odgođenoj Drugome dolasku (*Parusija*). Postoje neki povijesni događaji koji se prvo moraju dogoditi:

1. evangelizacija širom svijeta (usp. Mt 24:14; Mk 13:10)
2. otkrivenje “Čovjeka grijeha” (usp. Mt 24:15; 2. Sol 2; Otk 13)
3. veliki progon (usp. Mt 24:21.24; Otk 13).

Postoji namjeravana višeznačnost (usp. Mt 24:42-51; Mk 13:32-36)! Živjeti svaki dan kao da vam je zadnji ali predviđati i obučavati se za buduću službu!

POSEBNA TEMA: TAJNA

I. U SZ-u

Ova aramejska riječ (BDB 1112, KB 1980), *raz*, znači “skriti”, “čuvati tajnu”. Upotrijebljena je nekoliko puta u Knjizi proroka Daniela (usp. Dn 2:18.19.27.28.29.30.47; 4:9). Ona postaje središnja tema u apokaliptičkoj književnosti i često je spomenuta u Svicima s Mrtvoga mora. Bog otkriva Svoga skrivenoga zastupnika Svojim prorocima (usp. Post 18:17; Jer 23:18; Dn 9:22; Am 3:7).

Zajednici u Svitku s Mrtvoga mora Božje otkrivenje bilo je posredovano kroz: (1) poruku SZ-nih proroka (*raz*), ali i kroz (2) tumačenje (*pešer*) o “učitelju pravednosti”. Ovaj dvostruki uzorak otkrivenja i tumačenja osobina je apokaliptičke književnosti.

- II. U sinoptičkim Evanđeljima “tajna” je korištena o duhovnim uvidima skupljenima iz Isusovih parabola:
1. Evanđelje po Marku 4:11
  2. Evanđelje po Mateju 13:11
  3. Evanđelje po Luki 8:10.
- III. Pavao je koristi na nekoliko različitih načina:
1. djelomično otvrdnuće Izraela da se dopusti poganima biti uključenima. Ovaj dotok pogana djelovat će kao mehanizam za Židove da prihvate Isusa kao Krista proročanstva (usp. Rim 11:25-32)
  2. Evanđelje je bilo obznanjeno narodima, kazujući im da su oni svi uključeni u Krista i kroz Krista (usp. Rim 16:25-27; Kol 2:2)
  3. nova tijela vjernika pri Drugome dolasku (usp. 1. Kor 15:5-57; 1. Sol 4:13-18)
  4. sažimanje svega u Kristu (usp. Ef 1:8-11)
  5. pogani i Židovi kao su-nasljednici (usp. Ef 2:11 - 3:13)
  6. prisnost odnosa između Krista i Crkve opisana u pojmovima braka (usp. Ef 5:22-33)
  7. pogani uključeni u zavjetni narod i ispunjeni Duhom Kristovim kako bi se stvorila Kristo-slična zrelost, to jest, obnovila iskvarena slika Božja u čovjeku (usp. Post 1:26-27; 5:1; 6:5.11-13; 8:21; 9:6; Kol 1:26-28)
  8. kraj vremena Antikrista (usp. 2. Sol 2:1-11).
- IV. Himna rane Crkve ili katekizam o tajni Evanđelja nađena je u 1. Timoteju poslanici 3:16.
- V. U Ivanovoj Knjizi Otkrivenja ona je korištena u značenju Ivanovih apokaliptičkih simbola:
1. Otkrivenje 1:20
  2. Otkrivenje 10:7
  3. Otkrivenje 17:5.6.
- VI. Ovo su istine koje ljudi ne mogu otkriti; one moraju biti otkrivene od Boga.
- VII. [Vidjeti Posebnu temu gore: YHWH-in vječni iskupiteljski naum.](#)

9:16 “u skladu sa svima Tvojim pravednim djelima” U Knjizi proroka Daniela 9:7 Daniel pripisuje pravednost Bogu; u 9:14 Daniel iznosi na vidjelo tvrdnju, “Gospodin naš Bog je pravedan”; i sad u 9:16 Daniel se poziva na Božju narav (usp. Dn 9:17.19), ne na neposluh Njegova naroda (usp. Dn 9:18), kao razlog da se Izrael obnovi (usp. Dn 9:20), kao i da se dovrši njihov poziv bivanja svjetlom narodima!

▣ **“grada Jeruzalema, Tvoje svete gore”** Bog je bio povezan sa Svojim narodom i Svojim Hramom na gori Morija (usp. Dn 9:20). Drevni su ljudi povezivali božanstva na narodne skupine. Daniel je molio Boga neka djeluje zbog Svoga vlastitog Imena (usp. Dn 9:17.18.19; Ez 36:22-38). Božja žudnja i zamisao je još uvijek evangelizacija svijeta (usp. Mt 28:18-20; Lk 24:47; Djela 1:8).

9:17 “zbog Sebe, o Gospodine” Ovo je ponovljeno u Knjizi proroka Daniela 9:19. Daniel ponizno moli YHWH-u neka djeluje tako da izvrši Svoje svrhe o svjedocima širom svijeta i iskupljenju kroz Izraela.

▣ **“neka Tvoje lice zasja nad”** Ovo odražava pravilo blagoslova Knjige Brojeva 6:24.26, što je također odražena u Psalmu 80:3.7.19.

Naredni stih također koristi ljudske fizičke pojmove kako bi se naslovio Bog (antropomorfizam). Daniel moli vječnoga, duhovnoga Boga neka:

1. zasja Njegovo lice nad, Knjiga proroka Daniela 9:17
2. prigine Svoje uho, Knjiga proroka Daniela 9:18
3. otvori Svoje oči, Knjiga proroka Daniela 9:18
4. o, Gospodine, počuj, Knjiga proroka Daniela 9:19.

9:18 “ne ... na račun ikojih zasluga naših vlastitih, nego na račun Tvoje velike sućuti” Daniel moli više kao Mojsije, u tome da se poziva na Božju narav (usp. Dn 9:17.19) za oprost i nezasluzeno oslobođenje Jeruzalema, Hrama, i naroda kao cjeline (usp. Dn 9:19), ne ikoje zaslužene ili dosegnute pravednosti u dijelu Izraela. Ovo je SZ-na početna zamisao o opravdanju milošću kroz vjeru (usp. Post 15:6; Rim 4:3; Gal 3:6).

9:19 Čak u engleskome prijevodu netko može osjetiti jačinu (nizovi IMPERATIVA) Danielove molitve!

[Vidjeti Posebnu temu dolje: Oprost u Starome zavjetu.](#)

POSEBNA TEMA: OPROST U STAROME ZAVJETU

Ovdje je većina hebrejskih riječi ili idioma što izražavaju Božanski oprost ljudskoga grijeha i pobune:

1. “oprostiti”, “oproštenje”, חָלַם – BDB 699, KB 757, tj. Knjiga Izlaska 34:9; Levitski zakonik 4:20.26. 31.35; 5:10.13.16.18; 6:7; 19:22; Brojevi 14:20; 15:25-28; 30:5.8.12; 1. Kraljevima 8:30.34.36.39.50; Psalam 25:11; 103:3; Knjiga proroka Izaije 55:7; Daniel 9:19; Amos 7:2 (ovaj je pojam uvijek korišten o Bogu, nikad o ljudima)
2. “obrisati”, “izbrisati”, אָשַׁב (vrlo uobičajen GLAGOL s mnogim značenjima) – BDB 669, KB 724, tj. Knjiga Izlaska 23:21; 32:32; 34:7; Brojevi 14:18; Jošua 24:19; Psalam 25:18; 32:1.5; 85:2; 99:8; Knjiga proroka Miheja 7:18
3. “pokriti”, “okajati /izmiriti”, רָפַץ – BDB 497, KB 493, tj. vrlo uobičajeno u Levitskome zakoniku; Psalam 65:3; 78:38; 79:9; Knjiga proroka Izaije 6:7; 22:14; Jeremija 18:23; Ezekiel 16:63; Daniel 9:24
4. “izbrisati”, “obrisati”, הָחַם – BDB 562, KB 567, tj. Knjiga Nehemije 4:5; Psalam 51:1.9; Knjiga proroka Izaije 43:25; 44:22; Jeremija 18:23
5. “iscijeliti”, אָפַר – BDB 950, KB 1272, tj. 2. Knjiga Ljetopisa 7:14; Psalam 41:4; 103:3; Knjiga proroka Izaije 6:10; 57:18; Jeremija 3:22; 17:14; 30:17; Hošea 5:13; 14:4
6. “prijeći (preko nečega)”, רָבַע – BDB 716, KB 778, tj. Izreke 19:11; Knjiga proroka Amosa 7:8; 8:2; Mihej 7:18
7. “oprati”, סָבַב – BDB 460, KB 459, tj. Psalam 51:2.7; Knjiga proroka Jeremije 2:22; 4:14
8. “očistiti”, רָהַט – BDB 372, KB 369, tj. Levitski zakonik 16:30; Psalam 51:7; Izreke 20:9; Knjiga proroka Ezekiel 24:13; 36:25
9. “baciti iza leđa”, רָלַשׁ – BDB 1020, KB 1527, tj. Knjiga proroka Izaije 38:17; Mihej 7:19
10. “pročistiti”, אָטַח – BDB 306, KB 305, tj. Psalam 51:7 (ovaj suzruk o Božanskome očišćenju toga uobičajenoga GLAGOLA, nađen je jedino ovdje)
11. “skriti Svoje lice od”, רָתַס – BDB 711, KB 771, tj. Psalam 51:9
12. “spomeni se” (negativno), רָכַז – BDB 269, KB 269, tj. Knjiga proroka Izaije 43:25
13. “zgaziti” (doslovno “zatomiti”), שָׁבַב – BDB 461, KB 460, tj. Knjiga proroka Miheja 7:19.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 20-23

²⁰“Sad dok ja bijah govorio i molio, i ispovijedao svoj grijeh i grijeh moga naroda Izraela, i iznosio svoju usrdnu molbu pred GOSPODINA moga Boga zbog svete gore moga Boga, ²¹dok ja još uvijek bijah govorio u molitvi, onda čovjek Gabriel, kojeg sam vidio u videnju prethodno, dođe k meni u *mojoj* krajnjoj klonulosti otprilike u vrijeme večernjega prinosa. ²²On *mi* dade uputu i govoraše sa mnom i reče: ‘O Daniele, ja sam sad došao pred tebe da ti dam uvid s razumijevanjem. ²³Na početku tvojih usrdnih molbi zapovijed bijaše izašla, i ja sam došao reći *tebi*, jer ti si visoko cijenjen; tako pazi na poruku i dobij razumijevanje videnja.’”

9:20 Zabilježite sve PARTICIPE, što u osnovi upućuje na isti čin:

1. govorio (*Piel*)
2. molio (*Hithpael*)
3. ispovijedao (*Hithpael*)
4. iznosio (*Hiphil*)
5. govorio (*Piel*, stih 21).

▣ **“svete gore moga Boga”** Ovo upućuje na goru Morija u Jeruzalemu (Jeruzalem je bio izgrađen na sedam brežuljaka), na kojoj je Salamon izgradio Hram (usp. 2. Ljet 3:1). Ovo je bila ista planina na kojoj je Abraham prinio Izaka (usp. Post 22:2) i ista planina bila je poslije mjesto gdje je David prinio žrtvu kako bi zaustavio Božju osudu (usp. 2. Sam 24:18-25; 1. Ljet 21:18-27).

9:21 “onda čovjek Gabriel” Ovo je anđeo glasnik. Njegovo ime znači “čovjek Božji” (BDB 150, usp. 8:16). On je samo jedan od dvojice anđela koji su imenom spomenuti u Bibliji, Gabriel i Mihael.

▣ **“u mojoj krajnjoj klonulosti”** Neki komentatori vežu ovo na anđela Gabriela koji je iscrpljen svojim brzim letom (aramaizam, BDB 419) a neki to vide kao upućivanje na Danielovu iscrpljenost (usp. Dn 7:28; 8:27; 10:8-9.16-17). Budući ja ne mislim da se anđeli umaraju, to vjerojatno upućuje na Daniela.

▣ **“otprilike u vrijeme večernjega prinosa”** Zapamtite, Hram je bio uništen. Nije bilo prinošenja žrtava. Večernji prinos bio je oko 15 sati. Daniel je očuvao hramski obred živim nastavljanjem svog običaja molitve (usp. Dn 6:10)!

9:22 “da ti dam uvid s razumijevanjem” Hebrejska riječ “uvid” (BDB 968) korištena je u nekoliko smislova:

1. pozitivno o mudrosti Daniela u Knjizi proroka Daniela 1:4.17; 9:25
2. negativno o lukavosti maloga roga u Knjizi proroka Daniela 8:25
3. negativno o nevjernome Izraelu u Knjizi proroka Daniela 9:13
4. pozitivno o obnovljenom Izraelu u Knjizi proroka Daniela 11:33.35
5. pozitivno o vjernicima u razdoblju na kraju vremena u Knjizi proroka Daniela 12:3.10.

Hebrejski pojam “razumijevanje(” (BDB 108) upotrijebljen je u Danielu 1:20; 8:15; 9:22; 10:1. Daniel je bio nadaren od Boga i osposobljen anđeoskim tumačenjima za shvaćanje simboličkih viđenja. Ovo određeno objašnjenje bavi se sa sedamdeset godina Jeremijina proročanstva iz Daniela 9:2.

Pitanje što ja neprekidno postavljam u vezi sa žanrom Knjiga proroka Daniel i Zaharije, te Otkrivenjem je: “Jesu li ovi autori dobili poruku od Boga i onda je oblikovali kao apokaliptičku književnost ili su je primili kao oblikovane simbole?” Može li oboje biti istina? Mijenja li Bog iznenada oblik od otkrivenja od proročkih modela na apokaliptičke modele? Ja smatram, vjerujem da su ovi nadahnuti ljudski autori oblikovali svoje poruke na simboličke, dramske, maštovite, slikovite načine. Poruka je od Boga, ali njeno predstavljanje dolazi kroz nadahnute ljude koristeći različite književne žanrove.

9:23 “zapovijed bijaše izašla” Ovo je doslovno, “riječ izađe” (BDB 422, KB 425, *Qal* PERFEKT). Mogla je doći od silnoga anđela kao u Knjizi proroka Daniela 8:16 ili od Boga (usp. Iz 45:23; 55:11). Čak prije negoli je Daniel završio molitvu Nebo se odazvalo!

▣

NASB
NKJV, NRSV
TEV
NJB

“jer ti si visoko cijenjen”
“jer ti si uvelike ljubljen”
“On te ljubi”
“Ti si čovjek posebno odabran”

Podrazumijevani posrednik je Bog. Ovaj izričaj također je upotrijebljen o Danielu u 10:11.19. Hebrejski pojam (BDB 326) znači “dragocjeno blago” (usp. Dn 11:38.43).

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 9:24-27

²⁴“Sedamdeset sedmica određeno je za tvoj narod i tvoj sveti grad, da se dovrši prijestup, da se učini kraj grijeha, da se učini pomirenje za nepravdu, da se uvede u trajnu pravednost, da se zapečati viđenje i proročanstvo i da se pomaže najsvetije mjesto. ²⁵Tako ti moraš znati i razabrati da od izdavanja proglašenja da se obnovi i ponovno izgradi Jeruzalem sve do Pomazanika Kneza *postojat će* sedam sedmica i šezdeset-dvije sedmice; bit će izgrađen ponovno, s trgovom i obrambenim jarkom, čak u vremenima nevolje. ²⁶Onda nakon šezdeset-dvije sedmice Pomazanik će biti dokinut i neće imati ništa, i narod kneza koji mora doći uništiti će grad i svetište. A njegov kraj *doći će* s potopom; čak do kraja bit će rat; opustošenja su određena. ²⁷I on će učiniti čvrst savez s mnogima za jednu sedmicu, ali usred sedmice on će obustaviti žrtvovanje i prinos žita; i na krilu grozota *doći će* jedan koji čini opustošenje, čak sve do potpunoga uništenja, jedan koji je određen, izliven je na jednoga koji čini opustošenje.”

9:24-27 Ovaj odlomak ima usporednicu ili poetski vid (nizovi INFINITIVNIH GRADA) i preveden je u poetske retke od NJB (Dn 9:24-27) i NAB (9:22-26) prijevodima, ali ne od većine engleskih verzija.

Ovo je jedan od najposebnijih, ipak onaj o kojem valja raspravljati, odlomaka u SZ-u. Jesmo li prešli od apokaliptičke, zamršene, simboličke, slikovne književnosti (Dn 7 i 8) na vrlo osobito, povijesno proročanstvo (Dn 9:24-27 i poglavlje 11)? Znače li pojedinosti kao one koje moraju biti viđene kao naviještena buduća povijest?

Ima li ovo viđenje ikoju vezu s: (1) viđenjem Knjige proroka Daniela 8 i Danielom 11:1-35 ili (2) je li to proširenje vraćanja unatrag i proširenje maloga roga Četvrtoga kraljevstva (Antikrist kraja vremena) Daniela 7 i Daniela 11:36-45? Što je književni okvir; za koju povijesnu okolnost?

Treća mogućnost mora se vidjeti kao ona što upućuje na vrijeme Isusa (Njegovo utjelovljenje i zemaljski život), što bi je ograničilo na Peto kraljevstvo Daniela 2:35.44-45; 7:9-10.13-14.18.22.27. Ova mi je mogućnost najprihvatljivija u ovome trenutku u mom proučavanju. Odlomci kao ovaj moraju ostati probni!

Ovaj odlomak djeluje teološki na nekoliko načina:

1. Bog je kaznio Svoj vlastiti narod. Grijeh je neprekidna poteškoća
2. Bog će oprostiti i obnoviti Svoj narod. Spasenje je uvijek moguće
3. više poteškoća ostaje za Njegov narod (vjerujuće Židove i pogane)
4. Mesija dolazi, ali On će biti Pateći Sluga (usp. Iz 53), Ranjen Pastir (usp. Zah 12 - 13)
5. Bog će osuditi one koji napadaju Božji narod.

Jedna od mojih briga s ovim okvirom je ta što je predstavljen u SZ-u proročkim pojmovima o “zemlji” obećanoj Abrahamu (Post 12;15;16), ali NZ širi ovo na sveopće gledište! [Vidjeti Posebnu temu u Danielu 9:15: Zašto obećanja prema SZ-nome Savezu izgledaju tako različito od obećanja prema NZ-nome Savezu.](#) Daniel je prislan s poganskim kraljevima kojima je YHWH otkrio Sebe i oni su Ga slavili. Božji narod širi je od rase Židova (usp. Rim 2:28-29; 9:6; Gal 3:7-9.29; 6:16; 1. Pt 2:5.9; 3:6; Otk 1:6).

Na ovoj točki molim vas vratite se na Okvirne uvide za Daniela 11 i pročitajte točku F, što se bavi s prirodom apokaliptičke književnosti uzeto iz *Plowshares and Pruning Hooks: Rethinking the Language of Biblical Prophecy and Apocalyptic* od D. Brenta Sandya, str. 156-158.

9:24 “Sedamdeset sedmica” Hebrejski izričaj (BDB 988) doslovno je “sedamdeset jedinica od sedam” (ili tjedana). Brojke su uobičajeno bile MNOŽINA ŽENSKOGA RODA, ali ovdje one su MNOŽINA MUŠKOGA RODA i to je neobično, moguće kako bi se označila simbolička narav toga. Ovih “sedamdeset jedinica od sedam” odnosi se na sedamdeset jedinica Jeremijina proročanstva zabilježenog u Danielu 9:2. Danielu je bilo rečeno kako će postojati drugo dulje razdoblje u povijesti Izraela kad će Hram biti ponovno uništen (slično Ez 38 - 39), ali on je morao zapamtiti da je Bog u nadzoru čitave ljudske povijesti i da On dovodi Stvorenje k Božanskoj svrsi.

▣ **“određeno je”** Ovaj hebrejski pojam “odredba” (BDB 367, KB 364) nađen je jedino ovdje u SZ-u (postoje tri aramejska pojma prevedena riječju “proglas” u Dn 2:4 - 7:28, ali nemaju veze s ovim hebrejskim oblikom). On je povezan s aramejskim pojmom što znači “izrezati”, “odrezati”, ili odlučiti”. Ovo je *Niphal* PASIVNI oblik.

Ova “odredba” iz Daniela 9:24 usporedna je s “odredbom” (doslovno “riječ”, BDB 182) iz Daniela 9:25! Obje se bave s obnovom središta židovskoga štovanja (usp. 9:25). Povezan na ovu obnovu je Božji vječni iskupiteljski naum (usp. Dn 9:24), što je uključivao da Mesija bude “odrezan /dokinut” (usp. Dn 9:26; Zah 9 - 14) i Jeruzalem uništen ponovno (usp. Dn 9:26; Ez 38 - 39).

Ako se uzme povijesno razdoblje od dopuštenja Artakserksa za Nehemiju da se vrati u Jeruzalem i ponovno izgradi zidine grada godine 445. pr.Kr.; ako se pretpostavi da “sedamdeset sedmica” upućuje na 490 godina; i ako se računa kraj 69. sedmice kao 483 godine, onda se dolazi vrlo blizu nadnevku početka Isusove: (1) službe (tj. krštenje) ili (2) raspeća (dokinuće Mesije).

Postojale su tri glavne teorije o ovoj odredbi povezanoj na monarhe Perzije: (1) Kir II., poznat kao Kir Veliki, dopustio je svim zarobljenicima da se vrate svojim kućama godine 538. pr.Kr. (usp. Iz 44:26-28; Ezra 1); (2) Artakserkso je Ezri godine 458. pr.Kr. dopustio više svećenika i levita za povratak u Jeruzalem s Ezrom (usp. aramejski, Ezra 7:11-26); i (3) Artakserkso je Nehemiji, godine 445. pr.Kr. dopustio ići u Jeruzalem kako bi ponovno izgradio zidine (usp. Neh. 1:3; 2:3-8).

▣ **“za tvoj narod i tvoj sveti grad”** Ovaj proglas upućuje na Jeruzalem, ali koji vremenski okvir?:

1. perzijsko razdoblje Ezre – Nehemije
2. grčko razdoblje Makabejaca
3. Isus u rimskome razdoblju

4. kraj vremena
5. ili je to ponavljajući uzorak kroz ljudsku povijest:
  - a. neposluh Savezu u dijelu Božjega naroda
  - b. bijes nevjerujućega ljudstva protiv Boga i Njegova naroda.

NASB, NKJV, NRSV   **“da se dovrši prijestup”**
TEV   **“za oslobađanje ... od grijeha”**
NJB   **“dovesti kraju prijestup”**

Prvi dio ove hebrejske građe znači “završiti”, “upotpuniti” (BDB 477-8, KB 476, od aramejskoga korijena “prestati”, “nestati”, usp. 2. Ljet 31:3; Ezra 9:1).

H. C. Leupold, *Exposition of Daniel*, str. 411-412, kaže kako je ovo jedini pojavak različitoga hebrejskog GLAGOLA (BDB 480, KB 476) u *Piel* obliku i morao bi biti preveden “potpuno zaustaviti”. I NASB i NIV bilježe ove mogućnosti u fusnotama, ali koriste prvu mogućnost u prijevodu.

Pojam “prijestup” (BDB 833, “pobuniti se”, “pobuna”, “prijestup”) upotrijebljen je u Knjizi proroka Daniela 8 i 9 o nekoliko različitih ljudi i grijeha:

1. grijesi židovskoga naroda (usp. Dn 8:12-13.23, drukčija riječ u 9:11)
2. grijesi židovskoga vodstva koje je pomoglo Antiohu IV. Epifanu (usp. Dn 8:12-13.23)
3. grijesi Antioha IV. Epifana (usp. Dn 8:12-13,23).

Daniel 9:24 ne upućuje na ovo određeno vrijeme ili vrstu grijeha ili pobune, nego na poteškoću grijeha, s kojim će se konačno baviti, ne Izrael, nego Mesija (usp. Post 3:15; Gal 3; Heb).

Postoji šest stvari spomenutih što su dio Božje iskupiteljske svrhe po pitanju proglašenja o sedamdeset jedinica od sedam. Tri su negativne i tri pozitivne:

1. negativne:
  - a. “dovršiti prijestup”
  - b. “učini kraj grijeha”
  - c. “učini pomirenje za nepravdu”
2. pozitivne:
  - a. “donese trajna pravednost”
  - b. “zapečati viđenje i proročanstvo”
  - c. “pomaže najsvetije” (ovo upućuje ili na mjesto [Hram] ili osobu [veliki svećenik]).

Ove su čini se bile izvršene Isusovim utjelovljenjem, životom, smrću, i uskrsnućem, ali u potpunosti neće biti dovršene sve do Njegova drugog dolaska.

NASB   **“da se učini kraj grijeha”**
NKJV   **“da se učini kraj grijesima”**
NRSV   **“da se stavi kraju grijehenje”**
TEV   **“grijev će biti oprostjen”**
NJB   **“za stavljanje pečata na grijeh”**

Temeljno značenje hebrejske riječi je: (1) “zapečatiti” (BDB 367, KB 364, usp. Dn 9:24 i dalje; 12:4) ili (2) od drukčije hebrejske riječi (BDB 478) “učiniti kraj” (NASB, NKJV, NRSV, NIV). Slobodno kraljevanje grijeha mora biti dovedeno kraju.

Pojam “grijeha” (BDB 308-309, usp. Dn 9:20) opći je pojam za nedostajanje oznake, cilja, ili puta.

NASB   **“da se učini pomirenje za nepravdu”**
NKJV   **“da se učini izmirenje za nepravdu”**
NRSV   **“pomiriti za nepravdu”**
TEV   **“oslobađanje ... od ... zla”**
NJB   **“za ispaštanje zločina”**

Hebrejski izričaj “učini pomirenje” (BDB 497), u osnovi znači “pokriti”, ili “izbrisati”. Mogući aramejski dvojnici bio bi “isprati” ili “izbrisati”.

Postoji očita usporednica u ovim izričajima Knjige proroka Daniela 9:24:

1. prijestup, Daniel 8:12.13; 9:24
2. grijeh, Daniel 9:20.24
3. nepravda, Daniel 9:13.16.24.

Postoji neprekidna pobuna među palim ljudstvom. Bog žudi konačnome okončanju poteškoće (usp. Dn 9:24).

NASB, NKJV, NRSV “da se uvede u trajnu pravednost”
TEV “vječna pravda uspostavljena”
NJB “za uvođenje vječne čestitosti”

Hebrejska riječ *'olam* (tj. “trajno /što ne prestaje”, BDB 841) mora biti tumačena u svjetlu svoga okvira. Vidjeti bilješku o riječi *'olam* u Knjizi proroka Daniela 7:18. Ovaj okvir je budući vrhunac ili dovršenje (usp. Iz 51:6.8; Jer 23:5-6). Pravednost (BDB 761) je osobina (mjerilo) Božja. [Vidjeti Posebnu temu u Danielu 9:7: Pravednost](#). Stvorenje je moralo odražavati Božju narav (usp. 1. Sol 4:7; 5:23; 2. Sol 2:13; Tit 2:14). Vidjeti bilješku u Danielu 9:7. Cilj spasenja je biti kao Bog (usp. Lev 19:2; Mt 5:48). Vjernici nisu samo pozvani u Nebu pri smrti, nego na Kristo-sličnost sad. Bog žudi za ljudima koji odražavaju Njegovu svetost (usp. Rim 8:29-30; 2. Kor 3:18; Gal 4:19; Ef 1:4; 2:10; 1. Sol 3:13; 4:3; 1. Pt 1:15).

NASB, NKJV “da se zapečati viđenje i proročanstvo”
NRSV “da se zapečati i viđenje i prorok”
TEV “tako da će viđenje i proročanstvo postati istiniti”
NJB “za stavljanje pečata na viđenje i na proročanstvo”

Ova hebrejska GRAĐA (BDB 367, KB 364, *Qal* INFINITIV) podrazumijeva prestanak otkrivenja ili: (1) zbog izvjesnosti događaja ili (2) vrhunca Božjih iskupiteljskih nauma za povijest. Neki vide to kao “ispunjenje službe proroka”. U ovome su stihu “viđenje” i proročanstvo” *hendiadys*. On će Osobno biti među njima, nema potreba da drugi govore za Njega.

NASB “da se pomaže najsvetije mjesto”
NKJV “da se pomaže Najsvetiji”
NRSV “da se pomaže najsvetije mjesto”
TEV “sveti Hram bit će ponovno posvećen”
NJB “za pomazanje svetosti nad svetostima”

Brownov, Driverov, i Briggsom *Leksikon* (BDB 871) kaže da “najsvetije mjesto” upućuje na Jeruzalem i njegova brda i popisuje Knjigu proroka Daniela 9:16 i 20; Izaiju 11:9; Jeremiju 31:23; Ezekielu 20:40 kao neke usporednice. Ova građa IMENICE uobičajeno je korištena za mjesto, u ovome slučaju za obnovljeni Hram, ali okvirna višeznačnost dopušta upućivanje izričaja na osobu (korišteno o osobi, Aronu, u 1. Ljet 23:13). Stoga, ja mislim da to upućuje na Dolazak Mesije zbog zaključnog izričaja na nizovima izričaja o vrhuncu. Kraj je došao, pobjeda je dobivena kroz Božju narav i Božje opskrbe: (1) svetosti nad svetostima (E. J. Young); (2) Sina Čovječjega (Dn 7:13); ili (3) Patećeg Slugu (Iz 53). Pomazanik je pomazan u Novome Jeruzalemu (Otk 21) ili Nebeskome svetištu (Heb 8 - 9). Osobno Isus jeste Novi hram (usp. Iv 2:13-22 [posebno stih 19]; Mt 26:61; 27:40; Mk 14:58; 15:29; Djela 6:14). On je sad središte štovanja (usp. Heb 9:11-28).

9:25 “od izdavanja proglasa da se obnovi i ponovno izgradi Jeruzalem” Ako ovo mora biti razumjeto povijesno onda se to odnosi na:

1. Kirovi proglas za sve izgnane narode pod vlašću Asirije i Babilona da se vrate doma i obnove svoje narodne hramove (538. g.pr.Kr., usp. Ezra 1:3; 6:3)
2. Artakserksove proglase Ezri (458. g.pr.Kr.) i posebno Nehemiji (445. g.pr.Kr.) povezane s obnovom jeruzalemskih zidina.

Ali moguće je da proglas upućuje na Božji suvereni iskupiteljski naum kao proglas (usp. Jer 25:9-13). E. J. Young, *The Prophecy of Daniel: A Commentary*, str. 201, tvrdi da je to Bog koji izdaje proglas što pokazuje usporednicu s Knjigom proroka Daniela 9:23 (oba navoda koriste isti hebrejski pojam, “riječ” [BDB 182], usp. Jer 25:13). Božji su naumi izvedeni na Zemlji kroz poganske kraljeve (usp. Lk 2:1).

▣ **“Pomazanika Kneza”** Ovo bi moglo biti “pomazanog, kneza”. Mnogi su znanstvenici i komentatori razumjeli kako ovo upućuje na Kira II. (usp. Iz 41:2.25; 44:28-45:7; 46:11; 48:15) kojeg je YHWH koristio za povratak Svoga naroda u Obećanu zemlju. Ova se tumačenja onda odnose na Knjigu proroka Daniela 9:26-27 na vrijeme i djelovanja Antioha IV. Epifana.

Razlog zašto neki znanstvenici niječu kako ovo upućuje na Mesiju (usp. NET Biblija, drugo Beta izdanje, str. 1551, fusnota 23) je zbog toga što postoji drevna oznaka (*athnach*) u Masoretskome tekstu, koja označava razdvajanje. Međutim, prvo, drevne oznake MT-a nisu nadahnute, nego su židovske rabinske predaje, i drugo, ova oznaka ne označava uvijek potpuno zaustavljanje, ali ovdje moguće naglašava razliku između vremenskoga razdoblja od sedam sedmica i šezdeset-dvije sedmice (usp. *Christology of the Old Testament*, E. W. Hengstenberg, str. 415-417; H. C. Leupold, *Exposition of Daniel*, str. 417-426; i *Hard Sayings of the Bible*, str. 318-320).

Za mene ovo upućuje na Isusa Mesiju (usp. Dn 7:13). U stihu 26 ovaj je naslov podijeljen na dvije različite osobe. Prvi izričaj, “pomazanik” upućuje na Isusa, dok drugi izričaj, “narod Kneza”, očito upućuje na Tita, rimskoga generala koji je uništio Jeruzalem godine 70.

Ako ovaj apokaliptički jezik ima višestruki vid ispunjenja onda je jamačno moguć okvir kraja vremena. Narav zla i pobune i u ljudima i u anđelima ostaje trajna, ali povijesne pojedinosti ne. Ovo nije posebno proročanstvo, nego apokaliptičko tumačenje Danielova molitvenog zahtjeva (usp. Dn 9:3). Povijesne i teološke predrasude i pretpostavke tumača upravljaju njihovo shvaćanje ovih višeznačnih tekstova!

[Vidjeti Posebnu temu u Danielu 7:9: Mesija.](#)

▣ **“postojat će sedam sedmica i šezdeset-dvije sedmice ... [stih 27] jednu sedmicu”** Sedamdeset jedinica od sedam bit će razlomljeno u tri vremenska razdoblja: jedna jedinica od sedam sedmica (Dn 9:25); jedna jedinica od šezdeset i dvije sedmice (9:25); i jedna jedinica od jedne sedmice (9:27). Osnovna poteškoća komentatora bila je kako se one odnose jedna na drugu: (1) jesu li one uzastopne ili (2) postoje li vremenske uzastopnosti između ove tri vremenske jedinice? Za mene ovo pitanje jeste pitanje simboličke naravi broja (tj. 70) i njegove prijašnje uporabe u Knjizi proroka Daniela 9:2 (navod iz Jer). Ovaj je broj korišten o Božjemu suverenom naumu za Izraelovu kaznu (usp. Jer 25:9-13; 29:10) i obnovu (usp. Jer 30:18-22; 31:38-40). Brojčana točnost nije žarište, nego Božanska suverenost nad vremenom, poviješću, i iskupljenjem!

Za dobru, kratku raspru o simboličkoj uporabu brojeva vidjeti: (1) *Encyclopedia Judaica*, tom 12, str. 1256-1259; (2) *Biblical Numerology, A Basic Study of the Use of Numbers in the Bible*, od Johna J. Davisa; ili (3) *Biblical Hermeneutics*, od Milтона S. Terryja, str. 380-390.

▣ **“bit će izgrađen ponovno”** Očito je Daniel bio zabrinut za ponovnu izgradnju Jeruzalema i njegova Hrama. Na njegovo zaprepaštenje, on je doznao da su tamo bili naknadni napadi i uništenja (usp. Ps 2; Ez 38 - 39; Mt 24 [i usporednice]; 2. Sol 2; Otk 12 - 14).

▣

NASB	“s trgov i obrambenim jarkom”
NKJV	“cesta će biti izgrađena ponovno, i zid”
NRSV	“s cestama i obrambenim jarkom”
TEV	“ceste i jake obrane”
NJB	“s trgovima i bedemima”

John Joseph Owens, *The Analytical Key to the Old Testament*, tom 4, str. 743, prevodi ove dvije hebrejske riječi kao “trgovi” (BDB 932 I, “široki” ili “prostrani”) i “obrambeni jarak” (BDB 358 III, “iskopati rov”), ali ne postoji dokaz da je Jeruzalem ikad imao obrambeni jarak; stoga, moguće “iskopati” u grebenu na kojem je bio izgrađen obrambeni zid. Onda to upućuje na grad a ne na Hram.

▣

NASB	“čak u vremenima nevolje”
NKJV	“čak u uznemirujućim vremenima”
NRSV	“u zbunjujuće vrijeme”
TEV	“ali to će biti vrijeme nevolja”
NJB	“ali u vrijeme nevolje”

Rotherham's Emphasized Bible, str. 856, ima “čak na kraju vremena”, što, bilježi, slijedi Septuagintu i Sirijske prijevode i zahtijeva tekstualni ispravak. MT građa (BDB 848 i 773) ima “ali u zbunjujuće vrijeme”. Kako netko tumači Knjigu proroka Daniela 9:24-27 postaviti će vremenski okvir kao prošlost (Isus i Tit) ili budući kraj vremena (Isusov drugi dolazak i Antikrist).

9:26

NASB	“Pomazanik”
NKJV	“Pomazanik”

NRSV
TEV
NJB

“pomazani”
“Božji odabrani vođa”
“Pomazani”

Poteškoća u tumačenju ovoga stiha je zbog mogućih značenja povezanih s pojmom Mesija ili pomazani (BDB 603):

1. korišteno o židovskim kraljevima (npr. 1. Sam 2:10; 12:3)
2. korišteno o židovskim svećenicima (npr. Lev 4:3.5)
3. korišteno o Kiru (usp. Iz 45:1)
4. #1 i #2 složenice u Psalmu 110 i Knjizi proroka Zaharije 4
5. korišteno o Božjemu posebnome Dolasku, Davidovskome Kralju u Novome dobu pravednosti:
  - a. loza Jude (usp. Post 49:10)
  - b. kuća Jišaja (usp. 2. Sam 7)
  - c. sveopća kraljevina (usp. Ps 2; Iz 9:6; 11:1-5; Mih 5:1-4 i dalje).

Ja sam osobno privučen poistovjećivanju “pomazani” s Isusom iz Nazareta zbog:

1. uvođenja vječnoga Kraljevstva u Knjizi proroka Daniela 2 tijekom Četvrtoga Carstva
2. uvođenja “sina čovječjeg” u Danielu 7:13 kome je bilo dato Vječno kraljevstvo
3. iskupiteljske kratke rečenice iz Daniela 9:24 što idu prema vrhuncu povijesti paloga čovječanstva
4. Isusove uporabe Knjige Daniela u NZ-u (usp. Mt 24:15; Mk 13:14).

NASB
NKJV, NRSV
TEV
NJB

“će biti dokinut”
“bit će dokinut”
“bit će ubijen”
“usmrćen /smaknut”

Hebrejski pojam (BDB 503, KB 500, *Niphahl* IMPERFEKT) doslovno znači “dokinuti /odrezati” ili “oboriti /posjeći”. Kao primjer, doslovno je i metaforički upotrijebljen u Knjizi proroka Jeremije:

1. doslovno o stablima, Jeremija 6:10; 10:3; 22:7; 46:23
2. metaforički o smrti osoba, Jeremija 11:19; 50:16.

Druga zavjetna uporaba je njegova povezanost s *berith* (“prerezati savez”), gdje je životinja bila prerezana na polovice i zavjetni su partneri hodali oko mrtve životinje kako bi istaknuli posljedice kršenja Saveza - smrt (usp. Post 15:17; Jer 11:10; 31:31.32.33; 34:18-19).

Oblik GLAGOLA (ovdje je *Niphah*) korišten je za odsijecanje od (smrt) naroda (npr. Post 9:11; 41:36; Iz 11:13; 29:20; Dn 9:26). Prema tome, ovaj oblik GLAGOLA usložnjuje žrtveni vid s vidom Saveza – smrt s iskupiteljskom svrhom (tj. “Pateći Sluga” iz Iz 52:13 - 53:12; i “ranjen pastir” iz Zah 12 - 13, također zabilježiti ove NZ-ne tekstove: Mk 10:45; 2. Kor 5:21!)

NASB
NKJV
NRSV
TEV
NJB

“neće imati ništa”
“ali ne za Sebe”
“i neće imati ništa”
“nepravedno”
“bez njegove”

Ovaj hebrejski pojam (BDB 34 II) znači “ne imati ništa”. Korišten je u podvrsti za osjećaje, ali svi od njih povezani su sa zamisli o “ništa”. William L. Holladay, *A Concise Hebrew and Aramaic Lexicon of the Old Testament*, str. 13, kaže kako to podrazumijeva “bez nasljednika”, ali E. J. Young, *The Prophecy of Daniel*, str. 207, kaže:

“ove su riječi izuzetno teške, ali one izgleda pokazuju da sve što primjereno pripada Mesiji, On nema kad On umire. Ovo je vrlo snažan način iznošenja konačnoga odbacivanja Njega, i od Boga i od čovjeka (npr. ‘Mi nemamo kralja negoli cara’, vikali su Židovi. ‘Moj Bože, moj Bože, zašto si me napustio?’ bile su Isusove riječi s križa. U tome času crnoće On nije imao ništa, ništa osim krivnje grijeha od svih onih za koje je On umro’).”

U ovima višeznačnim simboličkim izričajima toliko je lako ubaciti nečije vlastite teološke sustave! Višeznačnost je namjeravana. Ona je dio tečnosti apokaliptičkoga žanra. Mi ne smijemo okrenuti namjeravanu višeznačnost žanra od izvornoga nadahnutog autora u našu teološku ili povijesnu posebnost! Mi moramo čitati i tumačiti ove starozavjetne tekstove kroz riječi Isusa i autora Novoga zavjeta /Novoga saveza (usp. Gal 3; i Heb) a ne obratno! Povijest, daljnje otkrivenje, i napredujuće otkrivenje pomažu nam razjasniti ove višeznačne, apokaliptičke biblijske odlomke.

▣ **“narod kneza koji mora doći uništiti će grad i svetište”** Ovdje pojam “kneza” (BDB 617) znači “vođa” (usp. TEV). Taj je isti pojam bio upotrijebljen u Knjizi proroka Daniela 9:25 kao opis Pomazanika; ovdje on znači samo oprečnost, Njegov tlačitelj (npr. Lav iz Jude u Otk 5:5 nasuprot ričućem lavu iz 1. Pt 5:8; bijeli konj iz Otk 6 nasuprot bijelome konju iz Otk 19). Ovaj vođa donosi uništenje na Jeruzalem i Hram; kao što su napravili Nabukodonozor i Antioh IV. Epifan, isto tako, napraviti će Tit i moguće Antikrist na kraju vremena (usp. Mt 24:2; Mk 13:2; Lk 19:43-44). Višestruko ispunjenje proročanstva može biti viđeno u:

1. djevičanskome rođenju, Knjiga proroka Izaije 7:14; Evanđelje po Mateju 1:23 (povijesno rođenje u Izaijino vrijeme, usp. 7:15-16, kao i djevičansko rođenje Isusa, usp. navod iz LXX-e u Mt 1:23)
2. grozota uništenja (Antioh, Tit i Antikrist na kraju vremena, usp. Dn 9:27; Mt 24:15; Mk 13:19; Lk 21:20; [vidjeti Posebnu temu dolje: Grozota pustoši](#)).

Ako je Isus pomazanik, Knez iz Daniela 9:25, onda ovaj Knez iz Daniela 9:26 mora biti Tit (Calvin) koji uništava Jeruzalem i Hram godine 70. Hram nikad nije bio ponovno izgrađen!

POSEBNA TEMA: GROZOTA PUSTOŠI

M. R. Vincent opisuje dobro pojam grozota: “Srodan glagol, βδελύσσει, znači osjetiti gađenje ili gnušanje za hranom, ovdje je upotrijebljen o odvratnosti općenito. U moralnome smislu označava objekt morala ili religijsku nedosljednost (usp. 2. Ljet 15:8; Jer 13:27; Ez 11:21; Dn 9:27; 11:31). Korišten je kao ekvivalent za idolatriju u 1. Knjizi o Kraljevima 11:17; Ponovljenome zakonu 7:26; 2. Kraljevima 23:13. Označava bilo što gdje se očituje samo-otuđivanje od Boga; kao što je jedenje nečistih životinja, Levitski zakonik 11:11; Ponovljeni zakon 14:3; i, općenito, sve oblike poganstva. Ovaj moralni vid mora biti naglašen u novozavjetnoj uporabi riječi (tj. usporediti Lk 16:15; Otk 17:4,5; 21:27). On ne označava puko fizičko ili estetsko gađenje. Referenca ovdje vjerojatno je na zauzimanje prostorija hrama od idolopokloničkih Rimljana pod Titom, s njihovim zastavama i obilježjima. Josip kaže kako su nakon spaljivanja hrama Rimljani donijeli svoje zastave i postavili ih nasuprot istočnih vrata, i tamo su im prinosili žrtve, te proglasili Tita, s glasnim klicanjem, da bude car” (*Word Studies in the New Testament*, str. 74-75).

Hebrejska riječ “pustoš” (BDB 1055, KB 1640) značila je svetogrđe. Ovaj je izričaj upotrijebljen u Knjizi proroka Daniela 9:27, 11:31, i 12:11:

1. izvorno je upućivao na Antioha IV. Epifana, koji je postavio oltar Zeusu s Olimpa u Hram u Jeruzalemu godine 167.pr.Kr. i žrtvovao svinju na njemu (usp. Dn 8:9-14; 1. Mak 1:54.59; 2. Mak 6:1-2)
2. u Danielu 7:7-8 odnosi se na Antikrista na kraju vremena (usp. 2. Sol 2:4)
3. u Evanđelju po Mateju 24:15; Marku 13:14; Luki 21:20 to upućuje na dolazak vojske rimskoga vojskovođe (kasnije cara) Tita godine 70., koji je žrtvovao njihovoj vojsci zastave što su bile posvećene poganskim bogovima, smještenima kod istočnih vrata blizu Hrama. To ne može upućivati na sâmu opsadu Jeruzalema jer bi za vjernike bilo prekasno da pobjegnu.

Ovo je primjer izričaja upotrijebljenog u nekoliko različitih, ali povezanih, smislova. To se naziva “višestruko ispunjenje proročanstva”. Nemoguće ga je tumačiti sve dok se događaji ne dogode; gledajući unatrag, tumačenje je očividno.

▣ (9:26)

NASB, NRSV
NKJV
TEV
NJB

“njegov kraj doći će s potopom”
“njegov kraj bit će s potopom”
“kraj će doći kao potop”
“kraj toga kneza bit će propast”

Pitanje je na koga ili što “njegov” upućuje:

1. prethodnu prošlost, “narod Kneza”
2. na Kneza osobno (usp. Dn 9:26)
3. Pomazanika /Mesiju (usp. Dn 9:25.26)
4. Jeruzalem i Hram (“Jeruzalem” iz Dn 9:25 i “svetište” iz 9:26).

To je ova vrsta višeznačnosti što karakterizira apokaliptičku književnost. Često pretpostavke suvremenih tumača uklanjaju višeznačnost i postaju određujuće i doktrinarne. Teološki sustavi nenadahnutih tekstova postaju žarište!

▣

NASB, NKJV
NRSV
TEV
NJB

“opustošenja su određena”
“opustošenja su proglašena”
“uništenje što je Bog pripremio”
“sve je pustošenje bilo proglašeno”

Ovaj *Niphal* PARTICIP (BDB 358, KB 356) različit je od pojma “određeno” u Knjizi proroka Daniela 9:24 (BDB 367, KB 364, “zapečati”), ali i jedan i drugi odražavaju Božansku suverenost toliko osobitu za apokaliptičku književnost. Bog je u nadzoru povijesti, kažnjavanja, obnove, i konačne obnove Stvorenja!

Ostaje ključno pitanje, upućuje li “kraj” u ovome stihu na: (1) Antioha IV. Epifana; (2) Tita; ili (3) kraj vremena?

9:27

NASB

“I on će učiniti čvrst savez”

NKJV

“potom će on potvrditi savez”

NRSV

“on će učiniti jaki savez”

TEV

“da će vladar imati čvrstu nagodbu”

NJB

“on će sastaviti čvrst sporazum”

Leksikon od Browna, Drivera, i Briggsa (BDB 149, KB 175, *Hiphil* PERFEKT) daje prijevod “potvrditi savez”. Temeljno značenje riječi je “biti jak”, ili “biti moćan /silan”. Aramejski prijepis podrazumijeva “prinuditi ili prisiliti” sa suzvukom bivanja bahatim. To nije uobičajeni hebrejski idiom (BDB 136, “prerezati savez”) korišten za opis ovjere Saveza. Značenje ovoga izričaja mora ostati višeznačno.

Je li to moralo značiti bivanje doslovnom povijesnom pojedinošću o kraju vremena ili je to još jedan apokaliptički simbol o osudi jadnih vjernika u činjenju bilo kakvoga sporazuma s vladarima ovoga svijeta /doba?

Višeznačnost ovog izričaja potvrđena je činjenicom da neki znanstvenici povezuju ovo s Isusom (E. J. Young), dok ga drugi povezuju s Antikristom na kraju vremena (H. C. Leupold). Kakva tečnost!

▣

NASB

“s mnogima”

NKJV, NRSV

“s mnogima”

TEV, NJB

“s mnogim narodima”

Ovaj hebrejski pojam (BDB 912 I) ima ODREĐENI ČLAN “mnogima”. Ta skupina poistovjećena je s vremenskim okvirom nečijeg tumačenja.

PREGLED TEORIJA POVEZANIH SA STIHOVIMA 24 – 27

	u Trećem kraljevstvu Antioh IV. (usp. 8:9)	u Četvrtom kraljevstvu utjelovljenje Isusa (2:34.35)	u budućem Kraljevstvu sličnom Rimskom Carstvu Drugi Isusov dolazak
Tko izdaje proglas stiha 25	Jeremija, Daniel 9:2; Jeremija 25:9-13	Kir (538.g.pr.Kr.) Izaija 44:20-28; Izaija 45:1 Ezra 1:24; 6:3-5	Artakserkso (444.g.pr.Kr., usp. 2:1-8) Ezra 7:11-26
Tko je Pomazanik dokinut u stihu 26	Židovski veliki svećenik Onija III. ili Jošua	Isus na Golgoti	Isus na Golgoti
Tko su ljudi Kneza koji uništavaju Jeruzalem u stihu 26	Antioh IV. godine 168.pr.Kr.	Tit godine 70.	Antikrist eshatološki
Tko sklapa Savez u stihu 27	Antioh IV. godine 165.pr.Kr.	Mesija Hebrejima 7 - 11	Antikrist 70. sedmice
Što ili tko je grozota u stihu 27	Antioh IV. prinosi svinju u Hramu godine 168.pr.Kr.	Mesijina smrt dovršila je židovski žrtveni sustav Hebrejima 7 - 11	Antikrist lomi Saveza Židovima tijekom razdoblja Velike nevolje (dispencionalizam)

▣

NASB, NKJV, NRSV

“za jednu sedmicu”

TEV

“za sedam godina”

NJB

“za vrijeme sedmice”

Ovo je zadnja od tri podjele 70 sedmica Knjige proroka Daniela 9:24.

▣ **“usred sedmice”** Doslovno ovo znači “usred sedam”.

▣ **“on će obustaviti žrtvovanje i prinos žita”** Ovo je vrlo slično onome što je Antioh IV. Epifan napravio hramskim žrtvovanjima. Zahtijeva li ovo hram na kraju vremena ili pokazuje li to da palo ljudstvo želi nadzirati putem religije?

Neki pokušavaju uzeti Knjigu proroka Daniela doslovno i onda tumačiti Otkrivenje doslovno. Ali to nije način pokazivanja poštovanja za Pismo! Ako je nadahnuti pisac odabrao apokaliptički jezik kao književni žanr kao bi otkrio svoju

poruku, suvremenici nemaju pravo u ime konzervativizma zanemariti žanr i siliti drevnoga autora u mrežu suvremene sustavne teologije! Žanr je književni sporazum s čitateljem o tome kako tumačiti poruku. Čini se boljim pustiti da NZ-no otkrivenje tumači višeznačne SZ-ne proročke /apokaliptičke tekstove. Krist je ispunjenje SZ-a, ne obnova Izraela! Cilj iskupiteljske povijesti je Isus i Evandjelje širom svijeta, a ne palestinski nacionalizam!

NASB, NKJV

“na krilu grozota”

NRSV

“grozota što pustoši”

TEV

“Strašna Strava bit će smještena na najvišu točku Hrama”

NJB

“na krilu Hrama bit će užasna grozota”

Ova građa je doslovno “krajnja grozota” (BDB 489 i 1055). Ta “krajnost” (BDB 489) može upućivati na krilo Hrama ili na konačnu grozotu (BDB 1055, npr. Antioh IV. Epifan koji je žrtvovao svinju na žrtveniku i postavio kip Zeusa na Svetome mjestu Hrama). U SZ-u, grozote su upućivale na štovanje idola (npr. 1. Kr 11:7; 2. Kr 23:13; 2. Ljet 15:8). Isus je upotrijebio taj izričaj kako bi govorio o dolasku rimske vojske i uništenju Jeruzalema (usp. Mt 24:15; Mk 13:14; Lk 21:20.21).

▣ “jedan koji čini opustošenje ... jednoga koji čini opustošenje” U hebrejskome “jedan koji” može biti neosobno, što bi upućivalo na ruševine Hrama ili ako je osobno, na Božjeg neprijatelja.

PITANJA ZA RASPRAVU

Ovaj komentar je vodič za proučavanje, što znači da ste odgovorni za vaše vlastito tumačenje Biblije. Svaki od nas mora hodati u svjetlu kojeg imamo. Prvenstvo u tumačenju imate vi, Biblija, i Sveti Duh. Sad to ne morate prepustiti komentatoru.

Ova pitanja za raspravu predviđena su da vam pomognu promišljati kroz glavne teme ovoga odjeljka Knjige. Ona su napravljena da budu misaono-nametljiva, ne konačna.

1. Kako se Jeremijino proročanstvo odnosi na Knjigu proroka Daniela 9?
2. Zašto je tumačenje Knjige proroka Daniela 9:24-27 toliko važno i toliko teško?
3. Koliko dugo je sedamdeset jedinica od sedam?
4. O kojem se proglašenju govori u Knjizi proroka Daniela 9:25?
5. Tko je "Pomazanik", knez koji je "odrezan" u Knjizi proroka Daniela 9:26?
6. Kad započinje sedamdeseta sedmica i kad završava?
7. Ima li išta ovo proročanstvo s vjerujućim poganima?
8. Je li Isus ikad ponovno potvrdio SZ-nu nadu o obnovi Izraela s djelovanjem Hrama kao ciljem povijesti?

DANIEL 10:1 – 11:1

PODJELA NA ODLOMKE U SUVREMENIM PRIJEVODIMA

NKJV	NRSV	TEV	NJB
viđenje sjajnoga čovjeka	viđenje o zadnjim vremenima	Danielovo viđenje kod rijeke Tigris	viđenje čovjeka obučenog u lan
10:1-3	10:1	10:1	10:1
	10:2-9	10:2-3	10:2-6
10:4-9		10:4-6	
		10:7-10	10:7-8
			pojavak Anđela
proročanstva glede Perzije i Grčke			10:9-14
10:10-14	10:10-14		
		10:11	
		10:12-14	
10:15-17	10:15-17	10:15-17	10:15-17
10:18-11:4	10:18-11:4	10:18-19a	
		10:19b	uvod u proročanstvo
		10:20-11:2a	10:20-11:2a

ČITANJE KRUG TRI (vidjeti Vodič dobrog biblijskoga čitanja) SLIJEĐENJE IZVORNE AUTOROVE NAKANE NA RAZINI ODLOMKA

Ovaj komentar je vodič za proučavanje, što znači da ste odgovorni za vaše vlastito tumačenje Biblije. Svaki od nas mora hodati u svjetlu kojeg imamo. Prvenstvo u tumačenju imate vi, Biblija, i Sveti Duh. Sad to ne morate prepustiti komentatoru.

Pročitajte odlomak odjednom. Odredite subjekte (čitanje kruga #3, str. xiv.). Usporedite vašu podjelu subjekta s pet suvremenih prijevoda navedenih gore. Podjela na odlomke nije nadahnuta, ali ona je ključ za slijeđenje izvorne autorove nakane, što je srce tumačenja. Svaki odlomak ima jedan i samo jedan subjekt.

1. Prvi odlomak
2. Drugi odlomak
3. Treći odlomak
4. I tako dalje.

OKVIRNI UVIDI

- A. Knjiga proroka Daniela 10 uvod je u poruku iz Daniela 11 - 12. Daniel 10 – 12 čini književnu jedinicu.
- B. Ova književna jedinica jedino je mjesto u biblijskome zapisu što raspravlja o ovoj anđeoskoj dimenziji glede ljudskih događaja i povijesti. Međutim, zapamtite ovo je apokaliptička slika. Dvojbena je mogućnost građenja doktrine na ovome tekstu. Međutim, to može djelovati i kao upozorenje nama da ne pretpostavimo kako razumijemo sve elemente duhovnog rata!

PROUČAVANJE RIJEČI I IZRIČAJA

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 10:1

¹U trećoj godini Kira kralja Perzije poruka bijaše otkrivena Danielu, koji bijaše imenovan Baltazar; i poruka bijaše istinita i jedan od velikog sukoba, ali on razumje poruku i imaše razumijevanje viđenja.

10:1 “trećoj godini Kira” Ovo je izgleda proturječe Knjizi proroka Daniela 1: 21, ali to znači da je Daniel živio tijekom čitavoga izgnaničkog razdoblja i u razdoblju Perzije. Nadnevcu Staroga zavjeta nisu toliko točni kao naši suvremeni sustavi datiranja.

▣ **“kralja Perzije”** Kir je bio polu medijskoga potomstva (njegova majka) i polu perzijskoga potomstva (njegov otac).

U Knjizi proroka Daniela 10:13 “anđeoski knez Perzije” poistovjećen je s “kraljevima Perzije”. To je skupno razumijevanje narodnoga entiteta ili glavni zaštitnik anđeoske kraljevine. Vrlo je teško znati u Danielu što je doslovno a što povijesno te što je apokaliptičko a što je samo dato zbog naglaska! Budući je ovo jedino mjesto (osim Pnz 32:8 u LXX-i) gdje su spomenuti anđeli ja mislim da je najbolje prilagoditi se žanru i ustanoviti njegovu simboličku narav.

▣ **“poruka bijaše istinita”** Pojam “poruka” u NASB doslovno je “riječ” (BDB 182, usp. Dn 9:2.12.23.25; 10:1.6.9.11.12.15). Preveden je kao “sadržaj”, “riječ”, “poruka”, ili “otkrivenje”. Ova je riječ upotrijebljena pet puta u poglavlju 9 i jedanaest puta u poglavlju 10. Ovaj je pojam upotrijebljen u Knjizi proroka Daniela 12:4.9 kao onaj kojeg Daniel mora “zapečatiti”.

Pojam “istina” (BDB 54) SZ-ni je dopunski dio za *pistis* u koine grčkom. Njegovo osnovno značenje je biti čvrst, i time, vjeran i istinit. Ovdje je često korišten o vjerodostojnosti onoga što je rečeno (usp. Pnz 22:20; 1. Kr 10:6; 2. Ljet 9:5).

Anđeoska poruka je “istinita”, ali ona je također otkrivena u apokaliptičkoj slici. Istina se ne odnosi na simbole ili pojedinosti, nego na sveopću poruku, što je nađena u poglavljima 11 - 12. Poistovjećivanje žanra i osobina postao je ključno hermeneutičko oruđe u suvremenome tumačenju. Dvije korisne knjige u ovome području su:

1. Gordon Fee i Doug Stuart, *How To Read the Bible For All Its Worth*
2. D. Brent Sandy, *Plowshares and Pruning Hooks: Rethinking the Language of Biblical Prophecy and Apocalyptic*.

▣

NASB
NKJV
NRSV
TEV
NJB

“jedan od velikog sukoba”
“određeno vrijeme bijaše dugo”
“odnosi se na veliki sukob”
“ali izuzetno teško za razumjeti”
“o velikome sukobu”

Daniela se podsjetilo kako će židovski odnos prema svjetskim silama biti jedan od neprekinutih sukoba (usp. Ps 2; Ez 38 - 39). Također je moguće da ovo upućuje na iznenađujući anđeoski sukob Knjige proroka Daniela 10:10-21. TEV to uzima kao upućivanje na samu anđeosku poruku, koju je bilo teško shvatiti (usp. Job 14:14).

▣ **“imaše razumijevanje viđenja”** Ovo je bio Danielov dar (usp. Dn 7:15.28; 8:27), ali čak i s njim on je trebao anđeoskoga tumača.

Neizvjesno je na koje određeno viđenje ovo upućuje:

1. anđeoski sukob iz Knjige proroka Daniela 10:12-21
2. književna jedinica poglavlja 10 - 12, što bi činila viđenje sadržajem poglavlja 11 - 12.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 10:2-9

²“U onim danima, ja, Daniel, žalovao sam tri pune sedmice. ³Nisam jeo nikakvu ukusnu hranu, niti sam jeo meso ni vino unosio u svoja usta, niti sam koristio ikakvu pomast uopće sve dok čitave tri sedmice ne bijahu potpune. ⁴Dvadeset-četvrtoga dana prvoga mjeseca, kad bijah kod obale velike rijeke, to jest, Tigrisa, ⁵ja podigoh svoje oči, i gle, tamo bijaše izvjestan čovjek obučen u lan, čiji struk bijaše opasan s *opasačom od čistoga zlata* iz Ufaza. ⁶Njegovo tijelo također bijaše kao beril, njegovo lice imalo je izgled munje, njegove oči bijahu kao plamteće zublje, njegove ruke i noge kao sjaj od ugladene bronce, a zvuk njegovih riječi kao zvuk buke. ⁷Sad ja, Daniel, sâm vidjeh viđenje, dok ljudi koji bijahu sa mnom nisu vidjeli viđenje; unatoč tome, velika strava pade na njih, i oni pobjegoše kako bi se skrili. ⁸Tako ja bijah ostavljen samim i vidjeh to veliko viđenje; ipak ne bijaše snage u meni, jer se moja prirodna boja okrenu u smrtno bljedilo, i ja ne zadržah snagu. ⁹Ali ja čuh zvuk njegovih riječi; i prije negoli čuh zvuk njegovih riječi, ja padoh u dubok san na svoje lice, sa svojim licem na tlu.”

10:2 “žalovao sam” Ovo upućuje na post (Dn 10:3) i molitvu. Točan razlog nije izjavljen: (1) za grijehenje Božjega naroda kao u Knjizi proroka Daniela 9:1-19; (2) za Božje milosrđe nad Njegovim narodom i sad i budućnosti ispunjenoj napetošću (Dn 10:1); (3) za Božje uništenje Izraelovih neprijatelja i Božji iskupiteljski naum za čitav svijet kroz Izraela; ili (4) za veće razumijevanje povezano s ovim viđenjem.

▣ **“tri pune sedmice”** Ovo je isto razdoblje kao anđeoski sukob Knjige proroka Daniela 10:13. Ponovno, u Danielu, vrijeme je često bilo izraženo u sedmicama /tjednima. Za dobru raspru o “tjednu /sedmici” vidjeti Roland deVaux, *Ancient Israel*, tom 1, str. 186-188.

10:3 “Nisam jeo” Ovo nije bio potpuni post.

▣ **“nikakvu ukusnu hranu, niti sam jeo meso ni vino unosio u svoja usta”** Suzvuk ovih riječi jeste taj da je Daniel obično jeo i pio ovo, očito došao je do nekog rasporeda što se tiče njegove hrane (usp. Dn 1:8-13, za istu zamisao).

10:4 “Dvadeset-četvrtoga dana prvoga mjeseca” Ovaj nadnevak otkriva da je Daniel postio za vrijeme Pashe i Blagdane beskvasnoga kruha (usp. Izl 12; Hag 1:15; 2:10.18.20; Zah 1:7).

▣ **“bijah kod obale velike rijeke, to jest, Tigrisa”** Očividno on je bio na vladinu zadatku, kao u Knjizi proroka Daniela 8:27.

10:5 “izvjestan čovjek obučen u lan” Zanimljivo je da anđeli u Knjizi proroka Daniela izgledaju kao ljudski muškarci:

1. *Adam*, Daniel 8:16; 10:16.18
2. *Ish*, Daniel 9:21; 10:5; 12:6.7
3. *Gebar*, Daniel 3:25; 8:15.

Svi su anđeli u Bibliji muškoga roda osim u Knjizi proroka Zaharije 5:9.

Sjajni bijeli lan (BDB 94 I) često je povezan s anđeoskim pojavcima (usp. Post 18:2; Suci 13:3.6; Ez 9:2.3.11; 10:2.6.7; Dn 8:16; 9:21; 12:6.7; Lk 24:4 i Djela 1:10). Ovaj je anđeo opisan na načine što često označavaju Boga i uskrsloga Krista u Otkrivenju 1. Taj anđeo povezan je s YHWH-inim prijestoljem.

▣ **“zlata iz Ufaza”** Ovo može upućivati na mjesto podrijetla (usp. Jer 10:9, moguće isto kao Ofir u 1. Kr 9:28; 1. Ljet 29:4; Job 22:24; 28:16; Iz 13:12) ili stupanj rastopljene kovine (usp. 1. Kr 10:18), ali to bi zahtijevalo tekstualni ispravak (usp. TEV, NJB, NIV).

Uzvišeni Krist također je opisan na isti način u Otkrivenju 1:13 i sedam anđela sa sedam pošasti opisani su na ovaj način u Otkrivenju 15:6. Ova odjeća obilježava nebesko podrijetlo, kod Božjega prijestolja.

10:6 “Njegovo tijelo” Ovaj opis sličan je uzvišenome Kristu iz Otkrivenja 1:13-16 (E. J. Young misli da je to pred-utjelovljeni Krist); međutim, Knjiga proroka Daniela 10:11 i dalje pokazuje kako je to anđeo poslan da izvjesti Daniela. Može li pred-utjelovljeni Krist biti spriječen u trajanju od tri sedmice od narodnoga anđela? Ja mislim da ne!

▣ **“beril”** Ovo (BDB 1076 I) je bila vrsta dijamanta (usp. Ez 28:13) ili žutog jaspisa (usp. Izl 28:20; 39:13) ili zlatne boje (usp. Ez 1:16; 10:9), povezano s:

1. jednim od kamena na odori velikoga svećenika (usp. Izl 28:20)
2. dijelom Ezekielova viđenja o kočiji Božjega prijestolja (usp. Ez 1:16; 10:9)
3. jednim od dragocjenih kamena Vrta Eden u Ezekielovu viđenju iz Knjige proroka Ezekiel 28:13
4. dijelom Novoga Jeruzalema (usp. Otk 21:20).

▣ **“njegovo lice imaše izgled munje”** Ova sjajnost lica poklapa se sa sjajnošću lana. Pojam “izgled” (BDB 909) upotrijebljen je o Danielovim viđenjima u Knjizi proroka Daniela 8:16.26.27; 9:23 i 10:1.

▣ **“njegove oči bijahu kao plamteće zublje”** Ovo je korišteno o uzvišenome Kristu u Otkrivenju 1:14; 2:18; 19:12, gdje to upućuje na Njegovo znanje i pronicavost.

▣ **“njegove ruke i noge kao sjaj od ugladene bronce”** Ovo je korišteno o nogama kerubina u Knjizi proroka Ezekiel 1:7 i o uzvišenome Kristu u Otkrivenju 1:15; 2:15. Svi od ovih opisa naglašavaju sjajnost ili isijavanje anđela. On je obučen kao oni koji su blizu Boga.

▣

NASB

“buke”

NKJV, NRSV, NJB

“mnoštva”

TEV

“velike gomile”

Ovaj hebrejski pojam (BDB 242) preveden je “žamor”, “huka”, “gomila”, ili “mnoštvo”. U Knjizi proroka Ezekiel 14:2; 19:6, upotrijebljen je o zvuku jednoga autoritativnog glasa od Boga.

10:7 “dok ljudi koji bijahu sa mnom nisu vidjeli viđenje” Daniel, zajedno s drugima perzijskim dužnosnicima, bio je na vladinu zadatku (usp. Dn 8:27). Ovo zvuči vrlo slično kao Pavlov opis Isusova ukazanja njemu u Djelima apostolskim, poglavlja 9; 22; 26. Ovo je viđenje bilo samo jednom!

▣ **“velika strava pade na njih”** Oni su osjetili nadnaravnu prisutnost.

10:8 “prirodna boja okrenu u smrtno bljedilo” Hebrejski izričaj vrlo je jak. Ovo viđenje jako je prestrašilo Daniela (usp. Dn 10:16-17; 7:28; 8:27).

10:9 “zvuk njegovih riječi” Dva puta u ovome stihu Daniel je čuo ovaj glas, ali onesvijestio se prije negoli je mogao primiti poruku (usp. Dn 8:18; Jer 31:26; Zah 4:1; Otk 1:17).

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 10:10-14

¹⁰Onda gle, ruka me taknu i postavi me drhtućeg na moje ruke i koljena. ¹¹On mi reče: “O Daniele, čovječe od velikog poštovanja, razumij riječi što ti moram reći i stoj uspravno, jer ja sam sad poslan k tebi.” I kad mi je on govorio ovu riječ, ja prestadoh drhtati. ¹²Onda mi on reče: “Nemoj se bojati, Daniele, jer od prvoga dana kad si postavio svoje srce za razumijevanje *ovoga* i ponizio se pred svojim Bogom, tvoje riječi bijahu čujene, i ja sam došao u odazivu na tvoje riječi. ¹³Ali knez kraljevstva Perzije bijaše mi se opirao dvadeset-jedan dan; onda gle, Mihael, jedan od glavnih knezova, dode kako bi mi pomogao, jer ja sam bio ostavljen tamo s kraljevima Perzije. ¹⁴Sad ja sam došao kako bih ti dao razumijevanje o tome što će se dogoditi tvome narodu u kasnijim danima, jer viđenje se odnosi na one dane ipak *buduće*.”

10:10 “ruka me taknu” Anđeli su činili ovo (*Qal* PERFEKT) kako bi ohrabрили i ojačali one kojima su se ukazali (usp. Dn 10:16.18; 1. Kr 19:5-7; kao što je učinio Isus u Otk 1:17).

▣ **“postavi me drhtućeg na moje ruke i koljena”** Ovo (BDB 631, *Hiphil* IMPERFEKT) je idiom za fizičko ojačavanje. Daniel se dignuo od bivanja ispruženim na tlu na klečanje na svojim rukama i koljenima.

10:11.19

NASB
NKJV
NRSV
TEV
NJB

“čovječe od velikog poštovanja”
“čovjek uvelike ljubljen”
“uvelike ljubljen”
“Daniel, Bog te ljubi”
“ti si čovjek posebno odabran”

Vidjeti bilješku u Knjizi proroka Daniela 9:23, gdje je ovo isto izražavanje upotrijebljeno o Danielu od anđela.

▣ **“razumij riječi”** Ne samo da je Daniel bio darovan od Boga za razumijevanje i tumačenje snova i viđenja (usp. Dn 1:17), nego je nekoliko puta anđeo proglasio da je posebno razumijevanje bilo osigurano Danielu (usp. Dn 8:16.17). Daniel je morao surađivati u ovome postupku i ostati budan.

▣ **“stoj uspravno”** Ovo je slično Knjizi proroka Ezekijela 2:1. Daniel je prvo bio na svome licu, onda na svojim rukama i nogama, a sad mora ustati i čuti poruku.

10:12 “Nemoj se bojati” Ovo je očito *Qal* *JUSIV* u značenju ali ne i u obliku, kao što je u Knjizi proroka Daniela 10:19. To je YHWH-ina ponavljajuća poruka (ponekad kroz anđele) Njegovu narodu (npr. Post 15:1; 21:17; 26:24; 35:17; 43:23; Pnz 3:22; 7:18; 20:1; 31:6.8; Iz 7:4; 35:4; 40:9; 41:10.13.14; 43:5; 44:2; 54:4; Jer 30:10; 46:27-28). Bog je za nas i s nama (usp. Jš 1:5-7; Iz 43:2.5).

▣ **“od prvoga dana ... tvoje riječi bijahu čujene”** Bog je čuo Danielovu molitvu i poslao anđela da mu donese odgovor.

▣ **“ponizio se pred svojim Bogom”** Osnovno značenje ovoga pojma je “biti prignut” (BDB 776 III). U *Hithpael* obliku također je nađen u Knjizi Ezre 8:21, gdje je upotrijebljen o molitvi i postu (usp. Dn 9:3.20; 10:2-3; također zabilježiti Ps 35:13).

Ova ista hebrejska riječ upotrijebljena je u Psalmima za potvrdu da se Bog brine za i čuje poniznoga (usp. Ps 10:16-18; 69:32) i nemoćnoga (usp. Ps 9:11-16; 10:12-15). NZ nastavlja ovu temu o Božjoj posebnoj skrbi i izbavljenju onih koji su ponizna duha u Evanđelju po Mateju 18:4; 23:12; Luki 18:14; Jakovljevoj poslanici 4:10; 1. Petrovoj 5:6.

10:13.20 “knez kraljevstva Perzije” Ovo je drukčija hebrejska riječ negoli “knez” iz Knjige proroka Daniela 9:25-26 (BDB 617). To je hebrejski pojam (BDB 978) što je preveden “poglavica”, “vladar”, “dužnosnik”, “zapovjednik”, ili “knez” i obično u Bibliji upućuje na različite vrste vođa. Često je korišten u kasnijem hebrejskom za anđele (usp. Dn 10:21; 12:1; Jš 5:14.15).

Ovo izgleda upućuje na narodnoga anđela Perzije (usp. Pnz 29:26; 32:8 u Septuaginti iz Iz 24:21).

10:13 “bijaše mi se opirao” Ovaj pojam (BDB 617) znači “položiti ili stajati ispred”. Povezan je s pojmom za “knez” (“jedan ispred”) u Knjizi proroka Daniela 9:25.26. U ovome okviru upotrijebljen je i pozitivno (usp. Dn 10:16) i negativno (ovdje).

▣ **“dvadeset-jedan dan”** Ovo je još jedna uporaba simboličkoga broja sedam (7x3). Čini se kako su tri te tri i pol simbolički u Knjizi proroka Daniela o nepotpunome ili Božanski skraćenom vremenu i nije značilo da se mora shvatiti doslovno!

Ovo je poglavlje jedinstveno u Bibliji u svome predstavljanju duhovne kraljevine. Ono bilježi duhovnu borbu između anđeoskih sila. Znači li to da nas mora doktrinarno izvjestiti o duhovnome sukobu ili je to još jedan primjer apokaliptičkih pojedinosti? Ja jednostavno ne vjerujem da bismo trebali temeljiti doktrinu na ovoj vrsti odlomaka, baš kao što vjerujem da doktrinu ne smijemo temeljiti na parabolama i poeziji. Doktrine moraju biti temeljene na odlomcima s jasnim učenjem i drugim žanrovima što služe kao slikoviti prikazi. Budući je ovo poglavlje jedinstveno mi ne smijemo razvijati razrađenu angeologiju, kao što su činili rabini koji su bili pod utjecajem iranskoga (zoroastrijanizam) dualizma. Može li volja jedinoga istinskoga Boga biti neuspjela ili čak može li kasniti zbog pobunjenih anđela?

▣ **“Mihael”** Njegovo ime znači “Tko je kao Bog?” (BDB 567). On je narodni anđeo Izraela. On je jedan od dva anđela imenovanih u Bibliji (usp. Dn 10:21; 12:1; Juda 9 i Otk 12:7). On nije pred-utjelovljeni Krist.

▣ **“jedan od glavnih knezova”** Ovaj PRIDJEV (BDB 911) upotrijebljen je u ovome smislu o “prvi u redu”. Mihael je nazvan “arkandel” u Judinoj poslanici 9, dok u Otkrivenju 12:7-9, on vodi anđeosku vojsku protiv Zmaja (Sotone) i njegovih anđela. Jedino drugo mjesto gdje je korištena ova terminologija je u odlomku o uznesenju u 1. Solunjanima poslanici 4:16.

Iz same Biblije mi znamo anđeoske stupnjeve:

1. kerubini (Post 3:24; Izl 25:18.22; Ez 10)
2. serafini (Iz 6)
3. anđeli vjesnici (Daniel, često)
4. anđeli zaštitnici (Mt 18)
5. arkandeli (Dn 10:13; 12:1; Juda 9)
6. narodni anđeli (Dn 10:13.20; LXX u Pnz 29:26; 32:8; također je Pnz 32:8 sad bio nađen u hebrejskome fragmentu u Svicima s Mrtvoga mora).

Točno kako se ovi odnose prema demonskim (npr. Rim 8:38-39; Ef 3:10; 6:12; Kol 1:16; 2:15) stupnjevima Pavlovih pisanja neizvjesno je.

U apokaliptičkoj židovskoj književnosti postoje:

1. sedam anđela Prisutnosti (usp. 1. Hen 20:1-8; 81:5; 90:21-22; 2. Ezdra. 4:1; 5:20)
2. arkandeli (1. Hen 40; 87:2-3; 88:1; 90:31)
3. anđeli zaštitnici (1. Hen 20:5 i tekstovi DSS).

Za dobru raspru vidjeti Millard J. Erickson, *Christian Theology*, II. izdanje, str. 457-475.

[Vidjeti Posebnu temu dolje: Anđeli i demoni.](#)

POSEBNA TEMA: ANĐELI I DEMONI

- A. Drevni narodi bili su animalisti. Oni su dodavali ljudske crte osobnosti silama prirode, životinjama, i prirodnim predmetima. Život je bio objašnjen kroz međudjelovanje ovih duhovnih entiteta s čovječanstvom.
- B. Ova je personifikacija vremenom postala politeizam (mnogo bogova). Uobičajeno su demonski (*genii*) bili niži bogovi ili polubogovi (dobro ili zlo) što su utjecali na ljudske živote:
1. Mezopotamija, kaos i sukob
  2. Egipat, red i djelovanje
  3. Kanaan, vidjeti W. F. Albright's *Archaeology and the Religion of Israel*, Peto izdanje, str. 67-92.
- C. SZ ne počiva niti ne razvija subjekt nižih bogova, anđela, ili demona, vjerojatno zbog njegova strogog monoteizma ([vidjeti Posebnu temu u Dn 4:28: Monoteizam](#), usp. Izl 8:10; 9:14; 15:11; Pnz 4:35.39; 6:4; 33:26; Ps 35:10; 71:19; 86:8; Iz 46:9; Jer 10:6-7; Mih 7:18). On spominje lažne bogove poganskih naroda (*Shedim*, BDB 993, usp. Pnz 32:17; Ps 106:37) i neke od njih imenuje ili personificira:
1. *Seim* (satiri ili dlakavi demoni, BDB 972 III, KB 1341 III, usp. Lev 17:7; 2. Ljet 11:15; Iz 13:21; 34:14)
  2. *Lilit* (ženski rod, zavodnički noćni demon, BDB 539, KB 528, usp. Iz 34:14)
  3. *Mavet* (hebrejski pojam za smrt upotrijebljen za kanaanskoga boga Podzemlja, *Mota*, BDB 560, KB560, usp. Iz 28:15.18; Jer 9:21; i moguće Pnz 28:22)
  4. *Rešef* (kuga, vatra, ili tuča, BDB 958, KB 958, usp. Pnz 32:24; Ps 78:48; Hab 3:5)
  5. *Dever* (pošast, BDB 184, usp. Ps 91:5-6; Hab 3:5)
  6. *Azazel /Hazazel* (ime neizvjesno, ali moguće pustinjski demon ili ime mjesta, BDB 736, KB 736, usp. Lev 16:8.10.26).
- (Ovi su primjeri uzeti iz *Encyclopaedia Judaica*, tom 5, str. 1523.)
- Međutim, ne postoji dualizam ili anđeoska neovisnost od YHWH u SZ-u. Satan /Sotona je sluga od YHWH (usp. Job 1 - 2; Zah 3), ne neovisan, prema-sebi usmjereni neprijatelj (usp. A. B. Davidson, *A Theology of the Old Testament*, str. 300-306).
- D. Judaizam se razvio tijekom babilonskoga izgnanstva (586-538.g.pr.Kr.). Bio je pod utjecajem perzijskoga personificiranog dualizma Zoroastrijanizma, dobar visoki bog nazvan *Mazda* ili *Ormazd* i zao protivnik nazvan *Ahriman*. Ovo je dopustilo unutar poslije-izgnaničkoga judaizma personificirani dualizam između YHWH i njegovih anđela te Sotone i njegovih anđela ili demona.

Teologija judaizma o personificiranom zlu objašnjena je i dobro dokumentirana u *The Life and Times of Jesus the Messiah*, tom 2, dodaci XIII. (str. 749-863) i XVI. (str. 770-776) od Alfreda Edersheima.

Judaizma je personificirao zlo na tri načina:

1. Satan /Sotona ili *Sammael*
2. zla nakana (*yetzer hara*) unutar čovječanstva
3. anđeo Smrti.

Edersheim karakterizira ove kao:

1. Optužitelj
2. Kušač
3. Kažnjavatelj (tom 2, str. 756).

Postoji upadljiva teološka razlika između poslije-izgnaničkoga judaizma i NZ-nog predstavljanja i objašnjenja zla.

- E. NZ, posebice Evanđelja, tvrdi postojanje i oprjeku zlih duhovnih bića prema ljudstvu i prema YHWH-i (u judaizmu, Sotona je bio neprijatelj čovječanstvu, ali ne Bogu). Oni se suprote Božjoj volji, vladavini, i Kraljevstvu.

Isus je sukobio i odstranio ova demonska bića, također nazvana: (1) nečisti duhovi (usp. Lk 4:36; 6:18) ili (2) zli duhovi (usp. Lk 7:21; 8:2), iz ljudskih bića. Isus je jasno napravio razliku između bolesti (fizičke i mentalne) i demonškoga. On je pokazao Svoju moć i duhovni uvid prepoznajući i istjerujući (egzorcizam) ove zle duhove. Oni su često prepoznali Njega i nastojali su Ga nasloviti, ali Isus je odbacio njihovo svjedočanstvo, zapovijedajući njihovu tišinu, i odstranio ih. Egzorcizmi su znak poraza Sotonova kraljevstva.

Postoji iznenađujući manjak obavijesti u NZ-nim apostolskim pismima o ovome predmetu.

Egzorcizam nikad nije popisan kao duhovni dar, niti je dana metodologija ili postupak za buduće naraštaje svećenika ili vjernika.

- F. Zlo je stvarno; zlo je osobno; zlo je prisutno. Niti je otkriveno njegovo podrijetlo ni njegova svrha. Biblija tvrdi njegovu stvarnost i agresivno se suproti njegovu utjecaju. U stvarnosti ne postoji konačni dualizam. Bog je u potpunome nadzoru; zlo je poraženo i osuđeno i bit će uklonjeno iz Stvorenja.

- G. Božji ljudi moraju se oprijeti zlu (usp. Jak 4:7). Oni ne mogu biti nadzirani njime (usp. 1. Iv 5:18), ali oni mogu biti kušani i njihovi svjedočanstvo i utjecaj oštećeni (usp. Ef 6:10-18). Zlo je otkriveni dio kršćanskoga svjetonazora. Suvremeni kršćani nemaju pravo ponovno određivati zlo (demitologiziranje od Rudolfa Baltmanna); depersonalizirati zlo (socijalne strukture od Paula Tillicha), niti ga potpuno nastojati objasniti u psihološkim pojmovima (Sigmund Freud). Njegov utjecaj je prožimajući, ali poraženi. Vjernici moraju hodati u Kristovoj pobjedi!

10:14 “kasnijim danima” Ovaj hebrejski pojam (BDB 31) u osnovi znači “kraj”. Korišten je na različite načine, ali u ovome okviru, on upućuje na zadnji dio ljudske povijesti. Brown, Driver, Briggs *Lexicon* određuje to kao “proročki izričaj što označava konačno razdoblje povijesti toliko daleko do kuda doseže perspektiva čitatelja, smisao se tako mijenja s okvirom, ali često izjednačuje zamisao ili Mesijansku budućnost” (str. 31):

1. Knjiga Postanka 49:1 – Izraelovo posjedovanje Kanaana
2. Knjiga Brojeva 24:14; Ponovljeni zakon 4:30 – Izraelov povratak iz izgnanstva
3. Ponovljeni zakon 31:29; Knjiga proroka Jeremije 23:30; 30:24 – Izraelova neprekidna pobuna
4. Knjiga proroka Izaije 2:2; Ezekiel 38:8; Hošee 3:5 – Izrael obnovljen i uzvišen
5. Knjiga proroka Ezekiel 38:16 – drugi napad na Izraela nakon povratka u Obećanu zemlju
6. Knjiga proroka Jeremije 48:47; 49:39 – Bog obnavlja narode na mir i napredak.

Stvarno pitanje o ovome izričaju je okvir kraja vremena. Za one koji vjeruju da sva SZ-na proročanstva moraju biti doslovno ispunjena narodu Izraela (dispencionalizam), neki (ako ne većina) od ovih “kasnijim danima” tekstovi nisu ispunjeni i, stoga, moraju biti budućnost. Budući ovi govore posebice o narodu Izraela a ne o Crkvi, onda mora biti predloženo uklanjanje buduće tajno uznesenje Crkve iz povijesti. Potom Knjiga Otkrivenja postaje izričito židovska poruka s tisućljetnim djelovanjem kao ispunjenjem.

Niti Isus ni ikoji NZ-ni pisac ne potvrđuje ponovno ona nacionalna proročanstva. Proroci SZ-a vidjeli su Novi dan u pojmovima svoje SZ-ne vjere, ali Božje ispunjenje bilo je bogatije, šire, dublje, i uključujuće. Evanđelje je za sve. Jeruzalem nije grad u Palestini, nego metafora za Nebo u Otkrivenju 21. Ovi nadahnuti proroci vidjeli su toliko daleko koliko je Bog odabrao dopustiti, ali ono što su vidjeli bilo je djelomično (usp. Heb 1:1-3).

▣ **“jer viđenje se odnosi na one dane ipak *buduće*”** Sličan izričaj upotrijebljen je u Knjizi proroka Daniela 8:26 za upućivanje na kraljevanje Antioha IV. Epifana, dok u Danielu 2:28; 12:4.9 slične riječi čini se upućuju na kraj vremena. Budućnost je često određena razumijevanjem ili povijesnom točkom gledišta ljudskoga pisca! Uistinu teško tumačiteljsko pitanje u Danielovim viđenjima jeste na koje buduće vremensko razdoblje ona upućuju. Većina Danielovih viđenja odnosi se na Drugo (Medo-Perzija) i Treće (Grčko) kraljevstvo. Međutim, izvjesni tekstovi mogu se odnositi na Antikrista kraja vremena (usp. Dn 7:7-8.11.23-28; 9:24-27; 11:36-45). Ovi posebni odlomci mogu upućivati na Prvi Isusov dolazak ili Drugi Isusov dolazak, koji se sudaraju zajedno u SZ-u. Suvremeni tumači ne smiju gurati višeznačne pojedinosti ovoga žanra u sustavnu eshatologiju koja prevladava NZ-nim proročanstvima. Niti Isus ni drugi NZ-ni pisci ne potvrđuju ponovno SZ-na nacionalistička ekskluzivistička proročanstva vezana na Izrael. Mi se ne smijemo usuditi dopustiti SZ-u da tumači NZ (usp. Mt 5:17-19; Gal 3; Heb). Mesija dolazi za sve (usp. Post 3:15), ne samo za Izrael. Izrael je parenteza [umetnuta ili uklopljena riječ ili rečenica – op.prev.] i nije žarište Novoga zavjeta (usp. Jer 31:31-34; Ez 36:22-38).

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 10:15-17

¹⁵Kad mi je on govorio prema ovim riječima, ja okrenuh svoje lice prema tlu i postadoh bez riječi. ¹⁶I gle, jedan koji bijaše sličan ljudskome biću takne moje usne; onda ja otvorih svoja usta i govorah i rekoh njemu koji bijaše stajao preda mnom: “O moj gospodine, kao ishod viđenja tjeskoba je došla na mene, i ja sam ostao bez snage. ¹⁷Jer kako može takav sluga moga gospodara govoriti tako kao moj gospodar? A što se mene tiče, ne preostaje nikakve snage u meni, niti je ikoji dah ostao u meni.”

10:15-17 Slobodno prepričavanje Danielovih riječi u Knjizi proroka Daniela 10:16-17 je: “Ja znam da sam blagoslovljen da imam ovo viđenje, ali ja sam toliko iscrpljen fizički da ga ne mogu shvatiti.”

10:16

**NASB
NKJV
NRSV
TEV
NJB**

**“jedan koji bijaše sličan ljudskome biću”
“jedan koji je imao sličnost sinova čovječjih”
“jedan u ljudskome obliku”
“anđeo koji je izgledao kao ljudsko biće”
“netko tko izgleda kao čovjek”**

Ovo je doslovno “jedan u sličnosti sinova čovječjih” i ta je zamisao korištena za:

1. Mesiju, Knjiga proroka Daniela 7:13
2. Daniela, Knjiga proroka Daniela 8:17
3. anđela, Knjiga proroka Daniela 10:16.

Anđeli su identificirani kao ljudi muškoga roda:

1. MUŠKI ROD, JEDNINSKA ZAMJENICA, Knjiga proroka Daniela 7:16
2. Gabriel nazvan “čovjek” (*geber*) u Danielu 8:15 i *ish* u 9:21
3. nekoliko snažnih anđela:
  - a. *Adam*, Knjiga proroka Daniela 8:16
  - b. *Adam*, Knjiga proroka Daniela 10:16.18
  - c. *ish*, Knjiga proroka Daniela 10:5
  - d. *ish*, Knjiga proroka Daniela 12:6.7.

▣ **“takne moje usne”** Ovo je simbolička gesta o osnaživanju da se govori. Upotrijebljena je u smislu proročkoga poziva u Knjizi proroka Izaije 6:7 i Jeremije 1:9. U ovome okviru Daniel je još uvijek bio fizički i emocionalno nesposoban međusobno djelovati s anđeoskim vjesnikom (usp. Dn 10:16-17) tako da ga je anđeo morao dotaći ponovno (postoji čak i treći put kad ga je dotaknuo u Dn 10:18).

▣ **“kao ishod viđenja”** Ova nadnaravna otkrivenja su ona koja nadvladaju (usp. Dn 4:19; 7:15.28; 8:17.27; 10:8.9). Vidjeti bilješku u Knjizi proroka Daniela 4:19.

▣

**NASB, NJB
NKJV
NRSV
TEV**

**“tjeskoba”
“tuge”
“toliko bolova”
“čini me toliko slabim”**

Ovaj hebrejski pojam (BDB 852 IV) izvorno je upućivao doslovno na bol kod rađanja djeteta (usp. 1. Sam 4:19). Postao je pojam što se koristio kao metafora o strahovitim okolnostima (usp. Iz 13:8; 21:3). Ta ista metaforička uporaba o porođajnim bolovima Novoga doba nađena je u Evanđelju po Marku 13:8. Danielovo viđenje o “kasnijim vremenima” i tumačenje viđenja koristi ovu igru riječi o “bolu” i događajima na kraju vremena što će mu biti objašnjeni.

10:17 Ovo je očito simbolički jezik što opisuje Danielov strah od viđenja što je vidio i od veličanstva anđeoskog posjetitelja. Ovaj slikovit hiperbolički jezik osobitost je apokaliptičke književnosti.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 10:18 – 11:1

¹⁸Onda ovaj jedan s ljudskim izgledom takne me ponovno i ojača me. ¹⁹On reče: “O čovječe visokoga poštovanja, nemoj se bojati. Neka mir bude s tobom; ohrabri se i budi odvažan!” Sad dok mi je on govorio, ja primih snagu i rekoh: “Neka moj gospodar govori, jer ti si me ojačao.” ²⁰Onda on reče: “Razumiješ li zašto sam došao k tebi? Ali ja ću se sad vratiti kako bih se borio protiv kneza Perzije; tako ja idem dalje, i gle, knez Grčke mora doći. ²¹Međutim, ja ću ti reći što je upisano u pisanju istine. (Ipak ne postoji nitko tko stoji čvrsto sa mnom protiv ovih sila osim Mihaela tvoga kneza. ^{11:1}U prvoj godini Darija Medijca, ja ustadoh da budem ohrabrenje i zaštita za njega.”)

10:19 “O čovječe visokoga poštovanja” Vidjeti bilješku u Knjizi proroka Daniela 10:11.

▣ **“nemoj se bojati”** Vidjeti bilješku u Knjizi proroka Daniela 10:12.

▣ **“Neka mir bude s tobom”** Ovo je jedini pojavak te IMENICE (ili GLAGOLA) u Knjizi proroka Daniela. To znači (BDB 1022) “potpunost”, “postojanost”, “dobrobit”, “mir”. Često je korišteno u Knjizi proroka Izaije i Jeremije. Ta je ista zamisao izrečena od Isusa (samo u Iv) Njegovim učenicima (usp. Iv 14:27; 16:33; 20:19.21.26).

▣ **“ohrabri se i budi odvažan”** Ovo je YHWH-ina poruka Jošui nakon Mojsijeve smrti (usp. Jš 1:6.7.9). Ljudi trebaju ove riječi ohrabrenja. Duhovna kraljevina je ona koja nadvlada!

10:20 “Ali ja ću se sad vratiti kako bih se borio” Ovo je težak stih za tumačenje. Anđeosko biće bilo je napadnuto, izbavljeno i sad se vraća u duhovnu bitku. Duhovni sukob nastavlja se. Sukob uključuje svjetske sile, povijesna Carstva, ali i duhovna bića. Božja volja je sigurna, ali ne bez oprečja. Danielova molitva za razumijevanje prekida sukob, ali ga ne mijenja! Božja suverenost nadzire povijest (usp. Dn 10:21), ali još uvijek postoji napetost u ovome razdoblju palosti, i u fizičkoj i u duhovnoj kraljevini.

▣ **“kneza Perzije”** U Knjizi proroka Daniela 8:20 kombinira se rasni entitet Medije i Perzije u Treće Carstvo iz Danielovih viđenja (tj. poglavlja 2; 7; i 8). Ovdje se samo spominje prevlast jednoga od dva. Ako ovo doslovno upućuje na narodne anđele, kako može postojati samo jedan anđeo? Isto je tako i za Grčku, koja će se razdijeliti na nekoliko regionalnih Carstava nakon smrti Aleksandra Velikog.

▣ **“knez Grčke”** Ovo je još jedan narodni anđeo (vidjeti bilješku u Dn 10:13). Božji narod bit će pogođen od oba ova naroda. Oni mogu biti skupne, narodne metafore.

10:21 “upisano u pisanju istine” Pojam “upisano” (BDB 957, KB 1293) je iz aramejske posuđene riječi nađene jedino ovdje u SZ-u. Daniel se mentalno okrenuo natrag na aramejski.

Ovo je metaforički i to upućuje ili na: (1) Božje točne zapise (kao “dvije knjige”, Dn 7:10; 12:1) ili (2) sigurnost Božjega nauma za povijest i čovječanstvo (usp. Ps 139:16). Sadržaji ove Knjige su otkrivenje u poglavljima 11 - 12. Bog je u potpunome nadzoru budućih povijesnih događaja, posebice kad se oni odnose na Njegov vječni iskupiteljski naum.

▣

NASB
NKJV
NRSV
TEV
NJB

“stoji čvrsto ... ohrabrenje”
“drži se uspravno ... kako bi se potvrdilo”
“bori se protiv ... kako bi podupro”
“pomoć ... pomaže”
“pružiti mi podršku ... dati podršku”

Ovo je isti hebrejski pojam (BDB 304, KB 302) što u osnovi znači “biti čvrst”, “rasti čvrsto”, ili “biti jak”. U Knjizi proroka Daniela 10:21 to je u *Hithpael* obliku a u 11:1 u *Hiphil* obliku. Anđeli služe vladare i narode (usp. Dn 10:13.20.21).

kao što je Mihael služio, štitio, i ohrabrivao Izraela, ovaj je anđeo činio isto za Darija Medijca, kako bi ispunio Božju volju u povijesti i u iskupljenju.

10:21-11:1 Zabilježite da NASB i NKJV imaju parentezu, što započinje u Knjizi proroka Daniela 10:21 i nastavlja se kroz Daniela 11:1. Osoba koja govori je anđeo što je dotaknuo Daniela tri puta (usp. Dn 10:10-21). Okvir podrazumijeva da je to isti veličanstveni anđeo koji je opisan u Danielu 10:5-9. To je taj anđeo koji je osigurao zaštitu Dariju Medijcu (vidjeti punu bilješku u Dn 5:31) što je, vjerujem, ime za prvu godinu Kira koji je bio na prijestolju (usp. Iz 44:28 - 45:1).

PITANJA ZA RASPRAVU

Ovaj komentar je vodič za proučavanje, što znači da ste odgovorni za vaše vlastito tumačenje Biblije. Svaki od nas mora hodati u svjetlu kojeg imamo. Prvenstvo u tumačenju imate vi, Biblija, i Sveti Duh. Sad to ne morate prepustiti komentatoru.

Ova pitanja za raspravu predviđena su da vam pomognu promišljati kroz glavne teme ovoga odjeljka Knjige. Ona su napravljena da budu misaono-nametljiva, ne konačna.

1. Zašto postoji poteškoća između Knjige proroka Daniela 1:21 i 10:1?
2. Zašto je Daniel žalovao (postio)?
3. Što nam govori Danielovo fizičko stanje nakon njegova susreta s anđeoskim svijetom?
4. Što Knjiga proroka Daniela 10:13 i 20 kaže o odnosu između povijesti i nevidljivoga svijeta?
5. Kako može anđeoski sukob i oprečje utjecati na Božju volju?

DANIEL 11

PODJELA NA ODLOMKE U SUVREMENIM PRIJEVODIMA

NKJV	NRSV	TEV	NJB
	tumačenje viđenja o povijesnome širenju	kraljevstva Egipta i Sirije	rane bitke između Seleukovića i Ptolemejevića
ratni kraljevi Sjevera i Juga	11:2-4	11:2b 11:3-4	11:2b-4
11:5-10	11:5-6a 11:6b-9	11:5-9	11:5-18
11:11-13	11:10-13	11:10-12 11:13-16	
11:14-28	11:14-19 11:20-28	11:17-19 11:20 zao kralj Sirije	11:19-20 Antioh Epifan
kralj Sjevera bogohuli		11:21-24 11:25-28	11:21-24 11:25-26 11:27-30
11:29-35	11:29-35	11:29-30a 11:30b-35	11:31-35
11:36-39	11:36-39	11:36-39	11:36-39
kralj Sjevera osvaja			kraj progona
11:40-45	11:40-45	11:40-45	11:40-41 11:42-12:1

ČITANJE KRUG TRI (vidjeti Vodič dobrog biblijskoga čitanja)
SLIJEĐENJE IZVORNE AUTOROVE NAKANE NA RAZINI ODLOMKA

Ovaj komentar je vodič za proučavanje, što znači da ste odgovorni za vaše vlastito tumačenje Biblije. Svaki od nas mora hodati u svjetlu kojeg imamo. Prvenstvo u tumačenju imate vi, Biblija, i Sveti Duh. Sad to ne morate prepustiti komentatoru.

Pročitajte odlomak odjednom. Odredite subjekte (čitanje kruga #3, str. xiv.). Usporedite vašu podjelu subjekta s pet suvremenih prijevoda navedenih gore. Podjela na odlomke nije nadahnuta, ali ona je ključ za slijeđenje izvorne autorove nakane, što je srce tumačenja. Svaki odlomak ima jedan i samo jedan subjekt.

1. Prvi odlomak
2. Drugi odlomak
3. Treći odlomak
4. I tako dalje.

OKVIRNI UVIDI

- A. Ovo je poglavlje središnje otkrivenje Danielu od anđela, što započinje u Knjizi proroka Daniela 10 i završava u poglavlju 12.
- B. Bilo je iznenađujuće za Daniela zato jer se njemu otkriva da će Božji narod patiti neprekidnu nevolju, ne zbog njihova grijeha (kao što su u Izgnanstvu), nego zato jer su oni narod Božji. Ovo poglavlje nastavlja temu čitave Knjige, što jeste da su ljudske pale vlade oprečne Bogu. Svako Carstvo postaje više i više protu-Božje. To doseže vrhunac u Četvrtome carstvu što je vrsta protu-Božje vlade kraja vremena (usp. Otk 16 - 17).
- C. Knjiga proroka Daniela 11:2-20 opisuje u pojedinost povijest borbe između dinastija vojskovođa Aleksandra Velikoga koji se bore za Palestinu. Oni su Ptolemejevići iz Egipta i Seleukovići iz Sirije /Babilona. Ovi stihovi odnose se na povijesno razdoblje od 323. do 165. g.pr.Kr. Dobri izvori za povijesnu točku gledišta su:
  1. F. F. Bruce, *Israel and the Nations*
  2. *Cambridge Ancient History*, tom 8
  3. židovsko gledište u 1. i 2. Knjizi o Makabejcima i u *Antiquities* od Josipa Flavija.
- D. Knjiga proroka Daniela 11:21-35, iako manje određena, odnosi se na osmoga vladara Seleukovića, Antioha IV. Epifana.
- E. Knjiga proroka Daniela 11:36-45 odnosi se ili na: (1) Antioha IV. Epifana ili (2) Antikrista na kraju vremena. Postojalo je mnogo nesuglasja među komentatorima o Danielu 11:21-45. Vidjeti bilješku u Danielu 11:36.
- F. Ovo poglavlje obiluje s toliko mnogo pojedinosti. Jesu li ove povijesne pojedinosti (tj. Dn 11:2-35) bile glavna nakana nadahnutog autora? Žanr što je on odabrao kaže "Ne!" Dopustite mi navesti nekoliko rečenica iz nove i uzbudljive knjige o proročkoj i apokaliptičkoj književnosti od D. Brent Sandyja, *Plowshares and Pruning Hooks: Rethinking the Language of Biblical Prophecy and Apocalyptic*:
  1. iz Daniela 2: "Što proročanstvo čini problematičnim?":
    - a. "pitanje jeste je li emocionalni jezik neophodno upravo taj jezik", str. 41
    - b. "hiperbole, zapravo, rastežu istinu zato da pojačaju udarac riječi", str. 41
    - c. "nakana proroka može biti izrečena emocionalno jače nego točnost", str. 41
    - d. "koji je stupanj na kojem se pretpostavlja da će čitatelji razumjeti proročka viđenja – svaka pojedinost? Sveopća slika?", str. 48
  2. iz Daniela 3: "Kako djeluje jezik proročanstva?":
    - a. "ako promašimo uhvatiti svojstvenu metaforičku narav jezika, promašili smo razumjeti proročanstvo", str. 59

3. iz Daniela 5: “Kako djeluje apokaliptički jezik?”:
  - a. “jesu li pojedinosti u viđenju prenesene i simboličke ili točne i izričite? Općenito, slike nemaju jasnoću”, str. 117
  - b. “predviđanje pojedinosti političkih događaja četvrtoga kroz drugo stoljeće podiže pitanje je li naglasak viđenja u pojedinostima ili prevladavajućem udarcu”, str. 119
  - c. “ali mi ne smijemo početi s posebnosću jer ćemo propustiti uhvatiti globalno!”, str. 122
  - d. “s naravi apokaliptičkoga jezika također je očekivano da neke pojedinosti jednostavno mogu biti zbog učinka; izjavljeno na drukčiji način, neke pojedinosti mogu biti varka”, str. 124
  - e. “pojedinosti ne mogu imati određenu važnost drukčije negoli da se podastre izvješće s više uzbudljive snage”, str. 126
  - f. “postoji određena količina tečnosti; stoga, u pokušavanju određivanja važnosti svih pojedinosti apokaliptičkih viđenja”, str. 126
  - g. “čitati Apokalipsu s mikroskopom, čak nastojati odgonetnuti važnost većine sitnih pojedinosti, iznuđuje žanr od njegova nakanjenog djelovanja”, str. 127
  - h. “razumijevanje usmenosti Apokalipse podvlači naglasak da točno tumačenje privlači više pozornosti k prevladavajućem utisku viđenja negoli na pojedinačne pojedinosti”, str. 127
  - i. “iz viđenja u Danielu 8 učimo da dok apokaliptički može izgledati kako opisuje površinski budućnost u svaku pojedinost, ustvari, to ne čini. Neke pojedinosti mogu se na kraju podudarati s određenim događajem, ali bilo bi nemoguće vidjeti to unaprijed”, str. 128

4. iz Daniela 6: “Kako su proročanstva bila ispunjena?”:
  - a. “već ispunjena proročanstva pokazuju uzorak prozračnosti radije negoli providnosti. Nakana je očevidno bila ne dati određenu obavijest o budućnosti”, str. 146
  - b. “jezične slike obiluju u poeziji proročanstva. To bi predlagalo kako točno razumijevanje proročke poezije često nije moguće sve do nakon ispunjenja”, str. 150
  - c. “ako dohvatimo nakanu proročanstva prvenstveno kao optužbu i osvjedočenje, mi je nećemo prihvatiti da otkrije pojedinosti iz budućnosti”, str. 154

5. iz Daniela 7: “Kako će proročanstva biti ispunjena?”:
  - a. “zato jer je proročanstvo poetski, ono je samo po sebi višeznačno i na neke načine manje točno određeno”, str. 158
  - b. “davanje naravi proročanstva, mi bismo vjerojatno utvrdili kako ono nudi panoramu, a ne pojedinosti u gro-planu”, str. 163
  - c. “proročanski i apokaliptički: to je prozor od obojenog stakla, ne kristalna kugla”, str. 184
  - d. “djelovanje proročkoga jezika moralo je privući pozornost temeljnim zamislima o budućnosti, ne otkriti točno ono što će se i kada dogoditi”, str. 184

6. zaključak:
  - a. “temeljno pitanje jeste, ima li jezik proročanstva nakanu dati nam pojedinosti iz kojih možemo prije oblikovati širenje budućnosti? str. 206
  - b. “biblijska proročanstva nisu općenito bila shvaćena prije negoli su se ispunila”, str. 199:
Ovo mi je stajalište pomoglo kao kad sam se borio s Knjigom proroka Daniela 9:24-27. On je manje od pomoći za poglavlje 11 zbog toga što postoji toliko mnogo potvrđenih povijesnih pojedinosti iz Daniela 11:2 do 11:35. Daniel 11:36-45 usporedan je s Danielom 7:7-8.11.24-25 i 9:24-27. Ovo se izgleda uklapa u Isusove riječi u Evanđelju po Mateju 24; Marku 13; Luki 21; u Pavlove riječi u 1. i 2. Poslanici Solunjanima; i Ivanove riječi iz Otkrivenja. Međutim, kao što su NZ-ni autori vidjeli ispunjenje SZ-noga proročanstva samo nakon Isusova života, ovi događaji kraja vremena nisu svi doslovni, povijesna naviještanja. Samo će nam vrijeme reći. Ali za onaj zadnji naraštaj ranjenih i umirućih vjernika, mnogi (ali ne svi) od njih mogu biti vrlo doslovni kako bi ih ohrabрили u vjeri i nadi (što je svrha čitave apokaliptičke književnosti).

G. Glavna istina ovoga poglavlja odnosi se na dolazak patnje Božjih ljudi. Iako oni izgledaju kao da su poraženi padom, uređenim ljudstvom, oni su pobjednički kroz svoga Boga koji je u nadzoru sve povijesti (usp. Dn 11:1.12.27.29.35.36.45).

OSOBE NA KOJE SE IZGLEDA SMJERA U STIHOVIMA 2-20

- A. “tri naredna kralja” (Dn 11:2) - Kambiz II. (530-522. g.pr.Kr.), Pseudo-Smerdis (522. g.pr.Kr.) i Darije I. (522-486. g.pr.Kr.)
- B. “četvrti” (Dn 11:2) - Kserkso I. (486-465. g.pr.Kr.), također poznat kao “Ahasver” iz Knjige o Esteri
- C. “moćni kralj dići će se” (Dn 11:3) - Aleksandar II. nazvan Veliki (336-323. g.pr.Kr.)
- D. “četiri točke dosega” (Dn 11:4) – većina vjeruje da se ovo odnosi na Aleksandrovu četvoricu vojskovođa:
1. Kasandra – Makedonija i Grčka
  2. Lizimaha - Tracija
  3. Seleukovića I. - Sirija i Babilon
  4. Ptolemejevića I. - Egipat i Palestina
- E. “ne njegovim *vlastitim* potomcima” (Dn 11:4) - Aleksandar je imao dva sina:
1. Herkula s Barsinom koja je bila kći Darija I.
  2. Aleksandra III. s Roksanom
  3. obojica su bila ubijena iz potaje
- F. “kralj Juga” (Dn 11:5) - Ptolemej I. Soter (323-285. g.pr.Kr.)
- G. “jednim od svojih knezova” (Dn 11:5) - Seleuković I. Nikator bio je istjeran iz Babilona od Antigone godine 316. pr.Kr. ali, uz pomoć Ptolemeja I. Sotera, on je postao vladarom dinastije Seleukovića (312-280. g.pr.Kr.)
- H. “kćer kralja Juga” (Dn 11:6) – ovo je bila Berenika, kći Ptolemeja II. Filadelfa (285-246. g.pr.Kr.)
- I. “kralju Sjevera” (Dn 11:6) - Antioh II. (261-246. g.pr.Kr.)
- J. “potomaka njene loze” (Dn 11:7.9) – ovo upućuje na Berenikinog brata koji je bio Ptolemej III. Everget (246-221. g.pr.Kr.)
- K. “kralja Sjevera” (Dn 11:7. 8.9.10.11.15-18) - Antioh III. Veliki (223-187. g.pr.Kr.)
- L. “on” (Dn 11:7) - Ptolemej III. Everget ubija Laodika koja je ubila Bereniku
- M. “jedan od njih” (Dn 11:10) – ovo upućuje na Antioha III. Velikog (223-187. g.pr.Kr.)
- N. “njegovo ... Kralj Juga ... prijašnjeg” (Dn 11:10-11.13) - Ptolemej IV. Filopator (221-207. g.pr.Kr.), ovaj je kralj teško porazio Seleukoviće ali nije iskoristio svoju pobjedu
- O. “njegovo će se srce uzdići” (Dn 11:12) - Ptolemej IV. Filopator (221-207. g.pr.Kr.)
- P. “sile Juga” (Dn 11:15) - Ptolemej V. (203-181. g.pr.Kr.) bio je dijete kad je postao vladar. Ovaj stih upućuje na poraz njegova najboljeg vojskovođe, Skopasa, kod Sidona gdje je izgubio 100.000 odabranih postrojbi
- Q. “kćer žene” (Dn 11:17) – ovo upućuje na kći Antioha III. Velikog, Kleopatru, koja je bila dana Ptolemeju V. da se uda za njega; međutim, konzumacija braka morala je čekati pet godina zbog starosti Ptolemeja V. Ona je, međutim, pristala uz svoga muža protiv svoga oca!
- R. “zapovjednik” (Dn 11:18a) – ovo upućuje na rimskoga vojskovođu koji se sukobio s Antiohom III. kod Magnezija, zapadno do Sardisa. Antioh je bio prisiljen uzmaknuti. Na svome putu natrag on je iskalio svoj bijes na Jeruzalemu

- S. “će se ... dignuti jedan ... on” (Dn 11:20) - Seleuković IV. Filopator (187-175. g.pr.Kr.)
- T. “tlačitelja” (Dn 11:20) – ovo upućuje na skupljača poreza od Seleukovića IV. Filopatora, Heliodora (usp. 2. Mak 3:7-40).
- U. “osoba vrijedna prijezira dignut će se” (Dn 11:21) – ovo upućuje na Antioha IV. Epifana (175-163. g.pr.Kr.). To je vladar iz roda Seleukovića koji je pokušao prisiliti Židove da postanu helenisti.

TEORIJE GLEDE OSOBA NA KOJE SE UPUĆUJE U KNJIZI PROROKA DANIELA 11:36-45
(uzeto iz *The Prophecy of Daniel* od E. J. Younga, str. 246-247 i prilagođeno):

- A. Antioh IV. Epifan (Efrajim Sirijski, i većina suvremenih tumača)
- B. Tit i Vespazijan (mnogi rabini)
- C. Konstantin (Rabbi Ibn Ezra, Jacchiades, i Isaac Abarbanel)
- D. Rimsko Carstvo (R. Solomon, Rashi i John Calvin)
- E. Herod Veliki (Mauro)
- F. papinski sustav (Martin Luther)
- G. Antikrist (evanđeoski znanstvenici):
  1. Jeronim kaže da dvojna referenca na Antioha IV. Epifana i Antikrista kraja vremena započinje u Danielu 11:21-45
  2. Hipolit i Teodocijan kažu da to počinje u Danielu 11:36
  3. Krisostom kaže da to počinje u Danielu 11:1.

[Vidjeti u Knjizi proroka Daniela 3:8: Kratki povijesni pregled sila Mezopotamije.](#)

PROUČAVANJE RIJEČI I IZRIČAJA

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 11:2-4

²“A sad ja ću ti reći istinu. Gle, tri naredna kralja dignut će se u Perziji. Onda će četvrti steći daleko više bogatstva nego svi *od njih*; prije negoli on postane jak kroz svoja bogatstva, on će dići čitavo *carstvo* protiv kraljevine Grčke. ³I moćni kralj dići će se, i on će vladati s velikom vlašću i činiti kako mu je volja. ⁴Ali čim se on digne, njegovo kraljevstvo će se raspasti i biti razdijeljeno prema četiri točke dosega, iako ne njegovim *vlastitim* potomcima, niti prema njegovoj vlasti što je vršio, jer njegova vrhovna vlast bit će iskorištena i *dana* drugima osim njima.”

11:2 “A sad ja ću ti reći istinu” Ovo je idiom što znači da je poruka vjerodostojna i vrlo točna (usp. Dn 8:26; 10:1.21). Vidjeti puniju bilješku u Knjizi proroka Daniela 10:1.

▣ **“tri naredna kralja”** Ovo može upućivati na zadnju trojicu prije Kserksa I., Kambiza II. (530-522. g.pr.Kr.), Pseudo-Smerdisa (522- 521. g.pr.Kr.) i Darija I. (521-486. g.pr.Kr.). Iz povijesti učimo da je u nizu postojalo devet kraljeva, ali stih 2 sažima 200 godina (538-331. g.pr.Kr.) povijesti Perzije (usp. *A Handbook on the Book of Daniel*, UBS, str. 280).

▣ **“Onda ... četvrti”** Jeronim je bio prvi koji je tvrdio kako ovo upućuje na Kserksa I. (486-465. g.pr.Kr.), što je grčko ime za Esterina muža, Ahasvera. On je planirao vojni pohod na Grčku više od 4 godine. Kad je konačno napao Grčku s mnogo nadmoćnijom silom, bio je poražen od grčke dobro uređene vojske. Herodot kaže da je upao s više od milijun ljudi. Da će Perzija biti poražena iznenadila je sve koji su živjeli u Perzijskome Carstvu.

▣ “će ... steći daleko više bogatstva nego svi *od njih*; prije negoli on postane jak kroz svoja bogatstva” Ovo očito upućuje na Kserksa I. (njegovo grčko ime), koji je naumio i napao Grčku sa svima svojim sredstvima.

NASB	“on će dići čitavo <i>carstvo</i> ”
NKJV, NRSV	“on će potresti sve”
TEV	----
NJB	“on će stvoriti rat”

NKJV i NRSV bliži su hebrejskome tekstu, što ostavlja višeznačnost na koga “sve” upućuje:

1. Grčko Carstvo (NAB, Moffatt prijevod)
2. Perzijsko Carstvo (NASB)
3. svakoga protiv Grčke (NIV).

11:3

NASB, NKJV, NJB	“I moćni kralj dići će se”
NRSV	“kralj ratnik ustat će”
TEV	“junački će se kralj pojaviti”

Hebrejski PRIDJEV (BDB 150) često je korišten o Bogu (usp. Pnz 10:17; Neh 9:23; Iz 10:21; Jer 32:18). Opisuje Nimroda, utemeljitelja Babilona, kao moćnoga lovca (usp. Post 10:9). Opisuje Mesiju u Knjizi proroka Izaije 9:5. Njegov srodan korijen u arapskome ima suzvuk “jedan koji veliča sebe” ili “nasilnik /tiranin”, što odgovara Aleksandru II. Naredni GLAGOL i OBJEKT iste su riječi (BDB 605-606, KB 647) “vladavina i velika vladavina”, što opisuje iznenađujuće Aleksandrove velike poduhvate.

Postoji vremenski jaz između Daniela 11:2, završavanja Perzijskog Carstva (Drugo kraljevstvo poglavlja 2 i 7, usp. Dn 8:20) i 11:3, dolazak Grčkoga Carstva (Treće kraljevstvo poglavlja 2 i 7, usp. Dn 8:21).

NASB	“on će vladati s velikom vlašću”
NKJV, NRSV	“koji će vladati s velikom ovlašću”
TEV	“on će vladati nad velikim carstvom”
NJB	“vladati ogromnim carstvom”

Ovaj je idiom ponovljen u Knjizi proroka Daniela 11:5, gdje upućuje na širenje vladavine. Brown, Driver, Briggs vide 2. Knjigu o Kraljevima 20:13 i Knjigu proroka Izaije 39:2 kao usporednicu (BDB 606).

NASB	“činiti kako mu je volja”
NKJV	“činiti prema svojoj volji”
NRSV	“poduzeti djelovanje kako mu je volja”
TEV	“činiti bilo što želi”
NJB	“činiti bilo što kako mu je volja”

Ovo je sržnost paloga ljudstva, što daje osobitost svih kraljevstava iz Knjige proroka Daniela (vidjeti punu bilješku u Dn 8:4). Knjiga Daniela stavlja posebni naglasak na tobožnju suverenost ovih svjetovnih vođa s istinskom suverenošću YHWH, kao što Daniel 11:4 pokazuje (tri *Niphal* GLAGOLA).

11:4 “Ali čim se on digne, njegovo kraljevstvo će se raspasti i biti razdijeljeno” Aleksandar Veliki osvojio je poznati svijet svoga vremena i umro od vrućice u dobi od 32 godine u Babilonu (323. g.pr.Kr.).

▣ “četiri točke dosega” Doslovno ovo je “četiri vjetra nebeska” što je metafora za svijet (usp. Dn 7:2; 8:8). Aleksandrovi vojskovođe (tj. dvanaest namjesnika njegova kraljevstva) podijelili su područje njegove vlasti. Međutim, četvorica od njih postala su prevladavajuće sile:

1. Kasander – Makedonija i Grčka
2. Lizimah - Tracija
3. Seleuković I. Nikator – Sirija i Babilon
4. Ptolemej I. Soter - Egipat i Palestina
5. Antigon – dio Male Azije.

Međutim, Antigon je bio ubijen vrlo rano u ovoj snažnoj borbi.

▣ “**ne njegovim vlastitim potomcima**” Aleksandar Veliki imao je dva sina, Herkula s Barsinom, kćeri Darija I., i Aleksandra III. s Roksanom (kći kralja Scintije). Obojica od njih bila su ubijena iz potaje.

▣ “**i dana drugima osim njima**” Ovaj “drugima” može upućivati na:

1. njegove potomke
2. manje kraljeve i kraljevstva u njegovu Carstvu
3. četvoricu glavnih vojskovođa.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 11:5-9

⁵“Onda će kralj Juga izrasti jak, zajedno s *jednim* od svojih knezova koji će steći premoć nad njim i dobiti prevlast; njegova prevlast *bit će* velika prevlast *uistinu*. ⁶Nakon nekoliko godina oni će sklopiti savez, i kćer kralja Juga doći će kralju Sjevera da provede mirnodopski sporazum. Ali ona neće očuvati svoj položaj sile, niti će on očuvati sa svojom silom, nego će ona biti predana, zajedno s onima koji su je doveli i onim koji ju je rodio kao i s onim koji ju je podupro u *ona* vremena. ⁷Ali jedan od potomaka njene loze dići će se na svoje mjesto, i on će ići protiv *njihove* vojske i ući u utvrdu kralja Sjevera, i on će se suočiti s njima i pokazati *veliku* snagu. ⁸Također njihovi bogovi s njihovim kipovima od kovina i njihove dragocjene posude od srebra i zlata on će odnijeti u zarobljeništvo u Egipat, i on će u svome dijelu biti zadržan od *napadanja* kralja Sjevera za *nekoliko* godina. ⁹Onda će kasniji ući u kraljevinu kralja Juga, ali vratit će se u svoju vlastitu zemlju.”

11:5 Ovo započinje nizove spletki između egipatskih Ptolemejevića (kraljevi Juga) i sirijskih Seleukovića (kraljevi Sjevera). Židovi su bili uhvaćeni u središte borbi ova dva Carstva. Ostatak Knjige proroka Daniela 11:5-20 sažetak je povijesnoga sukoba, najmanje do 175. g.pr.Kr.

▣ “**kralj Juga**” Ovo upućuje na Ptolemejevića I. Sotera (323-285. g.pr.Kr.), koji je bio vrlo učinkovit vojskovođa Aleksandra i koji je utemeljio Ptolemejevićevu dinastiju u Egiptu.

▣ “**zajedno s jednim od svojih knezova**” Ovo očito upućuje na Seleukovića I. Nikatora (321-281. g.pr.Kr.), još jednoga od Aleksandrovih vojnih vođa koji je služio Ptolemeja I. Sotera u vrijeme nakon što je od Antigone bio prisiljen pobjeći u Babilon godine 316. pr.Kr. On je kasnije (312. g.pr.Kr.) uzeo vojsku i ponovno osvojio Babilon postavši tako prvi vladar dinastije Seleukovića, koja je nadzirala Siriju - Babilon.

11:6 “**i kćer kralja Juga doći će kralju Sjevera**” Ovo je bio način zaustavljanja napetosti između ove dvije dinastije ženidbom (252. g.pr.Kr.). Međutim, kralj Sjevera, Antioh II. Theos (261-246. g.pr.Kr.), bio je već oženjen s gospođom zvanom Laodika i oni su imali dva sina, Seleukovića II. Kalinika i Antioha III. Ova dana bila je rastavljena i kći Ptolemeja II. Filadelfa (285-246. g.pr.Kr.), bila je učinjena mladenkom Antioha II. Njeno ime bilo je Berenika. Međutim, kad je njen otac, Ptolemej II. Filadelf, umro, Berenika je bila odbačena zbog Laodike. Laodika, bojeći se za svoj položaj, otrovala je svoga muža, Antioha II., i svoga sina (Seleukovića II. Kalinika) dovela na prijestolje. Ona je ubila i Bereniku i njeno dijete te njene sluge.

11:7 U ovome stihu vidimo Berenikonog brata (“mladica njenih korijena”), Ptolemeja III. Evergeta (“jedan od potomaka njene loze”), bijesnog zbog smrti svoje sestre, kako upada na Sjever (246. g.pr.Kr.). On je vojno bio vrlo uspješan protiv Seleukovićeve Carstva, ali nije iskoristio svoju prednost. Uzeo je veliku količinu ratnog plijena od Antioha i vratio se u Egipat. O ovome učimo iz Knjige proroka Daniela 11:8 i 9.

11:8 “**Također njihovi bogovi**” Ptolemej III. Everget, kad je upao u Siriju i Babilon, obnovio je egipatske idole koje je uzeo Kambiz II. godine 524. pr.Kr. Obnovom tih egipatskih idola, on je postao vrlo popularan egipatski vladar.

11:9 Postoji vremenski jaz od dvije godine između Knjige proroka Daniela 11:8 i 9. Ne postoji povijesni zapis o ovome slučaju.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 11:10-13

¹⁰“Njegovi sinovi dovest će u borbenu gotovost i skupiti mnoštvo velikih sila; i jedan od njih nastavit će dolaziti i preplaviti i proći, kako bi mogao ponovno voditi rat za svoju *sâmu* utvrdu. ¹¹Kralj Juga bit će razjaren i ići će naprijed i boriti se s kraljem Sjevera. Onda će kasniji podići veliko mnoštvo, ali *to* mnoštvo bit će dato u ruku *prijašnjeg*. ¹²Kad je mnoštvo uklonjeno, njegovo će se srce uzdići, i on će prouzročiti desetinama tisuća da padnu; ipak on neće nadvladati. ¹³Jer kralj Sjevera ponovno će podići veće mnoštvo od *prijašnjeg*, i nakon razmaka od nekoliko godina on će pritisnuti s velikom vojskom i mnogo vojne opreme.”

11:10 “Njegovi sinovi” Ovo upućuje na sinove Antioha II. (kralj Sjevera): (1) Seleukovića II. Kalinika (240-227. g.pr.Kr.) i (2) Antioha III. (223-187. g.pr.Kr.), kasnije poznatog kao “Veliki”. Izričaj u Knjizi proroka Daniela 11:10, “jedan od njih”, upućuje na Antioha III.

▣ **“svoju *sâmu* utvrdu”** Ovo upućuje na utvrdu Ptolemejevića IV. Filopatera (usp. Dn 11:11), moguće smještenu kod Gaze.

11:11 Ova borba dogodila se kod grada Rafe, južno od Gaze (217. g.pr.Kr.). U toj bitci Egipćani su prvotno bili poraženi. Veća Seleukovićeva sila prognala je Egipćane, ali Egipćani su se reorganizirali i napali i konačno pobijedili. Iz ove bitke učimo da je Antioh III. (223-187. g.pr.Kr.) izgubio 10.000 pješaka, 300 konjica, i 5 slonova. Isto tako, uzeto je bilo 4.000 zarobljenika (usp. Polibije 5:86).

Gleason L. Archer, Jr., *Expositor's Bible Commentary*, tom 7, str. 135, tumači Knjigu proroka Daniela 11:11-12 u svjetlu smetenosti Ptolemeja IV. Filopatera (221-203. g.pr.Kr.) kad mu nije bilo dopušteno ući u Hram u Jeruzalemu i, stoga, svoj je bijes iskalio na Židovima u Egiptu, posebno na onima u Aleksandriji.

Tako, pitanje za tumačiti je na koga “njegovo će se srce uzdići” (Dn 11:12) upućuje?:

1. Ptolemeja IV. Filopatera
2. Antioha III.

Ako na #1, onda “prouzročiti desetinama tisuća da padnu” upućuje na Židove u Egiptu ili ako na #2, onda na Seleukovićeve vojnike ubijene tijekom vojnoga pohoda.

11:11-12 “*to* mnoštvo bit će dato ... ipak on neće nadvladati” Ovo je ponavljajuća tema da je Bog, ne svjetovni vođe, u nadzoru povijesti (usp. Dn 11:27.29.35.36.45)!

11:13 “nakon razmaka od nekoliko godina” Ovo izgleda upućuje na trinaest godina povijesnoga jaza. Antioh III. napao je Egipat ponovno godine 205. pr.Kr.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 11:14-19

¹⁴“Sad u onim vremenima mnogi će se dići protiv kralja Juga; nasilnici među tvojim narodom također će uzdići sami sebe zato da ispune videnje, ali oni će pasti. ¹⁵Onda će kralj Sjevera doći, podići opsadni nasip i zarobiti dobro utvrđen grad; i sila Juga neće stajati na *njihovu tlu*, čak niti njihove najodabranije postrojbe, jer neće postojati jakosti da se napravi otpor. ¹⁶Ali on koji dolazi protiv njega činit će kako mu je volja, i nitko neće *biti kadar* oduprijeti mu se; on će također ostati *za vrijeme* u Predivnoj zemlji, s uništenjem u svojoj ruci. ¹⁷On će se opirati kako bi došao sa silom svoga čitavog kraljevstva, donoseći sa sobom prijedlog o miru kojeg će on provesti; on će mu također dati kćer žene da to razori. Ali ona neće zauzeti mjesto *za njega* niti biti na njegovoj strani. ¹⁸Onda će on okrenuti svoje lice k otočnim zemljama i zarobiti mnoge. Ali zapovjednik će učiniti kraj njegovu prijeziru protiv njega; štoviše, on će mu ponovno platiti za svoj prijezir. ¹⁹Tako on će okrenuti svoje lice prema utverdama svoje vlastite zemlje, ali on će se spoticati i pasti i neće biti više naden.”

11:14 “Sad u onim vremenima mnogi će se dići protiv kralja Juga” Ovo upućuje na vladavinu Ptolemeja IV. Filopatera. On je iskusio mnoge pobune u svome Carstvu, uključujući jednu od Židova, koji su podupirali Antioha III., ali nijedna od njih nije uspjela. Oni su bili poraženi od vojskovođe Skopa godine 200. pr.Kr.

11:15 Ptolemej V. bio je samo 4 godine star kad je njegov otac umro. Prema tome, jedan od njegovih najboljih vojskovođa, Skop, bio je na dužnosti i napao je Sjever. Međutim, bio je poražen u polju i povukao se u grad Sidon gdje je izgubio čitavu svoju vojsku od 100.000 elitnih vojnika (198. g.pr.Kr.).

11:16 “on ... činit će kako mu je volja” Vidjeti teološku bilješku u Knjizi proroka Daniela 8:4.

▣ **“on će također ostati za vrijeme u Predivnoj zemlji”** Ovo upućuje na Antioha III. Velikog koji je dobrodošao u Jeruzalem kao osloboditelj od egipatske vlasti godine 198. pr.Kr. Ovoj “Predivnoj zemlji” upućuje na Obećanu zemlju (usp. Dn 8:9).

NASB	“s uništenjem u svojoj ruci”
NKJV	“s uništenjem u svojoj sili”
NRSV	“i sve od toga bit će u njegovoj sili”
TEV	“i imati sve u svojoj sili”
NJB	“uništenje u svojim rukama”

Hebrejski GLAGOL *kalah* (BDB 477I, *Qal* PERFEKT) može značiti “biti potpun”, “na kraju”, “dovršeno”, “izvršeno”. To može značiti “potpuno uništenje” ili “poništenje”, ovisno o tome što je naglašeno (samoglasničke oznake bile su dodane suglasnicima od kasnijih pisara). MT naglašava to kao “potpuno uništenje”.

11:17 “on će mu također dati kćer žene da to razori” Ovdje je još jedna nakana političkoga braka, ali ovaj put to je nakana da se porazi Egipat, ne da se pomiri s Ptolemejevićima. Ova “kćer” upućuje na Kleopatru I., kći Antioha III. Ona je bila udana godine 195. pr.Kr. za Ptolemejevića V. Zbog njegove mlade dobi, ovaj brak nije bio konzumiran pet godina. Kleopatrin otac nadao se da će nadzirati Egipat kroz svoju kćer, ali ona je uistinu voljela egipatskoga monarha i bila uz njega.

11:18 “Onda će on okrenuti svoje lice k otočnim zemljama i zarobiti mnoge” Ovo upućuje na nakanu Antioha III. da zavlada nad otočnim zemljama i otocima istočnoga Mediterana. Ta nakana bila je zaustavljena godine 190. pr.Kr. ujedinjenom silom grčkih gradova-država i rimskom vojskom (vojskovođa Lucije Kornelije Scipio Asiatik). Primirje je bilo potpisano u gradu Magnezija, zapadno od Sardisa. Rimski pobjednici stavili su izuzetno teške uvjete na Antioha III.:

1. veliki danak u novcu više od sedam godina
2. Seleukovićeve tražbine za Europu i Malu Aziju morale su biti prekinute
3. Seleukovići su se povukli na planine Tarzusa
4. predaja svih slonova Antioha III.
5. predaja čitave njegove mornarice
6. u Rim je moralo biti poslano dvadeset talaca kao jamstvo sporazuma.

Ovi taoci uključivali su njegovog sina, Antioha IV. Epifana, i bilo je pretpostavljeno da uključuje Hanibala, izgnanoga vojskovođu Kartage koji se morao preseliti na Seleukovićeve dvor, ali on je pobjegao i nije bio zarobljen.

11:19 Ovaj stih može upućivati na nakanu Antioha III. da dobije danak od hramskoga blaga (“utvrđama”, hebrejski pojam što označava mjesto sigurnosti) zato da plati svoj zahtijevani danak Rimu. Njegovi vlastiti građani bili su razjareni i potajice su ga ubili godine 187. pr.Kr. kad je pokušavao opljačkati hram kod Elimaide.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 11:20-28

²⁰“Onda će se na njegovo mjesto dignuti jedan koji će poslati tlačitelja kroz Dragulj *svoga* kraljevstva; ipak unutar nekoliko dana on će biti razbijen, iako ne u bijesu niti u bitci. ²¹Na njegovo mjesto osoba vrijedna prijezira dignut će se, na koga čast kraljevskog dostojanstva nije bila prenijeta, ali on će doći u vrijeme spokoja i prisvojiti kraljevstvo spletkom. ²²Preplavljujuće sile bit će otplavljene pred njim i razbijene, i isto tako knez saveza. ²³Nakon sporazuma učinjenog s njim on će provesti varku, i on će uzaći i osvojiti moć s malom *silom od* ljudi. ²⁴U vrijeme spokoja on će ući u najbogatije *dijelove* kraljevine, i on će provesti što njegovi očevi nikad nisu, niti njegovi predci; on će razdijeliti plijen, grabež i posjede među njima, i on će smisliti svoje naume protiv uporišta, ali *samo* za vrijeme. ²⁵On će pobuditi svoju jakost i hrabrost protiv kralja Juga s velikom vojskom; tako kralj Juga dovest će u borbenu gotovost izvanredno veliku i moćnu vojsku za rat; ali on neće stati, jer naumi će biti smišljeni protiv njega. ²⁶Oni koji jedu njegovu odabranu hranu uništiti će ga, i njegova će vojska preplaviti, ali mnogi će pasti zaklani. ²⁷Što se tiče obojice kraljeva, njihova srca bit će *nakanjena* na zlo, i oni će govoriti laži *jedan drugome* za istim stolom; ali to neće uspjeti, jer kraj ipak *mora doći* u određeno vrijeme. ²⁸Onda će se on vratiti svojoj zemlji s mnogo plijena; ali njegovo srce bit će *postavljeno* protiv svetoga saveza, i on će poduzeti djelovanje i *onda* se vratiti u svoju *vlastitu* zemlju.”

11:20 Ovo upućuje na vladavinu Seleukovića IV. Filopatera (187-175. g.pr.Kr.), koji je, zato da podigne novac kako bi platio Rimljanima, nametnuo vrlo visok porez na svoje vlastito kraljevstvo (posebice Hram u Jeruzalemu). Njegov skupljač poreza (NASB, “tlačitelj”; NKJV, “jedan koji nameće poreze”; hebrejska riječ [BDB 620] znači “utjerivač danka /poreza”) bio je imenovan Heliodor (usp. 2. Mak 3). Mnogi vjeruju da je on otrovao Seleukovića IV. zato da dobije nadzor, ali on sâm bio je zbačen od Antioha IV. Epifana (usp. 2. Mak 3:7-40).

11:21 “osoba vrijedna prijezira dignut će se” Ovo GLAGOLSKO (BDB 102, KB 117) osnovno značenje je “vrijedan prijezira sa sramotom”. U *Niphal* obliku upotrijebljen je u Psalmu 15:4; 119:141; Knjizi proroka Izaije 53:3; Jeremije 22:28; Malahije 1:7. Arapska srodna riječ znači “podignuti glavu naduto ili oholo”. To upućuje na Antioha IV. Epifana (175-163. g.pr.Kr.).

▣ “na koga čast kraljevskog dostojanstva nije bila prenijeta” Zakonit nasljednik Seleukovića IV. bio je njegov sin, Demetrije I. Međutim, Demetrije I. je morao trgovati kao talac za Rimljanima za slobodu Antioha IV. Kad je Antioh IV. doznao da je njegov brat umro on je tvrdio da je skrbnik kraljevskoga dostojanstva, ali kroz dodvoravanje i spletku, prenio ga je na sebe. Sreća je bila za Demetrija I. što je bio zatvorenik u Rimu jer bi inače jamačno bio ubijen od svoga ujaka.

▣ “spletkom” Povijest pokazuje Antioha IV. da je bio čovjek velikih vještina u političkoj nagodbi, potkupljivanju, prijetnjama i lažima (usp. Dn 8:23-25).

11:22-35 Ovi stihovi i moguće 11:22-45, opisuju neprekidno ratovanje između vladara Seleukovićeve Carstva (kralj Sjevera) i vladara Ptolemejeve Carstva (kralj Juga).

11:22 “knez saveza” Ovo je težak izričaj u svjetlu Danielove prijašnje uporabe ovih dviju teološki upitnih riječi u 9:26. Bilo je predloženo mnogo mogućnosti za ovu referencu: (1) neki je vide kao upućivanje na Ptolemeja VI. Filometora, ali bolje, (2) drugi vjeruju da to upućuje na Onanija III. (198-175. g.pr.Kr.), židovskoga velikog svećenika (usp. TEV) koji se opirao Antiohu IV. Epifanu i bio njegov židovski urotnik (Onanijev brat Jason), koji je namjeravao helenizirati njihove sudrugove Židove. On je bio uklonjen godine 175. pr.Kr. i ubijen 171. g.pr.Kr.

11:22-24 Ovaj višeznačni odlomak ima nekoliko sličnosti s Knjigom proroka Daniela 9:24-27. Budite pozorni da vaša sustavna eshatološka rešetka ne ukloni apokaliptičke osobine. Ne postoji lako zamjetna referenca ovih riječi u životu Antioha IV. Epifana. Ovo je zašto neki objašnjavaju moguću referencu na Antikrista kraja vremena iz Daniela 11:36-45 kako bi uključili 11:21-45.

11:24 “on će ući u najbogatije dijelove kraljevine” Neki komentatori kažu da ovo upućuje na Egipat dok drugi kažu kako to upućuje na procjenjivanje njegove vlastite zemlje kao što je njegov prethodnik, Seleuković IV. učinio prije (usp. Dn 11:20).

11:25-26 Ovo može odražavati napetost i sukob između Antioha IV. Epifana i njegova nećaka, Ptolemeja VI. Filometora (181-146. g.pr.Kr.), koji je bio sin njegove sestre, Kleopatre (Dn 11:17). Tijekom sukoba egipatski je kralj bio izdan od nekoliko svojih vojskovođa (*A Handbook on the Book of Daniel*, UBS, str. 305).

Hebrejski pojam “naume” (BDB 364) upotrijebljen je i u Knjizi proroka Daniela 11:24 i 25 za Antiohove naume i pomagачe. Ovo odražava palo, ljudsko srce koje uvijek ima naum zla u svrhu više i više za mene! Kad je to odraženo u vladaru onda je čitavo društvo ugroženo!

11:26 “Oni koji jedu njegovu odabranu hranu uništiti će ga” Ovo izgleda upućuje na političku spletku što se događa na egipatskome dvoru (usp. Dn 11:25-27).

11:27 “Što se tiče obojice kraljeva, njihova srca bit će nakanjena na zlo” Ovo je Božansko razumijevanje srca /uma palih ljudi (usp. Post 6:5.11-12.13; 8:21; Ps 14:1-3; Rim 3:9-18.23).

Ovo “zlo” u tome okviru jeste žudnja za više moći i nadzora. To je sržnost grijeha, “više i više za mene pod svaku cijenu!”

11:28 Ovo vjerojatno upućuje na uspješnu, ali ograničenu, vojnu operaciju (usp. Dn 11:13) ili neuspješno pregovaranje (“za istim stolom”). Knjiga proroka Daniela 11:28 izgleda zahtijeva neku vrstu Seleukovićeve pobjede kod širenja Ptolemejeve Carstva.

▣ **“ali njegovo srce bit će postavljeno protiv svetoga saveza”** Čak i s mnogo posjeda Antioh IV. Epifan imao je program djelovanja protiv Židova. Je li to bila njegova privrženost Rimljanima ili boljoj helenističkoj kulturi ili njegova odbojnost prema židovskome ekskluzivizmu (monoteizam, “Bog bogova”, Dn 11:36), on je mrzio i djelovao protiv Božjeg naroda (usp. Dn 11:30-33).

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 11:29-35

²⁹“U određeno vrijeme on će se vratiti i ući u Jug, ali ovaj put to se neće prekinuti kao što se prekinulo prije. ³⁰Jer brodovi Kitima doći će protiv njega; stoga on će biti obeshrabren i vratit će se i postati bijesan kod svetoga saveza i poduzeti djelovanje; tako on će doći natrag i pokazati obzir za one koji napuštaju sveti savez. ³¹Sile od njega će se dići, oskvrnuti utvrdu svetišta, i dokinuti redovitu žrtvu. I oni će postaviti grozotu pustoši. ³²Laskavim riječima on će okrenuti k bezbožnosti one koji djeluju pokvareno prema savezu, ali ljudi koji poznaju svoga Boga pokazat će snagu i poduzeti djelovanje. ³³Oni koji imaju pronicavost među ljudima dat će razumijevanje mnogima; ipak oni će pasti od mača i od vatre, od zarobljeništva i od plijena za mnogo dana. ³⁴Sad kad oni padnu njima će biti dodijeljena mala pomoć, i mnogi će se udružiti s njima u licemjerju. ³⁵Neki od onih koji imaju pronicavost past će, zato da očiste, pročiste i učine ih čistima sve do kraja vremena; jer to će ipak doći u određeno vrijeme.”

11:29 “U određeno vrijeme” Ovo je ponavljajuća teološka tema Knjige proroka Daniela, da je Bog u nadzoru vremena i povijesti (usp. Dn 11:27.29.35.36.45; 8:19).

▣ **“on će se vratiti i ući u Jug”** Ovo upućuje na drugi vojni pohod Antioha IV. Epifana protiv Ptolemejevića VI. Filometora, što je zapisano u 1. Knjizi o Makabejcima 1:29 i kod Polibija 29:1.

11:30 “Jer brodovi Kitima doći će protiv njega” Postojalo je mnogo raspre o značenju “Kitima” (BDB 508). U SZ-u to izgleda upućuje na Cipar (usp. Post 10:4; Iz 23:1). Međutim, taj je postao onaj što se koristio za Rimljane (usp. Svici s Mrtvoga mora; Septuaginta i Jeronim).

Ako ovo upućuje na Rim onda se može odnositi na suočavanje konzula Gaja Popilija Laenasa godine 172. pr.Kr. Antiohu IV. Epifanu kad je opkolio Aleksandriju, Egipat. Izvješće o tome suočavanju nađeno je kod Cicera, u *Philippus* 8.8; Livy, *Ab Urbe Condita* 45.10.15; i *Polybius* 29:1.

11:31 “oskvrnuti utvrdu svetišta, i dokinuti redovitu žrtvu” Ovaj izričaj upućuje na Hram u Jeruzalemu i njegov žrtveni sustav (usp. Dn 8:11; 9:27; 12:11). Mnogi to vide kao upućivanje na nastojanje Jasona, brata Onanije III., da postane veliki svećenik. Jason, kroz spletku na Seleukovićevu dvoru, postao je veliki svećenik, ali u tri godine on je bio zamijenjen drugim Seleukovićevim pristašom, Menelausom. Onanija III. bio je konačno ubijen godine 171. pr.Kr. jer se protivio Menelausovoj namjeri da helenizira Židove.

▣ **“grozotu pustoši”** U ovome okviru to izgleda upućuje na naredbe Antioha IV. Epifana da se prinese svinja na žrtvenik u Hramu u Jeruzalemu i postavi škrinja s moćima Zeusa s Olimpa u Svetome mjestu (prosinac 168. g.pr.Kr., usp. 1. Mak 1:54, 59). To je započelo revoluciju Makabejaca. Isus koristi ovaj isti izričaj za opis dolazećih rimskih vojska protiv Jeruzalema u Evanđelju po Mateju 24:15; Marku 13:14 i Luki 21:20. Očito je ovaj izričaj korišten na nekoliko načina za opis strahota s kojima će se Božji narod suočiti kroz povijest. Postoji očividno smjernje na događaje kraja vremena, ali kao i posebne pojedinosti, oni će ostati višeznačni sve dok ne dođe taj dan.

11:32-33 “oni će pasti od mača” Postoji očiti rascjep unutar nacionalnoga Izraela. Postoje Židovi koji sklapaju nagodbu i postoje vjerni Židovi koji ne mogu prihvatiti heleniziranje (tj. lažno štovanje). Ovo upućuje na *Hasidim* ili vojsku Makabejaca koja se suprotstavila Antiohu IV. Epifanu (usp. 1. Mak 1:62; 2:42; 7:13).

11:34 “Sad kad oni padnu njima će biti dodijeljena mala pomoć” Ovo je izgleda jedina biblijska referenca na protivljenje Jude Makabejca, sina svećenika Matije Modima. On je ponovno posvetio Hram u prosincu 165. g.pr.Kr., što je izvor židovske svečanosti poznate kao Hanuka, koja podsjeća na čišćenje Hrama. Zabilježite kako “oni” nisu mogli napraviti to bez nadnaravne, Božanske pomoći!

11:35 Ovo pokazuje da svrha kušnji i poteškoća s kojima se suočava Božji narod nije neposredan. Čitava Knjiga proroka Daniela nizovi su sukoba između Boga i Njegova naroda te uređene ljudske vlade nadzirane Zlim i njegovim anđelima (usp. Ps 2; Ez 38 - 39).

U okviru su “onih koji imaju pronicavost” povezani s Danielom 11:33, što upućuje na Makabejsko protivljenje helenističkoj politici Antioha IV. Epifana. Međutim, zato jer 11:36-45 ne odgovara vremenu Antioha IV., ovaj izričaj može upućivati na progonjene (“past će”) vjernike na kraju vremena (“sve do kraja vremena”). Ako je to tako sâm nam tekst daje vremensku oznaku (vidjeti također bilješku za “u određeno vrijeme” u Dn 11:40).

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 11:36-39

³⁶“Onda će kralj činiti kako mu volja, i on će uzvisiti i veličati sebe iznad svakog boga i govorit će strahovite stvari protiv Boga bogova; i on će uspijevati sve dok srdžba ne bude dovršena, jer to što je određeno bit će napravljeno. ³⁷On neće pokazati poštovanje za bogove svojih očeva ili za žudnju za ženom, niti će pokazati poštovanje za ikogoga drugog boga; jer on će veličati sebe iznad njih svih. ³⁸Ali umjesto toga on će častiti boga utvrda, boga kojeg njegovi očevi nisu znali; on će ga častiti sa zlatom, srebrom, dragocjenim kamenjem i blagom. ³⁹On će poduzeti djelovanje protiv najsnažnije od utvrda s pomoći od tuđinskoga boga; on će dati veliku čast onima koji priznaju njega i prouzročit će im vladati nad mnogima, i razdijelit će zemlju za cijenu.”

11:36-45 Suvremeni znanstvenici pretpostavljaju da je Knjiga proroka Daniela bila pisana za vrijeme razdoblja Makabejaca zbog:

1. detaljne, povijesne obavijesti u Danielu 11:2-35, što je vrlo neuobičajeno za pretkazujuće proročanstvo ili apokaliptičku književnost
2. ova obavijest s pojedinostima iz Daniela 11:36 ne slaže se sa svjetovnim izvorima, tako oni tvrde da je autor pisao blisko tome vremenu i jednostavno je napravio proročanstvo za budućnost što je preokrenuto da bude netočno
3. iz samoga teksta nije očividno da Daniel 11:36-45 mijenja subjekte. Tvrđiti kako buduće pojedinosti nisu usklađene s tekućom svjetovnom poviješću, znači da subjekt mora biti budućnost (Antioh kraja vremena, kao Antikrist), odnosi se izgleda na nečiju sustavnu teologiju, a ne na egzegezu.

Odgovor:

1. čak ni za apokaliptičku književnost ne može biti neouobičajen način uvođenja druge glavne osobe i razdoblja
2. zasigurno je istina da SZ-no proročanstvo /apokaliptička književnost stavlja povijest u ono što izgleda kao redosljedni kronološki događaji, ali u stvarnosti ima veliki, privremeni jaz između njih (usp. Iz 7; Mt 24)
3. ako se Knjiga proroka Daniela čita kroz oči NZ-noga biblijskoga uzorka, teme, naum je otkriven. Mi moramo napraviti svoju povijesnu i gramatičku egzegezu, ali to nam često ne daje veliku sliku (usp. Dn 9:24-27; 11:36-45). Ovdje žanr i *Solo Scriptura* [*Samo Pismo* – op.prev.] pokazuju da stajalište mora biti ujedinjeno:
  - a. pali ljudi žele nadzirati svoje vlastite živote a pale vlade žele nadzirati sve
  - b. čovječanstvo postaje napredujuće protu-monoteističko
  - c. monoteizam ima dodani dodatak. Postoji Božanski Mesija koji će kroz patnju i smrt uvesti u Doba Duha
  - d. ovo Novo doba uključivat će patnju, bol, i progonstvo u korist istinskih vjernika
  - e. kraj je siguran. Bog kraljuje! Njegov narod bit će pobjednički!
4. Antioh je, u stanovitome smislu, SZ-na vrsta protu-Božjega svjetovnog vladara. Takva vrsta osobe uobičajena je svakome dobu i regiji. Sotona ne zna vrijeme Kristova povratka, tako on mora imati uvijek neke koji su spremni stupiti na pozornicu povijesti. NZ opisuje osobu kraja vremena (usp. Mt 24; 1. Sol 4; 2. Sol 2; Otk). Takva je osoba već bila dotaknuta u Danielu 7:7-8.11.24-25; 9:24-27 i ponovno u 11:36-45.

11:36 “kralj” U okviru “kralj” izgleda upućuje na Antioha IV. Epifana, ali zbog toga jer: (1) ne uklapa se u naše sadašnje razumijevanje povijesti; (2) “kraj vremena” spomenut je u Knjizi proroka Daniela 11:40; i (3) toliko je slično opisu Antikrista u 2. Poslanici Solunjanima 2:4, Daniel 11:36-45 može opisivati Antikrista kraja vremena, kao što čini mali rog u Danielu 7 i 9:24-27.

▣ “činiti kako mu volja” Vidjeti punu bilješku u Knjizi proroka Daniela 8:4.

▣ “on će uzvisiti i veličati sebe” Ova dva GLAGOLA (BDB 926, KB 1202 i BDB 152, KB 178) istoznačnice su. To djelovanje odražava mali rog iz Knjige proroka Daniela 8:11.25. On odražava isti stav kao Nabukodonozor u Danielu 4:30-31 i 5:20 (usp. Iz 14:13-15).

▣ **“govorit će strahovite stvari”** Temeljno značenje ovih hebrejskih pojmova (BDB 810, KB 927) je “nenadmašivo” ili “izvanredno”. Može biti korišteno u nekoliko smislova u *Niphalu*:

1. tajanstveno, predivno, Ponovljeni zakon 17:8; Izreke 30:18
2. predivna djelovanja od Boga, Knjiga Izlaska 3:20; Jošua 3:5
3. teško, Knjiga Postanka 18:14; Ponovljeni zakon 30:11; Knjiga proroka Jeremije 32:17.27
4. ohole riječi, Knjiga proroka Daniela 11:36 (usp. 7:8.11; Otk 13:5-6).

▣ **“protiv Boga bogova”** Pojam “bogova” je *elim* (BDB 42), što nije korišteno o hebrejskome Bogu, osim ovdje. Uobičajeno to upućuje na bogove naroda (usp. Izl 15:11). Teološki to je usporedno s Knjigom proroka Daniela 2:47 gdje je, u aramejskome odjeljku Daniela, upotrijebljen *Elohim* (usp. Pnz 10:17).

Naglasak je, upućuje li ovo na kralja kao pogrdu religiju općenito ili napose na YHWH-u? Daniel 11:40-45 ne odgovara Antiohu IV. Epifanu uopće, ali 11:36-39 djelomično mu odgovara. Postoji nakanjena višeznačnost (tj. apokaliptička književnost) tako da to može upućivati na jednoga i sve koji utjelovljuju ljudsku pobunu i oholost.

11:37 “On neće pokazati poštovanje za bogove svojih očeva ili za žudnju za ženom, niti će pokazati poštovanje za ikojega drugog boga” Ovo je teško za razumjeti jer Antioh IV. Epifan nije odbacio bogove svojih očeva. On je štovao Zeusa.

Izričaj “žudnju za ženom” od nekih je upućivalo da znači kako je on zanemarivao ljudsku ljubav, ali u okviru, čini se kako je to moguće povezano s Tamuzom [sin Semiramide – op.prev.], boginjom [tj. Semiramida – op.prev.] ljubavi Babilona (usp. Ez 8:14).

▣ **“on će veličati sebe iznad njih svih”** Ovo čini se pokazuje kako će on tvrditi za sebe da je božanstvo (Epifan znači “očitovani bog”). Iz kovanica toga razdoblja očevitno je kako su Seleukovićeви vladari za sebe vjerovali da su božanski. To je posebice bila istina za Antioha IV. Epifana.

11:38 “Ali umjesto toga on će častiti boga utvrda” Postoji čini se suprotivost između Knjige proroka Daniela 11:37, gdje će on odbaciti “bogove”, i 11:38, gdje će on slijediti “boga utvrda”. Mnogi komentatori vjeruju da je izričaj “bog utvrda” jednostavno način govorenja o ratu. Zaključni dio Daniela 11:38, što izgleda govori o ratnome plijenu, čini se ponovno sili ovu teoriju.

Druga teorija (BDB 732, ista riječ upotrijebljena u Dn 11:1) jeste ta da ovaj izričaj upućuje na rimskoga boga koji štiti utvrde (Jupiter Kapitola), koji je bio usporedan grčkome bogu Zeusu. Antioh IV. Epifan prinio je žrtve Zeusu na žrtveniku u židovskome Hramu u Jeruzalemu. On je također izgradio poboljšan hram Zeusu u Antiohiji.

Ovaj bog utvrda tobože će zaštititi gradove Antioha IV., ali pomoći će uništiti utvrde i gradove drugih naroda (usp. Dn 11:39).

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 11:40-45

⁴⁰“Na kraju vremena kraj Juga sukobit će se s njim, i kralj Sjevera nahrupit će protiv njega s kočijama, s konjanicima i s mnogim brodovima; i on će ući u zemlje, nadvladati ih i proći kroz njih. ⁴¹On će isto tako ući u Predivnu zemlju, i mnoge će zemlje pasti; ali ove će biti izbavljene iz njegove ruke: Edom, Moab i najistaknutiji sinovi Amona. ⁴²Onda će on ispružiti svoju ruku protiv drugih zemalja, i zemlja Egipat neće izmaći. ⁴³Ali on će steći nadzor nad skrivenim blagom od zlata i srebra i nad svima dragocjenim stvarima Egipta; i Libijci i Etiopljani slijedit će ga u stopu. ⁴⁴Ali glasine s Istoka i sa Sjevera omest će ga, i on će krenuti s velikim gnjevom uništiti i razoriti mnoge. ⁴⁵On će razapeti obitavališta svoga kraljevskog šatora između mora i prekrasne Svete planine; ipak on će doći svome kraju, i nitko mu neće pomoći.”

11:40 “Na kraju vremena” Vidjeti punu bilješku u Knjizi proroka Daniela 8:19.

▣ **“kraj Juga ... kralj Sjevera”** Ove reference podrazumijevaju kako se svi iz poglavlja 11 odnose na ljubomoru i rivalstvo između Seleukovićeva Carstva (Sirija /Babilon) i Ptolemejevićeva Carstva (Egipat /Palestina). Ovi izričaji glavna su poteškoća u viđenju Knjige proroka Daniela 11:36-45 ili 40-45 kao isključive budućnosti. Ne postoji nagovještaj o dva zemljopisna mediteranska kralja koji su bili uključeni u rat nad Izraelom na kraju vremena!

Ako razumijemo žanr onda sve pojedinosti postaju simboličke za sukob na kraju vremena između vjernika i nevjernika, a ne Židova i njihovih neprijatelja!

11:41 “Edom, Moab ... Amon(a)” Ovi uključuju neprijatelje Izraela koji su ih okruživali u većini drevnoga vremena. Čak u vrijeme razdoblja Makabejaca Moab je sišao s pozornice zauvijek. Ovo pokazuje kako stih 41 mora biti uzet simbolički kao upućivanje na mjesne neprijatelja Božjega naroda.

11:43 “Libijci i Etiopljani” Ovo su bili saveznici s Egiptom.

11:44 “glasine s Istoka i sa Sjevera omest će ga” Oni komentatori koji vide ovaj okvir kao upućivanje na Antioha IV. Epifana vjeruju da ovo upućuje na upad Parta ili pobunu negdje u njegovoj kraljevini.

▣ **“razoriti”** Ovo je iz hebrejske riječi *herem* [tj. hrvatski *kerem* – op.prev.] (BDB 355 I). To je pojam povezan s onim što je dano Bogu (kao Jerihon u Jš 6) i time mora biti uništeno inače će biti iskvareno ljudskom uporabom (usp. Jš 6:21).

Međutim, riječ često jednostavno znači “uništiti”, što je vjerojatno značenje ovdje (usp. Iz 37:11; Jer 50:21.26; 51:3).

11:45 “mora” Ovo je MNOŽINA i upućuje izgleda na Mrtvo more i Mediteransko more.

▣ **“prekrasne Svete planine”** Ovo mora upućivati na grad Jeruzalem i posebno na planinu na kojoj je izgrađen Hram, planinu Moriju.

▣ **“ipak on će doći svome kraju, i nitko mu neće pomoći”** Polibije 31.9 tvrdi kako je Antioh IV. Epifan putovao u Elimaidu u Elam kako bi opljačkao hram Artemide, ali mjesni su mu se štovatelji suprotstavili i on je otišao. On je na putu kući obolio kod Tabe u Perziji i umro (163. g.pr.Kr.). Neki pripisuju bolest božanskoj ludosti kao ishod njegova oskrnuća.

PITANJA ZA RASPRAVU

Ovaj komentar je vodič za proučavanje, što znači da ste odgovorni za vaše vlastito tumačenje Biblije. Svaki od nas mora hodati u svjetlu kojeg imamo. Prvenstvo u tumačenju imate vi, Biblija, i Sveti Duh. Sad to ne morate prepustiti komentatoru.

Ova pitanja za raspravu predviđena su da vam pomognu promišljati kroz glavne teme ovoga odjeljka Knjige. Ona su napravljena da budu misaono-nametljiva, ne konačna.

1. Što je glavna svrha viđenja iz Knjige proroka Daniela 11?
2. Zašto povijesni događaji započinju godine 323. pr.Kr. i završavaju 165. g.pr.Kr.?
3. Povijesno, tko su bila dvojica glavnih protagonista u ovome odjeljku?
4. Zašto je takva pojedinost dana u povijesti o Carstvima što okružuju židovski narod?
5. Zašto je Antioh IV. Epifan dobar primjer duha Antikrista koji je sad u svijetu (usp. 1. Iv 2:18)?
6. Na koga se upućuje u Knjizi proroka Daniela 11:36-45?

DANIEL 12

PODJELA NA ODLOMKE U SUVREMENIM PRIJEVODIMA

NKJV	NRSV	TEV	NJB
proročanstvo o kraju vremena 12:1-4	konačno dovršenje 12:1-4	vrijeme kraja 12:1-3 12:2-4	uskrснуće i odmazda 12:2-3 12:4 zapečaćeno proročanstvo
12:5-13	12:5-13	12:5-6 12:7 12:8 12:9-10 12:11-12 12:13	12:5-13

ČITANJE KRUG TRI (vidjeti Vodič dobrog biblijskoga čitanja)
SLIJEĐENJE IZVORNE AUTOROVE NAKANE NA RAZINI ODLOMKA

Ovaj komentar je vodič za proučavanje, što znači da ste odgovorni za vaše vlastito tumačenje Biblije. Svaki od nas mora hodati u svjetlu kojeg imamo. Prvenstvo u tumačenju imate vi, Biblija, i Sveti Duh. Sad to ne morate prepustiti komentatoru.

Pročitajte odlomak odjednom. Odredite subjekte (čitanje kruga #3, str. xiv.). Usporedite vašu podjelu subjekta s pet suvremenih prijevoda navedenih gore. Podjela na odlomke nije nadahnuta, ali ona je ključ za slijeđenje izvorne autorove nakane, što je srce tumačenja. Svaki odlomak ima jedan i samo jedan subjekt.

1. Prvi odlomak
2. Drugi odlomak
3. Treći odlomak
4. I tako dalje.

POZADINA

- A. Knjiga proroka Daniel 12 zaključuje književnu jedinicu poglavlja 10 - 12, što ima jednu ujedinjenu poruku.
- B. Zanimljivo, Knjiga proroka Daniela 12:1-3 pisana je u poetskim redcima u NAB prijevodu. *The Jerome Biblical Commentary*, tom 1, str. 459, kaže: “12:1-3, veličanstven poetski zaključak otkrivenja datog u poglavljima 10 – 11” (kao i *New English Bible* i njena revizija, *The Revised English Bible*, kao i nova NET Biblija). Ovaj poetski oblik nije slijeđen u drugima engleskim verzijama.
- C. Tumači se razilaze i o tome što tumač pretpostavlja koji se povijesni okvir naslovljava:
1. mnogi vide da je to Antioh IV. Epifan
  2. drugi to vide kako je to Tit godine 70.
  3. ostali to projiciraju na kraj vremena.
- Moguće je tekst dovoljno višeznačan da uputi na sve tri točke i moguće čak više. To je dobar primjer “višestruko ispunjenog proročanstva” (tj. “grozota pustoši”, Dn 9:27; 11:31; 12:11).

PROUČAVANJE RIJEČI I IZRIČAJA

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 12:1-4

¹“Sad u to vrijeme Mihael, veliki knez koji stoji štiteći sinove tvoga naroda, ustat će. I postojat će vrijeme nevolje kakva se nikad nije dogodila otkad je bilo naroda sve do ovoga vremena; i u to vrijeme tvoj narod, svatko tko je nađen zapisan u knjizi, bit će izbavljen. ²Mnogi od onih koji spavaju u prašini tla probudit će se, ovi za vječni život, ali drugi za sramotu i vječni prijezir. ³Oni koji imaju pronicavost sjat će sjajno kao sjajnost prostranosti neba, a oni koji vode mnoge pravednosti, kao zvijezde zauvijek i uvijek. ⁴A što se tebe tiče, Daniele, skrij ove riječi i zapečati knjigu sve do kraja vremena; mnogi će ići natrag i naprijed, i znanje će se umnožiti.”

12:1 “Sad u to vrijeme” Septuaginta započinje ovo poglavlje s “u tome mjestu”. Očito je da je Knjiga proroka Daniela 12:1-4 povezana s porukom poglavlja 11. Vrijeme Daniela 12:1 dovodi se u vezu s događajima Daniela 11:40-45. Stvarno pitanje je vremenski okvir. Uporaba “kralj Juga” (Dn 11:40) i “kralj Sjevera” (Dn 11:40) podrazumijeva da to upućuje na drugo stoljeće pr.Kr. Međutim, uporaba “na kraju vremena” (Dn 11:40) može podrazumijevati buduće razdoblje (usp. Dn 12:4.9), ali ne neophodno jer je upotrijebljen sličan izričaj u Danielu 12:27 i 35. Jedini razlog zašto je upitan okvir drugoga stoljeća pr.Kr. jeste zbog preciznosti Daniela 11:2-35 i moguće preciznosti Daniela 11:36-39 te potpune nepreciznosti (temeljeno na poznatoj svjetovnoj povijesti) Daniela 11:40-45.

▣ **“Mihael”** Njegovo ime znači “koji je kao Bog” (BDB 567). Postoje samo dva anđela spomenuta imenom u Bibliji: Gabriel, očito anđeo vjesnik, i Mihael, očito anđeo zaštitnik naroda Izraela ili naroda Božjeg. Ovaj je anđeo spomenut u Knjizi proroka Daniela 10:13.21 i u Judinoj poslanici, stihu 9, gdje je nazvan arkandjelom. John Calvin mislio je kako je Mihael bio pred-postojeći Krist.

▣ **“veliki knez”** Ovaj isti pojam (BDB 978) upotrijebljen je u nekoliko smislova u Knjizi proroka Daniela:

1. babilonski dužnosnik optužio je četiri židovska mladića, Daniel 1:7.8.9.10.11.18
2. židovski politički (kraljevski) vođe, Daniel 9:6.8
3. Bog Sâm, Daniel 8:11.25
4. snažni narodni anđeli:
  - a. perzijski, Daniel 10:13.20
  - b. grčki, Daniel 10:20
  - c. židovski, Daniel 10:13.21; 12:1.

Drugi pojam (BDB 617) preveden “knez” upotrijebljen je u:

1. Danielu 9:25 za Pomazanika /Mesiju
2. Danielu 9:26 za vođu opreke protiv Pomazanika /Mesije
3. Danielu 11:22 moguće za svećenika, Onanije III., koji je bio izdan i ubijen u nakani Antioha IV. Epifan da zauzme židovsko svećeništvo.

▣ **“koji stoji štiteći sinove tvoga naroda”** Mnogi vjeruju kako ovo upućuje jedino na Židove zbog okvira poglavlja 11. Međutim, navod u Evanđelju po Mateju 24:21.22 izgleda podrazumijeva da je Isus upućivao na “izbor”. Iz Poslanice Rimljanima 2:28.29; 4:16; Galaćanima 6:16 mi znamo da je ovo obećanje upućeno svima koji imaju vjeru Abrahama.

NASB, NRSV, NJB
NKJV
TEV

“ustat će”
“će ustati”
“pojavit će se”

Temeljno značenje ove riječi (BDB 763, KB 840) je “stajati” ili “zauzeti stav”. Često je korištena u Knjizi proroka Daniela:

1. nečija prisutnost, Daniel 1:5
2. doći na pozornicu, Daniel 8:22.23; 11:7; 12:1
3. usprotiviti se, Daniel 8:25; 10:13; 11:14
4. biti za, Daniel 10:21; 11:1
5. ustati, Daniel 8:18; 10:11
6. dići se iz mrtvih, Daniel 12:13.

BDB tvrdi da mogućnost #3 najbolje odgovara ovome okviru, ali *A Handbook on the Book of Daniel* od Petera Contessea i Johna Ellingtona, UBS, str. 323, misli da mogućnost #4 odgovara bolje (usp. Ester 8:11; 9:16). Zapamtite, okvir određuje značenje, ne leksikoni ili rječnici.

▣ **“I postojat će vrijeme nevolje kakva se nikad nije dogodila otkad je bilo naroda sve do ovoga vremena”** SZ-ni proroci (usp. Jer 2:27-28; 14:8; 30:7; Joel 1:5-18; Sef 1:14-18) otkrivaju da će zbog Izraelove i Judine idolatrije postojati vrijeme Božanskoga suda. Bog je pokušavao koristiti zavjetne blagoslove i prokletstva iz Ponovljenoga zakona 27 – 29 u nakani da dovede Svoj narod natrag, ali oni nisu htjeli; onda je On dopustio stranim narodima da ih izgnaju (npr. Iz 10:5; Jer 51:20), ali još uvijek oni se nisu vratili k Njemu i držali Njegov Savez. Međutim, čak usred osude postoji nada u milosrdnoj Božjoj naravi (usp. Hoš 11; 13:14).

Ovo čini se upućuje na Mesijanski jao na koje je upućivao Isus u Evanđelju po Mateju 24:21.22 (usp. Mk 13:19-20). Septuaginta ima “narode upisane u knjizi”. U Mateju 24:21 Isus mijenja riječ “narode” u “svijet”, što je NZ-no sveopće razumijevanje širenja zavjetne ljubavi na sve ljude kroz Evanđelje.

▣ **“svatko tko je nađen”** Postojalo je mnogo raspre među komentatorima zbog ovoga sveopćega elementa podrazumijevanog sa “svatko” ali oprečnog riječi “mnogi”, nađenoj u Knjizi proroka Daniela 12:2 i 10 (usp. Dn 11:33.39). Daniel 12:10 pomaže tumačiti “mnogi” iz 12:2. Objе riječi upućuju na iskupljene, vjerne, sljedbenike Mesije.

Ovo će izgledati zbunjujuće, ali: (1) hebrejski pojam (BDB 912 I) za “mnogi” znači “svi” u Ponovljenome zakonu 7:1; Knjizi proroka Izaije 52:14.15; (2) Izaija 53:11.12 uspoređuje se s 53:6 kao i paralelizam Poslanice Rimljanima 5:18-19; (3) ista zamisao o “mnogi” bivajući korištena za “svi” može biti nađena u Evanđelju po Mateju 20:28; i 26:28; (4) Isus izgleda smjera na Daniela 12:2 i mijenja “mnogi” u “svi” u Evanđelju po Ivanu 5:28-29. Hebrejski pojam za “svi” uspoređan je s “mnogi” u Izaiji 2:2. Ova ista zbrka “svi” nasuprot “mnogi” ponekad je izopačena u denominacijski sukob između kalvinista i arminijanaca. Postoji dovoljno tečnosti u Pismu da ne možemo biti dogmatički u ovome području. Usporediti Poslanicu Rimljanima 5:15.16 s 5:12.

Žalosno je znati kako svi iz loze (hebrejski idiom, “sinovi tvoga naroda”) Abrahama nisu imali njegovi vjeru. Kad netko čita SZ postaje očitim da većina Židova nisu bili vjerni sljedbenici YHWH; mnogi su bili idolopoklonici. Samo vjerni Ostatak bit će spašeni. Biti zavjetnim narodom uključuje više negoli tko je bila vaša majka; to uključuje osobnu vjeru i vjeran život.

▣ **“zapisan u knjizi”** Na ovu istu metaforičku Knjigu života upućuje se u Knjizi proroka Daniela 7:10. Postoje dvije Knjige spomenute u Bibliji (usp. Otk 20:12-15), jedna je “Knjiga sjećanja” gdje su zapisana djela i pobožnih i nepobožnih, Psalam 56:8; 139:16; Knjiga proroka Izaije 65:6; Malahije 3:16. Druga je “Knjiga života” gdje su spomenuta samo imena iskupljenih, Izlazak 32:32; Psalam 69:28; Izaija 4:3; Daniel 12:1; Evanđelje po Luki 10:20; Poslanica Filipljanima 4:3; Hebrejima 12:23; Otkrivenje 3:5; 13:8; 17:8; 20:12.15; 21:27.

[Vidjeti Posebnu temu dolje: Dvije Knjige Božje.](#)

POSEBNA TEMA: DVIJE KNJIGE BOŽJE

- A. U jednome smislu naslov ove Posebne teme može opisati:
1. prirodu (tj. Stvorenje, usp. Ps 19:1-6)
  2. Pismo (usp. Ps 19:7-14).
- To je zašto ja ne mislim da bi konačno trebao postojati sukob između znanosti i vjere, jer sva istina je Božja istina. Molim vas pogledajte moj komentar o Knjizi Postanka 1 – 11 online besplatno na www.freebiblecommentary.org.
- B. Postoje dvije Knjige spomenute u Bibliji (usp. Dn 7:10; Otk 20:12):
1. Knjiga što sadržava sva ljudska djela, i dobra i loša. U stanovnome smislu to je metafora o Božjem pamćenju i da će jednoga dana svi ljudi dati račun svome Stvoritelju o njihovu upravljanju darom života:
    - a. Psalam 56:8; 139:16
    - b. Knjiga proroka Izaije 65:6
    - c. Knjiga proroka Malahije 3:16
    - d. Knjiga Otkrivenja 20:12-13.
  2. Knjiga što opisuje one koji imaju odnos vjere/ pokajanja/ poslušnosti s YHWH-om /Isusom. To je metafora Božjega sjećanja o onima koji su iskupljeni i nebesko-određeni:
    - a. Knjiga Izlaska 32:32-33
    - b. Psalam 69:28
    - c. Knjiga proroka Izaije 4:3
    - d. Knjiga proroka Daniela 12:1
    - e. Poslanica Filipljanima 4:3
    - f. Poslanica Hebrejima 12:23
    - g. Knjiga Otkrivenja 3:5; 13:8; 17:8; 20:12.15; 21:27
    - h. također spomenuta u 1. Henokovoj knjizi 47:3; 81:1-2; 103:2; 108:3.
- Ove Knjige predstavljaju Božju vjernost Njegovoj Riječi. Za one koji se bune i odbacuju, On se sjeća njihovih grijeha; za one koji se kaju, vjeruju, slušaju, služe, i ustraju, On oprašta njihove grijeha (usp. Ps 103:11-13; Iz 1:18; 38:17; 43:25; 44:22; Mih 7:19). Postoji obilna sigurnost i povjerenje u Božju nepromjenjivu, milosrdnu narav, obećanja, i zaštite. Bog je pouzdanja dostojan!

▣ (12:1)

NASB
NKJV, NRSV
TEV
NJB

“bit će izbavljen”
“će biti oslobođen”
“bit će spašen”
“bit će pošteđen”

Ovaj hebrejski pojam (BDB 572, KB 589, *Niphil* IMPERFEKT) također je upotrijebljen u Knjizi proroka Daniela 11:41. On označava fizičko oslobođenje (usp. Dn 11:41), ali kao njegov NZ-ni dopunski dio, ima suzvučje u nekim okvirima o duhovnome spasenju (usp. Dn 12:1).

U Danielu, kao i u čitavoj povijesti, mnogi su odani vjernici ubijeni, ali oni će biti konačno izbavljeni i obnovljeni (usp. Dn 12:2-3).

12:2 “onih koji spavaju” Postoji nekoliko pojmova u hebrejskome za san:

1. *yashen* (BDB 445), što je uobičajeno korišteno o prirodnome snu, ali u Knjizi proroka Daniela 12:2, o smrti
2. *shenah* (BDB 446), također korišteno o prirodnome snu, Daniel 2:1; 6:18
3. *shakab* (BDB 446), što je korišteno u 2. Knjizi o Samuelu, 1. I 2. Kraljevima, i 2. Ljetopisa za smrt (2 Sam. 11:9) i običan san (2. Sam 7:12).

Zamisao o smrti kao o snu također je nađen u NZ-u (npr. Mt 27:52 [zabilježite uskrsnuće]; Iv 11:11 [zabilježite uskrsnuće u Iv 11:25-26; 13:36; Djela 7:60; 1. Sol 4:13 [zabilježite uskrsnuće u 4:14-17]; 5:10).

▣ **“u prašini tla”** Ovaj hebrejski idiom igra je riječi za “zemlju /tlo”, *adanah* (BDB 9) i prašinu (BDB 779) iz Knjige Postanka 2:7 i 3:19 (usp. Ps 90:3; 104:29). Prašina tla je metaforički zadržavajuće mjesto mrtvih (tj. *Šeol*, npr. 1. Sam 2:6; Job 14:13; Ps 30:3; 49:14-15; 139:8; Iz 38:10; Hoš 13:14; Am 9:2).

[Vidjeti Posebnu temu dolje: Gdje su mrtvi \(*Šeol/Hades, Gehena, Tartarus*\).](#)

POSEBNA TEMA: GDJE SU MRTVI? (*Šeol/Hades, Gehena, Tartarus*)

I. STARI ZAVJET

- A. Svi ljudi idu u *Šeol* (etimologija neizvjesna, BDB 982), što je način upućivanja na smrt ili grob, uglavnom u Mudrosnoj književnosti i Knjizi proroka Izaije. U SZ-u to je sjenovito, svjesno, ali postojanje bez radosti (usp. Job 10:21-22; 38:17).
- B. *Šeol* obilježava:
1. povezanost s Božjim Sudom (vatra), Ponovljeni zakon 32:22
  2. povezanost s kaznom čak prije Sudnjega dana, Psalam 18:4-5
  3. povezanost s *abaddonom* (uništenje), u kojem je Bog također prisutan, Knjiga o Jobu 26:6; Psalam 139:8; Knjiga proroka Amosa 9:2
  4. povezanost s “Jamom” (grobom), Psalam 16:10; Knjiga proroka Izaije 14:15; Ezekiel 31:15-17
  5. grješni silaze živi u *Šeol*, Knjiga Brojeva 16:30.33; Psalam 55:15
  6. često poosobljen sa životinjom velikih ustiju, Knjiga Brojeva 16:30; Knjiga proroka Izaije 5:14; Habakuk 2:5
  7. ljudi su tamo zvani *Repha'im* (tj. “duhovi umrlih”), Knjiga proroka Izaije 14:9-11.

II. NOVI ZAVJET

- A. Hebrejski *Šeol* preveden je grčkim *Hadom* (*Hades*) (nevidljivi svijet).
- B. *Had* ima osobine:
1. upućuje na smrt, Evanđelje po Mateju 16:18
  2. povezan je sa smrću, Otkrivenje 1:18; 6:8; 20:13-14
  3. često sličan mjestu stalne kazne (*Gehena*), Evanđelje po Mateju 11:23 (SZ-ni navod); Luka 10:15; 16:23-24
  4. često sličan grobu, Evanđelje po Luki 16:23.
- C. Moguće podijeljen (rabini):
1. dio za pravednike nazvan raj (pravo drugo ime za Nebo, usp. 2. Kor 12:4; Otk 2:7), Evanđelje po Luki 23:43
  2. dio za grješne nazvan *Tartarus*, 2. Petrova poslanica 2:4, gdje je mjesto zadržavanja za zle anđele (usp. Post 6; 1. Henokova).
- D. *Gehena*:
1. odražava SZ-ni izričaj, “dolina sinova Hinnoma”, (južno od Jeruzalema). To je bilo mjesto gdje je fenički bog vatre, *Molek* (BDB 574), bio štovan žrtvovanjem djece (usp. 2. Kr 16:3; 21:6; 2. Ljet 28:3; 33:6), što je bilo zabranjeno Levitskim zakonikom 18:21; 20:2-5.
  2. Jeremija ga mijenja iz mjesta poganskoga štovanja u mjesto YHWH-ina Suda (usp. Jer 7:32; 19:6-7). To postaje mjesto vatre, vječnoga suda u 1. Henokovoj 90:26-27 i Sib. 1:103.
  3. Židovi Isusovih dana bili su toliko užasnuti sudjelovanjem svojih predaka u poganskome štovanju žrtvovanjem djece, da su ovo područje pretvorili u smetlište za Jeruzalem. Mnoge od Isusovih metafora za Vječni sud proizašle su iz ovoga odlagališta (vatra, dim, crvi, smrad, usp. Mk 9:44.46). Pojam *Gehena* koristio je samo Isus (osim u Jak 3:6).
  4. Isusova uporaba riječi *Gehena*:
    - a. vatra, Evanđelje po Mateju 5:22; 18:9; Marko 9:43
    - b. bez kraja [neprekidno], Evanđelje po Marku 9:48 (Mt 25:46)
    - c. mjesto uništenja (oboje i duše i tijela), Evanđelje po Mateju 10:28
    - d. usporedivo sa *Šeolom*, Evanđelje po Mateju 5:29-30; 18:9
    - e. označava grješnog kao “sin pakla”, Evanđelje po Mateju 23:15
    - f. ishod sudske presude, Evanđelje po Mateju 23:33; Luka 12:5

- g. zamisao *Gehene* usporediva je s drugom smrću (usp. Otk 2:11; 20:6.14) ili ognjenim jezerom (usp. Mt 13:42.50; Otk 19:20; 20:10.14-15; 21:8). Moguće da ognjeno jezero postaje trajno stanište ljudi (iz *Šeola*) i zlih anđela (iz *Tartarusa*, 2. Pt 2:4; Juda stih 6 ili Abis, usp. Lk 8:31; Otk 9:1-11; 20:1.3)
  - h. nije bila određena za ljude, nego za Sotonu i njegove anđele, Evanđelje po Mateju 25:41.
- E. Moguće je, zbog preklapanja *Šeola*, *Hada*, i *Gehene* da:
1. prvotno su svi ljudi išli u *Šeol* /*Had*
  2. njihovo tamošnje iskustvo (dobro /zlo) pogoršano je nakon Sudnjeg dana, ali mjesto za grješne ostaje isto (to je zašto je KJV *hades* [grob] preveo kao *gehena* [pakao])
  3. jedini NZ-ni tekst što spominje muku prije Suda jeste parabola u Evanđelju po Luki 16:19-31 (Lazar i bogataš). *Šeol* je također opisan kao mjesto kazne sada (usp. Pnz 32:22; Ps 18:1-5). Međutim, doktrina se ne može postaviti na parabolu.

III. MEĐUSTANJE IZMEĐU SMRTI I USKRISNUĆA

- A. NZ ne uči o "besmrtnosti duše", što je jedan od nekoliko drevnih pogleda na život poslije smrti:
1. ljudske duše postojale su prije njihova fizičkog života
  2. ljudske duše su vječne prije i poslije fizičke smrti
  3. često je ljudsko tijelo viđeno kao zatvor a smrt kao oslobođenje za povratak u pred-postojeće stanje.
- B. NZ nagovještuje bestjelesno stanje između smrti i uskrsnuća:
1. Isus govori o diobi između tijela i duše, Evanđelje po Mateju 10:28
  2. Abraham može imati tijelo sada, Evanđelje po Marku 12:26-27; Luka 16:23
  3. Mojsije i Ilija imaju fizičko tijelo kod preobraženja, Evanđelje po Mateju 17
  4. Pavao tvrdi da će kod Drugoga dolaska prvo duše s Kristom dobiti svoja nova tijela, 1. Poslanica Solunjanima 4:13-18
  5. Pavao tvrdi da će vjernici svoja nova duhovna tijela dobiti na Dan uskrsnuća, 1. Poslanica Korinćanima 15:23.52
  6. Pavao tvrdi da vjernici ne idu u *Had*, nego su u smrti s Isusom, 2. Poslanica Korinćanima 5:6.8; Filipljanima 1:23. Isus je pobijedio smrt i uzeo je pravednike na Nebo sa Sobom, 1. Petrova poslanica 3:18-22.

IV. NEBO

- A. U Bibliji je ovaj pojam korišten u tri značenja:
1. atmosfera iznad Zemlje, Postanak 1:1.8; Knjiga proroka Izaije 42:5; 45:18
  2. zvjezdana nebesa, Postanak 1:14; Ponovljeni zakon 10:14; Psalam 148:4; Poslanica Hebrejima 4:14; 7:26
  3. mjesto Božjega prijestolja, Ponovljeni zakon 10:14; 1. Knjiga o Kraljevima 8:27; Psalam 148:4; Poslanica Efežanima 4:10; Hebrejima 9:24 (treće nebo, 2. Kor 12:2).
- B. Biblija ne otkriva mnogo o životu poslije smrti, vjerojatno zato što palo čovječanstvo nema načina ili sposobnost to razumjeti (usp. 1. Kor 2:9).
- C. Nebo je oboje i mjesto (usp. Iv 14:2-3) i Osoba (usp. 2. Kor 5:6.8). Nebo može biti obnovljeni Edenski vrt (Post 1 - 2; Otk 21 - 22). Zemlja će biti očišćena i obnovljena (usp. Djela 3:21; Rim 8:21; 2. Pt 3:10). Slika Boga (Post 1:26-27) obnovljena je u Kristu. Sad je ponovno moguće prisno zajedništvo Edenskoga vrta. Međutim, ovo može biti metaforički (Nebo kao ogromni, kockasti grad iz Otk 21:9-27) a ne doslovno. Prva Korinćanima 15 opisuje razliku između fizičkoga tijela i duhovnoga tijela kao sjeme pa do zrele biljke. Ponovo, 1. Poslanica Korinćanima 2:9 (navod iz Iz 64:4 i 65:17) jeste veliko obećanje i nada! Ja znam da kad ćemo Ga vidjeti bit ćemo kao On (usp. 1. Iv 3:2).

V. KORISNI IZVORI

- A. William Hendriksen, *The Bible On the Life Hereafter*
- B. Maurice Rawlings, *Beyond Death's Door*.

▣ **(12:2) “probudit će se”** Ovaj GLAGOL (BDB 884, KB 1098) *Hiphael* IMPERFEKT. To je još jedan hebrejski idiom za život nakon smrti (usp. 2. Kr 4:31; Jer 51:39.57; Job 14:12). U Knjizi proroka Izaije 26:19 i ovdje to označava uskrsnuće. To je točno ona implikacija Ezekielova viđenja o suhim kostima (usp. Ez 37), ali u pojedinačnome smislu. Neki će se probuditi za vječnu radost (usp. Iz 66:22-23) a drugi za vječni prijezir /sramotu (usp. Iz 66:24). Za dobru raspru vidjeti Millard J. Erickson, *Christian Theology*, II. izdanje, str. 1200-1210 ili *Dictionary of Jesus and the Gospels*, IVP, str. 673-688 ili *The Zondervan Pictorial Encyclopedia of the Bible*, tom 5, str. 70-75.

▣ **“ovi za vječni život, ali drugi za sramotu i vječni prijezir”** Ovo upućuje na opće uskrsnuće (usp. Iv 5:28.29; Mt 25:46; i Djela 24:15-16). To je jedno od najranijih Pisama što raspravlja o razvitku razumijevanja potrebe za životom nakon smrti zato da Bog postavi Zloga na pravo mjesto zbog onoga što je napravio u ovome svijetu (usp. Job 14:7-12.13-14; 19:25-26; Ps 16:10; 49:15; 73:24; Iz 25:8; 26:19; 38:11). Očito rabinsko razumijevanje o podijeljenosti na *Šeol /Hades* u “raj” i “Tartarus” razvilo se iz ovih ranih tekstova povezanih s uskrsnućem.

▣ **“vječni ... vječni”** Ovo je hebrejska riječ *'olam* (BDB 761, [vidjeti Posebnu temu u Dn 4:28: Zauvijek \['olam\]](#)), što mora biti tumačena u svjetlu nakane i stajališta ove trajne podjele u Evanđelje po Mateju 25:46 (tj. Nebo - Pakao). Postoji nedavna knjiga o anihilacionizmu što donosi neke zanimljive točke. Vidjeti Edward Fudge, *The Fire That Consumes: A Biblical and Historical Study of the Doctrine of Final Punishment*, ali također zabilježiti od Millarda J. Ericksona, *Christian Theology*, II. izdanje, str. 1244-1247.

▣ **“prijezir”** Ovaj hebrejski pojam (BDB 201) upotrijebljen je jedino ovdje i u Knjizi proroka Izaije 66:24. Isus je koristio ovaj Izaijin tekst za opis *Gehene* (usp. Mt 3:12).

12:3 “Oni koji imaju pronicavost” Ovo je ponavljajuća tema. Taj isti izričaj (BDB 968) upotrijebljen je u Knjizi proroka Daniela 11:33.35 (vjerni tijekom vladavine Antioha IV. Epifana). Daniel 12:10 pokazuje kako to ne upućuje na stupnjeve inteligencije, nego na razliku između spašenih i izgubljenih. “Oni koji imaju pronicavost” upotrijebljeno je u Danielu 9:13.25 kao bi se zabilježili oni koji razumiju i djeluju na istini otkrivenoj od Boga. U Danielu 11:33 pronicavost znači biti prenijeto na druge, ali oni će biti ubijeni zbog svojih djelovanja.

▣ **“sjat će sjajno”** Postoji igra riječi između “sjat će” (BDB 263) i “oni koji vode mnoge pravednosti” (usp. Iz 53:11), temeljeno na usporednici djelovanja onih u Danielu 11:33. Zamisao iluminacije /prosvjetljenja (tj. svjetla i učenja) povezuje se na “sjat će” i “dati razumijevanje”. Oni koji poznaju Boga dijele Ga s drugima!

Ovaj stih naveden je od Isusa u Evanđelju po Mateju 13:43, što je u okviru eshatološke osude.

Moguće je da ovaj stih označava stupnjeve nagrada. [Vidjeti Posebnu temu u Knjizi proroka Daniela 7:10: Stupnjevi nagrada i kazne.](#)

▣ **“kao sjajnost prostranosti neba”** Postoje usporedne metafore. Prva može upućivati na: (1) visinu Božjega prijenosnoga prijestolja (usp. Ez 1:22) ili (2) hebrejsku riječ (BDB 956) što znači “proširena površina”. Upotrijebljena je za opis nebeskoga svoda u Knjizi Postanka 1:6.7.8 i u stihu 14 za velika svjetlila (Sunce, Mjesec, zvijezde, komete, itd.).

▣ **“pravednosti”** [Vidjeti Posebnu temu u Knjizi proroka Daniela 9:7: Pravednost.](#)

▣ **“zauvijek i uvijek”** Ovaj hebrejski izričaj usložnjuje riječ za “dugo trajanje” (BDB 761) s riječju za “neprestano trajanje” (BDB 723 I), što znači “dugovječnost” (usp. Iz 30:8; 45:17). Božja obećanja i sudovi sigurni su i vječni.

Za dobru raspru o *'olam* i ostalim riječima za trajanje vidjeti od Roberta B. Girdlestonea, *Synonyms of the Old Testament*, str. 312-319.

12:4 “skrij ove riječi i zapečati knjigu sve do kraja vremena” TEV i NJB prijevodi čine ovaj stih zasebnim odlomkom. Ova zamisao o “zapečati riječi” nađena je u Knjizi proroka Daniela 8:26 i 12:9. “Pečaćenje” čini se upućuje na: (1) zaštitu (usp. Jer 32:11-14); (2) duhovno razumijevanje (usp. Iz 29:9-12); ili (3) tajnost (usp. Iz 8:16). Meni pomaže znati kako ove riječi nisu bile lako razumljive Danielu, niti njegovim suvremenicima. Ja mislim da će zadnji naraštaj patećih i umirućih vjernika razumjeti neke tekstove što prethodni naraštaji nisu nikad posve razumjeli.

Za koje je vremensko razdoblje bila Danielova poruka: (1) zapečaćeno od i (2) otkriveno za? Je li to bilo za šesto stoljeće pr.Kr.; drugo stoljeće pr.Kr.; za Isusovo vrijeme, ili kraj vremena? Je li glavna svrha detaljno naviještanje ili otkrivenje kako je suvereni Bog u nadzoru povijesti i iskupljenja?

NASB	“mnogi će ići natrag i naprijed”
NKJV	“mnogi će trčati amo-tamo”
NRSV	“mnogi će trčati natrag i naprijed”
TEV	“mnogi narodi oslabit će svoje napore”
NJB	“mnogi će tumarati okolo, ovim putem i tamo”

Ovaj hebrejski pojam (BDB 1001, KB 1439) znači kretanje uokolo brzo. Korišten je o Božjem znanju o događajima na Zemlji (usp. Zah 4:10). Također je korišten o mahnitome traženju neke osobe (usp. Jer 5:1). U Knjizi proroka Jeremije 49:3 upotrijebljen je za zbrku i strah prouzročeno opsadom. Očito je da označava mahnitu djelatnost, ali točno kako se to odnosi na Daniela 12:4 neizvjesno je:

1. upućuje na djelatnost izgubljenih (ispravljen MT)
2. upućuje na djelatnost izbavljenih (usp. Am 8:12)
3. upućuje na opće stanje čitavoga ljudstva.

Pojam “mnogi” može uputiti na: (1) vjerne Židove (usp. Dn 11:33.39); (2) pobunjene Židove koji su podupirali Seleukovićeve dinastije (usp. Dn 11:14); ili (3) sve ljude (usp. Dn 12:2).

NASB, NKJV	“i znanje će se umnožiti”
NRSV	“i zlo će se umnožiti”
TEV	“pokušavajući razumjeti što se događa”
NJB	“i grješnost će se nastaviti umnažati”
NIV	“umnožiti znanje”

Mnogi komentatori vide ovo kao svjetovno znanje (suvremeni svijet), ali drugi vide to kao znanje o Božjim djelovanjima u povijesti na koju se odnosi Knjiga proroka Daniela 12:3a (“oni koji imaju pronicavost”).

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 12:5-13

⁵“Onda ja, Daniel, pogledah i gle, dvojica drugih bijahu stajala, jedan na ovoj obali rijeke a drugi na onoj obali rijeke. ⁶I jedan reče čovjeku obučenome u lan, koji bijaše iznad voda rijeke: ‘Kako dugo će to biti sve do kraja ovih čudesa?’ ⁷Ja čuh čovjeka obučenog u lan, koji bijaše iznad voda rijeke, kad on podigne svoju desnu ruku i svoju lijevu prema nebu, i zakune se Onim koji živi zauvijek da će to biti za vrijeme, vremena, i pola vremena; i prije nego su oni završili drobiti snagu svetoga naroda, svi ovi *dogadaji* bit će dovršeni. ⁸A što se mene tiče, ja čuh ali ne mogoh razumjeti; tako ja rekoh: ‘Moj gospodine, što će biti ishod ovih *dogadaja*?’ ⁹On reče: ‘Idi svojim putom, Daniele, jer ove riječi su skrivene i zapečaćene sve do kraja vremena. ¹⁰Mnogi će biti očišćeni, pročišćeni i prečišćeni, ali grješni će djelovati grješno; i nijedan od grješnih neće razumjeti, ali oni koji imaju pronicavost razumjet će. ¹¹Od vremena kad je redovna žrtva ukinuta i grozota pustoši postavljena, bit će 1290 dana. ¹²Kako je blagoslovljen onaj tko dočeka i dosegne do 1335 dana! ¹³Ali što se tebe tiče, idi svojim putom do kraja; onda ćeš ući u počinak i ustati *ponovno* za svoj dodijeljen dio na kraju doba.’”

12:5 “Onda ja, Daniel, pogledah i gle, dvojica drugih bijahu stajala” Ovo poglavlje je nastavljanje književnoga okvira što je započeo u poglavlju 10. U Knjizi proroka Daniela 10:4 bila su viđena dva anđeoska bića kako stoje kod rijeke Tigris. Međutim, pojam “rijeka” u Danielu 10:4 (BDB 625) je Tigris, a ovaj ovdje u Danielu 12:5 (BDB 384) drukčija je hebrejska riječ. Ova ovdje je vrlo često korištena za rijeku Nil. Međutim, postoji iznimka za ovo u Knjizi proroka Izaije 33:21, gdje je upotrijebljena o prokopima.

12:6 “I jedan reče čovjeku” Masoretski tekst ima “i on reče”, dok Septuaginta i Vulgata imaju “ja rekoh”. U Knjizi proroka Daniela 8:13.14.16 Daniel čuje kako dva anđela raspravljaju o viđenju što je Daniel upravo vidio, tako također, i ovdje. Na anđele se često upućuje kao na “čovjek(a)”. Vidjeti bilješku u Danielu 8:16.

□ “Kako dugo će to biti sve do kraja ovih čudesa” Ovo je točno isto pitanje što je bilo postavljeno anđelu u Knjizi proroka Daniela 8:13. Riječ “čudesa” (BDB 810) mogu imati negativan suzvuk ovdje (usp. Dn 12:7) i pozitivan poslije (usp. Dn 12:1-3).

12:7 “kad on podigne svoju desnu ruku i svoju lijevu prema nebu” Ovo je SZ-na gesta prisege (usp. Pnz 32:40; Iz 62:8; Ez 20:5 i u NZ-u, Otk 10:5.6). Objе podignute ruke moraju pokazati jačinu ili ozbiljnost.

▣ **“i zakune se Onim koji živi zauvijek”** Ovo je još jedna uporaba pojma *'olam* (BDB 761), što mora biti tumačeno u svjetlu njegova okvira. Zabilježite njegove uporabe u Knjizi proroka Daniela:

1. vječna pravednost, Daniel 9:24
2. vječni život, Daniel 12:2
3. vječni prijezir, Daniel 12:2
4. oni koji vode mnoge k pravednosti, kao zvijezde zauvijek i uvijek, Daniel 12:3
5. Njemu koji živi zauvijek, Daniel 12:7.

▣ **“vrijeme, vremena, i pola vremena”** Postojala je velika raspra o ovome izričaju. Točno ovaj isti izričaj upotrijebljen je u Knjizi proroka Daniela 7:25 (i Otk 12:14). Izgleda kako je to apokaliptički idiom za vrijeme progonstva (pola od sedam, usp. Milton S. Terry, *Biblical Hermeneutics*, str. 445). Postoji nekoliko drugih izričaja u Danielu i Otkrivenju što koriste ovaj temeljni vremenski okvir:

1. Daniel 8:14.26 — 2300 večeri i jutra; ovo je bilo tumačeno ili kao:
  - a. 1150 dana
  - b. 6 godina, 110 dana
2. Daniel 9:27 — referenca na pola od sedam
3. Daniel 12:11 — 1290 dana
4. Daniel 12:12 — 1335 dana
5. Otkrivenje 11:2 - 13:5 - 42 mjeseca ili 1260 dana (Otk 11:3; 12:6).

Ovo čini se upućuje na oko tri i pol godine u lunarnome kalendaru. Ovi su brojevi više simbolički negoli doslovni zbog njihove sličnosti, ali ipak postoje razlike.

▣ **“oni završili drobiti snagu svetoga naroda”** Upućuje li ovo na: (1) neku vrstu progonstva židovskoga naroda (usp. Dn 7:21.25; 8:23-26; 9:24-27; 11:36-45) ili (2) kršćansku Crkvu (usp. Mt 24; Mk 13; Lk 21; 2. Sol; Otk)? Postoji treća mogućnost što ide unatrag na Knjigu proroka Daniela 11:14.34, što može upućivati na Danielovo protivljenje židovskome protivljenju Antiohu IV. Epifanu jer on vjeruje da će Bog dovršiti pobjedu u Svoje vlastito vrijeme, na Svoj vlastiti način, i za Svoje svrhe (naglasak Dn je na Božjoj suverenosti, što je toliko uobičajen element u apokaliptičkoj književnosti).

Postojala je velika raspra o ovome vremenskom razdoblju, ali očito je kako to upućuje na povijesni događaj kad čini se davao uspijeva dobivati prednost (usp. Dn 8:23-26; Lk 21:24). Septuaginta u potpunosti mijenja misao ovoga stiha i mora biti isključena stvarna mogućnost. Okolnost “kraja vremena” (usp. Dn 12:4) vidjet će da stvari postaju gorima i gorima za Božji narod (usp. Dn 12:1).

Apokaliptička književnost je pesimistička glede mogućnosti povijesnih tijekova koji ne postižu ništa pozitivno ili pravedno. Prema tome, snaga ljudi, čak iskupljenih ljudi, mora biti pokazana kako je nedovoljna. Jedino silan, klimatski dolazak Boga u palu povijest može obnoviti i izvršiti naume i svrhe Božje.

12:8 “A što se mene tiče, ja čuh ali ne mogoh razumjeti” Danielu su bili dati posebni darovi mudrosti i darovi za tumačenje sna (viđenja) (usp. Dn 1:17). U Knjizi proroka Daniela 8:16 snažni anđeo naređuje Gabrielu neka da Danielu razumijevanje (usp. Dn 9:22; 10:21). Međutim, to ne podrazumijeva kako je Daniel razumio sve što se tiče ovih viđenja. Njegovo razumijevanje još je uvijek bilo ograničeno njegovim okvirom šestoga stoljeća pr.Kr. Neka od tih viđenja nisu bila za SZ-ni narod Božji. Novi zavjet i Kristova dva dolaska mijenjaju Danielovo Mojsijevsko usmjerenje.

▣ **“Moj gospodine, što će biti ishod ovih događaja”** Iako je pobožan čovjek, Daniel, pitao, na njegovu se znatizelju neće odgovoriti. Ovi su događaji za zadnji naraštaj (usp. Dn 12:9). Pojam “gospodine” ovdje nije naslov za Božanstvo, nego opći pojam za poštovanje, “*adomi*” (usp. Dn 10:16).

12:10 “Mnogi” Vidjeti bilješku u Knjizi proroka Daniela 12:1 (“svatko”).

▣ **“će biti očišćeni, pročišćeni i prečišćeni”** Neki će se odazvati Božjim vjesnicima i temeljito će promijeniti svoje živote! Progonstvo je sredstvo pročišćenja (BDB 140, KB 162, *Hithpael* IMPERFEKT, “odvojiti od troske” [tj. zla]) i posvećenje (BDB 864, KB 1057, *Niphal* IMPERFEKT, “odvojiti od troske” [tj. “Bogu”] usp. Dn 11:35; Mal 3:2-3).

▣ **“ali grješni će djelovati grješno; i nijedan od grješnih neće razumjeti”** Postojat će ogromna podjela među ljudima. Oni koji ne poznaju Boga bit će posve iznenađeni događajima kraja vremena. Zlo će se pokazati onakvim kakvo ono jeste!

▣ **“oni koji imaju pronicavost razumjet će”** Ako ovo upućuje na kraj vremena, i ako je Novi zavjet istinit, onda ovi moraju biti vjerujući Židovu i pogani jer u Kristu nema više rasnih, spolnih, ili društvenih razlika u spasenju (usp. Gal 3:28; Ef 2:11; 3:13; Kol 3:11).

12:11 “Od vremena kad je redovna žrtva ukinuta” Ovo očito upućuje na povijesni događaj. Ova “redovna žrtva” (BDB 556) upućuje na dnevno žrtvovanje janjeta, svako jutro i svaku večer u Hramu (“neprekidnost”). Postoji različnost mogućnosti temeljenih na vremenskom okviru u kojem je viđen ovaj odlomak:

1. Antioh IV. Epifan (usp. Dn 8:11-13)
2. rimski vojskovođa, Tit, godine 70. (usp. Dn 9:25-27; Mt 24:15)
3. Antikrist na kraju vremena (usp. Dn 7; 11:36-40; Mt 24; Mk 13; Lk 21; 2. Sol 2; i Otk).

▣ **“grozota pustoši postavljena”** Neki vide ovaj izričaj (BDB 1055, 1030) kao upućivanje na Antioha IV. Epifana koji je postavio žrtvenik Zeusu u Hramu tijekom razdoblja Makabejaca (usp. Dn 8:11-13). Drugi to vide kao upućivanje na protu-Božjega svjetovnog vladara kraja vremena (usp. Dn 7:21.25; 8:23-26; 9:25-27; 11:36-45). Ovaj je izričaj dovoljno višeznačan da ispuni nekoliko povijesnih zbivanja.

▣ **“1290 dana”** Vidjeti bilješku u Knjizi proroka Daniela 12:7.

12:12 “Kako je blagoslovljen onaj tko dočeka i dosegne do 1335 dana” Ovo je čini se dulje nego većina proročkih nadnevaka (usp. Dn 12:7). Oni koji ostanu vjerni Bogu čak i usred produženog progonstva bit će nagrađeni i blagoslovljeni. Ustrajnost je ključna.

12:13 “idi svojim putom ... ući u počinak” Danielu je rečeno neka se oslobodi te borbe, ostavi je na miru, i živi svoj uobičajen život sve do svoje smrti (usp. Dn 12:9). Ali velika nada Knjige proroka Daniela 12:13 je samopouzdanje da će on (i svi koji vjeruju) ustati ponovno za nagradu na kraju vremena. Aleluja!

PITANJA ZA RASPRAVU

Ovaj komentar je vodič za proučavanje, što znači da ste odgovorni za vaše vlastito tumačenje Biblije. Svaki od nas mora hodati u svjetlu kojeg imamo. Prvenstvo u tumačenju imate vi, Biblija, i Sveti Duh. Sad to ne morate prepustiti komentatoru.

Ova pitanja za raspravu predviđena su da vam pomognu promišljati kroz glavne teme ovoga odjeljka Knjige. Ona su napravljena da budu misaono-nametljiva, ne konačna.

1. Što je povijesna referenca književne jedinice Knjige proroka Daniela 10 - 12?
2. Zašto postoji toliko mnogo različitih tumačenja ovoga odlomka Pisma?
3. Je li ovo jedino mjesto u SZ-u gdje je spomenuto uskrsnuće?
4. Što je središnja istina Knjige proroka Daniela 12:5-13?
5. Objasnite zamisao višestrukoga ispunjenja proročanstva.

UVOD U KNJIGU PROROKA ZAHARIJE

I. JEDINSTVENOST

- A. Ova je Knjiga osovinska u našem razumijevanju i apokaliptičke književnosti i eshatologije.
- B. Iznenadujuće je da se na Knjigu proroka Zaharije 1 - 8 naširoko smjera u Otkrivenju, dok se na Zahariju 9 – 14 vrlo često smjera u Evanđeljima.
- C. Knjiga proroka Zaharije navodi se naširoko od glavnih proroka osmoga stoljeća (na Sjeveru, Amos i Hošea; na Jugu, Izaija i Mihej) kao i od proroka sedmoga stoljeća, Jeremije i Ezekiel. On donosi njihove uvide što se odnose na njegovo vrijeme i na kasnije dane. To pokazuje da su proroci Izraela i Jude imali dostup Knjigama jedan od drugog.
- D. Ova je Knjiga dobar primjer apokaliptičkoga jezika. To je književni žanr što pokušava dokumentirati događaje kraja vremena pomoću slikovitih, maštovitih simbola. Često je bila korištena u vremenima ispunjenima napetošću kako bi se izrazila nada Božjega naroda da je On bio /jeste u nadzoru. [Vidjeti Uvodni dio.](#)
- E. Ova je Knjiga i vrlo Mesijanska. On je Božji predstavnik stalne promjene u ljudskoj povijesti. Zaharija, kao i Izaija (usp. Iz 52:13 - 53:12), otkriva patećeg Mesiju (usp. Post 3:15).
- F. Jeronim je Knjigu proroka Zaharije nazvao najmračnijom Knjigom u Starome zavjetu.

II. AUTOR

- A. Zaharija znači “YHWH pamti” ili “Jedan zapamćen od YHWH”. Ovo proročko ime daje nadu izgnanim Židovima koji su se pitali ako se njihov Bog Saveza sjeća njih. Hagaj i Zaharija pozivaju na ponovnu izgradnju Hrama u fizičkome dokazu da su Abrahamovska, Mojsijevska, i Davidovska zavjetna obećanja obnovljena prema zajednici nakon izgnanstva.
- B. Zaharija je bilo vrlo uobičajeno hebrejsko ime. Bilo je sročeno na dva načina u engleskim Biblijama: Zechariah ili Zachariah zbog prijevoda hebrejskoga imena na grčki. Postoji dvadeset i sedam ljudi u engleskome SZ-u koji u sebi imaju slovo “e” i dva koji u sebi imaju slovo “a”.
- C. Knjiga proroka Zaharije 1:1 govori nam da je on bio svećenik (usp. Ezra 5:1; 6:14; Neh 12:4.16). Zašto je njegov predak, Berekja, izostavljen iz popisa neizvjesno je. To bi ga činili prorokom nakon izgnanstva, kao što su Hagaj, Malahija, te moguće Obadija i Joel.
- D. Mnogi suvremeni znanstvenici poriču jedinstvenost Knjige proroka Zaharije. To je zbog poglavlja 1 – 8 što su vrlo različita od poglavlja 9 - 14. U poglavljima 1 – 8 prorok je imenovan i dati su nadnevc. Okolnost je očito ona nakon izgnanstva. Na ovaj se odjeljak naširoko smjera od Ivana i njegove Knjige Otkrivenja. Međutim, poglavlja 9 – 14 Zaharije su nedatirana. Ne postoji imenovani prorok. Ne postoji očevitna povijesna okolnost. Na ovaj se odjeljak najčešće smjera u Evanđeljima. Međutim, ova građa zajednička je u nekoliko SZ-nih proroka (npr. Iz, Ez, Dn).
U Evanđelju po Mateju 27:9 Isus pripisuje navod što je iz Knjige proroka Zaharije 11:12-13 Jeremiji. To je bio početak posebnoga usmjerenja prema poricanju autorstva poglavlja 9 – 14 Zahariji. Međutim, čak i Sveci s Mrtvoga mora imaju Zahariju kao zasebnu jedinicu.
Postoji nekoliko sadržajnih gramatičkih i leksičkih oznaka što ukazuju na jedinstvenost:
  - 1. uporaba broja “dva” (Zah 4:3; 5:9; 6:1; 11:7; 13:8)
  - 2. uporaba VOKATIVA (Zah 2:7.10; 3:2.8; 4:7; 9:9.13; 11:1-2; 13:7)

3. uporaba izričaja, “ići amo-tamo”, što je jedinstveno Zahariji (Zah 7:14; 9:8)
  4. ponavljajuća uporaba “reče Gospodin” (upotrijebljeno šesnaest puta)
  5. *Qal* oblik za “obitavati” ili “nastaniti” (BDB 442, Zah 2:8; 7:7; 12:6; 14:10).
- (Ovo je uzeto iz R. K. Harrisonove *Introduction to the Old Testament*, str. 954. Za daljnju raspru o jedinstvenosti Knjige vidjeti od E. J. Younga *Introduction to the Old Testament*, str. 280).
[Vidjeti Posebnu temu dolje: Evangelje po Mateju 27:9.](#)

POSEBNA TEMA: EVANĐELJE PO MATEJU 27:9

“rečena kroz Jeremiju proroka” Ovo je neposredan navod iz Knjige proroka Zaharije 11:12-13. Jeremija 18:1 i dalje; 19:1 i dalje te 32:7-9 također govori o lončaru a Jeremija 32:7-9 o kupnji polja. To je komentatorima prouzročilo velike poteškoće:

1. Augustin, Beza, Luther, i Keil rekli su kako je ime Jeremije u Mateju pogriješka
2. Pešita, V. stoljeće, Sirijski prijevod i Diatessaron jednostavno uklanjaju ime proroka iz teksta
3. Origen i Euzebije rekli su kako je prepisivač prouzročio ovu poteškoću
4. Jeronim i Ewald rekli su da je to navod iz apokrifnoga spisa pripisanog Jeremiji
5. Mede je rekao da je Jeremija napisao Knjigu proroka Zaharije 9 - 11.
6. Lightfoot i Scofield rekli su da je Jeremija bio popisan prvi u hebrejskoj podjeli kanona poznatog kao “Proroci” i, stoga, njegovo ime stoji za taj odjeljak kanona
7. Hengstenberg je rekao da je Zaharija navodio Jeremiju
8. Calvin je rekao da se pogriješka ušuljala u tekst
9. F. F. Bruce i JB fusnota rekli su da je to bio sastavljen navod iz Zaharije i Jeremije
10. ja sam najviše sklon #6.

III. NADNEVAK

- A. Iz Knjige proroka Zaharije 1:1 učimo da je prorok svoju službu započeo u drugoj godini vladavine Darija. Većina znanstvenika tvrdi kako je to Darije I. Histaspes (522-486. g.pr.Kr.), koji je preuzeo kraljevstvo nakon Kambiza II. (530-522. g.pr.Kr.), sina Kira II., koji je počinio samoubojstvo. [Vidjeti u Knjizi proroka Daniela 3:8: Kratak pregled sila Mezopotamije.](#)
- B. Ovo bi činilo nadnevak 520-519.g.pr.Kr. On je propovijedao oko dvije godine (usp. Zah 1:7; 7:1).
- C. Knjiga proroka Hagaja i Zaharije datirane su točnije negoli ikoja druga SZ-na Knjiga.

IV. SVRHA

- A. Glavna svrha ove Knjige je ohrabriti Židove povratnike da ponovno izgrade Hram (usp. Ezra 5). To je bilo započeto od Šešbasara (usp. Ezra 1:8; 5:16), ali nije nastavljeno do Zerubabela (usp. Ezra 2:1-2). Hram je bio zapušten osamnaest godina. Hagaj tvrdi kako je to zbog otupjelosti naroda (usp. Hag 1:1-11), dok Ezra pretpostavlja kako je to bio politički manevar okolnih provincija, posebice Samarije.
- B. I Hagaj i Zaharija naslovljavaju pitanje ponovne izgradnje Hrama (usp. Zah 1 - 8), ali Zaharija pokriva i mnogo više pitanja (usp. Zah 9-14).

V. KRATKI UZORAK PREGLEDA (uzeto iz Uvoda u Stari zavjet, od R. K. Harrisona, str. 950)

- A. Datirana proročanstva, Knjiga proroka Zaharije 1 – 8:
  1. uvod i poziv na pokajanje, Zaharija 1:1-6
  2. osam viđenja, Zaharija 1:7-6:8:
    - a. četiri konjanika; obećanje o Božanskoj obnovi, Zaharija 1:7-17
    - b. četiri uništavajuća roga i četiri kovača, Zaharija 1:18-21 (Heb 2:1-4)

- c. neizmjerljiva veličina Jeruzalema, Zaharija 2:1-13 (Heb 2:5-17)
  - d. očišćenje Jošue; proroštvo njemu, Zaharija 3:1-10
  - e. svijećnjak sa sedam krakova, Zaharija 4:1-14
  - f. veliki, leteći svitak, Zaharija 5:1-4
  - g. žena u efi odnijeta u Babilon, Zaharija 5:5-11
  - h. četiri konja koja vuku kočije pomiču Zemlju, Zaharija 6:1-8
3. povijesni odjeljak: Jošua simbolički o Mesiji, Zaharija 6:9-15 (ja mislim da je ovo deveto viđenje)
4. upit Zaharije glede posta, Zaharija 7:1-8:23.

B. Nedatirana proročanstva, Knjiga proroka Zaharije 9 – 14:

- 1. osuda narodnih neprijatelja; dolazak mirnodopskoga kneza, Zaharija 9:1-17
- 2. skupljanje u odabranome stadu od Božanskoga vođe, Zaharija 10:1-12
- 3. dobri i ljudi pastiri; patnja stada, Zaharija 11:1-17
- 4. eshatološka proroštva, Zaharija 12:1-13:6
- 5. pročišćavajuća osuda Izraela i blagoslovi Božanskoga kraljevstva, Zaharija 13:7-14:21

VI. ZNAČENJE OSAM VIĐENJA

- A. Anđeli na obojenim konjima (usp. Zah 1:7-17) — Bog zna što se događa na Zemlji, posebice kad se to odnosi na Njegov naum sveopćega iskupljenja kroz židovskoga Mesiju. Židovi moraju biti ponovno smješteni u Jeruzalemu za Božji naum očitovanja u povijesti.
- B. Četiri roga i četiri kovača (usp. Zah 1:18-21) — Bog dopušta poganskim narodima osuditi Njegov idolopoklonički narod (usp. Zah 1:15), ali sad On će suditi njih za njihov prijestup i ponos. Svjetska Carstva usmjeravana su od Boga za Njegove iskupiteljske svrhe.
- C. Mjerenje Jeruzalema (usp. Zah 2:1-13) — Bog će vratiti Svoj narod u Obećanu zemlju te obnoviti i proširiti Savez. Sâm YHWH bit će s njima i štiti ih kao što je u iskustvu Izlaska.
- D. Jošui oprošteno i ponovno je postavljen (usp. Zah 3:1-10) — Jošua kao veliki svećenik stoji za židovski narod. Njemu je oprošteno i ponovno je postavljen, što pokazuje u vrlo jasnim simbolima da je žrtveni sustav i, time, Savez potpuno obnovljen i djelatan. Mesijanski element pokazuje svećenički vid Mesijina djela (usp. Ps 110; Iz 53).
- E. Svijećnjak (usp. Zah 4:1-14) — Božja snaga, ne ljudska snaga, ponovno će učvrstiti Savez (tj. ponovna izgradnja Hrama kao simbol /znak). Bog će upotrijebiti Duhom ojačano ljudsko oruđe (tj. Jošuu i Zerubabela).
- F. Leteći svitak (usp. Zah 5:1-4) — simbol Božje osude zbog kršenja Saveza među Njegovim narodom, što će ishoditi u uništenju prekršitelja.
- G. Pokvarenost u košari (usp. Zah 5:5-11) — pobuna (idolatrija) protiv Boga bit će zatvorena u košari i uklonjena na mjesto ljudske oholosti i idolatrije (tj. Šinar = Babilon).
- H. Četiri kočije vučene od obojanih konja (usp. Zah 6:1-8) — ovo je usporedno s prvim viđenjem. Bog je prisutan i suveren u čitavome svijetu.

- VII. Molim pročitajte navode od D. Brenta Sandya, *Plowshares* i *Pruning Hooks*, nađite ih u Uvodu u Knjigu proroka Zaharije 11, F. Ovi uvidi u prirodu apokaliptičke književnosti bit će vrlo korisni kad proučavamo i nastojimo tumačiti Knjigu proroka Zaharije.

ZAHARIJA 1

PODJELA NA ODLOMKE U SUVREMENIM PRIJEVODIMA*

NKJV	NRSV	TEV	NJB
poziv na pokajanje	Uvod: poziv na pokajanje	Gospodin poziva Svoj narod da Mu se vrata	poziv na obraćenje
1:1-6	1:1-6	1:1-6	1:1-6a 1:6b
viđenja konja	Riječ Gospodinova Zahariji u nizovima od osam "viđenja" (1:7 - 6:15)	prorokovo viđenje o konjima	prvo viđenje: konjanici
1:7-11	prvo viđenje: Božanski konjanici obilaze Zemlju	1:7-9a	1:7-17
Gospodin će utješiti Sion	1:7-17	1:9b-10	
1:12-17		1:11	
		1:12	
		1:13-16	
		1:17	
viđenje o rogovima	drugo viđenje: četiri roga i četiri kovača	viđenje o rogovima	
1:18-21	1:18-21	1:18-19a	
		1:19b	
		1:20-21a	
		1:21b	(NJB mijenja brojeve) drugo viđenje: rogovi i kovači
			2:1-4

*Premda nije nadahnuta, podjela odlomaka ključ je za razumijevanje i praćenje izvorne autorove nakane. Svaki suvremeni prijevod podijelio je i sažeo podjele na odlomke kako ih je razumio. Svaki odlomak ima jednu glavnu temu, istinu ili misao. Svaka izvedba izdvaja određenu temu na svoj vlastiti način. Dok čitate tekst, upitajte se koji prijevod bolje odgovara vašem razumijevanju teme i podjeli stihova.

U svakom poglavlju prvo moramo čitati Bibliju i probati utvrditi njegovu temu (odlomci), zatim usporediti svoje razumijevanje sa suvremenim izvedbama. Tek kada razumijemo izvornu autorovu nakanu slijedeći njegovu logiku i predstavljanje na stupnju odlomka uistinu možemo razumjeti Bibliju. Samo je izvorni autor bio nadahnut — čitatelji nemaju pravo mijenjati ili preinačiti poruku. Čitatelji Biblije imaju odgovornost primjenjivanja nadahnute istine u svome vremenu i svojim životima.

Zabilježite da su svi tehnički izrazi i kratice posve objašnjeni u Dodatku 2: Kratke odredbe hebrejskih glagolskih oblika koji utječu na egzegezu i Rječnik.

ČITANJE KRUG TRI (vidjeti Vodič dobrog biblijskoga čitanja) *SLIJEĐENJE IZVORNE AUTOROVE NAKANE NA RAZINI ODLOMKA*

Ovaj komentar je vodič za proučavanje, što znači da ste odgovorni za vaše vlastito tumačenje Biblije. Svaki od nas mora hodati u svjetlu kojeg imamo. Prvenstvo u tumačenju imate vi, Biblija, i Sveti Duh. Sad to ne morate prepustiti komentatoru.

Pročitajte odlomak odjednom. Odredite subjekte (čitanje kruga #3, str. xiv.). Usporedite vašu podjelu subjekta s pet suvremenih prijevoda navedenih gore. Podjela na odlomke nije nadahnuta, ali ona je ključ za slijeđenje izvorne autorove nakane, što je srce tumačenja. Svaki odlomak ima jedan i samo jedan subjekt.

1. Prvi odlomak
2. Drugi odlomak
3. Treći odlomak
4. I tako dalje.

OKVIRNI UVIDI

- A. Prvih šest stihova uvod su čitave Knjige. Oni naglašavaju zahtjev zavjetnoga odnosa (vjera i poslušnost) i posebice potrebu za neprekidnim pokajanjem.
Riječ Božja sigurna je i trajna (usp. Iz 45:23, 55:11; Mt 5:17-20). Kako se koji naraštaj odaziva Njemu (osobno) tako i ona (doktrinarno i načinom života) određuje njihov blagoslov ili prokletstvo (usp. Pnz 27 - 29).
- B. Početak Knjige proroka Zaharije 1:7 i nastavljanje do Zaharije 6:15 nizovi su od osam viđenja i njihovih tumačenja (anđeoski posrednici).
Postoje apokaliptički elementi u ovim viđenjima:
  1. anđeli
  2. boje
  3. životinje
  4. brojevi.
- C. Postoji izgleda sličan početak (Zah 1:7-17) i završetak (Zah 6:1-5):
  1. četiri obojena konja obilaze Zemlju na YHWH-inu naredbu
  2. četiri kočije od obojenih konja obilaze Zemlju na YHWH-inu naredbu.Apokaliptičke teme o Božjem znanju i suverenosti nadziru i tumače povijest. Svih osam viđenja mora biti uzeto zajedno kao jedan naglasak i povezano s poglavljima 9 -14. Vidjeti od D. Brent Sandyja, *Plowshares and Pruning Hooks: Rethinking the Language of Biblical Prophecy and Apocalyptic*, str. 47-50.
- D. Većina suvremenih znanstvenika prepoznala je određenu vrstu dvosmjernoga paralelizma nazvanog *chiazam* i u Knjizi proroka Zaharije 1:7 - 6:15 i 9 - 14 (usp. Joyce Baldwin, *Tyndale OT Commentary*, str. 74-81). Ako je ovo istina, onda četvrto i peto viđenje zauzimaju naglašeni gradbeni položaj.

PROUČAVANJE RIJEČI I IZRIČAJA

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 1:1-6

¹U osmome mjesecu druge godine Darija, riječ GOSPODINA dode Zahariji proroku, sinu Berekje, sinu Idovu govoreći: ²“GOSPODIN bijaše vrlo razjaren s vašim očevima. ³Stoga reci im: ‘Ovako govori GOSPODIN nebeskih vojska: ‘Vratite se k Meni’, objavljuje GOSPODIN nebeskih vojska, ‘tako da se Ja mogu vratiti k vama’, govori GOSPODIN nebeskih vojska. ⁴Nemojte biti kao vaši očevi, kojima su prijašnji proroci proglasili, govoreći: ‘Ovako govori GOSPODIN nebeskih vojska: ‘Okrenite se sad od vaših zlih putova i od vaših zlih djela.’” Ali oni nisu slušali niti Mi dali pozornost”, objavljuje GOSPODIN. ⁵Vaši očevi, gdje su oni? I proroci, žive li oni zauvijek? ⁶Ali nisu li Moje riječi i Moje odredbe, što Ja zapovjedih Svojim slugama prorocima, sustigle vaše očeve? Onda se oni pokajашe i rekoše: ‘Kao što je GOSPODIN nebeskih vojska nakanio učiniti nama u skladu s našim putovima i našim djelima, tako je On postupao s nama.’”

1:1 “U osmome mjesecu druge godine” Ovo upućuje na listopad ili studeni ili godine 520. pr.Kr. ili 519. pr.Kr., ovisno koristi li netko sirijski ili babilonski kalendar. Židovi su se vratili u Palestinu za osamnaest godina u tome vremenu. Hram se ponovno obnavlja, što je započelo sa Šešbasarom (Ezra 5:16), nije bilo dovršeno pod Zerubabelom.

▣ **“Darija”** Ovo upućuje na Darija I., sina Histapesa, zvanog također “Veliki”. On je kraljevao od 522. do 486. g.pr.Kr. nad Perzijskim Carstvom; prema tome, njegova druga godina bila bi 520. pr.Kr. On je bio nasljednik sina Kira II., Kambiza II. (530-522. g.pr.Kr.), koji je učinio samoubojstvo zbog egipatskih vojnih pobjeda. Darije nije bio dio kraljevske loze, ali oženio se kraljevskom kćeri kako bi ozakonio svoju vladavinu. On je istraživao perzijske zapise i kad je otkrio Kirov proglas (usp. Ezra 5 - 6) on je srušio pravni slučaj Samaritanaca i čak je pomogao osigurati novac za ponovnu izgradnju Hrama.

▣ **“riječ GOSPODINA dode”** Božje milosrđe i strpljenje pokazano je činjenicom da kao što je On poslao Svoju riječ u prošlosti, i ona je bila prvotno odbačena (usp. Zah 1:6), On je sad šalje ponovno. Bog želi osobni, etički, odnos poslušnosti s ljudima vjere!

Ovaj uvodni proročki izričaj osobit je Jeremiji i Ezekielu, ali ne u ovome istome obliku Izaiji.

Ova viđenja (Zah 1:7 - 6:15) nisu bila ekskluzivni oblik Zaharije, nego su bila od YHWH. Pitanja žanra uvijek su bila:

1. je li YHWH navijestio Svoju poruku u apokaliptičkim viđenjima? ili
2. je li Zaharija oblikovao YHWH-inu poruku u nizove viđenja?

Ova ista pitanja odnose se na poetski, pripovjedni, dizajn parabola, i tekstualni dizajn. Je li Biblija diktirana od Duha ili je ljudski autor imao udjela? Raznolikost žanrova i građa Pisma podrazumijeva stvaralački element na dijelu ljudskoga autora. Joyce G. Baldwin, *Haggai, Zechariah, Malachi*, str. 74, kaže: “Jedan od važnih doprinosa suvremene naobrazbe našem razumijevanju Biblije je shvaćanje da je njena istina izrečena u književnim oblicima i građama kao i u riječima.” R. K. Harrison, *Introduction to the Old Testament*, str. 950, kaže: “vjerojatno jedino legitimno pitanje što može iskrsnuti u ovome promatranju je, međutim, jesu li viđenja bila stvarna iskustva ili puki književni oblik, kao u kasnijim apokaliptičkim pisanjima.” Ovi su oblici i građe bili suvremeni nadahnutim autorima, a ne temeljno novi ili različiti (vidjeti Hinckley G. Mitchell, ICC, str. 117).

Ovo ne utječe na potpunost nadahnutosti Biblije, nego otkriva kako Bog surađuje sa Svojim ljudskim stvorenjima. Naša “u Njegovoj slici” je strašna, tajnovita, i prožimajuća zamisao!

▣ **“Zahariji” [Zaharija]** Njegovo ime znači “YHWH se sjeća /pamti”. Ovo je vrlo uobičajeno hebrejsko ime, što je upotrijebljeno dvadeset i devet puta u SZ-u. Njegovo značenje izgleda posebice značajno u svjetlu stajališta povratka iz izgnanstva kako je Bog ponovno učvrstio Svoj Savez s njima. On je bio suvremenik Hagaja. Kad netko usporedi nadnevke (tj. Hag 1:1 sa Zah 1:1) Zaharija je započeo propovijedati oko dva mjeseca kasnije od Hagaja.

▣ **“sinu Berekje, sinu Idozu govoreći”** Kad netko usporedi Knjigu Ezre 5:1; 6:14 sa Zaharijom 1:1.7, vidi da je Zaharijin otac izostavljen. Postojalo je nekoliko teorija o izostavljanju: (1) hebrejska rodoslovlja često preskaču naraštaje; (2) očevi Rane crkve rekli su kako ovo upućuje, ne na fizičku lozu, nego na duhovnu lozu (tj. Jeronim), tako da je Ido plemenska obiteljska skupina levita koja se vratila u Jeruzalem (usp. Neh 12:4.16); (3) drugi kažu kako iz nekoga razloga Berekja nije bio vrijedan svoje svećeničke loze; (4) otac Zaharije je umro i njega je odgojio njegov djed, Ido; ili (5) to upućuje na vjernoga svjedoka spomenutog u Knjizi proroka Izaije 8:2 čiji je otac bio Je-Berekja (“YHWH” blagoslivlja). Očevitno je kako je Zaharija bio prorok i svećenik (usp. Jer 1:1; Ez 1:1).

1:2 “GOSPODIN bijaše vrlo razjaren s vašim očevima” Riječ “razjaren” (BDB 893) pojavljuje se dva puta u Knjizi proroka Zaharije 1:2 i ima pojačani suzvučje, “bijaše vrlo razjaren” (usp. Zah 1:14-15). Ovo je antropomorfistički izričaj što pripisuje ljudske osjećaje Bogu, ali ipak, ljudski rječnik jedino je sredstvo što imamo za shvaćanje i naviještanje misli o Bogu. Za pojam “Gospodin” [vidjeti Posebnu temu u Knjizi proroka Daniela 1:2: Imena za Božanstvo](#).

Izričaj “vrlo razjaren /bijesan” (BDB 893) upotrijebljen je nekoliko puta u Zahariji (usp. Zah 1:2 [dva puta]; 1:15 [dva puta]; 7:12; i 8:14). YHWH je bio razjaren sa Svojim narodom zbog njihova grijeha (usp. Zah 7:12; 8:14) i isto tako s narodima koje je On koristio kako bi osudio Svoj narod (usp. Zah 1:15).

Izričaj “vašim očevima” upućuje prvenstveno na prijašnju povijest židovske pobune (usp. Zah 1:4) i, prešutno, na Hagaja i Zaharijin naraštaj, koji je bio nemaran u ponovnoj izgradnji Hrama.

Ovaj uvodni odlomak ima nekoliko stupnjeva izravnih navoda. Teško je poistovjetiti prednje članove zamjenica. Pojam “im /(njima)” u Zahariji 1:3 upućuje na tekući naraštaj živućih Židova u Jeruzalemu i okolnome području (usp. Zah 1:3-6).

1:3 “govori GOSPODIN nebeskih vojska” Ovo je izravni navod od Boga (usp. Iz 31:6; Mal 3:7). Taje je izričaj nađen u hebrejskome tekstu tri puta u Knjizi proroka Zaharije 1:3, jednom u 1:4, i ponovno u 1:6 (također zabilježiti Zah 1:12 i 16). Naslov “Gospodin nebeskih vojska” pojavljuje se barem pedeset puta u Zahariji.

▣ **“Vratite se”** Ova hebrejska riječ *shub* (BDB 996, KB 1427, [vidjeti Posebnu temu u Dn 9:13: Pokajanje u Starome zavjetu](#)) je u *Qal* IMPERATIVNOME OBLIKU (kao u Zah 1:4). Knjiga proroka Zaharije 1:3 i 6 ključ je za ovaj uvodni odlomak. Ona ukazuje na okretanje od idola i vraćanje YHWH-i (usp. Iz 31:6-7). Vrlo jako je korištena od Jeremije za duhovno obraćenje (npr. 15:19; 18:8.11). Bog uvijek poduzima prvi korak u ljudskome pokajanju (usp. Jer 31:18; Tuž 5:21; Izr 8:3.7.19; Iv 6:44.65; Djela 5:31; 8:22; 2. Tim 2:25). Međutim, Bog je napravio Svoj Savez na takav način da se ljudi moraju odazvati Njemu u pokajanju i vjeri (usp. Mk 1:15; Djela 2:38.41; 3:16.19; 20:21). Zato jer su oni već bili zavjetni narod neizvjesno je upućuje li ovaj tekst na prvotno osobno spasenje (usp. Iz 55:6-7) ili na ono što danas možemo nazvati iskustvo ponovnoga posvećenja (usp. Zah 1:4.6; Otk 2:5.16.21.22; 3:3.19.20). U SZ-u potomci Abrahama bili su dio Božjega naroda, ali iz sâmogga je SZ-a očito da nisu svi od njih imali osobni odnos vjere s Bogom koji je utjecao na njihove dnevne. Religija, obred, i samo-pravedni legalizam uvijek su zapreke i ono što zasljepljuje.

Teološki je važno da Zaharija poziva na odaziv u pokajanju u dijelu Božjega naroda. Viđenja Zaharije 1:8 - 6:15 onda potvrđuju Božja suverena djela u korist Njegova naroda. Zabilježite ravnotežu – Božja suverenost zahtijeva ljudski odaziv.

[Vidjeti Posebnu temu dolje: Predestinacija \(kalvinizam\) nasuprot ljudske slobodne volje \(arminijanizam\) i Posebnu temu u Knjizi proroka Daniela 9:13: Pokajanje u Starome zavjetu.](#)

POSEBNA TEMA: PREDESTINACIJA (kalvinizam) NASUPROT LJUDSKE SLOBODNE VOLJE (arminijanizam)

I. **Poslanica Rimljanima 8:29** – Pavao korist “predvidi” (*proginōskō*, “znati prije”) dva puta, ovdje i u 11:2. U 11:2 to upućuje na Božju zavjetnu ljubav za Izraela prije početka vremena. Zapamtite da se pojam “(spo)znati” u Poslanici Hebrejima odnosi na prisni, osobni odnos, ne na činjenice o nekome (usp. Post 4:1; Jer 1:5). Ovdje je uključen u lanac vječnih događaja (usp. Rim 8:29-30). Ovaj pojam povezan je s predestinacijom. Međutim, mora biti napomenuto da Božje predznanje nije temelj izbora jer kad bi to bilo tako, onda bi izbor bio temeljen na budućem odazivu paloga čovječanstva, što bi bio ljudska izvedba. Ovaj pojam nađen je također u Djelima apostolskim 26:5; 1. Petrovoj poslanici 1:2.20 i 2. Petrovoj 3:17.

A. “predvidi” (*proginōskō*, “znati prije”)

Oba pojma i “predznanje” i “predestinacija” složenice su s PRIJEDLOGOM “prije” i, stoga, moraju biti prevedena “znati prije”, “postaviti granice prije”, ili “označiti prije”. Presudni odlomci o predestinaciji u NZ-u su Poslanica Rimljanima 8:28-30; Efežanima 1:3-14 i Rimljanima 9. Ovi tekstovi očito naglašavaju da je Bog suveren. On je u potpunome nadzoru svega. Postoji unaprijed postavljen Božanski naum koji je djelovao izvan vremena. Međutim, ovaj naum nije proizvoljan ili odabirajući. Temeljen je, ne samo na Božjoj suverenosti i predznanju, nego na Njegovoj nepromjenjivoj naravi ljubavi, milosrđa i nezasluženoj milosti. [Vidjeti Posebnu temu u Knjizi proroka Daniela 9:15: YHWH-in vječni iskupiteljski naum.](#)

Moramo biti pozorni da zbog našega zapadnjačkog (američkog) individualizma ili naše protestantske revnosti ne obojimo ovu čudesnu istinu. Moramo također stražariti protiv toga da idemo smjerom povijesnih, teoloških sukoba između Augustina nasuprot Pelegija ili kalvinizma nasuprot arminijanizma.

B. “predodređeni” (*proorizō*, “postaviti granice prije”)

Predestinacija nije doktrina s namjerom ograničavanja Božje ljubavi, milosti, i milosrđa niti isključivanja nekih od njih iz Evandolja. Ona ima namjeru jačanja vjernika oblikovanjem njihova pogleda na svijet. Bog je za svo čovječanstvo (usp. Iv 3:16; 1. Tim 2:4; 2. Pt 3:9; 1. Iv 2:2; 4:14). Bog je u nadzoru svega. Tko ili što nas može odvojiti od Njega (usp. Rim 8:31-39)? Bog vidi čitavu povijest kao sadašnjost; ljudi su vremenski ograničeni. Naša točka gledišta i umne sposobnosti su ograničene. Ne postoji suprotnost između Božje suverenosti i slobodne volje čovječanstva. To je ustroj Saveza. To je još jedan primjer biblijske istine date u dijalektalnoj napetosti. Biblijske su doktrine predstavljene iz različitih točki gledišta.

Često se pojavljuju paradoksalno. Istina je ravnoteža između prividno oprečnih parova. Ne smijemo pomaknuti napetost izabiranjem jedne od istina. Ne smijemo odvojiti ikoju biblijsku istinu u zaseban odjeljak.

Također je važno dodati da cilj izbora nije samo Nebo kad umremo, nego Kristo-sličnost sada (usp. Rim 8:29-30; 2. Kor 3:18; Gal 4:19; Ef 1:4; 2:10; 4:13; 1. Sol 3:13; 4:3; 5:23; 2. Sol 2:13; Tit 2:14; 1. Pt 1:15). Odabrali smo biti "sveti i nedužni". Bog je odabrao promijeniti nas tako da drugi mogu vidjeti promjenu i odazvati se vjerom Bogu u Kristu. Predestinacija nije osobna povlastica nego zavjetna odgovornost. To je glavna istina odlomka. To je cilj kršćanstva. Svetost je Božja volja za svakoga vjernika. Božji izbor je biti Kristo-sličan (usp. Ef 1:4), ne biti posebnoga stava. Božja slika, što je bila data čovjeku u stvaranju (usp. Post 1:26; 5:1.3; 9:6) mora biti obnovljena.

- C. "prema slici Svoga Sina" – Božji konačan cilj jeste obnova slike izgubljene u Padu. Vjernici su unaprijed određeni na Kristo-sličnost (usp. Ef 1:4).

II. Poslanica Rimljanima 9

A. Poslanica Rimljanima 9 jedan je od najjačih NZ-nih odlomaka o Božjoj suverenosti (drugi je Ef 1:3-14), dok poglavlje 10 navodi kako će ljudska slobodna volja biti jasna i ponovljena (usp. "svatko", Rim 9:4; "bilo tko", 9:11.13; "svi", 9:12 [dva puta]). Pavao nikad ne pokušava pomiriti ovu teološku napetost. Oboje su istina! Većina biblijskih doktrina predstavljena je u paradoksalnim ili dijalektalnim parovima. Većina teoloških sustava je logička polu-istina. Augustinijanizam i kalvinizam nasuprot semi-pelagijanizmu i arminijanizmu imaju elemente istine i pogreške. Biblijska napetost između doktrina daje prednost *proof-textingu*, dogmatskome, razumskom, teološkom sustavu što sili Bibliju u unaprijed zamišljenu rešetku tumačenja.

B. Ova ista istina (nađena u Rim 9:23) navedena je u Poslanici Rimljanima 8:29-30 i Efežanima 1:4.11. To poglavlje najjači je izražaj Božje suverenosti u NZ-u. Ne može postojati raspra da Bog u potpunosti upravlja Stvorenjem i iskupljenjem. Ova velika istina ne smije nikad biti smekšana ili smanjena. Međutim, mora biti ravnoteže s Božjim zavjetnim odabirom kao sredstvom odnosa s ljudskim Stvorenjem, stvorenim na Njegovu sliku. Zsigurno je istina kako su neki SZ-ni Savezi, kao Knjiga Postanka 15, bezuvjetni i uopće se ne odnose na ljudski odaziv, ali drugi Savezi su uvjetovani ljudskim odazivom (npr. Eden, Noa, Mojsije, David). Bog ima naum iskupljenja za Svoje Stvorenje; niti jedan čovjek ne može utjecati na taj naum. Bog je odabrao dopustiti pojedincima sudjelovati u Njegovim naumima. Ova prilika za sudjelovanjem jeste teološka napetost između suverenosti (Rim 9) i ljudske slobodne volje (Rim 10).

Nije primjereno izdvojiti jedan biblijski naglasak a zanemariti drugi. Postoji napetost između doktrina zbog toga jer istočnjački ljudi predstavljaju istinu u dijalektalnim ili napetošću ispunjenim parovima. Doktrine ne smiju odstupati u odnosu prema drugim doktrinama. Istina je mozaik istina.

III. Poslanica Efežanima 1

A. Izbor je predivna doktrina. Međutim, to nije poziv na pristanost, nego poziv da se bude kanal, oruđe, ili sredstvo iskupljenja drugih! U SZ-u pojam je bio korišten prvenstveno za služenje; u NZ-u korišten je prvenstveno za spasenje što ishodi u služenju. Biblija nikad ne pomiruje prividnu suprotivost između Božje suverenosti i slobodne volje čovječanstva, nego potvrđuje oboje! Dobar primjer biblijske napetosti bio bi Poslanica Rimljanima 9 o Božjemu suverenome odabiru i Rimljanima 10 o neophodnome odazivu čovječanstva (usp. 10:11.13).

Ključ za ovu teološku napetost može biti nađen u 1:4. Isus je Božji izabrani Čovjek i svi su moguće izabrani u Njemu (Karl Barth). Isus je Božje "da" potrebi paloga čovječanstva (Karl Barth). Poslanica Efežanima 1:4 također pomaže razjasniti pitanje tvrdnjom da cilj predestinacije nije samo Nebo, nego svetost (Kristo-sličnost). Mi smo često privučeni dobrobitima Evanđelja i zanemarujemo odgovornosti! Božji poziv (izbor) je za ovo vrijeme kao i za vječnost!

Doktrine dolaze u vezu s ostalim istinama, ne kao pojedinačne, nepovezane istine. Dobra analogija bila bi konstelacija nasuprot jednoj zvijezdi. Bog predstavlja istinu u istočnjačkim, ne zapadnjačkim,

književnim vrstama. Mi ne smijemo pomaknuti napetost prouzročenu dijalektalnim (paradoksalnim) parovima doktrinarnih istina (Bog kao transcendentan nasuprot Bogu kao imanentnome; sigurnost nasuprot ustrajnosti; Isus je jednak s Ocem nasuprot Isus je podložan Ocu; kršćaninova sloboda nasuprot kršćaninove odgovornosti prema zavjetnome drugu, itd.).

Teološka zamisao "Saveza" ujedinjuje suverenost Boga (koji uvijek poduzima prvi korak i postavlja raspored) s naredbenim čovjekovim početnim i nastavljaćim odazivom pokajničke vjere. Budite pozorni kod *proof-textinga* jedne strane paradoksa i podcjenjivanja drugog! Budite pozorni glede potvrđivanja samo jedne omiljene doktrine ili sustava teologije.

B. "On nas odabra" u Poslanici Efežanima 1:4 je AORIST SREDNJEGA INDIKATIVA što naglašava subjekt. Ovo se usredotočuje na Očev odabir prije vremena. Božji odabir ne smije biti razumjet u islamskome smislu determinizma, niti u ultra-kalvinističkome smisli kao neki nasuprot drugih, nego u smislu Saveza. Bog je obećao iskupiti palo čovječanstvo (usp. Post 3:15). Bog je pozvao i odabrao Abrahama kako bi odabrao sve ljude (usp. Post 12:3; Izl 19:5-6). Osobno je Bog izabrao sve osobe koje će primijeniti vjeru u Krista. Bog uvijek poduzima prvi korak u spasenju (usp. Iv 6:44.65). Ovaj tekst i Poslanica Rimljanima 9 biblijski su temelji za doktrinu o predestinaciji naglašenu od Augustina i Kalvina.

Bog je odabrao vjernike ne samo za spasenje (opravdanje), nego i za posvećenje (usp. Kol 1:10-12). Ovo se odnosi na: (1) naš položaj u Kristu (usp. 2. Kor 5:21) ili (2) Božju žudnju za ponovno proizvede Svoju narav u Svojoj djeci (usp. Ef 2:10; Rim 8:28-29; Gal 4:19). Božja volja za Njegovu djecu je i Nebo jednoga dana i Kristo-sličnost sada!

"U Njemu" je ključ zamisli Poslanice Efežanima 1:4. Očevi blagoslovi, milost, i spasenje teku kroz Krista (usp. Iv 14:6). Zabilježite ponavljanje ovoga gramatičkog oblika (LOKATIV SFERE) u Efežanima 1:3, "u Kristu"; 1:4, "u Njemu"; 1:7, "u Njemu"; 1:9, "u Njemu"; 1:10, "u Kristu", "u Njemu"; 1:12, "u Kristu" i 1:13, "u Njemu" (dva puta). Isus je Božje "da" palome čovječanstvu (Karl Barth). Isus je izabrani Čovjek i svi su moguće izabrani u Njemu. Svi blagoslovi Boga Oca teku kroz Krista.

Izričaj "prije utemeljenja svijeta" također je upotrijebljeno u Evanđelju po Mateju 25:34; Ivanu 17:24; 1. Petrovoj poslanici 1:19-20 i Otkrivenju 13:8. To pokazuje iskupiteljsku djelatnost trojedinoga Boga čak prije Knjige Postanka 1:1. Ljudi su ograničeni svojim osjećajem vremena; sve je za nas prošlost, sadašnjost, i budućnost, ali nije za Boga.

Cilj predestinacije je svetost, ne povlastica. Božji poziv nije za nekolicinu izabrane Abrahamove djece, nego za sve! To je poziv da se bude onakvim kakvim je Bog odredio da čovječanstvo bude, kao On Sâm (usp. 1. Sol 5:23; 2. Sol 2:13); na Njegovu sliku (usp. Post 1:26-27). Okrenuti predestinaciju u teološko pravilo umjesto u sveti život jeste tragedija. Često naše teologije govore glasnije od biblijskoga teksta.

Pojam "nedužnost /bespriječnost" (*amōmos*) ili "bez mane" upotrijebljena je o:

1. Isusu (usp. Heb 9:14; 1. Pt 1:19)
2. Zahariji i Elizabeti (usp. Lk 1:6)
3. Pavlu (usp. Fil 3:6)
4. svima istinskim kršćanima (usp. Fil 2:15; 1. Sol 3:13; 5:23).

Božja neopoziva volja za svakoga kršćanina nije samo Nebo poslije, nego Kristo-sličnost sada (usp. Rim 8:29-30; Gal 4:19; 1. Pt 1:2). Vjernici moraju odražavati Božje osobine izgubljenome svijetu za svrhu evangelizacije.

Gramatički izričaj "u ljubavi" u Poslanici Titu 2:2 može ići ili s Titom 2:4 ili 5. Međutim, kad je taj izričaj upotrijebljen na drugim mjestima u Poslanici Efežanima on uvijek upućuje na ljudsku ljubav za Boga (usp. Ef 3:17; 4:2.15.16).

C. U Poslanici Efežanima 1:5 izričaj "On nas predodredi" je AORIST AKTIVNOGA PARTICIPA. Taj grčki pojam složen je od "prije" i "označen". To upućuje na Božji predodređeni iskupiteljski naum (usp. Lk 22:22; Djela 2:23; 4:28; 17:31; Rim 8:29-30). Predestinacija je jedna od nekoliko istina povezanih sa spasenjem čovječanstva. Ona je dio teološkoga uzorka ili nizova povezanih istina. To nikad nije značilo naglašavanje da se bude u odvojenosti! Biblijska je istina dana u nizovima napetošću ispunjenih, paradoksalnih parova. Denominacionalizam je težio pomaknuti biblijsku napetost naglašavanjem jedne od

dijalektalnih istina (predestinacija nasuprot ljudske slobodne volje; sigurnost vjernika nasuprot ustrajnosti svetih; izvorni grijeh nasuprot voljnome grijehu; bezgriješnost nasuprot griješenju manje; trenutačno objavljeno posvećenje nasuprot napredujućemu posvećenju; vjera nasuprot djelima; kršćaninova sloboda nasuprot kršćaninove odgovornosti; transcendentnost nasuprot imanentnosti).

Božji odabir nije temeljen na predznatnju ljudske izvedbe, nego na Njegovoj milosrdnoj naravi (usp. Ef 1:7.9.11). On želi da svi (ne samo neki posebni kao gnosticici ili suvremeni ultra-kalvinisti) budu spašeni (usp. Ez 18:21-23.32; Iv 3:16-17; 1. Tim 2:4; 4:10; Tit 2:11; 2. Pt 3:9; 1. Iv 2:2; 4:14). Božja milost (Božja narav) teološki je ključ za ovaj odlomak (usp. Ef 1:6a.7c.9b), kao što je Božje milosrđe ključ za druge odlomke o predestinaciji, Poslanica Rimljanima 9 - 11.

Jedina nada paloga čovječanstva jeste Božja milost i milosrđe (usp. Iz 53:6 i nekoliko drugih SZ-nih tekstova navedenih u Rim 3:9-18). To je ključno u tumačenju ovih prvih teoloških poglavlja kako bi se shvatilo da Pavao naglašava one stvari koje su posve nepovezane s ljudskom izvedbom: predestinacija (Ef 1), milost (Ef 2), i Božji vječni iskupiteljski naum (tajnovitost, Ef 2:11 - 3:13). To je bila protuteža naglasku krivih učitelja na ljudskoj zaslugi i ponosu.

▣ **(1:3) “k Meni”** Zabilježite osobni element (usp. Iz 44:22, vrlo slično Iv). Bog je Onaj kojeg trebamo više negoli ikojeg od Njegovih darova. Zavjetna vjera je osobna! Istina je osobna (usp. Iv 8:32; 14:6).

Uživao sam i uprihodio od Joyce D. Baldwinovih *Tyndale Commentaries* i o Knjizi proroka Daniela i proroka nakon izgnanstva (Hagaja, Zaharije, i Malahije). Ovdje je jedan primjer njenog uvida.

“Novi naraštaj bio je slobodan stvoriti novi početak (Ez 18:14 i dalje); Gospodin će se vratiti k njima, usprkos kršenju Saveza od prošlih naraštaja ako se oni žele vratiti k Njemu”, *Hagaj, Zaharija, Malahija* (str. 87).

Poziv Knjige proroka Ezekijela 18 (i pojedinačni i skupni) još je uvijek otvoren! Ovo je poglavlje nova SZ-na metafora za “sedamdeset dana počinka” (usp. Ps 95; Heb 3 - 4).

▣ **“tako da se Ja mogu vratiti k vama”** Pokajanje obnavlja zajedništvo s Bogom (usp. Mal 3:7; Jak 4:8; negativan oblik u 2. Ljet 15:2). Pojam *shub* (BDB 996, KB 1427, [vidjeti Posebnu temu u Dn 9:13: Pokajanje u Starome zavjetu](#)) upotrijebljen je dva puta u Knjizi proroka Zaharije 1:3; jednom u 1:4; i jednom u 1:6.

1:4 “prijašnji proroci” Ovaj izričaj postaje tehnički pojam u kasnijima rabinskim pisanjima za “Povijesne knjige” Jošue, Sudaca, Samuela, i Kraljeva. Ovdje to upućuje na pisanja proroka prije izgnanstva osmoga i sedmoga stoljeća pr.Kr. (usp. Zah 7:7; 2. Ljet 24:19; 36:15).

▣ **“Okrenite se sad od vaših zlih putova i od vaših zlih djela”** Ovo je smjerenje od prijašnjih proroka (npr. Iz 1:16-19; Jer 18:11; 25:5; 35:15; Ez 33:11). Božji narod odbacio je i Boga i zahtjeve Njegova Saveza i otišli su za drugim bogovima (tj. štovanje plodnosti). To je bio duhovni slučaj asirskih i babilonskih izgnanika. Ovi žitelji Jeruzalema poslije izgnanstva moraju biti drukčiji!

Izričaji “vaših zlih putova” i “vaših zlih djela” djeluju kao *hendiadys*. Pojam “putova” upotrijebljen je metaforički za način života. Biblijska vjera je: (1) osobna, (2) vjeroispovjedna, i (3) način života. Ovaj način života poslušnosti izražen je ranije u Knjizi Postanka 18:19 (usp. Suci 2:22; Ps 119:1). Srodna metafora je “hodati” (npr. Izr 6:20-22; Jer 7:24; 10:9; Ef 14:1.17; 5:2.15).

▣ **“Ali oni nisu slušali niti Mi dali pozornost”** Dva negacijska GLAGOLA “slušali” (BDB 1033, KB 1570) i “dali pozornost” (BDB 904, KB 1151) odražena su u Ponovljenome zakonu 6:4, što označava slušati i bivanje poslušnim (usp. Pnz 5:32-33; 6:1-3). Nije dovoljno poznati Božju riječ, oni je moraju živjeti (usp. Jak 1:22-25)!

Izričaj “dali pozornost” je iz hebrejskoga korijena što znači “dati prisnu pozornost” (usp. Jer 6:17; 11:7.8). Taj je izričaj smjerenje na Knjigu proroka Jeremije 7:24.26; 17:23; 19:15; 29:19.

1:5 “Vaši očevi, gdje su oni? I proroci, žive li oni zauvijek” Ovaj stih naglašava krhkost ljudstva (i zlog i dobrog) nasuprot vječnosti Boga (usp. Mal 3:6) i Njegove riječi (usp. Iz 40:8; 45:23; 55:11; 59:21; Mt 5:17-18; 24:35).

1:6 “Moje riječi i Moje odredbe” Božje otkrivene istine i zahtjevi Saveza nazvani su mnogim imenima, kao što Psalam 19:7-9 jasno pokazuje:

1. “zakon GOSPODINOV”, Knjiga proroka Zaharije 1:7
2. “svjedočanstvo GOSPODINOVO”, Knjiga proroka Zaharije 1:7
3. “pripisi GOSPODINOVI”, Knjiga proroka Zaharije 1:8

4. “zapovijed GOSPODINOVA”, Knjiga proroka Zaharije 1:8
5. “strah GOSPODNJI”, Knjiga proroka Zaharije 1:9
6. “sudovi GOSPODINOVI”, Knjiga proroka Zaharije 1:9.

[Vidjeti Posebnu temu u Knjizi proroka Daniela 6:5: Pojmovi za Božje otkrivenje \(korišteni u Ponovljenome zakonu i Psalmima\).](#)

▣ **(1:6) “Svojim slugama prorocima”** Prvotno su patrijarsi opisani kao “sluge” (npr. Post 18:5). Međutim, to postaje upućivanje na obitelj Abrahama skupno (tj. Jakov, Izrael, usp. Iz 41:8.9; 42:1.19; 43:10; 44:1.2); onda posebno na Davida, kralja ujedinjenoga Izraela (npr. 2. Sam 7:5.8.19.20; Iz 37:35). Izričaj je često korišten u 2. Knjizi o Kraljevima (usp. 2. Kr 9:7; 17:13.23; 21:10; 24:2) za Božje govornike, proroke. Izričaj je također obimnije korišten u Knjizi proroka Jeremije (usp. Jer 7:25; 25:4; 26:5; 29:19; 35:15). Očevidno je iz broja smjerenja u ovome okviru da je Zaharija dobro poznavao Jeremijina pisanja.

▣ **“sustigle vaše očeve”** Ovo je metafora lova (BDB 673, KB 727, *Hiphil* PERFEKT, usp. Izl 14:9; 15:9; Pnz 19:6) i čini se kako upućuje na “prokletstva” iz Ponovljenoga zakona 28 ako je Savez bio prekršen.

▣ **“se oni pokajашe”** [Vidjeti Posebnu temu u Knjizi proroka Daniela 9:13: Pokajanje u Starome zavjetu.](#)

▣ **“učiniti nama u skladu s našim putovima i našim djelima”** Ovo može biti smjerenje na Tužaljke 2:17. Svaki se naraštaj mora odazvati Savezu. Opasnost religije jeste ta da ona može postati obiteljska tradicija umjesto osobne vjere. “Očevi” su se pokajali, ali samo nakon Božje osude!

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 1:7-11

⁷Dvadeset-četvrtoga dana jedanaestoga mjeseca, što je mjesec Šebat, u drugoj godini Darija, riječ GOSPODINOVA dođe Zahariji proroku, sinu Berekje, sinu Idovu, kako slijedi: ⁸Ja gledah noću, i gle, čovjek bijaše jahao na crvenome konju, i stajaše među stablima mirte što bijahu u tjesnacu, s crvenim, ridim i bijelim konjima iza sebe. ⁹Onda ja rekoh: “Moj gospodine, koji su ovi?” I anđeo koji bijaše govorio sa mnom reče mi: “Ja ću ti pokazati koji su ovi.” ¹⁰I čovjek koji bijaše stajao među stablima mirte odgovori i reče: “Ovo su oni koje je GOSPODIN poslao da obidu zemlju.” ¹¹Tako oni odgovoriše anđelu GOSPODINOVU koji bijaše stajao među stablima mirte i rekoše: “Mi smo obišli zemlju, i gle, sva zemlja je mirna i tiha.”

1:7 “Dvadeset-četvrtoga dana” Neizvjesno je zašto je dvadeset i četvrti dan bio toliko važan, ali na njega vrlo često upućuje prorok Hagaj (usp. Zah 1:15; 2:10.18.20). Ovaj točan nadnevak čini se da je 15. veljače 519. g.pr.Kr.

▣ **“jedanaestoga mjeseca”** Ovo bi mogao biti veljača – ožujak, tri mjeseca od nadnevka u Knjizi proroka Zaharije 1:1. Zaharija 1:7 započinje nizove od osam viđenja što se nastavlja skroz do Zaharije 6:15. [Vidjeti Posebnu temu dolje: Kalendar Drevnoga Bliskog Istoka.](#)

POSEBNA TEMA: KALENDARI DREVNAGA BLISKOG ISTOKA

kanaanski (1. Kr 6:1.37-38; 8:2)	sumersko-babilonski (nipurski kalendar)	hebrejski (gezerski kalendar)	današnje protuvrijednosti
Abib (“zelene glave” ječma)	Nisanu	Nisan	ožujak-travanj
Zin (sjaj proljeća)	Ayar	Iyyar	travanj-svibanj
Simanu	Sivan	svibanj-lipanj	
Du-uzu	Tammuz	lipanj-srpanj	
Abu	Ab	srpanj-kolovoz	
Ululu	Elul	kolovoz-rujan	

Etanim (stalni izvori vode)	Teshritu	Tishri [tišri]	rujan-listopad
Bul (kiše)	Arah-samna	Marcheshvan	listopad-studeni
Kislimu	Chislev [kislev]	studeni-prosinac	
Tebitu	Tebeth	prosinac-siječanj	
Shabatu	Shebat	siječanj-veljača	
Adaru	Adar	veljača-ožujak	

▣ (1:7) “Šebat” Ime ovoga mjeseca je posuđena babilonska riječ nakon izgnanstva (BDB 987) što znači “ubiti”, ili “uništiti”. BDB predlaže da to upućuje na kišnu sezonu što uključuje poplave i oluje. Pojavljuje se jedino ovdje u SZ-u. Drugi babilonski nadnevcu (usp. Zah 7:1) pojavljuju se u Knjigama Ezre - Nehemije, što je isto povijesno razdoblje (tj. ranije razdoblje nakon izgnanstva ili razdoblje Perzije).

Za dobru raspru o kalendarima u uporabi u Drevnome Bliskom Istoku, vidjeti Jack Finegan, *Light From the Ancient Past: the Archeological Background of the Hebrew-Christian Religion*, tom 2, str. 552-598 ili Roland deVaux, *Ancient Israel*, tom 1, str. 178-194.

1:8 “Ja gledah” U Knjizi proroka Zaharije riječ “gledati” (BDB 906, KB 1157) često je korištena kao uvod u novo viđenje:

1. “Ja gledah”, Zaharija 1:8
2. “Ja ću ti pokazati”, Zaharija 1:9
3. “podigoh svoje oči i pogledah”, Zaharija 1:18
4. “mi GOSPODIN pokaza”, Zaharija 1:20
5. “podignuh svoje oči i pogledah”, Zaharija 2:1
6. “mi on pokaza”, Zaharija 3:1
7. “Što vidiš?”, “Gledam”, Zaharija 4:2
8. “ja podigoh svoje oči ponovno i promatrah”, Zaharija 5:1
9. “Podigni sad svoje oči i pogledaj”, Zaharija 5:5
10. “ja podigoh svoje oči i pogledah”, Zaharija 5:9
11. “ja podigoh svoje oči ponovno i promatrah”, Zaharija 6:1.

▣ “noću” Podrazumijeva li ovo otkrivenje putem snova ili je ovo viđenje došlo u noćno vrijeme? Bog je često koristio snove kako bi otkrio Sebe, posebno u Knjizi Postanka (usp. Post 20:3.6; 31:10-11.24; 37:5-20; 40 - 41). Sanjanje čak postaje načinom poistovjećivanja istinskoga proroka (usp. Pnz 13:1.3.5; Jer 23:25-32).

Pojmovi “san” i “viđenje” mogu biti istoznačnice (usp. Br 12:6; Iz 29:7; Dn 1:12). Međutim, oni su različiti u 1. Knjizi o Samuelu 28:6.15.

Najpoznatija SZ-na Knjiga što koristi snove i viđenja kao način naviještanja istine je Knjiga proroka Daniela. Danielov odnos s Nabukodonozorom vrlo je sličan Josipovom odnosu s faraonom. Snovi prevladavaju u Danielu 1 - 7, dok viđenja prevladavaju u Danielu 8 - 11. Oboje je Bog upotrijebio kako bi navijestio istinu.

Daniel i Zaharija dijele apokaliptički element snova i anđeoskoga posredovanja.

▣ “čovjek” Ovo je hebrejski pojam *ish* (BDB 35), što uobičajeno označava muški rod od ženskoga (*ishshah*). Etimologija ove riječi neizvjesna je jer nije nađena u srodnim jezicima.

U Knjizi proroka Zaharije upotrijebljen je nekoliko puta u osam viđenja (usp. Zah 1:8.10.21; 2:1; 4:1; 6:12), gdje upućuje na:

1. anđele (usporediti Zah 1:8.10 s 1:11)
2. sâmog proroka (usp. Zah 4:1)
3. Mesiju (tj. Mladica, usp. Zah 6:12).

Ova ista osoba nazvana je “anđeo GOSPODINOV” u Zahariji 1:11 i 12. Za dobru raspru o različitim imenima za ljude u SZ-u vidjeti Robert B. Girdlestone, *Synonyms of the Old Testament*, str. 45-54. O pojmu *ish* raspravljeno je u Knjizi proroka Daniela 1.

▣ **“crvenome konju”** Pojam “crvenome” je hebrejski pojam *adam* (BDB 10), što znači crvenkasto smeđ. Obojeni konji također su ponovno spomenuti u Zaharijinu osmome viđenju u 6:1-8. Oni postaju izvorom Ivanovih četiri konja Apokalipse (usp. Otk 6). Zabilježite kako postoje dva crvena konja u Knjizi proroka Zaharije 1:8 a nema crnih konja.

NASB
NKJV
NRSV
TEV
NJB

“i stajaše među stablima mirte što bijahu u tjesnacu”
“i bijaše stajalo među stablima mirte u udubini”
“On bijaše stajao među stablima mirte u dolini”
“on je stajao među stablima mirte u dolini”
“stojeći među duboko ukorijenjenim mirtama”

Iz Knjige proroka Zaharije 1:11 vidljivo je kako se ovaj anđeo Gospodinov pojavljuje kao čovjek. On je također jahao crvenog konja i stajao među stablima mirte. Postoji rasprava o tome koliko se anđela pojavilo u viđenju. Ja mislim da je čovjek na crvenome konju među stablima mirte različit od anđela koji tumači u Zahariji 1:9.13.14.

Mirta (BDB 213) čini se mora biti metafora za radost i veselje. To je bilo Esterino židovsko ime, *Hadassa*. Međutim, to može jednostavno upućivati na vrstu žbunja koji raste blizu Jeruzalema.

▣ **“tjesnacu”** Ovaj je hebrejski pojam (BDB 847) moguće upotrijebljen kao metafora za duboku uznemirenost (BDB 846, isti suglasnici, usp. Izl 15:5; Zah 10:11). Zbog apokaliptičke naravi ovih viđenja nije moguće da Knjiga proroka Zaharije 1:8 govori o Božjem narodu u miru (mirta) a ipak pod pritiskom (tjesnac).

BDB 847 naziva ovaj pojam “tjesnac” rijetkom, nepouzdanom riječju. Moguće je da ona upućuje na fizički položaj blizu Jeruzalema. Ako je tako, to je bio način pokazivanja Božje skrbi i prisutnosti s Njegovim narodom. Zaharija 1:11 čini se podupire ovo tumačenje. Ovi su anđeli “obilazili Zemlju”, ali vratili su se i zaustavili izvan svetoga grada Jeruzalema, mjesta gdje YHWH-ino Ime obitava.

▣ **“crvenim, ridim i bijelim konjima”** Izgleda kako je bilo četiri konja. Četiri je broj svijeta (usp. Zah 6:5-6; Otk 7:1). Ovo bi onda mogao biti simbol Božjega sveopćega znanja i prisutnosti.

Postoji očita usporednica s Knjigom proroka Zaharije 6:1-8 (također zabilježite Otk 6:1-8). Mora biti zabilježeno da su imena za boje MNOŽINA. Neki komentatori pretpostavljaju kako ih je postojalo nekoliko od svake boje, ne samo tri konja (ili sa Septuagintom, četiri pridružena jednome crnome da bude usklađeno sa Zah 6:1-8).

1:9 “Moj gospodine” Ovo nije zavjetno Ime za Boga, nego jednostavno pojam *adoni* (BDB 10) za “moj vlasnik”, “gospodar”, ili “gospodin” (usp. Zah 4:4.5.13). Knjiga proroka Zaharije naslovljava svoga anđela vodiča (usp. Zah 1:19; 2:3; 4:1.4.5; 5:5.10; 6:4; također zabilježiti sličnoga anđela u Ez 8:2-3; 40:3-4; Dn 7:16; 8:16-17; 9:22; 10:18-21). [Vidjeti Posebnu temu u Knjizi proroka Daniela 4:2: Imena za Božanstvo.](#)

▣ **“Ja ću ti pokazati”** Ovaj anđeo ne govori Zahariji, nego mu dopušta da čuje anđela na crvenome konju među mirtama (usp. Zah 1:11 i 12).

1:10 “čovjek” Iz Knjige proroka Zaharije 1:11 vjerujemo da je ovo bio anđeo Gospodinov. Iz 1:10 učimo da su ovi ljudi na konjima bili anđeli koji su obilazili poznati svijet (usp. Zah 6:5-7, tj. Drevni Bliski Istok).

1:11 “oni odgovoriše anđelu GOSPODINOVU” Izričaj “anđelu Gospodinovu” često je korišten u SZ-u za snažnoga anđela (usp. Post 24:7.40; Izl 32:34; Br 22:22; Suci 5:23; 2. Sam 24:16; 1. Ljet 21:15-16; Zah 1:12-13). Međutim, u drugim okvirima to izgleda upućuje na Sámog Boga (usp. Post 16:7-13; 18:2.22; 22:11-15; 31:11.13; 48:15-16; Izl 3:2-6; 13:21; 14:9; 20:20-23; Suci 2:1; 6:14.22; 13:9-18.22; Zah 3:1-2). Očito je iz Knjige proroka Zaharije 1:12 da je anđeo Gospodinov odijeljen od Gospodina nebeskih Vojska. U Zahariji 1:12 anđeo moli Gospodina nebeskih Vojska zastupničku molitvu u korist židovskoga naroda (također zabilježiti 1:10).

Meni se čini da “anđeo Gospodinov” u Knjizi proroka Zaharije 1:11 mora biti isti koji govori u 1:12.

[Vidjeti Posebnu temu dolje: Anđeo Gospodnji.](#)

POSEBNA TEMA: ANĐEO GOSPODNJI

Očito da Božanstvo u SZ-u objavljuje Sâmo Sebe fizički u ljudskome obliku. Pitanje do kojeg trinitarijanci dolaze jeste koja Osoba Trojstva ispunjava ovu ulogu. Budući da su Bog Otac (YHWH) i Njegov Duh dosljedno netjelesni, čini se mogućim predložiti kako su ova ljudska očitovanja pred-utjelovljeni Mesija.

Kako bi prikazali poteškoće na koje pojedinac nailazi u pokušaju poistovjećivanja teofanije s anđelima sastavljena je sljedeća lista objašnjenja:

1. Anđeo Gospodnji kao anđeo
  - a. Knjiga Postanka 24:7.40
  - b. Knjiga Izlaska 23:20-23; 32:34
  - c. Knjiga Brojeva 22:22
  - d. Knjiga o Sucima 5:23
  - e. 2. Knjiga o Samuelu 24:16
  - f. 1. Knjiga Ljetopisa 21:15-30
  - g. Knjiga proroka Zaharije 1:12-13
2. Anđeo Gospodnji kao teofanija:
  - a. Knjiga Postanka 16:7-13; 18:1 - 19:1; 22:11-15; 31:11.13; 48:15-16
  - b. Knjiga Izlaska 3:2.4; 14:19 (13:21)
  - c. Knjiga o Sucima 2:15; 6:22-24; 13:3-23
  - d. Knjiga proroka Hošee 12:3-4
  - e. Knjiga proroka Zaharije 3:1-5.

▣ (1:11) “**sva zemlja je mirna i tiha**” Ovo može upućivati na mirovni proglas Perzijskoga Carstva. Iz povijesti znamo da je Darije I. Histapes morao silom suzbiti devetnaest pobuna za svoje vladavine. Očito ove su prošle i mir je bio obnovljen silom.

TEV tumači “mirna” (BDB 442, KB 444, *QAL* AKTIVNI PARTICIP) i “tiha” (BDB 1053, KB 1641, *QAL* AKTIVNI PARTICIP) kao “bespomoćna i obuzdana”. To je prevođenje hebrejskih riječi na jedinstven način temeljenom na okviru. Pitanje za tumačenje je što anđelov odgovor da obilazi znači: (1) sve je tiho i dobro ili (2) sve nije dobro, ali tiho? Je li Perzijsko Carstvo oslobađajuća sila ili osvajačka sila? Meni izgleda da je to oslobađajuća sila, toliko različita od Asirije i Babilona. Ona je dopustila Židovima povratak doma i čak ponudila građu za obnovu njihova Hrama. Vremenom će dopustiti ponovnu izgradnju jeruzalemskih zidina čak usred prigovora okolnih naroda (usp. Neh).

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 1:12-17

¹²Onda anđeo GOSPODINOV reče: “O GOSPODINE nebeskih vojska, kako dugo Ti nećeš imati suosjećaj za Jeruzalem i gradove Jude, na koje si Ti bio srdit ovih sedamdeset godina?” ¹³GOSPODIN odgovori anđelu koji bijaše govorio sa mnom s milostivim riječima, utješnim riječima. ¹⁴Tako anđeo koji bijaše govorio sa mnom reče mi: “Objavi, govoreći: ‘Ovako govori GOSPODIN nebeskih vojska: “Ja sam izuzetno ljubomoran na Jeruzalem i Sion. ¹⁵Ali Ja sam vrlo bijesan s narodima kojima je lagodno; jer dok Ja bijah samo malo bijesan, oni potpomoglo veliku nesreću.” ¹⁶Stoga ovako govori GOSPODIN: “Ja ću se vratiti Jeruzalemu sa suosjećanjem; Moja kuća bit će izgrađena u njemu”, objavljuje GOSPODIN nebeskih vojska, “i mjesto uže bit će rastegnuto nad Jeruzalemom.” ¹⁷Ponovno, proglasi, govoreći: ‘Ovako govori GOSPODIN nebeskih vojska: “Moje gradove ponovno će preplaviti blagostanje, i GOSPODIN će ponovno utješiti Sion i ponovno odabrati Jeruzalem.””

1:12 “kako dugo Ti nećeš imati suosjećaj za Jeruzalem i gradove Jude” Anđeo (usp. Zah 1:10.11) naslovljava pitanje YHWH-i o veličini progona. Anđeo je zabrinut zbog manjka napretka.

Hebrejski pojam “suosjećaj” ili “milosrđe” (BDB 933) upotrijebljen je u Knjizi proroka Hošee 1:6.19, i 23 kao igra riječi između Božje osude (tj. rastava) Njegova naroda i Njegova obećanog obnavljanja Saveza.

Sama činjenica da je istaknuti anđeo postavio ovo pitanje pokazuje kako proglas Kira II. godine 538. pr.Kr. kojim se dozvolio Židovima (zajedno sa svima ostalim zarobljenicima) povratak doma nije bilo obećano ispunjenje što je Jeremija prorokovao. Zaharija naslovljava obeshrabrene ljude. Povratak nije bio lak niti blagoslovljen do ovoga trenutka (519. g.pr.Kr.).

Također zabilježite kako je anđeosko djelovanje posredničko između YHWH i Njegova naroda iznenađujuće. To je postala redovita komponenta apokaliptičke književnosti koja veliča ulogu anđela u ljudskim stvarima.

▣ **“ovih sedamdeset godina”** Ovo bi čini se moralo biti smjeranje na Knjigu proroka Jeremije 25:11.12 i 29:10 (usp. 2. Ljet 36:21; Dn 9:2), što daje određeno vrijeme izgnanstva. Postojala je velika raspra o ovome razdoblju od sedamdeset godina. Je li to morao biti simbol velikoga neodređenog vremenskog razdoblja, kao hebrejski pojam “četrdeset” ili je to određeno razdoblje od sedamdeset godina? Dva prijedloga su: (1) razdoblje od 605. g.pr.Kr. (bitka kod Karkemiša) do 539. g.pr.Kr. (pad Babilona pod Kira) ili (2) vremensko razdoblje od sedamdeset godina što može biti nađeno između uništenja Jeruzalema i Hrama 586. g.pr.Kr. do ponovne izgradnje drugoga Hrama 516. g.pr.Kr., što je žarište proročanstva i Hagaja i Zaharije. Ovaj isti privremeni simbol također je nađen u Knjizi proroka Izaije 23:15.17, gdje izgleda upućuje na jedan životni vijek (što može biti namjeravani potisak proročanstva, više kao “ovaj naraštaj” od četrdeset godina osude Izlaska). [Vidjeti Posebnu temu u Knjizi proroka Daniela 1:20: Simbolički brojevi u Pismu.](#)

1:13 “GOSPODIN odgovori anđelu koji bijaše govorio sa mnom” Zabilježite YHWH ne odgovara anđelu Gospodinovu među stablima mirte koji je postavio pitanje u Knjizi proroka Zaharije 1:12, nego On naslovljava anđela koji tumači (usp. Zah 1:9). Sadržaj YHWH-inih milostivih i utješnih riječi nađen je u 1:14-17.

▣ **“milostivim riječima, utješnim riječima”** Prvi PRIDJEV (BDB 373) znači “dobro”, “drago”, ili “ugodno”. Drugi (BDB 637) znači “suosjećaj” (usp. Iz 57:18; Hoš 11:8). Bog će oprostiti i obnoviti Svoj zavjetni narod zbog Svoje velike ljubavi, ne zbog njihove zasluge.

Ovi su PRIDJEVI odgovor na anđelovo pitanje o “nećeš imati suosjećaj” u Knjizi proroka Zaharije 1:12! YHWH ima veliki suosjećaj za Svoj narod i Svoju obnovu Abrahamovskoga obećanja o Obećanoj zemlji (usp. Post 12:1-3).

1:14 Knjiga proroka Zaharije 1:14-17 sržnost je Božjih milostivih riječi spomenutih u Zahariji 1:13.

▣ **“Ja sam izuzetno ljubomoran na Jeruzalem i Sion”** Ovo je SRODAN AKUZATIV, kao Knjiga proroka Zaharije 1:2. Ovo “izuzetno ljubomoran” (BDB 888, KB 1109) oblik je pojma za odjeću jake boje na samrti. Postao je uporabom za izraz lica što pokazuje duboke osjećaje. Ljubomora je riječ ljubavi što govori o dubini Božjega suosjećanja za odabrani narod (usp. Izl 20:5; Hoš 11:8; 13:14). Za dobru teološku raspru o Božanskoj ljubomori vidjeti Joyce Baldwin, *Tyndale OT Commentaries, Hagaj, Zeharija, Malahija*, str. 101-103.

Pojmovi “Sion” i “Jeruzalem” često su istoznačni u SZ-u (npr. 1:17; 2:7.10; 8:2.3; 9:9).

U svjetlu teške povijesne okolnosti (tj. siromašnih usjeva, jadnih odnosa s bližnjima, male skupine koja se vratila) ovo je iznenađujuće otkrivenje. Ova manjima koja se vraćala nije bila sigurna da je Bog s njima ili za njih. Tako je lako suditi duhovna stanja temeljena na fizičkim okolnostima.

1:15 Ovo je vrlo važan stih. Iako je Bog upotrijebio bezbožne narode kako bi sudio Svoj narod (usp. Iz 10:5; 47:6; Jer 25:9; 51:20), očito je kako su ovi narodi otišli daleko predaleko od onoga što je Bog želio i oni moraju biti kažnjeni za svoja prekorčenja. U Drevnome Bliskom Istoku vojna je pobjeda bila duhovna kao i vojno pitanje. YHWH objašnjava zašto je On dopustio poganskim Carstvima Asirije i Babilona tlačiti Njegov narod. On je također objasnio kako su oni otišli predaleko od Njegovih želja i svrha. Tekući uvjeti ne odražavaju Božje namjeravane želje niti one stvarno odražavaju Njegove osjećaje za obnovljenom Judom.

Ovaj je stih razlog zašto TEV Knjigu proroka Zaharije 1:11c prevodi u negativnome smislu. PRIDJEV preveden “lagodno” (BDB 983) ima pridodan suzvuk “nemarno, objesno, oholo” lagodno (usp. Ps 123:4; Iz 32:9.11; Am 6:1). Ovo drugo viđenje (usp. Zah 1:18-21) širi tu temu o Božjoj osudi na svaki narod kojeg je On koristio kako bi kaznio Svoj narod.

1:16

NASB, NIV (LXX)

“Ja ću se vratiti Jeruzalemu”

NKJV

“Ja se vraćam Jeruzalemu”

NRSV, NJB

“Ja sam se vratio Jeruzalemu”

TEV

“Ja sam došao natrag u Jeruzalem”

Ovaj GLAGOL (BDB 996, KB 1427) je *Qal* PERFEKT. Element vremena mora biti prosuđen iz okvira. Budite pozorni od osobne predrasude ili sustavne teologije što okolnost stavlja u određeni vremenski okvir (jedino okvir može označiti izvornu autorovu nakanu). Prijevod od *Jewish Publication Society of America* izostavlja tekući povratak. To je igra hebrejske riječi *shub*, upotrijebljene u Knjizi proroka Zaharije 1:3.4.6. Kao što su se oni vratili k Bogu, On se vratio k njima. To je također važno jer u Knjizi proroka Ezekielu 10:18.19; 11:23, Božja prisutnost napušta Jeruzalem (Hram) i odlazi istočno kako bi bila s izgnanicima. Bog jamči Židovima povratnicima da će se Njegova slava vratiti kako bi se ponovno izgradio Hram i Savez mogao biti učvršćen (tj. 516. g.pr.Kr.).

▣ **“sa suosjećanjem”** Ovo je također proročka igra riječi što se vraća na Knjigu proroka Hošee 1:5-9; 2:1-7 nasuprot 2:14-20.21-23 (tj. Lo-Ruhamah = Bez-suosjećaja; Lo-Ammi = Ne-narod-Moj).

▣ **“i mjerno uže bit će rastegnuto nad Jeruzalemom”** Uobičajeno ovaj pojam znači uništenje (usp. 2. Kr 21:13; Iz 34:11; Tuž 2:8). U ovome okviru to mora stajati za “obnovu” (BDB 876, usp. Ez 41 i Otk 21:15-17). Uporaba metafore o ponovnoj izgradnji upućuje na naglasak o ponovnoj izgradnji drugoga Hrama.

1:17 “Ponovno, proglasi” Ovo je usporedno s Knjigom proroka Zaharije 1:14 (oba *Qal* IMPERATIVA). Anđeo koji tumači daje YHWH-ine riječi (usp. stih 13) u dva dijela: (1) obnova i (2) napredak.

Riječ “ponovno” (BDB 728) ponovljena je četiri puta u ovome stihu. To što je bilo poništeno ili opozvano bit će obnovljeno i nastavljeno. Savez je obnovljen!

▣ **“Moje gradove ponovno će preplaviti blagostanje”** U ovome okviru YHWH tvrdi da će uništeni gradovi Jude biti ponovno izgrađeni i uspješni. Ovo je neuobičajena uporaba toga GLAGOLA (BDB 807 II). Uobičajeno je upotrijebljen u okvirima o uništenju i porazu (usp. Zah 13:7). To može biti hotimična višeznačnost što podrazumijeva kako će “preplaviti” (usp. Izr 15:6) ili “širenje” gradove Jude biti vojnim sredstvima.

Ovo je dobro mjesto za podsjetiti nas da okvir, ne leksikoni, određuju značenje. Uvijek je iznenađujuće kad se pojavi točno oprečna uporaba, ali to samo pokazuje dinamičku narav ljudskoga jezika i snagu idiomskoga jezika. [Vidjeti Posebnu temu dolje: Ljudski govor.](#)

POSEBNA TEMA: LJUDSKI GOVOR

I. UVODNE MISLI IZ KNJIGE IZREKA

- A. Jezik je dio slike Božje u čovječanstvu (tj. Stvorenje je dovedeno u postojanje izgovorenom riječju i Bog govori Svome ljudskome Stvorenju). To je životni dio naše osobnosti.
- B. Ljudski govor osposobljava nas komunicirati drugima što osjećamo o životu. Prema tome, on otkriva tko mi uistinu jesmo (Izr 18:2; 4:23 [20-27]). Govor je pokazatelj osobe (Izr 23:7).
- C. Mi smo društvena stvorenja. Mi se bavimo s prihvaćanjem i potvrđivanjem. Mi to trebamo od Boga i od naših ljudskih drugova. Riječi imaju snagu da sretnu ove potrebe i na pozitivan (Izr 17:10) i na negativan (Izr 12:18) način.
- D. Postoji strahovita snaga u ljudskome govoru (Izr 18:20-21) – snaga da blagoslovi i ozdravi (Izr 10:11.21) i snaga da prokune i uništi (Izr 11:9).
- E. Mi žanjemo što smo sijali (Izr 12:14).

II. NAČELA IZ KNJIGE IZREKA

- A. Negativan i uništavajući potencijal ljudskoga govora:
  - 1. riječi zloga čovjeka (Izr 1:11-19; 10:6; 11:9.11; 12:2-6)
  - 2. riječi preljubnice (5:2-5; 6:24-35; 7:5 i dalje; 9:13-18; 22:14)
  - 3. riječi lažljivca (6:12-15.19; 10:18; 12:17-19.22; 14:5.25; 17:4; 19:5.9.28; 21:28; 24:28; 25:18; 26:23-28)
  - 4. riječi budale (10:10.14; 14:3; 15:14; 18:6-8)
  - 5. riječi lažnih svjedoka (6:19; 12:17; 19:5.9.28; 21:28; 24:28; 25:18)
  - 6. riječi ogovarača (6:14.19; 11:13; 16:27-28; 20:19; 25:23; 26:20)
  - 7. riječi prebrzo izrečene (6:1-5; 12:18; 20:25; 29:20)
  - 8. riječi laskanja (29:5)
  - 9. previše riječi (10:14.19.23; 11:13; 13:3.16; 14:23; 15:2; 17:27-28; 18:2; 21:23; 29:20)
  - 10. razvratne riječi (17:20; 19:1).
- B. Pozitivan, ozdravljajući i izgrađujući potencijal ljudskoga govora:
  - 1. riječi pravednika (Izr 10:11.20-21.31-32; 12:14; 13:2; 15:23; 16:13; 18:20)
  - 2. riječi pronicljivoga (10:13; 11:12)
  - 3. riječi spoznaje (15:1.4.7.8; 20:15)
  - 4. riječi ozdravljenja (15:4)

5. riječi blagog odgovora (15:1.4.18.23; 16:1; 25:15)
6. riječi ugodnoga odgovora (12:25; 15:26.30; 16:24)
7. riječi zakona (22:17-21).

III. SZ-ni UZORAK NASTAVLJA SE U NZ-u

- A. Ljudski govor osposobljava nas komunicirati drugima što osjećamo o životu. Prema tome, on otkriva tko mi uistinu jesmo (Mt 12:33-37; 15:1-20; Mk 7:2-23).
- B. Mi smo društvena stvorenja. Mi se bavimo s prihvaćanjem i potvrđivanjem. Mi to trebamo od Boga i od naših ljudskih drugova. Riječi imaju snagu susresti ove potrebe i na pozitivan (2. Tim 3:15-17) i na negativan (Jak 3:2-12) način.
- C. Postoji strahovita snaga u ljudskome govoru; snaga da blagoslovi (Ef 4:29) i snaga da prokune (Jak 3:9). Mi smo odgovorni za ono što kažemo (Mt 12:36-37; Jak 3:2-12).
- D. Mi ćemo biti suđeni po našim riječima (Mt 12:33-37; Lk 6:39-45) kao i po našim djelima (Mt 25:31-46). Mi žanjemo što smo sijali (Gal 6:7).

▣ (1:17) ““ponovno odabrati Jeruzalem”” Ovaj GLAGOL (BDB 103, KB 119, *Qal* PERFEKT) redovito je korišten za označavanje Božanskoga odabira (usp. Zah 2:12; 3:2). Bog je odabrao obnoviti Svoje odabrane. Ovo je službeni govor Saveza o obnovi.

Ovdje su Jeruzalem i Sion metafore, ne za grad, nego za narod. YHWH je prvotno odabrao Jeruzalem kao mjesto za obitavanje Njegova Imena (usp. Pnz 12:5.11.21; 14:23-24; 16:2.6.11; 26:2; Neh 1:9). To može biti mjesto središnjega žrtvenog oltara.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 1:18-21

¹⁸Onda podigoh svoje oči i pogledah, i gle, *tamo bijahu* četiri roga. ¹⁹Tako ja rekoh anđelu koji bijaše govorio sa mnom: “Koji su ovi?” I on mi odgovori: “Ovi su rogovi koji su raspršili Judu, Izraela i Jeruzalem.” ²⁰Onda mi GOSPODIN pokaza četiri kovača. ²¹Ja rekoh: “Što ovi dolaze raditi?” I on reče: “Ovi su rogovi koji su raspršili Judu tako da niti jedan čovjek ne diže svoju glavu; ali ovi *kovači* došli su prestraviti ih, oboriti rogove naroda koji su podigli *svoje rogove protiv zemlje Jude* zato da ju rasprše.”

1:18 “Onda podigoh svoje oči i pogledah” Vidjeti bilješku u Knjizi proroka Zaharije 1:8. U Masoretskome hebrejskom tekstu Zaharija 1:18 je 2:1 (usp. NJB).

▣ “četiri roga” Rogovi su simbolički o: (1) snazi ili (2) narodima (usp. Jer 48:25; Ez 48:25; Am 6:13; i Dn 8:3). Broj četiri čini se da je broj svijeta (tj. četiri konja iz Zah 1:8 i četiri vjetra iz Zah 2:10). Neki kažu kako ovo upućuje na kraljevstva Knjige proroka Daniela, poglavlja 2 i 7 (Babilon, Perzija, Grčka, i Rim), ali ja vjerujem da bi, u okviru, razumijevanje kako se radi o svjetskim kraljevstvima koja utječu na Obećanu zemlju bilo primjerenije.

1:19 “anđelu koji bijaše govorio sa mnom” Anđeosko posredovanje (usp. Zah 1:9) jedna je od osobina apokaliptičke književnosti, kao što je uporaba simboličkih brojeva (usp. Zah 1:18) i boja (usp. Zah 1:8).

▣ “Ovi su rogovi koji su raspršili Judu, Izraela i Jeruzalem” Ovi rogovi (BDB 901) predstavljaju svjetovne snage koje je Bog upotrijebio kako bi sudio Svome narodu (Egipat, Asirija, Babilon), ali sad Bog će suditi njih zbog njihova izrazito grubog postupanja (usp. Zah 1:15; Ps 75:4-5).

Ovaj popis “Judu, Izraela i Jeruzalem” iznenađujući je u tome što je Izrael uobičajeno popisan prvi kad se govori o podijeljenoj Monarhiji. Ako ovo upućuje na dva židovska kraljevstva osnovana nakon 922. g.pr.Kr., zašto je na popisu glavni grad Jude bez glavnoga grada Izraela (tj. Samarije)? Može biti kao je najbolje razumjeti sva tri kao skupne pojmove za Božji narod (samo je Juda spomenuta u Zah 1:21).

1:20

NASB, NKJV
NRSV
TEV
NJB

“kovača”
“potkivača”
“radnika s čekićima”
“kovača”

Božja stvaralačka snaga vidljiva je u Njegovoj uporabi četiri kovača (BDB 360) nasuprot uništavajućoj snazi ljudske vlade koja je vidljiva u metafori o četiri životinjska roga. Neizvjesno je odražavaju li kovači zanatlije ili radnike. Točno što oni rade rogovima nije posebno navedeno, ali oni ih mijenjaju i niječu njihovu snagu.

1:21 “tako da niti jedan čovjek ne diže svoju glavu” Ovo je idiom o porazu i odbacivanju. Zabilježite ponovljeni pojam “podići” (BDB 669, KB 724). Božji posrednici preokrenut će uloge, rogovi koji raspršuju bit će poraženi a poraženo lice Židova bit će podignuto!

Moguće postoji igra riječi u izričaju “oboriti” (BDB 392), što u *Hiphilu* može značiti, “davati zahvale” ili u *Pielu* “obaliti /utući”. Rogovi koji su htjeli utući Božji narod sad su žarište naroda koji slavi i hvali Boga za poraz naroda.

▣ **“rasprše”** Pojmovi “raspršiti” (BDB 279, KB 280, *Piel* PERFEKT iz Zah 1:19.21[dva puta]) i “okupiti” bili su često korišteni u Drevnome Bliskom Istoku kao metafore za dobro bivanje naroda temeljeno na djelovanju njihovih bogova. U Bibliji YHWH je taj koji dopušta da Njegov narod bude raspršen, ali On će ih zaštititi i okupiti ih ponovno.

PITANJA ZA RASPRAVU

Ovaj komentar je vodič za proučavanje, što znači da ste odgovorni za vaše vlastito tumačenje Biblije. Svaki od nas mora hodati u svjetlu kojeg imamo. Prvenstvo u tumačenju imate vi, Biblija, i Sveti Duh. Sad to ne morate prepustiti komentatoru.

Ova pitanja za raspravu predviđena su da vam pomognu promišljati kroz glavne teme ovoga odjeljka Knjige. Ona su napravljena da budu misaono-nametljiva, ne konačna.

1. Zašto je Zaharijin otac izostavljen u popisu svećenika u Knjizi proroka Zaharije 1:1, ali prisutan u Knjizi Ezre 5:1; 6:14; Nehemije 12:4.16?
2. Odredite hebrejsku riječ *shub* ili “povratak”.
3. Tko je čovjek jahač na crvenome konju u Knjizi proroka Zaharije 1:8?
4. Što je važnost obojenih konja u Knjizi proroka Zaharije 1:8?
5. Zašto je anđeo uzrujan u Knjizi proroka Zaharije 1:12?
6. Što je važnost Knjige proroka Zaharije 1:15 u našem razumijevanju izgnanstva?
7. Kako Knjiga proroka Zaharije 1:16 odgovara povijesnoj okolnosti Hagaja i Zaharije?
8. Objasnite važnost “rogova” u SZ-u.
9. Koga predstavljaju rogovi?

ZAHARIJA 2

PODJELA NA ODLOMKE U SUVREMENIM PRIJEVODIMA

NKJV	NRSV	TEV	NJB
viđenje o mjernome užetu 2:1-5	treće viđenje: čovjek koji ide izmjeriti Jeruzalem 2:1-5	viđenje o mjernome užetu 1:1-2a 2:2b 2:3-5	(NJB koristi poglavlje i stih MT-a) (2:5-9)
buduća radost Siona i mnogih naroda 2:6-7 2:8-13	žalba izgnanika 2:6-12 2:13	izgnanici pozvani na dolazak doma 2:6-8a 2:8b-9a 2:9b 2:10 2:11-12 2:13	dvije opomene izgnanicima 2:10-17

ČITANJE KRUG TRI (vidjeti Vodič dobrog biblijskoga čitanja)

SLIJEĐENJE IZVORNE AUTOROVE NAKANE NA RAZINI ODLOMKA

Ovaj komentar je vodič za proučavanje, što znači da ste odgovorni za vaše vlastito tumačenje Biblije. Svaki od nas mora hodati u svjetlu kojeg imamo. Prvenstvo u tumačenju imate vi, Biblija, i Sveti Duh. Sad to ne morate prepustiti komentatoru.

Pročitajte odlomak odjednom. Odredite subjekte (čitanje kruga #3, str. xiv.). Usporedite vašu podjelu subjekta s pet suvremenih prijevoda navedenih gore. Podjela na odlomke nije nadahnuta, ali ona je ključ za slijeđenje izvorne autorove nakane, što je srce tumačenja. Svaki odlomak ima jedan i samo jedan subjekt.

1. Prvi odlomak
2. Drugi odlomak
3. Treći odlomak
4. I tako dalje.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 2:1-5

¹Onda podignuh svoje oči i pogledah, i gle, *tamo bijaše* čovjek s mjernim užetom u svojoj ruci. ²Tako ja rekoh: “Kamo ideš?” I on mi reče: “Izmjeriti Jeruzalem, vidjeti koliko je širok i koliko je dug.” I gle, anđeo koji bijaše govorio sa mnom izade, a drugi anđeo bijaše izlazio da ga sretne, ⁴i reče mu: “Bježi, govori tome mladom čovjeku, kazujući: ‘Jeruzalem će biti nastanjen bez zidova zbog mnoštva ljudi i stoke unutar njega. ⁵‘Jer Ja’, objavljuje GOSPODIN, ‘bit ću zid od vatre uokolo njega, i Ja ću biti slava usred njega.’”

2:1 “Onda podignuh svoje oči i pogledah” Vidjeti punu bilješku u Knjizi proroka Zaharije 1:8. U Masoretskome hebrejskom tekstu ovaj stih je Zaharija 2:5 jer drugo viđenje (četiri konja) započinje poglavlje 2.

▣ **“čovjek”** Ovo očito upućuje na anđeosko biće (usp. Zah 1:8.10 usporediti s 1:11.12). Anđeoska bića često se pojavljuju kao ljudi muškoga roda (samo jednom u Zah 5:9 oni su ocrtani kao ženski rod).

▣ **“mjernim užetom”** Ovo je metafora za građu (BDB 286 i 551, usp. Zah 1:16, drukčija hebrejska riječ, BDB 876), upotrijebljena za: (1) osudu /uništenje (usp. 2. Kr 21:13; Iz 34:11; Tuž 2:8) ili (2) obnovu (usp. Zah 1:16; Jer 31:38-40; Ez 41; Otk 21:15-17).

2:2 “Tako ja rekoh: ‘Kamo ideš?’” U Zaharijinim viđenjima govore mnogi ljudi:

1. sâm prorok (npr. Zah 1:9.21; 2:2)
2. anđeo koji tumači (npr. Zah 1:14.19.21; 2:3.4.12-15)
3. anđeli u viđenju (npr. Zah 1:10.11.13; 2:2.4)
4. Sâm Gospodin (npr. Zah 1:13.14.15.16.17; 2:5.6-11).

Ovi brojni govornici prouzročili su da tekstovi objave nekoliko stupnjeva izravnih navoda.

▣ **“Izmjeriti Jeruzalem”** Vremenski čimbenik je ključan, ali neizvjestan: (1) tadašnji Jeruzalem; (2) obnovljeni Jeruzalem razdoblja nakon izgnanstva; ili (3) nebeski, Jeruzalem kraja vremena (usp. Otk 21:2.15).

2:4 “Bježi” Ovdje je jedan anđeo koji zapovijeda (*Qal* IMPERATIV) drugome anđelu neka promijeni djelovanje zbog punije obavijesti o Božjim svrhama. Anđeli ne razumiju u potpunosti Božje naume (usp. 1. Pt 1:12; Ef 2:7; 3:10; 1. Kor 4:9).

▣ **“tome mladom čovjeku”** NET Biblija (i fusnota u *NIV Study Bible*) poistovjećuje ga kao referencu na Zahariju, ali to ne odgovara okviru. Ovo je čini se “čovjek” iz Knjige proroka Zaharije 2:1 (tj. anđeo, usp. Zah 1:8.10.11.12), iako je upotrijebljen drukčiji hebrejski pojam (BDB 654).

▣ **“bez zidova”** Hebrejski pojam (BDB 826) znači “otvorena regija” ili “otvorena zemlja” (usp. Ez 38:11) sa suzvukom tvrđava za zaštitu kojih nema (tj. zidina, prokopa, zemljanih nasipa, itd.). Takve građe korištene za zaštitu ograničile bi jaku populaciju.

Nije postojala potreba za fizičkom zaštitom. To je moguće bio odgovor razdražljivim kritičarima Zaharijina vremena o ponovnoj izgradnji Hrama kad nije postojao način kako ga zaštititi (tj. nije bilo zidina oko Jeruzalema, usp. Neh). Ovo je SZ-ni izvor za Otkrivenje 21:25, gdje Novi Jeruzalem ne treba vrata za zaštitu jer je Bog prisutan!

Također je moguće u ovome sveopćem okviru o svim narodima koji su pozvani da dođu štovati YHWH-u i Njegovog zastupnika da “bez zidova” može odražavati uključivost “Evandjelja Isusa Krista”. NZ ne potvrđuje ponovno zemljopisna ili rasna proročanstva SZ-a, ali širi ih u poziv širom svijeta u “tko god želi”. Pitanje nije više Židovi nasuprot pogana, nego vjernik nasuprot nevjernika!

▣ **“zbog mnoštva ljudi i stoke”** Ovo ne odgovara povijesnim uvjetima prorokova vremena, tako to očito upućuje na budućnost, i vrijeme je neizvjesno. Neki vide Knjigu proroka Zaharije 2:11 (sveopći poziv Evandjelja iz Iz 49; Mt 28:18-20; Lk 24:47; Djela 1:8) kao razlog za bivanje toliko mnogo ljudi u Jeruzalemu. Židovi iz razdoblja nakon izgnanstva nisu željeli živjeti u gradu zbog gorkoga sjećanja na Nabukodonozorovu opsadu. U vremenu Nehemije oni su morali bacati ždrijeb kako bi se vidjelo tko će živjeti u ponovno izgrađenome, obzidanome Jeruzalemu (usp. Neh 7:4; 11:1-2).

▣ **“stoke”** Ovo je bio simbol velikoga napretka (usp. Pnz 28:4.11.51; 30:9). To je oprečno Knjizi proroka Hagaja 1:10-11.

2:5 “**zid od vatre**” Ovo izgleda upućuje na *Šekina* (obitavati trajno, usp. stih 11) Oblak slave što je pratio Izraelce tijekom iskustva Izlaska (usp. Izl 14:19-20; Iz 60:18). [Vidjeti Posebnu temu u Knjizi proroka Daniela 7:10: Vatra.](#)

▣ “**Ja ću biti slava usred njega**” Ovdje se upućuje na Božju prisutnost s Njegovim narodom (usp. Zah 2:11; Izl 25:8; 40:34; Ez 43:1-5). To je konačna nada obnove prvotnoga zajedništva s Bogom (usp. Otk 21:3.23). To također pokazuje da je Savez obnovljen i ispunjen! Emanuel je sa Svojim narodom (usp. Iz 7:14; Zah 8:8.10). [Vidjeti Posebnu temu u Knjizi proroka Daniela 4:28: Slava \(kabod\) \(SZ\).](#)

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 2:6-12

⁶“Hej vi! Bježite iz zemlje sjevera”, objavljuje GOSPODIN, “jer Ja sam razasuo vas kao četiri vjetra nebeska”, objavljuje GOSPODIN. ⁷“Hej, Sione! Bježi, ti koji živiš s kćeri Babilona.” ⁸Jer ovako govori GOSPODIN nebeskih vojska: “Nakon slave koju mi je On poslao protiv naroda koji vas pljačkaju, jer on koji vas dira, dira zjenicu Njegova oka. ⁹Jer gle, ja ću imati Svoju ruku nad njima tako da će oni biti opljačkani za svoje robove. Onda ćeš znati da Me GOSPODIN nebeskih vojska poslao. ¹⁰Pjevaj radosno i budi vesela, o kćeri Siona; jer gle Ja dolazim i Ja ću obitavati usred tebe”, objavljuje GOSPODIN. ¹¹“Mnogi narodi pristupit će GOSPODINU u taj dan i postat će Moj narod. Onda ću Ja obitavati usred tebe, i ti ćeš znati da Me poslao GOSPODIN nebeskih vojska k tebi. ¹²GOSPODIN će posjedovati Judu kao Svoj udio u svetoj zemlji, i opet će odabrati Jeruzalem.”

2:6-13 Ovi stihovi različiti od Knjige proroka Zaharije 2:1-5 su u poetskome paralelizmu i stopi (usp. NJB). Joyce Baldwin, *Tyndale OT Commentaries*, kaže: “postoji promjena, ne samo *žanra*, nego i govornika i odredišta. Umjesto anđela to je sad Zaharija koji govori, prvima od izgnanika u Babilon, onda jeruzalemskim Židovima, i sad ne postoji ništa što bi navelo na viđenje” (str. 107).

Mnogi komentatori misle kako ovaj poetski odjeljak tumači i ponovno naglašava drugo i treće viđenje. YHWH će uništiti narode koji pljačkaju (četiri roga i kovači) i On će obitavati i štititi Svoj narod (mjerno uže).

2:6

NASB

“Hej vi”

NKJV, NRSV

“Hajde, hajde”

TEV

NJB

“Opresz! Opresz!”

Ovaj hebrejski usklik (BDB 222) ponovljen je za naglasak. To nije hebrejski “jao”, nego često djeluje kao preludij u osudu (usp. Zah 11:17; Iz 10:5; 17:12; 28:11).

BDB spominje da on često djeluje kao način označavanja “dodir naklonosti”, str. 223 (usp. Iz 18:1; 55:1; Jer 47:6; Zah 2:10.11).

Tko je govornik u Knjizi proroka Zaharije 2:6-13? To može biti jedan od anđela, ali čini se kako je bolje vidjeti Zahariju kao govornika za YHWH-u. Riječi su YHWH-ina obećanja i svrhe. Viđenje je postalo Božanski proglaš!

Još jedno pitanje je kome su ovi stihovi naslovljeni? Čini se kako postoje tri ciljane skupine:

1. Židovi izgnani i oni koji su ostali u okolnim zemljama (Zah 2:6-9)
2. Židovi koji su se vratili u Obećanu zemlju (Zah 2:10-12)
3. čitavo ljudstvo (“sve meso”, usp. Zah 2:13).

Bog koristi Abrahamovo sjeme, i još određenije, Davidovo, kako bi naslovio i utjecao na sve sinove i kćeri Adama (usp. Post 3:15; Izl 19:5). Božje djelovanje za Židove, zapravo, Božje je djelovanje za ljudstvo (usp. Post 12:3). Božji grad bez zidina može biti simbol sveopće uključivosti (Židovi i pogani, usp. Ef 2:11 - 3:13).

▣ “**Bježite**” Ovo je *Qal* IMPERATIV hebrejskoga pojma (BDB 630, KB 681) pretežno korištenog od Izaije i Jeremije. Isto je tako dva puta upotrijebljen u Knjizi proroka Zaharije 14:5.

U ovome okviru ljudi moraju ostaviti granice poganskih Carstava koja su izgnala Izraela i Judu i vraćaju se u Obećaju zemlju. Samo oko 50.000 Židova vratilo je pod Šešbasarom i Zerubabelom (usp. Ezra 1 - 2).

▣ “**iz zemlje sjevera**” Ovo upućuje na Babilon (usp. Zah 2:7). “Sjever” (BDB 860) postaje SZ-na metafora za nevolju i invaziju (usp. Iz 14:31; Jer 1:14-15; 4:6; 6:1.22; 10:22) jer je to bila jedina dostupna zemaljska ruta u Palestinu. Iako su Asirija i Babilon bili na istoku, invazijska ruta i povratnička ruta bile su uvijek sjevernije. Ovaj izričaj i Knjiga proroka Zaharije 2:7 upozorava Židove neka se vrte u Palestinu jer Božja osuda past će na narode koje je Bog upotrijebio kako bi kaznio Svoj narod.

▣ **“Ja sam razasuo”** Ovaj GLAGOL (BDB 831, KB 975, *Piel* PERFEKT) može upućivati na izgnanike iz 722. ili 586. g.pr.Kr., ali moguće i na posljednja vremena (usp. Zah 1:17; 2:4.11).

Ključna teološka točka jeste ta da je Sâm Bog pokrenuo (tj. Asirija, usp. Iz 10:5; Babilon, usp. Jer 51:20) izgnanstvo i On Sâm će obnoviti Svoj narod (usp. Jer 31:10; Ez 11:16). YHWH nije bio poražen od bogova naroda, nego je On upotrijebio vojsku poganskih zemalja kako bi disciplinirao Svoj narod.

▣ **“četiri vjetra”** Broj četiri koristi se kako bi simbolizirao čitav poznati svijet (npr. Zah 1:8.18.20; Dn 7:2; 11:4). Ova ista “četiri vjetra” spomenuta su u vojnome smislu (BDB 924 #2a), kao u Knjizi proroka Jeremije 49:36; Ezekijela 37:9; Daniela 8:8; i Zaharije 6:5.

2:7 “Hej” Vidjeti bilješku u Knjizi proroka Zaharije 2:6.

▣ **“Sione”** Ovo je bilo ime kanaanske utvrde smještene na jednome od brežuljaka unutar grada Jebusa (usp. 2. Sam 5:7), koji nije bio osvojen sve do Danielovih dana. To nije isti brežuljak na kojem je bio izgrađen Hram (planina Morija). Često je korišten kao sinonim za Jeruzalem ili kao način isticanja religijskoga života grada nasuprot političkoga života grada. U širem je smislu korišten od Izaije, Jeremije (i u Tužaljka) i Zaharije (usp. Zah 1:14.17; 2:7.10; 8:2.3; 9:9.13).

Ovdje je upotrijebljen za označavanje: (1) mjesta u koje židovski ljudi što se nisu vratili iz izgnanstva moraju pobjeći (usp. LXX) ili (2) većine židovskoga naroda (usp. Iz 51:16; 52:1.2.7.8) koji se nije vratio u Palestinu.

▣ **“Bježi”** Ovo je *Niphal* IMPERATIV (BDB 572, KB 589) upotrijebljen u POVRATNOME smislu. To je usporedno s “bježite” u Knjizi proroka Zaharije 2:16.

▣ **“živiš s”** Ovo je doslovno “obitavaš /prebivaš s” (BDB 442, KB 444, *Qal* PARTICIP). To je igra riječi povezana s Božjim obećanjem da će obitavati s njima iz Knjige proroka Zaharije 2:5. Oni moraju odabrati YHWH-u ili svoje ustaljene, lagodne živote u tuđinskim zemljama!

Ovo je bio način ohrabivanja i potvrđivanja te male skupine povratnika u Judu! Bog je bio s njima! Ironija je ta da je Bog tijekom izgnanstva napustio Jeruzalem (usp. Ez 8) i otišao obitavati s izgnanicima (usp. Ez 1 i 10). Ali sad, On se vratio u Jeruzalem (usp. Zah 2:10-11).

▣ **“kćeri Babilona”** Ovo je semitski način upućivanja na narod Carstava Mezopotamije (zemlje između rijeka), također nazvane Plodnost Polumjeseca. Za puniju bilješku o “kćeri (od)...” vidjeti bilješku u Knjizi proroka Jeremije 46:11.

2:8 “GOSPODIN nebeskih vojska” Ovo je bio najuobičajeniji naslov za Boga u razdoblju nakon izgnanstva. To upućuje na Boga kao Zapovjednika Vojske nebeske (usp. Jš 5:13-15) ili Vođe anđeoskoga vijeća (usp. 1. Kr 22:19). Prvi puta je upotrijebljen u 1. Knjizi o Samuelu 1:3. Zbog Izlaska 12:41 neki ga povezuju s Izraelom, ali u okvirima povezanima s Babilonom čini se kako se odnosi na Božju vrhovnu vlast nad astralnim božanstvima. [Vidjeti Posebnu temu dolje: Gospodin nebeskih Vojska.](#)

POSEBNA TEMA: GOSPODIN NEBESKIH VOJSKA

Ovaj naslov, “GOSPODIN nebeskih vojska” (usp. 1. Sam 1:3.11 kao prva uporaba od nekoliko stotina pojavaka) napravljen je od:

- A. zavjetnoga imena za Boga, YHWH. [Vidjeti Posebnu temu u Knjizi proroka Daniela 1:2: Imena za Božanstvo](#)
- B. vojni pojam “vojske” (BDB 838, KB 994) može označavati:
  1. anđele općenito (usp. Neh 9:6)
  2. nebesku vojsku anđela (usp. 1. Sam 17:45; Dn 8:10; Lk 2:13)
  3. anđeosko Vijeće (usp. 1. Kr 22:19; Dn 7:10)
  4. narod YHWH-in (usp. Izl 12:41, što odražava Izl 3:8.10 kao upućivanje na sav Izrael, usp. 2. Sam 7:27)
  5. ljudsku vojsku (tj. Post 21:22.32; Br 2:4.6; Suci 8:6; 9:29)
  6. svjetla na noćnome nebu (tj. “vojske”, Post 2:1; Iz 45:12), mislilo se da su duhovne sile (tj. babilonsko astralno štovanje, usp. Pnz 4:19; 17:3; 2. Kr 17:16; 21:3.5; 23:4-5; 2. Ljet 33:3.5; Jer 8:2; 19:13)

7.	naslov za YHWH-u postao je u Knjizi proroka Amosa 4:13; 5:27 (s ČLANOM u Am 3:13; 6:14; 9:5 i bez ČLANA u Am 5:14.15.16; 6:8; 1. Kr 19:10.14). Označava YHWH-inu borbu u korist Izraela
8.	postoji posebna uporaba u Knjizi o Jošui 5:14-15 što može upućivati na Mihaela, anđeoskoga stražara Izraela. To je nekako usporedno s Anđelom Gospodnjim kao predstavnikom Sámoga Božanstva (moguće pred-utjelovljeni Krist).

▣ (2:8)

NASB	“Nakon slave koju mi je On poslao”
NKJV	“On Me poslao nakon slave”
NRSV	“(nakon što me njegova slava poslala)”
TEV	“poslao me s ovom porukom”
NJB	“budući me Slava opunomoćila”
NIV	“nakon što mi je iskazao čast i poslao me je”
JPSOA	“On koji me je poslao nakon slave”
NET	“govori mi da me je poslao za svoju vlastitu slavu”
REB	“reče kad me je poslao na slavni poseban zadatak /misiju”

Postoje tri pitanja uključena u pokušavanje razumijevanja izvorne nakane ovoga izričaja:

- što “nakon” znači?:
  - PRIDJEV (vremenski)
  - PRIJEDLOG (svrha)
  - VEZNIK
- što “slave” znači?:
  - poštovanje proroku (NIV)
  - autoritet proroku
  - slava kao Božja vrsnost
- kome je to bilo naslovljeno?:
  - snažnome anđelu (Keil i Delitzsch, *Pulpit Commentary*)
  - proroku (NASB Updated, TEV, NIV, REB)
  - Mesiji (NKJV, NASB).

Što mi znamo?

- Gospodin je govornik (Gospodin nebeskih Vojska)
- pojam “slava” (BDB 458) upotrijebljen je ranije u viđenju (usp. Zah 2:5, UBS, *Handbook for Translators*) i čini se kako upućuje na Sámog YHWH-u (NJB, NRSV, usp. Hag 2:7), ali to ne odgovara “On (mi) je poslao”. Međutim, isti GLAGOL u narednome stilu ima YHWH-u kao govornika.

U tome leži poteškoća tumačenja. Čini se da ako netko uzima ova viđenja kao Mesijanska onda povratak iz izgnanstva ne odgovara očekivanjima. Ako ih netko uzima kao eshatološka onda postoji očita mješavina privremenih i budućih referenci, što je uobičajeno u prorocima. Teško je povezati Mesijanske tekstove povijesno u razdoblje nakon izgnanstva. Međutim, povratak Davidova i Aronova sjemena naviještanje je Svećenika /Kralja Mesije (usp. Ps 110; Zah 4), kao što je uključivost “naroda” unutar naroda Božjeg, što će postati Evandjelje Isusa Krista. Konačan izlazak i povratak budućnost su i za sve koji vjeruju (usp. Zah 2:13).

Moja najbolja pretpostavka jeste da “nakon” znači “s(a)” a “slava” znači “s Božjom čašću”, “s Božjom porukom”, ili “s Božjom ovlašću”. Prorok /svećenik Zaharija navijestio je Božju riječ Židovima u izgnanstvu (usp. Zah 2:6-7), Židovima u Palestini (usp. Zah 2:10-12), i okolnim narodima (usp. Zah 2:8-9).

▣ **“mi je On poslao”** Ovaj “Mi” pisano je velikim slovom u NASB (1970.) i KJV (1982.), što pokazuje kako su oni prevoditelji mislili da je to upućivalo na Mesiju, tako također, Kimchi (židovski egzeget iz Srednjega vijeka u Europi). NET Biblija i TEV tumače ovo kao još jednu referencu na Zahariju (ovo bi učinilo da Zah 2:9-11; 4:9; i 6:15 također upućuje na Zahariju). Nema sumnje da je Mesija spomenut u Knjizi proroka Zaharije 3:8; 6:12-13 u prvoj podjeli Zaharije (poglavlja 1 - 8), ali ovdje okvir podrazumijeva proroka (usp. NASB, 1995. ažuriran).

Zaharija tvrdi ovo uvjerenje da su proročko ispunjenje YHWH-ine poruke i obećanja sigurna i izvjesna. Izričaj “znat ćete da me je GOSPODIN nebeskih vojska poslao” (usp. Zah 2:9.11; 4:9; 6:15) idiom je o uvjerenju!

▣ **“protiv naroda”** Ovo upućuje na Knjigu proroka Zaharije 1:15, gdje Bog obećava da će vratiti Svoj narod u Obećanu zemlju (usp. Post 12:1-3) i kazniti okolne narode.

Zaharija mora nasloviti YHWH-inu osudu protiv okolnih pljačkaških naroda koji su napali i izvukli korist od izgnanika Božjega naroda. To ne podrazumijeva da je Zaharija ikad izravno naslovio ove narode. Ovo je vrlo slično Izajjinim, Jeremijinim, i Ezekielovim optuživanjima okolnih naroda (npr. Iz 13 - 24; Jer 46 - 51; Ez 25 - 32).

NASB, NKJV	“zjenicu Njegova oka”
NRSV, NJB	“zjenicu moga oka”
TEV	“što mi je najdragocjenije”

Ovo je nježan idiom upućivanja na Božji zavjetni narod (usp. Pnz 32:10; Izr 7:2). “Mali čovjek” ili “kći” uobičajen je idiomski oblik (usp. Ps 17:8). Pojam “zjenicu” zapravo je “vrata” (tj. otvaranje) ili “pupila [zjenica]”.

2:9 “ja ću imati Svoju ruku” Ovo je fizička gesta za Božansku osudu (BDB 631, KB 682, *Hiphil* PARTICIP, usp. Iz 11:15; 19:16).

NASB	“će oni biti opljačkani za svoje robove”
NKJV	“oni će postati plijenom za svoje sluge”
NRSV	“oni će postati pljačkom za svoje vlastite robove”
TEV	“i ti ćeš biti opljačkan od ljudi koji su jednom bili tvoje sluge”
NJB	“oni će biti opljačkani od onih koje su porobili”

▣ **“Onda ćeš znati da Me GOSPODIN nebeskih vojska poslao”** Pogledajte gore kako različiti engleski prijevodi tumače ovaj izričaj. Židovi koji su se vratili u Judu bit će u potpunosti samosvjesni (“Ti ćeš znati” - BDB 393, KB 390, *Qal* PERFEKT) YHWH-ine skrbi, prisutnosti, i zaštite. Uloge će biti obrnute. Židovi su bili učinjeni robovima i slugama, ali sad su osvajački poganski narodi osvojeni! Prijenos zemljišta na njih i Judin napredak potvrđivanje je dokaza o YHWH-inim obećanjima što bivaju ispunjena i Savezu koji je posve obnovljen.

2:10 “Pjevaj radosno” Ovo je (BDB 943, KB 1247) *Qal* IMPERATIV. To je smjerenje na “novi dan” obećan od Izaije (usp. Iz 65:18-19; zabilježiti 25:8; 30:19; 35:10; 51:11; i Otk 21:4).

▣ **“budi vesela”** Ovo je (BDB 970, KB 1333) još jedan *Qal* IMPERATIV. Isto je tako odražen u Mesijanskome odlomku u Knjizi proroka Zaharije 9:9.

▣ **“o kćeri Siona”** Ovo je semitski idiom kao u Knjizi proroka Zaharije 2:7. To upućuje na Božji narod. Vidjeti bilješku o “Sionu” u Zahariji 1:7 i Knjizi proroka Jeremije 46:11.

▣ **“obitavati”** Ovo je (BDB 1014, KB 1496, *Qal* PERFEKT) isti korijen kao *Šekina* (usp. Zah 2:11). Najveći blagoslov Saveza bila je Gospodinova prisutnost s Njegovim narodom (usp. Zah 8:3; 9:9; Ez 37:27). Zamisao je izražena u Mesijanskome naslovu “Emanuel”, što znači “Bog s nama” (usp. Iz 7:14; 8:8).

2:11 “Mnogi narodi” Ovo je bila iznenadna poruka da će pogani biti uključeni zajedno s Božjim narodom (npr. Zah 8:20-23; 14:16; Ef 2:11 - 3:13). To je uvijek bio YHWH-in cilj (npr. Post 12:3; Iz 2:2-4; 11:10; 19:19-22; 24:13-16a; 25:6-7; 42:6-7.10-12; 49:6-23; 51:4; 56:3-8; Mih 4:1-3). Kao poganskome sljedbeniku Isusa, židovskoga Mesije, teško je riječima uobličiti koju radost donosi ovaj stih mome srcu!

▣ **“pristupit će”** Ovo je (BDB 530 I, KB 522) *Niphal* oblik. To je gramatičko pitanje: znači li da GLAGOL mora biti PASIV (usp. NKJV, NJB) ili POVRATNI (NRSV, usp. Jer 50:5)? To je isto teološko pitanje vidljivo u Knjizi Postanka 12:3 (usp. Iz 56:3.6). [Vidjeti Posebnu temu u Knjizi proroka Zaharije 1:3: Predestinacija \(kalvinizam\) nasuprot ljudske slobodne volje \(arminijanizam\).](#)

▣ **“u taj dan”** Ovaj izričaj proročki je idiom za Božji dolazak zbog blagoslova ili osude. U ovome okviru to čini se upućuje na eshatološku budućnost kao i u Knjizi proroka Izaije 55 - 56. Ovi tekstovi iz Zaharije 1 - 8 uvelike su navođeni od Ivana u Otkrivenju. [Vidjeti Posebnu temu dolje: Taj dan.](#)

POSEBNA TEMA: TAJ DAN

Ovaj izričaj, “u taj dan” ili “toga dana”, način je za proroke osmoga stoljeća da govore o Božjemu pohođenju (prisutnosti) za osudu i za obnovu:

Hošea		Amos		Mihej	
pozitivno	negativno	pozitivno	negativno	pozitivno	negativno
1:11	1:5		1:14(2)		2:4
	2:3		2:16		3:6
2:15			3:14	4:6	
2:16	4:5		5:18 (2)		5:10
2:18	5:9		5:20		7:4
2:21	6:2		6:3	7:11(2)	
	7:5		8:3	7:12	
	9:5	9:11	8:9 (2)		
	10:14		8:10		
			8:13		

Ovaj uzorak tipičan je za proroke. Bog ide djelovati protiv grijeha u vremenu, ali On isto tako nudi dan pokajanja i oprosta onima koji su voljni promijeniti svoja srca i djelovanja (tj. primiti novo srce, novi um, i novi duh, usp. Ez 36:22-27)! Božja svrha iskupljenja i obnove bit će ostvarena! On će imati ljude koji odražavaju Njegovu narav. Svrha stvaranja (zajedništvo između Boga i ljudstva) bit će ispunjena!

▣ **(2:11) “postat će Moj narod”** Ovo je standardna terminologija Saveza (BDB 766 I, usp. Zah 13:9; Jer 30:22; 31:33; 32:38). Ne-Židovi koji su vjerovali i bili poslušni u potpunosti su uključeni u Božji Savez (usp. Rim 1:16; 2:28-29; Gal 3:7-9.29; 6:16; Fil 3:3).

▣ **“ću Ja obitavati usred tebe”** Ovo je ponavljajuća tema (usp. Zah 2:5.10).

▣ **“ti ćeš znati da Me poslao GOSPODIN nebeskih vojska k tebi”** Ovo je ponovljeni naglasak iz Knjige proroka Zaharije 2:9. Ispunjeno proročanstvo jedan je način potvrde Božje riječi /obećanja za buduće naraštaje i vjerujućih Židova i pogana.

Božja obećanja u ovome okviru imaju tri dokaza:

1. obnovljena Juda do napretka
2. propast okolnih naroda koji su opljačkali Izraela i Judu
3. YHWH-in proročki govornik među Njegovim narodom.

Dobra referenca o tome kako razumjeti i primijeniti ova proročanstva na NZ nađena je u knjizi od D. Brenta Sandya, *Plowshares and Pruning Hooks: Rethinking the Language of Biblical Prophecy and Apocalyptic*.

2:12 “GOSPODIN će posjedovati Judu kao Svoj udio” I GLAGOL (BDB 635, KB 686, *Qal* PERFEKT) i “Svoj udio” (BDB 324) odnose se na baštinu (usp. Izl 19:5; 34:9; Pnz 4:20; 7:6; 9:26.29; 14:2; 32:9; Ps 33:12; Tit 2:14; 1. Pt 2:9). Povijesno smjernje je na podjelu Palestine među židovskim plemenima pomoću ždrijeba (usp. Jš 12 - 19).

▣ **“u svetoj zemlji”** Ovo je jedino mjesto u SZ-u gdje je taj izričaj upotrijebljen za Palestinu. Jeruzalem je svet jer je YHWH prisutan (usp. Zah 8:3).

▣ **“i opet će odabrati Jeruzalema”** Ovo (GLAGOL, BDB 103, *Qal* PERFEKT) je naglasak u Ponovljenome zakonu na Jeruzalemu kao mjestu Božje jedinstvene prisutnosti nad Kovčegom Saveza u Svetinji nad Svetinjama Hrama (usp. Pnz 12:5.11). Vidjeti bilješku o “odabrati” u Knjizi proroka Zaharije 1:17.

2:13 “Budi tiho” Ovo je USKLIK (BDB 245), a ne GLAGOL (usp. Hab 2:20; Sef 1:7). Oblik GLAGOLA nađen je u Knjizi o Nehemiji 8:11.

▣ **“sve meso”** Ovdje je taj sveopći element ponovno (usp. Zah 2:11).

▣ **“jer On je ustao iz Svoga svetoga prebivališta”** Izgledalo da je Bog nedjelatan (tj. usnuo je, BDB 734, usp. Zah 4:1) tijekom razdoblja od sedamdeset godina osude, ali to je vrijeme završilo i YHWH izlazi iz prostora Svoga nebeskog prijestolja (usp. Pnz 26:15; Iz 63:15; Jer 25:30) kako bi djelovao u korist Svoga naroda i svih ljudi!

PITANJA ZA RASPRAVU

Ovaj komentar je vodič za proučavanje, što znači da ste odgovorni za vaše vlastito tumačenje Biblije. Svaki od nas mora hodati u svjetlu kojeg imamo. Prvenstvo u tumačenju imate vi, Biblija, i Sveti Duh. Sad to ne morate prepustiti komentatoru.

Ova pitanja za raspravu predviđena su da vam pomognu promišljati kroz glavne teme ovoga odjeljka Knjige. Ona su napravljena da budu misaono-nametljiva, ne konačna.

1. Odnosi li se ovo poglavlje na Zaharijino vrijeme ili drugo? Zašto?
2. Na koga "Njegova /Me" Knjige proroka Zaharije 2:8.9.11 upućuje?
3. Što je značenje Knjige proroka Zaharije 2:8?
4. Zašto je Knjiga proroka Zaharije 2:11 toliko važna?
5. Kako se ovo poglavlje odnosi na Otkrivenje 21?

ZAHARIJA 3

PODJELA NA ODLOMKE U SUVREMENIM PRIJEVODIMA

NKJV	NRSV	TEV	NJB
viđenje velikog svećenika 3:1-5 dolazak Mladice 3:6-10	četvrto viđenje: Jošua i Satan 3:1-5 3:6-10	prorokovo viđenje velikoga svećenika 3:1-2 3:3-4 3:5 3:6-10	četvrto viđenje: svečano uvođenje Jošua u službu 3:1-7 dolazak "Mladice" 3:8-10

ČITANJE KRUG TRI (vidjeti Vodič dobrog biblijskoga čitanja) *SLIJEĐENJE IZVORNE AUTOROVE NAKANE NA RAZINI ODLOMKA*

Ovaj komentar je vodič za proučavanje, što znači da ste odgovorni za vaše vlastito tumačenje Biblije. Svaki od nas mora hodati u svjetlu kojeg imamo. Prvenstvo u tumačenju imate vi, Biblija, i Sveti Duh. Sad to ne morate prepustiti komentatoru.

Pročitajte odlomak odjednom. Odredite subjekte (čitanje kruga #3, str. xiv.). Usporedite vašu podjelu subjekta s pet suvremenih prijevoda navedenih gore. Podjela na odlomke nije nadahnuta, ali ona je ključ za slijeđenje izvorne autorove nakane, što je srce tumačenja. Svaki odlomak ima jedan i samo jedan subjekt.

1. Prvi odlomak
2. Drugi odlomak
3. Treći odlomak
4. I tako dalje.

OKVIRNI UVIDI

- A. Ovaj tekst (i poglavlje 4) kombiniran s Knjigom Postanka 14 i Psalmom 110 prouzročio je nekim rabinima tvrdnju kako će postojati dvojica Mesije, jedan kraljevski iz plemena Jude (usp. Post 49:10; 2. Sam 7) i jedan iz plemena Levija.
- B. Iz Poslanice Hebrejima u NZ-u, poglavlja 7 - 8, vidimo da je Isus ispunio obje od ovih pomazanih djelatnosti.
- C. ZAMJENICE u ovome poglavlju vrlo su višeznačne. Zapamtite da je to apokaliptičko viđenje.
- D. U viđenju prorok ne traži pomoć od anđela koji tumači, što podrazumijeva da je on shvatio značenje. Zaharija je poznao Jošuu i njegovu službu te važnost (tj. Izrael je bio svećenički narod koji je morao svijetu donijeti vjeru u YHWH-u i Njegovog Mesiju).
- E. Oprost Jošui i potpuna obnova naglašava mjesto obnovljenoga Hrama i njegovu važnost kao znak potpuno obnovljenog Saveza.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 3:1-5

¹Onda mi on pokaza Jošuu velikoga svećenika kako stoji pred anđelom GOSPODINOVIM, i Satana kako stoji kod njegove desne ruke da ga optužuje. ²GOSPODIN reče Satanu: “GOSPODIN te ukorio, Satane! Uistinu, GOSPODIN koji je odabrao Jeruzalem ukorio te! Nije li to glavna odvažna iz vatre?” ³Sad Jošua bijaše obučen u prljave haljine i stajao pred anđelom. ⁴On kazivaše i reče onima koji bijahu stajali pred njim, govoreći: “Uklonite prljave haljine s njega.” Opet mu reče: “Vidi, ja sam uklonio tvoju nepravdu od tebe i odjenut ću te u svečanu odoru.” ⁵Onda rekoh: “Neka mu oni stave čisti turban na njegovu glavu.” Tako oni staviše čisti turban na njegovu glavu i obukoše ga u haljine, dok anđeo GOSPODINOV bijaše stajao spreman.

3:1 “mi on pokaza” Ovo je izgleda viđenje u Nebu pred Bogom slično Knjizi o Jobu Job 1 - 2. U Knjizi proroka Zaharije 1:20 YHWH je Onaj tko otkriva viđenje, tako je također, ovdje (usp. Septuagintu i Vulgatu). Međutim, mnogi znanstvenici vide ovo kao referencu na anđela koji tumači (usp. Zah 1:9.13.14.19; 2:2).

▣ **“Jošuu” [Jošua]** Ovo hebrejsko ime (BDB 221) znači “YHWH spasava”. To je isto kao aramejsko ime, Isus (usp. Mt 1:21). Taj određeni Jošua bio je Ješua (sin Jehusadaka ili Josadaka) veliki svećenik koji se vratio s drugim valom povratnika sa Zerubabelom, knez iz loze Jude (usp. Hag 1:1.12.14; 2:2,4; Ezra 2:2; 5:2; Neh 7:7; 12:1.10.26).

▣ **“velikoga svećenika”** Ovo nije Mojsijevski naslov za vodstvo svećenika, nego naslov poslije izgnanstva nađen vrlo često u Knjizi proroka Hagaja i Zaharije. Vidjeti Roland deVaux, *Ancient Israel*, tom 2, str. 397-403.

▣ **“stoji pred”** Ova riječ (BDB 763, KB 840, *Qal* AKTIVNI PARTICIP) može biti shvaćena u ovome okviru na dva različita načina: (1) za svećeničku službu (usp. Pnz 10:8; 2. Ljet 29:11; Ez 44:11.15, tj. Jošua djeluje kao veliki svećenik u korist naroda) ili (2) zakonska uporaba nekoga dovedenog pred suca (usp. Br 27:2; Pnz 19:17; Jš 20:6; 1. Kr 3:16, tj. Jošua kao grješni predstavnik svih Židova).

▣ **“anđelom GOSPODINOVIM”** U ovome okviru to je očevito različita osoba od YHWH (usp. Zah 3:4-5.6-7). On djeluje kao odvjetnik branitelj, govoreći za YHWH-u. Vidjeti bilješku u Knjizi proroka Zaharije 1:11. Teško je biti siguran znači li to referenca na Mesiju! Na Mesiju se jamačno upućuje u ovome poglavlju kao “Moj Sluga Mladica” (usp. Zah 6:12; Iz 4:2; 11:1; 53:2; Jer 23:5; 33:15).

Kao tumaču moja poteškoća u ovome tekstu nije ta što je “anđeo Gospodinov” poistovjećen kao Božanski u SZ-u (usp. Post 16:7-13; 22:11-15; 31:11.13; 48:15-16; Izl 3:2-4; 13:21; 14:19; Suci 2:1; 6:22-24; 13:3-22), nego ta što je u Zahariji 1 taj naslov upotrijebljen za anđela koji prolazi Zemljom za YHWH-u (usp. Zah 1:11) i moli se YHWH-i (usp. Zah 1:13, tj. odvojen od Božanstva, usp. Post 24:7.40; Izl 23:20-23; 32:35; Br 22:22; Suci 5:23; 2. Sam 24:16; 1. Ljet 21:15-30). To ne odgovara uzvišenome mjestu Mesije. Isto tako u poglavlju 2 mnogi pokušavaju učiniti “me” u Zahariji 2:8.9, i 11 kao upućivanje na Mesiju, dok ja mislim da upućuje na proroka Zahariju. Grubo to stavljajući u okvire tumači previše pokušavaju naći Trojstvo u ovoj višeznačnoj apokaliptičkoj Knjizi (kao što neki čine pokušavajući poistovjetiti Mihaela s Mesijom u Dn). Osobitost nije žig Zaharijinih viđenja! Budite pozorni od: (1) dogmatizma; (2) učitavanja tjesne mreže sustavne teologije u ove tekstove; ili (3) dopuštanja osobnim sklonostima da diktiraju jednu i samo jednu mogućnost.

[Vidjeti Posebnu temu dolje: Moj Sluga i Posebnu temu u Knjizi proroka Zaharije 1:11: Anđeo Gospodnji.](#)

POSEBNA TEMA: MOJ SLUGA

Ovo je naslov kojim se izražava poštovanje korišten o Mesiji u “Pjesmama o Sluzi” u Knjizi proroka Izaije (usp. Iz 42:1-4; 49:1-6; 50:4-9; 52:13 - 53:12). Neki su sve ove vidjeli kao upućivanje na Izrael (usp. Iz 41:8-9; 42:19; 43:10; 44:21), ali Izaija 52:13 - 53:12 upućuje na pojedinca, savršenoga Izraelca (zabilježite Iz 53:8). Sluga ne može umrijeti za grijehe sluge! Zabilježite Evanđelje po Mateju 27:38.59. Bog je u nadzoru povijesti, ljudi, naroda, čak i Sotone; sve može biti upotrijebljeno za dovršenje Njegovih iskupiteljskih svrha ([vidjeti Posebnu temu u Dn 9:15: YHWH-in vječni iskupiteljski naum](#); usp. Iz 53:10).

Fusnota u *Expositor's Bible Commentary*, tom 6, str. 545, vrlo je korisna jer daje kratki pregled različitih uporaba naslova “Moj Sluga”:

1. Božji sluga kao prorok, usp. Knjiga Brojeva 12:7-8; Nehemija 1:7; Knjiga proroka Daniela 9:11:
  - a. Mojsije
  - b. Daniel, usp. Knjiga proroka Daniela 9:17

2. Božji sluga kao vojni vođa (tj. Jošua), usp. Knjiga o Jošui 24:29; Suci 2:8
3. Božji sluga kao kralj (tj. David), usp. 2. Knjiga o Samuelu 7:5.8; Psalam 18; 36; Knjiga proroka Ezekiel 34:24; 37:24
4. Božji sluga kao upravitelj:
  - a. Nehemija, usp. Knjiga Nehemije 1:6
  - b. Zerubabel, usp. Knjiga proroka Hagaja 2:23
5. čitav Izrael (ili Jakov), usp. Knjiga proroka Izaije 41:8.9; 42:1.19; 43:10; 44:1.21; 49:3; Ezekiel 28:25; 37:25
6. Ostatak Izraela, usp. Knjiga proroka Izaije 41:8-10
7. pobožni pojedinac, usp. Knjiga o Jobu 1:8; 2:3; 42:8
8. nevjerni vladari koji služe YHWH-inim svrhama
  - a. Kir, Knjiga proroka Izaije 44:28; 45:1
  - b. Nebukodonozor, Knjiga proroka Jeremije 25:9; 27:6; 43:10.

▣ (3:1) “**Satana**” Ovo je doslovno “protivnik” (BDB 966, KB 1316, usp. Job 1:6-12; 2:1-7; 1. Ljet 21:1). U 1. Knjizi o Kraljevima 22:19 i dalje, Satan je također pred YHWH-om u Nebu kao jedan od anđeoskih poslužitelja. Biblija često koristi metaforu sudnice za opis djelatnosti u Nebu (usp. Hoš 2; Ez 23; Otk 4 - 5).

[Vidjeti Posebnu temu dolje: Sotona.](#)

POSEBNA TEMA: SOTONA

Ovo je vrlo težak predmet iz nekoliko razloga:

1. SZ ne otkriva zakletoga neprijatelja dobru, nego YHWH-inog slugu, koji je ponudio čovječanstvu alternativu i isto tako optužuje čovječanstvo za nepravednost. U SZ-u postoji samo jedan Bog (monoteizam), jedna sila, jedan uzrok – YHWH
2. zamisao osobnoga zakletoga neprijatelja Božjeg razvijala se u međubiblijskoj (ne-kanonskoj) književnosti pod utjecajem perzijskih dualističkih religija (*Zoroastrijanizam*). Ovo je, zauzvrat, uvelike utjecalo na rabinski judaizam i esensku zajednicu (tj. Svici s Mrtvoga mora)
3. NZ razvija SZ-ne teme u iznenađujuće krutim, ali odabranim skupinama.

Ako netko pristupa proučavanju zla s gledišta biblijske teologije (svake Knjige ili autora ili žanra proučavanog i s napravljenim kratkim pregledom odvojeno), onda se otkrivaju vrlo različiti pogledi na zlo. Ako, međutim, netko pristupa proučavanju zla s ne-biblijskoga ili od Biblije izdvojenoga prilaza svjetskim religijama ili istočnjačkim religijama, onda je većina NZ-noga razvitka naviještena u perzijskome dualizmu i grčko-rimskome spiritizmu.

Ako je netko pretpostavljeno predan Božanskome autoritetu Pisma, onda NZ-ni razvitak mora biti viđen kao napredujuće otkrivenje. Kršćani se moraju čuvati od omogućavanja židovskome folkloru ili zapadnjačkoj književnosti (Dante, Milton) daljnji utjecaj zamisli. Zsigurno postoji tajnovitost i višeznačnost u ovome području otkrivenja. Bog je odabrao ne otkriti sve vidove zla, njegovo podrijetlo, njegov razvoj, njegovu svrhu, ali On je otkrio njegov poraz!

U SZ-nome pojmu “Sotona” ili “tužitelj” (BDB 966) može se odnositi na tri različite odvojene skupine:

1. ljudski tužitelji (usp. 1. Sam 29:4; 2. Sam 19:22; 1. Kr 11:14.20.29; Ps 109:6)
2. anđeoski tužitelji (usp. Br 22:22-23; Job 1 - 2; Zah 3:1)
3. demonski tužitelji (usp. 1. Ljet 21:1; 1. Kr 22:21; Zah 13:2).

Jedino poslije u međuzavjetnome razdoblju zmija iz Knjige Postanka 3 poistovječena je sa Sotonom (usp. *Knjiga Mudrosti* 2:23-24; 2. *Henokova* 31:3), i čak poslije to je postala rabinska mogućnost (usp. *Sot* 9b i *Sanh*. 29a). “Sinovi Božji” iz Postanka 6 postaju anđeli u 1. *Henokovoj* 54:6. Spominjem ovo, ne kako bih obranio teološku ispravnost, nego da pokažem njen razvitak. U NZ-u ove SZ-ne djelatnosti pripisane su anđeoskome, personificiranome zlu (usp. 2. Kor 11:3; Otk 12:9).

Podrijetlo personificiranoga zla teško je ili nemoguće (ovisno o vašoj točki gledišta) odrediti iz SZ-a. Jedan razlog za ovo jeste Izraelov jaki monoteizam ([vidjeti Posebnu temu u Dn 4:28: Monoteizam](#); također zabilježite 1. Kr 22:20-22; Prop 7:14; Iz 45:7; Am 3:6). Sva uzročnost bila je pripisana YHWH-i kako bi se pokazala Njegova jedinstvenost i prvenstvo (usp. Iz 43:11; 44:6.8.24; 45:5-6.14.18.21.22).

Izvori moguće obavijesti su: (1) Knjiga o Jobu 1 - 2, gdje je Satan jedan od “sinova Božjih” (tj. anđela) ili (2) Knjiga proroka Izaije 14 i Ezekiel 28, gdje su moguće korišteni ponositi blisko-istočni kraljevi (Babilona i Tira) za slikovit prikaz ponosa Sotone (usp. 1. Tim 3:6). Ja imam pomiješane osjećaje o ovome pristupu. Ezekiel koristi metafore Edenskoga vrta, ne samo za kralja Tira kao Sotone (usp. Ez 28:12-16), nego isto tako za kralja Egipta kao Stabla spoznaje Dobroga i Zla (Ez 31). Međutim, Knjiga proroka Izaije 14, posebice stihovi 12-14, izgleda opisuju anđeoski otpor kroz ponos. Ako nam je Bog želio otkriti posebnu narav i podrijetlo Sotone, ovo je vrlo neizravan način i mjesto za učiniti to. Mi se moramo paziti stremjenja sustavne teologije od uzimanja malih, višeznačnih dijelova različitih zavjeta, autora, Knjiga, i žanrova i slaganja istih kao dijelove jedne Božanske slagalice.

Slažem se s Alfredom Edersheimom (*The Life and Times of Jesus the Messiah*, tom 2, dodaci XIII. [str. 748-763] i XVI. [str.770-776]) da je rabinski judaizam bio pretjerano pod utjecajem perzijskoga dualizma i nagađanja o demonima. Rabini nisu dobar izvor za istinu u tome području. Isus se temeljito razilazi od učenja sinagoge u tome području. Ja mislim da se zamisao o arkanđeoskome YHWH-inome neprijatelju razvijala od dva glavna boga iranskoga dualizma, *Ahrimana* i *Ormuzda* [ili Ahura-Mazde – op.prev.], i potom se razvijala od rabina u biblijski dualizam YHWH i Sotone.

Postoji jamačno napredujuće otkrivenje u NZ-u kao ono prema personifikaciji zla, ali ne tako razrađivano kao kod rabina. Dobar primjer ove razlike je “rat u Nebu”. Pad Sotone je logična potrebitost, ali osobitosti nisu dane. Čak ono što je dato prikriiveno je u apokaliptičkome žanru (usp. Otk 12:4.7.12-13). Iako je Sotona poražen u Isusu i izgnan na Zemlju, on ipak djeluje kao YHWH-in sluga (usp. Mt 4:1; Lk 22:31-32; 1. Kor 5:5; 1. Tim 1:20).

Moramo zauzdati našu znatiželju u ovome području. Postoji osobna sila kušnje i zla, ali postoji ipak samo jedan Bog i mi smo ipak odgovorni za naše odabire. Postoji duhovna bitka, i prije i nakon spasenja. Pobjeda može jedino doći i ostati u i kroz Trojedinoga Boga. Zlo je bilo pobijeđeno i bit će uklonjeno!

▣ **(3:1) “stoji kod njegove desne ruke”** Ovaj jezik govori o sudskoj okolnosti. Taj idiom korišten je o Božjoj prisutnosti s Njegovim narodom u Psalmu 16:8; 109:31; 110:5, dok je u Knjizi o Jobu 30:12; Psalmu 109:6, upotrijebljena o optužitelju, kao ovdje. Odvjetnik ili optužitelj stajao je s desne strane branitelja.

3:2 “GOSPODIN ... GOSPODIN” Na prvu ovo čini se kako upućuje na anđela Gospodinova spomenutog u Knjizi proroka Zaharije 3:1 (NET, NJB, TEV, NAB, JPSOA).

▣ **“GOSPODIN te ukorio, Satane”** Ukori (BDB 172, KB 199, *Qal* IMPERFEKT, očito JUSIV) je očito usmjeren na Sotonove optužbe (neobjavljene) protiv Jošue, njegova svećenstva, i njegova naroda. Satan ne može napasti ono što Bog želi i ustoličiti (usp. Job 1 - 2; Juda 9).

▣ **“koji je odabrao Jeruzalem”** YHWH je odabrao (BDB 103, KB 119, *Qal* AKTIVNI PARTICIP) Jeruzalem ponovno kao u Mojsijevim danima. Ova izjava odnosi se na Knjigu proroka Zaharije 1:17 i 2:12. Boži obnovljeni Savez dokazan je:

1. YHWH-inim obećanjem o obnovi i napretku za gradove Jude (usp. Zah 1:17)
2. YHWH-inim obećanjem o obnovi za Jeruzalem (usp. Zah 2:12)
3. YHWH-inim odbijanjem da optuži Jošuu, nego kako će mu oprostiti i obnoviti njegova bogoštovlja.

▣ **“glavnja odvažna iz vatre”** Božji narod iskusio je Božju osudu (usp. Am 4:6-12), ali sad oni su bili izvedeni iz Božjega gnjeva (usp. Am 4:11).

Pojam “glavnja” (BDB 15) bio je vjerojatno zakrivljen štap za poticanje vatre (usp. Iz 7:4).

Hophal GLAGOL (BDB 664-5, KB 717) ima suzvuk (iz *Hiphil* oblika) “izbaviti”, “obnoviti /oporaviti”, “osloboditi od neprijatelja”, ili “osloboditi od grijeha i krivnje” (usp. Ps 39:8; 51:14; 79:9; 119:170).

Jacobus Nande, u svome članku u *New International Dictionary of Old Testament Theology and Exegesis*, tom 1, str. 304, kaže: “lik u Amosu 4:11 i Zahariji 3:2 predlaže da je Izrael narod koji je bio izbavljen iz užarene peći Babilona kako bi postao zublja za osvjetljavanje naroda.” Ova svrha za Židove širom svijeta mora se vidjeti kao sržnost Božjega imanja odabranoga naroda (usp. Post 12:3; Izl 19:5). [Vidjeti Posebnu temu u Knjizi proroka Daniela 9:15: YHWH-in vječni iskupiteljski naum.](#)

3:3 “Jošua bijaše obučen u prljave haljine” Ovo je hebrejska metafora za oskvrnuće. On je bio grješan predstavnik odabranoga naroda (usp. Iz 64:6). Čak su i svećenstvo i Hram bili iskvareni (usp. Ez 8; Jer 7). “Prljave” (BDB 844) upućuje na obredno onečišćenje ljudskim izlučinama (usp. Pnz 23:9-14), što odvaja narod od njihova svetog Boga.

▣ **“stajate pred anđelom”** Ovo upućuje na Knjigu proroka Zaharije 3:1. Zabilježite kako je “anđeo GOSPODINOV” iz 3:1 sad samo “anđe(o)”. Međutim, ovaj anđeo ili govori za YHWH-u (usp. Zah 3:4.6) ili je to način upućivanja na Mesiju. Izgleda kako zbog upućivanja na Mesiju u stihu 8 ovaj anđeo govori za YHWH-u. Ovaj “on” je višeznačan u Zahariji 3:4-5 a ZAMJENICE se od osobe u trećem licu pomiču na osobu u prvome licu.

3:4 “onima koji bijahu stajali pred njim” Na koga ovaj “njim” upućuje: (1) GOSPODINOVA anđela ili (2) GOSPODINA? Zabilježite kako je prisutno više anđeoskih bića negoli samo anđeo Gospodinov i Sotona. Ovo je prostor nebeskoga prijestolja. Tamo je mnogo anđeoskih poslužitelja (usp. Zah 3:5).

▣ **“Uklonite prljave haljine ... ja sam uklonio tvoju nepravdu”** Ovo je *Hiphil* IMPERATIV (BDB 693-4, KB 747). Jošuaina sramota simbolički je uklonjena.

▣ **“Vidi”** Ovo je *Qal* IMPERATIV (BDB 906, KB 1157). To je oblik istoga pojma upotrijebljenog u Knjizi proroka Zaharije 1:8.18; 2:1.9 kako bi označio novo viđenje, ali ovdje je IMPERATIV upotrijebljen za naglasak. Jošui je oprosteno, dato je ponovno ovlaštenje, i potpuno je obnovljen kao svećenik i starješina bogoštovlja! Ovaj novi Hram bit će potpuno opskrbljen osobljem!

▣ **“ja sam uklonio tvoju nepravdu od tebe”** Ovo je *Hiphil* oblik riječi (BDB 716, KB 778) što znači “prijeći” (tj. rijeku) ili “proći” (tj. zemljom), ali on je postao onim što ima suzvuk oprosta, oslobođenja (usp. Zah 3:9; 13:2; Mih 7:18-19).

▣ **“odjenut ću te u svečanu odoru”** Ovo je *Hiphil* INFINITIVNI APSOLUT. Ne samo da je grijeh otklonjen, nego su obnovljeni blagoslov i položaj (usp. Lk 15:11-32). Često je u Bibliji odjeća korištena kao simbol našega duhovnog života (npr. Job 19:9; 29:4; Ps 132:9.16.18; Iz 3:18-24; 52:1; 59:17; 61:10). Ovo je posebice istina Pavlovih pisanja u 1. Poslanici Korinćanima 15:53-54; Galaćanima 3:27; Efežanima 4:24; 6:11; Kološanima 3:10.12; i 1. Solunjanima 5:8.

3:5 “Onda rekoh” Ovo upućuje na govornika iz Knjige proroka Zaharije 3:4, ali tko je to? Zadnji izričaj Zaharije 3:5 podrazumijeva da to nije bio anđeo GOSPODINOV, nego GOSPODIN. J. Baldwin (*Tyndale OT commentaries*, str. 114) misli da je Zaharija taj (“i ja rekoh”) koji nepromišljeno izriče potrebu za potpunom opremom velikoga svećenika.

▣ **“čisti turban”** Ovaj pojam (BDB 857) srodan je hebrejskome pojmu upotrijebljenome u Knjizi Izlaska. Upućuje na *mitru* velikoga svećenika (usp. Izl 28:36-39; 39:28.31).

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 3:6-10

⁶I anđeo Gospodinov upozori Jošuu, govoreći: ⁷“Ovako govori GOSPODIN nebeskih vojska: ‘Ako ćeš hodati Mojim putovima i ako ćeš vršiti Moju službu, onda ćeš i upravljati Mojim domom i također ćeš imati naplatu od Mojih dvorova, i Ja ću ti odobriti slobodan pristup među one koji stoje ovdje. ⁸Sad slušaj, Jošua veliki svećeniče, ti i tvoji drugovi koji sjede ispred tebe – uistinu oni su ljudi koji su znak, jer gle, Ja ću dovesti Svoga slugu Mladicu. ⁹Jer gle, kamen što sam Ja postavio pred Jošuu; na jednome kamenu je sedam očiju. Gle, Ja ću urezati natpis na njemu’, objavljuje GOSPODIN nebeskih vojska, ‘i Ja ću ukloniti nepravdu te zemlje u jednome danu. ¹⁰U taj dan’, objavljuje GOSPODIN nebeskih vojska, ‘svatko od vas pozvat će svoga bližnjega da *sjedne* pod njegov trs i pod *njegovo* smokvino stablo.’”

3:6 Zabilježite anđeo GOSPODINOV ili govori u YHWH-inu korist kao što čini prorok (usp. Zah 2:9.11; 4:9; 6:15) ili je ovo Mesijanska referenca. Teško je odlučiti, ali ja mislim kako je to Sâm YHWH koji govori kroz anđela. [Vidjeti Posebnu temu u Knjizi proroka Zaharije 1:11: Anđeo Gospodnji.](#)

▣ **“upozori”** Ovo je *Hiphil* oblik hebrejske riječi (BDB 729, KB 795) za “svjedok”. U ovome obliku BDB kaže da znači “svečano opomenuti”, “upozoriti”, ili “optužiti” (usp. Izl 19:23; 2. Kr 17:13; Neh 9:29-30; Jer 11:7).

Ova poruka vrlo je važna. YHWH je u potpunosti i besplatno oprostio Jošui i, neizravno, Svome zavjetnome narodu, ali Savez je još uvijek uvjetovan. Oproštenje prošlih djela ne uklanja odgovornost od buduće poslušnosti!

3:7 “Ako ćeš hodati Mojim putovima” Zabilježite uvjetovani element dnevnoga zavjetnog načina života vjere (tj. “hodati”, npr. Pnz 8:6; 10:12; 28:9). Biblijska vjera je način života, ne gradnja, vjeroispovijed, ili poseban događaj ili obred. Po njihovim plodovima znat ćete tko poznaje Boga (usp. Mt 7).

Pojam “putovima” (BDB 202) hebrejski je idiom o pobožnome načinu života (usp. Zah 1:6; Jš 1:8.15a; 45:13; 48:15; Jer 3:21; 12:1; 23:12; Hoš 10:13; Ez 7:3.8.9.27; 14:22-23; 18:25.29.30; 24:14; 33:17.20; 36:19).

▣ **“ako ćeš vršiti Moju službu”** Ovo upućuje na obredne dužnosti levita i svećenika. GLAGOL (BDB 1036, KB 1581, *Qal* IMPERFEKT) i IZRAVNI OBJEKT (BDB 1038) dolaze od istoga hebrejskog korijena. Bog želi od svećenika i naroda poslušnost Savezu.

▣ **“ćeš i upravljati Mojim domom”** Ovo je *Qal* IMPERFEKT (BDB 192, KB 220), što se u osnovi koristi za pravo na suđenje (o Mesiji u Ps 72:2) ili pravo na vladanje.

▣ **“i također ćeš imati naplatu od Mojih dvorova”** Ovo je isti GLAGOL kao “vršiti Moju službu” i upućuje ovdje na Hram (BDB 346 I).

▣	
NASB, NJB	“slobodan pristup”
NKJV	“mjesto za hodanje”
NRSV	“pravo pristupa”
TEV	“Ja ću čuti tvoje molitve”

Ovaj izričaj (BDB 237) govori o dužnosti svećenika da pristupe Bogu u korist potrebitih /grješnih ljudi. Izrael je morao biti kraljevstvo takvoga svećenstva (usp. Izl 19:5-6). Jošua i njegovi drugovi svećenici koji su prisni i u neposrednoj bliskosti s Bogom morali su ohrabriti sve Židove da je žrtveni sustav bio posve obnovljen. Jošuin poseban pristup nije bio osobna povlastica, nego bogoštovna, skupna neophodnost. Jošua ima pristup k Bogu, čak kao što Sotona ima pristup k Bogu; jedan za obranu a jedan za optužbu! Bog će slušati obje strane. Jošua bezgrješnost nije ona što osigurava pristup, nego njegova uloga kao velikoga svećenika za Božji narod.

E. W. Hengstenberg, *Christology of the Old Testament*, tvrdi da je hebrejska riječ kaldejski PARTICIP u *Hiphaelu*, što znači “voditi” (str. 279).

▣ **“one koji stoje ovdje”** Ovo upućuje na anđeosko nebesko Vijéće.

3:8 “ti i tvoji drugovi koji sjede ispred tebe” Ovo upućuje na druge svećenike i levite.

▣ **“znak”** Ovo je doslovno “začudan znak” (BDB 68-69). Kako će svećenici biti znak nije jasno navedeno.

▣ **“Svoga slugu”** Ovo je častan naslov Mesije (usp. Iz 52:13; 53:11) i Mojsija (usp. Jš 1:1), Jošue (Jš 24:29), Davida (2. Sam 7:5), i Zerubabela (Hag 2:23). To je moguće pozadina za Pavlovu uporabu “rob Krista”.

▣ **“Mladicu”** Ovo može biti “izdanak” (BDB 855). To je još jedan Mesijanski naslov ([vidjeti Posebnu temu u Dn 4:15: Mladica GOSPODINOVA](#), usp. 6:12; Iz 4:2; 11:1; 53:2; Jer 23:5; 33:15). Vidjeti punu raspru i [Posebnu temu u Knjizi proroka Daniela 4:15: Isus Nazarećanin](#).

Ovaj naslov korišten je o Zerubabelu u Zahariji 6:12 kao simbol kraljevske Davidovske loze. Iznenadujuće je da je upotrijebljen u ovome okviru što naglašava svećenički vid Mesije. Dvojni vidovi iskupitelja (svećenički, usp. Iz 53) i upravnog vođe (kraljevski, usp. Iz 9:6-7) povezani su u Knjizi proroka Zaharije (usp. poglavlje 4).

3:9 “kamen ... jednome kamenu” Poistovjećivanje i svrha ovog kamena prouzročilo je veliku zbrku među tumačima. Neke teorije su: (1) to se odnosi na naprsnik velikoga svećenika (usp. Izl 28:15-20; 39:10-14), kamen za Judu; (2) Mesija je predstavljen Zerubabelom (usp. Zah 6:12; Hag 2:23); (3) to je Mesijansko kraljevstvo (usp. Dn 2:44-45); (4) to je kamen što nosi veliki svećenik (usp. Zah 3:5); (5) to je gradbeni materijal za Hram, moguće ugaoni kamen ili kamen na vrhu (usp. Ps 118:22-23; Iz 8:14-15; 28:16); ili (6) to je još jedan Mesijanski naslov (sluga, mladica, kamen).

▣ **“sedam očiju”** Ovo (BDB 744) upućuje na: (1) oči ili (2) strane brušenoga dragog kamena. To je, kao i Knjiga proroka Zaharije 4:10 i Ezekijela 1:18, čini se simbol za Božje znanje. [Vidjeti Posebnu temu u Knjizi proroka Daniela 1:20: Simbolički brojevi u Pismu](#).

▣ **“Ja ću urezati natpis na njemu”** Ovaj GLAGOL (BDB 836 II, KB 988), u obliku *Piel* PARTICIPA, najčešće je korišten o urezivanju obrađenoga dragog kamena. Prema tome, ugaoni kamen ili vršni kamen samo je nejasna mogućnost za teorije o značenju istog.

▣ **“Ja ću ukloniti nepravdu te zemlje u jednome danu”** GLAGOL (BDB 559 I, KB 561 *Qal* PERFEKT) je metafora za čišćenje i oprostjenje. Upućuje li to na oprostjenje Jošui u Knjizi proroka Zaharije 3:4? To može biti širenja oprostjenja njemu. Može biti buduća referenca (tj. “u taj dan”) na: (1) bivanje Hrama ponovno izgrađenim ili (2) dolazak Mesije.

Ovaj je stih morao podsjetiti Židove o Danu pomirenja (usp. Lev 16), što uključuje obredne očišćenja sâmoga velikog svećenika i njihove obrede za čišćenje naroda.

3:10 “U taj dan” Ovo je proročki idiom (usp. Zah 2:11) o dolasku Sudnjega dana, oprostjenja, i obnove Božjega nauma za čitavo ljudstvo. Uobičajen je u Knjizi proroka Amosa, Hošee, Miheja, Sefanije, i Joela. [Vidjeti Posebnu temu u Zahariji 2:11: Taj dan.](#)

▣ **“sjedne pod njegov trs”** Palestina je bila ratarsko društvo. Ovo je bio ratarski idiom o obiteljskoj sigurnosti i napretku (usp. 1. Kr 4:25; Mih 4:4). Također zabilježite dvostruki naglasak o napretku i zajedništvu zajednice.

Trs ovdje može biti: (1) usporednica sa stablom smokve i označava plod ili (2) način poistovjećivanja hladnog, sjenovitog mjesta za odmor i zajedništvo zajednice.

PITANJA ZA RASPRAVU

Ovaj komentar je vodič za proučavanje, što znači da ste odgovorni za vaše vlastito tumačenje Biblije. Svaki od nas mora hodati u svjetlu kojeg imamo. Prvenstvo u tumačenju imate vi, Biblija, i Sveti Duh. Sad to ne morate prepustiti komentatoru.

Ova pitanja za raspravu predviđena su da vam pomognu promišljati kroz glavne teme ovoga odjeljka Knjige. Ona su napravljena da budu misaono-nametljiva, ne konačna.

1. Tko je bio Jošua? Tko je anđeo GOSPODINOV? Tko je Mladica?
2. Što je značenje Jošuinih prljavih haljina u Knjizi proroka Zaharije 3:3?
3. Kako se Knjiga proroka Zaharije 3:7 odnosi na Zahariju 3:4?
4. Što ili tko je kamen Knjige proroka Zaharije 3:9?

ZAHARIJA 4

PODJELA NA ODLOMKE U SUVREMENIM PRIJEVODIMA

NKJV	NRSV	TEV	NJB
viđenje o svijećnjaku i maslinovu stablu	peto viđenje: zlatni svijećnjak i dva maslonova stabla	viđenje o svijećnjaku	peto viđenje: svijećnjak i maslinova stabla
4:1-7	4:1-7	4:1-2a 4:2b-4 4:5a 4:5b	4:1-6a
4:8-10	4:8-10a 4:10b-14	[TEV mijenja redosljed stihova] 4:10b 4:11-12 4:13a 4:13b 4:14 Božje obećanje Zerubabelu 4:6-7 4:8-10a	[NJB mijenja redosljed stihova] 4:10b-14 tri govora o Zerubabelu 4:6 4:7 4:8-10a
4:11-14			

ČITANJE KRUG TRI (vidjeti **Vodič dobrog biblijskoga čitanja**) SLIJEĐENJE IZVORNE AUTOROVE NAKANE NA RAZINI ODLOMKA

Ovaj komentar je vodič za proučavanje, što znači da ste odgovorni za vaše vlastito tumačenje Biblije. Svaki od nas mora hodati u svjetlu kojeg imamo. Prvenstvo u tumačenju imate vi, Biblija, i Sveti Duh. Sad to ne morate prepustiti komentatoru.

Pročitajte odlomak odjednom. Odredite subjekte (čitanje kruga #3, str. xiv.). Usporedite vašu podjelu subjekta s pet suvremenih prijevoda navedenih gore. Podjela na odlomke nije nadahnuta, ali ona je ključ za slijeđenje izvorne autorove nakane, što je srce tumačenja. Svaki odlomak ima jedan i samo jedan subjekt.

1. Prvi odlomak
2. Drugi odlomak
3. Treći odlomak
4. I tako dalje.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 4:1-7

¹Onda se anđeo koji bijaše govorio sa mnom vrati i probudi me, kao čovjeka koji je probuđen iz svoga sna. ²On mi reče: “Što vidiš?” I ja rekoh: “Gledam, i gle, svijećnjak sav od zlata sa svojim posudicama na vrhu, i njegovih sedam luči sa sedam grlića što pripadaju svakoj luči što su na njegovu vrhu; ³također dva maslinova stabla pokraj njega, jedno s desne strane posudica a druga s njegove lijeve strane.” ⁴Onda ja rekoh anđelu koji bijaše govorio sa mnom kazujući: “Što su ovi, moj gospodaru?” ⁵Tako anđeo koji bijaše govorio sa mnom odgovori mi i reče mi: “Ti ne znaš što su ovi?” I ja rekoh: “Ne, moj gospodaru.” ⁶Onda mi on reče: “Ovo je riječ GOSPODINOVA Zerubabelu što govori: ‘Ne snagom niti silom, nego Mojim Duhom’, govori GOSPODIN nebeskih vojska. ⁷‘Što si ti, o velika planino? Pred Zerubabelom ti ćeš postati ravnicom; i on će iznijeti na vidjelo krovni kamen s poklicima: “Milost, milost njemu!””

4:1 “anđeo koji bijaše govorio sa mnom” Ovo upućuje na anđela vodiča (usp. Zah 1:9.19; 2:3; 4:1.4.5; 5:5.10; 6:4). Ovi anđeli vodiči i tumači uobičajeni su u apokaliptičkoj književnosti (usp. Ez 8:2-3; 40:3-4; Dn 7:16; 8:16-17; 9:22; 10:18-21).

▣ **“se ... vrati”** Zbog uporabe ove iste riječi (BDB 996, KB 1427, *Qal IMPERFEKT*) u Knjizi proroka Zaharije 5:1 i 6:1, “i dođe ponovno” bolje je razumijevanje (usp. NKJV, NRSV, TEV, NJB). Moguće je anđeo otišao kako bi se prorok mogao odmoriti.

▣ **“i probudi me, kao čovjeka koji je probuđen iz svoga sna”** Prorok se odmarao. Međutim, ovo nije bio san, nego viđenje.

4:2 “Što vidiš” Ova hebrejska riječ “vidiš” (BDB 906, KB 1157) književna je oznaka za novo viđenje. Uporabljena je dva puta u ovome stihu. Vidjeti punu bilješku u Knjizi proroka Zaharije 1:8.

▣ **“svijećnjak”** Ovo je hebrejska riječ *menora* (BDB 633), što je doslovno “svjetiljka”. Postoje dva hramska prethodnika: (1) Knjiga Izlaska 25:31-40; Brojeva 8:1-4, svijećnjak u Svetištu što ima sedam grančica i (2) 1. Kraljevima 7:49, svijećnjak u Salamonovu Hramu što ima deset grančica. Međutim, ovo može biti drukčija vrsta svijećnjaka. Opis ne odgovara opisu *menore* u Hramu.

▣ **“sedam svjetiljki”** Svaka od ovih grančica bila je odrezanog vrha s čašicom što je sadržavala sedam stijenja.

▣	
NASB	“sedam grlića”
NKJV	“sedam cjevčica”
NRSV	“sedam usana”
TEV	“mjesto za sedam stijenja”
NJB	“sedam otvora”

Ova hebrejska riječ (BDB 427) može upućivati na cjevčice (usp. NKJV) i time se odnosi na Knjigu proroka Zaharije 4:12 ili upućuje na nazupčane usjeke na vanjskoj strani obruba čašice u koje su bili položeni stijenji (usp. NASB, NRSV, TEV, NJB).

4:3 “dva maslinova stabla” U svjetiljkama je gorjelo maslinovo ulje, tako ova su stabla simbolički dva sredstva YHWH-ina obilnog prosvjetljenja, sila, i opskrba (usp. Zah 4:11-14). Ova dva ista simbola, svjetiljka i maslinovo stablo, također su upotrijebljena u Otkrivenju 11:3-4.

4:4 Ovo peto viđenje vraća se na uzorak jednoga kroz četiri, gdje je prorok molio anđela koji tumači neka mu protumači viđenje (usp. Zah 1:9.19; 2:2; 5:6.10; 6:4).

▣ **“moj gospodaru”** Ovo je hebrejski pojam *adoni* (usp. Zah 3:5). Vidjeti bilješku u Knjizi proroka Zaharije 1:9.

4:5 Anđeo ispituje Zahariju (usp. Zah 4:3), glavno biće, rekavši da bez nadnaravne pomoći Zaharija (tj. svi ljudi) ne može primiti otkrivenje.

4:6 “Zerubabelu” [Zerubabel] Postoji neka zbrka povezana sa Zerubabelom:

1. njegovo rodoslovlje:
  - a. sin Šealtiel (usp. Ezra 3:2.8; 5:2; Neh 12:1; Hag 1:1.12.14; 2:2.23)
  - b. sin Pedaje (usp. 1. Ljet 3:17-19), rođak Šealtiel
2. njegov odnos sa Šešbasarom:
  - a. obojica su bili iz loze Davida (usp. Ezra 1:8)
  - b. obojica su bili upravitelji Jude imenovani od perzijskoga dvora
  - c. obojica su bili uključeni u ponovnu izgradnju Hrama (usp. Ezra 5:14-16 nasuprot Hag 1:14).

On je očito bio unuk izgnanoga Davidovskoga kralja, Jojakina (usp. Ezra 3:2; Mt 1:12; Lk 3:27). Bio je rođen i odrastao je u izgnanstvu. Postaje simbolom (usp. Hag 2:23) obnovljenoga židovskog Davidovskoga vođe (usp. 2. Sam 7), ali on nikad nije bio kralj i nije bio naslijeđen od Davidova rođaka. Njegov glavni zadatak bila je ponovna izgradnja Drugoga hrama. On je obično spomenut u vezi s Jošuo (potomkom izgnanoga velikog svećenika).

▣ **“Ne snagom niti silom”** Ovo je hebrejski pojam (BDB 298) što uobičajeno upućuje na ljudsku fizičku snagu, iako često upućuje na Božji milosrdni dar pomoći jadnima i vjernima. Ovdje je uspoređan sa “silom” (BDB 470). Ljudski napor, sposobnost, i dosjetljivost nisu kadri ispuniti Božji naum. Samo Božja sila može izvršiti Njegovu volju ali On odabire uporabiti ljudsko posredovanje.

▣ **“nego Mojim Duhom”** Ovo je SZ-ni način govorenja o sâmoj prisutnosti i sili Božjoj. Često je bilo razumijevano kao djelatna sila Božje riječi i volje (npr. Br 11:17.25.29; Iz 63:11.14; Neh 9:20). Iz ovoga se razvila zamisao o Duhu kao Božjemu osobnom posredniku (usp. Hag 2:5). To je bilo prepoznavanje potrebe za Božjom silom i prisutnošću kako bi se nadvladale sve političke, duhovne, i fizičke prepreke. Jedino Božansko djelovanje može ispuniti Božja obećanja.

Moguće kako - budući se o dva maslinova stabla raspravlja u Knjizi proroka Zaharije 4:11-14, ovdje biva raspravljano o sâmom ulju. Ako je tako, onda je Duh poistovjećen s uljem. Posebno ulje za pomazanje bilo je korišteno kako bi se uvelo vođe u službu (svećenike, kraljeve, i moguće proroke). Duh je posrednik ojačavanja za služenje.

Dosad nam je u Zahariji predstavljeno nekoliko snažnih duhovnih osobnosti:

1. GOSPODIN /YHWH (npr. Zah 1:1)
2. GOSPODIN nebeskih Vojska (npr. Zah 1:6)
3. GOSPODIN /*adon* (npr. Zah 1:9)
4. anđeo GOSPODINOV (npr. Zah 1:11)
5. Satan /Sotona (npr. Zah 3:1)
6. oni koji su stajali tamo (npr. Zah 3:4).
7. Moj Sluga Mladica (npr. Zah 3:8)
8. Moj Duh (npr. Zah 4:6).

Neki od ovih različiti su naslovi za Boga, dok drugi upućuju na anđeoska bića. Postoji početna množina u Bogu izražena u različitim osobama. [Vidjeti Posebnu temu u Knjizi proroka Daniela 4:8: Duh u Bibliji i Posebnu temu u Danielu 4:28: Trojstvo.](#)

4:7 **“Što”** Ova hebrejska ZAMJENICA (BDB 566) može biti “tko”. Planina je metafora za prepreku: fizičku, osobnu, i duhovnu (npr. Iz 40:4; 41:15; 45:11) i upućuje na ponovnu izgradnju Drugoga hrama. Međutim, može upućivati na samarijsku protivnost (usp. Ezra 4) ili židovsku otupjelost (Hag).

▣ **“krovni kamen”** Ovo upućuje na ponovnu izgradnju Hrama, ali može se odnositi na Knjigu proroka Zaharije 3:8-9, što se nekako povezuje s Mesijom ili kamenom iz Daniela 2:44-45 (tj. vječno Mesijansko kraljevstvo). [Vidjeti Posebnu temu u Danielu 2:34: Ugaoni kamen, posebno I. D.](#)

▣ **“Milost, milost njemu!”** Hebrejski je pojam (BDB 336) dvostruk zbog naglaska. Također je upotrijebljen u Knjizi proroka Zaharije 12:10 za Božju milost ili naklonost. Ovo vjerojatno upućuje na Božji blagoslov nad ponovnom izgradnjom Hrama (usp. Ezra 3:10-11).

Ovaj hebrejski pojam može također značiti “ljepota” (usp. NEB, TEV). Nesigurno je ako je to izjava Bogu ili o Božjem djelu.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 4:8-10

⁸Također riječ Gospodinova dođe k meni, govoreći: ⁹“Ruke Zerubabela položile su temelj ovoga doma, i njegove ruke završit će ga. Onda ćeš znati da me GOSPODIN nebeskih vojska poslao. ¹⁰Jer tko je prezreo dan malih stvari? Ali ovih sedam bit će radosno kad oni vide visak u ruci Zarubabela – *ovo su oči GOSPODINA koje prolaze amo-tamo kroz zemlju.*”

4:8 Otkrivenje je od Boga, ne Zerubabela!

4:9 “Ruke Zerubabela položile su temelj ovoga doma” Ovaj tekst uzrokuje nesuglasicu kad ga netko usporedi s Knjigom o Ezri 5:16 i 3:6. Postoji nekoliko mogućih rješenja:

1. Šešbasar i Zerubabel iste su osobe:
  - a. obojica su knezovi Jude
  - b. obojica su nazvani upraviteljima
  - c. obojica su se vratili iz babilonskoga izgnanstva u Jeruzalem
  - d. obojica su uključena u polaganje temelja Drugoga hrama
2. Šešbasar je pripremio i obnovio žrtveni oltar, ali ne i sâm Hram
3. temelji su započeti sa Šešbasarom, ali prekinuti i ponovno započeti od Zerubabela
4. za dobru raspru o mogućnostima vidjeti Gleason L. Archer, *Encyclopedia of Bible Difficulties*, str. 216-219.

Također zabilježite kako je ovo slikovni govor jer Zerubabel osobno vjerojatno nije radio na sâmome Hramu, nego je odredio druge.

▣ “Onda ćeš znati da me GOSPODIN nebeskih vojska poslao” Iako NASB (1971.) i NKJV imaju ZAMJENICU “me” pisanu velikim slovima, većina engleskih prijevoda, uključujući *Updated NASB 1995.*, nema. Ovaj izričaj vjerojatno se odnosi na Zahariju (usp. Zah 2:8.9.11; 4:9; 6:15). [Vidjeti Posebnu temu dolje: Znati /poznati \(korišteno uglavnom u Ponovljenom zakonu kao obrazac\).](#)

POSEBNA TEMA: ZNATI /POZNATI (korišteno uglavnom u Ponovljenom zakonu kao obrazac)

Hebrejska riječ “znati” (BDB 393) ima nekoliko značenja (semantičkih polja) u *Qal*:

1. razumjeti dobro i zlo – Knjiga Postanka 3:22; Ponovljeni zakon 1:39; Knjiga proroka Izaije 7:14-15; Jona 4:11
2. znati razumijevanjem – Ponovljeni zakon 9:2.3.6; 18:21
3. znati iskustvom – Ponovljeni zakon 3:19; 4:35; 8:2.3.5; 11:2; 20:20; 31:13; Knjiga o Jošui 23:14
4. procijeniti – Ponovljeni zakon 4:39; 11:2; 29:16
5. poznati osobno:
  - a. osobu – Knjiga Postanka 29:5; Izlazak 1:8; Ponovljeni zakon 22:2; 33:9
  - b. boga – Ponovljeni zakon 11:28; 13:2.6.13; 28:64; 29:26; 32:17
  - c. YHWH-u – Ponovljeni zakon 4:35.39; 7:9; 29:6; Knjiga proroka Izaije 1:3; 56:10-11
  - d. osobu seksualno – Knjiga Postanka 4:1.17.25; 24:16; 38:26
6. naučena vještina ili znanje – Knjiga proroka Izaije 29:11.12; Amos 5:16
7. biti mudar – Ponovljeni zakon 29:4; Izreke 1:2; 4:1; Knjiga proroka Izaije 29:24
8. Božje poznavanje:
  - a. Mojsija – Ponovljeni zakon 34:10
  - b. Izraela – Ponovljeni zakon 31:21.27.29.

4:10 “Jer tko je prezreo ... malih stvari” Neki nagađaju da je Zerubabel (ili drugi tadašnji vođe) bio uzet u zarobljeništvo kao mlad čovjek i sad je bio vrlo star. On se sjećao Salamonova veličanstvenog Hrama, a ovaj Drugi hram bio je tek jedva usporediv s njim. Razlike su bile nekako obeshrabrujuće za ljude (usp. Ezra 3:12; Hag 2:3).

▣ “ovih sedam” Postoji neslaganje među engleskim prevoditeljima o tome gdje bi ovo moralo biti smješteno u tekstu:

1. kao subjekt o “bit će radosno” (NASB, NKJV)
2. kao povezano s “oči Gospodina” (NRSV).

One mogu biti povezane sa “sedam izbrušenih kamena” iz Knjige proroka Zaharije 3:9 ili na sedam grančica i čaša svijećnjaka iz Zaharije 4:2. Međutim, njihovo djelovanje odnosi se na četiri anđeoska jahača iz prvoga viđenja i četiri kočije iz zadnjeg viđenja.

▣ **“visak”** Ova složenica [u engl. *plumb line* – op.prev.] (BDB 6, “kamen” i BDB 95, “kositar”, “olovnica”) neizvjesna je. Sastavljena je od “kamen” i “kositar” (usp. 2. Kr 21:13; Am 7:7-8), što je bila gradbena metafora često korištena za uništenje (npr. Iz 34:11), ali u ovome okviru, za ponovnu izgradnju. Visak je bio u GOSPODINOVIM rukama (tj. izgnanstvo), ali sad je u Zerubabelovim rukama za obnovu kroz Božjeg Duha, koji predstavlja Njegovu silu za Njegovu svrhu (usp. Zah 4:6).

▣ **“oči”** Ovo je antropomorfistički idiom. Bog zna sve i žudi da Juda i Jeruzalem budu ponovno izgrađeni i uspješni. Međutim, okolni narodi bit će osuđeni.

▣ **“prolaze amo-tamo”** Ovo je hebrejska riječ “raspon” (BDB 1001-1002, KB 1439). Korištena je u nekoliko značenja:

1. za Božji blagoslov, ovdje i u 2. Knjizi Ljetopisa 16:9
2. za one koji traže Boga, Knjiga proroka Amosa 8:12 i moguće Daniela 12:4
3. za traženje nekog tko je pobožan, Knjiga proroka Jeremije 5:1.

Božje sveznanje oslikano je konjima (poglavlje 1) i kočijama (poglavlje 6) koji prolaze čitavom Zemljom (tj. prelaze kroz čitavi svijet). Ovdje to znači da poseban kamen (usp. Zah 4:7) ili poseban svijećnjak (usp. Zah 4:2) također simboliziraju Njegovu prisutnost, svrhu, i sveznanje.

U smislu ova metafora o ponovnoj izgradnji točno je ono što je anđeo GOSPODINOV želio da se vidi iz Knjige proroka Zaharije 1:12-17.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 4:11-14

¹¹Onda mu rekoh: “Što su ova dva maslinova stabla s desne strane svijećnjaka i njemu slijeva?” ¹²I ja odgovorih drugi put i rekoh mu: “Što su dvije maslinove mladice koje su pokraj dvije zlatne cijevi, što izljevaju zlatno ulje iz sebe?” ¹³Tako on mi odgovori, govoreći: “Ti ne znaš tko su ove?” I ja rekoh: “Ne, moj gospodaru.” ¹⁴Onda mi on reče: “Ove su dva pomazanika koji stoje kod Gospodara čitave zemlje.”

4:11 “Što su ova” Ponovno prorok pita anđeoskoga vođu za tumačenje viđenja.

▣ **“ova dva maslinova stabla”** Iz okvira, i povijesnoga i biblijskog, ona predstavljaju Zerubabela i Jošuu, koji predstavljaju dva vida Mesijine osobe i djela, upravno /kraljevski i žrtveno /svećenički.

4:12 “dvije maslinove mladice” Hebrejski pojam “mladice” (BDB 987) doslovno je “klas žita” (usp. Post 41:5; Iz 17:5) iz zamisli o “ostaviti kome što u baštinu”. Međutim, u ovome okviru to upućuje na maslinove mladice što sadrže masline.

Svi komentatori moraju se podsjetiti da je ovo apokaliptičko viđenje. Točnost, dosljednost, i logika nisu zahtijevani! Okvir (književni i povijesni) i autorova nakana ključ su elemenata tumačenja!

▣ **“cijevi”** Ova je riječ upotrijebljena jedino ovdje u SZ-u (BDB 857). Moguće su to plodom krcate mladice maslinova stabla. To čini se upućuje na dva maslinova stabla koja opskrbljuju uljem sedam grančica pomoću ovih zlatnih utora ili cjevčica.

▣ **“zlatne cijevi ... zlatno ulje”** Isti hebrejski pojam “zlatne /zlatno” (BDB 262) pojavljuje se dva puta u ovome stihu. Prvi označava cjevčice kroz koje teče ulje. Druga se uporaba izgleda odnosi na boju sâmoga maslinova ulja, što je zlatna.

4:13 “moj gospodaru” Ovo je Zaharijin uobičajen pojam (*adonai*) naslovljavanja anđeoskoga vodiča (usp. Zah 1:9.19; 4:4.5.13).

4:14 “dva pomazanika” Ova hebrejska riječ “pomazani” (BDB 844 I), što je riječ za “svježe ulje”, nije bila korištena za obredno pomazanje. Postoji druga hebrejska riječ korištena za obredno pomazanje u SZ-u (BDB 602), tako doslovni izričaj “sinovi svježega ulja” nije očito imao Mesijanske (tj. Pomazanik) suzvuke. Ovdje to može imati suzvuk blagoslovljenih ili suzvuk uspjeha (usp. Zah 3:10).

Okvir, ne leksikon ili rječnik, mora odrediti značenje. Autorska nakana kao što je izražena u nadahnutome tekstu mora uzeti prednost. Slična leksička poteškoća s riječi /zamisli o pomazanju nađena je u Jakovljevoj poslanici 5:14, gdje je upotrijebljena jedna neočekivana ne-religijska riječ za pomazanje.

I Jošua i Zerubabel Božji su alati za izvršenje privremenog zadatka (ponovna izgradnja Hrama) i eshatološki su simbol dolaska Mesije kao Svećenika - Kralja (kao Melkisedek, usp. Post 14).

▣ **“Gospodara čitave zemlje”** Zaharija je koristio pojam *adon* (BDB 10) za naslovljavanje anđeoskoga vođe, ali ovdje u Knjizi proroka Zaharije 6:5 to upućuje na YHWH-u, Stvoritelja, Održavatelja, Osiguravatelja, i Ljubitelja čitavog Stvorenja (usp. Jš 3:11.13; Ps 97:5; Mih 4:13). To je točno ta sveopća dimenzija Božje naravi što zahtijeva da Jeruzalem i Hram budu obnovljeni, jer Mesija će doći od židovskih ljudi i naroda! Božji iskupiteljski naum uključuje pogane, koji su jamačno iznenadili Hagaja i židovsko vodstvo (npr. Zah 9:7.10; 14:16). [Vidjeti Posebnu temu u Danielu 9:15: YHWH-in vječni iskupiteljski naum.](#)

PITANJA ZA RASPRAVU

Ovaj komentar je vodič za proučavanje, što znači da ste odgovorni za vaše vlastito tumačenje Biblije. Svaki od nas mora hodati u svjetlu kojeg imamo. Prvenstvo u tumačenju imate vi, Biblija, i Sveti Duh. Sad to ne morate prepustiti komentatoru.

Ova pitanja za raspravu predviđena su da vam pomognu promišljati kroz glavne teme ovoga odjeljka Knjige. Ona su napravljena da budu misaono-nametljiva, ne konačna.

1. Kako se poglavlja dva i tri odnose prema poglavlju četiri?
2. Zašto je viđenje toliko naizgled nepovezano za tumačenje?
3. Zašto su pojedinosti toliko varave?

ZAHARIJA 5

PODJELA NA ODLOMKE U SUVREMENIM PRIJEVODIMA

NKJV	NRSV	TEV	NJB
viđenje o letećem svitku 5:1-4	šesto viđenje: leteći svitak 5:1-4	viđenje o letećem svitku 5:1-2 5:3-4	šesto viđenje: leteći svitak 5:1-4
viđenje o ženi u košari 5:5-11	sedmo viđenje: žena u košari 5:5-11	viđenje o ženi u košari 5:5 5:6 5:7 5:8-9 5:10 5:11	sedmo viđenje: žena u bušel košari 5:5-11

ČITANJE KRUG TRI (vidjeti Vodič dobrog biblijskoga čitanja) SLIJEĐENJE IZVORNE AUTOROVE NAKANE NA RAZINI ODLOMKA

Ovaj komentar je vodič za proučavanje, što znači da ste odgovorni za vaše vlastito tumačenje Biblije. Svaki od nas mora hodati u svjetlu kojeg imamo. Prvenstvo u tumačenju imate vi, Biblija, i Sveti Duh. Sad to ne morate prepustiti komentatoru.

Pročitajte odlomak odjednom. Odredite subjekte (čitanje kruga #3, str. xiv.). Usporedite vašu podjelu subjekta s pet suvremenih prijevoda navedenih gore. Podjela na odlomke nije nadahnuta, ali ona je ključ za slijeđenje izvorne autorove nakane, što je srce tumačenja. Svaki odlomak ima jedan i samo jedan subjekt.

1. Prvi odlomak
2. Drugi odlomak
3. Treći odlomak
4. I tako dalje.

PROUČAVANJE RIJEČI I IZRIČAJA

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 5:1-4

¹Onda ja podigoh svoje oči ponovno i promatrah, i gle, *tamo bijaše leteći svitak*. ²I on mi reče: “Što vidiš?” I ja odgovorih: “Vidim leteći svitak; njegova duljina je dvadeset lakata a njegova širina deset lakata.” ³Onda mi on reče: “To je prokletstvo koje ide preko lica čitave zemlje; zasigurno svatko tko krade bit će odstranjen prema pisanju na jednoj strani, a svatko tko se zaklinje bit će odstranjen prema pisanju na drugoj strani. ⁴Ja ću učiniti da bude objelodanjeno”, objavljuje GOSPODIN nebeskih vojska, “i ući će u kuću lopova i kuću onoga koji se zaklinje krivo Mojim imenom; i to će provesti noć unutar te kuće i proždrijeti ju s njenim drvljem i kamenjem.”

5:1 “Onda ja podigoh svoje oči ponovno i promatrah” Ovo je redovit književni uvod za novo viđenje. Vidjeti punu bilješku u Knjizi proroka Zaharije 1:8. Ovo poglavlje sadržava dva viđenja (usp. Zah 5:5).

▣ **“leteći svitak”** Ovo može podrazumijevati rastegnutu zastavu (GLAGOL, BDB 733 I, KB 800, *Qal* AKTIVNI PARTICIP i IMENICA, BDB 166). Iz Knjige proroka Zaharije 5:3 njegova je poruka okarakterizirana kao “prokletstvo”. Ovaj isti negativan suzvuk povezan sa “svitk(om)” nađen je u Knjizi proroka Jeremije 36:2 i Ezekielu 2:9.

5:2 “on mi reče” Apokaliptička književnost okarakterizirana je dijalogom između čovjeka i anđeoskoga bića. Knjiga proroka Zaharije ima više anđeoskoga tumačenja negoli ikoja druga Knjiga SZ-a:

1. anđeo vodič
2. anđeo GOSPODINOV
3. Satan /Sotona
4. anđeoski pratitelji
5. anđeli djelatni u sâmim viđenjima.

▣ **“dvadeset lakata ... deset lakata”** Lakat (BDB 52) je istovrijedan dužini od ljudskoga lakta do njegova najduljeg prsta ([vidjeti Posebnu temu u Knjizi proroka Daniela 3:1: Lakat](#)). To je bilo oko osamnaest inča [inč = 25,401 mm – op.prev.]. Veličina ovoga svitka neuobičajeno je velika, 10 jardi puta 5 jardi [jard = 30 cm – op.prev.]. Neki komentatori vide kako se to odnosi na mjere “Svetoga predvorja sa stupovima” u 1. Knjizi o Kraljevima 6:3, što je bilo mjesto religijskoga učenja i sudske uprave (usp. 1. Kr 7:67), ali ovdje to čini se jednostavno označava zanimljivu poruku. Zapamtite ovo je apokaliptička slika!

5:3 “prokletstvo” Ovaj hebrejski pojam (BDB 46) ima dva srodna zavjetna značenja:

1. zakleti se prisegom (usp. Pnz 29:12.14)
2. prekršena prisega okrenuta u prokletstvo (usp. Pnz 29:18.19.20-21; Jer 21:10; Ez 16:59; 17:16.18.19; Dn 9:11).

Ovaj je pojam gotovo isključivo korišten za Božji bijes prema Njegovu nevjernome narodu i pobuni. Najbolji sažetak zahtjeva i posljedica Saveza je Ponovljeni zakon 27 - 29. Kome je više dato, više se zahtijeva (usp. Lk 12:48).

▣ **“čitave zemlje”** Ovo upućuje na Palestinu jer se ovaj stih i naredni odnose na prekršaje Deset zapovijedi. [Vidjeti Posebnu temu dolje: Kopno, država, Zemlja.](#)

POSEBNA TEMA: KOPNO, DRŽAVA, ZEMLJA

Kao svi hebrejski korijeni, okvir je presudan u određivanju njihovih namjeravanih značenja. Ograničeni broj hebrejskih korijena (tj. drevni semitski jezik) uzrokuje svakome od njih djelovati s različitim značenjima i suzvicima. Ovaj korijen (BDB 75, KB 90) može značiti:

1. čitavu planetu (iako drevni ljudi nisu shvaćali njenu veličinu i oblik. Uobičajeno je korišteno za “poznati svijet”):
  - a. Knjiga Postanka 1 - 2; 6 - 9; 10:32; 11:1.4.8.9; 14:19; 18:18.25; 22:18, itd.
  - b. Knjiga Izlaska 9:29; 19:5
  - c. Psalam 8:1.9; 24:1; 47:2.7; Knjiga proroka Jeremije 25:26.29.30
  - d. Izreke 8:31
  - e. Knjiga proroka Izaije 2:19.21; 6:3; 11:4.9.12; 12:5
2. Zemlja u oprečju s nebom:
  - a. Knjiga Postanka 1:2
  - b. Knjiga Izlaska 20:4
  - c. Ponovljeni zakon 5:8; 30:19
  - d. Knjiga proroka Izaije 37:16
3. metafora za ljudske žitelje planete:
  - a. Knjiga Postanka 6:11; 11:1
  - b. 1. Knjiga o Kraljevima 2:2; 10:24

- c. Knjiga o Jobu 37:12
- d. Psalam 33:8; 66:4
- 4. država ili područje:
  - a. Knjiga Postanka 10:10.11; 11:28.31
  - b. posebice Izrael (dar od YHWH, On ga posjeduje)
- 5. tlo, usp. Knjiga o Jošua 7:21
- 6. podzemlje /podzemni svijet (KB 91):
  - a. Knjiga Izlaska 15:12
  - b. Psalam 22:29; 71:20; Knjiga proroka Jeremije 17:13; Jona 2:6
- 7. novi svijet:
  - a. Knjiga proroka Izaije 9:1-7; 65:17; 66:22
  - b. vidi NZ, Poslanica Rimljanima 8:19-22; Galaćanima 6:15; 2. Petrova 3:13; Otkrivenje 21:1.5.

Zapamtite, okvir, okvir, okvir je ključan. Često mogu pomoći srodni korijeni, ali ne uvijek.

▣ (5:3)

NASB	“odstranjen” (dva puta)
NKJV	“istisnut” (dva puta)
NRSV	“odrezan” (dva puta)
TEV	“biti uklonjen”... “odnijet”
NJB, NIV	“protjeran”

Ova hebrejska riječ (BDB 667, KB 720) u *Niphal* obliku znali “biti počišćen” ili “pročišćen”. Poteškoća jeste ta da isto tako može značiti “očišćen od krivnje” ili “učiniti nedužnim”. Međutim, Knjiga proroka Zaharije 5:4 potvrđuje negativan suzvuk u 5:3.

Kao što je Jošua bio očišćen i obnovljen za zavjetnu čistoću u poglavlju 3, tako je također, mora biti narod Božji. Oni koji odbiju pokoriti se (npr. Zah 3:7) bit će odstranjeni (usp. Zah 5:4).

▣ “pisanju na jednoj strani” Kulturološki simbol pisanja na obje strane svitka podrazumijeva puno i potpuno prokletstvo (usp. Ez 2:9-10; Otk 5:1).

5:4 “onoga koji se zaklinje krivo Mojim imenom” Ovaj zavjetni prekršaj (tj. “zaklinje” BDB 989) može uključiti dva različita načina izgovaranja Božjega Imena uzalud:

1. tijekom štovanja (usp. Pnz 5:11; 6:13; 10:20)
2. laganje u sudskome postupku (usp. Izl 20:16; 23:7; NJB, NEB, REB).

Ako ustvari ova dva zakona predstavljaju dva vida Mojsijevskoga Saveza, djelovanja i stavove prema YHWH-i i YHWH-inome narodu (oni simboliziraju čitav Savez), onda je #1 bolja.

▣ “to ... ju” Prvi “to” upućuje na leteći svitak s prokletstvom. Svitak je poosobljen kao da ulazi u kuću lomitelja Saveza. Drugi “ju” odnosi se na kuću (tj. “drvlje i kamenje”).

▣ “proždrijeti” Ovaj hebrejski pojam (BDB 477, KB 476) u *Piel* PERFEKT obliku znači “završiti”, “dovesti kraju”, ili “potpuno”. U ovome okviru to upućuje na potpunu i totalnu osudu. Ovaj isti pojam upotrijebljen je u odlomku o prokletstvu i blagoslovu Saveza u Ponovljenome zakonu (usp. Pnz 28:21; vidjeti također Jer 14:12). Lomitelji Saveza bit će u potpunosti i potpuno uništeni i uklonjeni.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 5:5-11

⁵Onda anđeo koji bijaše govorio sa mnom izade i reče mi: “Podigni sad svoje oči i pogledaj što se to pojavljuje.” ⁶Ja rekoh: “Što je to?” I on reče: “To se efa pojavljuje.” Opet on reče: “Ovo je njihovo pojavljivanje u čitavoj zemlji ⁷(i gle, olovni poklopac bijaše podignut); a ovo je žena koja sjedi unutar efe.” ⁸Onda on reče: “To je Pokvarenost!” I on je zbaci u sredinu efe i baci olovni uteg na njen otvor. ⁹Onda ja podigoh svoje oči i pogledah, i tamo bijahu dvije žene koje izlaze s vjetrom u svojim krilima; a one imahu krila kao krila rode, i one podigoše efu između zemlje i nebesa. ¹⁰Ja rekoh anđelu koji bijaše govorio sa mnom: “Kamo odnose efu?” ¹¹Onda mi on reče: “Da izgrade hram za nju u zemlji Šinear; i kad to bude pripremljeno, ona će biti postavljena tamo na svoje vlastito postolje.”

5:5 “Podigni sad svoje oči i pogledaj” Ovaj književni izričaj (posebno “pogledaj”) uvodi novo viđenje. Vidjeti bilješku u Knjizi proroka Zaharije 1:8.

5:6 “Što je to” Ponovno prorok moli za anđeosko tumačenje viđenja, kao što je učinio u svima osim u jednome od šest viđenja.

▣ **“efa”** Ovo je hebrejski pojam (BDB 35) za jednu od najvećih mjera za suhe stvari korišten od Židova. [Vidjeti Posebnu temu dolje: Drevne blisko-istočne težine i zapremnine \(metrologija\)](#). Postojale su možda dvije vrste (usp. Pnz 25:14; Izr 20:10). Suvremeni znanstvenici stavljaju je između pet i deset galona [1 galon = 3,78 l – op.prev.] (usp. Ez 45:11). Ovdje to djeluje u opisivanju velike košare korištene kao kavez. *The NIV Study Bible*, str. 412, daje zanimljiv prijedlog: “Ova jedna je nedvojbeno povećana (kao leteći svitak u Zah 5:1-2) za svrhu viđenja”.

POSEBNA TEMA: DREVNE BLISKO-ISTOČNE TEŽINE I ZAPREMINE (METROLOGIJA)

Težine i mjerenja korištena u trgovačke svrhe bila su najvažnija u starome poljodjelskom gospodarstvu. Biblija poziva Židove da budu poštenu u njihovoj međusobnoj razmjeni (Lev 19:35-36; Pnz 25:13-16; Izr 11:1; 16:11; 20:10). Stvarna poteškoća nije bila samo poštenje, nego i nestandardizirani pojmovi i sustavi korišteni u Palestini. Izgleda da su postojale dvije skupine težina; “laka” i “teška” za svaki iznos (vidi *The Interpreter's Dictionary of the Bible*, tom 4, str. 831). Isto tako je i egipatski decimalni sustav (osnova 10) bio usklađen s mezopotamskim šezdesetnim sustavom (osnova 6).

Mnoge od tih korištenih “veličina” i “iznosa” temeljile su se na dijelovima ljudskoga tijela, životinjskim teretima, i ratarskim spremištima, ali ni jedan od njih nije bio standardiziran. Stoga, tablice su jedine procjene stanja i provizorne su. Najlakši način za predočavanje težina i mjera je tablica o omjerima.

I. Najčešće korišteni pojmovi za zapremninu

A. Suhe mjere

1. *Homer* (BDB 330, moguće “magareći – teret”, BDB 331), npr. Levitski zakonik 27:16; Knjiga proroka Hošee 3:2
2. *Letek* (ili *leteh*, BDB 547, moguće se smjera na Hoš 3:2)
3. *Efa* (BDB 684), npr. Knjiga Postanka 18:6; 1. Samuelova 25:18; 1. Kraljevima 18:32; 2. Kraljevima 7:1.16.18
4. *Šekel – Se`ah* (BDB 684), npr. Knjiga Postanka 18:6; 1. Samuelova 25:18; 1. Kraljevima 18:32; 2. Kraljevima 7:1.16.18
5. *Gomer* (BDB 771 II, moguće “svežanj, snop”, vrsta otpalog zrnja [ili žita – op.prev.], BDB 771 I), npr. Knjiga Izlaska 16:16.22.36; Levitski zakonik 23:10-15
6. *Hina - `Issaron* (BDB 798, “deseti dio”), npr. Knjiga Izlaska 29:40; Levitski zakonik 14:21; Brojevi 15:4; 28:5.13
7. *Qav* (ili *Kab*, BDB 866), usp. 2. Knjiga o Kraljevima 6:25.

B. Tekuće mjere

1. *Kor* (BDB 499), npr. Knjiga proroka Ezekiel 45:14 (može biti suha mjera, 2. Ljet 2:10; 27:5)
2. *Bat* (BDB 330, jednak *homeru*), npr. 2. Knjiga Ljetopisa 2:10; 3:5; Ezekiel 45:10-11.14
3. *Hin* (BDB 228), npr. Knjiga Izlaska 29:40; Levitski zakonik 19:36; Ezekiel 45:24
4. *Log* (BDB 528), Levitski zakonik 14:10.12.15.21.24.

C. Tablica (uzeta iz Roland de Vaux, *Ancient Israel*, tom 1, str. 201 i *Encyclopedia Judaica*, tom 16, str. 379)

homer (suhi)	= kor (tekući ili suhi)	1					
efa (suha)	= bat (tekući)	10	1				
šekel (suhi)		30	3	1			
hin (tekući)		60	6	2	1		
omer/`issaron (suhi)		100	10	-	-	1	
kab (suhi)		180	18	6	3	-	1
log (tekući)		720	72	24	12	-	4

II. Najviše korišteni pojmovi za težinu

A. Tri najuobičajenije težine su *talent*, *šekel*, i *ger*.

1. Najveća težina u SZ-u je talent. Iz Knjige Izlaska 38:25-26 učimo da jedan talent odgovara 3.000 šekela (tj. "okrugla težina", BDB 503).
2. Pojam *šekel* (BDB 1053, "težina") tako je često korišten da je pretpostavljen, ali to tekst ne izjavljuje. Postoji nekoliko vrijednosti šekela spomenutih u SZ-u:
  - a. "trgovačko standardni" (NASB u Post 23:16)
  - b. "hramski šekel" (NASB u Izl 30:13)
  - c. "po kraljevskoj težini/mjeri" (NASB u II. Sam 14:26), nazvan također "kraljevska težina" u papirusima s Elefantine.
3. *Ger* (BDB 176 II.) procijenjena vrijednost je 20 po šekelu (usp. Izl 30:13; Lev 27:25; Br 3:47; 18:16; Ez 45:12). Taj se omjer mijenja od Mezopotamije do Egipta. Izrael je najuobičajenije slijedio vrednovanje iz Kanaana (Ugarit).
4. *Mina* (BDB 584) procijenjena vrijednost je na 50 ili 60 šekela. Taj je pojam pronađen uglavnom u starijim Knjigama SZ-a (tj. Ez 45:12; Ezr 2:69; Neh 7:70-71). Ezekiel je koristio 60 na 1 omjer, dok je Kanaan koristio 50 na 1 omjer.
5. *Bek* (BDB 132, "pola šekela", usp. Post 24:22) u SZ-u korišten je samo dva puta (usp. Post 24:22; Izl 38:26) i procijenjena vrijednost je jedna-polovica šekela. Njegovo ime znači "dijeliti".

B. Tablica

1. Temeljena na Petoknjžju

talent	1			
mina	60	1		
šekel	3.000	50	1	
bek	6.000	100	2	1
ger	60.000	1.000	20	10

2. Temeljeno na Knjizi proroka Ezekiel

talent	1				
mina	60	1			
šekel	3.600	60	1		
bek	7.200	120	2	1	
ger	72.000	1.200	20	10	1

▣ (5:6)

NASB

"pojavljivanje"

NKJV

"sličnost"

NRSV, NIV

"nepravda"

TEV

"grieh"

NJB, NAB, NEV, REB

"krivnja"

JPSOA

"oko"

Ova hebrejska riječ može biti "ono što je vidljivo" (BDB 744, "oko", usp. NKJV, NET, JPSOA) ili neki rukopisi imaju "nepravda" (BDB 730, usp. LXX, Pešita, NRSV, TEV, NJB). Jedina razlika između ova dva pojma je između *waw* i *yod*. Razumijevanje o "nepravda" bolje odgovara trenutačnome okviru (usp. Zah 5:8.11), međutim, NET Biblija tvrdi da je "oko" u ovome stihu usporedno s "oko" u Knjizi proroka Zaharije 4:10. Ovo nečije zlo prožimajuće je na Zemlji kao što je YHWH-ino sveznanje prožimajuće na Zemlji.

5:7 "olovni poklopac" Postoje dva stajališta o olovu što pokriva košaru:

1. ovo može upućivati na mjerni kamen korišten u trgovini. Taj jedan bio je težak kao olovo. Ako je to tako ovo pojačava stajalište da se ovo viđenje bavi s pokvarenom trgovinom i, time, palim svjetskim privrednim sustavima (usp. Hoš 12:7; Am 8:5; Mih 6:11)
2. vjerojatnije tumačenje jeste to da je "olovo" bilo u svrhu sigurnosti. Pokvarenost je bila odvojena i sadržana i bit će uklonjena iz Obećane zemlje. Ona je pokušavala pobjeći, ali nije mogla (usp. Zah 5:6-8).

5:7-8 “žena ... Pokvarenost” Pokvarenost je IMENICA ŽENSKOGA RODA (BDB 958), često korištena u suprotivosti s pravедnošću. To je vjerojatno razlog zašto je poosobljena kao žena (usp. Otk 17:3-8.18). Ako je efa regularna veličina, onda je to vrlo mala žena. Neki je vide kao onu koja predstavlja idolopoklonstvo (usp. Zah 5:11), što znači kako je ovo usporedno s 5:3-4. Pokvarenost će biti uklonjena od Božjega naroda i Božje Obećane zemlje.

5:8 “on je zbaciti” Žena je pokušavala pobjeći, ali anđeo ju je prisilio ući u efu. Okvir je sklon simbolu značenja grješni Židovi (usp. Zah 5:3-4).

Isti GLAGOL (BDB 1020, KB 1527, *Hiphil* IMPERFEKT) upotrijebljen je za opis kako je anđeo držao i ženu i olovni uteg.

▣ **“baci olovni uteg na njen otvor”** Ovo je doslovno “usta” (BDB 804), ali ovdje to upućuje na poklopac kaveza efe a ne na usta žene.

5:9 “dvije žene” Neki ih vide kao pomoćnike “pokvarenosti” (usp. Zah 5:11). Drugi ih vide kao Božje sluge koje uklanjaju grješnost iz Obećane zemlje, ali zbog toga što je riječ “pokvarenost” ŽENSKOGA RODA, tako su također, ovi anđeli. Ovo su jedini anđeli ženskoga roda spomenuti u čitavoj Bibliji.

▣ **“s vjetrom u svojim krilima”** Neki povezuju “vjetrom” s Duhom (usp. Zah 4:6). Riječ može značiti to i u hebrejskome (BDB 924) i grčkome, ali vjerojatno upućuje na poslovično silu uzdizanja krila rode ili njihovu brzinu. Rode su bile poznate po svojoj snazi i nosivoj sposobnosti.

5:11 “Da izgrade hram za nju” Ovo može biti sarkazam ili doktrina. Vjerni, poslušni Židovi imat će ponovno izgrađeni Hram za štovanje YHWH, tako će idolopoklonički, nevjerni Židovi imati otpadničko mjesto štovanja.

▣ **“Šinear”** Ovo je drevno ime za Babilon (BDB 1042, usp. Post 10:10; 11:2.4; 14:1; Iz 11:11.13-14; 47; Jer 50 - 51; Dn 1:2; Otk 14:8; 16:19; 17:1-7), što je biblijska metafora za zlo. Mnogi to povezuju s izgnaničkim iskustvom (usp. Zah 2:6-7) i također s onim Židovima koji se nisu vratili u Palestinu!

▣ **“ona će biti postavljena”** Ovo znači (BDB 628, KB 679 *Hophal* PERFEKT) “postaviti kao idol koji se ne može kretati”. To je moguće metafora za čišćenje zemlje Palestine od idolatrije i postavljanje pozornice za Božju osudu carstava Plodnoga Polumjeseca.

PITANJA ZA RASPRAVU

Ovaj komentar je vodič za proučavanje, što znači da ste odgovorni za vaše vlastito tumačenje Biblije. Svaki od nas mora hodati u svjetlu kojeg imamo. Prvenstvo u tumačenju imate vi, Biblija, i Sveti Duh. Sad to ne morate prepustiti komentatoru.

Ova pitanja za raspravu predviđena su da vam pomognu promišljati kroz glavne teme ovoga odjeljka Knjige. Ona su napravljena da budu misaono-nametljiva, ne konačna.

1. Odnosi li se ovo viđenje prvenstveno na budućnost ili prošlost?
2. Tko je naslovljen?
3. Kako se to odnosi na druga viđenja? (Sjetite se i pokušajte povezati svih osam viđenja u jednu jedinstvenu cjelinu.)
4. Na koji Hram upućuje Knjiga proroka Zaharije 5:11?

ZAHARIJA 6

PODJELA NA ODLOMKE U SUVREMENIM PRIJEVODIMA

NKJV	NRSV	TEV	NJB
viđenje o četiri kočije 6:1-8	osmo viđenje: četiri kočije 6:1-8	viđenje o četiri kočije 6:1-4 6:5 6:6-8	osmo viđenje: kočije 6:1-8
zapovijed da se okruni Jošua 6:9-13 6:14-15	krunidba Mesijanskoga vođe 6:9-14 6:15	zapovijed da se okruni Jošua 6:9-14 6:15	zavjetna kruna 6:9-15a 6:15b

ČITANJE KRUG TRI (vidjeti Vodič dobrog biblijskoga čitanja) SLIJEĐENJE IZVORNE AUTOROVE NAKANE NA RAZINI ODLOMKA

Ovaj komentar je vodič za proučavanje, što znači da ste odgovorni za vaše vlastito tumačenje Biblije. Svaki od nas mora hodati u svjetlu kojeg imamo. Prvenstvo u tumačenju imate vi, Biblija, i Sveti Duh. Sad to ne morate prepustiti komentatoru.

Pročitajte odlomak odjednom. Odredite subjekte (čitanje kruga #3, str. xiv.). Usporedite vašu podjelu subjekta s pet suvremenih prijevoda navedenih gore. Podjela na odlomke nije nadahnut, ali ona je ključ za slijeđenje izvorne autorove nakane, što je srce tumačenja. Svaki odlomak ima jedan i samo jedan subjekt.

1. Prvi odlomak
2. Drugi odlomak
3. Treći odlomak
4. I tako dalje.

OKVIRNI UVIDI

- A. Osmo je viđenje izgleda usporedno s Knjigom proroka Zaharije 1:7-17, s prvim viđenjem (isti broj obojanih konja i ista djelatnost ophodnje u svim smjerovima).
- B. Glavni potisak je Božje sveznanje i nadzor ljudske povijesti kako bi se potpuno izvršile Njegove iskupiteljske svrhe.
- C. Knjiga proroka Zaharije 6:9-15 nije još jedno viđenje, nego povijesna referenca usredotočena na Jošuu. Ovaj Mesijanski odlomak povezuje kraljevski vid (tj. "krunu", Zah 6:11; "sjesti i vladati na Svome prijestolju", 6:13) i svećenički vid ("velikog svećenika", Zah 6:11; "On će biti svećenik na Svome prijestolju", 6:13).

Ipak, mora biti izjavljeno da pojam “Mladica” može upućivati na Zerubabela (usp. Zah 3:8). Očevidno je da su Jošua i Zerubabel povezani (usp. Zah 4:1.14; 6:13). Ovo povezivanje kralja i svećenika također je prisutno u Psalmu 110:1.4 i podrazumijevano u 1. Knjizi o Samuelu 2:35.

PROUČAVANJE RIJEČI I IZRIČAJA

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 6:1-8

¹Sad ja podigoh svoje oči ponovno i promatrah, i gle, četiri kočije bijahu izlazile između dviju planina; a planine *bijahu* brončane planine. ²S prvom kočijom *bijahu* crveni konji, s drugom kočijom crni konji, ³s trećom kočijom bijeli konji, i s četvrtom kočijom jaki pjegavi konji. ⁴Onda ja govorah i rekoh anđelu koji bijaše govorio sa mnom: “Što su ovi, moj gospodaru?” ⁵Andeo mi odgovori: “Ovi su četiri duha nebeska, koji izlaze nakon što stajahu pred Gospodarom čitave zemlje, ⁶s jednim od kojih crni konji izlaze na sjever zemlje; a bijeli izlaze za njima, dok pjegavi izlaze na jug zemlje. ⁷Kad jaki iziđoše, oni bijahu gorljivi da idu obilaziti zemlju.” I On reče: “Idite, obidite zemlju.” Tako oni obidoše zemlju. ⁸Onda On povika meni i reče mi govoreći: “Vidi, oni koji idu u zemlju sjevernu umirili su Moj gnjev u zemlji sjevernoj.”

6:1 “ja podigoh svoje oči ponovno i promatrah” Vidjeti bilješku u Knjizi proroka Zaharije 1:8.

▣ **“četiri kočije”** Četiri je (BDB 916) često korišteno kao simbol čitavoga svijeta (ili poznatoga svijeta, usp. Dn 2; 7) ili svemira (usp. Dn 8:8; 11:4; Zah 6:5, vidjeti John J. Davis, *Biblical Numerology*, str. 122-123; *Encyclopedia Judaica*, tom 12, str. 1255-1259; ili Milton S. Terry, *Biblical Hermeneutics*, str. 382):

1. četiri jahača, Knjiga proroka Zaharije 1:8
2. četiri roga / četiri kovača, Knjiga proroka Zaharije 1:18.20
3. četiri vjetra nebeska, Knjiga proroka Zaharije 2:10
4. četiri kočije, Knjiga proroka Zaharije 6:1
5. četiri duha (ili “vjetra”, kao Zah 2:10) nebeska, Knjiga proroka Zaharije 6:5

“Kočije” (BDB 939) su bile ratna mašinerija, najbrža i smrtonosna onoga vremena. [Vidjeti Posebnu temu dolje:](#)

[Kočije.](#)

POSEBNA TEMA: KOČIJE (BDB 939)

Korištena su dva hebrejska oblika (*merkabah*, BDB 939; *rekeb*, KB 636):

1. kraljevski ili prijevoz vladinih dužnosnika:
  - a. Egipat – Knjiga Postanka 41:43; 46:29; 50:9
  - b. Izrael – 1. Knjiga o Samuelu 8:11; 2. Samuelova 15:1; 1. Kraljevima 1:5; Pjesma nad Pjesmama 3:9; Knjiga proroka Izaije 22:18; Jeremije 17:25
  - c. Sirija – 2. Knjiga o Kraljevima 5:21-26
  - d. Etiopija – Djela apostolska 8:28.29.38
2. često povezano s YHWH-om:
  - a. YHWH Osobno (“kočija” je povezana s “*kerubinom*” u 1. Ljet 28:18) – Psalm 104:3 (također zabilježiti Ps 18:10)
  - b. YHWH-ini anđeli – 2. Knjiga o Kraljevima 2:11; 6:17; Psalm 68:17; Knjiga proroka Habakuka 3:8; Zaharije 6:1-3
3. vojno oružje (izdvojeni primjeri):
  - a. Egipat – Knjiga Izlaska 14:6.7.9.17.18.23.26.28; 15:4.9; Ponovljeni zakon 11:4; Knjiga o Jošui. 24:6; Knjiga proroka Izaije 31:1
  - b. Kanaanci – Ponovljeni zakon 20:1; Knjiga o Jošui 11:4; 17:16.18; Suci 1:19; 4 - 5
  - c. Filistejci – Suci 1:19; 1. Knjiga o Samuelu 13:5; 2. Samuelova 1:6
  - d. Izraelci – 2. Knjiga o Samuelu 15:1; 1. Kraljevima 10:26-29
4. lovačko prijevozno sredstvo za bogate i moćne
5. one su izgleda povezane sa štovanjem “Sunca” (usp. 2. Kr 23:5.11; Ez 8:16).

▣ **(6:1) “dviju planina”** Pojam “planin(e)” (BDB 249) upotrijebljen je nekoliko puta u Knjizi proroka Zaharije:

1. Zaharija 4:7, poteškoće (okolni narodi) s kojima se suočava Zerubabel u ponovnoj izgradnji Hrama
2. Zaharija 6:1, brončane planine oprečja protiv YHWH-ine osude naroda
3. Zaharija 14:4-5, oprečje naroda prema YHWH-i i sigurnost Božjega naroda.

Planine često simboliziraju oprečje naroda što će YHWH ukloniti (npr. Iz 41:15; Jer 13:16; 51:25).

Vid “dviju” planina s dolinom između njih može biti nagovještaj Zaharije 14:4-5 (eshatološko djelo Mesije), koji gradi u doslovnoj dolini između Hrama (planina Morija) i Maslinska gora.

Ako je područje Jeruzalema objekt simbola, isto je tako moguće da su dva “brončana stupa” ispred sâmog Hrama (usp. 1. Kr 7:15-22) žarište. Ovo bi moglo podrazumijevati da YHWH obitava sa Svojim narodom ponovno u Hramu koji biva ponovno izgrađen.

▣ **“brončane”** Ovo je bila najjača slitina poznata u tome vremenu (BDB 638, usp. 1. Kr 7:13-22). Ovaj opis bivanja planina od bronce pokazuje njihovu simboličku prirodu.

6:2 “crveni konji” Crvena boja (BDB 10) vjerojatno je crvenkasto-smeđa kad upućuje na životinje.

▣ **“crni konji”** Poglavlja 1 i 6 Knjige proroka Zaharije nisu posve točno usporedna. Postoje dva crvenkasta konja u poglavlju 1, ali crni nije posebno spomenut.

6:3

NASB	“jaki pjegavi konji”
NKJV	“pjegavi konji – jako jaki konji”
NRSV	“pjegavi sivi konji”
TEV	“pjegavi konji”
NJB	“siloviti, šareni konji”
NIV	“pjegavi – svi od njih snažni”
JPSOA	“šareni – pjegavi”

Iz ovih engleskih prijevoda očito je da postoje dvoje mogućnosti: (1) boja konja (ali različita od onih spomenutih u Zah 1:8) ili (2) jakost konja. Hebrejski pojam (BDB 55) znači “jakost /snaga” ili “moć” i vjerojatno se primjenjuje na sve konje, ne na boju zadnjeg konja (BDB 136, šaren ili pjegav, usp. Post 31:10.12).

Također je moguće da crvena kočija (slijedeći poglavlje 1) vozi vođu skupine i to je, time, označeno pojmom “jaki” (usp. Milton S. Terry, *Biblical Hermeneutics*, str. 355).

6:4 Ovo je usporedno s Knjigom proroka Zaharije 1:19.

6:5

NASB, NKJV	“četiri duha nebeska”
NKJV, TEV, NJB	“četiri vjetra nebeska”

Hebrejska riječ (BDB 924) može biti prevedena “dah”, “vjetar”, ili “duh”, ovisno o okviru. U Knjizi proroka Ezekiel 37 upotrijebljena je u sva tri smisla:

1. dah, Ezekiel 37:5.6.8.9.10 (usp. Post 6:17; 7:15.22)
2. vjetar, Ezekiel 37:9 (usp. Post 8:1)
3. duh, Ezekiel 37:1.14 (usp. Post 1:2; 6:3; 41:38; 45:27).

Izričaj, “četiri vjetra” također je upotrijebljen u Jeremiji 49:36; Danielu 7:2; 11:4; Otkrivenju 7:1 u sveopćem smislu.

▣ **“stajahu pred”** Ovo je hebrejski idiom (BDB 426, KB 427, *Hithpael* INFINITIV), što označava službu. Ovdje govori o anđeoskim bićima koja predstavljaju sebe pred YHWH-om kao u Knjizi o Jobu 1:6; 2:1.

▣ **“Gospodarom čitave zemlje”** Vidjeti bilješku u Knjizi proroka Zaharije 4:14.

6:6 “sjever” Ovaj pojam upućuje na upadače Palestine iz Mezopotamije. Zbog pustinje ova su Carstva slijedila rijeku Eufrat do obalne ravni i onda otišla na jug. Prema tome, “sjever” je postao idiom o opasnosti, opsade, smrti, izgnanstva.

NASB, NKJV	“izlaze nakon njih”
NRSV	“idu prema zapadnoj zemlji”
TEV	“bijahu išli na zapad”
NJB	“slijedeći ih”
NIV	“prema zapadu”

Hebrejski tekst ima pojam (BDB 29) “za njima” ili “slijedeći ih”. To znači da će crni i bijeli konji ići u istome smjeru. Moguće je razumjeti PRIJEDLOG u Knjizi proroka Zaharije 6:6 kao “uz”, podrazumijevajući drugi smjer (tj. zapad) ili “regiju zapad” ili “prema moru”, što izgleda odgovara okviru o “četiri” što predstavlja čitav poznati svijet.

6:7

NASB	“jaki ”
NKJV	“jaki konji”
NRSV	“konji”
TEV, JPSOA	“pjegavi konji”
NJB	“žestoko odlučni”
NET	“svi ovi jaki”
NIV	“snažni konji”

Pojam “jaki” (BDB 55) bio je upotrijebljen u Knjizi proroka Zaharije 6:3 za opis sva četiri obojena konja, tako također ovdje, umjesto boje.

NASB, NRSV	“idu obilaziti zemlju”
NKJV	“hodati amo-tamo kroz zemlju”
TEV	“idu i pregledaju zemlju”
NJB	“obilaziti svijet”
NET	“idu i prođu oko zemlje”
NIV	“naprežući se proći skroz zemlju”

Ovi anđeli bili su spremni i gorljivi služiti Bogu, ali oni su morali čekati na Njegovo dopuštenje (BDB 229, KB 246, *Qal* IMPERATIV, “idu” i BDB 229, KB 246, *Hithpaal* IMPERATIV, “obilaziti”). Oni su simbolički način predstavljanja Božje sveznajuće prisutnosti i sveznanja, kao što su “četiri obojena konja” iz Knjige proroka Zaharije 1:8-11.

6:8

NASB	“umirili su”
NKJV	“dali su odmor”
NRSV	“umirili su”
TEV	“utišali su”
NJB	“dovedoše ... počinku”

Ovaj hebrejski pojam (BDB 628, KB 679) je *Hiphil* PERFEKT, u značenju “prouzročiti odmor” ili “dati odmor”. Isto je tako nekoliko puta upotrijebljen o YHWH-inu gnjevu što biva umiren u Knjizi proroka Ezekielu (usp. Zah 5:13; 16:42; 24:13).

NASB	“Moj gnjev”
NKJV	“Moj Duh”
NRSV, NJB	“moj duh”
TEV	“GOSPODINOV gnjev”

Doslovno to je “moj duh” upućujući na YHWH-in poosobljeni gnjev. Ovo može upućivati na Kirov poraz (usp. Iz 44:28 - 54:1) Babilona.

Knjiga proroka Zaharije 6:7 i 8 izravan je govor, ali od koga? U ovoj vrsti književnosti teško je poistovjetiti govornike. Ponekad prorok (usp. Zah 6:9-12) i anđeli govore za Boga (usp. Zah 6:7). Međutim, to je zamršeno u Mesijanskim tekstovima kad Mesija (anđeo GOSPODINOV, usp. Zah 3:6-8) govori kao Bog. Mislim kako je najbolje razumjeti Zahariju 6:7 i 8 kao YHWH-u koji govori a 6:5-6 kao anđela koji govori.

[Vidjeti Posebnu temu u Danielu 7:9: Mesija i Posebnu temu u Zahariji 1:11: Anđeo Gospodnji.](#)

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 6:9-15

⁹Ova riječ GOSPODINOVA također dođe meni, govoreći: ¹⁰“Uzmi *prinos* od izgnanika, od Heldaja, Tobije i Jedaje; i ti idi istoga dana i uđi u kuću Jošije sina Sefanije, gdje oni dođoše iz Babilona. ¹¹Uzmi srebra i zlata, napravi *kičenu krunu* i stavi *ju* na glavu Jošue sina Josadaka, velikog svećenika. ¹²Onda mu reci: ‘Ovako govori GOSPODIN nebeskih vojska: “Gle, čovjeka kome je ime Mladica, jer On će isključiti otamo gdje On jeste; i On će izgraditi hram GOSPODINOV. ¹³Da, to je On koji će izgraditi hram GOSPODINOV, i On koji će dobiti čast i sjesti i vladati na Svome prijestolju. Tako, On će biti svećenik na Svome prijestolju, i vijeće mira bit će između dvije službe.”’ ¹⁴Sad kruna će postati podsjetnik u hramu GOSPODINOVU Helemu, Tobiji, Jedaju i Henu sinu Sefanije. ¹⁵Oni koji su daleko doći će i izgraditi hram GOSPODINOV. Onda ćeš ti znati da je GOSPODIN nebeskih vojska poslao mene k tebi. I to će se dogoditi ako ti u potpunosti poslušas GOSPODINA svoga Boga.”

6:9 “Ova riječ GOSPODINOVA također dođe meni” Ovo je proročka odredba što uvodi novo otkrivenje (usp. Zah 1:1.7; 4:6.8; 6:9; 7:1.4.8; 8:1.18). Teološki ovo tvrdi kako ta obavijest nije od ljudskoga podrijetla, nego iz Božanskoga izvora. Nadahnuće je ključna, ne-nagodbena istina. Biblija nije samo još jedna “sveta” knjiga svjetovnih religija!

6:10

NASB	“Uzmi <i>prinos</i> od izgnanika”
NKJV	“primi <i>dar</i> od zarobljenika”
NRSV, NJB	“skupi ... od izgnanika”
TEV	“uzmi darove <i>date</i> od izgnanika”
NET	“odaberi neke ljude između izgnanika”

Većina engleskih prijevoda razumije GLAGOL (BDB 542, KB 534, *Qal* INFINITIVNI APSOLUT) kao upućivanje na: (1) srebro i zlato iz Perzije ili (2) prinošenje od izgnanika, ali RSV, NAB, i NET Biblija pretpostavljaju kako to upućuje na izdvojenu skupinu među izgnanicima kao način iskazivanja časti svima onim Židovima koji su odabrali vratiti se. Nije izjavljen OBJEKT GLAGOLA u hebrejskome tekstu.

▣ **“istoga dana”** Ovo upućuje na povratak židovskih levita i svećenika iz Babilona koji dolaze s darom iz perzijskoga dvora kako bi pomogli ponovnu izgradnju Hrama (usp. Ezra 7:13-16; 8:24-30). Njima je rečeno neka idu odmah u Jošijinu kuću (još jedan svećenik, usp. Jer 29:25.29), koji je bio vjerojatno njihov domaćin.

▣ **“uđi u kuću Jošije sina Sefanije, gdje oni dođoše iz Babilona”** Ovo je moguće tumačiti kao svu četvoricu imenovanih muškaraca koji su upravo došli iz Perzije s darovima za Hram. Jošijina loza dana je jer je on bio najistaknutiji od skupine (usp. Joyce Baldwin, *Tyndale Old Testament Commentaries*, str. 132).

Drugi način je vidjeti Jošiju kao stanovnika Jeruzalema, gdje je skupina od trojice muškaraca ostala (usp. H.C. Leupold, *Exposition of Zechariah*, str. 121). Ako je tako onda je zaključni izričaj bez uobičajenog redoslijeda (usp. UBS' *Handbook on Haggai, Zechariah and Malachi*, str. 170-171).

6:11 “krunu” Ovo je MNOŽINA (upotrijebljena s JEDNINSKIM GLAGOLOM u Zah 6:14), ali izgleda kako upućuje na jednu krunu, moguće dvostruku krunu (kao one iz Egipta) što simbolizira “dvije službe” (usp. Zah 6:13). Hebrejski pojam (BDB 742) ne upućuje na svećeničku krunu (BDB 63, usp. Izl 29:6; Lev 8:9), nego na kraljevsku (usp. Zah 9:16; 1. Ljet 20:2; Iz 28:5; 2:3; Jer 13:18; Ez 21:26).

▣ **“na glavu Jošue ... velikog svećenika”** Neke teorije što se odnose na velikog svećenika okrunjenog kao kralj su: (1) iz političkih razloga Zerubabel ne može biti okrunjen; (2) tekstualna grješka; (3) pisarska promjena; (4) Jošua je bio vrsta Krista i kao svećenika i kao kralja kao što je Isus bio u NZ-u u Poslanici Hebrejima (usp. Heb 5:1-10; 7:1-25); ili (5) veliki svećenik, nakon Zerubabelove smrti, preuzeo je službu kralja (kao što je osam Hasmonijskih vladara).

6:12 “Onda mu reci: ‘Ovako govori GOSPODIN nebeskih vojska’” Teško je slijediti stupnjeve izravnoga i neizravnog govora u Knjizi proroka Zaharije. Ovdje je očividno kako GOSPODIN usmjerava Zahariju neka govori u Njegovu korist. Ponekad anđeo GOSPODINOV govori u YHWH-inu korist. Moguće je u nekim sadržajima da je anđeo GOSPODINOV Mesija. Govor. Prednji član /antecedent ZAMJENICE nije uvijek jasan iz okvira.

▣ **“čovjeka”** Mesija će biti ljudska osoba (usp. Dn 7:13). U Knjizi proroka Zaharije anđeli su opisani kao ljudi (npr. Zah 1:8.10; 2:1.4), kao i Mesija (simboliziran Jošuom i Zerubabelom). Bog će koristiti ljudsko posredovanje kako bi otkrio Sebe, dovršio iskupljenje, i osigurao primjer za sva ostala ljudska bića.

▣ **“Mladica”** Ova riječ (BDB 855) znači “izdanak” (usp. Zah 3:8; 6:12; Iz 4:2; 11:1; 53:2; Jer 23:5; 33:15). Ovo je naslov za Mesiju. U Knjizi proroka Zaharije to upućuje na Zerubabela kao vrstu Mesije (usp. Ibn Ezra i Rashi). Ime, Zerubabel, u akadskome, znači “izdanak Babilona”. To je moguće bila igra na njegovo ime budući je on ponovno izgradio Hram godine 516. pr.Kr., ali to je zapravo konačna referenca na Isusa. Ovaj se naslov i odgovarajući GLAGOL (“isklijat će”, *Qal IMPERFEKT*) pojavljuju zajedno u Knjizi proroka Izaije 4:2.

NASB, NKJV, NRSV, NIV, JPSOA	“jer On će isklijati”
TEV	“procvat će”
NJB	“postojat će klijanje”
NET	“koji će proklijati”

Naslov “Mladica” upotrijebljen je kao GLAGOL (BDB 855, KB 1033, *Qal IMPERFEKT*). To može podrazumijevati Kraljevstvo širom svijeta (usp. Iz 45:22; 52:10; Mih 5:4; Mt 28:18-20; Lk 24:47; Djela 1:8) ili obnovljeno (Davidovsko) Kraljevstvo (usp. 2. Sam 7; Iz 11:1).

[Vidjeti Posebnu temu dolje: Napetost između starozavjetnih proročkih modela i novozavjetnih apostolskih modela.](#)

POSEBNA TEMA: NAPETOST IZMEĐU STAROZAVJETNIH PROROČKIH MODELA I

NOVOZAVJETNIH APOSTOLSKIH MODELA (SZ-ne rasne, nacionalne, i zemljopisne skupine nasuprot svih vjernika čitavoga svijeta)

SZ-ni proroci navijestili su obnovu Židovskoga kraljevstva u Palestini sa središtem u Jeruzalemu gdje se svi narodi Zemlje skupljaju kako bi slavili i služili Davidovskoga vladara, ali niti Isus ni NZ-ni apostoli nikad se ne usredotočuju na taj raspored. Nije li SZ nadahnut (usp. Mt 5:17-19)? Jesu li NZ-ni autori izostavili ključne događaje na kraju vremena?

Postoji nekoliko izvora obavijesti o kraju svijeta:

1. SZ-ni proroci (Izaija, Mihej, Malahija)
2. SZ-ni apokaliptički pisci (usp. Ez 37 - 39; Dn 7 - 12; Zah)
3. među-zavjetni, ne-kanonski židovski apokaliptički spisi (kao 1. Hen, na koju se smjera u Judi)
4. Sâm Isus (usp. Mt 24; Mk 13; Lk 21)
5. Pavlova pisanja (usp. 1. Kor 15; 2. Kor 5; 1. Sol 4 - 5; 2. Sol 2)
6. Ivanova pisanja (1. Iv i Otk).

Uče li svi ovi jasno o rasporedu kraja vremena (događaji, kronologija, osobe)? Ako ne, zašto? Nisu li oni svi nadahnuti (osim židovskih među-zavjetnih pisanja)?

Duh otkriva istine SZ-nim piscima u pojmovima i skupinama što oni mogu razumjeti. Međutim, kroz napredujuće otkrivenje Duh je objasnio ove SZ-ne eshatološke zamisli sveopćim dosegom (“Tajna Krista”, usp. Ef 2:11 - 3:13). Ovdje su neki relevantni primjeri:

1. grad Jeruzalem u SZ-u korišten je kao metafora o narodu Božjem (Sion), ali projiciran je u NZ kao pojam izražavanja Božje prihvaćenosti svih pokajanih, vjerujućih ljudi (Novi Jeruzalem iz Otk 21 - 22). Teološko širenje doslovnoga, fizičkoga grada u novi narod Božji (vjerujući Židovi i pogani) nagoviješteno je u Božjem obećanju iskupljenome palom čovječanstvu u Knjizi Postanka 3:15, prije negoli je uopće bilo ikojih Židova ili židovskoga glavnog grada. Čak je poziv Abrahamu (usp. Post 12:1-3) uključivao pogane (usp. Post 12:3; Izl 19:5)
2. u SZ-u neprijatelji Božjega naroda okruženi su narodima Drevnoga Bliskog Istoka, ali u NZ-u oni su prošireni na sve nevjerne, protu-Božje, Sotonom nadahnete ljude. Bitka se pomakla od zemljopisnoga, regionalnog sukoba na sukob rasprostranjen širom svijeta, kozmički sukob (usp. Kol)
3. obećanje zemlje što je toliko neodjeljiv dio u SZ-u (patrijarhalna obećanja iz Postanka, usp. Post 12:7; 13:15; 15:7.15; 17:8) sad je postalo čitava Zemlja. Novi Jeruzalem silazi kako bi okrijepio Zemlju, ne Bliski Istok ili isključivost (usp. Otk 21 - 22)
4. neki drugi primjeri SZ-nih proširenih proročkih zamisli su:
  - a. sjeme Abrahama sad je duhovno obrezano (usp. Rim 2:28-29)
  - b. zavjetni narod sad uključuje pogane (usp. Hoš 1:10; 2:23, navedeno u Rim 9:24-26; također Lev 26:12; Izl 29:45, navedeno u 2. Kor 6:16-18 i Izl 19:5; Pnz 14:2, navedeno u Titu 2:14)

- c. Hram je sad Isus (usp. Mt 26:61; 27:40; Iv 2:19-21) i kroz Njega mjesna Crkva (usp. 1. Kor 3:16) ili pojedinačni vjernik (usp. 1. Kor 6:19)
- d. čak Izrael i njegove osobine opisane SZ-nim izričajima sad upućuju na čitav narod Božji (tj. "Izrael", usp. Rim 9:6; Gal 6:16, tj. "kraljevstvo svećenika", usp. 1. Pt 2:5.9-10; Otk 1:6).

Proročki model je ispunjen, proširen, i sad je više uključujući. Isus i apostolski pisci ne predstavljaju kraj svijeta na isti način kao SZ-ni proroci (usp. Martin Wyngaarden, *The Future of The Kingdom in Prophecy and Fulfillment*). Suvremeni tumači koji pokušavaju učiniti SZ-ni model doslovnim ili normativnim okreću Otkrivenje u čistu židovsku knjigu i sile značenje u atomizirane, višeznačne izričaje o Isusu i Pavlu! NZ-ni pisci ne niječu SZ-ne proroke, nego pokazuju njihov sveopći suzvuk. Ne postoji uređeni, logički sustav za Isusovu ili Pavlovu eshatologiju. Njihova svrha prvenstveno je ikupiteljska ili pastoralna.

Međutim, čak unutar NZ-a postoji napetost. Ne postoji jasna sustavnost eshatoloških događaja. Na mnoge načine Otkrivenje iznenađujuće koristi SZ-na smjeranja u opisivanju kraja umjesto Isusovih učenja (usp. Mt 24; Mk 13)! Ono slijedi književni žanr započet od Ezekijela, Daniela, i Zaharije, ali razvijen tijekom među-zavjetnoga razdoblja (židovska apokaliptička književnost). To je mogao biti Ivanov način povezivanja Staroga i Novog zavjeta. Ono pokazuje prastari uzorak ljudske pobune i Božje predanosti iskupljenju! Ali mora biti zabilježeno da iako Otkrivenje koristi SZ-ni jezik, osobe, događaje, tumači ih u svjetlu Rima prvoga stoljeća (usp. Otk 1:7).

▣ **(6:12) "On će izgraditi hram"** Ovo čini se upućuje na Zerubabela povijesno (usp. Zah 4:9), ali i na Isusa eshatološki. Hram što će izgraditi Isus izgleda da je duhovni (usp. Iv 2:19-21), iako neki vido to kao Hram iz Knjige proroka Ezekijela 38 - 40. Knjiga Otkrivenja govori o Nebeskome hramu (usp. Otk 3:12; 7:15; 11:1-2.19; 14:15.17; 15:5.6.8; 16:1.17). Međutim, kad Novi Jeruzalem siđe s Neba (usp. Otk 21:22), ne postoji spomenuti Hram. Poslanica Hebrejima govori o Nebeskome svetištu u kojem je Isus ušao jednom i za uvijek kako bi prinio Sebe kao žrtvu Bogu u našu korist (usp. Heb 8 - 10), ali to nije nigdje drugdje spomenuto u Pismu, iako podrobni naumi Izlaska 25 - 27 čini se podrazumijevaju nebesko podrijetlo.

Pojam "kuća /dom" (BDB 108) često je korišten (usp. Zah 1:16; 3:7; 4:9; 8:9) kao upućivanje na Hram (BDB 228). Međutim, u Zahariji 8:9 oba pojma upotrijebljena su istoznačno, tako ne postoji namjeravana razlika.

6:13 Ovo izgleda usložnjuje u jednoj osobi i kraljevsku i svećeničku službu (usp. Ps 104:1.4). Drugi vide Zahariju 6:13 kao naglasak na dvije službe (tj. dva prijestolja). Ovo bi pripisalo Zerubabelu ponovnu izgradnju Hrama, a Jošui, zasjedanje i suvladanje (oba GLAGOLA *Qal* PERFEKTI) u njemu.

▣ **"vijeće mira"** Ova dvojica vođa vladat će zajedno u savršenoj suradnji i skladu. Mir (*šalom*, BDB 102) između njih blagoslivlja narod kojem služe i odražava Boga naroda kojeg predstavljaju.

6:14 Ova četiri hebrejska imena upućuju na one spomenute u Knjizi proroka Zaharije 6:10, ali dva od četiri imena su različita. Pešita, NRSV, TEV, i NIV uzimaju riječ *hen* (BDB 336), što znači "milost", "sklonost", ili "dobrota" ("milostiv", moguće njihov domaćin) kao upućivanje na Jošiju, sina Sefanije (usp. Zah 6:10).

Hebrejski jezik često koristi različita slovkanja za istu osobu. Na primjer, postoje četiri načina za slovkanje imena Jošua:

1. *Yehoshu'a*, Ponovljeni zakon 3:21
2. *Hoshe'a*, Ponovljeni zakon 32:44
3. *Yeshoshu'a*, Knjiga o Jošui 1:1
4. *Yeshu'a*, Knjiga o Nehemiji 8:17.

Ista osoba također može biti poznata po nekoliko imena (nadimci, naslovi). Na primjer, Mojsijev svekar:

1. Jetro, Knjiga Izlaska 3:1
2. Jeter, Knjiga Izlaska 4:18
3. Reuel, Knjiga Izlaska 2:18
4. midjanski svećenik, Knjiga Izlaska 3:1
5. Hobab, Knjiga o Sucima 4:11.

NASB
NKJV
NRSV
TEV
NJB
NIB
JPSOA

“kruna će postati podsjetnik u hramu GOSPODINOVU”
 “pomno izrađena kruna bit će za spomen u hramu GOSPODINOVU”
 “kruna će biti na skrbi ... kao spomen u hramu GOSPODINOVU”
 “kruna će biti spomen u GOSPODINOVU Hramu u čast”
 “kruna će služiti ... kao spomen milosrđa u Jahvinome svetištu”
 “kruna će biti dana ... kao spomen u hramu GOSPODINOVU”
 “kruna će ostati u Hramu GOSPODINOVU kao spomen na”

Ova veličanstvena krunidba Jošue kao simboličkoga su-vladara s Mladicom snažan je simbol dolaska Svećenika-Kralj Mesije! Točno kako se ovo odnosi na popisane ljude neizvjesno je. Ovaj je događaj daleko važniji negoli samo spomen za četiri čovjeka. To je žarište prethodnih viđenja. Ima narodne i međunarodne suzvuke (usp. Zah 6:15).

Kruna se (BDB 742 I, MNOŽINA) očito nije nosila svakodnevno, ali bila je prikazana kao ispunjeno obećanje i obećanje o obnovi što se mora dogoditi i kao potpuna eshatološka obnova!

6:15 “Oni koji su daleko” Povijesno ovo upućuje na: (1) Židove u dijaspori (usp. u Plodnome Polumjesecu i Egiptu); (2) perzijski dvor, moguće predstavljen s trojicom muškaraca u Knjizi proroka Zaharije 6:10 i 14; i (3) eshatološki to upućuje na pogane (usp. Zah 2:11; 8:20-23; Iz 2:2-4; 56:6-8; 60:5c-9.10; Mih 4:1-5; Ef 2:11-22).

▣ **“Onda ćeš ti znati da je GOSPODIN nebeskih vojska poslao mene”** Ako je ovo povijesno, onda to upućuje na Zahariju (usp. Zah 2:8.9.11; 4:9). Ako je to eshatološki onda upućuje na Isusa. Uključivanje pogana u Božji zavjetni naum ne odgovara povijesnoj okolnosti razdoblja nakon izgnanstva (posebice Neh i Hag). ZAMJENICE su višeznačne u ovoj Knjizi i mogu upućivati na: (1) proroka; (2) anđela u viđenjima; ili (3) Mesiju. [Vidjeti Posebnu temu u Zahariji 2:8: Gospodin nebeskih Vojska.](#)

▣ **“to će se dogoditi ako ti u potpunosti poslušáš GOSPODINA svoga Boga”** Zabilježite kako postoji uvjetovani element u ovim obećanjima (usp. Zah 3:7). Ovo je navod iz Ponovljenoga zakona 28:1 (Pnz 27 – 29 sadržava Prokletstvo Saveza i Blagoslov Litanijske).

[Vidjeti Posebnu temu dolje: Savez.](#)

POSEBNA TEMA: SAVEZ

SZ-ni pojam *berith* (BDB 136), savez, nije lako odrediti. Ne postoji odgovarajući GLAGOL u hebrejskome. Svi pokušaji izvođenja etimološke odredbe dokazali su se neuvjerljivima. Međutim, očito središte zamisli prisiljavalo je znanstvenike na preispitivanje uporabe riječi kako bi se pokušalo odrediti njezino djelatno značenje.

Savez je sredstvo kojim se jedan pravi Bog bavi Svojim ljudskim Stvorenjem. Zamisao Saveza, dogovorno, ili sporazuma ključna je za razumijevanje biblijskoga otkrivenja. Napetost između Božje suverenosti te ljudske slobodne volje jasno je vidljiva u zamisli Saveza. Neki su Savezi temeljeni isključivo na Božjoj naravi i djelovanjima:

1. stvaranje sâmo (usp. Post 1 - 2)
2. poziv Abrahama (usp. Post 12)
3. Savez s Abrahamom (usp. Post 15)
4. očuvanje i obećanje Noi (usp. Post 6 - 9).

Međutim, posebna narav Saveza zahtijeva odaziv:

1. vjerom Adam mora poslušati Boga i ne jesti sa stabla usred Edena
2. vjerom Abraham mora ostaviti svoju obitelj, slijediti Boga, i vjerovati u buduće potomstvo
3. vjerom Noa mora izgraditi veliku lađu daleko od vode i skupiti životinje
4. vjerom Mojsije mora izvesti Izraelce iz Egipta na goru Sinaj te primiti posebne smjernice za religijski i društveni život s obećanjima blagoslova i prokletstva (usp. Pnz 27 - 28).

Ova ista napetost koja uključuje Božji odnos prema ljudstvu naslovljena je u “Novome savezu”. Napetost može biti jasno vidljiva u usporedbi Knjige Ezekielia 18 s Ezekielom 36:27-37 (djelovanje JHWH). Je li Savez temeljen na Božjim milosrdnim djelima ili naređenome ljudskom odazivu? Ovo je goruće pitanje Staroga saveza i Novoga. Ciljevi oba su isti: (1) obnova zajedništva izgubljenog u Postanku 3 i (2) ustroj pravednog naroda koji odražava Božju narav.

Novi savez u Jeremiji 31:31-34 rješava napetost odstranjivanjem ljudskoga vršenja kao sredstva dobivanja prihvaćanja. Božji Zakon postaje unutarnja žudnja umjesto vanjskoga zakonskoga kôda. Cilj pobožnoga, pravednog naroda ostaje isti, ali mijenja se način. Palo čovječanstvo dokazalo je sebe neprikladnim biti Božjom odražavajućom slikom. Poteškoća nije bila Božji Savez, nego ljudska grješnost i slabost (usp. Rim 7; Gal 3).

Ista napetost između SZ-nih neuvjetovanih i uvjetovanih Saveza ostaje u NZ-u. Spasenje je potpuno besplatno u dovršenome djelu Isusa Krista, ali ono zahtijeva pokajanje i vjeru (oboje i početno i neprekidno). To je pravno proglašenje i poziv Kristo-sličnosti, izrična izjava prihvaćenosti te imperativ na svetost! Vjernici nisu spašeni zbog svoga djelovanja, nego pod poslušnošću (usp. Ef 2:8-10). Pobožno življenje postaje dokaz spasenja, ne sredstvo spasenja. Međutim, vječni život ima vidljive osobine! Ova je napetost jasno vidljiva u Poslanici Hebrejima.

PITANJA ZA RASPRAVU

Ovaj komentar je vodič za proučavanje, što znači da ste odgovorni za vaše vlastito tumačenje Biblije. Svaki od nas mora hodati u svjetlu kojeg imamo. Prvenstvo u tumačenju imate vi, Biblija, i Sveti Duh. Sad to ne morate prepustiti komentatoru.

Ova pitanja za raspravu predviđena su da vam pomognu promišljati kroz glavne teme ovoga odjeljka Knjige. Ona su napravljena da budu misaono-nametljiva, ne konačna.

1. Što nam osam viđenja pokušavaju nagovijestiti?
2. Odnose li se viđenja na razdoblje nakon izgnanstva ili na kraj vremena?
3. Zašto je Jošua okrunjen u Knjizi proroka Zaharije 6:11 a ne Zerubabel?
4. Bude li Isus ponovno izgradio židovski Hram?

ZAHARIJA 7

PODJELA NA ODLOMKE U SUVREMENIM PRIJEVODIMA

NKJV	NRSV	TEV	NJB
poslušnost bolja nego žrtva	odgovor na pitanje o postu	Gospodin osuđuje neiskren post	pitanje o postu
7:1-3	7:1-7	7:1 7:2-3	7:1-3
7:4-7		7:4-7	7:4-14
neposlušnost ishodila u izgnanstvu		neposlušnost, uzrok izgnanstva	
7:8-14	7:8-14	7:8-10 7:11-14	

ČITANJE KRUG TRI (vidjeti Vodič dobrog biblijskoga čitanja) SLIJEĐENJE IZVORNE AUTOROVE NAKANE NA RAZINI ODLOMKA

Ovaj komentar je vodič za proučavanje, što znači da ste odgovorni za vaše vlastito tumačenje Biblije. Svaki od nas mora hodati u svjetlu kojeg imamo. Prvenstvo u tumačenju imate vi, Biblija, i Sveti Duh. Sad to ne morate prepustiti komentatoru.

Pročitajte odlomak odjednom. Odredite subjekte (čitanje kruga #3, str. xiv.). Usporedite vašu podjelu subjekta s pet suvremenih prijevoda navedenih gore. Podjela na odlomke nije nadahnuta, ali ona je ključ za slijeđenje izvorne autorove nakane, što je srce tumačenja. Svaki odlomak ima jedan i samo jedan subjekt.

1. Prvi odlomak
2. Drugi odlomak
3. Treći odlomak
4. I tako dalje.

OKVIRNI UVIDI

- A. Knjiga proroka Zaharije, poglavlja 7 - 8 oblikuju književnu jedinicu. Teološko pitanje je židovska zavjetna vjernost (usp. Zah 7:9-13) nasuprot religijskome obredu (tj. narodni post, usp. Zah 7:3; 8:19).
- B. Bog je upotrijebio neposlušnost i kasniju raspršenost Židova za Svoje vlastite iskupiteljske svrhe (usp. Ez 36:22-38; Rim 9 - 11). Bog će obnoviti Židove i dati dobrodošli su naroda k Sebi (usp. Zah 8:20-23).
- C. Obećana obnova Saveza još uvijek zahtijeva poslušnost (usp. Zah 6:15 i 8:16-17). Zahtjevi Saveza Staroga zavjeta i Novoga zavjeta isti su:
  1. pokajanje
  2. vjera
  3. poslušnost
  4. ustrajnost.
 Stari zavjet bio je temeljen na ljudskoj izvedbi, ali Novi zavjet temeljen je na novome srcu i novome duhu od Boga (usp. Jer 31:31-34; Ez 36:22-38).

- D. Za dobru raspru o postu vidjeti *New International Dictionary of Old Testament Theology and Exegesis*, tom 3, str. 780-783.

PROUČAVANJE RIJEČI I IZRIČAJA

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 7:1-7

¹Četvrte godine kralja Darija, riječ GOSPODINOVA dode Zahariji četvrtoga dana devetoga mjeseca, što je Kislev. ²Sad grad Betel poslao je Sar-Ezera i Regem-Meleka i njihove ljude da traže naklonost GOSPODINA, ³govoreći svećenicima koji pripadaju domu GOSPODINA nebeskih vojska, i prorocima, govoreći: “Hoću li ja plakati petoga mjeseca i uzdržavati se, kao što sam činio ove mnoge godine?” ⁴Onda riječ GOSPODINA nebeskih vojska dode k meni, govoreći: ⁵“Reci svim ljudima zemlje i svećenicima: ‘Kad ste postili i žalovali u petome i sedmome mjesecu ovih sedamdeset godina, je li uistinu bilo za Mene da ste postili?’ ⁶Kad jedete i pijete, ne jedete li za sebe i ne pijete li za sebe? ⁷Nisu li ovo riječi što GOSPODIN objavi prijašnjim prorocima, kad Jeruzalem bijaše nastanjen i napredan zajedno s gradovima oko njega, i Negeb i predgorja bijahu nastanjeni?”

7:1 “Četvrte godine kralja Darija” Ovo je gotovo dvije godine poslije od početnih osam viđenja (usp. Zah 1:1.7). Datiranje ovog poglavlja vrlo je određeno.

▣ **“riječ GOSPODINOVA dode Zahariji”** Ovaj izričaj uvodi novo otkrivenje. Također izgleda kako to označava podjelu odlomka ovog poglavlja. Zaharija nije odabrao vrijeme ili subjekt. Ovo je YHWH-ina poruka (usp. Zah 7:4).

Hebrejska riječ *dbar* (BDB 182) redovito se koristila za Božje otkrivenje (usp. Zah 1:1.6.7; 4:6; 7:1.4.7.12; 8:1.18; 9:1; 11:11; 12:1).

▣ **“četvrtoga dana devetoga mjeseca”** Ovo bi mogao moguće biti 7. prosinac, godine 518. pr.Kr. (usp. UBS, *A Handbook on Haggai, Zechariah and Malachi*, str. 180).

▣ **“Kislev”** Ovo je mjesec babilonskoga kalendara (usp. Neh 1:1), približno studeni ili prosinac.

7:2

NASB

NKJV, NRSV

TEV

NJB

JPSOA

PEŠITA

“grad Betel poslao je Sar-Ezera i Regem-Meleka”

“narod je poslao Sar-Esera s Regem-Melekom”

“narod Betela poslao je Sar-Esera i Regem-Meleka”

“Betel je poslao Sar-Esera”

“Betel-Sar-Eser i Regem-Melek ...poslaše”

“poslali su k Betel-Sar-Eseru i Regem-Meleku, i kralj ... je poslao riječ da se mole za njega”

Hebrejski je vrlo višeznačan. Postoji nekoliko teorija: (1) *King James* prevodi “Betel” kao “kuća Božja”, ne grad; (2) RSV, TEV, NIV i JB imaju “Betel”, što je kulno mjesto oko dvanaest milja sjeverno od Jeruzalema i središte štovanja teleta tijekom 922-722. g.pr.Kr.; (3) NEB usložnjuje “Betel” i “Sar-Eser” u jedno ime. Slične složenice što koriste Betel-Sar-Eser nađene su u Knjizi proroka Jeremije 39:3, dok su složena imena koja koriste Betel nađena u babilonskim spisima i u Papirusima iz Elefantine (usp. W. F. Albright, *Archaeology and the Religion of Israel*, str. 169); (4) pojam “Regem-Melek” (BDB 920) znači “kraljev govornik” u ugaritskome (Sirijski prijevod ima “Rab-mag”, što je službeni naslov, usp. Jer 39:3.13), što podrazumijeva da je Darije ili su utjecajni Židovi poslali dva čovjeka (tj. Sar-Esera i Regem-Meleka).

▣ **“da traže naklonost GOSPODINA”** Ovo je INFINITIVNA GRAĐA *Piel* GLAGOLA (BDB 318 II, KB 316), što označava prijekid neprijateljstva (usp. Dn 9:13), kao i prisutnost Božjega blagoslova i prihvaćenosti (usp. Ps 119:58). Ovaj isti GLAGOL upotrijebljen je u Knjizi proroka Zaharije 8:21-22 za ono što će narodi tražiti od Boga.

7:3 “govoreći svećenicima ... prorocima” Svećenici bi upućivali na one koji su se vratili iz Babilona sa Zerubabelom i Još uom ili Ezrom. Neizvjesno je na koga “prorocima” upućuje. Hagaj i Zerubabel jedini su poznati po imenu. Ja mislim da su i Joel i Obadija bili također rani proroci nakon izgnanstva. Kojim god su predstavnicima Božjim ovi izaslanici došli kako bi pitali o nastavljanju posta označavajući uništenje Jeruzalema, sad su to Židovi koji su se vratili u Jeruzalem.

▣ **“Hoću li ja plakati petoga mjeseca”** Ovo upućuje na narodni dan žalovanja (post) što je Židove poticalo da se sjete pada Jeruzalema i uništenja Hrama (usp. 2. Kr 25).

▣
NASB “uzdržavati se”
NKJV “postiti”
NRSV, JPSOA “provoditi uzdržavanje”
TEV, NJB “postiti”
PEŠITA “odvojiti se”

Pojam (BDB 634) u *Niphalu* znači “posvetiti sebe Bogu”, “postupati sa strahom”, ili “postiti”. U ovome okviru “postiti” je bolje. Okvir određuje značenje!

▣ **“kao što sam činio ove mnoge godine”** Ovo je ponovno smjerenje na 70 godina Jeremijina proročanstva o izgnanstvu (usp. Jer 25:8-11; 29:10; Dn 9:2.24; Zah 7:5).

7:5 **“Reci svim ljudima zemlje”** Ovo je idiom za zajednicu, ne-vodstvo (usp. Jer 34:10; Hag 2:4) naroda Božjega zavjetnog obećanja (tj. Židova). Za dobru raspru o načinu kako se ovaj idiom razvijao i mijenjao kroz Izraelovu povijest vidjeti Roland deVaux, *Ancient Israel: Social Institutions*, tom 1, str. 70-72.

▣ **“sedmome mjesecu”** Ovo upućuje na još jedan narodni dan posta zbog sjećanja na smrt Gedalije, imenovanoga vladara (usp. 2. Kr 25:25; Jer 40:1-41:3). Ja mislim da se moguće višeznačni pojmovi u Knjizi proroka Zaharije 7:2 i zapovjedeni dani posta (usp. Zah 8:19) odnose na izaslanstvo Židova iz Babilona u Jeruzalem kako bi se raspravio status službenoga obrednog kalendara.

▣ **“je li uistinu bilo za Mene da ste postili”** Bog nije dao poticaj za ove postove i uistinu oni su bili činjeni zbog samo-sućuti više negoli zbog štovanja (usp. Iz 1:11-12; 58:1-12).

7:6 **“Kad jedete i pijete”** Ovo je sarkazam. Oni su postili i/ili postili za sebe, ne za Boga (usp. Iz 29:13; Kol 2:20-33).

7:7 **“prijšnjim prorocima”** Vidjeti bilješku u Knjizi proroka Zaharije 1:4.

▣ **“kad Jeruzalem bijaše nastanjen i napredan”** Ovo upućuje na vrijeme prije babilonskoga izgnanstva. Nabukodonozor je proveo četiri deportacije:

1. 605. g.pr.Kr. – Daniel i trojica njegovih prijatelja
2. 597. g.pr.Kr. - Ezekiel i 10.000 vještih Židova
3. 586. g.pr.Kr. - Jeruzalem i Hram bili su uništeni i većina preostalog stanovništva izgnano
4. 582. g.pr.Kr. – nakon smrti Gedalije babilonska se vojska vratila i izgnala svakoga koga su mogli naći.

▣ **“Negeb”** Ovo (BDB 616) upućuje na nenastanjenu zemlju za ispašu u južnoj Judeji.

▣ **“predgorja”** Ovo je doslovno “*shephelah /šefela*” (BDB 1050), što upućuje na obalnu ravan diljem Mediterana.

U vrijeme Hagaja i Zaharije nijedno od ovih zemljopisnih područja nije pripadalo Židovima koji su se vratili. Jedino je Zerubabel nadzirao malo područje oko grada Jeruzalema.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 7:8-14

⁸Onda riječ GOSPODINOVA dođe Zahariji govoreći: ⁹“Ovako je GOSPODIN nebeskih vojska rekao: ‘Odmjerite istinsku pravicu i provodite dobrotu i sućut svaki sa svojim bratom; ¹⁰i ne tlačite udovicu ili siroču, stranca ili siromašnog; i nemojte kovati zlo u svojim srcima jedan protiv drugog.’” ¹¹Ali oni odbaciše obratiti pozornost i okrenuše svoje glave leđa i zatvoriše svoje uši od slušanja. ¹²Oni učiniše svoja srca kao kremen tako da ne mogu čuti zakon i riječi što im je GOSPODIN nebeskih vojska poslao Svojim Duhom kroz prijašnje proroke; stoga veliki gnjev dođe od GOSPODINA nebeskih vojska. ¹³“I baš kao što je On zvao i oni nisu htjeli slušati, tako su oni zvali i Ja nisam želio slušati”, govori GOSPODIN nebeskih vojska; ¹⁴“ali Ja ih rasprših s olujnim vjetrom među sve narode koje oni nisu poznali. Ova je zemlja opustošena iza njih tako da se nitko ne vraća i ne izlazi, jer oni učiniše ljupku zemlju opustošenom.”

7:8 Je li ova tekstualna oznaka zato da označi novi okvir? Joyce Baldwin, u *Tyndale Old Testament Commentaries*, kaže kako je to urednički dodatak što je krivo shvatilo odlomak kao jedinicu (usp. str. 145).

7:9-10 Proroci uvijek usmjeravaju ljude unatrag na njihove zavjetne odgovornosti. Oni su “zavjetni psi stražari”! Knjiga proroka Zaharije 7:9-10 ide unatrag na Mojsijevski Savez i njegove društvene zahtjeve.

Kao jedan primjer Deset zapovijedi ima zahtjeve prema Bogu (što su oni prekršili, usp. Zah 7:9-10). Božji blagoslovi kao i Božja prokletstva odnose se na vjernost Savezu (usp. Pnz 27 - 29). Ovi zahtjevi i vodiči za život nisu bili novi ili iznenadni za ove Židove koji su se vraćali.

7:9 “**Odmjerite istinsku pravicu**” Postoji igra riječi između IMENIČKE GRAĐE (BDB 1048) i *Qal* IMPERATIVA (BDB 1047, KB 1622). Ljudi zavjetnoga naroda moraju postupati jedan s drugim nikako drukčije nego pošteno (usp. Mih 6:8). Ovaj određeni izričaj upućuje na pravosudne raspre (npr. Lev 19:15; Pnz 1:16-17; Izr 31:9; Ez 18:8; 45:9), ali ima širi metaforički suzvuk primjerenih zavjetnih međusobnih odnosa između svih članova Božjeg naroda. Taj isti izričaj ponovljen je u Knjizi proroka Zaharije 8:16. Nepravda vrijeđa Boga (usp. Hoš 4:1-6).

▣ “**dobrotu**” Ova riječ je *hesed* (BDB 338), posebna zavjetna IMENICA što govori o YHWH-inoj dugo patećoj zavjetnoj odanosti (moguće bolje shvatljivo kao obiteljska ljubav). Bog je vjeran, ljubeći Bog i On isto zahtijeva od Svoga naroda. Za dobru raspru vidjeti *New International Dictionary of Old Testament Theology and Exegesis*, tom 2, str. 211-218. [Vidjeti Posebnu temu u Knjizi proroka Daniela 1:9 : Ljubaznost /blagost /dobrota \(*hesed*\).](#)

▣ “**sućut**” Pojam (BDB 933) je izvorno imao obiteljski pravac (“iz maternice”). Taj je isti pojam bio upotrijebljen ranije u anđelovoj molitvi Bogu o imanju “sućuti” za Jeruzalem. Dva pojma, “dobrotu” i “sućut”, upotrijebljena su u Knjizi proroka Daniela 1:9 za opis Božje milostivosti prema Danielu kroz Nabukodonozorovog nadglednika. Kao što Bog postupa s nama, mi bismo kao Njegov narod morali postupati tako jedan s drugim (usp. 1. Iv 3:16). Naši stavovi i djelovanja pokazuju kome mi pripadamo!

7:10 “**ne tlačite udovicu ili siročce, stranca ili siromašnog**” NIJEČNI GLAGOL (BDB 798, KB 897) je *Qal* IMPERFEKT upotrijebljen u ZAPOVJEDNOME smislu. Pravda bez pristranosti ponavljajuća je tema Ponovljenoga zakona (usp. Zah 1:17; 10:17; 16:19; 24:14.17). Bog brani bespomoćne.

NASB, JPSOA

NKJV, NRSV

TEV

NJB

PEŠITTA

“stranca”

“inozemca”

“tudinca”

“toga tudinca”

“prozelita /prebjega”

Ovo je hebrejski pojam (BDB 158) što označava inozemca koji boravi među njima. Oni su bili slobodni ljudi, ne robovi, ali imali su ograničena građanska prava. Bog je vio viđen kao njihov zaštitnik i branitelj kao što je bio za sve društveno zapostavljene i siromašne ljude (usp. Izl 22:21-24; Pnz 10:18). Posebna desetina što se dobila svake je treće godine mora bila dana za društveno potrebite u mjestu (usp. Pnz 14:28-29).

Za dobru raspru o Izraelovu društvenome poretku vidjeti od Rolanda de Vauxa, *Ancient Israel: Social Institutions*, tom 1, str. 69-79.

▣ “**nemojte kovati zlo u svojim srcima**” Ovaj je GLAGOL (BDB 362, KB 359) još jedan *Qal* IMPERFEKT upotrijebljen kao JUSIV. To upućuje na sudske procedure (usp. Zah 8:17) s naglaskom na primjereni stav i pobude. Postupati prema drugima s poštovanjem kao s društvenim zavjetnim partnerima. Zlo je uvijek usmjereno prema sebi; ljubav je uvijek usmjerena prema drugima! [Vidjeti Posebnu temu dolje: Srce.](#)

POSEBNA TEMA: SRCE

Grčki pojam *kardia* korišten je u Septuaginti i NZ-u kako bi odrazio hebrejski pojam *lēb* (BDB 523). Korišten je na nekoliko načina (usp. Bauer, Arndt, Gingrich i Danker, *A Greek-English Lexicon*, str. 403-404):

1. središte fizičkoga života, metafora za osobu (usp. Djela 14:17; 2. Kor 3:2-3; Jak 5:5)

2. središte duhovnog života (tj. moral):
  - a. Bog poznaje srce (usp. Lk 16:15; Rim 8:27; 1. Kor 14:25; 1. Sol 2:4; Otk 2:23)
  - b. korišteno za duhovni život čovječanstva (usp. Mt 15:18-19; 18:35; Rim 6:17; 1. Tim 1:5; 2. Tim 2:22; 1. Pt 1:22)
3. središte misaonog života (tj. um, usp. Mt 13:15; 24:48; Djela 7:23; 16:14; 28:27; Rim 1:21; 10:6; 16:18; 2. Kor 4:6; Ef 1:18; 4:18; Jak 1:26; 2. Pt 1:19; Otk 18:7; srce je isto značnica razuma u 2. Kor 3:14-15 i Fil 4:7)
4. središte htijenja (tj. volja, usp. Djela 5:4; 11:23; 1. Kor 4:5; 7:37; 2. Kor 9:7)
5. središte osjećaja (usp. Mt 5:28; Djela 2:26.37; 7:54; 21:13; Rim 1:24; 2. Kor 2:4; 7:3; Ef 6:22; Fil 1:7)
6. jedinstveno mjesto djelatnosti Duha (usp. Rim 5:5; 2. Kor 1:22; Gal 4:6 [tj. Krist u našim srcima, Ef 3:17])
7. srce je metaforički način upućivanja na čitavu osobu (usp. Mt 22:37, navod Pnz 6:5). Misli, pobude, i djelovanja pripisane su srcu koje potpuno otkriva vrstu pojedinca. SZ ima neke upadljive uporabe pojma:
  - a. Knjiga Postanka 6:6; 8:21: "Bog je bio ožalošćen u Svome srcu", također zabilježite Knjigu proroka Hošee 11:8-9
  - b. Ponovljeni zakon 4:29; 6:5: "sa svim svojim srcem i svom svojom dušom"
  - c. Ponovljeni zakon 10:16: "neobrezano srce" i Poslanica Rimljanima 2:29
  - d. Knjiga proroka Ezekiel 18:31-32: "novo srce"
  - e. Knjiga proroka Ezekiel 36:26: "novo srce" nasuprot "kamenom srcu".

7:11-12 Ovo su nizovi od četiri usporedna izričaja što opisuju stavove nepoštovanja i neposlušnosti Božjega naroda:

1. "oni odbaciše obratiti pozornost"
2. "okrenuše svojeglava leđa" (usp. Neh 9:29)
3. "zatvoriše svoje uši od slušanja" (usp. Jer 5:21; 6:10)
4. "Oni učiniše svoja srca kao kremen tako da ne mogu čuti"
5. također zabilježiti Knjigu proroka Ezekiel 7:13a i usporediti Izaiju 6:9-10.

7:12 "Oni učiniše svoja srca kao kremen" Ovaj hebrejski pojam (BDB 1038 I) upućuje na neku vrstu vrlo teškoga materijala nalik korundu ili dijamantu (usp. Jer 17:1). Ovdje je upotrijebljen metaforički o otvrdnuću srca židovskih predaka prema Bogu. Ova ista metafora o otvrdnuću upotrijebljena je na pozitivan način u Knjizi proroka Ezekiel 3:9 za Božje opremanje proroka da se suoče s jakom opozicijom.

Ovo je djelatno odbijanje da se sluša i obazire se na Božju riječ i volju (suprotno od *shema*). Božji narod bio je otvoreno, djelatno, voljno pobunjenički!

▣ **"poslao Svojim Duhom kroz prijašnje proroke"** Ovo upućuje na nadahnuće SZ-nih proroka (usp. Zah 1:4; 7:7; Neh 9:20.30) posredništvom Svetog Duha (usp. 1. Pt 1:11; 2. Pt 1:21; "Bogom nadahnuta" iz 2. Tim 3:16). [Vidjeti Posebnu temu u Knjizi proroka Daniela 4:8: Duh u Bibliji.](#)

Često je u SZ-u Duh upućivanje na Boga (npr. Ps 139:7-8; Iz 40:13; 60:10-11) ili Božje stvaralačko djelovanje (npr. Post 1:2). Bog daje snagu ljudima kako bi obavili zadatke s Njegovom snagom i mudrošću (npr. Izl 28:3; 31:3; 35:31.34; Suci 3:10; 6:34; 11:29; 13:54; 14:6.19; 15:14).

SZ ne otkriva jasno NZ-nu zamisao o tri Božanske Osobe s jednom sržnošću, ali počinje otkrivati osobnu množinu u Božanstvu. Poteškoća jeste ta da se množina i monoteizam teško usklađuju. Crkva je siljena naglašavanju trojedinoga jedinstva zbog NZ-nih tvrdnji o:

1. Isusovu Božanstvu
2. osobnosti Duha. [Vidjeti Posebnu temu u Knjizi proroka Daniela 4:28: Trojstvo.](#)

▣ **"stoga veliki gnjev dođe od GOSPODINA nebeskih vojska"** Ovo voljno nepoštovanje i neposlušnost prouzročilo je da Ponovljeni zakon 28 postane stvarnost (usp. Dn 9:1-19).

Ta neposlušnost sa svojim ishodišnim gnjevom (usp. Zah 7:14) prouzročila je da narodi krivo shvaćaju Boga i Njegove iskupiteljske svrhe (usp. Ez 36:22-38).

7:13 "On zvao" Bog ih je zvao kroz Saveze, Izlazak, Hram, i proroke (usp. Hoš 11:2), ali oni nisu htjeli poslušati!

▣ **“oni (su) zvali i Ja nisam želio slušati”** Sad su ploče okrenute! Bog je zvao a oni nisu htjeli slušati, sad oni zovu Božju pomoć, ali On neće čuti (usp. Iz 1:15), ne samo zbog njihove zavjetne neposlušnosti, nego također zbog njihova zavjetnog licemjerja (usp. Iz 1:11-15). Ako ne oni uistinu ne pokaju, YHWH se neće odazvati (usp. Iz 1:16-20).

7:14 “Ja ... rasprših” Bog je u nadzoru povijesti! Ovo upućuje na izgnanstvo.

Ovaj GLAGOL (BDB 704, KB 762) je *Piel* IMPERFEKT. U drevnome svijetu vojni je poraz značio poraz narodnoga boga. Poraz Izraela i Jude nije bio zbog YHWH-ine slabosti, nego zbog njihova grijeha (usp. Dn 9). YHWH je bio taj koji je prouzročio i asirijska (usp. Iz 10:5) i babilonska izgnanstva (usp. Jer 51:20-24).

▣ **“zemlja (je) opustošena”** Zavjetna obećanja bila su opozvana (usp. Pnz 27 - 29). Savez je uvijek bio uvjetovan na Božjoj milosti i primjernome ljudskom odazivu.

Bog je doveo opustošenje (usp. Jer 4:6) tako će On dovesti obnovu pokajanome narodu. Osuda je djelo ljubavi (usp. Heb 12:5-13).

▣

NASB

NKJV

NRSV

TEV

NJB

“nitko (se) ne vraća i ne izlazi”

“nitko nije prolazio ili se vratio”

“nitko nije hodao amo-tamo”

“nitko ne živi u njemu”

“nitko ne dode niti ode”

Ovaj neuobičajen izričaj nađen je jedino u Knjizi proroka Zaharije 7:14 i 9:8. Knjiga Zaharije podijeljena je na dvije književne jedinice (poglavlja 1 - 8 i 9 - 14). Ovaj neuobičajen izričaj pojavljuje se u obje jedinice i, time postaje dokazom za jedinstvo Knjige od jednoga autora.

ZAHARIJA 8

PODJELA NA ODLOMKE U SUVREMENIM PRIJEVODIMA

NKJV	NRSV	TEV	NJB
Jeruzalem, Sveti Grad budućnosti	Gospodin će se vratiti u Sion i učiniti dobro Jeruzalemu i Judi	Gospodin obećava da će obnoviti Jeruzalem	budućnost spasenja
8:1-8	8:1-8	8:1-5 8:6-8	8:1-8
8:9-13	8:9-13	8:9-13	8:9-13
8:14-17	8:14-17	8:14-17	8:14-15 8:16-17
8:18-23	8:18-19	8:18-19	odgovor na pitanje o postu 8:18 8:19 budućnost spasenja
	8:20-23	8:20-23	8:20-22 8:23

ČITANJE KRUG TRI (vidjeti Vodič dobrog biblijskoga čitanja)

SLIJEĐENJE IZVORNE AUTOROVE NAKANE NA RAZINI ODLOMKA

Ovaj komentar je vodič za proučavanje, što znači da ste odgovorni za vaše vlastito tumačenje Biblije. Svaki od nas mora hodati u svjetlu kojeg imamo. Prvenstvo u tumačenju imate vi, Biblija, i Sveti Duh. Sad to ne morate prepustiti komentatoru.

Pročitajte odlomak odjednom. Odredite subjekte (čitanje kruga #3, str. xiv.). Usporedite vašu podjelu subjekta s pet suvremenih prijevoda navedenih gore. Podjela na odlomke nije nadahnuta, ali ona je ključ za slijeđenje izvorne autorove nakane, što je srce tumačenja. Svaki odlomak ima jedan i samo jedan subjekt.

1. Prvi odlomak
2. Drugi odlomak
3. Treći odlomak
4. I tako dalje.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 8:1-8

¹Onda riječ GOSPODINA nebeskih vojska dođe, govoreći: ²“Ovako govori GOSPODIN nebeskih vojska: ‘Ja sam neizmjerljivo ljubomoran na Sion, s velikim gnjevom Ja sam ljubomoran na njega.’ ³Ovako govori GOSPODIN: ‘Ja ću se vratiti u Sion i prebivat ću usred Jeruzalema. Onda će Jeruzalem biti zvan Grad Istine, a planina GOSPODINA nebeskih vojska *bit će zvana Sveta Planina.*’ ⁴Ovako govori GOSPODIN nebeskih vojska: ‘Starci i starice ponovno će sjediti po ulicama Jeruzalema, svaki muškarac sa svojim štapom u svojoj ruci zbog starosti. ⁵A ulice grada bit će ispunjene s dječacima i djevojčicama koji se igraju na njegovim ulicama.’ ⁶Ovako govori GOSPODIN nebeskih vojska: ‘Ako je to preteško u pogledu ostatka ovog naroda u one dane, bude li to isto tako preteško u Mome pogledu?’ objavljuje GOSPODIN nebeskih vojska. ⁷Ovako govori GOSPODIN nebeskih vojska: ‘Gle, Ja idem spasiti Svoj narod iz zemlje istočne i iz zemlje zapadne; ⁸i Ja ću ih dovesti *natrag* i oni će živjeti usred Jeruzalema; i oni će biti Moj narod, a Ja ću biti njihov Bog u istini i pravednosti.’”

8:1 Ovaj izričaj uvodi novi stupanj raspore što započinje u Knjizi proroka Zaharije 7:1 i 8.

8:2 “GOSPODINA nebeskih vojska” Ovo je bio uobičajen naslov razdoblja nakon izgnanstva. [Vidjeti Posebnu temu u Knjizi proroka Zaharije 2:8: Gospodin nebeskih Vojska.](#)

▣ “Ja sam neizmjerljivo ljubomoran” Vidjeti pune bilješke u Knjizi proroka Zaharije 1:14.

▣ “Sion” Ovo je jedan od sedam brežuljaka u Jeruzalemu, ali postao je oznakom za čitav grad, uključujući planinu Morija na kojoj je stajao Hram. Vidjeti bilješku u Knjizi proroka Zaharije 1:14.

▣

NASB, NRSV

“s velikim gnjevom”

NKJV

“s velikom gorljivošću”

TEV

“učini me ljutim”

NJB

“žestokom ljubomorom”

Hebrejski korijen (BDB 404) znači “biti vruć”. Suzvuk ovdje je YHWH-ina strast (*Piel* oblik znači “zanijeti”). Ovaj je pojam često korišten od proroka sedmoga stoljeća (tj. Jeremije i Ezekiel, zabilježiti posebno Ez 36:6-7). Pitanje za tumačenje jeste kako razumjeti “gnjevom”: (1) moralo je upućivati na Božju vruću strast za Njegov narod ili (2) Njegov bijes na one koje je On odabrao da discipliniraju nju? Ja vjerujem kako hebrejski izričaj “Ja sam ljubomoran na Sion s velikom ljubomorom, s velikim gnjevom, Ja sam ljubomoran” najbolje odgovara mogućnosti #2 (usp. NIV, REB). Ovo nije ista hebrejska riječ kao u Knjizi proroka Zaharije 7:12 (BDB 893).

8:3 “Ja ću se vratiti u Sion” YHWH je ostavio Hram u Jeruzalemu (usp. Ez 10) zbog idolopoklonstva Židova (usp. Ez 8), prije nego je grad bio uništen od Nabukodonozora (usp. Ez 9). YHWH je otišao kako bi bio sa Židovima u izgnanstvu (usp. Ez 1).

Njegov povratak (BDB 996, *Qal* PERFEKT) bila je potvrda kako je On oprostio Svome narodu i obnovio Svoj savez s njima.

▣ “prebivat ću usred Jeruzalema” Ne postoji veći blagoslov od osobne prisutnosti Boga s Njegovim narodom (npr. Izl 25:8; Lev 26:11-12; Br 5:3; 35:23; Pnz 23:14). Žrtveni sustav i Hram bili su nada grješnome narodu kojem će Bog oprostiti (usp. Izl 29:45).

Zabilježite da su ova dva izričaja usporedna jedan s (oba *Qal* PERFEKTI) drugim, kao što su naredna dva izričaja u Knjizi proroka Zaharije 8:3.

▣ “Grad Istine” Ovo može također biti prevedeno “grad vjernosti” (BDB 893). Vjeran Bog vratio se nevjernome Abrahamovu potomstvu.

U Knjizi proroka Izaije 1:21-23 Jeruzalem je žrtveno nazvan “vjerni grad”, ipak u Izaiji 1:24-26 YHWH Vjeran promijenit će ga i oprostiti mu tako kako bi bio zapravo “vjeran grad” (usp. Zah 8:2b) ponovno.

▣ **“planina GOSPODINA”** Ovo upućuje na područje Hrama ili planinu Moriju (“YHWH provida”). To je mjesto gdje je:

1. Melkisedek bio nazvan svećenikom /kraljem, Knjiga Postanka 14
2. Abraham morao prinijeti Izaka, Knjiga Postanka 22
3. David prinio žrtvu kako bi zaustavio Božju osudu, 1. Knjiga Ljetopisa 21:9-30
4. Salamon izgradio Hram, 2. Knjiga Ljetopisa 3:1.

▣ **“Sveta Planina”** Ona je sveta zbog YHWH-ine prisutnosti tamo. Njegova prisutnost mora biti odražena u Njegovu narodu (usp. Pnz 28:9). Oni moraju biti drukčiji; oni moraju biti kao On (npr. Lev 19:2 [1. Pt 1:16]; Mt 5:48). [Vidjeti Posebnu temu u Knjizi proroka Daniela 4:8: Svet.](#)

8:4 “Starci i starice” Većina starijih je umrla zbog izgnanstva i oni koji su ostarjeli u Babilonu neće se lako vratiti, prema tome, stariji ljudi su u zemlji bili znak podugačke uspješnosti (usp. Pnz 28:3) ili Novoga doba (usp. Iz 65:20).

8:5 “dječacima i djevojčicama koji se igraju” Ovo je bio znak Božjeg blagoslova (usp. Pnz 28:4) i uobičajenoga društvenog života. To pokazuje obrat od YHWH-inog prokletstva (tj. pad Jeruzalem, usp. Pnz 27 - 29) te Njegova obnovljena prisutnost i blagoslov!

8:6 “Ako je to preteško” Židovski narod postao je naviknut na zarobljeništvo i osudu tako da su ih ova obećanja osvojila! Pojam “teško” (BDB 810, *Niphal* IMPERFEKT) također znači “predivno”. Vidjeti bilješku u Knjizi proroka Daniela 8:24.

▣ **“ostatka ovog naroda”** Hebrejski pojam “ostat(ak)” (BDB 984) u osnovi znači “preostali dio”, “što je ostalo”, “preostali iznos”. U prorocima to se odnosi na posebno značenje, “vjerni ostatak”, što upućuje na nekoliko Abrahamovih potomaka koji su bili vjerni, pouzdavali su se u YHWH-u, i štovali YHWH-u. Ovo su oni koje će On obnoviti (usp. Iz 37:4.32; 46:3; Jer 23:3; 31:7; Mih 2:15; 5:7.8; 7:18; Sef 2:7.9; Ezra 9:14; Zah 8:6.11.12). Poteškoća oko ovoga pojma je čimbenik vremena. Upućuje li to na: (1) razdoblje nakon izgnanstva ili (2) kraj vremena (zabilježite izričaj u Zah 8:6, “u onim danim”)? Ovo može biti primjer višestrukoga ispunjenja proročanstva.

[Vidjeti Posebnu temu dolje: Ostatak, tri značenja.](#)

POSEBNA TEMA: OSTATAK, TRI ZNAČENJA

SZ-na zamisao “vjernoga Ostatka” ponavljana je tema Proroka (uglavnom u osmome stoljeću proroka i Jeremije). Korištena je u tri značenja:

1. oni koji prežive progonstvo (npr. Iz 10:20-23; 17:4-6; 37:31-32; Jer 42:15.19; 44:12.14.28; Am 1:8)
2. oni koji ostanu vjerni YHWH-i (npr. Iz 4:1-5; 11:11.16; 28:5; Joel 2:32; Am 5:14-15; Mih 2:12-13; 4:6-7; 5:7-9; 7:18-20)
3. oni koji su dio eshatološke obnove i ponovnoga stvaranja (npr. Am 9:11-15).

▣ **(8:6) “bude li to isto tako preteško u Mome pogledu”** Postoji veza vjere između Božjih djela i vjere Njegova naroda. Međutim, čak iako Božji narod nema vjere, Bog ipak djeluje. Bog je predan iskupljenju grješnoga ljudstva (usp. Zah 8:7-8; Ez 36:22-38).

8:7 “spasiti” Hebrejski GLAGOL “spasiti” (BDB 446, KB 448 *Hiphil* PARTICIP, [vidjeti Posebnu temu dolje: Spasenje \[SZ-ni pojam\]](#)) upotrijebljen je u nekoliko smislova:

1. *Hiphil* = “osloboditi” (usp. Zah 9:9; Jer 30:7-11; 31:7-8) ili “dati pobjedu” (npr. Iz 59:16; 63:5)
2. *Niphal* = “biti oslobođen”, “biti spašen”, ili “biti pobjednički”.

Korišten je o Božjoj djelatnosti u korist Njegova naroda (usp. Zah 8:7.13; 9:16; 10:6; 12:7). YHWH oslobađa one koji se pouzdaju u Njega (npr. Zah 8:6; Ps 37:40; 86:2).

Samo bilješka o znanju suvremene znanosti koje je još uvijek nesigurno o podrijetlu ili korijenskome značenju ovoga pojma. Pretpostavlja se kako je to oblik arapskoga korijena u značenju “biti širok ili prostran”, ali to nije jednostavno mišljenje.

U ovome okviru YHWH obećava kako će osloboditi Svoj narod iz izgnanstva i obnoviti ih u Obećanoj zemlji. Međutim, apokaliptička priroda Knjige preslikava ovo obećanje u budućnost kao i u sadašnjost. To zasigurno upućuje na povratak u Jeruzalem godine 538. pr.Kr. (Kirov proglas), ali budući da su “narodi” (npr. Zah 2:11; 8:20-23) uključeni i zamisao o Mesiji je otkrivena i proširena u poglavljima 9 - 14, onda to mora također imati eshatološko žarište.

POSEBNA TEMA: SPASENJE (SZ-ni pojam)

Ovaj pojam (BDB 447) ima nekoliko suzvuka:

1. dobrobit, napredak, Knjiga o Jobu 30:15
2. Božansko spasenje koje obuhvaća oba vida i fizički i duhovni:
  - a. Knjiga Postanka 49:18
  - b. Ponovljeni zakon 32:15
  - c. Psalam 3:2.8; 22:1; 35:3; 62:2; 69:29; 70:5; 78:22; 80:3; 89:26; 91:16; 106:4; 140:7
  - d. Knjiga proroka Izaije 12:2; 33:2; 51:6.8; 52:7.10; 56:1; 59:11; 60:18; 62:1
3. zamisao fizičkoga i duhovnoga oslobođenja jasno je predstavljena u Knjizi o Joni 2:9-10
4. često je "radost" povezana s YHWH-inim spasenjem, 1. Knjiga o Samuelu 2:1; Knjiga proroka Izaije 25:9; 26:1; Psalam 9:14; 13:5; 35:9.

Spasenje uključuje provedbu YHWH-ina izvorno nakanjenoga zajedništva i društva s Njegovim ljudskim stvorenjima. Ono uključuje pojedinačnu i društvenu čitavost!

▣ (8:7) "istočne ... zapadne" Ovi pravci protezanja korišteni su u sveopćemu smislu kao u Psalmu 50:1; 113:3; Knjizi proroka Izaije 59:19; Malahije 1:11.

8:8 "Moj narod, a Ja ću biti njihov Bog" Ovo je jezik Saveza (npr. Lev 26:12; Pnz 4:20; 18:2; 29:12-13; Jer 31:33; 32:38; Hoš 2:23) i jasno pokazuje da je Savez obnovljen.

▣ "istini" Ova hebrejska riječ (BDB 54) znači "odlučnost /čvrstoća", "vjernost", ili "istina". [Vidjeti Posebnu temu u Knjizi proroka Daniela 6:23: Povjerenje, pouzdanje, vjera, i vjernost u Starome zavjetu \(אמנה\)](#). Izvorno je to upućivalo na čvrsti položaj i onda se koristilo metaforički za ono što je vjerodostojno ili vjerno ili pouzdano. Onda to postaje opis YHWH (npr. Ps 71:22; 117:2; 146:6; Iz 38:18-19; Neh 9:33). Jedina nada nevjernoga, paloga ljudstva je u nepromjenjivome, vjernome milosrđu Božjem!

Ovaj je pojam upotrijebljen u Zahariji 8 nekoliko puta (usp. Zah 8:3.8.16[dva put].19) u smislu o "istini". U Zahariji 7:9 i 8:16 upućuje na istinito ili vjerno svjedočanstvo na sudu. Zaharija 8:16 i 19 usporednica je i govori o istinskome i vjerodostojnome odnosu između zavjetnih partnera u društvu. Istina ima skupno društveno žarište. Istina je odnosna kao i propozicijska!

Za dobru raspru o ovoj hebrejskoj riječi u svima njezinim oblicima vidjeti *New International Dictionary of Old Testament Theology and Exegesis*, tom 1, str. 427-433.

▣ "pravednosti" [Vidjeti Posebnu temu u Knjizi proroka Daniela 9:7: Pravednost](#).

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 8:9-13

⁹"Ovako govori GOSPODIN nebeskih vojska: 'Neka vaše ruke budu jake, vi koji ste poslušni u ove dane ovim riječima iz usta proroka, *onima koji govoraše* u dan da temelj doma GOSPODINA nebeskih vojska bijaše položen, do kraja da hram može biti izgrađen. ¹⁰Jer prije onih dana nije postojala nadnica za muškarca ili ikoja nadnica za životinju; i za njega koji izade ili ude ne postojahu mira zbog njegovih neprijatelja, i Ja posjedoh sve ljude jedan prema drugome. ¹¹Ali sad Ja neću postupati s ostatkom ovog naroda kao u prijašnjim danim', objavljuje GOSPODIN nebeskih vojska. ¹²Jer *tamo će biti* mira za sjeme: vinova loza donosit će svoj plod, zemlja će donositi svoj proizvod a nebesa će dati svoju rosu; i Ja ću prouzročiti ostatku ovog naroda da baštini sve ove stvari. ¹³Dogodit će se da baš kao što vi bijaste prokletstvo među narodima, o dome Judin i dome Izraelov, tako ću Ja spasiti vas da možete postati blagoslovom. Nemojte se bojati; neka vaše ruke budu jake.'"

8:9 "Neka vaše ruke budu jake" Ovo je *Qal* IMPERFEKT (BDB 304, KB 302) upotrijebljen u ZAPOVJEDNOME smislu. Zabilježite da ovaj idiomski izričaj započinje i završava (usp. Zah 8:13) ovaj odlomak. Taj izričaj pokazuje ljudsku stranu zavjetnoga odnosa.

Ovo može biti smjernje na Knjigu proroka Hagaja 2:4, koji je prorokovao tek prije Zaharije. Obojica od njih naslovljavaju isti predmet – ponovna izgradnja Hrama mora biti završena. Kroz Izraelovu povijest Bog je ohrabrivao Svoj narod neka bude jak i odvažan i neka se ne boji (npr. Jš 1:6-9; 1. Ljet 22:13; Iz 35:4).

[Vidjeti Posebnu temu dolje: Ruka \(slikovito prikazano iz Knjige proroka Ezekijela\).](#)

POSEBNA TEMA: RUKA (slikovito prikazano iz Knjige proroka Ezekijela)

Riječ "ruka" (BDB 388) ima nekoliko suzvuka i uporaba:

1. doslovno (tj. ruka čovjeka):
  - a. simbol čitave osobe, Knjiga proroka Ezekijela 3:18; 18:8.17; 33:6.8
  - b. simbol ljudske slabosti, Knjiga proroka Ezekijela 7:17.27; 21:7; 22:14
  - c. simbol stranih neprijatelja, Knjiga proroka Ezekijela 7:21; 11:9; 16:39; 21:31; 23:9.28; 28:10; 30:12; 34:27; 38:12; 39:23
  - d. doslovice ruka, Knjiga proroka Ezekijela 8:11; 12:7; 16:11; 37:17.19.20
  - e. simbol snage lažnih vođa, Knjiga proroka Ezekijela 13:21.22.23; 34:10
  - f. simbol naroda, Knjiga proroka Ezekijela 23:31.37.42.45; 25:14; 27:15; 28:9; 30:10.22.24.25; 31:11; 39:3
2. antropomorfički o Božanstvu:
  - a. primanje otkrivenja, Knjiga proroka Ezekijela 1:3; 3:14.22; 8:1; 33:22; 37:1; 40:1 (2:9 još je jedna metafora – svitak na ruci)
  - b. YHWH-ina snaga u osudi, Knjiga proroka Ezekijela 6:14; 13:9; 14:9.13; 16:27; 20:33; 25:7.13.16; 35:3; 39:21
  - c. Osobno YHWH (Njegova osobna Prisutnost), Knjiga proroka Ezekijela 20:22
  - d. YHWH-ina snaga da oslobodi, Knjiga proroka Ezekijela 20:34 (moguće ključna uporaba iz Izl, usp. 3:20; 4:17; 6:1; 7:19; 13:3)
3. antropomorfički o *kerubinima*, Knjiga proroka Ezekijela 1:8; 8:3; 10:7.8.12.21
4. antropomorfički o uništavanju anđela, Knjiga proroka Ezekijela 9:1-2; 21:11
5. simbol zaloga ili prisege, Knjiga proroka Ezekijela 17:18; 20:5 (dva puta).6.15.23.28; 36:7; 44:12; 47:14
6. simbol veselja, Knjiga proroka Ezekijela 25:6
7. antropomorfički o nekome anđelu, Knjiga proroka Ezekijela 40:3.5; 47:3.

8:10 Ovo je sažetak o životu kakav je bio u Palestini ("prije onih dana") između pada Jeruzalema prouzročeno Nabukodonozorom (586. g.pr.Kr.) i povratka ("Ali sad" iz Zah 8:11) u Jeruzalem temeljem proglašavanja Kira (538. g.pr.Kr.).

Izričaj "Ja posjedoh sve ljude jedan prema drugome" jasno je oprečje Knjige proroka Zaharije 8:3-8. Božja prisutnost ili odsutnost može biti vidljiva po tome kako su ljudi postupali jedan s drugim (usp. Zah 7:8-14). Mi žanjemo ono što smo sijali (usp. Gal 6:7). Izrael je žeo nagradu prisutnosti i oprosta Božjeg (usp. Zah 8:11-12).

Zabilježite da Bog uzima osobnu odgovornost za Izraelovo i Judino izgnanstvo (usp. Zah 8:14; 7:14). Bog je dopustio stranim narodima neka poraze Njegov narod (usp. Iz 10:5; Jer 51:20). Ova osuda bila je neophodna disciplina kako bi iznjedrila obnovljeni Savez i narod.

8:11 "ostatkom" Vidjeti bilješku u Knjizi proroka Zaharije 8:6.

8:12 Ovo odražava zavjetne blagoslove Ponovljenoga zakona 27 - 29 (usp. Hag 2:19).

8:13 Ovo je vrlo važan stih jer pokazuje nakanjenu svrhu Izraela. Bog je pozvao Abrahama kako bi pozvao svijet (usp. Post 12:3; Izl 19:5-6). Božji poseban odnos i blagoslov potomcima Abrahamu morao je privući pozornost ostatku sinova Adama. Nacionalizam Knjige Postanka 10 - 11 odražen je u stihu 10c. Međutim, židovski narod nije bio vjeran Savezu. Njihovi životi nisu odražavali svetost YHWH, nego pad Postanka 3. Oni koji su morali biti svjetlo postali su sredstvo odvratanja (usp. Ez 36:18-23). Bog je morao prvo promijeniti srca i umove Svoga vlastitog naroda. Oni nisu mogli izvršiti zahtjeve Božjega Saveza. Stoga, Novi je savez bio zahtijevan; jedan temeljen na Božjoj naravi i odredbi (usp. Jer 31:31-34; Ez 36:24-38). S ovim Novim savezom Božji narod može postati namjeravani "blagoslov" izgubljenome svijetu. "Prokletstvo" Ponovljenoga zakona 27 - 29 bilo je uklonjeno kroz Mesiju. Tragedija jeste ta da Izrael nije shvatio ovu novu mogućnost kako bi ispunio svoj misijski nalog širom svijeta. On se okrenuo prema sebi u isključivost i ponos umjesto prema van. Božje srce za "narode" nije bilo njihovo srce. Monoteizam i jedinstvo čovječanstva (usp. Post 1:26-27) zahtijeva sveopći narod! Izrael je bio sredstvo za takav kraj, ne za taj kraj! Novo doba pravednosti opisano u Knjizi proroka Izaije 55 - 66 nije bilo ispunjeno u povratku nakon izgnanstva, ali bit će u Mesijanskom kraljevstvu. [Vidjeti Posebnu temu u Knjizi proroka Daniela 9:15: YHWH-in vječni iskupiteljski naum.](#)

▣ “Nemojte se bojati; neka vaše ruke budu jake” Ovo su oba *Qal* IMPERFEKTI upotrijebljeni u ZAPOVJEDNOME smislu (usp. Zah 8:9.15). Ovo je ponavljajuća opomena.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 8:14-17

¹⁴“Jer ovako govori GOSPODIN nebeskih vojska: ‘Baš kao što Ja nakanih nauditi vama kad Me vaši očevi izazivahu na njev’, govori GOSPODIN nebeskih vojska, ‘i Ja nisam popustio, ¹⁵tako sam Ja opet nakanio u ovim danima učiniti dobro Jeruzalemu i domu Jude. Nemojte se bojati! ¹⁶Ovo su stvari što vi morate činiti: govoriti istinu jedan drugome; suditi s istinom i suditi za mir na vašim vratima; ¹⁷Isto tako neka nitko ne kuje zlo u svome srcu protiv drugoga, i nemojte ljubiti krivokletstvo; jer sve ove stvari Ja mrzim’, objavljuje GOSPODIN.”

8:14 “Ja nisam popustio” Hebrejski GLAGOL (BDB 636, KB 688), u svome *Niphal* PERFEKT obliku, znači “žaliti”, “tješiti koga”. YHWH je bio strpljiv sa Svojim narodom. On je popustio u osudi što su oni zaslužili (usp. Am 7:3.6), ali postojala je granica u Njegovu popušanju (usp. Jer 15:8). Postojalo je vrijeme kad je YHWH disciplinirao Svoj narod i On nije popustio (usp. Zah 8:14; Ez 24:14), ali On je to želio (usp. Jer 26:3.13; Hoš 11:8).

Ove nas antropomorfičke riječi šokiraju jer mi razmišljamo o Božjoj nepromjenjivosti. Jamačno je istina da su Njegova narav i predanost iskupljenju nepromjenjivi, međutim, ako je Bog nepromjenjiv na sve načine, zašto mi molimo? Zastupnička molitva temeljena je na vjerovanju kako usrdna molitva može promijeniti Božje bavljenje s ljudima, i pojedinačno i skupno. Postoji istinski osobni odnos između Boga i vjernika.

Riječ Božja je sigurna, i pozitivno i negativno (npr. Jer 4:28; Ez 24:14; Gal 6:7). Božji nevjeran narod konačno je žeo posljedice svojih čimidaba (usp. Zah 7:9-14). Bog je dopustio izgnanstvo kako bi obnovu učinio mogućnošću (usp. Zah 8:15). Bog želi ljude koji odražavaju Njegovu narav (usp. Zah 8:8.16-17; 7:9-10) tako da narodi mogu spoznati Njega i pouzdati se u Njega!

8:15 Osuda je Božje zadnje sredstvo. On želi blagosloviti (npr. Hoš 11:8) kako bi ispunio Svoje šire iskupiteljske svrhe.

8:16-17 “Ovo su stvari što vi morate činiti” Ovi stihovi odražavaju Knjigu proroka Zaharije 7:9-10 i 8:8, ali oni zapravo izražavaju Mojsijevo zakonodavstvo. Ovim je židovskim ljudima bilo vrlo jasno što je bila Božja želja za njih u njihovu odnosu jedan s drugim i s tuđincima (tj. dvije pozitivne zapovijedi u Zah 8:16 i dvije negativne zapovijedi u 8:17).

Ovaj etički vid biblijskoj vjeri potreban je svakoga dana njima kao i nama kad je vjera u Boga ograničena na:

1. početnu odluku (karta za Nebo)
2. emocionalni trenutak
3. izdvojena vremena i mjesta
4. obrede /liturgiju.

Ove su stvari dobre, ali ukoliko nisu dio dnevnoga, moralnoga načina života one su lažne nade (usp. Mt 7; Iv 15; 2. Pt 2). Cilj biblijske vjere nije jedino Nebo kad umremo, nego Kristo-sličnost sad. Sve što je manje biblijski je sumnjivo! Osobina zapadnoga kršćanstva je “što je u tome za mene?” ali biblijska vjera znači služiti i odražavati Boga!

▣ “vratima” Ovo je bilo mjesto sudskih odluka i društvenih događaja.

8:17 Prva dva niječna GLAGOLA su *Qal* IMPERFEKTI upotrijebljeni u ZAPOVJEDNOME smislu. Bog mrzi spletke s predumišljajem!

▣ “sve ove stvari Ja mrzim” I “mrzim” (BDB 971, KB 1338, *Qal* PERFEKT, usp. Izr 6:16-19) i “ljubite” (BDB 12, *Qal* IMPERFEKT i *Qal* IMPERATIV, Zah 8:19) ljudske su emocije primijenjene na Boga (antropomorfizam, [vidjeti Posebnu temu dolje: Bog opisan kao čovjek \[jezik antropomorfizama\]](#)). Bog je jamačno Osoba i time ima osjećaje i emocije, ali On je svet, veličanstven, nepromjenjiva narav nadzire klimava raspoloženja što iskusi pali ljudi. Ove su riječi slične, ne konačne!

POSEBNA TEMA: BOG OPISAN KAO ČOVJEK (jezik antropomorfizama)

I. OVA VRSTA JEZIKA VRLO JE UOBIČAJENA U SZ-u (neki primjeri)

A. Dijelovi fizičkoga tijela:

1. oči – Knjiga Postanka 1:4.31; 6:8; Izlazak 33:17; Brojevi 14:14; Ponovljeni zakon 11:12; Knjiga proroka Zaharije 4:10
2. ruke – Knjiga Izlaska 15:17; Brojevi 11:23; Ponovljeni zakon 2:15

3. ruka – Knjiga Izlaska 6:6; 15:16; Ponovljeni zakon 4:34; 5:15; 26:8
  4. uši – Knjiga Brojeva 11:18; 1. Samuelova 8:21; 2. Kraljevima 19:16; Psalam 5:1; 10:17; 18:6
  5. lice – Knjiga Izlaska 33:11; Brojevi 6:25; 12:8; Ponovljeni zakon 34:10
  6. prst – Knjiga Izlaska 8:19; 31:18; Ponovljeni zakon 9:10; Psalam 8:3
  7. glas – Knjiga Postanka 3:8.10; Izlazak 15:26; 19:19; Ponovljeni zakon 26:17; 27:10
  8. noge – Knjiga Izlaska 24:10; Knjiga proroka Ezekiel 43:7
  9. ljudsko obličje – Knjiga Izlaska 24:9-11; Psalam 47; Knjiga proroka Izaije 6:1; Ezekiel 1:26
  10. anđeo Gospodnji – Knjiga Postanka 16:7-13; 22:11-15; 31:11.13; 48:15-16; Izlazak 3:4.13-21; 14:19; Suci 2:1; 6:22-23; 13:3-22.
- B. Fizičko djelovanje:
1. govorenje kao mehanizam stvaranja – Knjiga Postanka 1:3.6.9.11.14.20.24.26
  2. šetanje (tj. zvuk) u Edenu – Knjiga Postanka 3:8; 18:33; Levitski zakonik 26:12; Ponovljeni zakon 23:14
  3. zatvaranje vrata Noine arke – Knjiga Postanka 7:16
  4. mirisanje žrtava – Knjiga Postanka 8:21; Izlazak 29:18.25; Levitski zakonik 26:31
  5. silaženje – Knjiga Postanka 11:5; 18:21; Izlazak 3:8; 19:11.18.20
  6. ukapanje Mojsija – Ponovljeni zakon 34:6.
- C. Ljudski osjećaji (neki primjeri):
1. kajanje /žaljenje – Knjiga Postanka 6:6.7; Izlazak 32:14; Suci 2:18; I. Samuelova 15:29.35; Knjiga proroka Amosa 7:3.6
  2. gnjev – Knjiga Izlaska 4:14; 15:7; Brojevi 11:10; 12:9; 22:22; 25:3.4; 32:10.13.14; Ponovljeni zakon 6:15; 7:4; 29:20
  3. ljubomora – Knjiga Izlaska 20:5; 34:14; Ponovljeni zakon 4:24; 5:9; 6:15; 32:16.21; Jošua 24:19
  4. gađenje /zgražanje – Levitski zakonik 20:23; 26:30; Ponovljeni zakon 32:19.
- D. Obiteljski pojmovi (neki primjeri):
1. Otac:
    - a. Izraela – Knjiga Izlaska 4:22; Ponovljeni zakon 14:1; Knjiga proroka Izaije 1:2; 63:16; 64:8; Jeremija 31:9; Hošea 11:1
    - b. kralja – 2. Knjiga o Samuelu 7:11-16; Psalam 2:7
    - c. metafore očinskog djelovanja – Ponovljeni zakon 1:31; 8:5; 32:6-14; Psalam 27:10; Izreke 3:12; Knjiga proroka Jeremije 3:4.22; 31:20; Hošea 11:1-4; Malahija 3:17
  2. Roditelj – Knjiga proroka Hošea 11:1-4
  3. Majka – Knjiga proroka Izaije 49:15; 66:9-13 (analogija majke koja doji)
  4. Mladi odan ljubavnik – Knjiga proroka Hošee 1 - 3.

II. RAZLOZI UPORABE OVE VRSTE JEZIKA

- A. Za Boga je bilo nužno otkriti Sâmog Sebe ljudskom stvorenju. Vrlo prošireni okvir Boga kao muške osobe je antropomorfizam jer je Bog duh!
- B. Bog uzima najznačajnije vidove ljudskoga života i koristi ih kako bi otkrio Sâm Sebe palome čovječanstvu (otac, majka, roditelj, ljubavnik).
- C. Iako neophodno tada (tj. Post 3:8), Bog ne želi biti ograničen ikakvim fizičkim obličjem (usp. Izl 20; Pnz 5).
- D. Konačni antropomorfizam je utjelovljenje Isusa! Bog je postao fizički, opipljiv (usp. 1. Iv 1:1-3). Božja poruka postala je Riječ Božja (usp. Iv 1:1-18).

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 8:18-19

¹⁸Onda riječ GOSPODINA nebeskih vojska dođe k meni, govoreći: ¹⁹“Ovako govori GOSPODIN nebeskih vojska: ‘Post četvrtoga, post petoga, post sedmoga i post desetoga mjeseca postat će veselje, radost, i vedri blagdani za dom Jude; tako ljubite istinu i mir.’”

8:19 Ova književna jedinica što započinje u Knjizi proroka Zaharije 7:1 s pitanjem o potrebi za nastavljanjem određenih dana posta odnosi se na babilonsko izgnanstvo. Nakon raspravljanja o razlogu za izgnanstvo i nadi za obnovom, Zaharija se vraća na pitanje o posebnim danima posta.

▣ **“Post četvrtoga”** Ovo je bio blagdan u spomen razbijenih jeruzalemskih zidina (usp. Jer 39:2; 2. Kr 25:3).

▣ **“post petoga”** Ovo je bio blagdan u spomen uništenja Hrama (usp. 2. Kr 25:8).

▣ **“post sedmoga”** Ovo je bio blagdan u spomen Gedalijeve smrti (usp. 2. Kr 25:25).

▣ **“post desetoga”** Ovo je bio blagdan u spomen početka opsade Jeruzalema od Nabukadnezara II. (usp. 2. Kr 25:1-2; Jer 39:1).

▣ **“postat će veselje, radost, i vedri blagdani”** Više neće biti postova! Izraelovo žalovanje promijenit će se u veselje, njegovo zarobljeništvo u oslobođenje (usp. Jer 31:10-14). Knjiga proroka Izaije 65 usložnjuje obnovljeni Jeruzalem s Novim dobom!

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 8:20-23

²⁰“Ovako govori GOSPODIN nebeskih vojska: ‘*To će ipak biti da budu ljudi došli, čak žitelji mnogih gradova.*’
²¹Žitelji jednoga ići će k drugome, govoreći: “Odmah nas pustite da molimo naklonost GOSPODINOVU, i tražimo GOSPODINA nebeskih vojska; i ja ću također ići.”
²²Tako mnogi ljudi i moćni narodi doći će tražiti GOSPODINA nebeskih vojska u Jeruzalem i moliti naklonost GOSPODINOVU.’
²³Ovako govori GOSPODIN nebeskih vojska: ‘U onim danima deset ljudi od svih naroda grabit će haljinu Židova, govoreći: “Pustite nas ići s vama, jer mi smo čuli da je Bog s vama.”’”

8:20-21 Kao što su neki došli (moguće iz Betela, usp. Zah 7:2) tražiti Gospodinovu naklonost, tako sad dolaze ostali gradovi Jude u Jeruzalem i novi Hram tražiti YHWH-in blagoslov.

8:21 “tražimo GOSPODINA” Postoje dva usporedna izričaja:

1. “pustite da molimo naklonost” - *Piel* INFINITIVNA GRAĐA, BDB 318 II, KB 316
2. “tražimo” - *Piel* INFINITIVNA GRAĐA, BDB 134, KB 152.

Ovo je idiom za štovanje (usp. Iz 51:1; Jer 50:4; Hoš 3:5; 5:6) što uobičajeno upućuje na Židove, ali ovdje upućuje na pagane.

▣ **“ja ću također ići”** Ovo je posebno naglašena izjava o nakani (dva oblika KOHORTATIVA od “ići”, usp. Zah 8:23). Postoji žurnost glede Knjige proroka Zaharije 8:21.

8:22 “Tako mnogi ljudi i moćni narodi doći će” Hebrejski PRIDJEV “moćni” (BDB 783) može značiti “brojni” (usp. Ps 35:18; Izr 7:26; Iz 53:12; Am 5:12). Ako je tako, onda je “mnogi ljudi” usporedno s “brojni narodi”.

Kao što dolaze ostali Židovi tako je sad prvotna Božja svrha ispunjena kad “mnogi ljudi i moćni narodi” dolaze k Njemu. Ovaj sveopći vid u Knjizi proroka Zaharije (usp. Zah 2:11) iznenađujući je u svjetlu: (1) Zaharije 1:15.21; (2) rasnoga tona Hagaja; i (3) poteškoća s kojima se suočio Nehemija (usp. Neh 4:6). Zaharija gleda iza sadašnjice (usp. Iz 2:2-4; 56:7; 66:18-24; Mih 4:1-3). On gleda na dane “ranjenoga pastira” (usp. Zah, poglavlja 12 - 13)!

8:23

NASB

“grabit će haljinu Židova”

NKJV

“grabit će rukav židovskoga muškarca”

NRSV

“hvatat će Židova, grabeći njegovu haljinu”

TEV

“dolaziti k jednome Židovi”

NJB

“uzet će Židova za rukav”

JPSOA

“oni će hvatati svakog Židova za rub kaputa”

PEŠITA

“hvatat će skut Židova”

NIV

“uhvatit će čvrsto jednog Židova za okrajak njegove robe”

Hebrejski GLAGOL “grabit” (BDB 304, KB 302) u *Hiphil* obliku ponovljen je dva puta (prvi IMPERFEKT onda PERFEKT) za naglasak i hitnost (vidjeti uporabu u 1. Kr 1:50; 2:28; 2. Kr 4:27; Izr 26:17; Iz 4:1).

Nakanjena svrha poziva upućenog Abrahamu (usp. Post 12:3) sad mora biti ostvarena!

Zbrka (mnogi jezici) babilonske kule sad je nadvladana. Pentekost je obrat Knjige Postanka 10 – 11 dok su mnogi ljudi iz mnogih zemalja čuli Evanđelje na svome vlastitom jeziku. Ovaj je stih proročki tračak.

▣ **““mi smo čuli da je Bog s vama””** Božja prisutnost najveći je blagoslov (usp. Iz 7:14; 8:8.10; 45:14) i cilj stvaranja (usp. Post 1:26-27; 3:8-9). Zapreka (usp. Post 3:10-21) između Boga i čovječanstva uklonjena je.

PITANJA ZA RASPRAVU

Ovaj komentar je vodič za proučavanje, što znači da ste odgovorni za vaše vlastito tumačenje Biblije. Svaki od nas mora hodati u svjetlu kojeg imamo. Prvenstvo u tumačenju imate vi, Biblija, i Sveti Duh. Sad to ne morate prepustiti komentatoru.

Ova pitanja za raspravu predviđena su da vam pomognu promišljati kroz glavne teme ovoga odjeljka Knjige. Ona su napravljena da budu misaono-nametljiva, ne konačna.

1. Zašto postoji vremenski odmak između Knjige proroka Zaharije 1:1 i Zaharije 7:1?
2. Na koga upućuje Knjiga proroka Zaharije 7:2?
3. Zašto je Bog bio toliko uzrujan s njihovim religijskim postovima?
4. Što je krajnja svrha Izraela?
5. Zašto je Knjiga proroka Zaharije 8:20-23 toliko iznenađujuća, a ipak toliko važna?

ZAHARIJA 9

PODJELA NA ODLOMKE U SUVREMENIM PRIJEVODIMA

NKJV	NRSV	TEV	NJB
Izrael se branio od neprijatelja	obnova Izraela; Dan Gospodinov (9:1 - 11:17)	osuda susjednih naroda	nova Obećana zemlje
9:1-8	9:1-8	9:1-4 9:5-8	9:1-8
dolazeći Kralj	Knez Mira	budući Kralj	kraljevski Spasitelj
9:9-10	9:9-10	9:9-10	9:9-10
Bog će spasiti Svoj narod	kupljenje raspršenih Izraelaca	obnova Božjega naroda	obnova Izraela
9:11-13	9:11-13	9:11-13	9:11-17
9:14-17	9:14-15 9:16-17	9:14-15 9:16-17	

ČITANJE KRUG TRI (vidjeti Vodič dobrog biblijskoga čitanja) SLIJEĐENJE IZVORNE AUTOROVE NAKANE NA RAZINI ODLOMKA

Ovaj komentar je vodič za proučavanje, što znači da ste odgovorni za vaše vlastito tumačenje Biblije. Svaki od nas mora hodati u svjetlu kojeg imamo. Prvenstvo u tumačenju imate vi, Biblija, i Sveti Duh. Sad to ne morate prepustiti komentatoru.

Pročitajte odlomak odjednom. Odredite subjekte (čitanje kruga #3, str. xiv.). Usporedite vašu podjelu subjekta s pet suvremenih prijevoda navedenih gore. Podjela na odlomke nije nadahnuta, ali ona je ključ za slijeđenje izvorne autorove nakane, što je srce tumačenja. Svaki odlomak ima jedan i samo jedan subjekt.

1. Prvi odlomak
2. Drugi odlomak
3. Treći odlomak
4. I tako dalje.

OKVIRNI UVIDI

- A. Ovo započinje novi odjeljak Knjige proroka Zaharije. Zaharija 9:2-11:3 u poetskome je obliku (NASB, NKJV, NRSV, NJB). Kao što su poglavlja 1-8 posebno datirana i autor je naznačen (usp. Zah 1:1), poglavlja 9 – 14 nedatirana su i autorovo ime nije spomenuto. Taje je obrazac uobičajen u proročkim Knjigama (usp. Iz 1 - 39 i 40 - 66; Ez 1 - 39 i 40 - 48; Dn 1 - 6 i 7 - 12).
- B. Knjiga proroka Zaharije, poglavlja 1 - 8 navođena su često u Otkrivenju, dok je Zaharija, poglavlja 9 – 14 često navođen u Evanđeljima. Zaharija je imao važnu poruku koja još uvijek ima značajnost.

- C. Ovo poglavlje, tako meni izgleda, oslikava Boga dok upada u Palestinu sa sjevera u eshatološkome smislu. Njegov upad jeste za duhovnu obnovu i ponovno ujedinjenje, ne samo Jude i Izraela, nego i okolnih drevnih neprijatelja (Hadraka [zemlja Sirije, spomenuta samo jednom, i to u Zah – op.prev.], Sirije, Fenicije, i Filisteje).
- D. Iz ovoga je odlomka moguće vidjeti dolazak YHWH zbog osude u Knjizi proroka Zaharije 9:1.4-8. Mnogi komentatori vide ove stihove kao upućivanje na osvajanje Sirije, Fenicije, i Filisteje od Aleksandra Velikog, ali njegovo pošteđivanje Jeruzalema u ranim 330.-im g.pr.Kr. Ako je to tako onda Zaharija 9:1 uključuje sve ljude područja koji promatraju dolazak Aleksandra kao Božjega oruđa osude.
- E. U svome komentaru o Knjizi proroka Zaharije H. C. Leupold pretpostavlja da Zaharija 9:1-10 odražava osvajanje Palestine od Aleksandra Velikog godine 330. pr.Kr., dok Zaharija 9:11-17 odražava razdoblje Makabejaca, 168-165. g.pr.Kr. Povijesna okolnost neizvjesna je; moguće je to proročki kolaž o:
1. prošlosti
  2. sadašnjosti nakon izgnanstva
  3. eshatološkoj budućnosti.
- F. Postoje dramatički teološko-povijesni paradoksi u ovome poglavlju:
1. uništenje okolnih naroda nasuprot njihovu uključivanju u zavjetni narod
  2. referenca na mir u Knjizi proroka Zaharije 9:8-10 nasuprot velikome ratu u Zahariji 9:13-15
  3. Prvi dolazak Mesije u Knjizi proroka Zaharije 9:9 nasuprot Drugome dolasku Mesije u Zahariji 9:10.

PROUČAVANJE RIJEČI I IZRIČAJA

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 9:1-10

¹Breme riječi GOSPODINOVE je protiv zemlje Hadrak, s Damaskom kao njegovu mjestu počinka (jer oči su ljudi, posebice svih plemena Izraela, prema GOSPODINU),

²I Hamata također, s granicama u njemu;
Tira i Sidona, iako su oni veoma mudri.

³Jer Tir izgradi sebi utvrde
I zgrnu srebra kao prašine,
I zlata kao blata s cesta.

⁴Gle, GOSPODIN će ga izvlastiti
I baciti njegovo bogatstvo u more;
I on će biti proždrijet s vatrom.

⁵Aškelom će vidjeti to i biti prestrašen.
Gaza će se isto tako svijati u velikome bolu;
I Ekron, jer njegovo je očekivanje zbrkano.
Štoviše, kralj će nestati iz Gaze,
A Aškelon neće biti nastanjen.

⁶I mješovita rasa obitavat će u Ašdodu,
I Ja ću pokositi ponos Filistejaca.

⁷A Ja ću ukloniti njihovu krv s njihovih usta
I njihove gnusobe između njihovih zubi.
Onda će oni također biti ostatak za našeg Boga,
I biti kao porodica u Judi,
A Ekron kao Jebusejac.

⁸Ali Ja ću taborovati okolo Svoga doma zbog vojske,
Zbog njega koji prolazi i vraća se;
I nijedan tlačitelj neće proći nad njima nikad više,
Jer sad Ja sam vidio Svojim očima.

⁹Raduj se naveliko, o kćeri Siona!

Kliči *u slavlju*, o kćeri Jeruzalema!
 Gle, tvoj kralj dolazi k tebi;
 On je pravičan i opremljen sa spasenjem,
 Ponizan, i postavljen na magarca,
 Čak na mladetu, ždrebeti magarčevu.
¹⁰Ja ću odsjeći kočiju iz Efrajima
 I konja iz Jeruzalema;
 I ratni luk bit će odsječen.
 I On će kazivati mir narodima;
 I Njegova vlast bit će od mora do mora,
 I od Rijeke do krajeva zemlje.

9:1

NASB, NKJV

“Breme”

NRSV

“Proroštvo”

TEV

“poruka”

NJB

“objava”

Ovaj je hebrejski pojam (BDB 672) korišten u nekoliko smislova:

1. teret ili breme što nosi magarac ili deva (npr. Iz 46:1-2), metaforički za ljude /narod (npr. Br 11:11.17; Pnz 1:12)
  2. leviti koji nose Šator (npr. Br 4:15.19.24.27.49) i, u štovanju, moguće levitski pjevači koji podižu svoje glasove
  3. proročki način izražavanja (npr. Iz 14:28; Jer 23:33.34.38; Ez 12:10; Zah 9:2; 12:1; Mal 1:1).
- Knjiga proroka Zaharije ima poruku od Boga što je morao prenijeti. Postoji osjećaj žurnosti.

▣ **“protiv”** Ovo je jedno od značenja ovoga hebrejskog PRIJEDLOGA (BDB II 89, npr. Post 16:12; 1. Sam 3:9). Negativan suzvuk Knjige proroka Zaharije 9:1-2 podržan je stihovima 9:3-7. Međutim, to nije najuobičajenija uporaba i vjerojatno da je to bila autorova nakana, trebao je biti uporabljen drugi hebrejski PRIJEDLOG (usp. USB, *Handbook*, str. 229-230). Zaharija 9:1-2 je čini se vrlo pozitivan. YHWH-ina poruka nije bila samo za Judu, nego i za okolne narode. Bila je to poruka nade i oprosta (usp. Zah 9:2.10).

▣ **“Hadrak”** Knjiga proroka Zaharije 9:1-4 bavi se s najviše sa sjevernim zemljopisnim područjem Obećane zemlje (usp. Br 34:1-12). Ovo poglavlje oslikava duhovni napad YHWH što započinje na sjeveru i kreće se na jug. Ovaj prvi pojam, *Hadrak*, pojavljuje se jedino ovdje u SZ-u. Upućuje na: (1) područje blizu Damaska ili (2) grad u Sjevernoj Siriji spomenut u asirijskim spisima.

▣ **“Damaskom” [Damask]** Ovo je bio glavni grad Sirije, Izraelova tradicionalnog sjevernog neprijatelja (usp. Jer 49:23-27).

▣ **“kao njegovu mjestu počinka”** Ovaj hebrejski pojam (BDB 629) može značiti da je: (1) YHWH-ina riječ usredotočena na neprijatelje Njegova naroda ili (2) YHWH-ina riječ počivala ili prebivala u Damasku.

Pojam nema negativan suzvuk (npr. 2. Sam 14:17; Iz 32:18). Čak je korištena o Božjem počivalištu u 2. Knjizi Ljetopisa 6:41 i Psalmu 132:8. Također je korištena u vezi s narodima koji dolaze k YHWH-i u Knjizi proroka Izaije 11:10.

▣

NASB, NKJV, NIV

“jer oči ... ljudi”

NRSV, REB

“glavni grad Arama”

TEV

“glavni grad Sirije”

NJB

“jer izvor Arama”

NAB

“jer gradovi Arama”

JPSOA

“jer oči svih ljudi”

Ovaj izričaj doslovno je “oko čovjeka” (“Adam”, BDB 9). Žarište i pozornost: (1) čitavoga ljudskog stvorenja bit će na Savezu što je sklopio Bog, kao i na Njegovu zavjetnome narodu (usp. Zah 8:20-23); (2) YHWH-ina skrb i žudnja za sve ljude da spoznaju Njega i služe Njemu (usp. Zah 9:10); ili (3) žitelji Drevnoga Bliskog Istoka, posebice Palestine, blizu su osvajanja Aleksandra Velikog, dok je on bio oruđe u Božjoj ruci (*The Expositor's Bible Commentary*, tom 7, str. 657-658).

NRSV i TEV prijevodi zahtijevaju tekstualne promjene kako bi se došlo do njihova doslovnoga teksta (Adam na Aram s dodatkom “glavni grad [od]”).

9:2 NKJV dodaje riječ “protiv” iz Knjige proroka Zaharije 9:1 ovdje (dva put) pretpostavljajući kako okvir upućuje na kaznu, ali TEV povezuje ovaj stih s izričajem “pripadaju (usp. NJB, Zah 9:1) i time okreće to u potvrdu o YHWH-inoj ljubavi za narode. Okvir, posebno Zaharije 9:4, daje prednost razumijevanju NKJV.

▣ **“Hamata” [Hamat]** Ovo je grad u sjevernome dijelu Obećane zemlje, što je spomenut u 2. Knjizi o Kraljevima 14:28. Često je bio opisan kao krajnja sjeverna granica Božjega zemljopisnog Saveza s Abrahamom (usp. Br 13:21; 34:1-12; Jš 13:5; Suci 3:3).

▣ **“Tira i Sidona, iako su oni veoma mudri”** Ovo upućuje na fenicijske obalne gradove spomenute u Knjizi proroka Ezekielu 28:3-5.7 kao bivanje poslovično mudrima. Međutim, osuda je došla na njih zbog njihova ponosa (usp. Ez 28:2.5-6) i oholosti (usp. Ez 28:2.6.9).

Sad, vraća se okvirno pitanje, je li ovaj okvir pozitivan (narodi se okreću k YHWH-i) ili negativan (YHWH sudi narodima)? Hebrejski VEZNIK (BDB 453-455) u Zahariji 9:2b ima mnoga moguće značenja. TEV ima “s”; REB ima “za”, ne “iako”. Fenicija je bila izvorom umjetnika koji su osmislili i gradili Salamonov Hram (usp. 1. Kr 7:13-14; 2. Ljet 2). To bi mogla biti nakana izričaja “oni veoma mudri”.

Kad promatramo naredni okvir ponavlja se isti paradoks o blagoslovu i prokletstvu. Očito je Zaharija 9:3-6 negativno, ali pogledajte Zahariju 9:7-10!

9:3 “Tir ... utvrde” Postoji igra na hebrejsku riječ za “Tir”, što je *sor* (BDB 862), i hebrejsku riječ za utvrdu, *masor* (“bedem” ili “djelo opsade” BDB 848). Postojao je stari grad Tir i novi grad Tir. Novi Tir je bio otok-utvrda oko pola milje od obale, sa zidovima visokim više od 150 stopa. Bio je opkoljen od nekoliko kraljeva Asirije i konačno je pao pod Salmanasara V. nakon petogodišnje opsade. Bio je osvojen od Nebukadnezara II., ali nakon trinaest godina bez njegova pada, Knjiga proroka Ezekielu 29:18, daje naslutiti da će se predati. Pao je pod Aleksandra Velikoga godine 322. pr.Kr. u sedmomjesečnoj opsadi. Mnogi komentatori nagađaju da ovo poglavlje odražava osvajanje Palestine od Aleksandra Velikoga godine 330. pr.Kr. kad se on kretao prema Egiptu zbog:

1. on je uništio stari Tir i koristio neobrađen kamenje za izgradnju puta po nasipu do utvrde na otoku (usp. Zah 9:4b)
2. on je uništio utvrdu na otoku vatrom (usp. Zah 9:4c).

▣ **“I zgrnu srebra kao prašine,**

I zlata kao blata s cesta” Ovo su metafore što odražavaju trgovačku snagu grada Tira od njihovih širokih primorskih djelatnosti (usp. Iz 23; Ez 27).

9:4

NASB	“GOSPODIN će ga izvlastiti”
NKJV	“GOSPODIN će ga odagnati”
NRSV	“GOSPODIN će rastaviti od njegovih posjeda”
TEV	“GOSPODIN će oduzeti sve što ima”
NJB	“GOSPODIN ide kako bi ga izvlastio”

Ovdje postoji ironija. Hebrejski pojam (BDB 439, KB 441) znači baštiniti, ali u određenim okvirima u *Hiphil* obliku može značiti izvlastiti ili razbaštiniti (npr. Br 14:12). YHWH želi uključiti narode u Svoju obitelj i dati im baštinu, ali oni se moraju okrenuti od idolopoklonstva i materijalizma i pouzdati se u Njega.

Također zabilježite da NASB, NKJV i NRSV imaju “GOSPODIN” velikim slovima što označava YHWH-u, ali pojam ovdje je *Adon*, kao u TEV i NJB.

▣

NASB	“baciti njegovo bogatstvo u more”
NKJV	“razorit će njegovu silu u moru”
NRSV	“zavitlat će njegovo bogatstvo u more”
TEV	“oborit će njegovo bogatstvo u more”
NJB	“kod mora on će slomiti njegovu snagu”
NET	“gurnuti njegove utvrde u more”

Pitanje je o OBJEKTU GLAGOLA:

1. bogatstvo (BDB 298 #3, usp. Zah 14:14)
2. snaga (BDB 298 #1)
3. utvrde.

NET Biblija (str. 1672) tvrdi kako oblik može odražavati riječ “utvrda” te da *chiastic* građa podupire ovaj korijen. Aleksandar Veliki koristio je neobrađeno kamenje staroga grada Tira kako bi dosegnuo utvrdu na otoku i onda bacio (BDB 645, KB 697, *Hiphil* PERFEKT, “zavitlat”) njegove zidove u more (332. g.pr.Kr.).

Međutim, kao što UBS *Handbook* bilježi (str. 234) hebrejski pojam može upućivati na morsku snagu (usp. NKJV, NAB, REB, NIV). Morska snaga bila je izvor bogatstva i snage Fenicije.

▣ **“on će biti proždrijet s vatrom”** Ovaj GLAGOL (BDB 37, *Niphal* IMPERFEKT) znači “prožderan”. To je bilo naviješteno u Knjizi proroka Amosa 1:9-10 (usp. Iz 23; Ez 26) i ispunjeno od Aleksandra Velikoga godine 332. pr.Kr.

9:5 “Aškelon ... Gaza ... Ekron ... Ašdod” Ovo je pet filistejskih gradova-država u Obećanoj zemlji (Gat je bio uništen prije od Sirijaca). Filistejci su upadali u Egipat oko 1200 puta, ali bili su poraženi i onda se nastanili u južnome obalnom području Palestine. Oni su očevidno bili iz istoga rasnoga stabla kao Feničani, moguće iz Cipra ili Egejskih otoka. Jedini su neobrezani narod u Kanaanu i bili su tradicionalni neprijatelji Božjega naroda (usp. Suci, 1. Sam). Zbog Knjige proroka Zaharije 9:5-7b, iako su oni morali biti osuđeni, oni su također morali biti uključeni u zavjetni narod (usp. Zah 9:7c-d). Kakva iznenađujuća poruka milosti!

▣

NASB, NRSV	“će vidjeti to i biti prestrašen”
NKJV	“će vidjeti i bojati se”
TEV	“će vidjeti ovo i biti prestrašen”
NJB	“vidjevši ovo ... će biti prestravljen”

NASB ima “to” u *kurzivu*, što znači da se riječ ne pojavljuje u hebrejskome tekstu. Iz trenutačnoga okvira, “to” mora upućivati na opsadu i potpuno uništenje snažnoga grada Tira.

Knjiga proroka Zaharije 9:5 može biti smjeranje na proročanstvo o uništenju u Amosu 1:6-8 (posebno Zah 9:8).

▣ **“će se ... svijati u velikome bolu”** Ova hebrejski pojam (BDB 296, KB 297, *Qal* IMPERFEKT) korišten je o porođajnim bolovima kod rođenja djeteta (npr. Iz 26:12; 45:10) i postao je idiomom za osudu (usp. Iz 13:8; Jer 30:7; Mih 4:9-10; Mt 24:8; Mk 13:8; Djela 2:24; 1. Sol 5:3). Ovaj strah i bol bili su izazvani uništenjem Tira, filistejskoga sjevernog saveznika. Fenicija je bila osvojena od Grčke, Filisteja je bila sljedeća!

▣ **“Ekron”** Iz Knjige o Jošui 15:45-47 učimo, kako su Ekron, Ašdod, i Gaza bili smatrani dijelom u podjeli Jude prema plemenima i bili su njen tradicionalni neprijatelj!

▣

NASB	“jer njegovo je očekivanje zbrkano”
NKJV	“On je isušio njegovo očekivanje”
NRSV	“njegove su nade uvele”
TEV	“njegove će nade biti razbijene”
NJB	“na ruševini njegovih očekivanja”
JPSOA	“na slomu njegovih nada”

Postoji zbrka o tome je li ovaj *Hiphil* GLAGOL “biti posramljen” (BDB 101, KB 116, usp. Zah 10:5) ili “biti isušen” (BDB 386). Drugi izričaj je nađen u Knjizi proroka Zaharije 10:11 (*Hiphil*) i 11:17 (*Qal*). Međutim, Joel, koji je po mome mišljenju bio prorok nakon izgnanstva, također ima četiri mjesta gdje su ova ista dva korijena zbrkana (Joel 1:10,12 [sva put] i 17).

Ako je “biti posramljen” usvojen onda taj idiom odražava poraz u bitci (usp. 10:5; 2. Kr 19:26; Iz 37:27; 41:11; Jer 46:24; 48:20; 50:11-16; 51:45-58; Ez 32:30; Mih 7:16), što odgovara ovome okviru.

9:6 “mješovita rasa” Ovo izgleda upućuje na izgnanstvo židovskoga naroda iz Izraela u Asiriju (722. g.pr.Kr.) i useljavanje poganskoga naroda iz Medije; prema tome, ovo je područje bilo nastanjeno stanovništvom naroda miješanoga podrijetla. Rabini kasnije koriste ovaj pojam (BDB 561, aramejska riječ za incest) za opis djeteta sjedinjenja između Židova i pogana (usp. Pnz 23:2-3) ili djeteta rođenog od silovanja ili incesta.

▣ **“Ja ću pokositi ponos Filistejaca”** U ovome GLAGOLU (BDB 503, KB 500, *Hiphil* PERFEKT) postoji promjena od OSOBE U TREĆEM LICU na OSOBU U PRVOME LICU. To je uobičajeno u proročanstvu kad Bog počinje govoriti za Sebe kroz proroka.

Kao što je YHWH uništio Feniciju (Tir i Sidon) zbog njihova ponosa (usp. Zah 9:2-4; Iz 23; Ez 27 - 28), tako će isto, Filisteju i također Egipat (usp. Ez 30:18; 32:12) i Asiriju (usp. Zah 10:11).

9:7 “Ja ću ukloniti njihovu krv s njihovih usta” Ovo može značiti da će Filistejci zadržati židovske zakone o hrani (usp. Lev 11; 17:10-16; Pnz 14) i, time biti Božji narod. Čak je Božji narod bio optužen za jedenje zabranjenoga, krvavog mesa (usp. Ez 33:25), čime se kršilo levitske zakone. Oni su bili uništeni (usp. Ez 33:27-28), ali ovi neobrezani pogani bit će spašeni.

▣ **“Onda će oni također biti ostatak za našeg Boga”** Zamisao o “ostat(ku)” (BDB 983) vrlo je važna povijesna i teološka zamisao. Višestruka uporaba može se vidjeti u *New International Dictionary of Old Testament Theology and Exegesis*, tom 4, str. 15:

1. oni koji prežive Božansku katastrofu (npr. Filistejci, usp. Am 1:8; Jer 47:4 i Židovi, usp. Iz 37:4.31-32; 40:11; 42:2; Jer 25:20)
2. oni koji ostaju vjerni i poslušni YHWH-i (npr. Iz 10:20-22; Am 5:15; Mih 5:3.7.8)
3. oni koji čine eshatološki narod Božji (npr. Am 9:12; Jer 23:3; 31:7; Iz 11:11.16).

Ovo je vrlo snažna izjava za uključivanje ovih omrznutih filistejskih neprijatelja. Neki vide ovo proročanstvo ispunjenim u službi Filipa u Djelima apostolskim 8:26-40.

▣

NASB, NRSV, TEV, NJB
NKJV

“I biti kao porodica u Judi”
“biti kao vođa Jude”

Hebrejski pojam (BDB 48-49) doslovno je “tisuće”. Bio je korišten u nekoliko smislova:

1. doslovno (npr. Post 20:16; Izl 32:28)
2. obiteljske cjeline ili vođe (npr. Jš 22:14; Suci 6:15; 1. Sam 23; Zah 9:7)
3. vojne jedinice ili vođe (npr. Izl 18:21.25; Pnz 1:15)
4. simbolički (npr. Post 24:60; Izl 20:6; 34:7; Pnz 7:9; Jer 32:18).

Razlika između NKJV i ostalih je vokalizacija. Drevne verzije (Septuaginta i Vulgata) prevele su to kao “vođa”, ali većina engleskih prijevoda ima “porodica /klan” (usp. Zah 12:5-6). Okvirno pitanje nije vodstvo, nego uključivost Saveza. To uključivanje više je nego potresno kad tradicionalno područje neprijatelja Jude postaje dijelom Jude!

▣ **“Ekron kao Jebusejac”** Jebusejci su bili izvorni kanaanski stanovnici grada Jebusa, također zvanog Šalem (usp. Post 14), i kasnije nazvanog Jeruzalem. Kad je David konačno porazio njihovo utvrđeno utočište (usp. 2. Sam 5:6-10; 1. Ljet 11:45-9) on ih nije poslao na mač, nego im je dopustio živjeti (usp. Jš 15:63; Suci 1:21; 1. Kr 9:20 - 21). Ovaj filistejski grad sad je uključen u samo srce Jude - Jeruzalem.

9:8 “Ali Ja ću taborovati okolo Svoga doma” GLAGOL (BDB 333, KB 332) je *Qal* PERFEKT. Ovo može biti smjerenje na Knjigu proroka Zaharije 2:5 (usp. Ps 34:7-8), što govori kako Bog štiti Svoj narod (usp. Iz 60:15-22) u vojnome smislu. U Obećanu zemlju se upadalo ponovno i opetovano zbog njenog strateškog položaja, ali doći će dan kad bude Bog osobno obitavao i štitio Obećanu zemlju.

▣

NASB
NKJV
NRSV
TEV
NJB

“zbog vojske”
“zbog te vojske”
“kao straža”
“Ja ću stražariti nad svojom zemljom i čuvati vojske od prolaženja preko nje”
“da je obranim od svih došljaka”

BDB Lexicon (663) nagađa kako je ovaj oblik, što je nađen jedino ovdje, iz jednoga od dva korijena, “držati stražu” ili “zaposjesti” (BDB 662, usp. NRSV i TEV). Međutim, također spominje da MT bilježi prijedlog kako može doći iz drugoga pojma, “zbog mnoštva” ili “zbog vojske” (NASB, NKJV).

▣ **“Jer sad Ja sam vidio Svojim očima”** Više neće biti upada u Obećanu zemlju zbog Božje osobne prisutnosti i snage (usp. Pnz 11:12). Ovaj idiom o Božjoj sveznajućoj prisutnosti moguće upućuje na Knjigu proroka Zaharije 4:10.

9:9 “Raduj se naveliko” Ovo (BDB 162, KB 189, plus PRIDJEV 547) je *Qal* IMPERATIV (usp. Zah 2:10; Sef 3:14.15). To je poklik radosti nad vojnim osvajanjem YHWH-inog Mesije. Ovo radovanje uključuje i Židove i pogane (usp. Zah 2:10-13). Ta uključivost vrlo je iznenađujuća i neočekivana (usp. Sef 3:14-20).

▣ **“o kćeri Siona”** Ovaj idiomski izričaj (vidjeti bilješke u Am 5:2 i Jer 46:11) često je korišten u sudskim odlomcima, ali ovdje je to smjerenje na ljubav koju Bog ima za potomke Abrahama, Izaka, i Jakova.

▣ **“Kliču u slavlju”** Ovo (BDB 929, KB 1206) je *Hiphil* IMPERATIV. Taj je izričaj uspoređan s “raduj se naveliko”.

▣ **“Gle, tvoj kralj dolazi k tebi”** GLAGOL (BDB 97, KB 112) je *Qal* IMPERFEKT. Ovo je jedan od mnogih navoda iz ovoga odjeljka Knjige proroka Zaharije. Korišten je u Evanđeljima za Isusov slavljenički ulazak u Jeruzalem (usp. Mt 21:5; Iv 12:15). Za zamisao o Bogu i Mesiji kao Kralju vidjeti 1. Knjigu o Samuelu 8:7; 12:12. [Vidjeti Posebnu temu u Knjizi proroka Daniela 7:27: Kraljevstvo Božje.](#)

▣

NASB
NKJV
NRSV
TEV
NJB

“On je pravičan i opremljen sa spasenjem”

“On je pravičan i ima spasenje”

“slavljenički i pobjedonosan je on”

“On dolazi pobjedonosno i pobjednički”

“on je oslobađajući i pobjednički”

Ovaj prvi pojam “pravičan” ili “pravedan” (BDB 841-843) upotrijebljen je izgleda u nekoliko odlomaka u Prorocima za opis etičkoga kraljevanja Mesije (usp. Iz 9:7; 11:4.5; 16:5; 32:1; Jer 23:5-6). Mesija je nazvan “Pravednik” u Pjesmi o Patećem Sluzi u Knjizi proroka Izaije 53:11. On je osposobljen kraljevati prema (obiteljskoj – op.prev.) lozi i djelima.

Pojam “spasenjem” (BDB 446, KB 448) je *Niphal* PARTICIP upotrijebljen u smislu o nekome tko je učinjen pobjedonosnim ili nekome tko je oslobođen. Oba su ova pojma zajedno korištena u Izaiji 45:8; 46:13; 51:4.5. [Vidjeti Posebnu temu u Knjizi proroka Zaharije 8:7: Spasenje \(SZ-ni pojam\).](#)

▣ **“Ponizan”** Ova riječ (BDB 776) korištena je na nekoliko načina u Knjizi proroka Zaharije: (1) u smislu “povrijeđen” (usp. Zah 11:7.11; Iz 14:32; 49:13; 51:21; 54:11) ili “siromašan” (usp. Zah 7:10; Iz 3:14-15; 10:30; 11:4; 32:7; 41:17; 58:7; 61:1). “Povrijeđen” opisuje Patećeg Slugu Knjige proroka Zaharije 53, iako Zaharije 9:2 i 3 koristi različit pojam. Izaija 53:7 koristi isti korijen (BDB 776 III) ili (2) ovdje je u smislu “ponizno /skromno” ili “krotko” (npr. Izr 16:19).

▣ **“i postavljen na magarca,**

Čak na mladetu, ždrebeti magarčevu” Magarci su bili kraljevski jahaći konji izraelskih kraljeva (usp. 2. Sam 13:29; 16:2; 18:9; 1. Kr 1:33-34.38.44). Oni su bili simbol kraljevskoga dostojanstva, međutim, bilo je korišteno ždrijebe magarca jer je jedino kralj mogao jahati na tome magarcu. Prema tome, to je moglo biti prvi put da se jahalo to ždrijebe magarca. Ovaj čitav stih odražava Knjigu Postanka 49:8-12, što je vjerojatno o plemenu Jude, ali to je također opis o dolasku Mesije. On će biti: (1) iz kraljevske loze Jude (usp. 2. Sam 7); (2) ponizan; i (3) Pateći Sluga (usp. Iz 53).

9:10 “Ja ću odsjeći kočiju iz Efrajima” Knjiga proroka Zaharije 9:9 govori o Kristovu slavljeničkom ulasku u Jeruzalem, dok 9:10 opisuje Drugi dolazak. Također zabilježite da YHWH govori (usp. Zah 9:6.8) u Zahariji 9:10a-c, ali o Mesiji se govori u Zahariji 9:10d-f.

▣ **“I On će kazivati mir narodima”** Ovaj kasniji dio Knjige proroka Zaharije 9:10 čini se odražava Psalam 72:8-11, gdje je mir Palestine upotrijebljen u sveopćem smislu kraljevanja Mesije ([vidjeti Posebnu temu u Dn 7:9: Mesija](#)). Međutim, značajno je da će Mesija govoriti o miru svim narodima kao i Židovima (npr. Zah 8:20-23; Iz 2:2-4; Mih 4:1-3; 5:4). Ovo iznenađujuće, ipak prorokovano uključuje (usp. Post 12:3; 18:18; 22:16; Izl 19:5), konačno je ispunjenje Knjige Postanka 3:15, što se odnosi na svekoliko ljudstvo, ne samo na potomke Abrahama, Izaka i Jakova!

▣ Zadnja dva poetska retka Knjige proroka Zaharije 9:10 usporedna su u savršenim granicama Obećane zemlje (usp. Izl 23:31; Br 34:1-12; 1. Kr 4:21). “Rijeke” upućuje na povirje Eufrata.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 9:11-17

- ¹¹A što se tebe tiče također, zbog krvi Moga saveza s tobom,
Ja sam oslobodio tvoje zatvorenike iz bezvodne jame.
- ¹²Vratite se utvrdi utočišta, o zatvorenici koji imate nadu;
Ovoga dana Ja objavljujem da ću Ja vratiti dvostruko vama.
- ¹³Jer Ja ću svinuti Judu kao Moj luk,
I ispunit ću luk s Efrajimom.
I Ja ću pobuditi tvoje sinove, o Sione, protiv tvojih sinova, o Grčko;
I Ja ću te učiniti kao ratnikov mač.
- ¹⁴Onda će se GOSPODIN pojaviti nad njima,
I Njegova strijela ići će naprijed kao munja;
I Gospodin BOG trubit će u trubu,
I stupat će u oluji vjetrova juga.
- ¹⁵GOSPODIN nebeskih vojska obranit će ih.
I oni će poharati i gaziti po pračkama kamenja;
I oni će piti i biti bučni kao od vina;
I oni će biti puni kao *žrtvena* plitica,
Promočeni kao uglovi žrtvenika.
- ¹⁶I GOSPODIN njihov Bog spasit će ih u taj dan
Kao stado Svoga naroda;
Jer *oni su kao* kamenje od krune,
Blistavi u Njegovoj zemlji.
- ¹⁷Jer koja ljupkost i ljepota *bit će* njihova!
Žito će učiniti mladiće da ojačaju, i novo vino djevice.

9:11 “krvi Moga saveza” Ovo je GRADA od BDB 196 i 136. To može upućivati ili na izvorni Božji Savez s Abrahamom spomenut u Knjizi Postanka 15:9-11 ili na Mojsijevski Savez u Izlasku 24:8. Taj izričaj je također je upotrijebio Isus u Gornjoj sobi u Evanđelju po Marku 14:24. [Vidjeti Posebnu temu u Zahariji 6:15: Savez.](#)

▣ “Ja sam oslobodio tvoje zatvorenike iz bezvodne jame” GLAGOL (BDB 1018, KB 1511) je *Piel* PERFEKT. Očito ovo je metafora što opisuje vraćanje židovskih izgnanika (usp. Iz 24:22; 51:14).

9:12 “Vratite se” Ovo je *Qal* IMPERATIV. Knjiga proroka Zaharije 9:11 i 12 ima ohrabrenje Ostatku koji se vraća (usp. Ezra i Neh). Samo se nekoliko Židova u izgnanstvu ikad vratila u Palestinu.

Ovaj pojam (BDB 996, KB 1427), međutim, često je korišten za pokajanje (usp. Zah 1:3.4). Božji narod mora se vratiti k Njemu, ne samo zemljopisnome mjestu ili čak drevnome obećanju. Biblijska vjera je osobna. [Vidjeti Posebnu temu u Knjizi proroka Daniela 9:13: Pokajanje u Starome zavjetu.](#)

NASB, NKJV	“utvrdi utočišta”
NRSV	“svojoj utvrdi utočišta”
TEV	“svome mjestu sigurnosti”
NJB	“utvrdi”
JPSOA	“Bizaronu”

Ovaj pojam (BDB 131) nađen je jedino ovdje u SZ-u. Njegov temeljni korijen znači:

1. “odrezano je” (korišteno o grožđu)
2. “nepristupačno” (korišteno često uglavnom za utvrđena naselja, npr. Sef 1:16)
3. “utvrda od ograđenog zemljišta” (usp. Iz 22:10).

TEV uzima to kao metaforu za Božju skrb i zaštitu u Obećanoj zemlji (usp. Jer 16:19; Joel 3:16). JPSOA, u svojoj fusnoti, misli kako je to nadimak (“utvrda”) za Samariju, glavnoga grada sjevernog Izraela uništenog 722. g.pr.Kr. od Asirije.

NASB	“zatvorenici koji imate nadu”
NKJV	“vi zatvorenici nade”
NRSV	“o zatvorenici nade”
TEV	“vi izgnanici koji imate sad nadu”
NJB	“vi zatvorenici koji čekate u nadi”

Nada je učinjena u Savezu (usp. Zah 9:11), čuvanju obećanja, oslobođenju što daje Bog. Ovaj je izričaj dat ili kako bi ohrabrio one koji su se vraćali ili kako bi pobudio druge na povratak (NJB).

▣ **“Ja (ću) vratiti dvostruko vama”** GLAGOL (BDB 996, KB 1427) je *Hiphil* IMPERFEKT. Ovo je idiom za nešto što je potpuno i puno. Može se odnositi na YHWH-inu osudu (usp. Iz 40:2; Jer 16:18) ili na YHWH-ino obećanje o obnovi (usp. Iz 61:7). YHWH je pravičan i djeluje prema Svojoj riječi.

9:13 “Ja ću svinuti Judu kao Moj luk” Ovo je poglavlje puno paradoksa! Dolazeći Mesijanski mir spomenut je u Knjizi proroka Zaharije 9:8-11 a ipak 9:13 govori ponovno o ratu (BDB 201, KB 231 *Qal* PERFEKT). Moguće ovaj stih pokazuje obećanje Zaharije 9:8!

Kao što je Zaharije 9:10 spomenuo “Efrajima” i “Jeruzalema”, što označava Izrael i Judu, tako isto, spominje Zaharija 9:13a.b. Podijeljeno Kraljevstvo ponovno će biti ujedinjeno! Kao što su luk i strijela korišteni kao jedna alatka, tako je također, Božji ponovno ujedinjeni narod (usp. Zah 10:4d).

▣ **“Ja ću pobuditi”** Pojam (BDB 734 I, KB 802, *Polel* PERFEKT) je upotrijebljen nekoliko puta u Knjizi proroka Zaharije:

1. YHWH je ustao iz Svoga svetog prebivališta, Zaharija 2:13
2. anđeo koji tumači budi proroka, Zaharija 4:1 (dva put)
3. YHWH diže žitelje Siona protiv Grka, Zaharija 9:13
4. YHWH diže Svoj mač protiv Svoga vlastitog Pastira, Zaharija 13:7.

Dva druga proroka koriste ovaj isti pojam u vezi s Grčkom, Knjiga proroka Daniela 11:2 i Joela 3:6. Izaija koristi taj pojam često u vezi s Bogom koji usmjerava povijest Svoga naroda (npr. “Medijce”, Iz 13:17; “jednoga s istoka”, Iz 41:2; “jednoga sa sjevera”, Iz 41:25; “Kir”, Iz 45:13; “Jeruzalem i Sion”, Iz 51; 52). Izaijina uporaba ovog pojma u poglavljima 51 i 52 može biti usporednica sa Zaharijom 9:13d, “Ja ću te učiniti kao ratnikov mač”. To je Božja jakost i svrha, ali On odabire koristiti ljudsko posredništvo.

▣ **“o Sione, protiv tvojih sinova, o Grčko”** Pojam ovdje za Grčku je *Jawan* ili *Javan*, što je prvotno bio korišten u SZ-u o potomstvu Jafeta (usp. Post 10:2.4; Iz 66:19), dok je u Knjizi proroka Izaije 66:19 korišten za narod. U Danielu i Joelu, korišten je za označavanje Grčke (usp. Dn 8:21; 10:20; Joel 3:6). Ja se slažem s Joyce Baldwinom, *Tyndale Old Testament Commentaries*, da je korišten u svome smislu iz Postanka 10 o udaljenim ljudima na rubu uljudbe, što je ono kako je upotrijebljen u ovome eshatološkome okviru (usp. str. 169).

9:14 “Onda će se GOSPODIN pojaviti nad njima” GLAGOL (BDB 906, KB 1157) je *Niphal* IMPERFEKT. Ovo može biti smjerenje na obećanje o zaštiti u Knjizi proroka Zaharije 2:5 (usp. Zah 9:8a). Također može biti smjerenje na Izaiju 31:5, gdje Bog štiti pticu grabljivicu (usp. Izl 19:4b) ili majku pticu koja lebdi nad glavom (usp. Pnz 32:11; Ps 91:4). Treća mogućnost je posudba slike Asirije gdje njihov bog leprša nad svojim trupama u bitci.

Zaharija 9:14-17 je hiperbolički jezik o teofaniji. Izričaji podsjećaju na tekstove drugih proroka. Oni su prema uzorku, standardni idiomi (vidjeti *Plowshares and Pruning Hooks: Rethinking the Language of Biblical Prophecy and Apocalyptic*, D. Brent Sandy).

▣ **“Njegova strijela ići će naprijed kao munja”** Munja i strijele često su korišteni metaforički o YHWH-inoj borbi u korist Njegova naroda (usp. Ps 18:14; 144:6; Hab 3:11). Zamisao o YHWH-inim strijelama što bivaju kao munja nađena je u Psalmu 7:12-13, gdje može upućivati na strijele stavljene na vatru kako bi spalile drvene obrane.

▣ **“Gospodin BOG”** Ovo je složenica od hebrejskoga pojma YHWH (BDB 217) i *adon* (BDB 10). To je tako jer bi se u engleskome ponovilo kad bi se reklo “Gospodin, GOSPODIN”, onda kad se ovi pojmovi pojavljuju zajedno (tako isto, YHWH i *Elohim*, npr. Zah 9:16 i Post 2:4). Oni su prevedeni “Gospodin BOG”.

▣ **“trubit će u trubu”** “Trub(a)” (*shofar /šofar*) ima neizvjesnu etimologiju. Postala je pojam što se koristi u hebrejskome za rog ovna (BDB 1051). Rabini opisuju kako je bila napravljena (omekšana i produljena namakanjem u vodi) od lijevog roga male koze. Bila je korištena za:

1. vojne svrhe, Knjiga o Jošui 6:4.5.20; Suci 7:8.16
2. religijske svrhe, Knjiga Izlaska 19:13.16.19; Levitski zakonik 25:9; 2. Samuelova 6:15; 2. Ljetopisa 15:14; Psalam 81:3; 98:6; 150:3
3. obavijesti o okupljanju (uobičajeno zbog vojnih stvari), Knjiga o Sucima 3:27; 6:34; 1. Samuelova 13:3
4. krunidbu kralja, 1. Knjiga o Kraljevima 1:34.39; Psalam 47:5
5. opsadu zemlje, Knjiga proroka Jeremije 4:5; 6:1; Hošea 5:8; 8:1; Joel 2:1; Amos 2:2; 3:6; Sefanija 1:16.

Zabilježite da je u ovome okviru YHWH taj koji puše (tj. “zvuči”, BDB 1075, *Qal* IMPERFEKT) u trubu (usp. Iz 27:13; Mt 24:31; 1. Kor 15:52; 1. Sol 4:16; Otk 11:15).

▣ **“oluji vjetrova juga”** Ovo može biti referenca na: (1) Sinajski Savez (usp. Izl 24); (2) Božju prisutnost kao pustinjska oluja (usp. Iz 29:6; Ez 1:4; 13:11.13); ili (3) “jug” biva antonim [riječ suprotna značenja – op.prev.] “sjeveru”, što je bila metafora za najezdu. Jug je metafora za spasenje i oslobođenje (usp. Suci 5:4-5; Hab 3:3).

9:15 “GOSPODIN nebeskih vojska obranit će ih” Osobno Bog će djelovati u korist Svoga naroda. Njegova pobjeda njihova je pobjeda. Pojam “nebeskih vojska” u ovome okviru upućivao bi na anđeosku vojsku pod YHWH-inim zapovjedništvom. [Vidjeti Posebnu temu u Knjizi proroka Zaharije 2:8: Gospodin nebeskih Vojska.](#)

GLAGOL “obraniti” (BDB 170, KB 199, *Hiphil* IMPERFEKT) može biti preveden “pokrit”, “okružiti”, ili “obraniti” (usp. Zah 12:8). U Izaiji 31:5 upotrijebljen je o majci ptici koja brani svoje mlade (usp. Pnz 32:11; Ps 91:4). Ovdje je upotrijebljen kao štit što štiti vojnike od projektila.

▣ **“pračkama kamenja”** Ovo je bilo kamenje korišteno u pračkama kao oružje (BDB 887 I), što se upotrebljavalo za obranu gradova i tvrđava (usp. Suci 20:16; 1. Sam 17:40.50; 2. Ljet 26:14; Job 41:28). To je metafora za potpuno uništenje vojnoga neprijatelja.

▣ **“oni će piti i biti bučni kao od vina”** Oba GLAGOLA (BDB 1059, KB 1667 i BDB 242, KB 250) su *Qal* PERFEKTI. Ovo upućuje na pobjedničko slavlje Božjih vojnika (usp. Ps 78:65). [Vidjeti Posebnu temu u Knjizi proroka Daniela 5:2: Biblijski stavovi prema alkoholu i zloporabi alkohola.](#)

▣ **“puni kao žrtvena plitica”** Engleski prijevodi ne slažu se o tome kako razumjeti ova dva zadnja poetska retka. Oni izgleda upućuju na prethodni redak o Božjem narodu koji se veseli s vinom zbog Njegove pobjede (tj. još jedan *Qal* PERFEKT GLAGOL, BDB 569, KB 583). Vino našeg autora podsjeća na: (1) krv poklanih neprijatelja, uhvaćenu u zdjelu ili (2) krv kao vid žrtve YHWH-i. Uglovi žrtvenika su oni gdje je krv iz zdjele bila izlivena na temelj žrtvenika.

YHWH je sklopio Savez krvi s potomcima Abrahama (usp. Zah 9:11). Sad ih On brani izlivanjem krvi njihovih neprijatelja.

9:16 “GOSPODIN njihov Bog spasit će ih u taj dan” Ovo je usporednica s uvodnim redcima Knjige proroka Zaharije 9:14 i 15. Kao što je 9:14 imao *Adon* YHWH, ovaj stih ima YHWH *Elohim*.

Pojam “spasiti” (BDB 446, KB 448, *Hiphil* PERFEKT) uključuje nekoliko suzvuka iz okvira: (1) vojna pobjeda; (2) duhovna obnova i uključenost; i (3) Božja osobna skrb, zaštita, i opskrba.

▣ **“Kao stado Svoga naroda”** Ovaj čitavi odjeljak Knjige proroka Zaharije odražava Jeremiju 31:10-14. Bog je pastir (npr. Ps 23) koji djeluje u korist Svoga stada. Kasnije u ovome odjeljku Zaharije Mesija će biti opisan kao ranjeni pastir (usp. poglavlja 12 - 13) a Njegov narod kao nemoćno stado (usp. poglavlje 11).

▣ **“kao kamenje od krune”** Ovo može biti: (1) oprečje kamenju iz prački spomenuto u Knjizi proroka Zaharije 9:15; (2) smjernje na Izaiju 62:3, dragocjeno kamenje upotrijebljeno za opis Božjega naroda; ili (3) smjernje na krunidbu novoga kralja (Mesije kao YHWH-ina predstavnika).

NASB
NKJV
NRSV
NJB

“Blistavi u Njegovoj zemlji”
“Podignuti kao zastava nad Njegovom zemljom”
“oni će sjati u njegovoj zemlji”
“blistaju nad njegovom zemljom”

GLAGOL u *Hithpoel* obliku rijedak je i višeznačan:

1. BDB – “biti visok”, “upadljiv”, “istaknut” (BDB 651 II)
2. *Lexicon*, William Holladay, “skupiti se oko zastave” (str. 240). Ovo dolazi iz Psalma 60:4, što može upućivati na Knjigu Izlaska 17:15 ili moguće Izaiju 62:10
3. KB – “okupiti se pod zastavom” (KB 704)
4. “iskra”, “iskrenje”, “sjaj” najčešći su engleski prijevodi (usp. Iz 62:3).

9:17 Kao što prethodni stihovi mogu biti smjeranje na Knjigu proroka Jeremije 31:10-11, tako također, ovo može upućivati na povratak iz izgnanstva, ali prošireno na eshatološku budućnost i vrijeme “Novoga saveza” (usp. Jer 31:31-34).

Obećani dani obilja i stabilnosti za poslušni narod (usp. Pnz 27 - 29) sad su ostvareni veličanstvenim YHWH-inim djelima, ne ljudskom izvedbom (usp. Jer 31:31-34).

PITANJA ZA RASPRAVU

Ovaj komentar je vodič za proučavanje, što znači da ste odgovorni za vaše vlastito tumačenje Biblije. Svaki od nas mora hodati u svjetlu kojeg imamo. Prvenstvo u tumačenju imate vi, Biblija, i Sveti Duh. Sad to ne morate prepustiti komentatoru.

Ova pitanja za raspravu predviđena su da vam pomognu promišljati kroz glavne teme ovoga odjeljka Knjige. Ona su napravljena da budu misaono-nametljiva, ne konačna.

1. Zašto je ovo poglavlje tako teško smjestiti u njegovu povijesnu okolnost?
2. Upućuje li ovo poglavlje na osudu poganskih naroda ili na njihovo uključivanje u zavjetni narod?
3. Postoji li konačno povijesno odvojenje između Knjige proroka Zaharije 9:1-10 i Zaharije 9:11-17? Zašto?
4. Objasnite Mesijanske elemente u Knjizi proroka Zaharije 9:9 i pokažite njihove NZ-ne kontrapunkte.
5. Na koga upućuje *Javan*? Zašto je taj narod spomenut?

ZAHARIJA 10

PODJELA NA ODLOMKE U SUVREMENIM PRIJEVODIMA

NKJV	NRSV	TEV	NJB
obnova Jude i Izraela	samo Gospodin osobno nadzire prirodu	Gospodin obećava oslobođenje	vjernost Jahvi
10:1-2	10:1-2	10:1-2	10:1-2
		samo Gospodin nadzire povijest	Izraelovo oslobođenje i povratak
10:3-12	10:3-12	10:3-5	10:3-12
		10:6-12	

ČITANJE KRUG TRI (vidjeti [Vodič dobrog biblijskoga čitanja](#))

SLIJEĐENJE IZVORNE AUTOROVE NAKANE NA RAZINI ODLOMKA

Ovaj komentar je vodič za proučavanje, što znači da ste odgovorni za vaše vlastito tumačenje Biblije. Svaki od nas mora hodati u svjetlu kojeg imamo. Prvenstvo u tumačenju imate vi, Biblija, i Sveti Duh. Sad to ne morate prepustiti komentatoru.

Pročitajte odlomak odjednom. Odredite subjekte (čitanje kruga #3, str. xiv.). Usporedite vašu podjelu subjekta s pet suvremenih prijevoda navedenih gore. Podjela na odlomke nije nadahnuta, ali ona je ključ za slijeđenje izvorne autorove nakane, što je srce tumačenja. Svaki odlomak ima jedan i samo jedan subjekt.

1. Prvi odlomak
2. Drugi odlomak
3. Treći odlomak
4. I tako dalje.

OKVIRNI UVIDI

- A. Ovo poglavlje nastavlja iste teme kao poglavlje 9. Vremenski element još je uvijek višeznačan.
- B. Knjiga proroka Zaharije 10:4 i 11-12 je Mesijanska ([vidjeti Posebnu temu u Dn 7:9: Mesija](#)). Zabilježite velika slova u NASB. Aramejski Targumi također potvrđuju ove stihove kao Mesijanske. Međutim, drugi Zahariju 10:4 vide kao upućivanje na Judu a Zahariju 10:11-12 kao upućivanje na YHWH-u.
- C. Tema ovoga poglavlja je ovisnost zavjetnoga naroda o YHWH-i, ne Baalu. To je žarište Knjige proroka Zaharije 10:1. Zaharija 10:2 pokazuje lažnost Izraelove ovisnosti o tome idolu (usp. Hoš 11:3). Poglavlje zaključuje s naglaskom na pobjedonosnome povratku Njegova naroda u YHWH-ino Ime, ne u ime idola plodnosti.

[Vidjeti Posebnu temu dolje: Štovanje plodnosti u Drevnome Bliskom Istoku.](#)

POSEBNA TEMA: ŠTOVANJE PLODNOSTI U DREVNOME BLISKOM ISTOKU

- I. Razlozi za
- A. Drevni ljudi započeli su kao lovci-skupljači, ali kad je nomadski život postao sjedilački, razvila se potreba za usjevima i stadima.
  - B. Žitelji Drevnoga Bliskog Istoka bili su osjetljivi prema silama prirode. Kao što su se uljudbe razvijale oko velikih područja gdje je bila slatka voda oni su postali ovisni o redovitoj smjeni godišnjih doba.
  - C. Sile prirode postale su bogovi koji su trebali biti zaklinjani i nadzirani.
- II. Gdje i zašto
- A. Religije plodnosti razvile su se u:
    1. Egiptu (Nil)
    2. Mezopotamiji (Tigris i Eufrat)
    3. Kanaanu (Jordan).
  - B. Postoji temeljna istovjetnost među kultovima plodnosti Drevnoga Bliskog Istoka.
  - C. Promjenjiva i nepredvidiva godišnja doba i vremenski uvjeti prouzročili su razvitak mitova koristeći ljudske /božanske podudarnosti kao temelj života u duhovnoj kraljevini i na Zemlji.
- III. Tko i kako
- A. Tko (bogovi i boginje):
    1. Egiptat:
      - a. Izida (žensko)
      - b. Oziris (muško)
    2. Mezopotamija:
      - a. Ištar /Inana [ili Inani – op.prev.] (žensko)
      - b. Tamuz /Dumuzi (muško)
    3. Kanaan:
      - a. Baal (muško)
      - b. Ašera, Aštarta, Anat (žensko).
  - B. Svaki od ovih parova bio je pretvoren u mit na slične načine:
    1. jedan umire
    2. drugi se obnavlja
    3. uzorak umiranja i uskrsavanja bogova oponaša godišnje cikluse prirode.
  - C. Oponašanje čarolije vidjelo je ljudska seksualna sjedinjenja (tj. ženidba bogova) kao način osiguravanja plodnosti usjeva, stada, i ljudi.
- IV. Izraelci
- A. YHWH-in narod bio je upozoren (tj. Lev i Pnz) neka se kloni kultova plodnosti (posebice kanaanskih).
  - B. Ovi su kultovi bili vrlo popularni zbog praznovjerja ljudskih bića i dodatne pobude seksualne djelatnosti.
  - C. Idolatrija uključuje blagoslov života da bude viđen na kultne ili obredne načine umjesto osobne vjere i pouzdanja u YHWH-u.
- V. Preporuka za čitanje
- A. W. F. Albright, *Archaeology and the Religion of Israel*
  - B. J. H. Breasted, *Development of Religion and Thought in Ancient Egypt*
  - C. James G. Frazer:
    1. *Adonis, Attis, Osiris*
    2. *Folklore in the Old Testament*
    3. *The Worship of Nature*
  - D. C. H. Gordon, *Before the Bible*
  - E. S. N. Kramer, *Mythologies of the Ancient World*

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 10:1-12

- ¹“Tražite kišu od GOSPODINA u vrijeme proljetne kiše –
GOSPODINA koji stvara olujne oblake;
I On će im dati obilja kiše, bilje u polju za *svakog* čovjeka.
- ²Jer terafini govore nepravdu,
I njihovi gatari vide lažna videnja
I govore lažne snove;
Oni tješe uzalud.
Stoga *narod* luta kao ovce,
Oni su nemoćni, jer tamo nema pastira.
- ³Moj bijes je zapaljen protiv pastira,
I Ja ću kazniti koze;
Jer GOSPODIN nebeskih vojska pohodio je Svoje stado, dom Jude,
I učinit će ih nalik Njegovim veličanstvenim konjem u boju.
- ⁴Od njih izaći će ugaoni kamen,
Od njih šatorski kolčić,
Od njih bojni luk,
Od njih svaki vladar, *svi* od njih zajedno.
- ⁵Oni će biti kao moćni ljudi,
Koji gaze *neprijatelje* u blato ulica u boju;
I oni će se boriti, jer GOSPODIN *će biti* s njima;
I jahači na konjima bit će posramljeni.
- ⁶Ja ću ojačati dom Judin,
I Ja ću spasiti dom Josipov,
I Ja ću ih dovesti natrag,
Jer Ja sam imao milosrđe nad njima;
I oni će biti kao da Ja nisam odbacio njih,
Jer Ja sam GOSPODIN njihov Bog i Ja ću odgovoriti njima.
- ⁷Efrajim će biti kao moćan čovjek,
I njihovo srce bit će veselo kao da je *od* vina;
Uistinu, njihova djeca vidjet će *to* i biti vesela,
Njihovo srce radovat će se u GOSPODINU.
- ⁸Ja ću zviždati za njima da ih skupim zajedno,
Jer Ja sam iskupio njih;
I oni će biti bezbrojni kao što bijahu prije.
- ⁹Kad ih Ja raspršim među narode,
Oni će se spomenuti Mene u dalekim zemljama,
I oni će sa svojom djecom živjeti i doći natrag.
- ¹⁰Ja ću ih dovesti natrag iz zemlje Egipat
I skupiti ih iz Asirije;
I Ja ću ih dovesti u zemlju Gilead i Libanon
Sve dok se više ne bude moglo naći *mjesta* za njih.
- ¹¹I On će proći kroz more *od* nevolje
I udariti valove u moru,
Tako da će se sve dubine Nila isušiti;
I ponos Asirije bit će oboren
I žezlo Egipta odstupit će.
- ¹²I Ja ću ojačati njih u GOSPODINU,
I u Njegovo ime oni će hodati”, objavljuje GOSPODIN.

10:1 “Tražite kišu” Ovo je *Qal* IMPERATIV (BDB 981, KB 1371). Kiša je bila dar od Boga (npr. Iz 30:23; Jer 10:13). Naglasak Knjige proroka Zaharije 1:17; 9:17 jeste na društvenoj sigurnosti i plodnosti što je od YHWH. Oskudica je bila dio prokletstva Ponovljenoga zakona 28 (usp. Jer 14:1-6), ali obilna kiša također je bila dio obećanog blagoslova ako budu slijedili Boga (usp. Pnz 11:13.14; 28:12). Tijekom razdoblja Izraelove idolatrije (npr. Hoš 4) on (Izrael) je pripisivao plodnost Baalu (kanaanskome bogu oluje i plodnosti) a ne YHWH-i (usp. Jer 14:22). Poglavlje 10 osvjetljava ovu ozbiljnu pogrešku (usp. Zah 14:17).

▣ **“u vrijeme proljetne kiše”** U Palestini su postojala samo dva razdoblja kiše (usp. Pnz 11:14; Joel 2:23):

1. rana kiša u jesensko vrijeme prije proljetne sadnje (listopad - studeni)
2. kasnija kiša u vrijeme zrelih usjeva (ožujak - travanj).

Najuobičajenije je vlaga dolazila od nebeske rose. Zbog zavjetnih obećanja prokletstva i blagoslova Ponovljenoga zakona 27 - 29, ova su razdoblja kiše postala metaforama o duhovnoj obnovi i prisutnosti Boga s Njegovim narodom za blagoslov.

Ove “kasnije kiše” postole su idiomom za Božji blagoslov na kraju vremena (npr. Hoš 6:3; Joel 2:23).

▣

NASB, NRSV, NJB
NKJV
TEV

“olujne oblake”
“sijevajuće oblake”
“kišne oblake”

Hebrejska je riječ (BDB 304) nađena dva put u Knjizi o Jobu u okvirima podrazumijevanja sijevanja munje (JB, usp. 28:26; 38:15). Potisak odlomka jeste taj da Bog nadzire vrijeme i, time, rađanje hrane i plodnost (usp. Pnz 11:14-15).

10:2 “terafini” Ovo upućuje na kućne idole, očito u ljudskome obliku, korištene za raspoznavanje volje duhova umrlih iz obitelji ili obiteljskih bogova (usp. Post 31:19.34; Suci 17:5; 18:14-20; 1. Sam 15:23; 19:13; 2. Kr 23:24; Hoš 3:4). Točna etimologija ovog pojma (BDB 1076) neizvjesna je. [Vidjeti Posebnu temu dolje: Terafini](#) (BDB 1076).

POSEBNA TEMA: *TERAFINI* (BDB 1076)

Iz različitih dijelova SZ-a sastavljanje opisa je teško:

1. mali i prenosivi kućni idoli, Knjiga Postanka 31:19.34.35
2. veliki idol oblikovan kao čovjek, 1. Knjiga o Samuelu 19:13.16
3. idoli korišteni u domovima, ali i u svetištima, Knjiga o Sucima 17:5; 18:14.17.18
4. idoli korišteni za raspoznavanje budućnosti ili volje bogova /boga:
  - a. osuđeni i uspoređeni s vraćanjem, 1. Knjiga o Samuelu 15:23
  - b. osuđeni i uspoređeni s medijima, spiritistima, i idolima, 2. Knjiga o Kraljevima 23:24
  - c. osuđeni i uspoređeni s vraćanjem, trešnjom strelica, i pregledavanje ovčje jetre, Knjiga proroka Ezekiel 21:21
  - d. osuđeni i uspoređeni s proricateljima i lažnim prorocima, Knjiga proroka Zaharije 10:2.

▣ (10:2)

NASB
NKJV
NRSV
TEV
NJB

“govore nepravdu”
“govore privide”
“iznose besmislicu”
“besmislica”
“govorili su besmislicu”

GLAGOL (BDB 180, KB 210) je *Piel* PERFEKT.

IMENICA (BDB 19) u osnovi znači “nevolja”, “tuga”, ili “slabost” (usp. Br 23:21; Ps 10:7; 55:11; Iz 10:1; 55:7). Korištena je u složenici s Bet-Aven i Betel u Knjizi proroka Hošee 4:15; 5:8; 10:5.8; i Amosu 5:5 kako bi označila štovanje zlatnog teleta kao voljno idolopoklonstvo (tj. “ništa”, usp. Iz 1:11-15). Moguće je klasičan tekst u 1. Knjizi o Samuelu 15:22-23. Iznenađujuće je kako je popis idolopokloničkih djelatnosti spomenut u razdoblju nakon izgnanstva (usp. Mal 3:5). Ovo čitavo poglavlje može biti smjeranje na Mojsijevo proroštvo u Ponovljenome zakonu 4:25-31.

▣ **“gatarı vide lažna viđenja”** Ovo je *Qal* AKTIVNI PARTICIP (BDB 890, KB 1115, “oni koji gataju”) plus *Qal* PERFEKT GLAGOLA (BDB 302, KB 301, “vide laži”). Većina ovih krivih načina nastojanja nalaženja Božje volje spomenuta je u Ponovljenome zakonu 18:9-13, posebnu u 18:10 (usp. 2. Kr 17:17). Gatanje /vraćanje posebno je spomenuto u 1. Samuelovoj 15:23. To upućuje ili na prirodna (npr. let ptica, oblaci, jetra ovce) ili rukom izrađena (npr. bacanje štapova, listovi čaja) sredstva za određivanje volje Božje (usp. Ez 21:21). Ovdje taj pojam (BDB 890) upućuje na lažne proroke (usp. Iz 3:2; Jer 27:9; 29:8; Ez 13:9.23; 22:38; Mih 3:11).

Za dobru raspru o “gatanju” vidjeti *New International Dictionary of Old Testament Theology and Exegesis*, tom 3, str. 945-951 ili *Zondervan's Pictorial Encyclopedia of The Bible*, tom 2, str. 146-149.

▣ **“I govore lažne snove”** GLAGOL (BDB 180, KB 210) je *Piel* IMPERFEKT. Bog je često govorio kroz snove (npr. Jakovu, Post 28; Josipu, Post 37:39-41; Danielu, Dn 1:17; 2:4.7). Međutim, ponekad su snovi bili samo manipulativne laži ili slike ljudske podsvijesti (npr. Pnz 13:1-5; Jer 23:32; 27:9-10; 29:8-9).

▣ **“Oni tješe uzalud”** GLAGOL (BDB 636, KB 688) je također *Piel* IMPERFEKT. IMENICA (BDB 210 I) “ispraznost”, ili “ništavnost”, vrlo uobičajena u Knjizi Propovjednika, istoga je korijena kao “idol” (usp. 2. Kr 17:15; Jer 23:32; 27:9.10). Oni su ništa, samo izmišljotine ljudskoga praznovjerja i straha, kao što je lažna nada od lažnih proroka! [Vidjeti Posebnu temu dolje: Isprazno, uzaludno, lažno, ništavnost \(BDB 996\).](#)

POSEBNA TEMA: ISPRAZNO, UZALUDNO, LAŽNO, NIŠTAVNOST (BDB 996)

Ova riječ u osnovi znači “isprazno”, “uzaludno”, ili “ništavnost”:

1. zaklinjanje s /korištenje YHWH-inog Imena uzalud – Knjiga Izlaska 20:7; Ponovljeni zakon 5:11; 6:13; 10:20; Psalam 24:4; 139:20
2. o idolima – Psalam 31:6; Knjiga proroka Jeremije 18:15; Jona 2:8
3. o govoru – Psalam 12:2; 41:6; 144:8.11; Izreke 30:8; Knjiga proroka Izaije 59:3; Ezekiel 13:8; Hošea 10:4
4. o pobudama – Knjiga o Jobu 15:31; Knjiga proroka Izaije 5:18; 30:28
5. o proročanstvu – Knjiga o Jobu 35:13.16; Tužaljke 2:14; Knjiga proroka Ezekiel 12:24; 13:6.7.9.23; 22:28
6. o bezvrijednosti ljudi – Knjiga o Jobu 11:11; Psalam 26:4
7. o ljudskoj djelatnosti – Psalam 60:13; 89:48; 108:13; 127:2
8. o bezvrijednim prinosima – Knjiga proroka Izaije 1:13.

Ovo nije isti pojam kao “ispraznost” (BDB 210 I), korištena toliko često u Knjizi Propovjednika.

▣ **(10:2) “Stoga narod luta kao ovce”** GLAGOL (BDB 652 I, KB 704) je *Qal* PERFEKT. Pojam “narod” je u *kurzivu*, što pokazuje da nije u hebrejskome tekstu. Ovaj stih može upućivati na religijske vođe, narod /ljude, ili oboje. Klasičan proročki tekst o lažnim pastirima i Božjem stadu je u Knjizi proroka Ezekiel 34, ali također je često korišten od Jeremije (usp. Zah 2:8; 10:21; 23:1-2; 50:6).

▣ **“Oni su nemoćni, jer tamo nema pastira”** Ovo je *Qal* IMPERFEKT GLAGOLA (BDB 776 III, KB 853) praćen *Qal* AKTIVNIM PARTICIPOM, “čuvanje ovaca” (BDB 944 I, KB 1258). Zamisao o čuvanju ovaca kao naslovu na kraljeve vrlo je uobičajena u drevnome Istoku (usp. Baldwin, *Tyndale Old Testament Commentaries*, str. 171-172). Kralj često stoji kao predstavnik narodnoga boga. YHWH je često govorio kao pastir a o Svome narodu kao o ovcama (usp. Post 49:24; Br 27:17; Ps 23:1-2; Iz 40:11; Ez 34:12).

Ova raspra o Božanskome Pastiru postavlja pozornicu za poglavlja 11 - 13. Knjiga proroka Zaharije jedinstvena je u svojoj slici o ranjenome pastiru (usp. Zah 12:10; 13:7), što je teološki usporedno s Patećim Slugom iz Izaije 53 (isti hebrejski pojam, “nemoćan” (BDB 776 III, upotrijebljen je u Iz 53:4.7).

10:3 “Moj bijes je zapaljen protiv pastira” Ovo je još jedan *Qal* AKTIVNI PARTICIP (BDB 944 I, KB 1258) i *Qal* PERFEKT GLAGOLA (BDB 354, KB 351), “vruć je”. U Knjizi proroka Ezekiel 34 (posebice Ez 34:17) Bog također osuđuje građanske i religijske vođe Svoga zavjetnoga naroda za njihovu nevjeru Njemu. Pojam “koze” može upućivati na tuđinske vođe (TEV, usp. Zah 10:11; Iz 14:9; Jer 51:40).

▣ **“Jer GOSPODIN nebeskih vojska”** [Vidjeti Posebnu temu u Knjizi proroka Zaharije 2:8: Gospodin nebeskih Vojska.](#)

▣

NASB, NKJV
NRSV
TEV
NJB

“pohodio je”
“skrbi za”
“brinut će se o njima”
“dolazi pohoditi”

Hebrejski GLAGOL (BDB 823, KB 955, *Qal* IMPERFEKT) znači “posjetio je /pohodio” (za blagoslov, usp. Zah 10:3c; Post 50:24; Izl 3:16; 4:31; 13:19, ili za osudu, usp. Zah 10:36; 1. Sam 15:2; Tuž 4:22; Hoš 8:13; 9:9). Najbolji usporedni odlomak je Knjiga proroka Jeremije 23:2. U Zahariji 11:16 Bog dopušta zlog pastira kako bi desetkovao stado.

▣ **“Svoje stado, dom Jude”** Ovo upućuje na južna plemena Judeje, Benjamina, Šimuna, i većinu plemena Levija. Sjeverna preostala plemena bila su poznata kao Izrael (skupno ime), Efrajim (najveće pleme) ili Samarija (glavni grad). Plemensko razdvajanje dogodilo je godine 922. pr.Kr. (usp. 1 Kr 11:9-13.26-40).

U ovome poglavlju Juda je spomenut u Knjizi proroka Zaharije 10:3 a Efrajim u 10:7. Ovaj prorok naglašava njihovo ponovno ujedinjenje (usp. Zah 10:6a.b). Zajednica nakon izgnanstva i ona eshatološka bit će jedan narod (usp. Zah 10:4d; 6a.b; 8:13).

▣ **“I učinit će ih nalik Njegovim veličanstvenim konjem u boju”** GLAGOL (BDB 962 I, KB 1321) je *Qal* PERFEKT. Pojam “veličanstvenim” (BDB 217 I) upotrijebljen je za opis konja u Knjizi o Jobu 39:19-25, posebno stih 20. Ova ista riječ upotrijebljena je u Zahariji 6:13 za veličanstven dolazak kralja, ali ovdje o Njegovu ratnome konju. Ovo su metafore za Božji narod koji biva upotrijebljen (usp. Jer 51:20-33) i prihvaćen od Božjega Mesije kad se On vraća kako bi vladao i kraljevao.

Bog preobražava i oprema Svoj narod tako kao da ih mijenja od ovce (ili zalutale “jarce”) u veličanstvene ratne pastuhe (usp. Zah 9:13). Ovo je primjer drastičnih suprotivosti u proročkoj književnosti (npr. nema rata u Zah 9:10 nasuprot rata u Zah 9:13; 10:3).

10:4 “Od njih” Masoretski tekst ima “od njega” (usp. NKJV i NAB, također zabilježiti “On” u Zah 10:11). Postoji nekoliko mogućnosti o objektu ovoga stiha: (1) to upućuje na buduće događaje, ili Makabejce ili eshatološke; (2) to je izravna referenca, što znači da će vođe proizaći od Jude (NIV, usp. Zah 10:3-6; Post 49:10; 2. Sam 7); ili (3) Targumi, što su aramejski prijevodi i tumačenja hebrejskoga teksta, tvrde kako ovo upućuje na Kralja Mesiju.

▣ **“ugaoni kamen”** Ovo upućuje na Mesiju u Psalmu 118:22 i Knjizi proroka Izaije 28:16. [Vidjeti Posebnu temu u Danielu 2:34: Ugaoni kamen.](#)

▣ **“šatorski kolčić”** Ovaj je hebrejski pojam (BDB 450) korišten o tri vrste kolčića:

1. za šatore (usp. Suci 4:21; 5:26; Iz 33:20; 54:2)
2. za stvari što se čvrsto drže na njima (usp. Iz 22:22-24; Ez 15:3)
3. za građenje Šatora (usp. Izl 27:19; 35:18; 38:20.31).

Naglasak metafore je njegova sposobnost držanja i trajnost (usp. Ezra 9:8). U ovome okviru #1 odgovara najbolje.

▣ **“bojni luk”** Ovo je vojni idiom (usp. Zah 9:10; Izl 15:5). Metafore ovoga stiha govore o stabilnosti, pobjedi, i ujedinjenome vodstvu.

▣ **“vladar”** Ovo je doslovno “tlačitelj”. To je posve ista hebrejska riječ (BDB 620) što je upotrijebljena u Knjizi proroka Zaharije 9:8 u negativnome smislu. Međutim, izgleda kako je upotrijebljena u pozitivnome smislu ovdje (usp. Iz 60:17) za upravitelja ili vojne vođe kod ustoličenja kraljevine dolazećeg Mesije.

10:5 “Koji gaze neprijatelje u blato ulica u boju” “Gaze” (BDB 100, KB 115) je *Qal* AKTIVNI PARTICIP, moguće “tapkaju”. Ovaj je izričaj uobičajen idiom o porazu (usp. 2. Sam 22:43). Međutim, u ovome okviru gdje je spomenuta kiša (usp. Zah 10:1) to može upućivati na blato uzrokovano Božjom posebnom prisutnošću (usp. Suci 4 - 5).

Pojam “ulica” (BDB 299) znači “vanjske ulice”, što čini se upućuje na otvoreni trg (npr. Zah 9:3; 10:5; Iz 5:25; 10:6; 15:3; 24:11; 51:20.23; Jer 5:1; 7:17.34; 37:21; Ez 11:6; 28:23).

▣ **“oni će se boriti, jer GOSPODIN će biti s njima”** Knjiga proroka Zaharije 9:1-10 pokazuje kako će se Bog boriti, ali Zaharija 9:13-16 i Zaharija 10:3-7 izgleda kažu kako će se boriti Izraelci (BDB 535, KB 526 *Niphal* PERFEKT), ali s Bogom u svojoj sredini (usp. Jer 51:20-23).

▣ **“jahači na konjima bit će posramljeni”** YHWH okreće Svoj narod u veličanstvene ratne konje (usp. Zah 10:3d), i ratni konji neprijatelji poraženi su (BDB 101, KB 116 *Hiphil* PERFEKT, usp. Am 2:15; Hag 2:22).

10:6 Zabilježite paralelizam u prva dva retka. Bog će ujediniti Svoj narod (tj. “Judin” i “Josipov”). Također zabilježite paralelizam GLAGOLSKOGA oblika u kojem je ZAMJENICA u PRVOME LICU od prva tri retka. Njegov je narod “ojačan” (BDB 149, KB 175 *Piel* PERFEKT) i “spašen” (BDB 446, KB 448, *Hiphil* IMPERFEKT) zbog Njegovih djela! Čitav stih odražava Božju suverenost, prošlost, sadašnjost, i budućnost.

Knjiga proroka Zaharije govori o YHWH-inu spasenju i oslobođenju: (1) iz Izgnanstva (usp. Zah 8:7); (2) od prokletstva do blagoslova (Zah 8:13); i (3) u eshatološkome pobjedničkom slavlju (usp. Zah 9:9; 10:6; 12:7).

▣ **“Josipov”** Ovo je još jedan način upućivanja na sjeverna plemena, kao što su Izrael, Efrajim (Zah 10:7), i Samarija.

▣ **“Ja ću ih dovesti natrag”** Ova riječ (BDB 996, KB 1427, *Hiphil* PERFEKT) složenica je od (BDB 998), “dovesti (ih) natrag” (NASB, NKJV, NRSV, TEV, NJB, usp. Zah 10:10) i “učiniti im da obitavaju” (BDB 442, usp. NASB fusnota i Zah 10:4), što je prijevod Septuaginte. Mnogi rabini tvrde da je oblik određeno višeznačan tako da naglasi oba elementa (tj. pokajanje i trajno prebivanje u Obećanoj zemlji).

▣

NASB, NRSV
NKJV
TEV
NJB

“Jer Ja sam imao milosrde nad njima”
“jer Ja sam imao milost nad njima”
“Ja ću imati milosrda nad njima”
“jer Ja sam imao sućut nad njima”

Ovaj hebrejski GLAGOL (BDB 933, KB 1216, *Piel* PERFEKT) često je korišten za Božje milosrde nad Njegovim narodom (usp. Izl 33:19; Pnz 30:3; 2. Kr 13:23; Iz 14:1; 30:18; 49:10.13; 54:8.10; 55:7; 60:10; Jer 12:15; 30:18; 31:20; 33:26; Hoš 1:6-7; 2:19.23; Mih 7:18-20). Ta riječ im jamči da je YHWH ponovno učvrstio Savez sa svima njegovim dobrobitima!

▣ **“oni će biti kao da Ja nisam odbacio njih”** Ovaj stih zasigurno govori o Božjem oprost i obnovi, ali on također opisuje da je YHWH slomio Savez zbog grijeha Svoga naroda. Toliko je teško govoriti o milosrdu i oprost Božjem dok se istovremeno ljudi podsjećaju kako je Savez uvjetovan. Bog žudi za zajedništvom sa svetim narodom. On želi sveti narod da odražava Njegovu narav izgubljenome svijetu. Stari Savez bio je temeljen na vršenju (usp. Pnz 27 - 29), ali pali ljudi bili su nesposobni biti poslušni (usp. Rim 7 i Gal 3). Stoga, Novi Savez (usp. Jer 31:31-34; Ez 36:22-38) temeljen je na milosrdnoj, nepromjenjivoj YHWH-inoj naravi (usp. Mal 3:6), djelu Mesije, i sili Duha koji privlači (usp. Iv 6:44.65). Cilj je još uvijek pravedan narod, ali mehanizam te pravednosti se promijenio.

▣ **“Jer Ja sam GOSPODIN njihov Bog i Ja ću odgovoriti njima”** Ovi pojmovi Saveza naglašavaju obnovu zavjetnoga odnosa. Odgovorena molitva (BDB 772 I, KB 851, *Qal* IMPERFEKT) jedna je od dobiti. Slomljeni Savez slikovito je prikazan u Knjizi proroka Zaharije 7:13.

10:7 “Efrajim će biti kao moćan čovjek” Sjevernih deset plemena, toliko poharanih izgnanstvom, bit će ponovno ujedinjeno s Judom u jednu obitelj. Pojam “moćan” (BDB 150) upotrijebljen je o ljudima iz Jude u Knjizi proroka Zaharije 10:5.

▣ **“njihovo srce bit će veselo kao da je od vina”** Psalam 104:15 kaže da je vino dar od Boga kako bi razveselilo srce ljudi. U Zahariji 9:15 ono opisuje pobjedničke vojnike. Ovdje to je i metafora o veselju za vojnu pobjedu osiguranu od YHWH.

[Vidjeti Posebnu temu u Danielu 5:2: Biblijski stavovi prema alkoholu i zloporabi alkohola.](#)

▣ **“njihova djeca vidjet će to i biti vesela”** Ovo govori o društvenoj stabilnosti i miru, kao i Knjiga proroka Zaharije 9:17.

▣ “Njihovo srce radovat će se u GOSPODINU” Ovaj isti GLAGOL (BDB 162, KB 189, *Qal* IMPERFEKT upotrijebljen kao JUSIV) bio je upotrijebljen u Knjizi proroka Zaharije 9:9 (*Qal* IMPERATIV) kod dolaska Gospodina. U ovome stihu korijen je korišten o oduševljenju u Sâmome Gospodinu i Njegovim djelima oslobođenja i učvršćenja Njegova naroda. To može biti smjerenje na Izaiju 41:16.

10:8 “Ja ću zviždati za njima” Ovo (*Qal* IMPERFEKT KOHORTATIV) upućuje na poseban poziv ili zvuk (tj. fjukanje) kod pastirova okupljanja (DRUGI GLAGOL, “skupim” [BDB 867, KB 1062] je *Piel* IMPERFEKT upotrijebljen kao KOHORTATIV) njegovih ovaca (usp. Suci 5:16). Točan zvuk je neizvjestan (BDB 1056, KB 1656), ali to je kao smjerenje na Božje okupljanje Njegova raspršena naroda (usp. Iz 5:26; 7:18.19).

▣ “Ja sam iskupio njih” Ovaj hebrejski pojam (BDB 804, KB 911 *Qal* PERFEKT) znači kupiti natrag ili otkupiti. Ovdje je upotrijebljen o Božjoj djelatnosti vraćanju Njegova naroda u Obećanu zemlju (usp. Jer 31:11). Knjiga proroka Jeremije 31:10-13 može biti pozadina Zahariji 9:17. Zaharija koristi mnoge izričaje i terminologiju od Izaije, Jeremije, Ezekielia, i malih proroka prije njegova vremena.

[Vidjeti Posebnu temu dolje: Otkupnina /iskupljenje.](#)

POSEBNA TEMA: OTKUPNINA /ISKUPLJENJE

I. STARI ZAVJET

- A. Postoje prvenstveno dva hebrejska zakonska pojma što izražavaju ovu zamisao:
- Ga'al* (BDB 145, I), što u osnovi znači “biti slobodan od plaćanja cijene”. Oblik pojma *go'el* dodaje zamisli osobnoga posrednika, uobičajeno člana obitelji (tj. srodnika iskupitelja). Ovaj kulturološki vid prava da se natrag otkupe predmeti, životinje, zemlja (usp. Lev 25; 27), ili rođaci (usp. Ruta 4:14; Iz 29:22) teološki je prenijeto na YHWH-ino oslobođenje Izraela iz Egipta (usp. Izl 6:6; 15:13; Ps 74:2; 77:15; Jer 31:11). On postaje “Iskupitelj” (usp. Job 19:25; Ps 19:14; 78:35; Izr 23:11; Iz 41:14; 43:14; 44:6.24; 47:4; 48:17; 49:7.26; 54:5.8; 59:20; 60:16; 63:16; Jer 50:34).
  - Padah* (BDB 804), što u osnovi znači “osloboditi” ili “spasiti”:
    - iskupljenje prvorodca (Izl 13:13.14 i Br 18:15-17)
    - fizičko iskupljenje suprotstavljeno je duhovnome iskupljenju (Ps 49:7.8.15)
    - YHWH će iskupiti Izraela od njegova grijeha i pobune (Ps 130:7-8).
- B. Teološka zamisao uključuje nekoliko povezanih stavaka:
- postoji potreba, ropstvo, gubitak, kazna zatvora:
    - fizičko
    - društveno
    - duhovno (usp. Ps 130:8)
  - cijena mora biti plaćena za slobodu, odrješenje, i obnovu:
    - naroda Izraela (usp. Pnz 7:8)
    - pojedince (usp. Job 19:25-27; 33:28)
  - netko mora djelovati kao posrednik i dobrotvor. U *ga'al* taj jedan je uobičajeno član obitelji ili bliski rođak (tj. *go'el*, BDB 145)
  - YHWH često Sâm Sebe opisuje u obiteljskim pojmovima:
    - Otac
    - Suprug /Muž
    - Bliski rođak Iskupitelj /Osvetnik.Iskupljenje je bilo osigurano osobnim posredovanjem YHWH; cijena je bila plaćena, i iskupljenje ostvareno!

II. NOVI ZAVJET

- A. Postoji nekoliko pojmova korištenih za prijenos teološke zamisli:
- Agorazō* (usp. 1. Kor 6:20; 7:23; 2. Pt 2:1; Otk 5:9; 14:3-4). Ovo je trgovački pojam što odražava plaćenu cijenu za nešto. Mi smo krvlju-kupljeni ljudi koji ne nadziru svoje vlastite živote. Mi pripadamo Kristu.

2. *Exagorazō* (usp. Gal 3:13; 4:5; Ef 5:16; Kol 4:5). Ovo je također trgovački pojam. On odražava Isusovu nadomjesnu smrt za našu korist. Isus je podnio “prokletstvo” temeljeno na izvedbi zakona (tj. Mojsijevski Zakon, usp. Ef 2:14-16; Kol 2:14), što grješno čovječanstvo ne može ispuniti. On je podnio prokletstvo (usp. Pnz 21:23) za sve nas (usp. Mk 10:45; 2. Kor 5:21)! U Isusu, Božja pravda i ljubav spojeni su u potpuni oprost, prihvaćanje, i pristup!
  3. *Luō*, “osloboditi”:
    - a. *Lutron*, “cijena plaćena” (usp. Mt 20:28; Mk 10:45). Ovo su snažne riječi iz vlastitih Isusovih usta vezano na svrhu Njegova dolaska, da bude Spasitelj svijeta plaćanjem duga za grijeh kojeg On nije dugovao (usp. Iv 1:29)
    - b. *Lutroō*, “odriješiti”:
      - (1) isкупiti Izraela (Lk 24:21)
      - (2) dati Sámog Sebe za iskupljenje i očišćenje naroda (Tit 2:14)
      - (3) biti bezgrješni nadomjestak (1. Pt 1:18-19)
    - c. *Lutrōsis*, “iskupljenje”, “oslobođenje”, ili “odriješenje”:
      - (1) Zaharijino proročanstvo o Isusu, Evanđelje po Luki 1:68
      - (2) Anina molitva Bogu za Isusa, Evanđelje po Luki 2:38
      - (3) Isusovo bolje, jednom ponuđeno žrtvovanje, Poslanica Hebrejima 9:12
  4. *Apolytrōsis*:
    - a. iskupljenje kod Drugoga dolaska (usp. Djela 3:19-21):
      - (1) Evanđelje po Luki 21:28
      - (2) Poslanica Rimljanima 8:23
      - (3) Poslanica Efežanima 1:14; 4:30
      - (4) Poslanica Hebrejima 9:15
    - b. iskupljenje u Kristovoj smrti:
      - (1) Poslanica Rimljanima 3:24
      - (2) 1. Poslanica Korinćanima 1:30
      - (3) Poslanica Efežanima 1:7
      - (4) Poslanica Kološanima 1:14.
  5. *Antilytron* (usp. 1. Tim 2:6). Ovo je ključni tekst (kao što je Tit 2:14) što povezuje Isusovu nadomjesnu smrt na križu. On je jedna i jedina prihvatljiva žrtva, jedan koji je umro za “sve” (usp. Iv 1:29; 3:16-17; 4:42; 1. Tim 2:4; 4:10; Tit 2:11; 2. Pt 3:9; 1. Iv 2:2; 4:14).
- B. Teološka zamisao u NZ-u
1. Čovječanstvo je zarobljeno u grijeh (usp. Iv 8:34; Rim 3:10-18; 6:23).
  2. Robovanje čovječanstva grijehu bilo je otkriveno SZ-nim Mojsijevskim Zakonom (usp. Gal 3) i Isusovom Propovijedi na gori (usp. Mt 5 - 7). Ljudska činidba postala je smrtna osuda (usp. Kol 2:14).
  3. Isus, bezgrješno Janje Božje, došao je i umro umjesto nas (usp. Iv 1:29; 2. Kor 5:21). Mi smo očišćeni od grijeha kako bismo mogli služiti Bogu (usp. Rim 6).
  4. Suzvučjem su obojica i YHWH i Isus “bliski srodnik” koji djeluju u našu korist. Ovo nastavlja obiteljske metafore (tj. otac, suprug /muž, sin, brat, bliski srodnik).
  5. Iskupljenje nije bila cijena plaćena Sotoni (tj. srednjovjekovna teologija), nego pomirenje Božje riječi i Božje pravde s Božjom ljubavlju i potpuno pribavljenje u Kristu. Na križu mir je bio obnovljen, pobuna ljudi oprostena, slika Božja u čovječanstvu sad je opet u potpunosti djelotvorna u prisnome zajedništvu!
  6. Ipak postoji još uvijek budući vid iskupljenja (usp. Rim 8:23; Ef 1:14; 4:30), što uključuje uskrsnuće naših tijela i osobnu prisnost s Trojedinim Bogom. Naša uskrsna tijela bit će kao Njegovo (usp. 1. Iv 3:2). On je imao fizičko tijelo, ali s van - dimenzijskim vidom. Teško je odrediti paradoks 1. Poslanice Korinćanima 15:12-19 s 1. Poslanicom Korinćanima 15:35-58. Očito postoji fizičko, zemaljsko tijelo, i postojat će nebesko, duhovno tijelo. Isus je imao oba!

▣ (10:8) “oni će biti bezbrojni kao što bijahu prije” Ovaj okvir je podsjećanje na Knjigu proroka Jeremije 30:18-22. Ne samo da će se vratiti Ostatak, nego će YHWH vratiti puni broj stanovnika (usp. Ez 36:37-38).

Jedno od Božjih obećanja patrijarsima bilo je da će njihovih potomaka biti bezbroj (usp. Post 13:16; 15:5; 22:17; 26:4; 28:14; 32:12; Br 23:10).

10:9 “ih Ja raspršim” Ovaj okvir naglašava suverenost YHWH nad poviješću i iskupljenjem (usp. Zah 10:3.6.9.10). Bog djeluje u blagoslovu i prokletstvu (usp. Pnz 27 - 29) temeljem poslušnosti Njegova naroda Mojsijevskome Savezu. Ali čak usred neposlušnosti, On i dalje djeluje u vjernosti prema Svojoj vlastitoj naravi i svrsi (usp. Jer 31:27-28).

Hebrejski pojam “raspršim” (BDB 281, KB 282, *Qal* IMPERFEKT) može značiti “rasijati” (NKJV). Bog ih je rasijao zbog njihova idolopoklonstva i nevjernosti Njegovu Savezu (usp. Ez 6:9-10), ali nakon osude oni će se sjetiti Njega i biti vjerni Njemu i učiti svoju djecu o Njemu. To je bio Božji naum za govorenje Njegove poruke svijetu. Često se djela osude okreću u blagoslove: (1) rasijavanje nakon babilonske kule u Knjizi Postanka 10 – 11 prouzročilo je nacionalizam, što štiti ljudstvo od jedne svjetske vlade; (2) razdoblje lutanja pustinjom bilo je obzirno na njihovu nevjernost, ali YHWH je okrenuo to u jedinstveno vrijeme Njegove osobne skrbi, opskrbe, i prisutnosti s Njegovim narodom; (3) Golgota je izgledala toliko opako i omrznuo, ali Bog ju je iskoristio za sveopće iskupljenje; i (4) progonstvo Rane crkve ishodilo je u naviještanje Evanđelja diljem svijeta (usp. Djela 8:4). Njegov narod nije stigao van tako ih je On rasijao po svijetu tako da On može dovesti njih i druge (usp. Zah 8:20-23) natrag s njima k Sebi (vidjeti Salamonovu molitvu u 1. Kr 8, posebno stihove 43 i 60)!

▣ **“Oni će se spomenuti Mene”** GLAGOL (BDB 269, KB 269) *Qal* IMPERFEKT. To podsjeća na Salamonovu molitvu kod posvećenja Hrama (usp. 1. Kr 8:46-53). Zabilježite osobni element “spomenuti (se) Mene”, nije samo odredaba. Oboje je dio zavjetnoga odnosa.

Božji se narod mora sjetiti što je Bog učinio za njih (tj. Izlaska) i pouzdati se u Njega u sadašnjim poteškoćama. Bog djeluje sukladno Svojoj nepromjenjivoj, milosrdnoj naravi. Čak je Njegova osuda djelo milosrđa (tj. Izlazak, Izgnanstvo).

10:10 “Egipat ...

... **Asirije**” Ovi su bili drevni Izraelovi neprijatelji upotrijebljeni kao simbol svih neprijatelja naroda Božjeg.

▣ **“zemlju Gilead”** Ovo je bila izvrsna zemlja za ispašu (usp. Jer 22:6; 50:19) na istočnoj strani Jordana iznad rijeke Jabok. Bila je poznata po svojoj stoci i medicini (usp. Jer 8:22; 46:11).

▣ **“Libanon”** Ovo upućuje na kraljevinu Hiram, kasnije nazvanu Fenicija. Bila je poznata po svojim umjetnicima i građevnom drvu (usp. 1. Kr 4:33; 5:6.9.14; 7:2; 16:17.21; Iz 35:2). To je bilo mjesto glasovite ljepote i plodnosti (usp. Pjesma 4:8.11.15; 5:15; 7:4). Uključeno je u Obećanu zemlju u Ponovljenome zakonu 1:7; 11:24 i Knjizi o Jošui 1:4.

▣ **“Sve dok se više ne bude moglo naći mjesta za njih”** Ovo je idiom o obilju. Obećana zemlja bit će posve ispunjena Božjim vjernim narodom.

Ovo množenje žitelja (posebno djece, usp. Zah 10:7c) također je spomenuto u Knjizi proroka Izaije 49:14-21 i 54:1-3.

10:11

NASB

NKJV

NRSV

TEV

NJB

“On će proći kroz more od nevolje”

“On će proći kroz more s napašću”

“Oni će proći kroz more nevolje”

“Kad oni prođu svoje more nesreće”

“oni će proći more Egipta”

Kao što je to vrlo uobičajeno proročkoj i apokaliptičkoj književnosti, subjekt i način mijenjaju se bez bilješke ili tekstualnih oznaka. To je posebno tako za ovaj okvir u Knjizi proroka Zaharije. Vidjeti Okvirne uvide na početku poglavlja 9.

Poteškoća je pokušavanje nalaženja SUBJEKTA i OBJEKTA Zaharije 10:11 i 12. Neki tvrde da: (1) to su povratnici zbog 10:10, “oni”, LXX; (2) to je Mesije (MT, “on”); (3) to je YHWH (usp. Zah 10:12; Iz 43:2, *The Pulpit Commentary, Zechariah*, tom 14, str. 108) i smjernje na Izlazak (usp. JB i RSV prijevode). Prema mome mišljenju, zbog toga što Zaharija 10:12 podrazumijeva kako se radi o YHWH-i i još jednoj osobi (“on”), ja vjerujem da su ovi stihovi Mesijanski.

▣ **“Tako da će se sve dubine Nila isušiti”** Ovo je jamačno smjernje na prelaženje Crvenog mora (usp. Izl 15:5) i rijeke Jordan. To su bila snažna djela opskrbe. Povratak iz Izgnanstva opisan je na isti način (usp. Iz 44:27). Eshatološki YHWH uklanja sve prirodne zapreke što su prema Njemu: rijeke, doline, planine, kao simbol potpunoga i slobodnog pristupa.

10:11 “ponos Asirije” Vidjeti bilješku u Knjizi proroka Zaharije 9:6.

10:12 “u Njegovo ime” Knjiga proroka Zaharije 10:1 započinje govorenjem kako su oni morali moliti za kišu od Boga, kao što su se prethodno molili idolima. Zaharija 10:12 zaključuje ovu misao tvrdeći kako će oni hodati u Božje Ime a ne u ime idola (usp. Mih 4:5).

PITANJA ZA RASPRAVU

Ovaj komentar je vodič za proučavanje, što znači da ste odgovorni za vaše vlastito tumačenje Biblije. Svaki od nas mora hodati u svjetlu kojeg imamo. Prvenstvo u tumačenju imate vi, Biblija, i Sveti Duh. Sad to ne morate prepustiti komentatoru.

Ova pitanja za raspravu predviđena su da vam pomognu promišljati kroz glavne teme ovoga odjeljka Knjige. Ona su napravljena da budu misaono-nametljiva, ne konačna.

1. Što je vremenski element ovoga poglavlja? (prošlost, sadašnjost, bliska budućnost, ili kraj vremena) Zašto?
2. Opisuje li uopće Knjiga proroka Zaharije 10:2 život židovskoga naroda? Ako da, kad?
3. Zašto je Bog nazvan “pastir” a Njegov narod ovce?
4. Popišite reference na Mesiju u ovome poglavlju.
5. Kako i kad će Juda i Efrajim biti ponovno ujedinjeni?

ZAHARIJA 11

PODJELA NA ODLOMKE U SUVREMENIM PRIJEVODIMA

NKJV	NRSV	TEV	NJB
opustošenje Izraela	pad tirana	pad tirana	ruganje protiv neprijatelja
11:1-3	11:1-3	11:1-3	11:1-3
proročanstvo o pastirima	dva pastira	dva pastira	dva pastira
11:4-6	11:4-6	11:4-5 11:6	11:4-6
11:7-14	11:7-14	11:7-12 11:13-14	11:7-14
11:15-16	11:15-16	11:15-17	11:15-16
11:17	11:17		11:17

ČITANJE KRUG TRI (vidjeti Vodič dobrog biblijskoga čitanja) SLIJEĐENJE IZVORNE AUTOROVE NAKANE NA RAZINI ODLOMKA

Ovaj komentar je vodič za proučavanje, što znači da ste odgovorni za vaše vlastito tumačenje Biblije. Svaki od nas mora hodati u svjetlu kojeg imamo. Prvenstvo u tumačenju imate vi, Biblija, i Sveti Duh. Sad to ne morate prepustiti komentatoru.

Pročitajte odlomak odjednom. Odredite subjekte (čitanje kruga #3, str. xiv.). Usporedite vašu podjelu subjekta s pet suvremenih prijevoda navedenih gore. Podjela na odlomke nije nadahnuta, ali ona je ključ za slijeđenje izvorne autorove nakane, što je srce tumačenja. Svaki odlomak ima jedan i samo jedan subjekt.

1. Prvi odlomak
2. Drugi odlomak
3. Treći odlomak
4. I tako dalje.

OKVIRNI UVIDI

- A. Ovo poglavlje, kao i druga u ovome odjeljku (Zah 9 - 14), vrlo je teško tumačiti zbog višeznačnosti povijesne pozadine i književnoga žanra.
- B. Svako od ovih poglavlja sadrži građu upotrijebljenu u Evanđeljima za opis Isusova života. Međutim, izvorna okolnost može biti: (1) prije izgnanstva; (2) poslije izgnanstva; (3) među-biblijska; (4) Isusovo vrijeme; ili (5) eshatološka. Moguće je višeznačnost namjeravana kako bi se proročanstvu dopustilo pokazati Božju vjernost u nevjernost Njegovoga naroda kroz povijest. Ako dolazi pobjeda ona će doći od YHWH-ine milosrdne naravi i iskupiteljske svrhe donijete kroz ranjenoga pastira (Mesije, usp. poglavlja 12 i 13).

- C. Okvir poglavlja 11 očividno je odbacivanje pobožnoga vođe i njegovo nadomještanje grješnim vodstvom. Isus je vidio Sebe i kao ranjenog Pastira (usp. Mk 8:32-33; 9:32-34; 10:35-37) i kao Dobroga Pastira (usp. Iv 10).
- D. Knjiga proroka Zaharije 11:1-3 je u poetskome obliku (kao što je Zah 11:17). Neki to vide kao da se odnosi na poglavlje 10 glede osude okolnih naroda (što je također u poetskome obliku, tj. Zah 11:2-12), dok drugi to dovode u vezu s poglavljem 11 i primjernom osudom nad Božjim narodom.
- E. Neke moguće teorije o povijesnoj okolnosti Knjige proroka Zaharije 11:8:
1. rani nadnevak, Targumi - Mojsije, Aron, Mirjam
  2. prije izgnanstva, zadnja tri kralja Jude - Jojakim, Jojakin, Sidkija
  3. poslije izgnanstva
  4. među-biblijska:
    - a. tri velika svećenika iz razdoblja Seleukovića - Jason, Menelej, Lizimah
    - b. tri kralja Seleukovićeve carstva - Seleuković IV., Heliodor, Demetrije
  5. Isusovo vrijeme (70. godina), židovski urotnici u Hramu tijekom židovske pobune - Eleazar, Ivan, Šimun
  6. nakon Isusova vremena, rimski cezari
  7. kraj vremena? (moguće povezano s Antikristom u Dn 7:8)
  8. u okviru ovo su moguće tri vrste vođa: proroci, svećenici, i građanski vođe /kraljevi.

PROUČAVANJE RIJEČI I IZRIČAJA

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 11:1-3

¹Otvori svoja vrata, o Libanone,
Da se vatra može nahraniti na tvojim cedrovima.

²Kukaj, o čempresu, jer cedar je pao,
Zbog slavni*h stabala* bio je uništen;
Kukajte, o hrastovi Bašana,
Jer je neprobojna šuma sišla.

³Tamo je zvuk pastirovih jauka,
Jer je njihova slava razorena;
Tamo je zvuk rike mladih lavova,
Jer je ponos Jordana razoren.

11:1 “Otvori svoja vrata” Ovo (BDB 834 I, KB 986) je *Qal* IMPERATIV (tj. predloženo da bude preuzeto). Knjiga proroka Zaharije 11:1-3 oblikuje književnu jedinicu. Ovaj spjev može se odnositi na: (1) poglavlja 9 i 10, Božju osudu nad okolnim narodima ili (2) ostatak poglavlja 11, Božju osudu nad Njegovim vlastitim narodom.

Ovaj idiomski izričaj (usp. Iz 45:1) način je personificiranja naroda Fenicije (usp. Zah 9:3-4). On označava vojni poraz Fenicije (Libanon).

▣ **“Libanone”** Libanon je bio poslovičan zbog svoga bogatstva i snage. Ovaj spjev koristi analogije određenih dobro poznatih stabala (cedrovi, čempres, i hrast) i njihovo uništenje kako bi se opisala Božja osuda (tj. vatra, [vidjeti Posebnu temu u Dn 7:10: Vatra](#)).

▣ **“se vatra može nahraniti na tvojim cedrovima”** GLAGOL (BDB 37, KB 46) je *Qal* IMPERFEKT upotrijebljen kao JUSIV. Ovo je ili naglasak na Božjoj osudi ili najezda sa sjevera (moguće od YHWH, usp. poglavlje 9).

11:2 “Kukaj” Postoje dva *Hiphil* IMPERATIVA (Zah 11:2a.c). Ovaj pojam (BDB 410, KB 413) korišten je za Božju osudu nad Njegovim narodom (usp. Hoš 7:14; Mih 1:8; Sef 1:11) i za Božju osudu nad okolnim narodima (usp. Iz 13:6; 16:7; 23:1.6.14; 52:5; Jer 48:39; 49:3).

▣ “čempresu” Ovo stablo (BDB 141) može biti borovnica, što je bila glavni izvor gradbenoga drva u Libanonu. U Hramu je bila korištena zimzelen za:

1. podove, 1. Knjiga o Kraljevima 6:15
2. vrata, 1. Knjiga o Kraljevima 6:34
3. oplata za dvoranu, 2. Knjiga Ljetopisa 3:5.

▣

NASB, TEV
NKJV
NRSV
NJB

“slavnih *stabala* bio je uništen”

“moćna *stabla* srušena su”

“slavna *stabla* srušena su”

“veličanstveni su razoreni”

IMENICA (BDB 12) znači “slava” ili “veličanstvenost”. U Knjizi proroka Zaharije 11:13 također je upotrijebljena u sarkastičkome smislu. Ovdje to može upućivati na vođe, simbolizirane kao moćna, prekrasna stabla.

GLAGOL (BDB 994, KB 1418, *Pual* PERFEKT) znači “opljačkati”, “poharati”, ili “porušiti”. To može upućivati na:

1. gradove, Knjiga proroka Izaije 15:1; 23:1; Jeremija 48:1; 49:3
2. narode, Knjiga proroka Jeremije 4:20; 9:18; 48:15.20
3. kuće, Knjiga proroka Jeremije 4:20; 10:20
4. stabla, Knjiga proroka Zaharije 11:2.

▣ “o hrastovi Bašana” Bašan, u području Transjordanije, dio Gileada (usp. Zah 10:10), bilo je uglavnom zemlja ispaše, ali bila je nakićena prekrasnim stablima. Njegovo ime (BDB 143) znači “glatka” (tj. plodna) zemlja.

▣ “je neprobojna šuma sišla” Uništenje šume korišteno je kao simbol pada naroda i vlada.

11:3 “pastirovih jauka” Metafora se promijenila od gorućih vrata i silaska šume na plakanja pastira nad gubitkom zemlje za ispašu. Metafora će se promijeniti opet u zadnjem dijelu Knjige proroka Zaharije 11:3 na riku mladih lavova jer je njihovo prirodno stanište (tj. “ponos”) uništeno. Moguće je ovaj spjev smjeranje na Jeremiju 25:34-38.

▣ “je ponos Jordana razoren” Ovo upućuje na poplavu Jordanske ravni, što je bila gusto šipražje (usp. Jer 12:5; 49:19; 50:49), ali sad je uništena i, dakle, nema skrovišta za lavove.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 11:4-6

⁴Ovako govori GOSPODIN moj Bog: “Pasi stado *osudeno* za klanje. ⁵Oni koji ih kupuju kolju ih i idu nekažnjeno, i *svaki* od onih koji ih prodaje kaže: ‘Blagoslovljen neka je GOSPODIN, jer ja sam postao bogat!’ I njihovi vlastiti pastiri nemaju sućuti nad njima. ⁶Jer Ja više neću imati sućuti nad žiteljima ove zemlje”, objavljuje GOSPODIN; “nego gle, Ja ću uzrokovati ljudima pad, svaki u snazi drugoga i u snazi svoga kralja; i oni će udariti ovu zemlju, i Ja neću osloboditi *njih* od njihove snage.”

11:4-14 Ovaj odjeljak bavi se s dvije vrste pastira (tj. vođa), dolazeći pobožni vladar koji je odbačen i zamijenjen grješnim vladarima (usp. Zah 11:4-6 i 15-17). Knjiga proroka Zaharije 11:7-14 upućuje na dobroga pastira, Mesiju (YHWH-in osobni predstavnik). Isus se prihvatio ove teme u Svojoj raspri o Sebi, kao o Sebi koji biva Dobar Pastir u Evanđelju po Ivanu 10.

11:4 “Pasi stado *osudeno* za klanje” “Pasi” (BDB 944 I, KB 1258). je *Qal* IMPERATIV (tj. “pastir”). Ovdje “stado” čini se upućuje na Božji narod (usp. Zah 11:6; Ps 44:22; Jer 12:1-3). Ovaj izričaj ne podrazumijeva da su ovi bili vjerni YHWH-i, nego to da su opljačkani od svojih vlastitih vođa ili tuđinaca (ista višeznačnost kao Zah 10:3a-b).

11:5 “Oni koji ih kupuju kolju ih” Ovo je *Qal* AKTIVNI PARTICIP (BDB 888, KB 1111) slijeđen *Qal* IMPERFEKTOM (BDB 246, KB 255). To je smjeranje na nove vlasnike ovaca koji ih koriste za hranu (ne za vunu). Ovo može služiti kao primjer nehajnih i nemilosrdnih djelovanja trgovaca ili vladinih vođa (usp. Zah 10:3).

▣ ““Blagoslovljen neka je GOSPODIN, jer ja sam postao bogat”” Ovo je čini se sarkastičan osvrt židovskih vođa koji slave Boga za njihov nepošteno stečeni dobitak od izrabljivanja siromašnih i obespravljenih. Ponovljeni zakon 27 – 29 bio je često tumačen na takav način da bogatstvo izjednačava s Božjim blagoslovom!

▣ **“njihovi vlastiti pastiri nemaju sućuti nad njima”** Ovdje “pastiri” znače vođe. Ono što karakterizira Boga (sućut) ne karakterizira ove židovske vođe.

11:6 “Jer Ja više neću imati sućuti nad žiteljima ove zemlje” Ovaj je jezik sličan onome iz Knjige proroka Hošee 1:6-9; 2:1-23. Hošei je bilo rečeno neka živi svoj život (tj. oženi prostitutku) zato da pokaže YHWH-inu ljubav prema nevjernome Izraelu. Zaharija, ili budući Mesija, također pokazuje YHWH-ine osobine! Židovski vođe morale su pokazati Božje vodstvo.

▣ **“Ja ću uzrokovati”** Zabilježite da je još jedna osobina apokaliptičke književnosti “Bog je u potpunosti suveren” motiv (“Ja ću” tri puta).

▣ **“svaki u snazi drugoga i u snazi svoga kralja”** Poteškoća ljudskoga vodstva jeste ta da je ono zbog Pada nesposobno nesebično upravljati silom i autoritetom.

NASB prevodi ovaj hebrejski idiom “u ruci od” (dva put) kao “u snazi”.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 11:7-14

⁷Tako Ja pasoh stado *osudeno* za klanje, dakle nemoćnoga od stada. I uzeh za sebe dva štapa: jednog nazvah Naklonost a drugog nazvah Sveza; tako pasoh stado. ⁸Onda Ja dokinuh tri pastira u jednome mjesecu, jer moja duša bijaše nestrpljiva s njima, i njihova duša bijaše također umorna od mene. ⁹Onda rekoh: “Ja vas neću pasti. Ono što mora umrijeti, neka umre, a ono što mora biti dokinuto, neka bude dokinuto; i neka oni koji su lijevo jedu meso jedan drugog.” ¹⁰Ja uzeh svoj štap Naklonost i rasjekoh ga u komade, da slolim svoj savez što učinih sa svim narodima. ¹¹Tako on bijaše slomljen toga dana, i tako nemoćni od stada koji me bijahu promatrali shvatiše da to bijaše riječ GOSPODINOVA. ¹²Ja rekoh njima: “Ako je dobro u vašem pogledu, dajte *mi* moju nadnicu; ali ako ne, ništa zato!” Tako oni odmjeriše trideset *šekela* srebra kao moju nadnicu. ¹³Onda mi GOSPODIN reče: “Baci to u grnčar, *tu* veličanstvenu cijenu kojom bijah procijenjen od njih.” Tako uzeh trideset *šekela* srebra i bacih ih u grnčar u domu GOSPODINOVU. ¹⁴Onda razrezah u komade svoj štap Svezu, da raskinem bratstvo između Jude i Izraela.

11:7 “Ja” “Ja” iz Knjige proroka Zaharije 11:6 (kao Zah 11:16) upućivao je na YHWH-u, tako također, upućuje Zaharije 11:7-11.12-14. Moguće je da Zaharija govori i djeluje za YHWH-u ili da Mesija govori i djeluje za YHWH-u. NIV fusnota kaže: “Zaharija, kao vrsta (nagovještaj) Mesijanskoga Pastira-Kralja” (str. 1418). To je tečnost u apokaliptičkoj književnosti, što znači kako nije teško da to bude vrlo osobito.

▣

NASB
NKJV
NRSV
TEV
NJB

“nemoćnoga od stada”

“napose siromašnoga od stada”

“tako u korist pastira trgovaca”

“oni koji dovedoše i prodaše ovce unajmiše me”

“koji pripada onima što se bave ovcama”

PRIDJEV (BDB 776) može značiti “nemoćan”, “siromašan”, ili “ponizan”. Često je korišten o vjernome koji biva progonjen od grješnih Židova ili poganskih naroda (usp. Iz 14:32; 51:21; 54:11; Hab 3:14; Sef 3:12-13).

Očito je, međutim, da NRSV, TEV, i NJB slijede Septuagintino razumijevanje o spajanju pojmova (BDB 485 i 776) u jednu hebrejsku riječ “trgovci” (tj. Kanaanci, BDB 488 I, usp. 14:21).

▣ **“I uzeh za sebe dva štapa ... Naklonost ... Sveza”** Iz Psalma 23:4 učimo da su pastiri obično nosili jedan veliki štap, sa svinutim gornjim dijelom kako bi nadzirali ovce, i jednu motku u svojim opasačima kako bi se borili s grabežljivcima. Ovdje, pastir očito nosi dva velika štapa, sa svinutim gornjim dijelom (BDB 596). Jedan je nazvan “ugodnost /ljupkost” (BDB 653), dok je drugi nazvan “sveza” ili “svezane uzice” (BDB 287). Ovi štapovi stoje za Božje nastojanje da ponovno ujedini Izraela i Judu (usp. Zah 11:14; 9:13; 10:6).

11:8 “Ja dokinuh tri pastira u jednome mjesecu” Pojam “dokinuh” (BDB 470, KB 469, *Hiphil* IMPERFEKT) znači “u potpunosti uništiti” (usp. Izl 23:23; 1. Kr 13:34; 2. Ljet 32:21; Ps 83:4). *Niphal* je korišten u Knjizi proroka Zaharije 11:9 i 16 s istim značenjem. UBS, *Handbook*, kaže kako to može značiti “svrgnuti” ili “odbaciti /otpustiti”, kao i “riješen od” (str. 291).

Postoji više od četrdeset sadašnjih teorija o povijesnoj primjeni ovoga stiha, od kojih se niti jedna ne događa u jednome mjesecu. Komentatorova pretpostavka često je dodana ovome poglavlju kako bi se našao povijesni smjer. Vidjeti

Okvirne uvide na početku ovog poglavlja za sadašnje teorije. Tumači moraju zapamtiti da je to apokaliptički jezik, ne povijesna pripovijetka. Vidjeti D. Brent Sandy, *Plowshares and Pruning Hooks: Rethinking the Language of Biblical Prophecy and Apocalyptic*.

▣ **“jer moja duša bijaše nestrpljiva s njima, i njihova duša bijaše također umorna od mene”** Postoji nekoliko teorija o antecedentima [onome što je prethodilo – op. prev.] ZAMJENICA. Ovo pokazuje stav pobožnoga pastira (tj. “nestrpljiva”, BDB 894, KB 1126, *Qal* IMPERFEKT, usp. Br 21:4; Suci 10:26; Job 21:4), zbog pobunjeničkoga stava ljudi (tj. ovaca iz Zah 11:9; “umorna”, BDB 103, KB 119, *Qal* PERFEKT) može značiti: (1) “ogađeno”, “nevoljeno” (ali nema srodnih riječi); (2) ovo pokazuje stav pobožnoga pastira prema trojici pastira (NRSV); ili (3) ovo pokazuje stav pobožnoga pastira prema trgovcima ovaca (usp. Zah 11:7.11). Za “duša” (*nefeš*) vidjeti bilješku u Knjizi Postanka 35:18 *online*.

11:9 “Ja vas neću pasti” Većina engleskih prijevoda vidi “vas” kao upućivanje na ovce. Međutim, UBS, *Handbook*, ističe da je ZAMJENICA u MUŠKOME RODU, a ne ŽENSKOME RODU (str. 292-293). To može značiti “paša za vas”, što bi učinilo da to upućuje na “trgovce ovcama” iz Knjige proroka Zaharije 11:7.11.

▣ **“Ono što mora umrijeti, neka umre”** Prvi GLAGOL (BDB 559, KB 562) je *Qal* AKTIVNI PARTICIP, ŽENSKOGA RODA, JEDNINA i očito upućuje na ovce. Drugi je *Qal* IMPERFEKT upotrijebljen u ZAPOVJEDNOME smislu. Ovce moraju umrijeti. Njihovi grijesi otkrili su ih (slično Rim 1:24.26.28).

▣ **“jedu meso jedan drugog”** Ovo je još jedan *Qal* IMPERFEKT upotrijebljen u ZAPOVJEDNOME smislu. To ne upućuje na Božji stav o kanibalizmu, nego razvija metaforu iz Knjige proroka Zaharije 11:4-5. To je dio terminologije o “ovcama” i “klanju”.

11:10 “svoj štap Naklonost ... da slomim svoj savez što učinih sa svim narodima” Simboličko uništenje štapa “Naklonost” pokazuje Božji stav prema: (1) židovskome narodu (*Qal* IMPERFEKT); (2) Židovima u dijaspori; ili (3) da se Njegov stav prema poganima promijenio! GLAGOL “slomim” (BDB 154, KB 180) ima suzvuk prekršaja (usp. Iz 10:33) nečega što je bilo “odrezano” ili “otpiljeno”. Upotrijebljeno je u *Pielu* za uništenje predmeta kanaanskoga štovanja plodnosti (usp. Pnz 7:5; 12:3; 2. Ljet 14:3; 31:1; 34:4.7).

Sâma zamisao o YHWH-inu slamanju Njegova vječnog Saveza (usp. Iz 24:5) s potomcima Abrahama bila je šokantna, ali zabilježite Knjigu proroka Jeremije 14:21 i Ezekielu 16:59.

Izričaj “svim narodima” (GRAĐA BDB 481 plus 766 I) čini se podrazumijeva sveopći element (usp. Zah 8:20-23; 9:7).

11:11 “Tako on bijaše slomljen toga dana” Stvarno pitanje za tumačenje jeste upućuje li ovo na: (1) prošla YHWH-ina djela; (2) buduća djela Mesije; ili (3) doktrinu Božjih vođa?

Ovo upućuje na štap “Naklonost”, ali to upućuje isto tako na slamanje (BDB 830 I, KB 974, *Hophal* IMPERFEKT) Božjega Saveza, ili s okolnim narodima ili sa židovskim narodom. To je šokantno! Vjeran Bog svjesno se okreće od Svojih obećanja i Saveza (usp. Suci 2:1) zbog neprekidne nevjernosti ovog naroda (usp. Jer 14:19-22). Mojsijevski Savez bio je uvjetovan (usp. Lev 26:40-45)!

▣ **“nemoćni od stada koji me bijahu promatrali shvatiše da to bijaše riječ GOSPODINOVA”** Ovdje “nemoćni od stada” upućuje na trgovce ovcama (usp. NRSV, TEV, NJB). Vidjeti punu bilješku u Knjizi proroka Zaharije 11:7. Djelovanja dobroga pastira bila su shvaćena kao bivanje usmjerenima od YHWH. Bog je bio djelatno uključen u ovaj tijek osude:

1. ovaca
2. trojice pastira
3. trgovaca ovcama.

11:12 “dajte mi moju nadnicu” Ovo upućuje na prorokovu molbu (BDB 396, KB 393, *Qal* IMPERATIV) za plaću za njegove službe (tj. “nadnicu”, BDB 969 I) od vlasnika stada. Taj stih je upotrijebljen u Evanđelju po Mateju 26:15 za upućivanje na izdaju Isusa od Jude Iskariotskoga velikim svećenicima.

▣ **“odmjeriše trideset šekela srebra kao moju nadnicu”** Pojam “šekela” je u *kurzivu*, što znači da ga nema u izvornome tekstu. U Mojsijevu zakonodavstvu to je bila cijena probodenoga roba (usp. Izl 21:32). To je upotrijebljeno o doktrinarnome proročanstvu o Judejcima u Evanđelju po Mateju 26:15; 27:9.10.

11:13 “mi GOSPODIN reče: ‘Baci to u grnčar’” GLAGOL “baci” (BDB 1020, KB 1527) je *Hiphil* IMPERATIV. Postojalo je nekoliko tekstualnih ispravaka kako bi se objasnio pojam “grnčar” (BDB 428): (1) Septuaginta ima pojam “peć za topljenje /taljenje” (usp. 2. Kr 12:10; 22:9); (2) Pešita ima pojam “riznicu /blagajnu”; (3) Vulgata ima pojam “kiparu /rezbaru”; i (4) Masoretski tekst ima pojam “grnčar” (tj. banjalica /sustav za oblikovanje). Neki vjeruju kako to upućuje na levite koji su izrađivali posude što su koristili svećenici, i prema tome, radnja s lončarskim posudama bila je u Hramu. Drugi kažu kako je to hebrejski idiom za “ono što je bezvrijedno i mora biti ponovno izrađeno”.

▣ **“tu veličanstvenu cijenu kojom bijah procijenjen od njih”** Ovo upućuje ili na ironiju zbog njihova manjka shvaćanja vrijednosti Mesije ili je to smjerenje na visoku cijenu (GRAĐA BDB 12 i 429, KB 431) koja mora biti plaćena za ljudski život, čak i onaj od roba (usp. Izl 21:32; Lev 27:2-3). Neizvjesno je koje je stajalište ovih oprečja bilo u Zaharijinu umu, ali prva mogućnost najbolje odgovara okviru.

▣ **“bacih ih u grnčar u domu GOSPODINOVU”** U NZ-u ovo upućuje na bacanje njegova nepoštenoga blagajničkog novca natrag u posjed svećenika (usp. Mt 27:3-5). Oni su to vidjeli kao krvav novac i nisu ga mogli prihvatiti da bude stavljen natrag u hramsku riznicu, tako oni su ga odnijeli u istrošeno polje za lončare u kojem su pokapali strance (usp. Mt 27:6-10).

11:14 “razrezah u komade svoj štap Svezu, da raskinem bratstvo između Jude i Izraela” U poglavljima deset i dvanaest postoji naglasak na obnovi Božjega naroda, ali ovdje, stare su rane ponovno otvorene i jedinstvo nestaje! Fusnota u JB predlaže da ovo može upućivati na raskol Samarije godine 328. pr.Kr. kad su oni izgradili suparnički hram na brdu Gerizimo (str. 1541).

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 11:15-17

¹⁵GOSPODIN mi reče: “Uzmi ponovno za sebe opremu budalastog pastira. ¹⁶Jer gle, Ja ću podići pastira u ovoj zemlji koji neće mariti za uništeno, tražiti raspršeno, iscijeliti slomljeno, ili podupirati nekoga da stoji, nego će proždrijeti meso od pretilih ovaca i otkinuti njihove papke.

¹⁷Jao bezvrijednome pastiru
 Koji ostavlja stado!
 Mač će biti na njegovoj ruci
 I na njegovome desnom oku!
 Njegova ruka bit će potpuno uvela
 I njegovo desno oko bit će slijepo.”

11:15-17 Ovo može biti Zaharijin postupak prema grješnome pastiru, kao što je učinio prema dobrome pastiru (usp. Zah 11:4).

11:15

NASB	“opremu”
NKJV, NRSV	“alatke”
TEV	“čin zagovaranja od”
NJB	“opremu /odjeću”

Ovaj je pojam (BDB 479) vrlo općenit i upućuje na trgovačke predmete. TEV dobiva prijevod od “uzeti ponovno” (BDB 542, KB 534, *Qal* IMPERATIV i PRIJEDLOG, 728, “ponoviti”, “vratiti”, ili “učiniti ponovno”), čime započinje stih i podrazumijeva prethodnu ulogu zastupanja (tj. dobar pastir, Zah 11:7).

NASB, NKJV	“budalastog”
NRSV, TEV	“bezvrijednoga”
NJB	“ni-za-što-dobrog”

Ovaj hebrejski PRIDJEV (BDB 17) često je korišten u Izrekama o nekome tko prezire mudrost (tj. budala). Korišten je o prorocima u Knjizi proroka Ezekiela 13:3.10 i Hošee 9:7 i o Božjem narodu u Jeremiji 4:22.

11:16 Ovaj stih izriče na negativan način (usp. Ez 34:1-4) iste stavove od YHWH i Njegova Mesije (usp. Ez. 34:11-16.23). To može biti stvarnost Knjige proroka Zaharije 11:9.

11:17 “Jao” Manje naglašena negoli (BDB 17) ova riječ (BDB 222) obično uvodi proglašenje osude u Knjizi proroka Izaije, Jeremije, Ezekijela, i Habukuka. Često je prevedena kao “Ah” ili “Jo”.

Mnogi engleski prijevodi tiskaju Zahariju 11:17 kao poeziju (NASB, NKJV, NRSV, NJB).

▣ **“Koji ostavlja stado”** Ovo je bila glavna grješka za zanimanje pastira. Ostaviti ovce znači ostaviti ih otvorene za napad i lopova. Isus se naglašenije osvrće na ovu temu u Evandjelju po Ivanu 10:7-18 (posebice Iv 10:10.12).

▣ **“Mač će biti na njegovoj ruci”** Ovo je idiomski jezik za učinkovitost u vodstvu i utjecaju.

PITANJA ZA RASPRAVU

Ovaj komentar je vodič za proučavanje, što znači da ste odgovorni za vaše vlastito tumačenje Biblije. Svaki od nas mora hodati u svjetlu kojeg imamo. Prvenstvo u tumačenju imate vi, Biblija, i Sveti Duh. Sad to ne morate prepustiti komentatoru.

Ova pitanja za raspravu predviđena su da vam pomognu promišljati kroz glavne teme ovoga odjeljka Knjige. Ona su napravljena da budu misaono-nametljiva, ne konačna.

1. Na što upućuje spjev u Knjizi proroka Zaharije 11:1-3?
2. Koje su tri različite metafore upotrijebljene u ovome spjevu?
3. Objasnite različite teorije Knjige proroka Zaharije 11:8. Što mislite koja je najbolja i zašto?
4. Što je toliko šokantno o Knjizi proroka Zaharije 11:8b i 9?
5. Kako se Knjiga proroka Zaharije 11:12 odnosi na svoje vlastito vrijeme i na NZ-nu uporabu?
6. Zašto je ovo poglavlje toliko teško za tumačenje u povijesti?

ZAHARIJA 12

PODJELA NA ODLOMKE U SUVREMENIM PRIJEVODIMA

NKJV	NRSV	TEV	NJB
dolazak oslobođenja Jude 12:1-9	Dolazak Velikoga dana Gospodina (12:1 - 14:21) Jeruzalem će oplakivati svoj grijeh i biti pročišćen od idolopoklonstva (12:1 - 13:6) 12:1-5 12:6 12:7-9	buduće oslobođenje Jeruzalema (12:1 - 13:6) 12:1-5 12:6 12:7-9	oslobođenje i obnova Jeruzalema (12:1 - 13:6) 12:1 12:2 12:3-8 12:9-14
žalovanje za Probodenim 12:10-14	12:10-14	12:10-14	

ČITANJE KRUG TRI (vidjeti Vodič dobrog biblijskoga čitanja) SLIJEĐENJE IZVORNE AUTOROVE NAKANE NA RAZINI ODLOMKA

Ovaj komentar je vodič za proučavanje, što znači da ste odgovorni za vaše vlastito tumačenje Biblije. Svaki od nas mora hodati u svjetlu kojeg imamo. Prvenstvo u tumačenju imate vi, Biblija, i Sveti Duh. Sad to ne morate prepustiti komentatoru.

Pročitajte odlomak odjednom. Odredite subjekte (čitanje kruga #3, str. xiv.). Usporedite vašu podjelu subjekta s pet suvremenih prijevoda navedenih gore. Podjela na odlomke nije nadahnuta, ali ona je ključ za slijeđenje izvorne autorove nakane, što je srce tumačenja. Svaki odlomak ima jedan i samo jedan subjekt.

1. Prvi odlomak
2. Drugi odlomak
3. Treći odlomak
4. I tako dalje.

OKVIRNI UVIDI

- A. Postoji usporedni odnos između Knjige proroka Zaharije, poglavlja 9 - 11 i 12 - 14, što se može vidjeti u uporabi pojam “breme”, Zaharija 9:1 i 12:1 (vidjeti Baldwin, *Tyndale Old Testament Commentaries*, str. 187 i H. C. Leupold, *Exposition of Zechariah*, str. 223). Poglavlja 12 – 14 oblikuju književnu jedinicu.
- B. Naglasak ovoga poglavlja je na obnovi Božjega naroda:
  1. Bog se bori za njih kao što je simbolizirano u Jeruzalemu pod opsadom naroda
  2. njihovo pokajanje i vjera u razapetog Mesiju (usp. Iv 19:37 i Otk 1:7)
  3. izričaj “u taj dan” ili “toga dana” pojavljuje se šesnaest puta u Knjizi proroka Zaharije 12 - 14. Ovaj izričaj često je povezan s eshatološkom okolnošću.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 12:1-5

¹Breme riječi Gospodinove glede Izraela. Ovako objavljuje GOSPODIN koji razapinje nebesa, polaže temelj zemlje, i oblikuje duh čovjekov unutar njega: ²“Gle, Ja idem napraviti Jeruzalem čašom što uzrokuje teturanje svim narodima uokolo; i kad je opsada protiv Jeruzalema, ona će također biti protiv Jude. ³Dogodit će se u taj dan da ću Ja učiniti Jeruzalem teškim kamenom za sve narode; i tko ga podigne bit će žestoko ranjen. I svi narodi zemlje bit će okupljeni protiv njega. ⁴“U taj dan”, objavljuje GOSPODIN, “Ja ću udariti svakoga konja sa smetenošću i njegovog jahača s ludilom. Ali Ja ću stražariti nad domom Jude, dok udaram svakog konja naroda sa sljepoćom. ⁵Onda će plemena Jude reći u svojim srcima: ‘Jaka podrška za nas su žitelji Jeruzalema kroz GOSPODINA nebeskih vojska, njihova Boga.’”

12:1 “Breme riječi” Čini se da Knjiga proroka Zaharije 9:1 i 12:1 uvodi usporedni odjeljak u ovome završnome odjeljku Zaharije. Vidjeti bilješku o “breme” u Zahariji 9:1.

▣ **“glede Izraela”** Ovo je jedina uporaba “Izraela” u ovome poglavlju i čini se kako upućuje na čitav židovski narod, ne samo na sjeverna plemena (usp. Zah 9:1.13; 11:14). Tijekom ovoga razdoblja židovski je narod nadzirao samo malo područje oko Jeruzalema.

▣ **“GOSPODIN koji”** Postoje tri glavne teološke izjave o YHWH-inoj stvarateljskoj djelatnosti: (1) On “razape nebesa”; (2) On “polaže temelj zemlje”; i (3) On “oblikuje duh čovjekov unutar njega”. Svi od ovih glagolskih oblika su *Qal* AKTIVNI PARTICIPI, što naglašavaju neprekidno stvaranje.

▣ **“razapinje nebesa”** Ovo znači “podići šator” (BDB 639, KB 692, *Qal* PARTICIP, npr. Post 33:19; Izl 12:8; Iz 40:22; 42:5; 45:12; 51:13). To upućuje na atmosferu iznad Zemlje. To je bilo idiomski govoreno kao o preokrenutoj kugli od razapete kože.

▣ **“polaže temelj zemlje”** Ovo upućuje na stvaranje (usp. Job 38:4-6; Ps 102:25-26 [Heb 1:10-12]; 104:5; Iz 48:13; 51:13.16). To može biti smjerenje na Knjigu proroka Izaije 42:5. U Zahariji 12 – 14 ovaj pojam (BDB 75-76) korišten je na nekoliko načina:

1. čitava Zemlja, Knjiga proroka Zaharija 12:1.3; 14:9.17
2. žitelji područja, Knjiga proroka Zaharija 12:12; 13:8
3. područje, Knjiga proroka Zaharija 13:2; 14:10.

▣ **“oblikuje duh čovjekov unutar njega”** Hebrejski pojam “duh” (BDB 924-926) može značiti “dah”, “vjetar”, ili “duh” ([vidjeti Posebnu temu u Dn 4:8: Duh u Bibliji](#)). U Knjizi Postanka 2:7 Božji dah okreće čovjeka napravljenog od gline u živo biće (*nefeš*). Božji “vjetar” (usp. Post 8:1, ponovno stvaranje poslije Potopa) i Božji “Duh” (usp. Post 1:2, prvotno stvaranje) djelatne su sile YHWH *Elohima* u Postanku. Nevidljivi Bog djelatna je prvotno i neprekidno u stvaranju. Vid fizičke građe jedini je dio čuda i dosega Božjih stvarateljskih djelatnosti.

Bog je stvorio /stvara (prva tri PARTICIPA su *Qal* AKTIVI) za svrhu zajedništva s čovječanstvom. Mi smo djelomično kao životinje ovoga planeta (*nefeš*) i isto tako djelomično kao Bog (“u slici ili sličnosti”, usp. Post 1:26). Ovaj “duh” čovjeka znači jedinstvenost osobe (usp. Ps 139) s mogućnošću pobune ili zajedništva.

12:2 “Ja idem napraviti Jeruzalem čašom” Mora biti vidljivo da je ovaj izričaj u hebrejskome usporedan odnos s “Jeruzalem teškim kamenom” iz Knjige proroka Zaharije 12:3. Ovaj izričaj znači da su nevjerujući narodi koji dolaze protiv Božjeg naroda morali biti učinjeni pijanima i budalastima (usp. Jer 51:7) zbog njihova napadanja Jeruzalema. Idiom “čašom” (nekoliko različitih riječi) u Bibliji uobičajeno upućuje na osudu (usp. Ps 75:8; Iz 51:17.22; Jer 25:15-16.27-28; 49:12; Mt 20:22; 26:39.42; Lk 22:42; Iv 18:11).

▣ **“svim narodima uokolo”** Ovo upućuje na narode koji su napali Božji narod (usp. Zah 12:3; Iz 51:22; Jer 25:17.28).

NASB
NKJV
NRSV
TEV

“i kad je opsada protiv Jeruzalema, ona će također biti protiv Jude”
“kad oni opsjedaše Judu i Jeruzalem”
“to će biti protiv Jude također u opsadi protiv Jeruzalema”
“I kad oni opkole Jeruzalem, gradovi ostatka Jude također će biti opkoljeni”

NJB

“(To će biti u vrijeme opsade Jeruzalema)”

Ovo je vrlo višeznačan izričaj zbog zbijenosti hebrejskoga. Ne postoji dosljednost u tome kako ga drevne verzije prevode.

Zbog Knjige proroka Zaharije 14:14 neki židovski tumači vide ovo kao Judu koja biva prisiljena boriti se protiv Jeruzalema s upadajućom neprijateljskom vojskom (usp. UBS, *Handbook*, str. 311).

12:3 “tko ga podigne bit će žestoko ranjen” Ovo je čini se korišteno o kamenu kojeg su narodi pokušavali podići s njegova temelja, ali svi su bili izranjavani od te nakane.

Ovaj srodan GLAGOL i IMENICA (BDB 976, KB 1355, *Niphal* IMPERFEKT) znače “rasjeći” ili “odrezati”. Poganski narodi izvodili su obredno rezanje (usp. Lev 19:28; 21:5), ali Izraelu je bilo zabranjeno činiti to. Sad će eshatološka osuda nad ovima poganskim narodima biti “rezanje” ili “rasijecanje” (ironija).

▣ **“I svi narodi zemlje bit će okupljeni protiv njega”** To je nastavljanje naglaska kroz proročku književnost da će kraljevstva ovoga svijeta napasti Bog i Njegov narod u budućnosti, na kraju vremena, u bitci na sânome kraju (usp. Zah 12:3; Ps 2; Iz 8:9-10; 17:12-14; Ez 38 - 39; Dn 9:24-27; 11:36-45; Joel 3:9-17; Zah 14:2; Otk 16:14-16; 19:17-19). Povijest se pomiče prema vrhunskome trenutku sukoba sa Zlim. Zli će izgubiti i biti izdvojeno.

12:4 “U taj dan” Ovo je uobičajena tema u književnoj jedinici Knjige proroka Zaharije 12 - 14. Upotrijebljena je šesnaest puta i upućuje na eshatološku budućnost (usp. Sef 1:14-18; 3:16; Am 5:18-20; Joel 1:15; 2:11; 3:14; Mal 4:5). [Vidjeti Posebnu temu u Zahariji 2:11: Taj dan.](#)

▣ **“Ja ću udariti svakoga konja sa smetenošću i njegovog jahača s ludilom”** Ovo je povezano s prokletstvom Ponovljenoga zakona 28:28 (i BDB 1067, odjeljak o prokletstvu i blagoslovu Ponovljenoga zakona 27 - 29).

NASB
NKJV
NRSV
TEV
NJB

“Ja ću stražariti nad domom Jude”
“Ja ću otvoriti Svoje oči nad kućom Jude”
“Ali nad kućom Jude Ja ću pozorno držati oči”
“Ja ću stražariti nad narodom Jude”
“(Ali Ja ću stražariti nad Judom)”

NKJV je najdoslovnija. Ovo je hebrejski idiom za skrb i opreznost (usp. 1. Kr 8:29; 2. Ljet 7:15; Neh 1:6). Ostaje pitanje ako ovaj izričaj namjerava pokazati kako je Juda bila prisiljena pridružiti se napadu protiv Jeruzalema i ako je tako onda je Bog poštedio judejske vojnike kad su svi od ostatka upadajuće vojske bili udareni ludošću.

U Drevnome Bliskom Istoku, konjica i kočije bile su najjače i najstrašnije vojno oružje, ali YHWH će ih nadvladati (usp. Zah 10:5; 12:4; 14:15; Hag 2:22), i ukloniti ih, čak one od Efrajima i Jude, Zaharija 9:10. On je pobjednik!

Ovo uplitanje Boga u korist Njegova naroda podsjećanje je o Njegovome djelovanju tijekom: (1) Izlaska; (2) osvajanja i bivanja u Kanaanu; i (3) pada glavnih gradova Mezopotamije.

12:5 “Jaka podrška za nas su žitelji Jeruzalema kroz ... njihova Boga” Ovaj je izričaj razumjet na nekoliko načina:

1. postojala je napetost između žitelja Jeruzalema i ostatka Jude (usp. Zah 12:7 and *New International Dictionary of Old Testament Theology and Exegesis*, tom 1, str. 440)
2. Juda je bila prisiljena sudjelovati u opkoljavanju Jeruzalema (usp. Zah 12:2c.4b), ali bili su hrabri pobuniti se kad su vidjeli vjeru jeruzalemskih branitelja (UBS, *Handbook*)
3. vođe Jude prepoznali su YHWH-inu pomoć u Njegovoj obrani Jeruzalema.

▣ **“GOSPODINA nebeskih vojska”** Ovo je uobičajeni naslov nakon izgnanstva (YHWH *Sabaot*), što naglašava Boga kao vojnoga ratnika. To je čini se vidjeti Boga kao zapovjednika vojske. Knjiga proroka Zaharije 12:5 također prepoznaje uplitanje nadnaravnog Boga, što mora biti povezano sa Zaharijom 12:7 i 8. [Vidjeti Posebnu temu u Zahariji 2:8: Gospodin nebeskih Vojska.](#)

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 12:6-9

⁶“U taj dan Ja ću učiniti plemena Jude kao ognjeni lonac među komadima drva i plamenu zublju među snopovima, tako da će oni proždirati s desne strane i s lijeve strane sve okolne narode, dok žitelji Jeruzalema ponovno obitavaju u svojim vlastitim mjestima u Jeruzalemu. ⁷GOSPODIN će također spasiti šatore Jude prve, tako da slava doma Davidova i slava žitelja Jeruzalema neće biti veličana iznad Jude. ⁸U taj dan GOSPODIN će obraniti žitelje Jeruzalema, i onaj tko je slab među njima u taj dan bit će kao David, i dom Davidov *bit će* kao Bog, kao anđeo GOSPODINOV pred njima. ⁹I u taj dan Ja ću navesti da se unište svi narodi koji idu protiv Jeruzalema.”

12:6 “U taj dan” Vidjeti bilješku u Knjizi proroka Zaharije 12:4.

▣ Kao što Knjiga proroka Zaharije 12:5 tvrdi da će Bog pomoći Jeruzalemu, Zaharija 12:6 tvrdi da će Bog biti pomoć za “plemena Jude” (BDB 49 II, doslovno “tisućama”, ali upotrijebljeno o vođama, usp. Zah 9:7).

Bog će učiniti plemena buntovničkim i postati uništavajući plamen protiv upadačke vojske sastavljene od naroda. Oni su postali Božji uništavatelji usred neprijateljske vojske.

Postoji neprekidna napetost između “naroda” kao neprijatelja (usp. Zah 12:9) i dobrodošlih obraćenika (usp. Zah 2:11; 8:20-23) diljem Zaharije.

[Vidjeti Posebnu temu dolje: Tisuću \(*eleph*\).](#)

POSEBNA TEMA: TISUĆU (*eleph*)

Hebrejska riječ *eleph* znači “tisuću” (BDB 48, KB 59 II). Bila je korištena u nekoliko značenja u SZ-u:

1. obiteljska zajednica, Knjiga o Jošui 22:14; Suci 6:15; 1. Samuelova 23:23; Knjiga proroka Zaharije 9:7; 12:6
2. vojna jedinica, Knjiga Izlaska 18:21.25; Ponovljeni zakon 1:15
3. doslovno tisuću, Knjiga Postanka 20:16; Izlazak 32:28
4. simbolički broj, Knjiga Postanka 24:60; Izlazak 20:6; 34:7; Ponovljeni zakon 7:9; Knjiga proroka Jeremije 32:18
5. ugaritska srodna riječ *alluph* znači “poglavica”, Knjiga Postanka 36:15.

Ova različita suzvučja prouzročila su suvremenim tumačima pitati se o doslovnosti brojeva:

1. prilikom Izlaska
2. izraelskih plemenskih vojnih jedinica.

12:7 “GOSPODIN će također spasiti šatore Jude prve” GLAGOL (BDB 446) je *Hiphil* PERFEKT. Postoje dva načina za razumijevanje ovoga izričaja:

1. Bog dopušta da judejske snage poraze upadače tako da Jeruzalem ne bude pretjerano uzvišen
2. Bog spašava šatore Jude prvo jer su oni ranjiviji za napad. Na ovaj način On zna da On nema naklonosti između onih koji žive u Jeruzalemu i onih koji žive u okolici.

Riječ “šatore” (BDB 13) biva tumačena u dva smisla: (1) vojni tabor ili (2) metafora za domove.

12:8 “GOSPODIN će obraniti žitelje Jeruzalema” Ovo znači “pokriti kao sa štitom” (BDB 170, KB 199, *Hiphil* IMPERFEKT, usp. Zah 4:14-15; 9:15).

▣ “i onaj tko je slab među njima” Doslovno značenje je “posrtati” (BDB 505, KB 502, *Niphal* PARTICIP). Ovo upućuje na najstarije i najslabije u zajednici koji će biti učinjeni jakima kao kralj David, koji je bio poznat kao silan ratnik.

▣ “dom Davidov *bit će* kao Bog, kao anđeo GOSPODINOV pred njima” Ovo je upadljiva metafora upotrijebljena u smislu Božjega osnaživanja Njegova naroda. Pojam za Boga jeste pojam *Elohim*, što je upotrijebljen u smislu nadnaravnih bića (usp. Izl 4:16; 7:1; 1. Sam 28:13; Ps 8:5; 82:1.6).

Anđeo GOSPODINOV često je viđen kao Božji predstavnik među ljudima (usp. Izl 13:21; 14:19; 23:20-21; 32:34; 33:2.14-15.22). [Vidjeti Posebnu temu u Knjizi proroka Zaharije 1:11: Anđeo Gospodnji](#). U dva odlomka David je povezan s anđelom Gospodinovim (usp. 1. Sam 29:9; 2. Sam 14:17.20; 19:27). Zapamtite postoje tri izričaja (nema GLAGOLA) ovdje što se grade jedan na drugome za književni, ne teološki, učinak.

12:9 Ovo pokazuje neprekidnu metaforu o Božjoj suverenoj zaštiti Njegova naroda. Ovi upadački narodi bili su poraženi od judejskih snaga, ali kroz YHWH-ino osnaženje!

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 12:10-14

¹⁰“Ja ću izliti na dom Davidov i na žitelje Jeruzalema, Duha milosti i molbe, tako da će oni gledati na Mene kojeg su proboli; i oni će žalovati za Njega, kao što netko žaluje za vlastitog sina, i oni će plakati gorko nad Njim kao gorko plakanje nad prvorođencem. ¹¹U taj dan bit će veliko žalovanje u Jeruzalemu, kao žalovanje Hadad-Rimona u ravnici Megido. ¹²Zemlja će žalovati, svaka obitelj za sebe; obitelj doma Davidova za sebe i njihove žene za sebe; obitelj doma Natanova za sebe i njihove žene za sebe; ¹³obitelj doma Levijeva za sebe i njihove žene za sebe; obitelj Šimejeva za sebe i njihove žene za sebe; ¹⁴i sve obitelji koje ostaju, svaka obitelj za sebe i njihove žene za sebe.

12:10 “Ja ću izliti na dom Davidov i na žitelje Jeruzalema, Duha milosti i molbe” Izričaj “Ja ću izliti” (BDB 1049, KB 1629, *Qal* PERFEKT) koristi se vrlo često u SZ-u za označavanje Boga koji daje Duha (usp. Ez 39:29; Joel 2:28.29, različita riječ ali ista zamisao u Iz 12:15; 44:3). Pojmovi “milosti” (BDB 336, usp. Zah 4:7) i “molbe” (BDB 337, usp. Jer 31:9) iz istoga su korijena. Ovo je snažan stih što naglašava narodno preobraćenje Izraela k vjeri u Božjega razapetog (“probodenog”) Mesiju (usp. Rim 11:25-27; Iv 19:37; Otk 1:7). Fizičko oslobođenje Knjige proroka Zaharije 12:2-9 nije potpuno bez duhovnoga oslobođenja Zaharije 12:10!

Izričaj “duha” (NRSV, NJB) ili “Duha” (NASB, NKJV) nema ČLAN u hebrejskome tekstu. Ovo nije referenca na Svetog Duha, nego na ljudski duh:

1. pozitivne osobine:
  - a. Ponovljeni zakon 34:9, “ispunjen s duhom mudrosti”
  - b. Knjiga proroka Izaije 28:6, “duh pravde”
2. negativne osobine:
  - a. Knjiga Brojeva 5:14.30, “duh ljubomore”
  - b. Knjiga proroka Izaije 19:4, “duh izvrtanja”
  - c. Knjiga proroka Izaije 29:10, “duh dubokog sna”
  - d. Knjiga proroka Hošee 4:12, “duh razvrata”.

Ovi fizički oslobođeni Židovi bit će osnaženi od Boga kako bi vidjeli i razumjeli svoju duhovnu potrebu i Božji iskusiteljski naum.

Drugi proročki tekstovi gdje je “Duh” izliven su Izaija 44:3; Ezekiel 39:29 i također klasičan tekst Knjige proroka Joela 2:28. Bog jeste taj koji daje snage i pobude palome ljudskom duhu za primjerene i pravedne stavove i djelovanja.

▣ **“tako da će oni gledati na Mene”** GLAGOL (BDB 613, KB 661) je *Hiphil* PERFEKT. Hebrejski PRIJEDLOG preveden “na” (BDB 39) u ovome stihu zapravo bi morao biti preveden kao “k” ili “prema” (vidjeti *New International Dictionary of Old Testament Theology and Exegesis*, tom 3, str. 9 i *The Expositor's Bible Commentary*, tom 7, str. 683). On govori o gledanju na ovoga jednog za pomoć ili milost (usp. Br 21:9; Iz 45:22 za ovu uporabu PRIJEDLOGA).

▣ **“kojeg su proboli”** Ovaj GLAGOL (BDB 201, KB 230, *Qal* PERFEKT) znači “probosti kroz” (“ubiti”, usp. Br 25:8; Suci 9:54; 1. Sam 31:4; 1. Ljet 10:4). To je drukčija riječ od one u Knjizi proroka Izaije 53, ali teološka zamisao je posve ista (usp. Iv 19:37; Otk 1:7).

▣ **“oni će žalovati za Njega, kao što netko žaluje za vlastitog sina”** GLAGOL (BDB 704, KB 763) je još jedan *Qal* PERFEKT. Ovo izgleda podrazumijeva njihovo pokajanje i vjeru (“gledati na”) u onoga kojeg su proboli (usp. Iz 53:5). Žalovanje (doslovno “jadikovanje” ili “jadikovanje” BDB 704, usp. Zah 12:10.11.12) bit će jako kao ono nad jedinim sinom (usp. Jer 6:26), koji je u židovskome domu bio posebno važna osoba.

Knjiga proroka Zaharije 12:10 bila je izuzetno teška rabinima za tumačenje.

1. Stoga, oni su razvili iz toga stiha zamisao o dvojici Mesije; jedan od sinova Davida i jedan od sinova Josipa, koji je morao umrijeti (usp. babilonski Talmud, *Sukkah*, 52a). Ova se ista teorija pojavljuje među esenima zajednice s Mrtvoga mora.
2. Suvremeni prevoditelji iz *Jewish Publication Society of America* okreću ovaj stih u jadikovku od Izraela prema Bogu da poštedi ostatak upadačkih naroda, ali dopušta u fusnoti da je hebrejski tekst neizvjestan.

▣ **“oni će plakati gorko”** Pojam (BDB 600, KB 638, *Hiphil* INFINITIVNI APSOLUT), što je upotrijebljen dva put, znači gorki usklik (usp. Iz 22:4).

12:11 “U taj dan bit će veliko žalovanje u Jeruzalemu, kao žalovanje Hadad-Rimona u ravnici Megido” Postoji mnogo teorija što pokušavaju opisati na što to ovdje upućuje:

1. RSV i NRSV prevode ovo kao upućivanje na osobu
2. KJV i NKJV, slijedeći Jeronima, tumače kako ovo upućuje na grad smješten četiri milje od Megida (mjesto bitke na kraju vremena, usp. Zah 12:2-9)
3. današnji znanstvenici vjeruju kako ovo upućuje na kanaansko božanstvo, *Baala*, spomenutog u 2. Knjizi o Kraljevima 5:18. Ova riječ “Hadad-Rimona” sastavljena je od dva primjerena imena (jednog sirijskog i jednog asirijskog) korištenih u SZ-u za drevna božanstva
4. pojam je višeznačan.

Moguće je da to upućuje na žalovanje nad Jošijinom smrću na tome zemljopisnom položaju (609. g.pr.Kr., usp. 2. Kr 23:29 i dalje; 2. Ljet 35:20 i dalje). Točno smjerenje je neizvjesno, ali veliko žalovanje događa se nad nečim i ovo je jednostavno slikovit prikaz upotrijebljen za podupiranje naglaska Knjige proroka Zaharije 12:10.

12:12 “Zemlja će žalovati” Ovo može značiti nekoliko stvari:

1. pojam zemlja stoji za žitelje zemlje, kao u Knjizi proroka Zaharije 12:12 i 13:8
2. Zemlja je pogođena ljudskim djelovanjima (npr. Post 3:17-19; Pnz 27 - 29; Rim 8:19-25).

▣ **“svaka obitelj za sebe”** Ovo je nastavljanje naglaska na svečanome i širokom žalovanju. Kraljevska obitelj spomenuta je, David i njegov sin Natan (usp. 2. Sam 5:14; 1. Ljet 3:5; 14:4; Lk 3:31; ovo je loza Davida [tj. Juda]). Levi i njegov sin (Šimi /Šimej - Šimejci) spomenuti su u Knjizi Brojeva 3:18; 1. Ljetopisa 6:17. Kraljevska obitelj i svećenička obitelj (Šimejci bili su leviti, usp. Izl 6:16-17; Br 3:12-18,21) jedinstveno su uključeni u ovo žalovanje kao predstavnici čitavoga naroda. Također je moguće zapaziti da Zaharija kombinira kraljevske i svećeničke uloge (usp. Zah 3 i 4, kao i Zah 6:9-15).

Mišna uči da ovi stihovi dokazuju kako muškarci i žene moraju žalovati i štovati odvojeno (usp. *Sukkoth* 51b; 52a).

PITANJA ZA RASPRAVU

Ovaj komentar je vodič za proučavanje, što znači da ste odgovorni za vaše vlastito tumačenje Biblije. Svaki od nas mora hodati u svjetlu kojeg imamo. Prvenstvo u tumačenju imate vi, Biblija, i Sveti Duh. Sad to ne morate prepustiti komentatoru.

Ova pitanja za raspravu predviđena su da vam pomognu promišljati kroz glavne teme ovoga odjeljka Knjige. Ona su napravljena da budu misaono-nametljiva, ne konačna.

1. Je li neprekidno smjerenje u prorocima na narod Božje bitke s okolnim narodima neprekinuti događaj, privremeni događaj proroka, ili budući događaj? Zašto?
2. Zašto i kako su rabini razvili teoriju o dvojici Mesija?
3. Popišite proročanstva u ovome poglavlju što su bila ispunjena u Isusovu životu.
4. Hoće li se Izrael pokajati i vratiti se Mesiji jednoga dana? (dajte reference)
5. Što je vaše tumačenje Knjige proroka Zaharije 12:11 i zašto?

ZAHARIJA 13

PODJELA NA ODLOMKE U SUVREMENIM PRIJEVODIMA

NKJV	NRSV	TEV	NJB
idolatrija odrezana	Jeruzalem će tugovati za svoj grijeh u biti očišćen od idolatrije (12:1 - 13:6)	buduće oslobođenje Jeruzalema (12:1 - 13:6)	oslobođenje i obnova Jeruzalema (12:1 - 13:6)
13:1-3	13:1-6	13:1-6	13:1 13:2-6
13:4-6	Božji Pastir, udaren za ovce	zapovijed da se ubije Božji Pastir	prizivanje na mač; Novi narod
Pastir Spasitelj 13:7-9	13:7-9	13:7-9	13:7-9

ČITANJE KRUG TRI (vidjeti Vodič dobrog biblijskoga čitanja) SLIJEĐENJE IZVORNE AUTOROVE NAKANE NA RAZINI ODLOMKA

Ovaj komentar je vodič za proučavanje, što znači da ste odgovorni za vaše vlastito tumačenje Biblije. Svaki od nas mora hodati u svjetlu kojeg imamo. Prvenstvo u tumačenju imate vi, Biblija, i Sveti Duh. Sad to ne morate prepustiti komentatoru.

Pročitajte odlomak odjednom. Odredite subjekte (čitanje kruga #3, str. xiv.). Usporedite vašu podjelu subjekta s pet suvremenih prijevoda navedenih gore. Podjela na odlomke nije nadahnuta, ali ona je ključ za slijeđenje izvorne autorove nakane, što je srce tumačenja. Svaki odlomak ima jedan i samo jedan subjekt.

1. Prvi odlomak
2. Drugi odlomak
3. Treći odlomak
4. I tako dalje.

PROUČAVANJE RIJEČI I IZRIČAJA

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 13:1

¹“U taj dan izvor će biti otvoren za dom Davidov i za žitelje Jeruzalema, za grijeh i za nečistoću.”

13:1 “U taj dan” Ovo je ponovljena eshatološka oznaka poglavlja 10 - 14 (usp. Zah 13:2).

▣ **“izvor će biti otvoren”** Zamisao o izvoru života dolazi iz Knjige proroka Izaije 12:2-3; Jeremije 2:13 (za negativan vid vidjeti Jer 51:36; Hoš 13:15); i Jeremije 17:13. Bog je izvor života (usp. Ps 36:5-9). U ovome okviru to upućuje na oprost grijeha, što je očito povezano s pokajanjem spomenutim u Zahariji 12:10. To je slika Novoga saveza iz Jeremije 31:34; Ezekielu 36:25 (usp. Rim 11:26-27; Ef 5:26; Tit 3:5).

GLAGOL (BDB 834 I, KB 986, *Niphal* PARTICIP) također povezan s njim je *Qal* IMPERFEKT, “biti” (BDB 224, KB 243), što označava naglasak o trajnoj otvorenosti! Božja životodajna voda sad će teći zauvijek (usp. Zah 14:8; Ez 47:1-12; Otk 22:1; Ps 46:4).

▣ **“za dom Davidov i za žitelje Jeruzalema”** Kraljevska loza i ljudi koji su se vratili iz izgnanstva su primatelji (usp. Zah 12:10). Zabilježite kako nema razlike između Jeruzalema i Jude, kao u Knjizi proroka Zaharije 12:2.5.7.

▣ **“za grijeh”** Ovo je uobičajen hebrejski pojam (BDB 308) što znači “promašiti cilj”, “promašiti oznaku”, ili “promašiti put” (usp. BDB 306).

▣ **“za nečistoću”** Ovaj hebrejski pojam (BDB 622) bio je korišten uglavnom o obrednome oskvrnuću menstrualnim izljevom, ali bio je također korišten za idolopoklonstvo (usp. 2. Ljet 29:5-6; Ezra 9:11).

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 13:2-6

²“Dogodit će se u taj dan”, objavljuje GOSPODIN nebeskih vojska, “da ću Ja uništiti imena idola iz zemlje, i oni se više neće spominjati; i Ja ću isto tako ukloniti proroke i nečisti duh iz zemlje. ³I ako netko ipak propovijeda, onda će njegov otac i majka koji su ga rodili reći njemu: ‘Ti nećeš živjeti, jer ti si govorio krivo u ime GOSPODINOVO; i njegov otac i majka koji su ga rodili probost će ga kad bude prorokovao. ⁴Isto tako dogodit će se u onaj dan da će svaki prorok biti posramljen zbog svoga viđenja kad prorokuje, i oni neće stavljati dlakavu odoru zato da varaju; ⁵ali on će reći: ‘Ja nisam prorok; ja sam izdanak iz tla, jer me čovjek prodao kao roba u mojoj mladosti.’ ⁶I jedan će mu reći: ‘Što su ove rane između tvojih ruku?’ Onda on će reći: ‘*One* s kojima bijah ranjen u domu svojih prijatelja.’”

13:2 “Dogodit će se u taj dan”, objavljuje GOSPODIN Ovo je nastavljanje uporabe eshatološkog izričaja, “taj dan”, složenog s uobičajenim naslovom za Boga nakon izgnanstva, što podrazumijeva vojnu snagu.

▣ **“da ću Ja uništiti imena idola iz zemlje”** GLAGOL “uništiti” (BDB 503, KB 500, *Hiphil* IMPERFEKT) znači ukloniti i uništiti idole i njihove sljedbenike (usp. Mih 5:10-15; Sef 1:4-6).

Ponovno, vremensku okolnost Knjige proroka Zaharije 9 – 14 vrlo je teško utvrditi. Ovaj stih čini se podrazumijeva da će idolopoklonstvo opet postati glavni grijeh naroda Božjeg.

Ovaj je okvir sličan Ezekielu 36:22-38 u tome što je YHWH odabrao djelovati Sâm zbog nedostatnosti Svoga naroda da djeluje. U Ezekielu On djeluje u njihovu korist kako bi ustoličio Novi savez (usp. Jer 31:31-34). Ovdje On djeluje kako bi uklonio zlo iz njihove sredine (tj. idole, lažne proroke, i nečisti duh).

▣ **“i Ja ću isto tako ukloniti proroke”** GLAGOL (BDB 716, *Hiphil* #4, KB 778) je korišten o uklanjanju zla u 1. Knjizi o Kraljevima 15:12 i 2. Ljetopisa 15:8.

Ovo očito upućuje na lažne proroke (usp. LXX). Raspra u Zahariji 13:3-6 bavi se s onima koji tvrde da poznaju i govore za Boga, ali koji su zapravo oruđe za đavla (usp. Mt 24:4-5.11.23-24).

▣ **“i nečisti duh iz zemlje”** Prisutnost ODREĐENOGA ČLANA može značiti da mi poistovjećujemo određen lik (tj. Sotonu, usp. 1. Kr 22:21) ili je to *hendiadys*, što znači da “proroke” i “nečisti duh” tvore jednu skupinu (tj. lažne proroke). Ovaj je isti izričaj također korišten vrlo često u NZ-u kao upućivanje na demonsko ([vidjeti Posebnu temu dolje: Demonsko u Starome zavjetu](#)). Očito je (tj. Leupold, str. 246, “duh nečistoće”) da je ovo točno oprečno od “Duha milosti” spomenuto u Zahariji 12:10.

POSEBNA TEMA: DEMONSKO U STAROME ZAVJETU

- A. Jasan odnos između palih anđela i demonskoga neizvjestan je. Prva Knjiga Henokova tvrdi da je *Nefil* iz Knjige Postanka 6:1-8 izvor zla (rabini se također usredotočuju na tekst a ne na Post 3). Prva Henokova kaže kako su ovi bića polu-anđeli /polu-ljudi bili poubijani Potopom (ona čak tvrdi kako je njihova smrt bila svrha Potopa), ali sad njihovi bestjelesni duhovi traže tijelo domaćina.
- B. Postoji imenovanih nekoliko neprijateljskih duhova ili demona u SZ-u:
1. *Satiri* ili “dlakavci”, moguće kozji demoni (BDB 972 III) - Levitski zakonik 17:7; 2. Knjiga Ljetopisa 11:15; Knjiga proroka Izaije 13:21; 34:14
  2. *Šedim* (BDB 993) - Ponovljeni zakon 32:17; Psalam 106:37, kome su bile prinošene žrtve (slično *Moleku*)

3. *Lilit*, ženski noćni demon (BDB 539) - Knjiga proroka Izaije 34:14 (dio babilonskoga i ugaritskoga mita)
  4. *Azazel*, demon pustinje (ime vrhovnoga demona u 1. Henok, usp. 8:1; 9:6; 10:4-8; 13:1-2; 54:5; 55:4; 69:2) - Levitski zakonik 16:8.10.26
  5. Psalam 91:5-6 su personifikacije pošasti (usp. stih 10), a ne duhovnih bića (usp. Pjesma 3:8)
  6. Knjiga proroka Izaije 13:21 i 34:14 opisuje nekoliko pustinjskih životinja kao način pokazivanja opustošenja uništenih mjesta. Neki pretpostavljaju da popis uključuje demonsko kako bi se slikovito prikazalo da su uništena mjesta i prebivalište duhova (usp. Mt 12:43; Lk 11:24; Otk 18:2).
- C. SZ-ni monoteizam utišao je i promijenio legende poganskih naroda, ali ponekad upućuje na imena i naslove njihovih praznovjerja (posebice poetski tekstovi). Stvarnost zlih duhova dio je napredujućega otkrivenja i razvijeno je u NZ-u kao osoba /anđeo Sotone.

13:3 “ako netko ipak propovijeda, onda će njegov otac i majka” Strašna promjena stava dogodila se kad su čak roditelji spremni disciplinirati svoju djecu zbog štovanja idola.

Postoji nekoliko sličnosti između ovog odlomka i Knjige proroka Zaharije 12:10-14. Gotovo izgleda da je pravi prorok trpio sudbinu lažnih proroka.

☐ **“Ti nećeš živjeti, jer ti si govorio krivo u ime GOSPODINOVO”** Ovo upućuje na kaznu za lažne proroke iz Ponovljenoga zakona 13:1-10; 18:20.22. Jedina razlika jeste ta da je u Knjizi proroka Zaharije 13:3 krivac proboden, dok su krivci u Ponovljenome zakonu oni kamenovani.

☐ **“probost će ga”** Ovo je isti pojam upotrijebljen u Knjizi proroka Zaharije 12:10 i suzvuk jeste taj da je on proboden od svojih roditelja jer je lažni prorok i bogohulnik. Može biti da čitava obitelj nije bila osuđena (usp. Jer 23:34). Ovo je točno onaj razlog zbog kojeg su Židovi razapeli Isusa a taj je da su Njega vidjeli kao lažnog proroka i bogohulnika.

13:4 “u onaj dan da će svaki prorok biti posramljen zbog svoga viđenja kad prorokuje” Knjiga proroka Zaharije 13:4-6 opisuje isprike što će lažni proroci činiti kad budu suočeni sa svojim lažnim proročanstvima. Dobra opisna usporednica za “posramljen(e)” (BDB 101) proroke je u Miheju 3:5-7.

☐ **“dlakavu odoru”** Ovo je bila (GRADA BDB 12 i 972) različita odora nekih proroka:

1. Samuela, 1. Knjiga o Samuelu 28:14 (drukčija riječ)
2. Ilije, 1. Knjiga o Kraljevima 19:13; 2. Kraljevima 2:8
3. Elizeja, 1. Knjiga o Kraljevima 19:19; 2. Kraljevima 2:13.14
4. Ivana Krstitelja, Evanđelje po Mateju 3:4; Marko 1:6.

13:5 “Ja nisam prorok; ja sam izdanak iz tla” Ovaj će čovjek tvrditi da je ratar, ne prorok.

☐

NASB
NKJV
NRSV
TEV
NJB

“jer me čovjek prodao kao roba u mojoj mladosti”

“čovjek me uhvatio da čuvam stado od moje mladosti”

“jer zemlja je bila moj posjed od moje mladosti”

“ja sam obrađivao zemlju čitavoga svog života”

“jer zemlja je bila moje življenje otkad sam bio mladić”

Ovaj je izričaj vrlo višeznačan, “izdanak iz tla”. Razlike su zbog mogućeg podrijetla od *hqnni*:

1. NKJV, povezuje to s *mqn̄h* (BDB 889), stado ili krdo
2. NASB, povezuje to s *qnh* (BDB 888, KB 1114), steći ili kupiti
3. NRSV, lagano mijenja MT dodajući suglasnik.

F. F. Bruce, *Answers to Questions*, dobro naglašava:

“Kratka rečenica je proširenje prethodnoga (‘ja sam izdanak iz tla’) i znači da je govornik jednostavno poljodjelski radnik a ne prorok” (str. 38).

13:6 “I jedan će mu reći: ‘Što su ove rane između tvojih ruku’” Lažni prorok bit će lako prepoznat posebnim kulturnim oznakama na njegovu tijelu. Ovo “između tvojih ruku” je hebrejski idiom (BDB 388) za negdje na njegovim leđima, prsima, šakama, ili rukama. Postoje izgleda dva SZ-na smjerenja na ovu praksu: (1) proroci *Baala* (usp. 1. Kr 18:28) i (2) posebne poganske prakse za žalovanje (usp. Lev 19:28; 21:5; Pnz 14:1; Jer 16:6; 41:5; 48:37).

▣ **“Onda on će reći: ‘One s kojima bijah ranjen u domu svojih prijatelja’”** On pokušava objasniti svoje rane govoreći kako ih je primio dok se sastajao sa svojim prijateljima (u hebrejskome je to MUŠKI ROD). Međutim, pojam “prijatelja” ili “ljubavnika” (BDB 12, *Piel*) korišten je u SZ-u za pridruživanje u idolopoklonstvu (usp. Jer 22:20.22; 30:14; Ez 16:33.36.37; 23:5.9.22; Hoš 2:7.9.12.14.15; također LXX za Hoš 7:14).

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 13:7-9

⁷“**Probodi se, o maču, protiv Moga Pastira,**

I protiv čovjeka, Moga Suradnika”,

Objavljuje GOSPODIN nebeskih vojska.

“Udari Pastira da ovce mogu biti raspršene;

I Ja ću okrenuti Svoju ruku protiv malenih.”

⁸“**Dogodit će se u čitavoj zemlji”,**

Objavljuje GOSPODIN,

“Da će dva dijela od nje biti odrezana i uništena;

Ali treći će biti ostavljen u njoj.

⁹**I Ja ću provesti treći dio kroz vatru,**

Pročistiti ih kao što je srebro pročišćeno,

I prokušati ih kao što je zlato prokušano.

Oni će se pozvati na Moje ime,

I Ja ću im odgovoriti;

Ja ću reći: ‘Oni su Moj narod’,

A oni će reći: ‘GOSPODIN je moj Bog.’”

13:7 Postoji očit temeljit prijelom između Knjige proroka Zaharije 13:6 i 7. Kao što Zaharija 13:6 upućuje na lažne proroke, 13:7 upućuje na dolazak Mesije. Zabilježite u svome prijevodu da je Zaharija 13:1-6 proza, dok je Zaharija 13:7-9 poezija. Ova je poezija definitivno povezana sa Zaharijom 11:4-14, što opisuje pobožnoga pastira.

▣ **“Probodi se”** Ovo je *Qal* IMPERATIV (BDB 734, KB 802).

▣ **“o maču”** Ovo je očito personifikacija smrti (usp. VOKATIV također upotrijebljen u Jer 47:6-7 u vojnome smislu). Zabilježite da je Bog govornik. Bog je Onaj koji udara Pastira. Pojmovi “Probudi se” i “maču”, u Knjizi proroka Zaharije 13:7a, oba su ŽENSKOGA RODA, dok je riječ “Udari” u Zahariji 13:7d *Hiphil* IMPERATIV MUŠKOGA RODA JEDNINE (BDB 645, KB 697) i upućuje na Boga koji udara pastira (tj. zastupničko zamjensko pomirenje, usp. Iz 53:10; Djela 2:23; 2. Kor 5:21).

▣ **“Moga Pastira”** Ovo je očito referenca na Davidovskoga kralja (usp. Zah 12:10). “Pastir(a)” je izvorno upućivao na Boga (usp. Ps 23), ali kasnije je bio korišteno o vođama Izraela (usp. Ez 34). U NZ-u korišten je za opis Mesije (usp. Iv 10).

▣ **“I protiv čovjeka, Moga Suradnika”** NIV prevodi ovo “i protiv čovjeka koji mi je blizak”. Ovo je očito referenca na bliskoga suradnika (BDB 765). To je zašto je krivo poistovjetiti ovoga pastira s onim u Knjizi proroka Zaharije 11:17. Ovaj pojam (BDB 765) upotrijebljen je jedino ovdje i u Levitskome zakoniku (usp. Lev 5:21; 18:20; 19:15.17; 24:19; 25:14.15). Očito znači bliski prijatelj ili zavjetni bližnji.

▣ **“Udari Pastira”** Ovaj GLAGOL (BDB 645, KB 697) je *Hiphil* IMPERATIV.

▣ **“da ovce mogu biti raspršene”** GLAGOL (BDB 806 I, KB 918) je *Qal* IMPERFEKT upotrijebljen kao JUSIV. Ovo je korišteno kao ispunjenje odjeljka o prokletstvu Ponovljenoga zakona 28:64. Isus čini smjerenje na ovo kad je On bio uhićen u Getsemaskome vrtu (usp. Mt 26:31; Mk 14:27).

▣ **“Ja ću okrenuti Svoju ruku protiv malenih”** GLAGOL (BDB 996 [na vrhu, str. 999], KB 1427, *Hiphil* PERFEKT) je korišten o Božjoj osudi (usp. Iz 1:25; Zah 13:7; Ps 81:15). Izričaj “malenih” usporedan je s “ovce”, koje su raspršene u prethodnome stihu. To mora biti vrijeme kušnje potaknuto od Sâmoga Boga.

13:8 “Da će dva dijela od nje biti odrezana i uništena;

Ali treći će biti ostavljen u njoj” Ovo izgleda upućuje na neku vrstu kazne od Boga gdje je usmrćeno dvije trećine naroda. To je referenca ili na vojnu invaziju ili na duhovno odbacivanje Mesije od dvije trećine Božjega naroda. Ponovno, vremenska okolnost je višeznačna.

**13:9 “I Ja ću provesti treći dio kroz vatru,
Pročistiti ih kao što je srebro pročišćeno,
I prokušati ih kao što je zlato prokušano”**

Ovo upućuje na svrhu pročišćenja (BDB 864, usp. Mal 3:2) za osnaživanje (usp. Iz 48:10; Dn 11:35). YHWH želi pročistiti narod koji odražava Njegovu narav! Ova uporaba metalurškog pojma posve je uobičajena u Bibliji za opis Boga koji iskušava Svoj narod (tj. vjeran Ostatak) zbog odobrenja (usp. Izr 17:3; Iz 1:25; 48:10).

▣ **“Oni će se pozvati na Moje ime,
I Ja ću im odgovoriti;
Ja ću reći: ‘Oni su Moj narod’,**

A oni će reći: ‘GOSPODIN je moj Bog” Ovo je niz zavjetnih izričaja (npr. Hoš 2:19-23) kako bi se opisalo da je usred osude pastira i ovaca, Njegova svrha jačanje zavjetnoga odnosa (usp. Zah 8:8).

PITANJA ZA RASPRAVU

Ovaj komentar je vodič za proučavanje, što znači da ste odgovorni za vaše vlastito tumačenje Biblije. Svaki od nas mora hodati u svjetlu kojeg imamo. Prvenstvo u tumačenju imate vi, Biblija, i Sveti Duh. Sad to ne morate prepustiti komentatoru.

Ova pitanja za raspravu predviđena su da vam pomognu promišljati kroz glavne teme ovoga odjeljka Knjige. Ona su napravljena da budu misaono-nametljiva, ne konačna.

1. Što je povijesna okolnost Knjige proroka Zaharije 13?
2. Kako je nečisti duh povezan s idolima i prorocima?
3. Zašto je lažni prorok u Knjizi proroka Zaharije 13:3 proboden umjesto bivanja kamenovanim?
4. Je li dlakava odora bila znak YHWH-inih proroka u SZ-u?
5. Popišite glavne teološke istine o Božjoj svrsi u Knjizi proroka Zaharije 13:7.
6. Kako je Knjiga proroka Zaharije 13 povezana sa Zaharijom 11?
7. Bude li jedino Ostatak Izraela spašen? Kako se ovo primjenjuje na Crkvu?

ZAHARIJA 14

PODJELA NA ODLOMKE U SUVREMENIM PRIJEVODIMA

NKJV	NRSV	TEV	NJB
Dan Gospodinov	konačni rat i konačna pobjeda	Jeruzalem i narodi	eshatološka bitka; sjaj Jeruzalema
14:1-2	14:1-5	14:1-5	14:1-5
14:3-7			
	14:6-7	14:6-7	14:6-11
14:8-11	14:8	14:8-9	
	14:9		
	14:10-11	14:10-11	
14:12-15	14:12-15	14:12	14:12-15
		14:13-14	
narodi štiju Kralja		14:15	
14:16-19	14:16-19	14:16-19	14:16-19
14:20-21	14:20-21	14:20-21	14:20-21

ČITANJE KRUG TRI (vidjeti Vodič dobrog biblijskoga čitanja)
SLIJEĐENJE IZVORNE AUTOROVE NAKANE NA RAZINI ODLOMKA

Ovaj komentar je vodič za proučavanje, što znači da ste odgovorni za vaše vlastito tumačenje Biblije. Svaki od nas mora hodati u svjetlu kojeg imamo. Prvenstvo u tumačenju imate vi, Biblija, i Sveti Duh. Sad to ne morate prepustiti komentatoru.

Pročitajte odlomak odjednom. Odredite subjekte (čitanje kruga #3, str. xiv.). Usporedite vašu podjelu subjekta s pet suvremenih prijevoda navedenih gore. Podjela na odlomke nije nadahnut, ali ona je ključ za slijeđenje izvorne autorove nakane, što je srce tumačenja. Svaki odlomak ima jedan i samo jedan subjekt.

1. Prvi odlomak
2. Drugi odlomak
3. Treći odlomak
4. I tako dalje.

OKVIRNI UVIDI

- A. Postojalo je mnogo tumačenja ovog poglavlja. Ovdje su dva krajnja:
  1. uzeti ga doslovno kao nacionalni Izrael
  2. produhoviti ga da odgovara isključivo Crkvi.
- B. Moramo reći da je ovaj odjeljak Knjige proroka Zaharije, vrlo Mesijanski. Kao što je Zaharija 1 - 8 vrlo često navođen od Ivana u Otkrivenju, tako je Zaharija 9 – 14 najčešće navođen u Evanđeljima. Ipak, čitava

Knjiga ukazuje na kraj vremena. Čini se da su SZ-ni autori koristili prošle i tekuće događaje kako bi najavili buduće događaje. Kad dođe zadnji naraštaj mislim da će ovo proročanstvo i sva proročanstva biti mnogo lakše za razumjeti.

- C. Iako, kao povijesno-gramatički tumači, promatramo pomno tekst, moramo zapamtiti da je Krist žarište SZ-a. Ovi su odlomci vrlo Mesijanski, čak premda je povijesna okolnost višeznačna.
- D. Očito da je Bog još uvijek uključen u narodni Izrael. Njihovo pokajanje i vjera dolaze (usp. Rim 9 - 11). Crkva je, na mnogo načina, dopunila, upotpunila, i ispunila prvotni Izraelov zadatak, što je bilo biti kraljevstvo svećenika koje će sve ljude dovesti YHWH-i kroz Mesiju (usp. Post 3:15; 12:3; 18:18; Izl 19:4-6; 1. Pt 2:5.9; Otk 1:6).
- E. Budite pozorni zbog bivanja previše dogmatskim glede svoga osobnog tumačenja. Često smo pretjerano pod utjecajem teorija što struje u našem vremenu.
- F. Knjiga proroka Zaharije 14 slika je pobjeda sinova Božjih u povijesti (usp. Otk 11:15). Ona nije Mesijanska kao Zaharija 10 - 13. Otac je žarište a okolnost je savršeno doba. Međutim, SZ-na djelovanja, kao i naslovi za Boga, upućuju na Sina. Ova apokaliptička književnost usavršena je pozornica budućnosti većinom u pojmovima drevnog Izraela.

PROUČAVANJE RIJEČI I IZRIČAJA

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 14:1-5

¹Gle, dan dolazi za GOSPODINA kad će plijen oduzet od tebe biti podijeljen među tobom. ²Jer Ja ću skupiti sve narode protiv Jeruzalema u bitku, i grad će biti osvojen, kuće opljačkane, žene silovane i pola grada izgnano, ali ostatak naroda neće biti odrezan od grada. ³Onda će GOSPODIN ići naprijed i boriti se protiv onih naroda, kao kad se On bori u dan bitke. ⁴U taj dan Njegove će noge stajati na Gori maslinskoj, što je ispred Jeruzalema na istoku; a Gora maslinska bit će razdijeljena po svojoj sredini od istoka prema zapadu vrlo velikom dolinom, tako da će se pola planine pomicati prema sjeveru a druga polovica prema jugu. ⁵Ti ćeš pobjeći od doline Mojih planina, jer dolina planina pružat će se do Azela; da, ti ćeš pobjeći baš kao što si pobjegao pred potresom u danima Uzije kralja Jude. Onda će GOSPODIN, moj Bog, doći, i svi sveti s Njim!

14:1 Ovo je sažetak čitavoga poglavlja što naglašava Božju borbu u korist Njegova naroda. U ovome poglavlju Njegov je narod opisan kao drevni Izrael. Bog im je sudio i raspršio ih, ali sad On obnavlja njihove gubitke (usp. Iz 53:12) i njihova mjesta (tj. Obećanu zemlju).

▣ **“dan dolazi za GOSPODINA”** Ovaj “dan Gospodinov” uobičajena je tema Knjiga proroka Zaharije 12 - 14, ali ovaj izričaj ima dodan hebrejski PRIJEDLOG “od” (BDB 750 #5), što označava da je taj dan Njegov dan! [Vidjeti Posebnu temu u Zahariji 2:11: Taj dan.](#)

GLAGOL (BDB 97, KB 112, *Qal* AKTIVNI PARTICIP) označava približavanje ili dolazak. YHWH će biti javno potvrđen kao Kralj i pobjednik (usp. Zah 14:9).

▣ **“tebe”** Ovo je JEDNINSKI ŽENSKI ROD što upućuje na Jeruzalem (usp. Zah 14:2).

14:2 “Jer Ja ću skupiti sve narode protiv Jeruzalema u bitku” Zabilježite kako je naglasak na Božjem nadzoru u povijesti (usp. Zah 14:9; 12:2.3.6.9; Ps 2; Iz 8:9-10; 17:12-14; Ez 38 - 39; Joel 3:9-17; Otk 16:14-16; 19:17-19).

▣ **“grad će biti osvojen”** GLAGOL (BDB 539, KB 530) je *Niphil* PERFEKT. Ovaj zadnji, konačan sukob između kraljevstava ovog svijeta i Kraljevstva našeg Boga ishodit će u djelomičnome padu Jeruzalema (usp. Zah 13:8). Taj je pad opisan u živopisnim pojmovima iz prošloga iskustva Jeruzalema s osvajačkim upadačima. Međutim, Ostatak će ostati (u Zah 13:8 samo 1/3, ali ovdje 1/2). To je jaka suprotivost Božanskoj zaštiti obećanoj u Knjizi proroka Zaharije 12:1-9.

14:3 YHWH se bori u korist Svoga naroda kao što je On činio u izlasku iz Egipta i osvajanju i naseljavanju Kanaana.

U eshatološkome smislu Bog je opisan kao jednom-i-za-uvijek koji se bori u korist Svoga naroda i postavlja novi poredak (usp. Ps 2; Iz 2:2-4; Ez 38 - 39; Zah 14; također u među-zavjetnoj, apokaliptičkoj književnosti, 1. Hen 56:5-8 i 4. Ezra 13:1-13.25-53; i u NZ-u u Otk 20:7-9).

14:4 “U taj dan Njegove će noge stajati na Gori maslinskoj” ZAMJENICA antropomorfistički odražava YHWH-u (usp. “GOSPODIN” iz Zah 14:1.3.5 i ZAMJENICU iz Zah 14:2a). Međutim, Mesija često preuzima naslove i djelatnosti Oca. U okviru, ovo je poglavlje usmjereno prema Bogu Ocu.

▣ **“Gora maslinska bit će razdijeljena po svojoj sredini od istoka prema zapadu vrlo velikom dolinom”** Gora maslinska je lanac od 2½ milje koji ide od istoka Jeruzalema i svoj vrhunac ima u gradu Betanija. Očevidno će se ovaj potres Zemlje dogoditi zbog dvije svrhe: (1) povratak Gospodina kako bi se borio za Svoj narod i (2) način bijega za Ostatak koji je još uvijek ostao u gradu.

Rascjep će biti zbog: (1) Ostatka kako bi pobjegao (usp. Zah 14:5) i (2) vode života kako bi tekla (usp. Zah 14:8; 13:1; Ps 46:4; Ez 47:1-12; Otk 22:1).

14:5

NASB	“Ti ćeš pobjeći od doline Mojih planina”
NKJV	“onda ćeš pobjeći kroz Moju dolinu planine”
NRSV	“i ti ćeš pobjeći dolinom GOSPODINOVE planine”
TEV	“Ti ćeš pobjeći kroz dolinu koja dijeli planinu nadvoje”
NJB	“dolina između brežuljka bit će ispunjena”

Postojalo je mnogo zbrke u prijevodu ovog stiha. Riječ “pobjeći” pojavljuje se tri put u Knjizi proroka Zaharije 14:5 (BDB 630, KB 681, *Qal* PERFEKTI), ali drevni prijevodi mijenjaju se od “pobjeći” do “ti ćeš biti zaustavljen” (BDB 711). Masoretski tekst je slijeđen od Pešite i Vulgate, dok Septuaginta i Symmachus prijevod slijede aramejske Targume.

▣

NASB	“Azela” [Azel]
NKJV, NRSV	“Azala” [Azal]
TEV	---
NJB	“Jasola” [Jasol]

Ovo čini se upućuje na grad, moguće također spomenut u Knjizi proroka Miheja 1:11 (“Bet Haesel”), što pokazuje krajnju točku ove nadnaravno stvorene (usp. NRSV).

▣ **“potresom u danima Uzije kralja Jude”** Josip Flavije (*Antiq.* 9.225) povezuje to s 2. Knjigom Ljetopisa 26:16-23, kad je Uzija primio žrtvu i bio udaren s gubom. Na taj isti potres upućuje se u Knjizi proroka Amosa 1:1 (tj. 750. g.pr.Kr.). To može podrazumijevati da će potres oblikovati dolinu, ali to nije izvjesnost. Potresi su korišteni za opis Božje prisutnosti u osudi (usp. Iz 29:6; Ez 38:19).

▣ **“će GOSPODIN ... doći, i svi sveti”** Ovo upućuje na YHWH-in dolazak s anđelima (usp. Pnz 33:2-3). Anđeli su nazvani svetima u Knjizi o Jobu 5:1; 15:5; Psalmu 89:5.7; Danielu 8:13. Pojam “svet” također je korišten o vjernicima u SZ-u (usp. Ps 16:3; 34:9; Iz 4:3; Dn 7:18.21.22.25.27; 8:24). U NZ-u to upućuje na Drugi Isusov dolazak i može uključivati anđele i vjernike (usp. Mt 16:27; 25:31; Mk 8:38; 2. Sol 1:7; Otk 19:14).

▣ **“s Njim”** Masoretski tekst ima “s Tobom”, što može upućivati na Jeruzalem (JEDNINA ŽENSKOGA RODA, usp. Zah 14:1).

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 14:6-7

⁶U to vrijeme neće biti svjetla; lučonoše će nestati. ⁷Jer to će biti jedinstveni dan što je poznat GOSPODINU, niti dan niti noć, nego će se dogoditi da će u večernje vrijeme biti svjetlo.

14:6

NASB	“U to vrijeme neće biti svjetla; lučonoše će nestati”
NKJV	“tamo neće biti svjetla, svjetla će se smanjiti”
NRSV	“u taj dan neće biti niti hladnoće ni mraza”
TEV	“kad dođe vrijeme, neće biti više niti hladnoće ni mraza”
NJB	“taj Dan, tamo neće biti svjetla, nego samo hladnoća i mraz”

Septuaginta i Vulgata tumače zadnji izričaj kao “bez hladnoće i leda” (usp. *New International Dictionary of Old Testament Theology and Exegesis*, tom 3, str. 952, 995). Međutim, eshatološki okvir može upućivati na nestajanje svjetla (BDB 21) nebeskih tijela (usp. Iz 13:10; 24:23; 60:19; Jer 4:23; Ez 32:7.8; Joel 2:31; 3:15; Mt 24:29; Djela 2:19).

Drugi hebrejski izričaj ima dvije riječi: (1) “dragocjeno”, “rijetko”, “sjajno”, “teško” (BDB 429) i (2) “zbiti se”, “zagusnuti se”, “stisnuti se” (BDB 891, KB 1117, *Qal IMPERFEKT*). NASB fusnota ima “slavni će se stisnuti”.

14:7 “Jer to će biti jedinstveni dan što je poznat GOSPODINU” Ovo vjerojatno upućuje na Evandjelje po Mateju 24:36 i ponovno nameće razumijevanje kako ovaj odjeljak upućuje na Boga Oca. Jedinstvenost može biti ta da neće biti noći (usp. TEV).

▣ **“će ... u večernje vrijeme biti svjetlo”** Božja prisutnost osigurava neprekidno svjetlo (usp. Iz 60:19.20; Otk 21:25; 22:5), kao što je činila prije stvaranje Sunca, zvijezda, i Mjeseca (usp. Post 1:3-5 nasuprot 1:14-19).

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 14:8

⁸I toga dana žive vode teći će iz Jeruzalema, pola od njih prema istočnome moru a druga polovica prema zapadnome moru; to će biti u ljeto kao i u zimi.

14:8 “žive vode teći će iz Jeruzalema” Ovo je čini se upotrijebljeno u smislu životodajnih, nadnaravnih voda (usp. Post 2:10), što ishodi ne samo u fizičkoj darežljivosti, nego i u duhovnoj darežljivosti. Na ove se vode često upućuje u Bibliji (usp. Ps 46:4; Iz 33:21-23; 49:10; Ez 47:1-12; Joel 3:18; Iv 4:13-15; 6:35; 7:37-38; Otk 22:1.2 i na negativan način u Jer 2:13; Zah 9:11). Jeruzalem, zbog YHWH-ine prisutnosti, središte je čitavoga Stvorenja. Kralj je ustoličen tamo!

▣ **“istočnome moru ... zapadnome moru”** Ovo upućuje na Mrtvo more (koje više neće biti mrtvo!) i na Mediteransko more.

▣ **“to će biti u ljeto kao i u zimi”** U Palestini postoje zapravo samo dvije sezone. Ovaj stih podrazumijeva neprestanu vodu, koja nije povezana sa sezonskim promjenama. Ovaj čitav okvir govori o novome prirodnom redu koji nije ovisan o redovitima prirodnim ciklusima.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 14:9

⁹I GOSPODIN će biti kralj nad čitavom zemljom; u taj dan GOSPODIN će biti *jedini*, a Njegovo ime *jedino* ime.

14:9 “GOSPODIN će biti kralj” Ovo nastavlja temu o YHWH-i kao Kralju Zemlje (usp. Zah 14:16.17; 1. Sam 8:7; 12:12; Ps 93:1; 97:1; 99:1). U Knjizi proroka Zaharije 9:9 to je Mesija koji je Kralj (usp. Iz 9:6-7; Jer 10:7; 23:5). YHWH ne postaje Kralj. On je oduvijek Kralj, ali sad svi ljudi shvaćaju to (usp. Mt 6:10). [Vidjeti Posebnu temu u Danielu 7:27: Kraljevstvo Božje.](#)

▣ **“nad čitavom zemljom”** Ovdje je nastavljajuća tema o Božjemu sveopćem kraljevanju (usp. Zah 14:6; Ps 22:27-28; 47:8-9; Iz 2:2-4; 45:2-3). [Vidjeti Posebnu temu u Danielu 9:15: YHWH-in vječni iskupiteljski naum.](#)

▣ **“u taj dan GOSPODIN će biti *jedini*, a Njegovo ime *jedino* ime”** Ovo je naglasak na monoteizmu (usp. Izl 8:10; 9:14; Pnz 4:35.39; 6:4-5; 33:26; 1. Sam 2:2; 2. Sam 22:32; 1. Kr 8:23; Ps 86:8; Iz 46:9; Jer 10:6-7, [vidjeti Posebnu temu u Dn 4:28: Monoteizam](#)).

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 14:10-11

¹⁰Sva zemlja bit će promijenjena u ravan od Gebe do Rimona južno od Jeruzalema; ali Jeruzalem će se dići i ostati na svojoj strani od Benjaminovih Vrata što se tiče mjesta Prvih Vrata do Ugaonih Vrata, i od Kule Hananela do kraljeva vinskog tijeska. ¹¹Ljudi će živjeti u njemu, i tamo neće više biti prokletstva, jer Jeruzalem će obitavati u sigurnosti.

14:10 “Sva zemlja bit će promijenjena u ravan od” Ovo nadnaravno mijenjanje područja Zemlje tumačeno je na nekoliko načina: (1) kao teološki simbol svetosti toga područja; (2) kao sveopći pristup mjestu gdje Bog obitava; ili (3) kao jednakomjerna raspodjela ove žive vode svim ljudima. Neki vide smjernje na ovu topografsku pripremu u Knjizi proroka Izaije 40:4.

▣ **“Gebe” [Geba]** Ovo je grad smješten šest milja sjeverno od Jeruzalema, što je spomenut u 2. Knjizi o Kraljevima 23:8. Njegovo ime znači “visina”. Bio je sjeverna granica Jude (usp. Još 18:24).

▣ **“Rimona južno od Jeruzalema”** Ovo selo spomenuto je nekoliko puta u SZ-u (usp. Još 15:32; 19:7; i Neh 11:29), ali njegov točan položaj neizvjestan je. Bio je raspodijeljen plemenu Šimuna. To nije isto kao Rimon spomenut u Knjizi o Jošui 19:13, što je dodijeljen plemenu Zebuluna.

▣ **“Jeruzalem će se dići”** Ovo topološko podizanje (BDB 926 ili 910, KB 1163, *Qal* PERFEKT) grada iznad njegova okolnog područja bilo je naviješteno u Knjizi proroka Izaije 2:2 i Miheja 4:1, što su oba eshatološki odlomci koji navješćuju kako će narodi doći u velikome broju YHWH-i u Jeruzalem (usp. Zah 8:20-23). Je li to simbolički pristup Bogu ili je to zapravo fizička promjena Jude? Ostali proroci govore o potpuno novoj i trajnoj zemlji (usp. Iz 65:17; 66:22). Ova napetost jedan je razlog (zajedno s očekivanjem svih proročanstava povezanih sa zemljopisnim obećanjima Izraelu da će biti doslovno ispunjena) što mnogi vide Kraljevstvo na Zemlji (Tisućljeće, Otk 20:1-6) prije vječnoga Kraljevstva (usp. Dn 7:13; Otk 21 - 22). Moja poteškoća je da niti jedan NZ-ni autor ne potvrđuje ponovno ova nacionalna, zemljopisna obećanja. Isus čak tvrdi kako istinsko štovanje nije povezano ni s jednom planinom (usp. Iv 4:20-26).

▣ **“i ostati na svojoj strani”** GLAGOL (BDB 442, KB 444) je *Qal* PERFEKT. Ovaj stih je vrlo osobit. Iako su svi gradovi i vrata unutar grada sad neizvjesni, očito je kako to upućuje na čitav grad Jeruzalem. Jeruzalem je siguran (usp. Zah 12:6; Jer 30:18).

14:11 “Ljudi će živjeti u njemu, i tamo neće više biti prokletstva” Spomenuto prokletstvo može imati nekoliko podrijetla: (1) prokletstvo iz Knjige Postanka 3:17, što je povezano s grijehom čovječanstva; (2) prokletstvo iz Ponovljenoga zakona 28, što je povezano s Izraelovim kidanjem Saveza (usp. Zah 8:18 i Otk 22:3); ili (3) prokletstvo potpunoga uništenja (tj. Jerihon, usp. Još 6:17.21; Jer 25:9). Očevidno je da će Jeruzalem biti gusto naseljen, što je bila promjena od prevladavajućeg stava Zaharijina vlastita vremena (usp. Neh 7:4; 11:1-2).

Ovo “neće više biti prokletstva” prikupljeno je u Otkrivenju 22:3.

▣ **“jer Jeruzalem će obitavati u sigurnosti”** Ovaj GLAGOL (BDB 442, KB 444, *Qal* PERFEKT #4) ima značenje “prebivati u njegovu mjestu” (usp. Zah 2:8; 9:5; 14:11; Lev 26:5; Jer 23:6; Ez 28:26; 34:25-31; 38:8). Oni su sigurni (BDB 105) i obitavaju u zemlji zbog YHWH i Njegov Mesija (usp. Iz 7:14) obitava s njima!

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 14:12-15

¹²Sad ovo će biti pošast s kojom će GOSPODIN udariti sve ljude koji su otišli u rat protiv Jeruzalem; njihovo meso gnjilit će dok budu stajali na svojim nogama, i njihove oči gnjilit će u njihovim dupljama, i njihov jezik gnjilit će u njihovim ustima. ¹³Dogodit će se u taj dan da će veliki iznenadni strah od GOSPODINA pasti na njih; i oni će hvatati ruku jedan od drugog, a ruka od jednog bit će podignuta protiv ruke drugog. ¹⁴Juda će se također boriti u Jeruzalemu; i bogatstvo svih okolnih naroda bit će skupljeno, zlato i srebro i odjeće u velikome obilju. ¹⁵Takva ista kao ova pošast bit će pošast na konju, mazgi, devu, magarcu i čitavoj stoci koja će biti u tim taborima.

14:12 “Sad ovo će biti pošast” Bog će poraziti narode (usp. Zah 14:2-3) sredstvom (tj. pošast BDB 620) koje je On upotrijebio prije u Njegovoj obrani Jeruzalema protiv Sanheriba godine 701. pr.Kr. (usp. 2. Kr 19:35; Iz 37:36). Ovo može biti referenca na Ponovljeni zakon 28:20-24, što je sad okrenuto protiv Izraelovih neprijatelja (npr. Pnz 28:7; Ps 89:22-24).

▣ **“će GOSPODIN udariti”** Ovaj GLAGOL (BDB 619, KB 669, *Qal* IMPERFEKT) često je korišten o Božjoj obrani Njegova naroda (ali postoje očekivanja, usp. Izl 21:22; Ps 91:12; Izr 3:23).

14:13 “će veliki iznenadni strah od GOSPODINA pasti na njih” Ovo je još jedno nadnaravno sredstvo kojim će vojska naroda pasti. Oni će jednostavno uništiti sami sebe (usp. Izl 15:16; 23:27; Suci 7:22; 1. Sam 14:15-20; 2. Ljet 20:22-23; Hag 2:22). Zbrka (BDB 223) YHWH-inih neprijatelja dio je Dana Gospodinova (usp. Pnz 7:23; 28:20; Iz 22:5).

14:14 “Juda će se također boriti u Jeruzalemu” GLAGOL (BDB 535, KB 526) je *Niphil* IMPERFEKT. PRIJEDLOG “u” (tj. mjesto) također je uporabljen u NIV, dok ga RSV mijenja u “protiv” (usp. Vulgata, Targumi). Ista ZAMJENICA prevedena je “protiv” u Knjizi proroka Zaharije 14:3.

▣ **“bogatstvo svih okolnih naroda bit će skupljeno”** GLAGOL (BDB 62, KB 74) je *Pual* PERFEKT. Vidjeti Knjigu proroka Zaharije 14:1.

14:15 Ova obavijest čini se kako ne spada ovdje. Ona bi trebala ići s pošasti nad ljudima spomenutoj u Knjizi proroka Zaharije 14:12. Izgleda kako to upućuje na potpuno uništenje vojnoga djelovanja ove upadačke vojske.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 14:16-19

¹⁶Onda će se dogoditi u taj dan da svatko tko je ostao od svih naroda koji su išli protiv Jeruzalema uzlazit će iz godine u godinu štovati Kralja, GOSPODINA nebeskih vojska, i slaviti Blagdan sjenica. ¹⁷I bit će da bilo kome od obitelji zemlje koji ne uzadu u Jeruzalem štovati Kralja, GOSPODINA nebeskih vojska, neće biti kiše nad njima. ¹⁸Ako obitelj iz Egipta ne uzade ili ne ude, onda neće *pasti kiša* na njih; bit će to pošast s kojom GOSPODIN udara narode koji ne uzlaze slaviti Blagdan sjenica. ¹⁹To će biti kazna Egipta, i kazna svih naroda koji ne uzlaze slaviti Blagdan sjenica.

14:16 “svatko tko je ostao od svih naroda koji su išli protiv Jeruzalema uzlazit će iz godine u godinu štovati Kralja, GOSPODINA nebeskih vojska” Ovo veliča Božji vječni iskupiteljski naum. To može značiti: (1) da je preživjela samo nekolicina vojnika ili (2) da su to neki iz naroda koji predstavljaju preživjele, ali oni od naroda koji su ostali obratit će se (usp. Zah 8:20-23)! Postoji smjernje na godišnje štovanje širom svijeta u Knjizi proroka Izaije 2:2-4 (usp. Iz 66:19-24).

▣ **“slaviti Blagdan sjenica”** Ovaj je Blagdan opisan u Levitskome zakoniku 23:34-44 i Ponovljenome zakonu 16:13-17. Tuđinci su bili dobrodošli kako bi sudjelovali u proslavi istog (usp. Pnz 16:14). To je u osnovi bilo vrijeme za: (1) zahvaljivanje za žetvu; (2) Božja opskrba za siromašne; i (3) vrijeme za čitanje Tore (usp. Neh 8:14-18). Spominjanje živih voda u Knjizi proroka Zaharije 8:14 i njihova uporaba u Evanđelju po Ivanu 7, tijekom Blagdana šatora (sjenica), čini se da je važno. Tijekom Blagdana šatora nekoliko je obreda upućivalo na ovu živuću vodu kao simbol duhovne snage.

14:17-19 “neće biti kiše nad njima” Svi od preostalih pogana izgleda kako su se obratili u vjeri u YHWH-u u ovome eshatološkome razdoblju. Svi koji odbiju doći i štovati najmanje jednom godišnje prokleti su s pošastima Ponovljenoga zakona 28:22-24. Egipat je vidio YHWH-ine pošasti prije! Iznenađujuće je da neki narodi neće doći. Ovo je moguće tumačiti kao osobinu Tisućljeća iz Otkrivenja 20:1-6.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 14:20-21

²⁰U te dane bit će *upisano* na praporcima konja: “POSVEĆEN GOSPODINU”. A posude za kuhanje u GOSPODINOVU domu bit će kao zdjele pred žrtvenikom. ²¹Svaka posuda za kuhanje u Jeruzalemu i u Judi bit će posvećena GOSPODINU nebeskih vojska; i svi koji žrtvuju doći će i uzeti od njih i kuhati u njima. I neće više biti Kanaanca u kući GOSPODINA nebeskih vojska u to vrijeme.

14:20.21 “U te dane bit će upisano ... ‘POSVEĆEN GOSPODINU’” Ova dva stiha opisuju ljudsko društvo koje je sad postalo čitavo posvećeno i sveto. To se može vidjeti znakom časti što je izvorno bio na turbanu Arona, velikoga svećenika (usp. Izl 28:36), a sad je na eshatološkome Velikom svećeniku (usp. Zah 3:9, također je na običnim stvarima i ljudima). Različiti vidovi društva koji su bili pogođeni su: (1) konjski praporci; (2) posude za kuhanje u Gospodnjem domu; i (3) posude za kuhanje u domovima ljudi Jeruzalema i Jude (koji su sad sudionici svete hrane u Hramu; udruženi baštinici s levitima i svećenicima).

14:21 “I neće više biti Kanaanca u kući GOSPODINA nebeskih vojska u to vrijeme” Pojam “Kanaanca” (NASB, NKJV, NIV) može upućivati na svaku nesvetu osobu koja nije bila uključena u zavjetni narod, ali tamo neće biti niti jedan od ovih koji su ostali. Prema tome, mnogi prevoditelji tumače ovaj pojam kao “trgovac” (BDB 489 II, tj. netko tko važe zlato i srebro, usp. Izr 31:24; Iz 23:8; Ez 16:29; 17:4; Hoš 12:7) i to je kako je pojam upotrijebljen u NZ-u o mjenjačima novca i prodavačima u dvorištu za pogane u Hramu (usp. Mt 21:12-13; Mk 11:15-17; Lk 19:45-46; Iv 2:13-16).

PITANJA ZA RASPRAVU

Ovaj komentar je vodič za proučavanje, što znači da ste odgovorni za vaše vlastito tumačenje Biblije. Svaki od nas mora hodati u svjetlu kojeg imamo. Prvenstvo u tumačenju imate vi, Biblija, i Sveti Duh. Sad to ne morate prepustiti komentatoru.

Ova pitanja za raspravu predviđena su da vam pomognu promišljati kroz glavne teme ovoga odjeljka Knjige. Ona su napravljena da budu misaono-nametljiva, ne konačna.

1. Bude li ovo poglavlje ispunjeno doslovno ili simbolički? Zašto?
2. Je li ovo poglavlje apokaliptička književnost i ako je tako, što ono podrazumijeva u svome tumačenju?
3. Povežite važne teme Knjige proroka Zaharije 12 – 14 i usporedite ih s biblijskim referencama kroz Stari zavjet.
4. Je li ovo poglavlje Mesijansko ili usmjereno prema YHWH-i? Zašto?
5. Kako i zašto je Zaharijino proročanstvo toliko utjecalo na NZ-ne pisce?

DODATAK 1

POSEBNA TEMA: UVOD U PROROČANSTVO STAROGA ZAVJETA

I. UVOD

A. Uvodne izjave

1. Vjerujuća zajednica ne slaže se o tome kako tumačiti proročanstvo. Druge istine bile su postavljene kao ortodoksno [pravovjerno – op.prev.] stajalište kroz stoljeća, ali ne i ova.
2. Postoji nekoliko dobro određenih stupnjeva SZ-noga proročanstva:
  - a. predmonarhijsko (prije kralja Šaula)
    - 1) pojedinci zvani proroci:
      - (a) Abraham – Knjiga Postanka 20:7
      - (b) Mojsije – Knjiga Brojeva 12:6-8; Ponovljeni zakon 18:15; 34:10
      - (c) Aron – Knjiga Izlaska 7:1 (govornik za Mojsija)
      - (d) Mirjam – Knjiga Izlaska 15:20
      - (e) Medad i Eldad - Knjiga Brojeva 11:24-30
      - (f) Debora – Knjiga o Sucima 4:4
      - (g) neimenovan - Knjiga o Sucima 6:7-10
      - (h) Samuel – I. Knjiga o Samuelu 3:20
    - 2) upućivanja na proroke kao skupinu - Ponovljeni zakon 13:1-5; 18:20-22
    - 3) proročke skupine ili cehovi - 1. Knjiga o Samuelu 10:5-13; 19:20; Kraljevima 20:35.41; 22:6.10-13; 2. Kraljevima 2:3.7; 4:1.38; 5:22; 6:1. itd.
    - 4) Mesija nazvan prorok – Ponovljeni zakon 18:15-18
  - b. monarhijski proroci koji nisu pisali (oni naslovljavaju kralja)
    - 1) Gad – 1. Knjiga o Samuelu 7:2; 12:25; 2. Samuelova 24:11; 1. Ljetopisa 29:29
    - 2) Natan – 2. Knjiga o Samuelu 7:2; 12:25; 1. Kraljevima 1:22
    - 3) Ahija – 1. Knjiga o Kraljevima 11:29
    - 4) Jehu – 1. Knjiga o Kraljevima 16:1.7.12
    - 5) neimenovan – 1. Knjiga o Kraljevima 18:4.13; 20:13.22
    - 6) Elija – 1. Knjiga o Kraljevima 18; 2. Knjiga o Kraljevima 2
    - 7) Mihej – 1. Knjiga o Kraljevima 22
    - 8) Ilija – 2. Knjiga o Kraljevima 2:8.13
  - c. klasična pisanja proroka (oni naslovljavaju narod kao i kralja): Izaija – Malahija (osim Daniela).

B. Biblijski pojmovi

1. *ro'eh* = vidjelac, I. Knjiga o Samuelu 9:9. Ovo upućivanje pokazuje prijelaz na pojam *Nabi*, što znači "prorok" i dolazi iz korijena, "pozvati". *Ro'eh* je oblik općega hebrejskog pojma "vidjeti". Ta osoba razumije Božje načine i naume i bila je pitana za savjet da potvrdi Božju volju u nekome pitanju.
2. *hozeh* = vidjelac, 2. Knjiga o Samuelu 24:11. U osnovi to je istoznačnica za *ro'eh*. Pojam je od rijetkoga hebrejskog pojma "vidjeti u viđenju". Participni oblik najčešće je bio upotrijebljen za upućivanje na proroke.
3. *nabi'* = prorok, srodan akadskome glagolu *nabu* = "pozvati" te arapskome *naba'a* = "najaviti". Ovo je najuobičajeniji SZ-ni pojam za označavanje proroka. Bio je uporabljen više od 300 puta. Točna etimologija je neizvjesna, ali "pozvati" sad izgleda najbolja mogućnost. Moguće najbolje razumijevanje dolazi iz YHWH-inog opisa Mojsijeva odnosa prema faraonu posredstvom Arona (usp. Izl 4:10-16; 7:1; Pnz 5:5). Prorok je netko tko govori za Boga Njegovu narodu (usp. Am 3:8; Jer 1:7.17; Ez 3:4).
4. Sva tri pojma korištena su za proročku službu u I. Knjizi Ljetopisa 29:29; Samuel - *Ro'eh*; Natan -

Nabi; i Gad - *Hozeh*.

5. Izričaj *'ish ha - 'elohim*, "čovjek od Boga", također je šira oznaka za Božjega govornika. Upotrijebljen je oko 76 puta u SZ-u u smislu "prorok".
6. Riječ "prorok" grčkoga je podrijetla. Dolazi od: (1) *pro* = "pred" ili "za"; (2) *phemi* = "govoriti".

II. ODREDBA PROROČANSTVA

- A. Pojam "proročanstvo" ima šire semantičko polje u hebrejskome negoli u engleskome. Židovi su označili povijesne knjige od Jošue do Knjige o Kraljevima (osim Knjige o Rutu) kao "rani proroci". Obojica i Abraham (Post 20:7; Ps 105:5) i Mojsije (Pnz 18:18) označeni su kao proroci (isto tako i Mirjam, Izl 15:20). Prema tome, budite na oprezu glede pretpostavljenih engleskih odredbi!
- B. "Prorokovanje može biti valjano određeno kao takvo razumijevanje povijesti koje prihvaća značenje jedino u pojmovima božanske brige, božanske svrhe, božanskoga sudjelovanja" (*Interpreter's Dictionary of the Bible*, tom 3, str. 896).
- C. "Prorok nije niti filozof ni sustavni teolog, nego zavjetni posrednik koji prenosi Božju riječ Njegovu narodu kako bi oblikovao njihovu budućnost preinakom njihove sadašnjosti" ("Proroci i proročanstvo", *Encyclopedia Judaica*, tom 13, str. 1152).

III. SVRHA PROROČANSTVA

- A. Proročanstvo je način za Boga da govori Svome narodu, osiguravajući vodstvo u njihovoj sadašnjoj okolnosti i nadi u Njegov nadzor njihovih života i svjetskih događaja. Njihova je poruka u osnovi bila skupna. Značila je ukor, ohrabrenje, izazivanje vjere i pokajanja, te izvješćivanje Božjeg naroda o Njemu Sâmome te Njegovim naumima. Oni su držali Božji narod u odanosti Božjim Savezima. Često je bilo korišteno za jasno otkrivenje Božjega odabira govornika (Pnz 13:1-3; 18:20-22). Ovo je, u konačnici, moralo upućivati na Mesiju.
- B. Često, proroci su uzimali povijesne ili teološke krize svoga vremena i prenosili ih u eshatološku okolnost. Ovaj pogled na kraj-vremena povijesti (teološki) jedinstven je za Izraela te njegov osjećaj Božanskoga izbora i obećanja temeljem Saveza.
- C. Izgleda da služba proroka uravnotežuje (Jer 18:18) i nadomješćuje službu velikoga svećenika kao način spoznaje Božje volje. Urim i Tumim prelaze u govornu poruku od Božjega govornika. Služba proroka izgleda da je isto tako nestala u Izraelu nakon Malahije (ili pisanja Knjige Ljetopisa). Ne pojavljuje se sve do 400 godina kasnije s Ivanom Krstiteljem. Neizvjesno je kako se novozavjetni dar "proročanstva" odnosi prema SZ-u. Novozavjetni proroci (Djela 11:27-28; 13:1; 14:29.32.37; 15:32; 1. Kor 12:10.28-29; Ef 4:11) nisu objavitelji novoga otkrivenja, nego pred-pripovjedači i pred-kazivači Božje volje u ponavljajućim okolnostima.
- D. Proročanstvo nije isključivo ili prvenstveno po prirodi ono koje predviđa. Predviđanje je jedan način potvrde njegove službe i njegove poruke, ali mora biti zabilježeno da "... manje od 2% SZ-noga proročanstva je Mesijansko. Manje od 5% posebice opisuje doba Novoga saveza. Manje od 1% odnosi se na događaje koji se tek moraju dogoditi" (Fee i Stuart, *How to Read the Bible For All Its Worth*, str. 166).
- E. Proroci predstavljaju Boga narodu, dok svećenici predstavljaju narod Bogu. Ovo je općenita izjava. Postoje iznimke kao Habakuk, koji upućuje pitanja Bogu.
- F. Jedan od razloga zašto je teško razumjeti proroke je taj da ne znamo kako su njihove Knjige bile ustrojene. Nisu kronološke. Izgleda da su tematske, ali ne uvijek na način koji bi bio očekivan. Često ne postoji očita

povijesna okolnost, vremenski okvir, ili jasna podjela između proroštava. Teško je: (1) pročitati Knjige odjednom; (2) napraviti njihov kratki pregled po temama; i (3) utvrditi središnju istinu ili autorovu nakanu u svakome proroštvu.

IV. ZNAČAJKE PROROČANSTVA

- A. Izgleda da u Starome zavjetu postoji razvitak zamisli “prorok” i “proročanstvo”. U ranome Izraelu razvijalo se zajedništvo proroka, vođenih snažnim karizmatičkim vođom kao Ilija ili Elizej. Ponekad je izričaj “sinovi proroka” bio korišten za označavanje ove skupine (2. Kr 2). Proroci toga vremena bili su obilježeni oblicima zanosa (1. Sam 10:10-13; 19:18-24).
- B. Međutim, ovo je razdoblje vrlo brzo prešlo u vrijeme pojedinačnih proroka. Bilo je onih proroka (obojih i pravih i krivih) koji su se poistovjećivali s kraljem, te živjeli u palači (Gad, Natan). Isto tako, bilo je onih koji su bili neovisni, ponekad potpuno nepovezani sa stvarnim stanjem izraelskoga društva (Amos, Mihej). Postojali su i muški i ženski (2. Kr 22:14).
- C. Prorok je često bio objavitelj budućnosti, uvjetovan trenutačnim odazivom osobe ili naroda. Često je prorokov zadatak bio razotkrivanje Božjega sveopćeg nauma za Njegovo Stvorenje koji nije bio pod utjecajem odaziva ljudi. Ovaj je sveopći eshatološki naum jedinstven među prorocima Izraela u drevnome Bliskom Istoku. Proricanje i odanost Savezu bila su dva žarišta proročkih poruka (usp. Fee i Stuart, str. 150). Ovo podrazumijeva da su proroci prvenstveno bili jedinstveni u žarištu. Uobičajeno, ali ne isključivo, oni naslovljuju narod Izraela.
- D. Većina proročke građe bila je predstavljena usmeno. Poslije je bilo usklađeno značenjem tema ili kronologijom, ili drugim uzorcima bliskoistočne književnosti, koje su nam izgubljene. Zato jer je bilo usmeno, ono nema građu kao pisana proza. Ovo čini Knjige teškima za glatko čitanje i teškima za razumijevanje bez posebne povijesne okolnosti.
- E. Proroci koriste nekoliko uzoraka za prijenos svojih poruka:
1. sudska pozornica – Bog dovodi Svoj narod na sud; često je to slučaj razvoda gdje YHWH odbacuje Svoju ženu (Izraela) zbog njene nevjernosti (Hoš 4; Mih 6)
  2. žalobna naricaljka – posebna nakana ove vrste poruke i njene osobine “jao” odvaja je kao poseban oblik (Iz 5; Hab 2)
  3. izricanje blagoslova Saveza – naglašena je uvjetovana narav Saveza i posljedice su, i pozitivne i negativne, izrijekom navedene za budućnost (Pnz 27 – 29).

V. BIBLIJSKA SVOJSTVA ZA OVJERU ISTINSKOGA PROROKA

- A. Ponovljeni zakon 13:1-5 (predviđanja/znakovi povezani su s monoteističkom čistoćom).
- B. Ponovljeni zakon 18:9-22 (krivi proroci/pravi proroci).
- C. I muškarci i žene bili su pozvani i označeni kao proroci ili proročice:
1. Mirjam - Knjiga Izlaska 15
  2. Debora – Knjiga o Sucima 4:4-6
  3. Hulda – 2. Knjiga o Kraljevima 22:14-20; 2. Ljetopisa 34:22-28.
- D. U okolnim kulturama proroci su bili ovjereni sredstvima vraćanja. U Izraelu oni su bili ovjereni:
1. teološkim ispitom – uporaba imena YHWH
  2. povijesnim ispitom – točna predviđanja.

VI. KORISNI VODIČI ZA TUMAČENJE PROROČANSTVA

- A. Naći nakanu izvornoga proroka (uređivač teksta) bilježenjem povijesne okolnosti i književnoga okvira svakog proročanstva. Uobičajeno će to uključiti Izraelovo kidanje Mojsijeva Saveza na neki način.
- B. Pročitati i tumačiti čitavo proročanstvo, ne samo dio; napraviti kratki pregled kao sadržaj. Vidjeti kako se to odnosi na obližnja proročanstva. Pokušati napraviti kratki pregled čitave Knjige (po književnim jedinicama i stupnju odlomka).
- C. Uzeti doslovno tumačenje odlomka sve dok vas nešto u sâmom tekstu ne potakne na simboličku uporabu; potom nastojati staviti simbolički jezik u prozu.
- D. Raščlaniti simboličko djelovanje u svjetlu povijesne okolnosti i usporednih odlomaka. Budite sigurni da ste upamtili kako je to drevna bliskoistočna književnost, a ne zapadnjačka ili suvremena književnost.
- E. Pomno razmotrite predviđanja:
  - 1. Jesu li ona isključivo za autorovo vrijeme?
  - 2. Jesu li ona poslije bila ispunjena u povijesti Izraela?
  - 3. Jesu li ona ipak budući događaji?
  - 4. Imaju li ona tadašnje ispunjenje a ipak buduće ispunjenje?
  - 5. Dozvolite autorima Biblije, ne suvremenim autorima, voditi vaše odgovore.
- F. Posebne pozornosti:
  - 1. Je li predviđanje pobliže određeno uvjetovanim odazivom?
  - 2. Je li izvjesno kome je naslovljeno proročanstvo (i zašto)?
  - 3. Postoji li i biblijska i/ili povijesna mogućnost za višestruka ispunjenja?
  - 4. NZ-ni autori bili su sposobni pod nadahnućem vidjeti Mesiju na mnogim mjestima u SZ-u koja nama nisu očita. Izgleda da su koristili doktrinu ili igru riječi. Budući mi nismo nadahnuti, bolje da taj pristup ostavimo njima.

VII. KORISNE KNJIGE

- A. *A Guide to Biblical Prophecy* od Carla E. Armerdinga i W. Warda Gasquea
- B. *How to Read the Bible for All Its Worth* od Gordona Feeja i Douglasa Stuarta
- C. *My Servants the Prophets* od Edwarda J. Younga
- D. *Plowshares and Pruning Hooks: Rethinking the Language of Biblical Prophecy and Apocalyptic* od D. Brenta Sandyja
- E. *Cracking the Old Testament Code*, D. Brent Sandy i Ronald L. Giese, Jr.

KRALJEVI I DOGAĐAJI BABILONSKIH, PERZIJSKIH, I GRČKIH DINASTIJA

[g.pr.Kr.g]

612. Niniva pada pod neo-babilonskom vojskom (Nebukadnezar [Nebukodonozor – op.prev.]).
608. Faraon Neko II. marširao je prema Karkemišu kako bi zaustavio širenje neo-babilonske moći. Jošija, kralj Jude, pokušava ga zaustaviti.
Smrt Jošije i preuzimanje prijestolja od njegova sina, Joahaza [Joahaz ili Johanan – op.prev.].
Jojakim, drugi Jošijin sin, zamijenio je Joahaza temeljem faraonova autoriteta.
Neko II. unutar 3 mjeseca.
Palestina i Sirija pod egipatskom vlašću.
Jošijine su se reforme raspršile.
605. Nabopalaras šalje trupe da se bore s preostalom asirskom i egipatskom vojskom kod Karkemiša.
Nebukadnezar ih je progonio čitavim putem do ravnica Palestine.
Nebukadnezar je dobio vijest o smrti svoga oca (Nabopalasar) tako da se vratio u Babilon kako bi primio krunu.
Na putu natrag uzima Daniela i druge članove kraljevske obitelji u izgnanstvo.
- 605 – 538. Babilon nadzire Palestinu, 597. g.pr.Kr.; 10.000 izgnanih u Babilon.
586. Jeruzalem i Hram uništeni i veliko progonstvo.
582. Zbog toga što su židovski gerilski borci ubili Gedaliju dogodilo se drugo veliko progonstvo.

NASLJEDNICI NEBUKADNEZARA

[g.pr.Kr.]

562. – 560. Evil Merodak oslobađa Jojakima (prava mesijanska loza) od zatvora.
560. – 556. Neriglisar.
556. vladao je Labaski Marduk.
556. – 539. Nabonid:
Većinu je vremena potrošio na izgradnju hrama bogu Mjeseca, *Simu*. To je donijelo neprijateljstvo Mardukovih svećenika.
Ostatak svoga vremena potrošio je na pokušaj ugušivanja pobuna i ustaljenje kraljevstva.
Preselio se u Temu i ostavio državne poslove svome sinu, Baltazaru.
Baltazar:
Većinu vremena potrošio je na pokušaj obnove reda.
Velika prijetnja Babilonu bila je Medija.

uspon Kira

585. – 550. Astijag je bio kralj Medije (Kir II. bio je unuk Mandane).
550. Kir II., kralj vazal, pobunio se.
Nabonid, kako bi obnovio ravnotežu moći, sklopio je saveze s:
1. Egiptom
2. Krezom, kraljem Lidije.
547. Kir je marširao protiv Sarda (glavnoga grada Lidije) i zauzeo čitavu Malu Aziju.
539. Gobryas zauzima Babilon bez otpora (Dn 5; Baltazar Nabonidov su-vladar; isto tako Gobryas je moguće Darije Medijac, Dn 5:31).
539. 11. listopada, Kir ulazi kao osloboditelj od Nabonidove boginje Mjeseca, *Sin*.

Kirovi nasljednici

530. naslijedio ga je Kirov sin (Kambiz II.).
530. – 522. Vladavina Kambiza (papirus s Elefantine).
Egipat pripaja 525. Medo-Perzijskome Carstvu.
522. – 486. Darije I. dolazi na vlast.
Uredio je Perzijsko Carstvo prema Kirovom naumu o satrapijama.
Osnovao je kovanje novca kao Lidija.
486. – 465. Kserkso I. (Knjiga o Esteri).
Ugušio je pobunu Egipta.
Namjeravao je napasti Grčku, ali bio je poražen u bitci kod Termopila 480.
Kserkso I. bio je potajno ubijen 465.
480. Bitka kod Termopila.
465. – 424. Artakserkso I. Dugoruki (Ezra 7 - 10, Neh, i Mal).
Grci nastavljaju napredovati dok se suočavaju s ratovima na Peloponezu.
Ratovi su trajali oko 20 godina.

- Tijekom ovoga razdoblja židovska je zajednica bila preuređena.
423. – 404. Darije II.
Dopustio je Blagdan beskvasnoga kruha u hramu u Elefantini.
404. – 358. Artakserkso II.
358. – 338. Artakserkso III.
338. – 336. Arso.
336. – 331. Darije III.

GRČKA

[g.pr.Kr.]

359. – 336. Filip II. Makedonski izgrađuje Grčku.
Bio je potajice ubijen 336.
336. – 323. Aleksandar Veliki (Filipov sin).
Potpuno je uništio Darija II. u bitci kod ISA.
Umro je 323. u Babilonu od vrućice nakon osvajanja istočnoga Mediterana i Bliskoga Istoka.
Aleksandrovi generali podijelili su Carstvo po njegovoj smrti:
1. Kasandar - Makedonija i Grčka
  2. Lizimah - Trakija
  3. Seleuković I. - Sirija i Babilon
  4. Ptolemej - Egipat i Palestina
  5. Antigon - mali dio Male Azije

Seleukovići nasuprot Ptolemejevića

301. Palestina je bila pod vlašću Ptolemejevića 100 godina.
175. – 163. Antioh Epifan [IV. – op.prev.].
Želio je helenizirati Židove, izgradio je vježbaonicu.
Izgradio je poganske oltare; svećenici su bili obeščašćeni.
168. 13. prosinca, Antioh Epifan zaklao je svinju na oltaru. Neki smatraju da je to bila grozota pustoši.
167. Matatija i sinovi se bune. Matatija je ubijen. Juda preuzima nadzor.
Juda Makabejac vodi uspješan gerilski rat.
165. 25. prosinca, Hram ponovno posvećen.

VLADARI

Babilon

[g.pr.Kr.]
626. – 605.

605. – 562.

562. – 560.

556.

556. – 539.

539. -

Medija

[g.pr.Kr.]
Nabopalasar umire (“Nabu, štiti Sunce”)
625. – 585.
Kijaksar

Nebukadnezar II.
 (“Nebo, štiti granicu”)
585. – 550.
Astijag

Evil Merodak 550.
Kir II.

Labaski Marduk

Nabonid
Baltazar

Gobryas

MEDO-PERZIJA

[g.pr.Kr.]

550. – 530. Kir II. (538. Medo-Perzijska prevladavajuća sila nazvana Ahemenijsko Carstvo)
530. – 522. Kambiz II. (pripojio Egipat i Cipar)
522. Gaumata ili Pseudo, Smerdis (vladao 6 mjeseci)
522. – 486. Darije I. (Histasp)
486. – 465. Kserkso I. (Esterin suprug)
465. – 424. Artakserkso I. (Ezra i Nehemija u Palestini)
423. - Kserkso II.
424. – 404. Darije II. Notos [Perzijanac – op.prev.]
404. – 359. Artakserkso II. Mnemon
359. – 338. Artakserkso III. Ohos
338. – 336. Arso
336. – 331. Darije III. Kodoman

GRČKA

[g.pr.Kr.]

359. – 336.

Filip II. Makedonski

336. – 323.

Aleksandar Veliki

323. -

generali dijele Carstvo:

1.	Kasandar	-	Makedonija
2.	Lizimah	-	Sirija
3.	Seleuković I.	-	Sirija i Babilon
4.	Ptolemej	-	Egipat
5.	Antigon	-	Mala Azija (ubijen 301. g.pr.Kr.)

Ptolemejevići nadziru Palestinu, ali 175. – 163. g.pr.Kr. nadzor prelazi na Seleukoviće

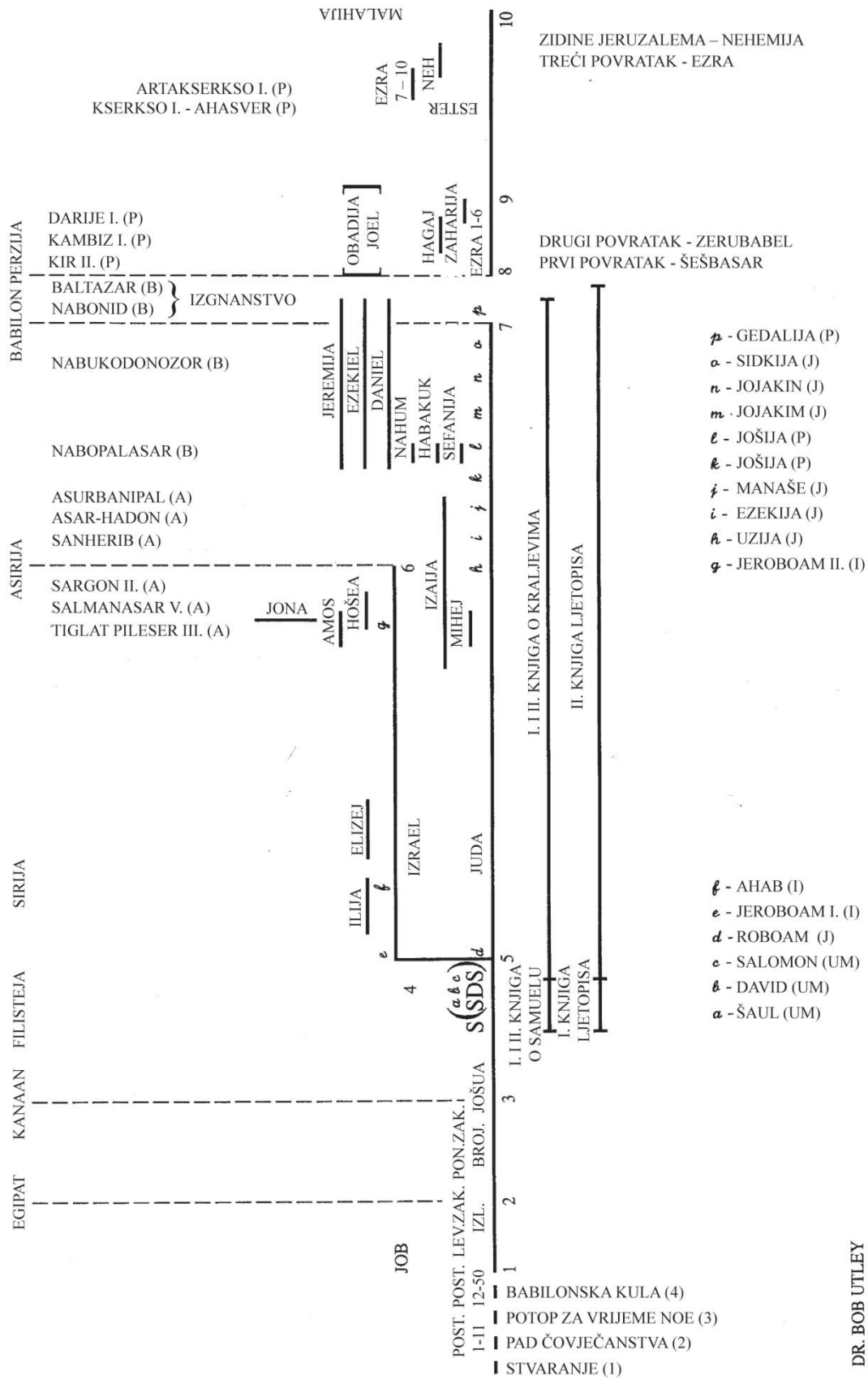
175. – 163. Antioh IV. Epifan, osmi vladar Seleukovića

*Nadnevci i imena uglavnom su uzeti iz *A History of Israel* od Johna Brighta, str. 461-471.

KARTA ČITAVOGA STAROG ZAVJETA

(naredna stranica)

DR. BOB UTLEY
BIBLE LESSONS IN 'L '96

Događaji kojima se ne može odrediti nadnevak (Knjiga Postanka 1 – 11):

1. stvaranje (Post 1 – 2)
2. čovjekov pad (Post 3)
3. potop u Noino vrijeme (Post 6 – 9)
4. babilonska kula (Post 10 – 11).

Događaji kojima se može odrediti nadnevak:

		[g.pr.Kr.]
1.	razdoblje patrijarha (Post 12-50 i Job)	2000.
2.	izlazak iz Egipta (Knjiga Izlaska)	1445. ili 1290.
3.	osvajanje Kanaana (Knjiga o Jošui)	1440. ili 1250.
4.	ujedinjena monarhija (Šaul, David, Salomon)	1000.
5.	podijeljena monarhija (Roboam – Jeroboam I.)	922.
6.	pad Samarije (Izraela) pod Asiriju	722.
7.	pad Jeruzalema (Judeje) pod Babilon	586.
8.	proglas Kira (Perzija) za povratak	538.
9.	Hram ponovo izgrađen	516.
10.	završetak SZ-nog razdoblja (Malahija)	430.

Popis kraljeva

A. Ujedinjena monarhija: 1. Šaul (a) 2. David (b) 3. Salomon (c) B. Izrael 1. Jeroboam I. (e) 2. Ahab (f) 3. Jeroboam II. (g) C. Judeja 1. Roboam (d) 2. Uzija (h) 3. Ezekija (i) 4. Manaše (j) 5. Jošija (k) 6. Joahaz (l) 7. Jojakim (m) 8. Jojakin (n) 9. Sidkija (o) 10. Gedalija (p)	D. Asirija 1. Tiglat-Pileser III. (745.-727.) 2. Salmanasar V. (727.-722.) 3. Sargon II. (722.-705.) 4. Sanherib (705.-681.) 5. Asar-Hadon (681.-669.) 6. Asurbanipal (669.-663.) E. Babilon 1. Nabopalasar (626.-605.) 2. Nebukadnezar (605.-562.) 3. Nabonid (556.-539.) 4. Baltazar F. Perzija 1. Kir II. (550.-530.) 2. Kambiz II. (530.-522.) 3. Darije I. (522.-486.) 4. Kserkso I. (486.-465.) 5. Artakserkso I. (465.-424.)	[g.pr.Kr.]

BOBOVA DOKTRINARNA IZJAVA

Ne brinem se posebno za izjave vjere ili vjeroispovijedi. Dajem prednost potvrdi same Biblije. Međutim, uviđam da će izjava vjere onima koji me ne poznaju osigurati način procjene moga doktrinarnog gledišta. U našim vremenima tako punima teološke pogreške i obmane, ponuđen je kratki sažetak moje teologije.

1. Biblija, oba i Stari i Novi zavjet, nadahnuti je, nepogrešiva, autoritativna, vječna Riječ Božja. Ona je Božje samo-otkrivenje zapisano od čovjeka pod nadnaravnim vodstvom ([vidjeti Posebnu temu dolje: Nadahnuće \[inspiracija\]](#)). Ona je naš jedini izvor jasne istine o Bogu i Njegovim svrhama ([vidjeti Posebnu temu u Dn 9:15: YHWH-in vječni iskupiteljski naum](#)). Također je i jedini izvor vjere i primjene za Njegovu Crkvu.

2. Postoji samo jedan vječni, Stvoritelj, Iskupitelj Bog ([vidjeti Posebnu temu u Dn 4:28: Monoteizam](#)). On je Stvoritelj svega, vidljivoga i nevidljivoga. On je objavio Sam Sebe kao ljubećeg i brižnog dok je istovremeno On i pravičan i pravedan. On je Sam Sebe objavio u tri zasebne Osobe: Otac, Sin i Duh, istinski odvojene ali ipak iste u biti ([vidjeti Posebnu temu u Dn 4:28: Trojstvo](#)).

3. Bog je djelatno u nadzoru Svojem svijeta. Postoje oba i vječni naum za Njegovo Stvorenje koji je nepromjenljiv i pojedinačni koji je usredotočen na omogućavanje slobodne volje čovjeka. Ništa se ne događa bez Božjega znanja i dopuštenja, ali ipak On dozvoljava pojedincima izbore i među anđelima i među ljudima. Isus je Očev Izabrani Čovjek i svi su pretpostavljeno izabrani u Njemu. Božje predznanje o događajima ne ograničava ljude na konačan pred-pisani spis. Svaki je od nas odgovoran za svoje misli i djela ([vidjeti Posebnu temu u Zah 1:3: Predestinacija \[kalvinizam\] nasuprot ljudske slobodne volje \[arminijanizam\]](#)).

4. Čovječanstvo, iako stvoreno prema Božjoj slici i oslobođeno od grijeha, izabralo je pobuniti se protiv Boga. Iako iskušavani od nadnaravnog posrednika ([vidjeti Posebnu temu dolje: Osobno zlo](#)), Adam i Eva bili su odgovorni za svoju voljnu okrenutost samima sebi. Njihova je pobuna pogodila čovječanstvo i Stvorenje. Mi smo svi potrebni Božjeg milosrđa i milosti za oboje i za naše zajedničko stanje u Adamu i za našu pojedinačnu voljnu pobunu.

5. Bog je osigurao sredstvo oprostjenja i obnove za palo čovječanstvo. Isus Krist, Božji jedinstveni Sin, postao je čovjek, živio je bezgriješnim životom, i posredstvom Njegove zamjenske smrti, platio kaznu za grijeh čovječanstva. On je jedini način za obnovu i zajedništvo s Bogom. Ne postoji nijedno drugo sredstvo spasenja osim kroz vjeru u Njegovo dovršeno djelo.

6. Svaki od nas mora osobno primiti Božju ponudu oprostjenja i obnove u Isusu. To je postignuto posredstvom voljnoga pouzdanja u Božja obećanja kroz Isusa i voljnim okretanjem od poznatoga grijeha ([vidjeti Posebnu temu dolje: Što znači "Primiti", "Vjerovati", "Ispovjediti se /Priznati", i "Pozvati se"?](#)).

7. Svakome je od nas potpuno oprosteno i obnovljeni smo temeljem našeg pouzdanja ([vidjeti Posebnu temu dolje: Vjera, povjerenje, pouzdanje \(pistis \[imenica\], pisteuō, \[glagol\], pistos \[pridjev\]\) u NZ-u](#)) u Krista i pokajanja ([vidjeti Posebnu temu dolje: Pokajanje u Novome zavjetu](#)) zbog grijeha. Međutim, dokaz za taj novi odnos vidljiv je u promijenjenome, te mijenjajućem, životu. Božji cilj za čovječanstvo nije jedino Nebo jednoga dana nego Kristo-sličnost sada. Oni koji su stvarno iskupljeni, bez obzira na povremeno griješenje, bit će stalno u vjeri i pokajanju kroz svoje živote.

8. Sveti Duh jeste "drugi Isus" ([vidjeti Posebnu temu dolje: Isus i Duh](#)). On je prisutan u svijetu kako bi vodio izgubljene Kristu i razvijao Kristo-sličnost u spašenima. Darovi Duha dati su prilikom spasenja. To su život i služba Isusa podijeljeni između Njegova Tijela, Crkve. Darovi koji su u osnovi stavovi i pobude Isusa moraju biti potaknuti plodom Duha. Duh je djelatno u našem vremenu kao što je On bio u biblijska vremena.

9. Otac je učinio uskrsloga Isusa Krista Sucem svega. On će se vratiti na Zemlju kako bi sudio svemu čovječanstvu. Oni koji su se pouzdali u Isusa i oni čija su imena zapisana u Janjetovoj Knjizi života primit će kod Njegova povratka svoja vječna proslavljena tijela. Oni će biti s Njim zauvijek. Međutim, oni koji su odbili odazvati se Božjoj istini bit će vječno odvojeni od radosti zajedništva s Trojedinim Bogom. Oni će biti osuđeni zajedno sa Sotonom i njegovim anđelima.

Ovo zasigurno nije potpuno ili cjelokupno ali nadam se da će vam dati teološki okus moga srca. Želim izjaviti:

“U biti—jedinstvo, prema van—sloboda, u svemu—ljubav.”

POSEBNA TEMA: NADAHNUĆE (INSPIRACIJA)

Ovo je tvrdnja vjere da je Bog bio djelatno uključen Svojim Duhom u objavljivanju Svojih djela, obećanja, i volje za čovječanstvo. To je “to” Božansko samo-objavljenje! Ovo samo-objavljenje nazvano je “otkrivenje”. Njegovo objavljivanje za buduće naraštaje nazvano je “nadahnuće”.

Jedina uporaba riječi “nadahnuće” u Bibliji je u 2. Timoteju poslanici 3:16 i doslovno znači “Bog je izdahnuo /izdisao”. Zabilježite “Pismo” u NZ-u uvijek upućuje na SZ (tj. 2. Tim 2:15 upućuje na Timotejev židovski odgoj). Zabilježite svrha Pisma je dvostruka:

1. mudrost što vodi k spasenju, 2. Timoteju poslanica 2:15
2. vježbanje u pravednosti, 2. Timoteju poslanica 2:16.

Zabilježite kako Evanđelje po Ivanu 5:39; 1. Poslanica Korinćanima 15:3-4; i 1. Petrova poslanica 1:10-12 vide SZ kao usmjeravanje prema Kristu. Osobno Isus potvrđuje to u Evanđelju po Luki 24:25-27! Duh je vodio SZ-ne pisce (usp. 2. Pt 1:20-21). Crkva je prihvatila kanon ([vidjeti Posebnu temu dolje: Kanon](#)) SZ-a. Oni su ga vidjeli kao potpuno nadahnutoga (usp. Mt 5:17-19). Međutim, oni su također shvatili kako je NZ, što sadrži Isusove riječi i djela, bio konačno otkrivenje (usp. Mt 5:21-48; Heb 1:1-2). Isus je puno, konačno, i dovršeno otkrivenje YHWH (usp. Iv 1:1-5.14; Kol 1:15-16). On ispunjava SZ-na obećanja o Mesiji (tj. Mt 26:31.56; 14:27.49; Lk 20:17; Iv 12:14-16; 13:18; 15:25; 17:12; 19:24-36; Djela 1:16; 3:18.21-26; 4:25-28).

Duh mora otvoriti um i srce prije negoli netko može razumjeti (usp. Djela 8:34-35; 13:27). Duh je vodio biblijske pisce da u ljudskim riječima, idiomima, i slikovitim prikazima izraze istine Božje samo-objave u Isusu (usp. Iv 14:26; 15:26-27; 1. Kor 2:10-11.13-16).

Dobra kratka raspra je u *Christian Theology*, 2. izdanje, str. 224-245 od Millarda J. Ericksona.

Također dobra raspra o književnome postupku “usmeno” utemeljenoga društva prema pisanim spisima nalazi se u *The Lost World of Scripture* (2013) od Johna H. Waltona i D. Brent Sandya.

POSEBNA TEMA: OSOBNO ZLO

I. SOTONA JE VRLO TEŠKO PITANJE

- A. SZ ne otkriva izvornog neprijatelja dobru, nego Slugu YHWH koji nudi čovječanstvu drugu mogućnost i optužuje čovječanstvo za nepravednost (A. B. Davidson, *Old Testament Theology*, str. 300-306).
- B. Zamisao osobnoga izvornog neprijatelja Boga razvijala se unutar-biblijske (nekanonske) književnosti pod utjecajem perzijske religije (*Zoroastrijanizam*). Ova je, zauzvrat, imala veliki utjecaj na rabinski judaizam (tj. izgnanstvo Izraela u Babilon, Perziju).
- C. NZ razvija SZ-ne teme u iznenađujuće krutim, ali odabranim, skupinama.

Ako netko pristupi proučavanju zla s gledišta biblijske teologije (proučavanje svake Knjige ili pisca ili književne vrste i zasebno opisano) onda su otkrivena vrlo različita gledišta zla.

Ako, međutim, netko pristupi proučavanju zla s ne-biblijskoga ili posebno-biblijskoga pristupa svjetskim religijama ili istočnjačkim religijama tada je većina NZ-noga razvitka pretkazana u perzijskom dualizmu i grčko-rimskome spiritizmu.

Pod pretpostavkom da je netko odan Božanskome autoritetu Pisma (kao što sam ja!), onda NZ-ni razvitak mora biti viđen kao napredujuće otkrivenje. Kršćani se moraju čuvati od dopuštajućega židovskog folkloru ili engleske književnosti (tj. Dantea, Miliona) kako bi unaprijedili razjašnjenje zamisli. U ovome području otkrivenja postoje dakako tajnovitosti i dvosmislenosti. Bog je odabrao ne otkriti sve vidove zla, njegovo podrijetlo ([vidjeti Posebnu temu dolje: Lucifer](#)), njegovu svrhu, ali On je otkrio njegov poraz!

II. SOTONA U STAROME ZAVJETU

Izgleda da se u SZ-u pojam Satan [Sotona] (BDB 966, KB 1317) ili “optužitelj” odnosi na tri izdvojene skupine:

- A. ljudski optužitelji (1. Sam 29:4; 2. Sam 19:22; 1. Kr 11:14.23.25; Ps 109:6.20.29)

- B. anđeoski optužitelji (Br 22:22-23; Zah 3:1):
1. Anđeo Gospodinov – Knjiga Brojeva 22:22-23
  2. Sotona – 1. Knjiga Ljetopisa 21:1; Job 1 - 2; Knjiga proroka Zaharije 3:1
- C. demonski (moguće Sotona) optužitelji (1. Kr 22:21; Zah 13:2).

Samo je kasnije u međuzavjetnome razdoblju zmija iz Knjige Postanka 3 poistovjećena sa Sotonom (usp. Knjiga mudrosti 2:23-24; 2. Hen 31:3), i čak je kasnije to postala rabinska mogućnost (usp. *Sot* 9b i *Sanh.* 29a). “Sinovi Božji” iz Knjige Postanka 6 postaju anđeli u 1. Henokovoj 54:6. Oni postaju podrijetlo zla u rabinskoj teologiji. Spominjem ovo, ne da bih branio ovu teološku ispravnost, nego kako bih pokazao njen razvitak. U NZ-u ove SZ-ne djelatnosti bile su dodane anđeoskome, utjelovljenom zlu (tj. Sotoni) u 2. Poslanici Korinćanima 11:3; Knjizi Otkrivenja 12:9.

Podrijetlo poosobljenoga zla teško je ili nemoguće (ovisno o vašoj točki gledišta) odrediti iz SZ-a. Jedan razlog za to je Izraelov jak monoteizam (usp. 1. Kr 22:20-22; Prop 7:14; Iz 45:7; Am 3:6). Sva uzročnost bila je pripisana YHWH-i kako bi se pokazala Njegova jedinstvenost i prvenstvo (usp. Iz 43:11; 44:6.8.24; 45:5-6.14.18.21.22).

Izvori mogućih obavijesti su: (1) Knjiga o Jobu 1 - 2, gdje je Satan jedan od “sinova Božjih” (tj. anđela) ili (2) Knjiga proroka Izaije 14; Ezekiel 28, gdje su častohlepni bliskoistočni kraljevi (Babilona i Tira) korišteni za slikovit prikaz ponosa Sotone (usp. 1. Tim 3:6). Ja imam pomiješane osjećaje glede toga pristupa. Ezekiel koristi metafore Edenskoga vrta ne samo za kralja Tira kao Sotone (usp. Ez 28:12-16), nego i za kralja Egipta kao Stabla spoznaj dobre i zla (Ez 31). Međutim, Knjiga proroka Izaije 14, posebice stihovi 12-14, izgleda opisuju anđeosku pobunu kroz ponos. Ako nam je Bog želio otkriti posebnu narav i podrijetlo Sotone ovo je vrlo neizravan način i mjesto za napraviti to ([vidjeti Posebnu temu dolje: Lucifer](#)). Moramo se čuvati stremjenja sustavne teologije da uzme male, višeznačne dijelove različitih svjedočanstava, autora, knjiga, i književnih vrsta te ih spaja kao dio jedne Božanske slagalice.

III. SOTONA U NOVOME ZAVJETU

Alfred Edersheim (*The Life and Times of Jesus the Messiah*, tom 2, dodaci XIII [str. 748-763] i XVI [str. 770-776]) kaže da je rabinski judaizam bio pretjerano pod utjecajem perzijskoga dualizma i demonškoga nagađanja. U ovome području rabini nisu dobar izvor za istinu. Isus se korjenito razišao od učenja Sinagoge. Ja mislim da je rabinska zamisao anđeoskog posredovanja (usp. Djela 7:53) i protivljenja davanja Zakona Mojsiju na brdu Sinaj otvorila vrata zamisli o arkandeoskome neprijatelju YHWH-i kao i čovječanstvu. Postoje dva velika boga iranskoga dualizma (Zoroaster):

1. *Ahura Mazda*, kasnije nazvan *Ormuzd*, koji je bio big stvoritelj, dobar bog
2. *Angra Mainyu*, kasnije nazvan *Ahriman*, uništavajući duh, zao bog.

Oni su se borili za vrhovnu vlast sa Zemljom kao bojnim poprištem. Ovaj se dualizam razvio u judaistički ograničeni dualizam YHWH i Sotone.

Sigurno postoji napredujuće otkrivenje u NZ-u kao što je razvitak zla, ali ne kao razrada rabinske tvrnje. Dobar primjer ove razlike je “rat u Nebu”. Pad Sotone (Đavla) je logička neizbježnost, ali osobitosti nisu date ([vidjeti Posebnu temu dolje: Pad Sotone i njegovih anđela](#)). Čak i ono što je dato prekriveno je apokaliptičkim žanrom (usp. Otk 12:4.7.12-13). Iako je Sotona (Đavao) pobijeden i prognan na Zemlju, on još uvijek djeluje kao sluga YHWH (usp. Mt 4:1; Lk 22:31-32; 1. Kor 5:5; 1. Tim 1:20).

U ovome području moramo zauzdati našu radoznalost. Postoje osobne sile kušnje i zla, ali postoji ipak samo jedan Bog i čovječanstvo je još uvijek odgovorno za njegove /njene odabire. Postoji duhovna borba, i prije i poslije spasenja. Pobjeda može jedino doći i ostati u i kroz Trojedinoga Boga. Zlo je bilo pobijedeno i ono će biti uklonjeno (usp. Otk 20:10)!

POSEBNA TEMA: ŠTO ZNAČI “PRIMITI”, “VJEROVATI”, “ISPOVJEDITI SE /PRIZNATI”, I “POZVATI SE”?

Kao evanđeoski Veliki nalog uskrsloga Gospodina, Evanđelje po Mateju 28:18-20 ima za mene prvenstvenu važnost. Moje protestantstvo zahtijeva osobni susret s Bogom kroz Krista. Uvijek sam razmišljao što “učiniti učenicima” znači. Obično one kršćanske skupine koje naglašavaju model početnoga osobnog susreta govore o:

1. “primanju” – Evanđelje po Ivanu 1:12
2. “vjerovanju” – Evanđelje po Marku 1:15; Ivanu 3:16.18.36; 6:40; 11:25-26; Djela apostolska 10:43

3. “ispovjediti se” /“priznati” – Evanđelje po Mateju 10:32; Luki 12:8; Ivanu 9:22; 12:42; 1. Timoteju poslanica 6:12; 1. Ivanova 2:23; 4:15

4. “pozvati se” – Poslanica Rimljanima 10:9-13

ali Veliki nalog koristi “učiniti učenicima” i “učiti ih vršiti sve što sam Ja učio vas”. Isusova raspra o vratima (početni osobni susret) i uskome putu (dnevno pobožno življenje) u Evanđelju po Mateju 7:13-14; Luki 13:24 dala mi je ključnu teološku zamisao – spasenje je proces ([vidjeti Posebnu temu dolje: Grčka glagolska vremena upotrijebljena za opis spasenja](#)). Ono započinje s mehanizmom “susreta” ali nije točno jasno kako je to učinjeno! Zasižno to je početno vabljenje Duha (Iv 6:44.65) i osjećaj osobnoga grijeha i duhovne potrebe, sastavljeno od voljnosti za pokajanjem i vjerovanjem (usp. Mk 1:15; Djela 2:38; 3:16.19; 20:21; 26:20). Ovaj početni susret (aha trenutak) mora potom ishoditi u Kristo-sličnome životu (usp. Rim 8:28-30; 2. Kor 3:18; Gal 4:19; Ef 1:4; 2:10; 4:13; 1. Sol 3:13; 4:3; 5:23; 2. Sol 2:13; Tit 2:14; 1. Pt 1:15). Opravdanje i posvećenje ne mogu, ne smiju, biti odvojeni! Došao sam do uvjerenja da zrelo spasenje mora uključivati:

1. pokajanje, početno i stalno ([vidjeti Posebnu temu u Dn 9:13: Pokajanje u Starome zavjetu i vidjeti Posebnu temu: Pokajanje u Novome zavjetu](#))
2. vjeru /pouzdanje /uvjerenje, početno i stalno ([vidjeti Posebnu temu: Vjera, uvjerenje, ili pouzdanje \[imenica, glagol, pridjev, u NZ-u\]](#))
3. ustrajnost kroz život ([vidjeti Posebnu temu dolje: Ustrajnost](#)).

Kao što to ja vidim, postoje dvije opasnosti:

1. pre naglašeno početno spasenje što vidi spasenje kao kartu za Nebo na kraju života ili polica osiguranja nepovezana s odabirima dnevnoga načina života
2. pre naglašeni put kao proces gdje pitanje postaje “hoće li moja dobra djela prevagnuti moja loša djela?” (oblik djela pravednosti).

Spasenje je:

1. osoba kojoj se daje dobrodošlica (Isus)
2. istine o toj osobi kojima se mora vjerovati (Biblija)
3. život kao da živi ta osoba (Kristo-sličnost).

Spasenje je besplatni dar (Rim 3:24; 6:23) Božjega milostivoga, Kristom dovršenoga djela, i vodstvo Duha. Kršćanski život također je dar milosti koji mora biti priman dnevno. Ovdje je teološko pitanje: “Kako netko prima /vjeruje /poziva se /ispovijeda se ili priznaje” Molim vas pogledajte sljedeće bilješke i Posebne teme:

1. primiti – [vidjeti bilješku u Evanđelju po Ivanu 1:12](#)
2. vjerovati – [vidjeti Posebnu temu u Knjizi proroka Danielu 6:23: Povjerenje, pouzdanje, vjera, i vjernost u Starome zavjetu \(תָּמַא\)](#)
3. ispovijed /priznanje – [vidjeti Posebnu temu dolje: Ispovijed /Priznanje](#)
4. pozvati se – [vidjeti bilješke u Poslanici Rimljanima 10:9-13](#).

Spasenje su “vrata” (početni osobni susret) i put (dnevno pobožno življenje). Ovo ne može biti odvojeno ili okrenuto u vremenu! Uobičajen ishod spasenja je:

1. Kristo-sličnost (usp. Rim 7:1; 8:28-30; 2. Kor 3:18; Gal 4:19; Ef 1:4; 2:10; 4:13; 1. Sol 3:13; 4:3; 5:23; 2. Sol 2:15; 1. Pt 1:15)
2. služenje (usp. Mt 25:31-46).

“Samo vjeruj, samo vjeruj” ili “čini bolje” su neprimjerene izjave.

Ja procjenjujem kako je razlog za ovu Posebnu temu moj sukob u evangeliziranju među pravoslavnom ili katoličkom populacijom. Susreo sam toliko mnogo ljudi koji očito poznaju i ljube Isusa ali ne odgovaraju na “moja pitanja” na način za koji osjećam da je zadovoljavajući. Ali mislim kako je poteškoća s mojim predajama. Tvrditi kako netko mora moliti “molitvu grješnika”, kad to nije naglasak u NZ-u, pokazuje teološku predrasudu. Ja vjerujem u neophodnost mehanizma susreta, ali moram proširiti svoje vlastito razumijevanje što to uključuje. Izjava osobe o vjeri i plodu načina života uzima prednost nad izvjesnom metodologijom ili teološkom građom.

Samo teološka strana o “plodu”. Moje razumijevanje toga dolazi od Isusova dva odlomka:

1. Propovijedi na gori – Evanđelje po Mateju 7:13-23
2. usporedbi o tlima – Evanđelje po Mateju 13:1-24; Marku 4:1-20; Luki 8:4-15.

“Plod” nije način da se bude spašen nego dokaz istinskoga preobraćenja (usp. Jak 2:14-26). Nema ploda, nema korijena! Vječni život ima vidljive osobine!

Još jedna teološka strana nekih od neprimjerenih *proof-text* metoda korištenih od evangelizatora:

1. korištenje Knjige Otkrivenja 3:20 kao poziva na početno spasenje kad je to dio pisama sedmerim crkvama (Otk 2 - 3)
2. korištenje “rimske ceste” kao “toga” puta da se bude spašen. Prva tri stiha:
  - a. Poslanica Rimljanima 3:23

b. Poslanica Rimljanima 6:23

c. Poslanica Rimljanima 5:8

sažimaju poruku Evanđelja, ali ne postoji stih o “susretu” u književnoj jedinici Poslanice Rimljanima, poglavljima 1 – 8, tako da skaćemo na sljedeću književnu jedinicu o “zašto Izrael nije povjerovao Evanđelju?” (Rim 9 - 11) i navodima u Rimljanima 10:9-13 kao zaključnome činu u “tome” naumu spasenja.

Neki čak tvrde da zbog Rimljanima 10:9-13, to mora biti izgovorena molitva (tj. Rim 10:9).

3. ili kao što sam spomenuo u ovoj Posebnoj temi, mi činimo “molitvu grješnika” (što vjerojatno dolazi iz usporedbe o farizeju i grješniku, usp. Lk 18:9-14) “tim” modelom za spasenje svih.

Ponovno, ja želim potvrditi neophodnost mehanizma “susreta” ali mislim da postoje mnogi načini:

1. poseban trenutak otkrivenja (tj. navođenje vjerovanja)
2. poseban trenutak štovanja (tj. slušanje svjedočanstva ili pjevanje himne)
3. životne krize
4. susret u snu
5. jamačno je molitva pravovaljani način
6. i mnogu drugi načini.

Bog gleda na najmanji odaziv kako bi nas preplavio Svojom milošću i spasenjem!

Spasenje je volja Božja za sve ljude (usp. Iv 1:12; 3:16; 1. Tim 2:4; 4:10; Tit 2:11; 2. Pt 3:9; 1. Iv 2:2; 4:14) stvorene na Njegovu sliku za zajedništvo ([vidjeti Posebnu temu u Dn 9:15: YHWH-in vječni iskupiteljski naum](#)). Isusov život, učenja, i smrt platili su kaznu za ljudski grijeh i pobunu (usp. Rim 1 - 3). Sad “čija god želja, “itko tko”, “svi”, “koliko god” postaje otvoreni poziv! Vabljenje Duha dozvoljava palim ljudima shvatiti njihovu potrebu, shvatiti Božju opskrbu u Isusu, a to isto tako zahtijeva: (1) osobnu, konačnu odluku (tj. dragovoljni odabir) i (2) promjenu načina života.

Evanđelje nije teško, zamršeno, ili zbunjujuće nego dostupno, razumljivo, i otvoreno za sve! Učenici su oni koji:

1. slušaju
2. razumiju
3. odazivaju se
4. poslušaju
5. nastavljaju ([vidjeti Posebnu temu dolje: Ustrajnost](#)).

Neka bi Bog oprostio denominacijskoj oholosti i ograničenjima što su stvorili ljudi, ali isto tako neka bude “ekskluzivistički skandal” Evanđelja po Ivanu 10:1-8; 14:6; Djela apostolskih 4:12; 1. Timoteju poslanice 2:5 naviješten svima! Svi mogu doći i oni mogu doći na različite načine, ali oni svi moraju doći kroz Isusa i živjeti za Njega (tj. biti promijenjeni, usp. Mt 28:20)! Postoje samo jedna vrata ali ona su širom otvorena (usp. Djela 14:27; Kol 4:3; Otk 3:7-8) – “koliko god”, “čija god želja”, “svi koji” žele ući!

POSEBNA TEMA: VJERA, POVJERENJE, ILI POUZDANJE (*Pistis* [IMENICA], *Pisteuō*, [GLAGOL], *Pistos* [PRIDJEV]) U NZ-u

- A. To je veoma važan pojam u Bibliji (usp. Heb 11:1.6). Bio je subjekt Isusova ranoga propovijedanja (usp. Mk 1:15). Postoje najmanje dva zahtjeva Novoga saveza: pokajanje i vjera (usp. Mk 1:15; Djela 3:16.19; 20:21).
- B. Njegova etimologija
1. Pojam “vjera” u SZ-u znači odanost, vjernost, ili pouzdanost i bio je opis Božje naravi, ne naše.

2. Dolazi iz hebrejskoga pojma (*emun, emunah*, BDB 53, tj. Hab 2:4), što znači “biti siguran ili trajan”. Spasavajuća vjera je:
  - a. osoba kojoj se daje dobrodošlica (tj. osobno pouzdanje, vjera, usp. E.1., dolje)
  - b. istine koje se vjeruju o toj osobi (tj. Pismo, usp. E.5., dolje)
  - c. življenje života kao ta osoba (tj. Kristo-sličnost).
- C. Njegova SZ-na uporaba

Mora biti naglašeno da Abrahamova vjera nije bila u budućega Mesiju, nego u Božje obećanje da će imati dijete i potomstvo (usp. Post 12:2; 15:2-5; 17:4-8; 18:14; Rim 4:1-5). Abraham se odazvao tome obećanju pouzdavajući se u Boga ([vidjeti Posebnu temu Dn 6:23: Povjerenje, pouzdanje, vjera, i vjernost u Starome zavjetu \[782\]](#)) i u Njegovu riječ. On je ipak imao sumnje i poteškoće s ovim obećanjem, koje je uzelo trinaest godina da bude ispunjeno. Njegova je nesavršena vjera, međutim, bila prihvaćena od Boga. Bog je voljan raditi s neispravnima ljudskim bićima koji se odazivlju Njemu i Njegovim obećanjima u vjeri, čak iako je ta vjera veličine gorušičinog sjemena (usp. Mt 17:20) ili mješovita vjera (usp. Mk 9:22-24).
- D. Njegova NZ-na uporaba

Pojam “povjerova” iz grčkoga je pojma (*pisteuō*) koji također može biti preveden “povjerenje”, “vjera”, ili “pouzdanje”. Primjerice, IMENICA se ne pojavljuje u Evanđelju po Ivanu, ali GLAGOL je korišten često. U Evanđelju po Ivanu 2:23-25 postoji neizvjesnost o iskrenosti predanosti mnoštva Isusu iz Nazareta kao Mesiji. Ostali primjeri ove površne uporabe pojma “povjerenje” su u Ivanu 8:31-59 te Djelima apostolskim 8:13.18-24. Istinska biblijska vjera više je od početnoga odaziva. Ona mora biti slijeđena tijekom učenja (usp. Mt 13:20-22.31-32; 28:19-20).
- E. Njegova uporaba s PRIJEDLOGOM
  1. *eis* znači “u”. Ova jedinstvena građa naglašava da vjernici stavljaju svoje pouzdanje /vjeru u Isusa:
    - a. u Njegovo Ime (Iv 1:12; 2:23; 3:18; 1. Iv 5:13)
    - b. u Njega (Iv 2:11; 3:15.18; 4:39; 6:40; 7:5.31.39.48; 8:30; 9:36; 10:42; 11:45.48; 17:37.42; Mt 18:6; Djela 10:43; Fil 1:29; 1. Pt 1:8)
    - c. u Mene (Iv 6:35; 7:38; 11:25.26; 12:44.46; 14:1.12; 16:9; 17:20)
    - d. u Sina (Iv 3:36; 9:35; 1. Iv 5:10)
    - e. u Isusa (Iv 12:11; Djela 19:4; Gal 2:16)
    - f. u Svjetlo (Iv 12:36)
    - g. u Boga (Iv 14:1)
  2. *en* znači “u” kao u Ivanu 3:15; Marku 1:15; Djelima apostolskim 5:14
  3. *epi* znači “u” ili na, kao u Mateju 27:42; Djelima apostolskim 9:42; 11:17; 16:31; 22:19; Poslanici Rimljanima 4:5.24; 9:33; 10:11; 1. Timoteju poslanici 1:16; 1. Petrovoj 2:6
  4. PADEŽ DATIV bez PRIJEDLOGA kao u Poslanici Galaćanima 3:6; Djelima apostolskim 18:8; 27:25; 1. Ivanovoj poslanici 3:23; 5:10
  5. *hoti*, što znači “povjerovati da”, daje sadržaj u što povjerovati:
    - a. Isus je Svetac Božji (Iv 6:69)
    - b. Isus je Ja Jesam (Iv 8:24)
    - c. Isus je u Ocu i Otac je u Njemu (Iv 10:38)
    - d. Isus je Mesija (Iv 11:27; 20:31)
    - e. Isus je Božji Sin (Iv 11:27; 20:31)
    - f. Isus je bio poslan od Oca (Iv 11:42; 17:8.21)
    - g. Isus je jedno s Ocem (Iv 14:10-11)
    - h. Isus je došao od Oca (Iv 16:27.30)
    - i. Isus je Sebe poistovjetio u Očevu zavjetnome Imenu, “Ja Jesam” (Iv 8:24; 13:19)
    - j. mi ćemo živjeti s Njim (Rim 6:8)
    - k. Isus je umro i ponovo bio uzdignut (1. Sol 4:14).

POSEBNA TEMA: POKAJANJE U NOVOME ZAVJETU

Pokajanje (zajedno s vjerom) zavjetni je zahtjev oba i Staroga zavjeta (*Nacham*, BDB 636, npr. Joel 2:13-14; *Shuv*, BDB 996, npr. 1. Kr 8:47.48; Ez 14:6; 18:30; Joel 2:12-14; Zah 1:3-4) i Novoga zavjeta:

1. Ivan Krstitelj (Mt 3:2; Mk 1:4; Lk 3:3.8)
2. Isus (Mt 4:17; Mk 1:15; Lk 5:32; 13:3.5; 15:7; 17:3)
3. Petar (Djela 2:38; 3:19; 8:22; 11:18; 2. Pt 3:9)
4. Pavao (Djela 13:24; 17:30; 20:21; 26:20; Rim 2:4).

Ali što je pokajanje? Je li to tuga? Je li to prestanak grijeha? Najbolje poglavlje u NZ-u za razumijevanje različitih suzvučja ove zamisli jeste 2. Poslanica Korinćanima 7:8-11, gdje su upotrijebljena tri povezana, ali različita, grčka pojma:

1. “tuga” (*lupē*, usp. stihove 8 [dva puta].9 [tri puta].10 [dva puta].11). To znači žalovanje ili jad i ima teološki neutralni suzvuk
2. “pokajanje” (*metanoēō*, usp. stihove 9.10). To je složenica od “nakon /poslije” i “um”, što podrazumijeva novi um, novi način razmišljanja, novi stav prema životu i Bogu. To je istinsko pokajanje
3. “žaljenje” (*metamelomai*, usp. stihove 8 [dva puta].10). To je složenica od “nakon /poslije” i “briga /skrb”. Upotrijebljena je za Judu u Evanđelju po Mateju 27:3 i Ezava u Poslanici Hebrejima 12:16-17. Podrazumijeva žaljenje nad posljedicama, ne nad djelovanjima.

Pokajanje i vjera zahtijevana su zavjetna djelovanja (usp. Mk 1:15; Djela 2:38.41; 3:16.19; 20:21). Postoje neki tekstovi koji podrazumijevaju kako Bog daje pokajanje (usp. Djela 5:31; 11:18; 2. Tim 2:25). Ali većina tekstova vidi ovo kao neophodnost ljudskoga zavjetnoga odaziva Božjoj ponudi besplatnoga spasenja.

Odredbe oba i hebrejskoga i grčkoga pojma zahtijevaju shvaćanje punoga značenja pokajanja. Hebrejski zahtijeva “promjenu djelovanja”, dok grčki zahtijeva “promjenu uma”. Spašena osoba prima novi um i srce. Ona misli drukčije i živi drukčije. Umjesto: “Što je u tome za mene?” pitanje je sad: “Što je Božja volja?” Pokajanje nije emocija što se gubi ili potpuna bezgrješnost, nego novi odnos sa Svetim Bogom koji mijenja vjernika napredujuće u svetoga.

POSEBNA TEMA: ISUS I DUH

Postoji tečnost između djela Duha i Sina. G. Campbell Morgan je rekao kako je najbolje ime za Duha “drugi Isus” (međutim, oni su različite, vječne Osobe). Slijedi kratki pregled usporedbe djela i naslova Sina i Duha:

1. Duh je nazvan “Duh Isusa” ili slični izričaji (usp. Rim 8:9; 2. Kor 3:17; Gal 4:6; 1. Pt 1:11)
2. obojica su nazvani istim pojmovima:
  - a. “istina”:
    - 1) Isus (Iv 14:6)
    - 2) Duh (Iv 14:17; 16:13)
  - b. “zagovornik”:
    - 1) Isus (1. Iv 2:1)
    - 2) Duh (Iv 14:16.26; 15:26; 16:7)
  - c. “Svet”:
    - 1) Isus (Mk 1:24; Lk 1:35; Djela 3:14; 4:27.30)
    - 2) Duh (Lk 1:35)
3. obojica su uvijek prisutni u vjernicima:
  - a. Isus (Mt 28:20; Iv 14:20.23; 15:4-5; Rim 8:10; 2. Kor 13:5; Gal 2:20; Ef 3:17; Kol 1:27)
  - b. Duh (Iv 14:16-17; Rim 8:9.11; 1. Kor 3:16; 6:19; 2. Tim 1:14)
  - c. Otac (Iv 14:23; 2. Kor 6:16)
4. zadatak Duha je dovoditi svjedoke Isusu (usp. Iv 15:29; 16:13-15).

POSEBNA TEMA: KANON

- A. Protestantски kanon sadrži sve nadahnute Knjige – Kanon je zaključen! (Juda stih 3):
1. prihvaćen SZ od Židova
  2. dvadeset i sedam Knjiga u NZ-u (napredujući povijesni proces).
- B. Autori Novoga zavjeta povezani s Isusom ili apostoli (napredujući povijesni proces):
1. Jakov i Juda s Isusom (Njegova polu-braća)
  2. Marko s Petrom (preokrenuo je njegove propovijedi u Rimu u Evanđelje)
  3. Luka s Pavlom
  4. tradicionalni Židovi s Pavlom.
- C. Teološko jedinstvo s apostolskim učenjem (kasnije “pravilo vjere”):
1. zbog pojavka hereze (tj. adopcionizam, gnosticizam, marcionizam, i montanizam)
  2. zbog odgođenoga Drugoga dolaska
  3. zbog smrti dvanaest apostola.
- D. Stalno i moralno promijenjeni životi slušatelja.
- E. Opća suglasnost ranih crkava, kroz suglasnost širega zemljopisnog i različitoga kulturološkog okvira, prije negoli su glavni crkveni koncili mogli biti viđeni u ranim popisima kanonskih Knjiga:
1. Origen (185.-254.) tvrdi kako su postojala četiri Evanđelja i Poslanice apostola
  2. Muratorijski fragment datiran između godine 180.-200. iz Rima (jedina preslika danas dostupna oštećena je, kasni latinski tekst). On popisuje istih 27 Knjiga protestantskoga NZ-a (ali dodaje Petrovu Apokalipsu i Pastir Herme)
  3. Euzebije Cezarejski (265.-340.) uveo je trostruku oznaku (kao što je učinio i Origen) za opis kršćanskih spisa: (1) “primljeno” te time prihvaćeno; (2) “osporavano” te time azlike među crkvama; i (3) “lažno” te time neprihvatljivo i ne smije biti čitano u crkvama. One u osporavanim skupinama bile su: Jakovljeva poslanica, Judina, 2. Petrova, i 2. i 3. Ivanova poslanica
  4. Cheltenhamov popis (na latinskome) iz Sjeverne Afrike (godine 360.) ima istih 27 Knjiga (osim Poslanice Hebrejima, Jakovljeve, i Judine [Hebrejima poslanica nije posebice spomenuta, ali može biti uključena u Pavlova pisma]), kao protestantski NZ, ali u neobičnome poretku
  5. Atanazijevo Uskršnje pismo iz godine 367. prvo je što popisuje istih 27 Knjiga kao protestantski NZ bez dodataka
  6. zamisao i sadržaji autoritativnoga popisa o jedinstvenosti Knjiga bio je povijesni i teološki napredak.
- F. Predloženo za čitanje:
1. *The Canon of the New Testament* od Bruca Metzgera, izdavač *Oxford Press*
  2. Članci o Kanonu u *Zondervan Pictorial Bible Encyclopedia*, tom 1. str. 709-745
  3. *Introduction to the Bible* od Williama E. Nixa i Normana Geislera, izdavač *Moody Press*, 1968. (posebice karta na str. 22)
  4. *Holy Writings - Sacred Text: The Canon in Early Christianity* od Johna Bartona, izdavač *Westminster John Knox Press*, 1997.
- G. Stari i Novi zavjet jedine su književne produkcije Drevnoga Bliskog Istoka što su bile kanonizirane kao posebni Dolazak i otkrivenje Božanskih svrha. Ne postoje nikakvi drugi religijski popisi što se razlikuju između kanonskih (tj. autoritativnih) nasuprot ne-kanonskih religijskih pisanja.

Kako, zašto, i kad su se ti povijesni procesi dogodili?:

1. Je li to bilo odlukama crkvenih koncila trećega i četvrtoga stoljeća naše ere?
2. Je li to bilo uporabom kršćanskih pisaca drugoga stoljeća?
3. Je li to bilo od crkava kasnoga prvog - do četvrtoga stoljeća?

POSEBNA TEMA: LUCIFER (iz Knjige proroka Izaije 14:12)

Pojam hebrejskoga NOMINATIVA MUŠKOGA RODA je לילל (BDB 237, KB 245). Ovaj je oblik nađen jedino ovdje u SZ-u. Korijen GLAGOLA, ללל može značiti:

1. “sjati”, moguće upućivanje na Mlađaka ili Danicu, jutarnju zvijezdu
2. “biti hvastav”, ili “hvaliti”, od čega smo dobili Aleluja psalme (tj. psalme hvaljenja).

KB spominje nekoliko mogućnosti kao podrijetlo ovoga korijena:

1. iz ugaritskoga korijena, *hll*
2. iz arapskoga korijena, polumjesec Mlađaka
3. iz hebrejskoga korijena, neizvjesno, ali vjerojatno upućuje na jutarnju zvijezdu Danicu (“sin osvita”)
4. iz latinskoga, “Lucifer” upućuje na Danicu (tj. doslovno “svjetlonoša”).

Sav naglasak naslova jeste taj da je ovo nebesko svjetlo brzo potisnuto od jutarnjega svjetla. Njegov sjaj je kratkotrajan! Postoji novi, sjajni, i bolji dolazak svjetla!

Izaija 14:12: “ti” Naredna dva retka stiha Izaije 14:12 očito upućuju na zemaljskoga kralja Asirije ili Babilona (usp. Iz 14:16-17). Slika spjeva (Iz 14:4-21) uzeta je iz kanaanske mitologije (posebice stihovi 13-14), što je poznato iz pločica iz Raš Šamre nadnevka iz petnaestoga stoljeća prije Krista nađenih kod grada Ugarita.

Pojmovi “zvijezdo jutra” (*Helal*) i “osvita” (*Šabar*) oba su imena božanstava u kanaanskoj mitologiji, kao što je planina bogova na sjeveru (planina Safon, usp. Ps 48:2; Iz 14:13). Isto je tako naslov za božanstvo, “Previšnji”, uobičajen u ugaritskim spjevovima i upućuje na *Baal Šamima* (“Gospodar neba”). U kanaanskoj mitološkoj poeziji *Helal*, niži bog, pokušava prigrabiti silu, ali je poražen. Ovo stoji iza Izaijine slike oholosti istočnjačkoga vladodršca.

Ovaj je opis ponosa, oholosti kralja Bliskoga Istoka proširen iz Knjige proroka Izaije 14:8-11. Jedino stih 12, uzet doslovno slijedeći Vulgatu, i manjak znanja o ugaritskoj književnosti može koristiti ovaj okvir kao upućivanje na pobunjenoga anđeoskog vođu. Vidjeti Knjigu proroka Izaije 14, Okvirni uvidi, B.

Izaija 14:13-14 Ova dva stiha pokazuju bahatost i ponos kraljeva Drevnoga Bliskog Istoka:

1. “Ja ću se popeti na...”, BDB 748, KB 828, *Qal* IMPERFEKT
2. “Ja ću podići svoje prijestolje...”, BDB 926, KB 1202, *Hiphil* IMPERFEKT
3. “ja ću sjesti na...”, BDB 442, KB 444, *Qal* IMPERFEKT
4. “Ja ću se popeti iznad...”, isti GLAGOL kao #1
5. “Ja ću učiniti sebe poput...”, BDB 197, KB 225, *Hiphil* IMPERFEKT.

Bahatost i ponos srž su paloga ljudskog duha. YHWH jedinstveno osuđuje ovo ljudsko samoproglašenje božanstvom!

Postojalo je vrijeme kad sam mislio da su Knjige proroka Izaije 14 i Ezekiel 28 prikrivene reference na pad Sotone. Međutim, Biblija naslovljava oba od ovih poglavlja ljudskim kraljevima Drevnoga Bliskog Istoka (tj. Tir, Babilon). Smjeranja i slika uzeti su i iz Knjige Postanka 1 – 3 i iz ugaritske mitologije. To sam vidio jasno kad sam zabilježio kako Ezekiel 31 koristi sliku Postanka za opis faraona kao “stabla spoznaje dobra i zla”.

Mi želimo znati podrijetlo Sotone. Knjiga proroka Izaije 14 nam izgleda govori o njemu ali zabilježite Izaiju 14:9-12.15-20! Svrha i podrijetlo osobnoga zla mora ostati tajnovitost!

POSEBNA TEMA: PAD SOTONE I NJEGOVIH ANĐELA (iz Knjige Otkrivenja 12:4)

Otkrivenje 12:4 “njegov rep pomete trećinu nebeskih zvijezda i baci ih na zemlju” Zato jer je pojam “nebeskih zvijezda” korišten vrlo često u SZ-u kako bi uputio na Božje svete (usp. Post 15:5; Jer 33:22; Dn 12:3), neki su pretpostavili da to upućuje na svete, ali okvir vjerojatno upućuje na anđele (usp. Dn 8:10; 2. Pt 2:4; Juda, stih 6). Padajući anđeli (tj. slika padajućih zvijezda) uobičajeni su motiv u židovskoj međuzavjetnoj apokaliptičkoj književnosti (tj. 1. Henokova).

Sotona ([vidjeti Posebnu temu u Zah 3:1: Sotona](#)) ocrtan je s anđelima u Nebu pred Bogom u Knjizi o Jobu 1 - 2 i Knjizi proroka Zaharije 3. On je moguće bio “pokrivajući kerubin” (usp. Ez 28:12-18). Ovaj opis, koristeći metafore iz Vrta Eden, ne odgovara kralju Tira, nego kraljevu ponosu i oholosti oponašanoga Sotone (ja postajem više i više uznemiren s ovim pristupom jer je u Knjizi proroka Ezekiel 31, kralj Egipta opisan kao stablo spoznaje dobra i zla. Ezekiel redovito koristi pojmove Edena za opis kraljeva). U SZ-u Sotona nije neprijatelj Boga, nego čovječanstva (usp. Otk 12:10). Sotona nije bio stvoren zao nego se razvio u glavnog neprijatelja svega dobrog i svetog (usp. A. B. Davidsonovu *An Old Testament Theology*, str. 300-306). Nekoliko je puta bilo rečeno kako je on zbačen s Neba (usp. Iz 14:12; Ez 28:16; Lk 10:18; Iv 12:31; 2. Pt 2:4; i Otk 12:7-12). Poteškoća je kada. Je li:

1. tijekom SZ-noga razdoblja:
  - a. prije stvaranja čovjeka, (tj. između Post 1:1 i 1:2, nazvanog "teorijom jaza"; [vidjeti Posebnu temu dolje: Dan \[yom\]](#))
  - b. neko vrijeme nakon Joba ili prije Knjige proroka Ezekiel 28:16
  - c. tijekom razdoblja nakon izgnanstva, ali nakon Knjige proroka Zaharije 3:1
2. tijekom NZ-noga razdoblja:
  - a. nakon kušnje Isusa (usp. Mt 4:10)
  - b. tijekom misijskoga puta sedamdesetorice (usp. Lk 10:18)
  - c. u času kraja vremena pobune (usp. Otk 12:9).

Neki se pita upućuje li “trećina zvijezda” na anđele koji su se pobunili protiv Boga i odabrali slijediti Sotonu. Ako je tako, ovo može biti jedini temelj Pisma za demonsko NZ-a povezano s palim anđelima (usp. Otk 12:9.12). Broj, “jedna trećina”, može se odnositi na:

1. ograničenje uništenja tijekom osuda truba (usp. Otk 8:7-12; 9:15.18) a ne poseban broj
2. može predstavljati Sotonovo zavođenje dijela anđela
3. može biti mitološko smjerenje na Babilonsko izvješće o stvaranju.

Na ovoj točki od koristi može biti zapamtiti da iako je ovaj predmet zanimljiv, on vjerojatno nije bio autorova nakana u tome okviru za raspravu o:

1. podrijetlu demonskoga
2. padu Sotone
3. anđeoskoj pobuni u Nebu.

U apokaliptičkoj književnosti središnja tema viđenja jeste ključna, ali doslovnost predstavljanja, pojedinosti i slike su dramske, simboličke, zamišljene ([vidjeti Posebnu temu u Dn 1:9: Apokaliptička književnost](#)). Naša je radoznalost i zapadnjačko razmišljanje ono koje motivira naša iscrpna, logička, doktrinarna utvrđivanja ovih simboličkih tekstova. Budite pozorni od guranja pojedinosti; apokaliptička književnost često je istinski teološki predstavljena u maštovitoj okosnici. Ona je istinita, ali simbolički predstavljena!

POSEBNA TEMA: GRČKA GLAGOLSKA VREMENA UPOTRIJEBLJENA ZA OPIS SPASENJA

Spasenje nije proizvod, već međusobni odnos. Nije završeno kad netko povjeruje Kristu; ono je tek počelo! To nije policaj za osiguranje protiv požara, niti karta za Nebo, već život rastuće Kristo-sličnosti.

SPASENJE JE DOVRŠENO DJELOVANJE (AORIST)

- Djela apostolska 15:11
- Poslanica Rimljanima 8:24
- 2. Timoteju poslanica 1:9
- Titu poslanica 3:5
- Poslanica Rimljanima 13:11 (spaja AORIST s FUTUROM /BUDUĆIM USMJERENJEM)

SPASENJE KAO STANJE POSTOJANJA (PERFEKT)

- Poslanica Efežanima 2:5.8

SPASENJE KAO STALNI TIJEK (PREZENT)

- 1. Poslanica Korinćanima 1:18; 15:2
- 2. Poslanica Korinćanima 2:15

SPASENJE KAO BUDUĆE DOKONČANJE (FUTUR u GLAGOLSKOME VREMENU ILI OKVIRU)

- Poslanica Rimljanima 5:9.10; 10:9.13 (podrazumijevano u Mt 10:22; 24:13; Mk 13:13)
- 1. Poslanica Korinćanima 3:15; 5:5
- Poslanica Filipljanima 1:28
- 1. Poslanica Solunjanima 5:8-9
- Poslanica Hebrejima 1:14; 9:28
- 1. Petrova poslanica 1:5.9

Prema tome, spasenje započinje s početnom odlukom vjere (usp. Iv 1:12; 3:16; Rim 10:9-13), ali ono mora proizlaziti u tijeku načina života vjere (usp. Rim 8:29; Gal 4:19; Ef 1:4; 2:10), koje će jednog dana biti vidljivo dovršeno (usp. I. Iv 3:2). Ovo konačno stanje nazvano je proslavljenje. Može ga se prikazati kao:

1. početno spasenje - opravdanje (spašeni od kazne grijeha)
2. napredujuće spasenje - posvećenje (spašeni od sile grijeha)
3. konačno spasenje - proslavljenje (spašeni od prisutnosti grijeha).

POSEBNA TEMA: USTRAJNOST

Teško je objasniti odnos biblijske doktrine prema životu kršćanina zato jer su iznesene u tipičnim istočnjačkim dijalektalnim parovima. Ovi parovi izgledaju oprečni, iako su oba pola biblijski. Zapadni kršćani imaju stremljenje odabiru jedne istine i zanemarivanju ili podcjenjivanju oprečne istine. Neki primjeri:

1. Je li spasenje početna odluka o pouzdanju u Isusa ili doživotna obaveza za učenje?
2. Je li spasenje izbor pomoću milosti suverenoga Boga ili vjerujućeg čovječanstva i opetovani odgovor na Božansku ponudu?
3. Je li spasenje, jednom primljeno, nemoguće izgubiti, ili postoji potreba za neprekidnom pozornošću?

Pitanje o ustrajnosti bilo je prijeporno kroz crkvenu povijest. Poteškoća započinje s prividno sukobljavajućim odlomcima u NZ-u.

1. Tekstovi o jamstvu:
  - a. Isusove izjave u Evanđelju po Ivanu (Iv 6:37; 10:28-29)
  - b. Pavlove izjave (Rim 8:35-39; Ef 1:13; 2:5.8-9; Fil 1:6; 2:13; 2. Sol 3:3; 2. Tim 1:12; 4:18)
  - c. Petrove izjave (1. Pt 1:4-5)
2. Tekstovi o potrebi ustrajnosti:
  - a. Isusove izjave u sinoptičkim Evanđeljima (Mt 10:22; 13:1-9.24-30; 24:13; Mk 13:13)
  - b. Isusove izjave u Evanđelju po Ivanu (Iv 8:31; 15:4-10)
  - c. Pavlove izjave (Rim 11:22; 1. Kor 15:2; 2. Kor 13:5; Gal 1:6; 3:4; 5:4; 6:9; Fil 2:12; 3:18-20; Kol 1:23; 2. Tim 3:2)
  - d. izjave autora Poslanice Hebrejima (2:1; 3:6.14; 4:14; 6:11)
  - e. Ivanove izjave (1. Iv 2:6; 2. Iv 9; Otk 2:7.17.20; 3:5.12.21; 21:7).

Biblijsko spasenje proizlazi iz ljubavi, milosrđa, i milosti suverenoga Trojednog Boga. Nijedan čovjek ne može biti spašen bez početnoga podstreka Duha. Božanstvo dolazi prvo i postavlja raspored, ali zahtijeva ljudski odaziv u vjeri i pokajanju, oboje i početno i neprekidno. Bog radi s čovječanstvom u zavjetnom odnosu. Postoje povlastice i odgovornosti!

Spasenje je ponuđeno svim ljudima. Isusova smrt bavi se s poteškoćom grijeha paloga Stvorenja! Bog je osigurao način i želi sve ovo učiniti prema Svojoj slici kako bi se odgovorilo na Njegovu ljubav i opskrbu u Isusu.

Želite li više čitati o tome predmetu vidjeti:

1. Dale Moody, *The Word of Truth*, Eerdmans, 1981. (str. 348-365)
2. Howard Marshall, *Kept by the Power of God*, Bethany Fellowship, 1969.
3. Robert Shank, *Life in the Son*, Westcott, 1961.

U ovome području Biblija naslovljava dvije različite poteškoće: (1) uzimanje jamstva kao dozvolu da se živi besplodan, sebičan život i (2) ohrabrivanje onih koji se bore sa službom i osobnim grijehom. Poteškoća je ta što krive skupine uzimaju krivu poruku i grade teološke sustave na ograničenim biblijskim odlomcima. Neki kršćani očajnički trebaju poruku o jamstvu, dok drugi trebaju stroga upozorenja o ustrajnosti! U kojoj ste vi skupini?

Postoji povijesna teološka borba mišljenja što uključuje Augustina nasuprot Pelagija te Calvina nasuprot Arminija (semi-pelagijanizam). Predmet uključuje pitanje spasenja: ako je netko uistinu spašen, mora li on ustrajati u vjeri i plodnosti? Calvinisti se postavljaju iza onih biblijskih tekstova koji potvrđuju Božju suverenost i držanje-moći (Iv 10:27-30; Rim 8:31-39; 1. Iv 5:13.18; 1. Pt 1:3-5) i GLAGOLSKIH VREMENA poput PERFEKTA PASIVNIH PARTICIPA Poslanice Efežanima 2:5.8.

Arminijanisti se postavljaju iza biblijskih tekstova koji upozoravaju vjernike na "izdržati", "odoljeti", ili "nastaviti" (Mt 10:22; 24:9-13; Mk 13:13; Iv 15:4-6; 1. Kor 15:2; Gal 6:9; Otk 2:7.11.17.26; 3:5.12.21; 21:7). Ja osobno ne vjerujem kako je Poslanica Hebrejima 6 i 10 primjenjiva, ali mnogi je arminijanisti koriste kao upozorenje protiv otpada [apostazija – op.prev.]. Parabola o sijaču u Evandelju po Mateju 13 i Marku 4 naslovljava pitanje prividnoga uvjerenja, kao što čini Evandelje po Ivanu 8:31-59. Kao što kalvinisti navode GLAGOLE u PERFEKT GLAGOLSKOME VREMENU koristeći ih za opis spasenja, arminijanisti navode odlomke u PREZENT GLAGOLSKOME VREMENU kao 1. Poslanica Korinćanima 1:18; 15:2; 2. Korinćanima 2:15.

Ovo je savršen primjer kako teološki sustavi zlorabe proof-texting metodu tumačenja. Uobičajeno je vodeće načelo ili glavni tekst korišten za gradnju teološke mreže kroz koju su viđeni svi ostali tekstovi. Budite pozorni od mreža iz ikojeg izvora. One dolaze iz zapadnjačke logike, ne otkrivenja. Biblija je istočnjačka Knjiga. Ona predstavlja istinu u napetoću-ispunjenim, naizgled paradoksalnim parovima. Kršćanima je namijenjeno da potvrde oboje i žive unutar napetosti. NZ predstavlja oboje i sigurnost vjernika i zahtjev za nastavljajućom vjerom i pobožnošću. Kršćanstvo je početni odaziv pokajanja i vjere slijeđen neprekidnim odazivom u pokajanju i vjeri. Spasenje nije proizvod (ulaznica za Nebo ili polica osiguranja protiv požara), nego odnos. Ono je odluka i učenje. U NZ-u to je opisano u svim GLAGOLSKIM VREMENIMA:

AORISTU (dovršeno djelovanje), Djela apostolska 15:11; Poslanica Rimljanima 8:24; 2. Timoteju 1:9; Titu 3:5

PERFEKTU (dovršeno djelovanje s nastavljajućim ishodom), Poslanica Efežanima 2:5.8

PREZENTU (neprekinuto djelovanje), 1. Poslanica Korinćanima 1:18; 15:2; 2. Korinćanima 2:15

FUTURU (budući događaji ili izvjesni događaji), Poslanica Rimljanima 5:8.10; 10:9; 1. Poslanica Korinćanima 3:15; Poslanica Filipljanima 1:28; 1. Solunjanima 5:8-9; Hebrejima 1:14; 9:28.

POSEBNA TEMA: ISPOVIJED /PRIZNANJE

A. Postoje dva oblika istoga grčkog korijena upotrijebljenog za ispovijed ili priznanje, *homolegeō* i *exomologō*. Složeni pojam što koristi Jakov je iz *homo*, isto; *legō*, govoriti; i *ex*, iz. Temeljno značenje je reći isto, složiti se s(a). *Ex* je dodan zamisli javnog očitovanja.

B. Engleski prijevodi ove skupine riječi su:

1. veličati
2. slagati se
3. proglasiti (usp. Mt 7:23)
4. priznati
5. ispovjediti (usp. Heb 4:14; 10:23).

C. Ova skupina riječi imala je naizgled dvije oprečne uporabe:

1. veličati (Boga)
2. priznati grijeh.

Možda se ovo razvilo od osjećaja čovječanstva o Božjoj svetosti i vlastite grješnosti čovječanstva. Spoznati jednu istinu jeste spoznati obje.

- D. NZ-ne uporabe skupine riječi su:
1. obećati (usp. Mt 14:7; Djela 7:17)
  2. složiti se ili pristati na nešto (usp. Iv 1:20; Lk 22:6; Djela 24:14; Heb 11:13)
  3. veličati (usp. Mt 11:25; Lk 10:21; Rim 14:11; 15:9)
  4. prihvatiti:
    - a. osobu (usp. Mt 10:32; Lk 12:8; Iv 9:22; 12:42; Rim 10:9; Fil 2:11; 1. Iv 2:23; Otk 3:5)
    - b. istinu (usp. Djela 23:8; 2. Kor 11:13; 1. Iv 4:2)
  5. javno očitovati (legalan osjećaj razvijen u religijsku potvrdu, usp. Djela 24:14; 1. Tim 6:13):
    - a. bez priznanja krivnje (usp. 1. Tim 6:12; Heb 10:23)
    - b. s priznanjem krivnje (usp. Mt 3:6; Djela 19:18; Heb 4:14; Jak 5:16; 1. Iv 1:9).

POSEBNA TEMA: DAN (*YOM*)

Teorije o značenju *yom* (dan) uzete i usvojene od dr. Johna Harrisa (dekan Škole kršćanskih proučavanja i profesor SZ-a u Baptističkome sveučilištu istočnoga Teksasa) iz Istraživanja SZ-a Bilježnica I.:

1. Teorija doslovno o dvadeset-četverosatnome razdoblju
Ovo je otvoren pristup (usp. Izl 20:9-11). Pitanja što izniču iz ovoga pristupa:
  - a. kako je postojalo svjetlo prvoga dana kad Sunce nije bilo stvoreno sve do četvrtoga dana?
  - b. kako su bile sve životinje (posebice one autohtone drugim dijelovima svijeta) imenovane u manje od jednoga dana (usp. Post 2:19-20)?
2. Teorija dan - doba
Ova teorija nastoji uskladiti znanost (posebice geologiju) s Pismom. Ta teorija kaže da su “dani” bili “geološka doba” u trajanju. Njihovo je trajanje nejednako, i oni se približavaju različitim slojevima opisanima u uniformitarističkoj geologiji. Znanstvenici se nastoje usuglasiti s općim razvojem Knjige Postanka 1: para i vodena masa prethodila je odvajanju kopna i mora prije pojavka života. Biljni život došao je prije životinjskoga života, a čovječanstvo je predstavljalo zadnji i najsloženiji oblik života. Iz ovoga pristupa izniču pitanja:
  - a. kako su biljke preživjele “doba” bez Sunca?
  - b. kako se odvijalo oprašivanje u biljkama ako još kukci i ptice nisu bile stvorene do “doba” kasnije?
3. Teorija o zamjeni doba – dan
Dani su ustvari dvadeset-četverosatna razdoblja, ali svaki je dan odvojen dobima u kojima je nešto stvoreno bilo razvijeno. Pitanja koja izniču iz ovoga pristupa:
  - a. iste poteškoće kao u teoriji dan - doba
  - b. označavali li tekst “dan” kao onaj upotrijebljen za oboje i za dvadeset-četiri sata i za neku eru?
4. Napredujuća teorija Stvaranje - Katastrofa
Ova teorija ide kako slijedi: između Postanka 1:1 i 1:2, postojalo je neodređeno vremensko razdoblje u kojem se pojavljuju geološka doba; tijekom toga razdoblja, prapovijesna su stvorenja navedena po redu predloženih okamina koje su se stvorile; prije oko 200.000 godina, pojavila se nadnaravna nepogoda i uništila većinu života na ovoj planeti i prouzročila izumiranje mnogih životinja; onda su se pojavili dani iz Postanka 1. Ovi dani upućuju na ponovno Stvaranje, prije negoli na prvotno Stvaranje.
5. Jedino - Eden teorija
Izvešće o stvaranju upućuje jedino na Stvaranje i fizičke vidove Vrta Eden.
6. Teorija jaza
Temeljeno na Postanku 1:1, Bog je stvorio savršeni svijet. Temeljeno na Postanku 1:2, Lucifer (Sotona) je bio postavljen da nadzire svijet i pobunio se. Bog je potom osudio Lucifera i svijet potpunim uništenjem. Milijune godina, svijet je bio ostavljen sâmim i prošla su geološka doba. Temeljeno na Postanku 1:3 - 2:3, u 4004. godini prije Krista, pojavilo se šest doslovnih dvadeset-četverosatnih dana ponovnoga stvaranja. Biskup Ussher (1654. g.) upotrijebio je genealogije Postanka 5 i 11 kako bi izračunao i datirao stvaranje čovječanstva u otprilike 4004.-oj godini prije Krista. Međutim, genealogije ne predstavljaju potpune

kronološke sheme.

7. Teorija Svete sedmice

Pisac Knjige Postanka koristio je zamisao dana i tjedna kao književni način kako bi izložio Božansku poruku Božje djelatnosti u Stvaranju. Takva građa slikovito prikazuje ljepotu i sklad Božjega stvaralačkog djela.

8. Svečano uvođenje Kozmičkoga hrama

Ovo je noviji pogled Johna H. Waltona, u *The Lost World of Genesis One*, IVP. 2009., koji vidi šest dana kao “djelatnu ontologiju, ne materijalnu ontologiju”. One opisuju Božje uređenje ili postavljanje djelatnoga svemira za dobro čovječanstva. To potkrepljuje druge drevne kozmologije. Na primjer, prva tri dana predstavljala bi Božje davanje “sezona (tj. vremena)”, “vremena (tj. za usjeve)” i hranu. Ponavljan izričaj “to je dobro” može obilježiti djelotvornost.

Sedmi dan može opisivati Božje uvođenje Njegova potpuna djelatnoga i nastanjenog “Kozmičkoga hrama” kao zakonskoga vlasnika, nadzornika i upravitelja. Knjiga Postanka 1 nema ništa s materijalnim stvaranjem stvari nego s uređivanjem te stvari za djelatno mjesto za Boga i ljude kako bi imali zajedništvo.

“Dani” postaju književni način za navješćivanje drevne bliskoistočne opće suglasnosti kako:

1. nema razlike između “prirodnoga” i “natprirodnoga”
2. božanstvo je uključeno u svaki vid života. Izraelova jedinstvenost nije bila njegov opći pogled na svijet nego sljedeće:
  - a. njegov monoteizam
  - b. Stvorenje je bilo za čovječanstvo, a ne za bogove
  - c. nema sukoba između bogova ili bogova i ljudstva u Izraelovu izvješću.

On [Izrael – op.prev.] nije posudio svoje izvješće o stvaranju od drugih nego podijelio njihov opći pogled na svijet.

DODATAK 2

Kratke Odredbe Hebrejskih Glagolskih Oblika Koji Utječu Na Egzegezu

I. Kratak povijesni razvitak hebrejskoga

Hebrejski je dio semitske (Semit) obitelji jezika jugozapadne Azije. Ime (dato od suvremenih znanstvenika) dolazi od Noinovog sina, Šema (usp. Post 5:32; 6:10). Šemovi potomci popisani su u Knjizi Postanka 10:21-31 kao Arapi, Hebreji, Sirijci, Aramejci, i Asirci. U stvarnosti, neki su semitski jezici bili korišteni od naroda popisanih u Hamovoj lozi (usp. Post 10:6-14), Kanaan, Fenicija, i Etiopija.

Hebrejski je dio sjeverozapadne skupine ovih semitskih jezika. Suvremeni znanstvenici imaju uzorke ove drevne skupine jezika od:

- A. Amorejaca (*Mari pločice* iz XVIII. st.pr.Kr. na akadskome)
- B. Kanaanaca (*Ras Šamra pločice* iz XV. st. na ugaritskome)
- C. Kanaanaca (*Pisma iz Amarne* iz XIV. st. na kanaanskome akadskome)
- D. Feničana (hebrejski koristi fenički alfabet)
- E. Moabaca (Mešin kamen, 840. g.pr.Kr.)
- F. Aramejaca (službeni jezik Perzijskoga Carstva korišten u Post 31:47 [2 riječi]; Jer 10:11; Dn 2:4-6; 7:28; Ezra 4:8-6:18; 7:12-26 i govoren od Židova u prvome stoljeću naše ere u Palestini).

Hebrejski je jezik nazvan "usna [jezik] Kanaana" u Knjizi proroka Izaije 19:18. Prvi je puta nazvan "hebrejski" u prologu Knjige Propovjednika (Mudrost Ben Siraha) oko 180.

g.pr.Kr. (i nekim drugim ranijim mjestima, usp. *Anchor Bible Dictionary*, tom 4, str. 205 i dalje). To je najbliže povezano s Moapcima i jezikom korištenim u Ugaritu. Primjeri drevnoga hebrejskoga nađeni izvan Biblije su:

- 1. Gezerski kalendar, 925. g.pr.Kr. (škola pisanja za mladiće)
- 2. Siloamski natpisi, 705. g.pr.Kr. (zapisi u tunelu)
- 3. Samarijska ostraka, 770. g.pr.Kr. (porezna izvješća na razlomljenoj lončariji)
- 4. Lakiška pisma, 587. g.pr.Kr. (ratna prijepiska)
- 5. Makabejske kovanice i pečati
- 6. neki tekstovi svitaka s Mrtvoga mora
- 7. brojni natpisi (usp. "Jezici [hebrejski]", ABD 4:203 i dalje).

On je, kao svi semitski jezici, obilježen riječima sastavljenima od tri suglasnika (tro-suglasnički korijen). To je krut jezik. Tro-korijenski suglasnici nose osnovno značenje riječi, dok prefiksni, sufiksni, ili unutarnji dodaci pokazuju sintaktičku djelatnost (samoglasnici dodani kasnije, usp. Sue Groom, *Linguistic Analysis of Biblical Hebrew*, str. 46-49).

Hebrejski rječnik pokazuje razliku između proze i poezije. Značenja riječi povezana su s narodnim etimologijama (ne jezičnim podrijetlima). Igre riječi i igre zvukova posve su uobičajeni (*paronomasia*).

II. Vidovi iskaza

A. GLAGOLI

Prirodan očekivani red riječi je GLAGOL, ZAMJENICA, SUBJEKT (s parametrima [riječima koje pobliže označuju – op.prev.]), OBJEKT (s parametrima). Temeljni ne-jak oblik GLAGOLA je *Qal*, PERFEKT, MUŠKI ROD, JEDNINA. Tako su uređeni hebrejski i aramejski leksikoni.

GLAGOLI su sprezani kako bi pokazali:

- 1. broj – jednina, množina, dvojina
- 2. rod – muški ili ženski (ne srednji)
- 3. način – indikativ, konjunktiv, imperativ (odnos djelovanja prema stvarnosti)

4. vrijeme (vid):
- a. PERFEKT, koji označava završeno, u smislu početnoga, nastavljujućega, i zaključnoga nekog djelovanja. Uobičajeno je ovaj oblik bio korišten za prošlo djelovanje, stvari koje su se dogodile.
 J. Wash Watts, u *A Survey of Syntax in the Hebrew Old Testament*, kaže:
 “Pojedinačna cjelina opisivana perfektom isto je tako bila smatrana kao izvjesna. Imperfekt može oslikavati stanje kao moguće ili željeno ili očekivano, ali perfekt ga vidi kao istinsko, stvarno, i sigurno” (str. 36).
 S. R. Driver, u *A Treatise on the Use of the Tenses in Hebrew*, opisuje to kao:
 “Perfekt je uporabljen kako bi naznačio djelovanja ostvarenja koja zapravo leže u budućnosti, ali odnosi se kao ovisan o takvoj nepromjenjivoj odlučnosti volje da može biti izrečen kao da se to uistinu dogodilo: tako je rješenje, obećanje, ili proglas, posebice Božanskoga, učestalo obznanjeno u perfekt glagolskome vremenu” (str. 17, npr. proročki perfekt)
 Robert B. Chisholm, Jr. u *From Exegesis to Exposition*, određuje taj glagolski oblik kao:
 “... gledišta stanja izvana, kao cjeline. Kao takav izražava jednostavnu činjenicu, ili neko djelovanje ili stanje (uključujući stanje bivanja ili uma). Kad je upotrijebljen za djelovanja, često vidi djelovanje kao dovršeno s retoričke točke gledišta govornika ili pripovjedača (ili to jeste ili nije stvarno dovršeno ili stvarnost nije prijeporna). Perfekt se može odnositi na neko djelovanje/stanje u prošlosti, sadašnjosti ili budućnosti. Kao što je navedeno gore, vremenski okvir, koji utječe na to kako će netko prevesti perfekt u glagolsko vrijeme smjeranog jezika poput engleskoga, mora biti određen iz okvira” (str. 86)
  - b. IMPERFEKT, koji označava neko djelovanje u napretku (nedovršeno, ponavljajuće, neprekidno, ili moguće), često kretanje prema cilju. Uobičajeno ovaj je oblik bio korišten za sadašnje i buduće djelovanje.
 J. Wash Watts, u *A Survey of Syntax in the Hebrew Old Testament*, kaže:
 “Svi IMPERFEKTI predstavljaju nedovršena stanja. Oni su ili ponavljani ili razvijajući ili mogući. Drugim riječima, ili djelomice razvijeni, ili djelomice sigurni. U svim slučajevima oni su djelomični u nekom smislu, tj. nedovršeni” (str. 55).
 Robert B. Chisholm, Jr., u *From Exegesis to Exposition*, kaže:
 “Teško je svesti srž imperfekta na jednostavnu zamisao, jer obuhvaća oboje i vid i način. Ponekad je imperfekt upotrijebljen u indikativnome [izričnome – op.prev.] načinu i čini objektivni iskaz. Drugi put on gleda na neko djelovanje više subjektivno, kao hipotetski, slučajno, moguće, i tako dalje” (str. 89)
  - c. dodani *waw*, koji povezuje GLAGOLE s djelovanjem prethodnog (prethodnih) GLAGOLA
  - d. IMPERATIV, koji je temeljen na htijenju govornika i mogućega djelovanja slušatelja
  - e. u drevnome hebrejskom jedino širi okvir može odrediti autorovana namjeravana vremenska smjeranja.
- B. Sedam glavnih sprežućih oblika i njihova osnovna značenja. U stvarnosti ovi oblici djeluju u povezanosti jedan s drugim u okviru i ne moraju biti odvojeni.
1. *Qal (Kal)*, najuobičajeniji i osnova svih oblika. Obilježava jednostavno djelovanje ili stanje bivanja. Ne postoji podrazumijevana uzročnost ili pojedinost.
  2. *Niphal*, drugi najuobičajeniji oblik. Uobičajeno je PASIV, ali taj oblik djeluje isto tako kao recipročan [uzajamni – op.prev.] i refleksivan [povratan – op.prev.]. Isto tako nema podrazumijevane uzročnosti ili pojedinost.
  3. *Piel*, ovaj je oblik djelatan i izražava prouzročnost dovođenja nekog djelovanja u stanje bivanja. Osnovno značenje *Qal* osnove razvijeno je ili prošireno u stanje bivanja.

4. *Pual*, to je PASIVNI dvojnjak *Pielu*. Često je izražen PARTICIPOM.
5. *Hithpael*, koji je reflektivna ili recipročna osnova. Izražava učestalo ili trajno djelovanje *Piel* osnovi. Rijedak PASIVNI oblik nazvan je *Hothpael*.
6. *Hiphil*, aktivni oblik uzročne osnove u suprotivosti s *Piel(om)*. Može imati odobravajući vid, ali uobičajeno upućuje na uzrok događaja. Ernst Jenni, njemački hebrejski gramatičar, vjerovao je da *Piel* obilježava nešto dolazeće u stanje bivanja, dok je *Hiphil* pokazivao kako se to dogodilo.
7. *Hophal*, PASIVNI dvojnjak *Hiphil(u)*. Ove zadnje dvije osnove najmanje su bile korištene od sedam osnova.

Veći dio ovog izvješća dolazi iz *An Introduction to Biblical Hebrew Syntax*, od Brucea K. Waltke i M. O'Connora, str. 343-452.

Karta posrednika i uzročnosti. Jedan ključ razumijevanja sustava hebrejskoga GLAGOLA je vidjeti ga kao uzorak STANJA međusobnih odnosa. Neke su osnove u oprečju s drugim osnovama (tj. *Qal* - *Niphal*; *Piel* - *Hiphil*).

Karta dolje pokušava predočiti osnovnu djelatnost GLAGOLSKIH osnova glede uzročnosti.

stanje ili subjekt	bez drugotnoga posrednika	djelatan drugotni posrednik	pasivni drugotni posrednik
AKTIV	<i>Qal</i>	<i>Hiphil</i>	<i>Piel</i>
SREDNJI PASIV	<i>Niphal</i>	<i>Hophal</i>	<i>Pual</i>
REFLEKSIVNI/ RECIPROČNI	<i>Niphal</i>	<i>Hiphil</i>	<i>Hithpael</i>

Ova je karta uzeta iz izvrsne raspre o GLAGOLSKOME sustavu u svjetlu novoga istraživanja Brucea K. Waltke, M. O'Connor, *An Introduction to Biblical Hebrew Syntax*, str.354- 359). Akadana (usp.

R. H. Kennett, u *A Short Account of the Hebrew Tenses*, dao je potrebno upozorenje:

“U učenjima često sam našao, da je glavna poteškoća učenika hebrejskih glagola doseći značenje koje su glagoli prenijeli u umove samih Hebreja; to će reći, postoji sklonost pripisivanja ekvivalenata svakome hebrejskome glagolskom vremenu određenog broja latinskih ili engleskih oblika kojima to određeno glagolsko vrijeme može biti uobičajeno prevedeno. Ishod je grješka u uočavanju mnogih od ovih finih nijansi značenja, koje daju takav život i snagu jeziku Staroga zavjeta.

Poteškoća u uporabi hebrejskih glagola leži isključivo u točki gledišta, tako potpuno različitoj od naše vlastite, iz koje su Hebreji promatrali djelovanje; *vrijeme*, što je nama prvo promišljanje, kao posebna riječ, ‘glagolsko vrijeme’ pokazuje, postaje za njih pitanje drugotne važnosti. To je, dakle, srž koju studenti moraju jasno shvatiti, ne toliko latinske ili engleske oblike koji su mogli biti upotrijebljeni u prevođenju svakoga hebrejskoga glagolskog vremena, nego radije vid svakoga djelovanja, kao što je ono samo bilo predstavljeno hebrejskome umu.

Ime ‘glagolska vremena’ kao primijenjeno na hebrejske glagole navodi na pogrešno razmišljanje. Takozvana hebrejska ‘glagolska vremena’ ne izražavaju *vrijeme* nego tek *stanje* djelovanja. Doduše ono nije postojalo zbog zbrke koja bi mogla uskrsnuti izravnom primjenom pojma ‘stanje’ i na imenice i na glagole, zato bi ‘stanja’ bila daleko bolja oznaka negoli ‘glagolska vremena’. Uvijek se mora imati na umu kako je nemoguće prevesti hebrejski glagol na engleski bez korištenja ograničenja (predočavanje vremena) kojeg uopće nema u hebrejskome. Drevni Hebreji nikad nisu mislili na djelovanje kao prošlost, sadašnjost, ili budućnost, nego jednostavno kao *perfekt*, tj. dovršeno, ili *imperfekt*, tj. u smjeru razvoja. Kad mi kažemo da određeno hebrejsko glagolsko vrijeme odgovara perfektu, pluskvamperfektu, ili futuru u engleskome, ne mislimo da su Hebreji o njemu razmišljali kao o perfektu, pluskvamperfektu, ili futuru, nego samo da to tako mora biti prevedeno u engleskome. *Vrijeme* nekog djelovanja Hebreji nisu namjeravali izraziti kojim glagolskim oblikom” (predgovori i str. 1).

Za drugo dobro upozorenje, Sue Groom, u *Linguistic Analysis of Biblical Hebrew*, podsjeća nas:

“Ne postoji način spoznaje je li suvremena znanstvena rekonstrukcija semantičkih polja i značenja povezala u drevnome mrtvom jeziku samo odraz njihove vlastite intuicije, ili njihova vlastitoga materinjeg jezika, ili jesu li ta polja postojala u klasičnome hebrejskom” (str. 128).

- C. Načini (koji su samo analogije izvučene iz suvremenih zapadnjačkih jezika)
1. Dogodilo se, događa se (INDIKATIV), uobičajeno koristi PERKEKT glagolsko vrijeme ili PARTICIPE (svi PARTICIPI su INDIKATIVI).
  2. Dogodit će se, može se dogoditi (KONJUNKTIV):
    - a. koristi označeno IMPERFEKT glagolsko vrijeme:
      - (1) KOHORTATIV (dodano h), prvo lice IMPERFEKT oblika koje obično izražava želju, molbu, ili samo-ohrabrenje (tj. djelovanja željena od govornika)
      - (2) ZAPOVJEDNI NAČIN (unutarnje promjene), treće lice IMPERFEKTA (može biti drugo lice u niječnim rečenicama) koji obično izražava molbu, dozvolu, ukor, ili pouku
    - b. koristi PERFEKT glagolsko vrijeme s *lu* ili *lule*
Ove rečenične građe slične su DRUGOME RAZREDU KONDICIONALNA rečenica u koine grčkom. Kriva izjava (protaza) ishodi u krivome zaključku (apodoza)
    - c. koristi IMPERFEKT glagolsko vrijeme i *lu*
Okvir i *lu*, kao i buduće usmjerenje, označava ovu uporabu KONJUNKTIVA.
Neki primjeri od J. Wash Watta, u *A Survey of Syntax in the Hebrew Old Testament* su Knjiga Postanka 13:16; Ponovljeni zakon 1:12; I. Kraljevima 13:8; Psalam 24:3; Izaija 1:18 (usp. str. 76-77).

- D. *Waw* – suprotno/uzastopno/odnosno. Ova jedinstvena hebrejska (kanaanska) sintaktička osobina prouzročila je veliku pomutnju tijekom godina. Bila je upotrebljavana na različite načine često temeljene na književnoj vrsti. Razlog pomutnje je taj što su rani znanstvenici bili Europljani i pokušavali su tumačiti u svjetlu svojih vlastitih materinjih jezika. Kad se ovo dokazalo teškim oni su okrivili poteškoću postojanja hebrejskoga “tobošnjega” drevnoga, arhaičkoga jezika. Europski su jezici GLAGOLSKO VRIJEME (vrijeme) temeljeno GLAGOLIMA. Neki od podvrsta i gramatičkih suzvučja bili su pobliže označeni slovima WAW dodanima osnovama PERFEKT ili IMPERFEKT GLAGOLA. Ovo je promijenilo način na koji je djelovanje bilo viđeno.
1. U povijesnoj pripovijetki GLAGOLI su bili povezani zajedno u lanac sa standardnim uzorkom.
  2. Prefiks *waw* pokazivao je poseban odnos s prethodnim GLAGOLOM (GLAGOLIMA).
  3. Širi okvir uvijek je ključ za razumijevanje lanca GLAGOLA. Semitski GLAGOLI ne mogu biti raščlanjeni odvojeno.

J. Wash Watts, u *A Survey of Syntax in the Hebrew Old Testament*, bilježi izrazitost hebrejskoga u njegovoj uporabi *waw* ispred PERFEKTA i IMPERFEKTA (str. 52-53). Osnovna zamisao PERFEKTA je prošlost, dodatak *waw(a)* često ga prenosi u vid budućegavremena. To je isto tako i za IMPERKEKT čija je osnovna zamisao sadašnjost ili budućnost; dodatak *waw(a)* smješta ga u prošlost. To je taj neuobičajeni vremenski pomak koji objašnjava dodavanje *waw(a)*, ne promjenu u osnovnome značenju sâmoga glagolskoga vremena. *Waw* PERFEKTI dobro djeluju s proročanstvom, dok *waw* IMPERFEKTI dobro djeluju s pripovijetkama (str. 54, 68).

Watts nastavlja svoju odredbu:

“Za temeljnu razliku između *waw* poveznika i *waw* posljedičnog, bila su ponuđena sljedeća tumačenja:

1. *waw* poveznik pojavljuje se uvijek kako bi naznačio usporednicu
2. *waw* posljedični pojavljuje se uvijek kako bi naznačio slijed događaja. To je jedini oblik *waw(a)* korištenog s posljedičnim imperfektima. Odnos između imperfekta povezanog njime može biti privremeni slijed, logička posljedica,

logički uzrok, ili logička suprotivost. U svim slučajevima postoji slijed događaja” (str. 103).

E. INFINITIV – Postoje dvije vrste INFINITIVA:

1. INFINITIVNI APSOLUTI, koji su “jaki, neovisni, upadljivi izričaji korišteni za dramatični učinak ... kao subjekt, obično nema pisanog glagola, glagol ‘biti’ postaje razumljiv, naravno, ali riječ stoji dramatično sama”, (J. Wash Watts, *A Survey of Syntax in the Hebrew Old Testament*”, str. 92)
2. INFINITIVNA GRAĐA, koja je “povezana gramatički na rečenicu prijedlozima, posvojnim zamjenicama, i gradbenim odnosom” (str. 91).
J. Weingreen, *A Practical Grammar for Classical Hebrew*, opisuje gradbeno stanje rečenice kao:
“Kad su dvije (ili više) riječi tako usko spojene da zajedno tvore jednu složenu zamisao, zavisna riječ (ili riječi) je (su) rečena da bude u gradbenom stanju” (str. 44).

F. UPITNE ČESTICE

1. One se uvijek pojavljuju prve u rečenici.
2. Značenje tumačenja:
  - a. *ha* – ne očekuje odaziv
  - b. *halo’* – autor očekuje “da” odgovor.

NIJEČNE

1. One se uvijek pojavljuju ispred riječi koje niječu.
2. Najuoobičajenija niječnost je *lo’*.
3. Pojam *’al* ima suzvuk zavisnosti i korišten je s KOHORTATIVIMA i ZAPOVJEDNIM NAČINIMA.
4. Pojam *lebhilti*, u značenju “zato da ...ne”, korišten je s INFINITIVIMA.
5. Pojam *’en* korišten je s PARTICIPIMA.

G. ZAVISNE REČENICE

1. Postoje četiri vrste zavisnih rečenica koje su u osnovi usporedne u koine grčkom:
  - a. nešto se pretpostavlja da će se dogoditi ili se misli kao da je ispunjeno (PRVI RAZRED u grčkome)
  - b. nešto se suproti činjenici čije je ispunjenje nemoguće (DRUGI RAZRED)
  - c. nešto što je moguće ili čak vjerojatno (TREĆI RAZRED)
  - d. nešto što je manje vjerojatno, prema tome, ispunjenje je dvojbeno (ČETVRTI RAZRED).
2. GRAMATIČKE OZNAKE
  - a. pretpostavljeno da bude istinito ili stvarno uvjetovano uvijek koristi INDIKATIVNI PERFEKT ili PARTICIP i obično je uvedena protaza pomoću:
    - (1) *’im*
    - (2) *ki* (ili *’asher*)
    - (3) *hin* ili *hinneh*
  - b. suprotno činjenici stanje uvijek koristi PERFEKT vid GLAGOLA ili PARTICIP s uvodnim PARTICIPOM *lu* ili *hule*
  - c. vjerojatnije stanje uvijek koristi IMPERFEKT GLAGOLA ili PARTICIPE u protazi, uobičajeno su *’im* ili *ki* bili korišteni kao uvodni PARTICIPI
  - d. manje vjerojatno stanje koristi IMPERFEKT KONJUNKTIVA u protazi i uvijek koristi *’im* kao uvodni PARTICIP.

RJEČNIK

Adopcionizam Ovo je bilo jedno od ranih viđenja Isusova odnosa s Božanstvom. U osnovi tvrdi da je Isus bio običan čovjek na svaki način i da je bio na poseban način usvojen od Boga pri Njegovu krštenju (usp. Mt 3:17; Mk 1:11) ili pri Njegovu uskrsnuću (usp. Rim 1:4). Isus je živio takav primjeren život da Ga je Bog, u nekome trenutku, (krštenje, uskrsnuće) usvojio kao Svoga "sina" (usp. Rim 1:4; Fil 2:9). Ovo je bilo manjinsko stajalište rane Crkve i osmoga stoljeća. Umjesto da Bog postane čovjekom (utjelovljenje) to se okrenulo i sad je čovjek postao Bogom!

Teško je izreći riječima kako je bio Isus, Bog Sin, pred-postojeće Božanstvo, nagrađen ili uznesen zbog primjerenog života. Ako je On već bio Bog, kako je On mogao biti nagrađen? Ako je On imao pred-postojeću Božansku slavu kako je mogao biti više prihvaćen? Iako je to za nas teško razumjeti, Otac je nekako prihvatio Isusa u posebnome smislu za Njegovo savršeno dovršenje Očeve volje.

Aleksandrijska škola Ovaj način biblijskoga tumačenja bio je razvijen u Aleksandriji, Egipat, u drugome stoljeću. Koristila je temeljna načela tumačenja Phila, sljedbenika Platoa. Često je nazvana alegorijski način. Ona je zadržavala utjecaj u crkvi sve do vremena Reformacije. Njeni najjači predlagači bili su Origen i Augustin. Vidjeti Moises Silva, *Has The Church Misread The Bible?* (Academic, 1987.).

Alexandrinus Ovaj grčki rukopis petoga stoljeća iz Aleksandrije, Egipat, uključuje Stari zavjet, apokriife, i većinu Novoga zavjeta. On je jedan od našega glavnog svjedočanstva za čitavi grčki Novi zavjet (osim dijelova Mateja, Ivana, i 2. Korinćanima). Kad se ovaj rukopis, označen s "A", i rukopis označen s "B" (*Vaticanus*) slažu u čitanju, to se smatra izvornikom od većine znanstvenika u većini slučajeva.

Alegorija Ovo je vrsta biblijskog tumačenja izvorno razvijenog u okviru aleksandrijskog judaizma. Bilo je učinjeno poznatim od Phila iz Aleksandrije. Njen temeljni potisak je želja da se Pisma učine mjerodavnima za jednu kulturu ili filozofijski sustav zanemarivanjem biblijske povijesne okolnosti /ili književnog okvira. Ona traži skriveno ili duhovno značenje iza svakoga teksta Pisma. Mora biti uvaženo da su se Isus, u Evanđelju po Mateju 13, i Pavao, u Poslanici Galaćanima 4, koristili alegorijom za navješćivanje istine. Ovo je bilo, međutim, u obliku doktrine, ne strogo alegorije.

Analitički leksikon Ovo je vrsta istraživačkog alata koji nekome omogućuje odrediti svaki grčki oblik u Novome zavjetu. To je kompilacija, po grčkome alfabetskome redu, oblika i temeljnih odredbi. U složenici s prijevodom napisanim između redaka, on omogućava ne-grčkim vjernicima koji čitaju raščlaniti grčku gramatiku Novoga zavjeta i oblike sintakse.

Analogija Pisma Ovo je izričaj korišten za opis stajališta kako je čitava Biblija od Boga nadahnuta i, stoga, nije oprečna nego dopunjujuća. Ta pretpostavljena tvrdnja osnova je za korištenje usporednih odlomaka u tumačenju biblijskoga teksta.

Ambigvitet Ovo upućuje na neizvjesnost što proizlazi u pisanome spisu kad postoji dva ili više mogućih značenja ili kad upućuje na dvije ili više stvari istovremeno. Moguće Ivan koristi ambigvitet namjerno (dvostruki ulazi).

Antropomorfno Značenje "imati osobine pridružene ljudskim bićima"; ovaj je pojam bio korišten za opis našega religijskog jezika o Bogu. Dolazi od grčkoga pojma za čovječanstvo. To znači da mi govorimo o Bogu kao da je On bio čovjek. Bog je opisan u fizičkim, sociološkim, i psihološkim pojmovima koji se odnose na ljudska bića (usp. Post 3:8; 1. Kr 22:19-23). Ovo je, naravno, samo analogija. Međutim, za nas ne postoje druge skupine ili pojmova osim onih ljudskih koje koristimo. Stoga, naše je znanje o Bogu, iako istinito, ograničeno.

Antiohijska škola Ova je metoda biblijskoga tumačenja bila razvijena u Antiohiji, Sirija, u trećem stoljeću kao reakcija na alegorijsku metodu Aleksandrije, Egipat. Njen temeljni potisak bio je usredotočenost na povijesno značenje Biblije. Tumačila je Bibliju kao običnu, ljudsku književnost. Ova se škola uključila u raspru o tome je li Krist imao dvije naravi (nestorijanizam) ili jednu narav (potpuni Bog i potpuni čovjek). Ona je od strane Rimokatoličke crkve označena kao heretička i bila preseljena u Perziju ali škola je imala mali značaj. Njena temeljna hermeneutička načela kasnije postala su načela tumačenja klasičnih protestantskih reformatora (Luthera i Kalvina).

Antiteza [oprečan, proturječan] Ovo je jedan od tri opisna pojma korištena za označavanje odnosa između redaka hebrejske poezije. Odnosi se na retke poezije što su oprečni u značenju (usp. Izr 10:1; 15:1).

Apokaliptička književnost Ovo je bila prevladavajuća, moguće čak jedinstvena, židovska književna vrsta. Bila je tajnovita vrsta pisanja korištena u vremenima najezda i zauzimanja Židova od moćnika stranog svijeta. Ona pretpostavlja da je osoban, iskupljujući Bog stvorio i nadzire svjetska zbivanja, te da je Izrael Njemu posebno zanimanje i briga. Ova književnost obećava konačnu pobjedu kroz Božjiosobit napor.

Ona je visoko simbolička i maštovita s mnogo tajnovitih pojmova. Često je izražavala istinu u bojama, brojevima, viđenjima, snovima, anđeoskim posredovanjem, tajnim kôdnim riječima i često oštrim dualizmom između dobra i zla.

Neki primjeri ove književne vrste su: (1) u SZ-u: Knjiga proroka Ezekiel (poglavlja 36 – 48), Knjiga proroka Daniela (poglavlja 7 – 12), Knjiga proroka Zaharije; i (2) u NZ-u: Evanđelje po Mateju 24; Evanđelje po Marku 13; 2. Poslanica Solunjanima 2 i Knjiga Otkrivenja.

Apologetičar (apologetika) Ovo je oblik grčkoga korijena za “zakonsku obranu”. To je posebna znanost unutar eologije što traži davanje dokaza i razumskih razloga za kršćansku vjeru.

A priori U osnovi ovo je istoznačnica s pojmom “pretpostavka”. Uključuje izlaganje iz prethodnih prihvaćenih odredbi, načela ili položaja pretpostavljenih da jesu istiniti. To je ono što je prihvaćeno bez istraživanja ili raščlambe.

Arijanizam Arije je bio prezbiter [crkveni starješina – op.prev.] u crkvi u egipatskoj Aleksandriji u trećem i ranome četvrtom stoljeću. On je tvrdio da je Isus pred-postojao ali ne Božanski (nije iste biti kao Otac), moguće slijedeći Izreke 8:22-31. Bio je izazvan od biskupa Aleksandrije, koji je započeo (318. godine) raspru što je trajala mnogo godina. Arijanizam je postala službena vjeroispovijed Istočne crkve. Nicejski koncil je godine 325. osudio Arija i potvrdio punu jednakost i Božanstvo Sina.

Aristotel On je bio jedan od filozofa stare Grčke, učenik Platona i učitelj Aleksandra Velikog. Njegov utjecaj, čak i danas, doseže u mnoga područja suvremenih studija. To je zato jer je on naglašavao spoznaju putem promatranja i razvrstavanja. To je jedno od pravila znanstvene metode.

Autograf Ovo je ime dato izvornim spisima Biblije. Ti izvornici, rukom pisani rukopisi bili su izgubljeni. Ostali su samo prijepisi ostataka. To je izvor mnogih tekstualnih različnosti u hebrejskim i grčkim rukopisima te drevnim verzijama.

Bezae Ovo je grčki i latinski rukopis šestoga stoljeća. Označen je s “D”. Sadržava Evanđelja i Djela apostolska te neke opće Poslanice. Okarakteriziran je brojnim pisarskim dodacima. On oblikuje osnovu za “*Textus Receptus*”, glavnu grčku rukopisnu predaju u pozadini Verzije Kralja Jamesa [*King James Version*].

Bias Ovo je pojam korišten za opis jake sklonosti prema nekom predmetu ili točki gledišta. To je način razmišljanja u kojem je nepristranost nemoguća u odnosu na određeni predmet ili točku gledišta. To je pristrano gledište.

Biblijski autoritet Ovaj je pojam korišten u vrlo stručnome smislu. Određen je kao razumijevanje što je izvorni autor rekao svome vremenu i primjenjivanje te istine na naše vrijeme. Biblijski autoritet uobičajeno je određen kao promatranje same Biblije kao našega jedinog autoritativnog vodiča. Međutim, u svjetlu tekućih, neprimjerenih tumačenja, ja sam ograničio pojam na Bibliju budući je tumačena prema pravilima povijesno-gramatičke metode.

Kanon Ovo je pojam korišten za opis spisa za koje se vjeruje da su jedinstveno nadahnuti. Korišten je u vezi s Pismima Staroga i Novoga zavjeta.

Kristo-centrik Ovaj je pojam korišten za opis Isusova središnjeg položaja. Ja ga koristim vezanog s poimanjem da Isus jeste Gospodin čitave Biblije. Stari zavjet ukazuje prema Njemu i On je njegovo ispunjenje i cilj (usp. Mt 5:17-48).

Komentar Ovo je posebna vrsta istraživačke knjige. Daje opću pozadinu Knjiga Biblije. Tada pokušava objasniti značenje svakoga dijela Knjige. Neki se usredotočuju na primjenu, dok se drugi bave tekstem na više tehnički način. Ove su knjige pomagala, ali morale bi se koristiti nakon što netko napravi vlastito pripremno proučavanje. Tumačenja komentatora nikad ne bi smjela biti prihvaćena nekritički. Uspoređivanje nekoliko komentara iz različitoga teološkog gledišta obično je od pomoći.

Konkordanca Ovo je vrsta istraživačkog alata za proučavanje Biblije. Popisuje svaki pojavak svake riječi u Starome i Novome zavjetu. Ona pomaže na nekoliko načina: (1) određuje hebrejsku ili grčku riječ što leži iza svake određene engleske riječi; (2) uspoređuje odlomke gdje je korištena ista hebrejska ili grčka riječ; (3) pokazuje gdje su dva različita hebrejska ili grčka pojma prevedena istom engleskom riječi; (4) pokazuje učestalost uporabe određenih riječi u određenim knjigama ili autorima; (5) pomaže nekom pronaći odlomak u Bibliji (usp. Walter Clark *How to Use New Testament Greek Study Aids*, str. 54-55).

Svici s Mrtvoga mora Ovo upućuje na nizove drevnih tekstova na hebrejskom i aramejskom što su pronađeni blizu Mrtvoga mora 1947. godine. Oni su bili religijske knjižnice sektaškog judaizma prvoga stoljeća. Pritisak rimske okupacije i ratova zelota 60.-ih uzrokovali su skrivanje svitaka u hermetički zatvorene glinene ćupove u pećinama ili jamama. Oni su nam pomogli razumjeti povijesnu okolnost prvoga stoljeća Palestine i potvrdili su Masoretski tekst kao vrlo pouzdan, najmanje do ranoga razdoblja prije Krista. Označeni su skraćenicom "DSS".

Deduktivno Ova metoda logike ili izlaganja kreće od općih načela do specifičnih primjena na osnovu razloga. Ona je oprečna induktivnom izlaganju, koje odražava znanstvenu metodu što se kreće od promatranih osobitosti do općih zaključaka (teorije).

Dijalektičko Ovo je metoda izlaganja čime ono što izgleda oprečno ili paradoksalno stoji zajedno u napetosti, tražeći jedinstveni odgovor što uključuje obje strane paradoksa. Mnoge biblijske doktrine imaju dijalektičke parove, predestinacija – slobodna volja; sigurnost – ustrajnost; vjera – djela; odluka - učenje; kršćanska sloboda – kršćanska odgovornost.

Dijaspora Ovo je tehnički grčki pojam korišten od palestinskih Židova za opis drugih Židova koji žive izvan zemljopisnih granica Obećane zemlje.

Dinamički ekvivalent Ovo je teorija o prevođenju Biblije. Prijevod Biblije može biti viđen kao neprekidnost od "riječi do riječi" prepiske, gdje neka engleska riječ mora podupirati svaku hebrejsku ili grčku riječ, do "izričaja" gdje je prevedena samo misao s manje pozornosti prema izvornome pisanju ili izražavanju. Između te dvije teorije je "dinamički ekvivalent" koji stremi uzeti izvorni tekst ozbiljno, ali ga prevodi u suvremenim gramatičkim oblicima i idiomima. Vrlo dobra rasprava o ovima različitim teorijama prevođenja pronađena je u *How to Read the Bible For All Its Worth*, str. 35 od Feeja i Stuarta i u Uvodu u TEV od Robert Bratcher.

Eklektički Ovaj je pojam korišten u vezi s tekstualnim kriticizmom. Upućuje na praksu odabiranja podataka iz različitih grčkih rukopisa zato da se dođe do teksta što je pretpostavljeno blizak izvornim vlastoručnim pismima. Odbacuje stajalište da ikoja obitelj grčkih rukopisa zarobljava izvornike.

Eizegeza Ovo je oprečno egzegezi. Ako je egzegeza "izvođenje" izvorne autorove nakane, ovaj pojam podrazumijeva "uvođenje" tuđe zamisli ili mišljenja.

Etimologija Ovo je vid proučavanja riječi što pokušava utvrditi izvorno značenje riječi. Iz toga značenja korijena, lakše je odrediti posebne uporabe. U tumačenju, etimologija nije glavno žarište, radije suvremeno značenje i uporaba riječi.

Egzegeza Ovo je tehnički pojam za provedbu tumačenja posebnog odlomka. On znači "izvoditi" (iz teksta) podrazumijevajući kako je naša svrha razumjeti izvornu autorovu nakanu u svjetlu povijesne okolnosti, književnog okvira, sintakse i suvremenoga značenja riječi.

Žanr Ovo je francuski pojam koji označava različite vrste književnosti. Potisak pojma je podjela književnih oblika u skupine što dijele zajedničke osobine: povijesnu pripovijetku, pjesništvo, mudru izreku, apokaliptičko i zakonodavstvo.

Gnosticizam Većina našega znanja o ovoj herezi dolazi od gnostičkih spisa drugoga stoljeća. Međutim, početne su zamisli bile prisutne u prvome stoljeću (i prije).

Neka utvrđena načela Valencijana i Cerinta iz drugoga stoljeća su: (1) materija i duh bili su su-vječni (ontološki dualizam). Materija je zla, duh je dobar. Bog, koji je duh, ne može biti izravno uključen s oblikovanjem zle materije; (2) postoje emanacije [zračenja; isijavanja – op.prev.] (*eoni* ili stupnjevi anđela) između Boga i materije. Zadnji ili najniži bio je YHWH SZ-a, koji je oblikovao svemir (*kosmos*); (3) Isus je bio emanacija kao YHWH ali viši na ljestvici, bliži pravome Bogu. Neki Ga stavljaju kao najvišeg ali ipak nižeg od Boga i sigurno nije utjelovljeno Božanstvo (usp. Iv 1:14). Budući da je materija zla, Isus ne bi mogao imati ljudsko tijelo i ipak biti Božanski. On je bio duhovna prikaza (usp. 1. Iv 1:1-3; 4:1-6); i (4) spasenje je bilo postignuto kroz vjeru u Isusa plus osobito znanje, koje je znano samo posebnim osobama. Znanje (lozinka) bilo je potrebno za prolaz kroz nebeske sfere. Židovski legalizam također je zahtijevao dohvaćanje Boga.

Gnostički krivi/lažni učitelji zastupali su dva oprečna etička sustava: (1) za neke, način života bio je u potpunosti nevezan na spasenje. Za njih, spasenje i duhovnost bili su zatvoreni u tajno znanje (lozinke) preko anđeoskih sfera (*eoni*); ili (2) za druge, način života bio je ključan za spasenje. Oni su naglašavali asketski [isposnički – op.prev.] način života kao dokaz istinske duhovnosti.

Hermeneutika Ovo je tehnički pojam za načela što vode egzegezu. To je i skupina posebnih smjernica i vještina/dar. Biblijski, ili vjerski, hermeneutika je uobičajeno podijeljena na dvije skupine: opća načela i posebna načela. Ova se odnose na različite književne vrste pronađene u Bibliji. Svaka različita vrsta (žanr) ima vlastite jedinstvene smjernice ali i dijeli neke zajedničke pretpostavke i postupke tumačenja.

Viši kriticizam Ovo je postupak biblijskoga tumačenja što se usredotočuje na povijesnu okolnost i književnu građu određene biblijske Knjige.

Idiom Ova je riječ korištena za izričaje nađene u različitim kulturama što imaju posebno značenje nevezano na uobičajeno značenje pojedinačnih pojmova. Neki suvremeni primjeri su: “to je bilo strašno dobro”, ili “baš me ubijaš”. Biblija također sadržava ove vrste izričaja.

Iluminacija Ovo je ime dato za zamisao da je Bog govorio čovječanstvu. Čitava je zamisao uobičajeno izražena s tri pojma: (1) otkrivenje – Bog je djelovao u povijesti čovječanstva; (2) nadahnuće – On je dao primjereno tumačenje Svojih djela i njihova značenja određenim odabranim ljudima za objavu čovječanstvu; i (3) iluminacija – On je dao Svoga Duha da pomogne čovječanstvu razumjeti Njegovu samo-objavu.

Induktivno Ovo je metoda logike ili zaključivanja što kreće od pojedinosti ka cjelini. To je iskustvena metoda suvremene znanosti. U osnovi ovo je Aristotelov pristup.

Interlinearno Ovo je vrsta istraživačkog alata što omogućava onima koji ne čitaju biblijski jezik da budu sposobni raščlaniti njegovo značenje i građu. Ono smješta engleski prijevod na stupanj riječ za riječ odmah ispod izvornoga biblijskog jezika. Taj alat, kombiniran s “analitičkim leksikonom”, dat će oblike i osnovne odredbe hebrejskoga i grčkoga.

Nadahnuće Ovo je zamisao da je Bog govorio čovječanstvu vođenjem biblijskih autora da točno i jasno zabilježe Njegovo otkrivenje. Potpuna je zamisao uobičajeno izražena s tri pojma: (1) otkrivenje – Bog je djelovao u ljudskoj povijesti; (2) nadahnuće – On je dao primjereno tumačenje Svojih djela i njihova značenja određenim odabranim ljudima za objavu čovječanstvu; i (3) iluminacija – On je dao Svoga Duha da pomogne čovječanstvu razumjeti Njegovu samo-objavu.

Opisni jezik Korišten je vezano s idiomima u kojima je pisan Stari zavjet. Govori o našem svijetu u pojmovima na način kako stvari izgledaju našim pet osjetilima. To nije znanstveni opis, niti je zamišljen da bude.

Legalizam Ovaj je stav obilježen prenaplašavanjem pravila ili obreda. Nastoji se osloniti na ljudsku izvedbu pravila kao sredstva prihvaćanja od Boga. Nastoji podcijeniti odnos i razviti izvedbu, I JEDNO I DRUGO od kojih su važni vidovi zavjetni odnos između svetoga Boga i grješnog čovječanstva.

- Doslovno** Ovo je drugo ime za tekstualno-usredotočenu i povijesnu metodu hermeneutike iz Antiohije. To znači da tumač uključuje uobičajeno i očito značenje ljudskoga jezika, iako se još uvijek prepoznaje prisutnost slikovnog jezika.
- Književna vrsta** Ovo upućuje na različite oblike što ljudska komunikacija može prihvatiti, takva kao što je poetska ili povijesna pripovijetka. Svaka vrsta književnosti ima svoje posebne hermeneutičke postupke uz opća načela za svu pisanu književnost.
- Književna jedinica** Ovo upućuje na glavnu zamisao podjela biblijske Knjige. Može biti napravljena od nekoliko stihova, odlomaka ili poglavlja. To je samo-sadržavajuća jedinica sa središnjim subjektom.
- Niži kriticizam** Vidi “tekstualni kriticizam”.
- Rukopis** Ovaj se pojam odnosi na različite prepiske grčkoga Novog zavjeta. Uobičajeno su podijeljeni u različite vrste obzirom na: (1) materijal na kojem su napisani (papirus, koža), ili (2) oblik samog pisanja (sva velika slova ili pisana slova bez odvajanja). Skraćeno je to “MS” (jednina) ili “MSS” (množina).
- Masoretski tekst** Ovo upućuje na deveto stoljeće hebrejskih rukopisa Staroga zavjeta napravljenog od naraštaja židovskih znanstvenika koji sadrži samoglasničke točke i druge tekstualne bilješke. On oblikuje temeljni tekst za naš engleski Stari zavjet. Njegov je tekst bio povijesno potvrđen od hebrejskih MSS, posebice Knjiga proroka Izaije, poznata iz svitaka s Mrtvoga mora. Njegova skraćena je “MT”.
- Metonimija** Ovo je slikovit govor u kojem je ime jedne stvari upotrijebljeno za predstavljanje nečega drugog povezanog s njom. Primjerice: “kotlić vrije” što zapravo znači “voda u kotliću što vrije”.
- Muratorijevi fragmenti** Ovo je popis kanonskih knjiga Novoga zavjeta. Bio je napisan u Rimu prije 200.-te godine. On daje istih dvadeset i sedam knjiga kao i protestantski NZ. Jasno pokazuje da su mjesne crkve u različitim dijelovima Rimskoga Carstva “praktički” imale kanon prije glavnih crkvenih koncila četvrtoga stoljeća.
- Prirodna objava** Ovo je jedna skupina Božjeg samo-objavljenja čovjeku. Uključuje prirodni poredak (Rim 1:19-20) i moralnu svjesnost (Rim 2:14-15). O tome se govorilo u Psalmu 19:1-6 i Poslanici Rimljanima 1 – 2. Ona je različita od posebnoga otkrivenja, što je Božja posebna objava u Bibliji i konačna u Isusu iz Nazareta.
Ova je teološka kategorija bila ponovno naglašena pokretom “stare zemlje” među kršćanskim znanstvenicima (npr. spisi Hughja Rossa). Oni su koristili ovu kategoriju za potvrdu da je sva istina Božja istina. Priroda su otvorena vrata znanju o Bogu; to je različito od posebnoga otkrivenja (Biblija). Ona omogućuje suvremenoj znanosti slobodu istraživanja prirodnoga reda. Po mome mišljenju to je predivna nova mogućnost za svjedočenje suvremenome znanstvenom zapadnom svijetu.
- Nestorijanizam** Nestorije je bio patrijarh Konstantinopola u petome stoljeću. Bio je obučan u Antiohiji sirijskoj i tvrdio da je Isus imao dvije naravi, jednu potpunu ljudsku i jednu potpuno Božansku. Ovo je stajalište odstupalo od aleksandrijskoga ortodoksnog stajališta o jednoj naravi. Nestorijeva glavna briga bila je naslov “majka Božja”, dat Mariji. Nestorije je bio opreka Ćirilu iz Aleksandrije i, prešutno, svojoj vlastitoj obuci u Antiohiji. Antiohija je bila sjedište povijesno – gramatičko – tekstualnome pristupu biblijskome tumačenju, dok je Aleksandrija bila sjedište četverostrukoj (alegorijskoj) školi tumačenja. Nestorije je konačno bio udaljen iz službe te prognan.
- Izvorni autor** Ovo upućuje na stvarne autore/pisce Pisma.
- Papirus** Ovo je vrsta materijala iz Egipta za pisanje. Bio je napravljen iz riječnih trski. To je materijal na kome su napisane naše najstarije prepiske grčkoga Novog zavjeta.
- Usporedni odlomci** Oni su dio zamisli da je čitava Biblija Bogom–dana te je, stoga, ona svoj najbolji tumač i davatelj ravnoteže paradoksalnih istina. Ovo je također od pomoći kad netko pokušava tumačiti neki nejasan ili dvoznačni odlomak. Isto tako oni pomažu naći najjasniji odlomak o danome subjektu kao i svima drugim vidovima Pisma o danome subjektu.

- Parafraza** Ovo je ime za teoriju biblijskoga prijevoda. Biblijski prijevod može biti gledan kao neprekidnost prepiske od “riječi do riječi”, gdje engleska riječ mora biti ponuđena za svaku hebrejsku ili grčku riječ “parafrazi” gdje je prevedena samo misao s manje pozornosti prema izvornome izražavanju ili načinu pisanja. Između ove dvije teorije je “dinamički ekvivalent” koji nastoji ozbiljno uzeti izvorni tekst, ali prevodi ga u suvremenim gramatičkim oblicima i idiomima. Uistinu dobra rasprava o ovim raznolikim teorijama prevođenja nađena je u *How to Read the Bible For All Its Worth*, str. 35 od Feeja i Stuarta.
- Paragraf** U osnovi ovo je tumačenje književne jedinice u prozi. Sadrži jednu središnju misao i njen razvitak. Ako ostanemo kod njene glavne misli nećemo polagati važnost na manje važno ili propustiti izvornu autorovu nakanu.
- Parohijalizam** Ovo se odnosi na predrasude [vidi *bias* – op.prev.] što su zatvorene u mjesnu teološku /kulturalnu okolnost. Ne prepoznaje transkulturalnu prirodu biblijske istine ili njene primjene.
- Paradoks** Ovo upućuje na one istine što izgledaju oprečno, iako su oboje istinite, premda su u napetosti jedna s drugom. One uobličuju istinu predstavljajući je iz njenih oprečnih strana. Većina biblijske istine predstavljena je u paradoksalnim (ili dijalektičkim) parovima. Biblijske istine nisu izdvojene zvijezde, nego zvijezda napravljena prema uzorku zvijezda.
- Plato** On je bio jedan od filozofa drevne Grčke. Njegova je filozofija uvelike utjecala na Ranu crkvu preko znanstvenika Aleksandrije, Egipat, i kasnije, Augustina. On je tvrdio da je sve na Zemlji bilo prividno i potpuna preslika duhovnoga pralika. Teolozi su kasnije izjednačili Platove “oblike/zamisli” s duhovnom kraljevinom.
- Pretpostavka** Ovo upućuje na naše unaprijed stvoreno razumijevanje stvari. Često oblikujemo mišljenja ili prosudbe o pitanjima prije negoli pristupimo sâmim Pismima. Ta je sklonost poznata i kao *bias*, *a priori* stanje, nagađanje ili pred-razumijevanje.
- Proof-texting** Ovo je primjena tumačenja Pisma navođenjem stiha bez obzira na njegov trenutačni okvir ili širi okvir u njegovoj književnoj jedinici. To pomiče stihove od nakane izvornoga autora i uobičajeno uključuje nakanu za dokazivanjem osobnoga mišljenja ma da izjavljuje biblijski autoritet.
- Rabinski judaizam** Ovaj stupanj života židovskoga naroda započinje u babilonskome progonstvu (586.- 538. g.pr.Kr.). Kad je bio uklonjen utjecaj svećenstva i Hrama, mjesne su sinagoge postale žarište židovskoga života. Ova mjesna središta židovske kulture, zajedništva, štovanja i biblijskoga proučavanja postala su žarište nacionalnoga religijskog života. U Isusovo vrijeme ova “religija pisara [književnika – op.prev.]” bila je usporedna s onom od svećenika. Kod pada Jeruzalema 70.-te godine, pisarski oblik, što je prevladavao kod farizeja, nadzirao je smjer židovskoga religijskog života. Osobina mu je bila primjenjivo, legalističko tumačenje Tore objašnjene usmenom predajom (Talmud).
- Otkrivenje** Ovo je ime dato zamisli da je Bog govorio čovječanstvu. Puna zamisao uobičajeno je izražena s tri pojma: (1) otkrivenje – Bog je djelovao u ljudskoj povijesti; (2) nadahnuće – On je dao primjereno tumačenje Svojih djela i njihova značenja određenim odabranim ljudima za objavu čovječanstvu; i (3) iluminacija – On je dao Svoga Duha da pomogne čovječanstvu razumjeti Njegovu samo-objavu.
- Semantičko polje** Ovo upućuje na potpuni doseg značenja povezanog s riječju. To je u osnovi razlika što imaju značenja riječi u različitim okvirima.
- Septuaginta** Ovo je ime dato grčkom prijevodu hebrejskoga Starog zavjeta. Predaja kaže da je bila napisana u sedamdeset dana od strane sedamdeset židovskih znanstvenika za knjižnicu u Aleksandriji, Egipat. Nadnevak prema predaji je oko 250. g.pr.Kr. (u stvarnosti je uzeo više od stotinu godina da se dovrši). Taj je prijevod značajan jer: (1) daje nam drevni tekst za usporedbu s Masoretskim hebrejskim tekstom; (2) pokazuje nam stanje židovskoga tumačenja u trećem i drugom stoljeću prije Krista; (3) daje nam židovsko mesijansko razumijevanje prije odbacivanja Isusa. Njena kratica je “LXX”.

- Sinaiticus** Ovo je grčki rukopis četvrtoga stoljeća. Našao ga je njemački znanstvenik, Tischendorf, u samostanu sv. Katarine na Jebel Musi, tradicionalnome mjestu brda Sinaj. Ovaj je rukopis označen prvim pismom hebrejskoga alfabeta nazvanog “*aleph*” (א). Sadrži oba i Stari i čitavi Novi zavjet. To je jedan od naših najstarijih uncijalnih MSS.
- Spiritualiziranje** Ovaj je pojam istoznačnica s alegoriziranjem u smislu da on uklanja povijesni i književni okvir odlomka i tumači ga na temelju drugog mjerila.
- Sinonim** Ovo upućuje na pojmove s točnim ili vrlo sličnim značenjima (iako u stvarnosti ne postoje dvije riječi što se potpuno semantički preklapaju). One su tako usko povezane da mogu zamijeniti jedna drugu u rečenici bez Gubitka značenja. Također je korišten za označavanje jednoga od tri oblika hebrejskoga pjesničkog paralelizma. U ovome smislu on upućuje na dva retka pjesništva što izražavaju istu istinu (usp. Ps 103:3).
- Sintaksa** Ovo je grčki pojam što upućuje na građu rečenice. Povezuje načine dijelova rečenice stavljenih zajedno kako bi se stvorila potpuna misao.
- Sintetski** Ovo je jedan od tri pojma što se odnose na vrste hebrejskoga pjesništva. Taj pojam govori o redcima pjesništva što se grade jedan na drugom u zbirnome smislu, ponekad nazvan “*klimatik*” (usp. Ps 19:7-9).
- Sustavna teologija** Ovo je stupanj tumačenja što pokušava povezati biblijske istine u jedinstven i razumski stil. Ona je logička, radije negoli čisto povijesna, predstavka kršćanske teologije prema kategorijama (Bog, čovjek, grijeh, spasenje, itd.).
- Talmud** Ovo je naziv za kodificiranje židovske usmene predaje. Židovi vjeruju da je bio od Boga usmeno dat Mojsiju na brdu Sinaj. U stvarnosti kroz godine postaje skupna mudrost židovskih učitelja. Postoje dvije različite pisane verzije Talmuda: Babilonski i kraći, nedovršen Palestinski.
- Tekstualni kritičizam** Ovo je proučavanje biblijskih rukopisa. Tekstualni kritičizam je neophodan jer ne postoje izvornici a prepiske se razlikuju jedna od druge. Njegova nakana je objasniti različnosti i postići (što je bliže moguće) izvorno izražavanje autografa Staroga i Novoga zavjeta. Često je nazvan “*niži kritičizam*”.
- Textus Receptus** Ova se oznaka razvila u Elzevirovu izdanju grčkoga NZ-a 1633. godine. U osnovi to je oblik grčkoga NZ-a napravljen iz nekoliko kasnijih grčkih rukopisa i latinskih verzija Erazma (1510.-1535.), Stefana (1546.-1559.) i Elzevira (1624.-1678.). U *An Introduction to the Textual Criticism of the New Testament*, str. 27, A. T. Robertson kaže: “Bizantski tekst je praktički Textus Receptus.” Bizantski tekst je najmanje vrijedan od tri obitelji ranih grčkih rukopisa (Zapadni, Aleksandrijski i Bizantski). On sadrži nagomilane pogreške kroz stoljeća rukom - prepisanih tekstova. Međutim, A.T. Robertson također kaže: “Textus Receptus je očuvao za nas u suštini ispravan tekst.” (str. 21). Ovaj oblik predaje grčkoga rukopisa (pogotovo Erazmovo treće izdanje 1522. godine) oblikuje osnovu za *King James Version* 1611. godine.
- Tora** Ovo je hebrejski pojam za “učenje”. To postaje službeni naslov za Mojsijeva pisanja (od Postanka do Ponovljenog zakona). To je, za Židove, najautoritativnija podjela Hebrejskoga kanona.
- Tipološko** To je posebna vrsta tumačenja. Uobičajeno uključuje istinu Novoga zavjeta pronađenu u odlomcima Staroga zavjeta posredstvom analoškog simbola. Ova kategorija hermeneutike bila je glavni element aleksandrijske metode. Zbog zlorabe ove vrste tumačenja, može se ograničiti njegovu uporabu na posebne primjere zapisane u Novom zavjetu.
- Vaticanus** Ovo je grčki rukopis četvrtoga stoljeća. Nađen je u knjižnici Vatikana. Izvorno je sadržavao čitavi Stari zavjet, apokriife i Novi zavjet. Međutim, neki su dijelovi izgubljeni (Postanak, Psalmi, Hebrejima poslanica, pastoralne poslanice, Poslanica Filemonu i Otkrivenje). To je rukopis od velike pomoći za određivanje izvornoga izričaja autografa. Označen je velikim slovom “B”.
- Vulgata** Ovo je ime Jeronimova latinskog prijevoda Biblije. Postao je osnovom ili “općim” prijevodom za Rimokatoličku crkvu. Bio je napravljen 380.-tih godina.

Mudrosna književnost Ovo je bila književna vrsta zajednička drevnome blisko-istočnome (i suvremenome) svijetu. U osnovi ona je bila nakana upućivanja novoga naraštaja vodičima za uspješan život kroz pjesništvo, mudru izreku, ili esej. Upućena je bila više pojedincima negoli skupnome društvu. Nije koristila smjerenja na povijest nego se temeljila na životnim iskustvima i promatranju. U Bibliji, Job kroz Pjesmu nad pjesmama sažimlje prisutnost i štovanje YHWH, ali ovaj religijski pogled na svijet nije izričit za svako ljudsko iskustvo u svakome vremenu.

Kao književna vrsta ona izjavljuje općenite istine. Međutim, ova književna vrsta ne može biti korištena u svakoj osobitoj prilici. Ovo su općenite izjave koje se ne primjenjuju uvijek za svaku pojedinačnu priliku.

Ovi su se mudraci usudili pitati teška životna pitanja. Često su promijenili tradicionalne religijske poglede (Job i Propovjednik). Oblikuju ravnotežu i streme prema lakim odgovorima o životnim potresnim događajima.

Slika svijeta i pogled svijeta Ovo su pojmovi koji prate jedan drugoga. Oba su filozofijske zamisli vezane na stvaranje. Pojam “slika svijeta” upućuje na “kako” stvaranja dok se “pogled svijeta” odnosi na “Tko”. Ovi pojmovi odgovaraju tumačenju da se Knjiga Postanka 1 – 2 prvenstveno bavi s Tko, ne kako, stvaranja.

YHWH Ovo je Zavjetno Ime za Boga u Starome zavjetu. Određeno je u Knjizi Izlaska 3:14. To je **UZROČNI** oblik hebrejskoga pojma “biti”. Židovi su se bojali izgovoriti to Ime, u najmanju ruku ne uzaludno; stoga, oni su ga nadomjestili hebrejskim pojmom *Adonai*, “Gospodin”. To je način kako je Zavjetno Ime prevedeno u engleskome.